I. LUDO

regele palaelibus

Ilustrațiile de EUG. TARU

Coperta de. I LESSEN

Din ciclul „PARAVANUL DE AUR"
au apărut:

vol. I DOMNUL GENERAL GUVERNEAZĂ
„ II STAREA DE ASEDIU
„ III REGELE PALAELIBUS

I. LUDO

REGELE PALAELIBUS

1957
EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

I

La miezul nopţii, prinţul Carol, după ce se îmbăie, îşi puse uniforma de general de aviaţie, îşi înfipse în piept toate decoraţiile şi trecu în bibliotecă, unde-l aştepta domnul Dacu, preşedintele Consiliului de miniştri.

— Domnule Dacu, am sosit! făcu el, vioi, şi scutură energic mîna primului ministru.

Dacu, drept, solemn şi, în glas fără nici un fel de accent care i-ar putea trăda vreun sentiment ori vreun gînd oarecare, îi răspunse:

— Bine aţi venit, alteţă! Cred că sînteţi mulţumit!

— Încîntat, domnule Dacu! Mai mult decît mă aşteptam. N-am deslule cuvinte să-ţi mulţumesc. Te rog să mă crezi.

Carol era, într-adevăr, uimit de ordinea în care au decurs lucrurile. Aparatul care-l aducea, fusese

semnalizat deasupra aerodromului de la Pipera pe la nouă şi jumătate seara, cu o întîrziere de trei ceasuri peste ora convenită cu cei care făceau parte din conjuraţie. După o aşteptare atît de lungă, ofiţerii, în frunte cu colonelul Raul Panaitescu, adunaţi pe cîmp să-l primească, se înapoiară, amărîţi, în oraş, convinşi că lovitura, pregătită cu atîta grijă, ratase. Paşcanu, directorul aerodromului, dăduse ordin să fie stinse toate luminile şi se pregătea să plece acasă şi el, cînd auzi pe sus zumzetul unui motor. Un avion vroia să aterizeze şi, din pricina întunericului, nu ştia unde. Îndată, luminile fură aprinse din nou şi, peste cîteva minute, Paşcanu se găsi în faţa a doi inşi: unul, cu obrazul ascuns de o eşarfă pînă la ochi şi al doilea, probabil pilotul, care i se recomandă:

— Sînt căpitanul Măcriş!... Trebuia să fim aşteptaţi!... N-au fost nişte domni ofiţeri pe aici?

— Ba da! răspunse Paşcanu, care, cuprins de bănuială, căută să-l recunoască, sub eşarfă, pe celălalt. Au fost... dar au plecat mai adineauri.

Brusc, călătorul îşi descoperi faţa. Paşcanu, zăpăcit, făcu un pas înapoi:

— Alteţa voastră?

— Da! Sînt prinţul Carol!

Şi cu o mînie prin care străbătea îngrijorarea, îi spuse pilotului:

— Măcriş!... Am fost trădaţi!... Ce facem?

Nu aşteptă răspunsul căpitanului Măcriş şi se întoarse către Paşcanu:

— Trebuie să mă predau! Te rog condu-mă pînă la Cotroceni.

Dar Paşcanu, ceva mai calm, se împotrivi:

— Ba nu, alteţă!... Vă duc la mine! Acolo veţi fi în siguranţă... Şi între timp îi anunţ pe ofiţeri! Nu v-a trădat nimeni!... Toţi vă aşteaptă!

Peste o oră, Carol se convinse că Paşcanu are dreptate: toţi îl aşteptau. La cazărmile regimentelor 9 şi 2 Vînători, de sub comanda prietenilor săi, colonelul Raul Panaitescu şi colonelul Spiru Mară, trupele îl aşteptau ca să-l aclame şi să-l ducă în triumf la Cotroceni. La palatul Cotroceni, regi-

mentul 6 Mihai Viteazul, demnitarii curţii, garda, valeţii, îl aşteptau ca să-l aclame. Iar sus, în capul scării, îl aştepta fratele său, prinţul Nicolae, care-i spuse, strangulat de emoţie:

— In sfîrşit! Bine că s-a isprăvit şi cu porcăria asta!

In momentul acesta se produse un incident vesel. In poarta palatului intră în mare viteză o maşină care aducea pe Crai-Voievod, ministrul de interne şi pe Pricoleanu, prefectul Capitalei. Nicolae zări de departe pe noii sosiţi şi-i spuse lui Carol, rîzînd:

— Te caută poliţia!... A venit să te aresteze!

Nu greşea. Ministrul de interne şi prefectul veniseră să-l aresteze pe Carol, convinşi că afacerea a eşuat. Dar cînd văzură atita armată şi atîta ofiţerime, Crai-Voievod şi Pricoleanu luară poziţia de drepţi şi începură să strige:

— Trăiască prinţul Carol al nostru!

Şi mii de glasuri le răspunseră:

— Uraaaa!

Dacu îşi instruise, deci, oamenii bine: să fie gata la orice surpriză şi în tot cazul, să nu facă prinţului dificultăţi decît numai dacă va fi pierdută partida. Dacu merita toate felicitările. Şi prinţul ar fi vrut să-l asigure că nu-i debitează simple formule de politeţă, ci-i mulţumeşte din toată inima. Era vădit, însă, că vorbele lui nu-şi avură efectul dorit: primul ministru, cu privirea îngheţată, stătea nemişcat, parcă ar mai fi aşteptat ceva. Oarecum jenat, Carol căută o expresie mai elocventă a recunoştinţei lui.

— Domnule Dacu, zise el, te-ai purtat ca un adevărat patriot!

Deodată, preşedintele Dacu se însenină şi, dacă n-ar fi avut conştiinţa grelei sale răspunderi în stat, şi-ar fi permis, poate, chiar să zîmbească. Grăbit, îşi scoase, din cutiuţa pe care o ţinea în buzunarul de la jiletcă, un pămătuf şi-şi pudră nasul care, de plăcere, începuse să transpire, apoi se înclină:

— Alteţă, niciodată nu voi fi în stare să iubesc patria mai mult decît o puteţi iubi dumneavoastră. Patria...

Carol îşi făcu aspre mustrări că i-a pomenit lui Dacu despre patrie, pentru că ştia că preşedintele se va lansa într-o lungă şi foarte duioasă evocare a virtuţilor patriei şi mai cu seamă a virtuţilor mamei lui de la Bădăcin. Prinţului, însă, numai de patrie şi de mama lui Dacu nu-i ardea acum. N-avea timp de pierdut cu toate prostiile. Trebuia lucrat repede. Cea mai mică întîrziere ar putea compromite momentul acesta istoric. Carol, deci, se repezi să-l reţină pe Dacu să nu cadă în prăpastie:

— Patria, domnule Dacu, doar pentru asta-i făcută: să fie iubită. De aceea şi cred că nu trebuie s-o lăsăm să aştepte prea mult. Ce facem?

Dacu îşi mai dădu o dată cu pămătuful pe nas şi răspunse:

— Alteţă, rămîne aşa cum ne-am înţeles la Neuilly: Alteţa sa prinţul Nicolae se retrage din regenţă. Locul e liber. Dacă vreţi, guvernul este gata să vă proclame imediat regent.

Cu obrajii acoperiţi de o roşeaţă vie, Carol îl întrebă pe Dacu:

— Domnule preşedinte, dumneata de ce crezi că m-am deranjat pînă aici?

Prinţul nu mai zîmbea şi nici glasul lui nu mai avea rezonanţa clară, tinerească, de mai înainte, ci era aspru, îngroşat, aproape răguşit — şi tăios, ca o somaţie.

Senin, Dacu răspunse:

— V-aţi deranjat, alteţă, ca să fiţi aici printre noi... şi să se termine o dată cu chestia închisă. Patria...

— Lasă patria în pace, domnule Dacu! se răsti Carol la primul ministru al ţării. Eu vreau să ştiu: ce caut aici?

Dacu uită de pămătuf, deşi ar fi avut nevoie de el mai mult ca oricînd. Prinţul îl strîngea cu uşa, dar demnitatea lui de preşedinte al consiliului şi de şef al partidului naţional-ţărănist nu-i permitea să cedeze cu una cu două.

— Alteţă!... încercă el să se explice.

— Nici o alteţă, domnule Dacu! Eu nu vreau să ştiu decît atît: ce caut aici?

— Dar ne-am înţeles o dată, alteţă!...

— Ce ne-am înţeles, domnule Dacu? Ne-am înţeles să vin în ţară, ca să ocup locul ce mi se cuvine. Şi eu îmi cer locul. Sînt fiul regelui Ferdinand şi moştenitorul de drept al tronului... Şi dumneata vii să-mi spui că ne-am înţeles. Ce ne-am înţeles, domnule Dacu? Ce ne-am înţeles?

Preşedintele consiliului de miniştri, cu pleoapele pe jumătate închise, îşi scrută sufletul, curios şi el să ştie cam ce sentiment îl stăpîneşte, acum cînd prinţul răcneşte la el ca la o slugă. Indignare? Amărăciune? Dezgust? Regretul că s-a băgat de bunăvoie în această aventură? Şi ce aventură! Şi mai ales cu cine!... Cu cel mai prost crescut prinţ din cîţi a dat cîndva instituţia monarhică, în tot cursul istoriei. Dacă acuma, cînd nu-i decît un Caraiman oarecare, strecurat în ţară clandestin, cu paşaport fals, îndrăzneşte nu numai să-l mintă cu atîta neruşinare, dar să şi urle la el, la primul ministru al ţării, ce-ar mai fi în stare acest prinţişor să facă atunci cînd va fi rege?... Vedea lucrurile clar domnul Dacu, pentru că domnul Dacu avea simţul realităţilor. Dar tocmai pentru că era un realist, cu capul bine înfipt între umeri, domnul Dacu vedea la fel de bine şi cealaltă faţă a problemei: că acuma toate sînt de prisos. Să pertracteze cu Carol? N-ai cu cine. Cu un Carol nu poţi pertracta. Carol nu te lasă nici să vorbeşti. Prin urmare — ce? Să-l alunge? Ar fi prea tîrziu! Toată ofiţerimea este cu el. De voie, de nevoie, deci, prinţul trebuie lăsat în pace. Dar dacă este lăsat în pace, să fie cel puţin folosit. Pentru că prinţul, în pofida sau tocmai datorită imenselor sale cusururi, poate fi de mare folos partidului naţional-ţărănist. Dacă partidul naţional-ţărănist va trebui să ţină seama la tot pasul de Carol — va fi şi Carol silit să ţină seamă la tot pasul de naţional-ţărănişti. Şi Carol şi naţional-ţărăniştii au în Franţa şi Anglia aceiaşi prieteni comuni, care vedeau în Carol şi în Dacu nişte reprezentanţi devotaţi ai intereselor lor în Romînia. Şi Carol şi naţional-ţărăniştii au în ţară acelaşi duşman comun: liberalii. Ura înverşunată a

lui Carol împotriva liberalilor, care i-au făcut atîta rău în trecut, îl vor obliga pe Carol să se sprijine pe Dacu — cel puţin tot atît cît adversitatea firească faţă de liberali îi va împinge pe naţional-ţărănişti să se sprijine pe Carol. Din această interdependenţă dintre Carol şi Dacu ce poate rezulta? Ce alta ar putea să rezulte decît o guvernare permanentă, neîntreruptă şi nelimitată a naţional-ţărăniştilor, sub oblăduirea regelui lor Carol! Aşa dar, e bine! Atunci, de ce să regrete şeful naţional-ţărăniştilor că l-a adus pe Carol aici? Ba nu regretă de loc. Că prinţul e un bădăran? Aşa este el! Dar un bădăran care prezintă mai multe avantaje decît neajunsuri!... Un bădăran necesar. Ceva mai mult: indispensabil. Şi să te indigneze mojiciile unui bădăran indispensabil? Să te amărască? Să te dezguste? De loc! Să fim realişti. Noi sîntem oameni politici, nu nişte fetiţe sentimentale, de pension. Patria nu ne permite să fim sentimentali. Patria...

Şi vesel că înaltul său simţ politic a ieşit din nou învingător şi că nu l-a lăsat să cadă, prosteşte, pradă indignării, amărăciunii, dezgustului, ori mustrărilor de cuget, Dacu, la zbieretele lui Carol, răspunse — zîmbind pentru întîia oară de la începutul întrevederii:

— Alteţă, sînt şi eu de acord că, din clipă în clipă, condiţiile politice, prin forţa împrejurărilor, se schimbă... şi aş putea afirma că ne îndepărtează, tot mai mult, precum, desigur, crede şi alteţa voastră, de condiţiile în care am făcut înţelegerea. Evident că, în împrejurările de azi, nu mai poate fi vorba de un loc în regenţă. Despre regenţă am tratat în perioada vorbelor. Acuma, însă, nu mai sîntem în perioada vorbelor, ci a faptelor. Fiul marelui rege Ferdinand cel loial nu poate fi decît rege... şi nu simplu regent. Aşa că la întrebarea alteţei voastre de ce aţi venit în ţară, vă răspund: aţi venit spre a fi rege!

Patetismul candid cu care Dacu vorbise, îl făcu pe Carol să izbucnească într-un prelung hohot de rîs:

— Ba bine că nu, domnule Dacu! Sînt aici ca să fiu rege! Şi atunci, ce mă mai întrebi dacă vreau să fiu regent?

— Constituţia, alteţă! răspunse Dacu, imperturbabil. Numai considerente constituţionale. Alteţa voastră este un cetăţean al Romîniei Mari. Şi în Romînia Mare oricare cetăţean se bucură, după constituţie, de libertate deplină în toate — deci şi de libertatea de a alege ce vrea să fie: rege sau numai regent. Aşa că numai în numele acestei libertăţi constituţionale mi-am permis să întreb pe alteţa voastră ce vrea să fie: regent sau rege?

Carol se uită cu admiraţie la Dacu şi, plin de entuziasm, izbucni:

— Domnule Dacu, am fost din totdeauna de părere că singurul om care merită stimă în ţara romînească, eşti dumneata. Constituţia!... Dar evident, domnule Dacu!... Constituţia!... Pe baza constituţiei am venit eu aici!... Şi tot pe baza constituţiei vreau să domnesc! In această privinţă, domnule Dacu, voi fi intransigent.

Şi cu grija de a fi înţeles, sublinie:

— In-tran-si-gent! Ca şi dumneata, domnule Dacu!

Dacu primi asigurările prinţului cu satisfacţie.

— In acest caz, alteţă, veţi găsi în mine sluga dumneavoastră cea mai devotată!... Constituţia!... Precum zicea mama mea: fără constituţie, patria...

Pe rege îl cuprinse panica: Dacu începe iar cu mama şi cu patria.

— Da, domnule Dacu! interveni el, precipitat. Este şi părerea mea. Aşadar, ne-am înţeles.

— Ne-am înţeles, alteţă! Intre calitatea de rege şi cea de regent, alteţa voastră optează, în mod liber şi nesilit de nimeni, ci numai în virtutea drepturilor pe care i le conferă constituţia, pentru cea de rege. Voinţa alteţei voastre va fi împlinită!

— Cînd?

— Mîine după amiază! Consiliul de miniştri mă aşteaptă acum la preşidenţie, ca să aduc răspunsul alteţei voastre, spre a putea lua toate măsurile...

— ...constituţionale! îl completă Carol.

— Numai constituţionale, alteţă. Alteţa voastră să n-aibă nici o grijă. Numai constituţionale. Vor fi, desigur, şi divergenţe.

Prinţul se încruntă:

— Divergenţe? Pe ce chestie?

— Pe chestie constituţională. Pur constituţională. Guvernul *nu* va fi unanim de acord să treacă tronul în mîinile alteţei voastre...

Lui Carol i se urcă sîngele în obraz.

— Nu va fi de acord! ţipă el. De ce?

— V-am spus: tot din motive constituţionale. Fiecare dintre miniştri este liber să-şi manifeste părerea, după cum i-o dictează conştiinţa. Este, aşadar, de prevăzut, că nu toţi vor adopta una şi aceeaşi soluţie... Mai ales că... şi asta rog pe alteţa voastră să reţină... oriunde este libertate constituţională, se presupune că sînt divergenţe... Ba, e şi de dorit să fie asemenea divergenţe...

Carol nici nu mai auzea ce-i spune Dacu. Ştia numai că gulerul ăsta înalt şi tare îi vorbeşte de divergenţe — şi asta îl făcea să vadă numai roşu înaintea ochilor.

— De dorit? Cum aşa, domnule Dacu? De dorit să nu fie de acord?... Şi apoi, domnule Dacu, aş vrea să ştiu: cine va fi acela care va îndrăzni să voteze împotrivă?

Preşedintele de consiliu, cu ochii drept în ochii prinţului, răspunse:

— În primul rînd... *eu!*

Carol simţi că se sufocă.

— Dumneataaaa? făcu el, stupefiat.

— Da, alteţă!... Eu!... Şi probabil că şi Bagradian... şi Crai-Voievod.

Acuma Carol îşi recăpătă glasul ca să-şi poată striga indignarea:

— Dar atunci, domnule Dacu, pentru ce-mi spuneai că dorinţa mea va fi satisfăcută?

— Pentru că avem nevoie de un rege, alteţă. Pentru că din pricina nestabilităţii monarhice, suferă creditul nostru din străinătate. Pentru că...

Carol se apucă de cap:

— Dar nu mai pricep nimic, domnule Dacu! Care rege, ce rege... cînd ba spui una, ba spui alta. Înainte mă asigurai că mîine voi fi proclamat rege și după un minut mă previi că vei vota împotrivă. Și dacă te întreb de ce vei vota împotriva proclamării mele ca rege, îmi răspunzi că o faci pentru că țara are nevoie de un rege... Ce-i asta, domnule Dacu?... Este un fel al dumitale de a glumi... sau ce?

— Nu-i nici o glumă, alteță! răspunse Dacu, nevinovat. Eu *trebuie* să votez împotrivă, tocmai spre a da tărie principiului democratic de libertate constituțională. Eu și Bagradian și Crai-Voievod vom fi împotrivă. Dar ceilalți, toți, se vor declara *pentru*. În urma acestui vot, eu îmi voi da demisia pe loc, pentru că este cinstit, alteță, este constituțional, ca un guvern să demisioneze atunci cînd nu obține un acord pe o chestie constituțională...

— Dar de ce să demisionezi, domnule Dacu?

— Nu v-am spus, alteță?... Pentru că așa cere constituția! Dar, în afară de considerentul constituțional care-mi dictează să demisionez, mai este și unul moral la fel de important. Eu, care sînt primul ministru al maiestății sale regelui Mihai I, nu pot prezida, tot eu, detronarea maiestății sale regelui Mihai I, și înlocuirea lui cu maiestatea sa regele Carol al II-lea. Ar fi indecent, alteță!... Nu face! Această formalitate trebuie s-o împlinească un altul...

— Cine? făcu prințul. Vreun liberal?

— Nu, alteță! Tot noi național-țărăniștii.

— A, bun! zise Carol, care-l privi cu un surîs tot mai larg pe acest neasemuit produs al facultății de drept din Budapesta și al societății canonice din Blaj. Vrasăzică numai dumneata demisionezi, nu și partidul!...

— Da, alteță!

Primul ministru răspunsese cu atîta convingere, încît Carol își spuse că de la omul acesta ar avea de învățat multe asupra bogăției de subtilități pe care o oferă morala. Conducătorul național-țărăniștilor, dornic să se prezinte, cînd îi va suna ceasul, în fața celui-de-sus, cu sufletul cît mai curat, se străduia, el,

ființă fizică supusă păcatelor, să se pună cît mai în curent cu morala. Cu partidul său, însă, lucrurile se schimbă. Partidul său ce este? O abstracție, imponderabilă și insezisabilă, care se găsește dincolo de tot ce poate fi moral sau imoral — și care, de aceea, n-are cum să păcătuiască, deci n-are nici cum să se teamă de judecata lui Dumnezeu.

Totuși, Carol mai era nedumerit:

— Și cum, domnule Dacu?... Dumneata mă părăsești?

— Ba nu! Imediat ce formalitatea de mîine va fi săvîrșită, stau la dispoziția alteței voastre și a tronului... Imediat!... Chiar de a doua zi.

— Așa da! răspunse Carol, încîntat de felul cum știe Dacu să împace morala cu politica lui constituțională. Este foarte bine!... Trebuie să dăm de la început un exemplu: statul este dator să se sprijine pe moralitate și constituție... Și pe cine propui ca șef al guvernului, în locul dumitale?

— Cred că cel mai potrivit ar fi Marinescu.

— Marinescu? E bun! Sînt de acord! Ce face nepoată-sa? A mai crescut!

— A crescut, alteță, a crescut! Acuma e domnișoară în toată regula!

— Tot frumoasă?

— Mai frumoasă ca oricînd, alteță!

— O! exclamă Carol, cu un gest de neliniște. Cum o cheamă?

— Margareta!

— Margareta! Aș dori s-o văd.

Interesul pe care prințul i-l arăta, spontan, Margaretei, înveselea orizonturile primului ministru. Margareta nu este Lupeasca... Lupeasca era acum departe și va trebui să rămînă departe. Așa s-a angajat Carol față de național-țărăniști: că se va întoarce în țară fără „Roșcata". Așa s-a angajat și însăși Roșcata față de colonelul Sîrbescu, omul lui Dacu de la ambasada romînă din Paris.

— Domnule colonel, a spus Lupeasca lui Sîrbescu, știu de ce nu lucrează domnul Dacu pentru întoarce-

rea prinţului. Se teme că voi veni şi eu după el. Dar te rog să-i spui domnului Dacu din parte-mi, că atunci cînd prinţul se va duce în ţară, eu nu-l voi însoţi.

Prinţul, care era martor la scena aceasta, îşi dădu confirmarea :

— Poţi să-l asiguri pe domnul Dacu că cele spuse de doamna sînt perfect adevărate.

Şi iată că prinţul s-a ţinut de cuvînt şi a venit fără ea. A înţeles, în sfîrşit, că încăpăţînarea nu-i poate decît dăuna. Cu Roşcata ar fi continuat să rămînă un vagabond, printre străini. Fără ea, poate fi rege. Numai fără ea. Femei sînt destule şi aici. Liber să aibă oricîte ar vrea. Ba, cu cît vor fi mai multe, cu atît mai bine pentru prinţ şi pentru ţară — şi pentru naţional-ţărănişti. Poate fi şi Margareta şi Lili şi Mimi şi Fifi... Dacă nu va avea destule la îndemînă, îşi ia răspunderea el, Dacu — şi o dată cu el întreg partidul naţional-ţărănist — să i le procure. Zece, douăzeci, o mie, zece mii... Numai să nu fie *una*. Primejdia mare este să fie doar *una*... una singură... şi mai ales cînd *una* aceasta este tocmai Roşcata. Şi Dacu numai de Roşcata să n-audă. Roşcata trebuie smulsă definitiv pînă şi din amintirea prinţului Carol. Nu pentru că ea ar fi stricat casa prinţului şi ar fi înveninat viaţa prinţesei Elena. Dacă n-ar fi existat Roşcata, s-ar fi ivit o alta — şi mama lui Mihai tot nefericită ar fi fost. Nu o femeie sau alta e vinovată că prinţul s-a despărţit de soţia lui — ci pentru că nimic nu-l lega de ea. De cînd s-au cunoscut, prinţul n-a avut pentru mama fiului său nici cel mai slab sentiment de dragoste, de stimă, de milă... nimic !... Şi Carol nu făcea nici un secret din antipatia ce i-o inspira prinţesa Elena. Bineînţeles, prinţul nu arăta oricui şi originea acestei antipatii. Iniţiaţii — şi erau destui — susţineau că prinţul n-o poate suferi pe prinţesa Elena, pentru că ea refuză să se supună capriciilor lui erotice. Deci, nu considerente de natură conjugală îi dictau lui Dacu să fie împotriva Roşcatei — ci considerente strict morale. Revenirea în ţară a acestei femei, îşi spunea Dacu, ar fi profund imorală, mai întîi pentru că e jidoafcă — şi apoi, pentru că

prea are obiceiul să se amestece în toate. Dacă ar fi liberă să vină înapoi, s-ar amesteca din prima zi și în conducerea țării. O femeie la conducerea țării! Dacu — Dacu, fostul jurisconsult al Mitropoliei Unite — să guverneze țara cu o femeie!

Așa că, la dorința ce și-o exprima Carol de a o vedea pe Margareta, Dacu, transfigurat de speranța că regele e, în sfîrșit, pe drumul cel drept, răspunse cu nemărginită solicitudine:

— Oricînd, alteță, oricînd! Îi va face multă plăcere!

— Sper! făcu, scurt, Carol, ducîndu-și involuntar mîna la mustață. Dar, deocamdată, domnule Dacu, e vorba de unchi, nu de nepoată. Cine va alcătui guvernul lui Marinescu?

— Poftim lista, alteță! Mai toți fac parte din guvernul actual.

Carol cercetă hîrtia cu atenție.

— Nu, nu! zise el, deodată, nemulțumit. La armată să nu mi-l pui pe Pisoski. Îl vreau pe Panaitescu!

— Am înțeles, alteță!

— Și la interne... Băleanu? Nu!... Nu merge! Trebuie să rămînă Crai-Voievod!

Aici deveni mai vesel:

— Cu toate că a vrut să mă aresteze!

— Îl veți avea, alteță! Va reveni în guvern, o dată cu mine! Bineînțeles, dacă alteța voastră va avea nevoie de noi!

— Desigur, desigur!... Și de dumneata... și de parlament!... E un parlament sigur?

— Garantez pentru el! Nu uitați, alteță, că este un parlament național-țărănist, nu unul liberal.

— Nu uit... și tocmai de aceea vreau să rămînă. Avem nevoie de un parlament serios, care să poată face față unor probelme gingașe, de mare răspundere... Mai întîi și-întîi, înzestrarea armatei, domnule Dacu. Armata e baza!... Cu Skoda cum merge?

Privirile prințului și ale lui Dacu se încrucișară — și amîndoi întoarseră în acelaș timp capul spre o direcție opusă. Își citiseră reciproc gîndurile. Fiecare

ştia cîte ceva despre celălalt. Carol cunoştea relaţiile primului ministru cu firma Skoda din Cehoslovacia şi Dacu cunoştea rolul jucat de Skoda în întoarcerea prinţului. Unul şi acelaşi personaj făcea legătura amîndurora cu Skoda: Fialkowski, reprezentantul uzinelor de armament cehoslovace în Romînia, care a avut o parte activă în complot. La întrebarea prinţului, deci, preşedintele consiliului de miniştri, putu să răspundă cu mîna pe conştiinţă:

— Bine, alteţă!

— Dificultăţi?

— Nici una!

— Te felicit, domnule Dacu!... Şi telefoanele?

— Alteţă! Totu-i în ordine! Încă de ieri, cînd alteţa voastră se mai găsea la München, am adus chestiunea în consiliul de miniştri. Am acceptat oferta grupului Morgan. Experţii mei au declarat-o ca fiind cea mai avantajoasă. Expunerea de motive a proiectului de lege a şi fost redactată şi va fi supusă parlamentului, imediat...

— Imediat... cînd?

— Mîine dimineaţă! Am revizuit şi contractul de concesiune care urmează să fie semnat de reprezentanţii americani.

— Cînd?

— Tot mîine dimineaţă!

— Dificultăţi?

— Nici una!

Carol tresări de bucurie. Mîine dimineaţă, înainte de a fi proclamat rege, va fi semnat contractul cu Morgan. Vor vedea americanii — care, la început, nu arătau prea mare încredere în el — că prinţul Carol este un om de cuvînt. Fericit, prinţul strînse cu multă căldură mîna lui Dacu:

— Domnule Dacu, noi doi sîntem destinaţi să facem lucruri mari pentru ţara aceasta!

— Sînt convins, alteţă!

Uşa se deschise şi în cameră năvăli prinţesa Ileana, cea mai mică dintre surorile prinţului:

— Cînd ai venit, dragă?

Şi se repezi în braţele lui Carol. Era drăguţă Ileana. Atît de drăguţă, încît în primele clipe Carol uită pe ce lume se află şi o sărută mai mult decît s-ar fi cuvenit să-şi sărute o soră. Dar gîndul la ziua de mîine îl ajută să-şi revină repede în fire. Vesel, o îndepărtă niţeluş pe prinţesă, ca s-o admire în perpectivă:

— Fă! îi zise el, cu încîntare. Eşti dată-n paştile mă-ti!

Ileana roşi de plăcere şi-i făcu lui Carol cu ochiul înspre primul ministru, care, ruşinat, îşi întoarse capul şi se prefăcu că n-aude. Dar lui Carol puţin îi păsa. Ţinînd-o de mînă, cu braţul întins, o îmboldi pe Ileana să facă o piruetă. Dar, pe neaşteptate, îşi retrase mîna cu atîta brutalitate, încît tînăra prinţesă mai-mai să cadă.

— Ai înnebunit? strigă ea, rîzînd, convinsă că fratele ei glumeşte.

Totuşi, după căutătura piezişă şi crîncenă pe care prinţul i-o aruncă, Ileana îşi dădu seama îndată că n-a fost o glumă.

— Ce-i cu tine? făcu ea, îngrijorată.

Dar Carol tăcea. Cu pumnii strînşi şi gura încleştată, continua să arunce priviri duşmănoase Ilenei. Acum, sub lumina directă a lampadarului cu zeci de braţe, îi vedea bine chipul: soră-sa, Ileana, fata asta frumoasă, Ileana, semăna leit lui Ciubuc-Bey. Prin urmare, tot ce s-a spus era adevărat... Duşmanul lui de moarte Ciubuc-Bey... era...

Carol simţea că dacă Ileana îi mai spune un singur cuvînt, se va repezi la ea şi o va lua la bătaie. În acea clipă, primul ministru tuşi scurt. Prinţul tresări. Uitase! Dacu e aici...

Şi încă o dată, gîndul la ziua de mîine îl ajută să-şi recapete calmul.

— Eşti frumoasă! zise el fetei. Păcat numai că te-ai îngrăşat.

Se răzbunase!

Pe Ileana o podidiră lacrimile.

— Tot grăjdar ai rămas! îi strigă ea — şi roşie ca focul, fugi din odaie.

Prinţul îşi petrecu noaptea bînd cu fratele său Nicolae şi primind în audienţă pe cîţiva dintre factorii cei mai de răspundere ai ţării. Cel dintîi care se prezentă fu generalul Prezan. Acest stîlp străvechi al coroanei şi al partidului naţional-liberal îl îmbrăţişă pe Carol, tremurînd de emoţie şi bătrîneţe.

— Acuma pot să mor liniştit, alteţă! Ştiu că ţara a încăput pe mîini bune.

Carol protestă:

— Domnule general, nu vorbi de moarte. Ţara mai are nevoie de dumneata!

Prezan începu să plîngă:

— De mine?

— De dumneata! Ne aşteaptă zile mari! Trebuie să ne răfuim cu bolşevicii! Şi fără generalul Prezan îţi dai seama că...

— Îl ai pe Neaţă, alteţă!

Carol rîse:

— Tot nu vă înţelegeţi?

— E un mizerabil şi un bandit, alteţă! Nu-l cunoşti. Dacă ai şti cît a lucrat împotriva alteţei tale!

— Ştiu, domnule general! Dar am venit să împac şi să liniştesc spiritele. Nu am nici un gînd de ură sau răzbunare. Dimpotrivă! Doresc să înlesnesc unirea şi împăcarea tuturor, în interesul superior al ţării. Eu nu sînt contra nimănui şi vreau să lucrez cu toată lumea...

— Cu toată lumea, alteţă, cu toată lumea. Numai cu Neaţă, nu!...

După Prezan, sosi generalul Neaţă.

— Alteţă, m-ai chemat şi am venit. La ordinele alteţei tale!

— Bine te-am găsit, domnule general. Ce părere ai?

— Nu pot decît să te felicit, alteţă!... Ai venit tocmai la momentul oportun. Cu guvernarea acestui Dacu prost şi îngîmfat, a dispărut orice urmă de democraţie.

Prințul era informat asupra noii orientări a eroului de la Mărăști. De șase luni, de cînd Safta, menajera lui, a murit, Neață renunțase să mai facă revoluție în sufragerie pentru un regim de dictatură mussoliniană, deoarece nu avea cine să-i mai schimbe fața de masă — și se aruncase cu totul în brațele democrației. Ca primă acțiune pozitivă pe tărîmul democrației, generalul Neață a dat de știre țării că va înființa în curînd o mare instituție financiară, cu un capital de mai multe miliarde și că banii aceștia vor fi împrumutați aproape fără dobîndă tuturor țăranilor care vor participa la apropiatul congres al partidului poporului. Ca tînăr democrat, generalul Neață, plin de elan și de ambiții, își punea toate speranțele în prinț: prințul va lua puterea din mîinile reacțiunii național-țărăniste și o va preda, necondiționat, partidului poporului, deci democrației, de care țara a fost pe nedrept și în chip prematur lipsită acum patru ani. Cel puțin așa s-a înțeles cu prințul în urmă cu șase săptămîni, cînd s-a întîlnit cu el la Bellinzona.

— Țara, i-a spus el prințului, nu-i mulțumită de felul cum o guvernează regența aceasta. Mi-a mărturisit-o chiar patriarhul: „Țara nu merge pentru că nu are cap: prințul Nicolae își fumează țigările, Sărățeanu cercetează cărțile, eu, un preot, nu pot decît să încerc o împăcare!"... Cineva trebuie schimbat în regență, alteță, și să vină altul în loc. Toate gîndurile țării sînt îndreptate spre tine, alteță!... Vino înapoi! Eu îți pun la dispoziție toate puterile mele și ale partidului, în mod nelimitat și necondiționat... Necondiționat, alteță!... Cu alteța ta în regență și cu mine în fruntea guvernului, țara își va regăsi echilibrul!

Prințul a ascultat cuminte, apoi i-a răspuns:

— Iau act cu recunoștință de declarațiile dumitale, care nu pot porni decît dintr-o inimă cu adevărat patriotică. Din primul ceas în care voi călca pe pămîntul scumpei mele Romînii, te voi chema!

Și l-a chemat. Neață era neclintit: tronul și democrația. Carol căuta un accent cît mai inimos, ca să-l liniștească pe Neață:

— Doar pentru asta am şi venit în ţară, domnule general: să restabilesc democraţia în drepturile ei...

— Şi să-i pedepseşti pe liberali, alteţă... şi în primul rînd pe generalul acela de paie, Prezan!... Dacă ai şti, alteţă...

— Ştiu! Dar n-am venit să pedepsesc, ci să împac şi să liniştesc spiritele. Nu am nici un gînd de răzbunare! Dimpotrivă! Doresc să înlesnesc unirea şi împăcarea tuturor, în interesul superior al ţării...

Neaţă părea nemulţumit, dar se înclină:

— Alteţă, am toată încrederea în înţelepciunea ta. Prin venirea alteţei tale în ţară, am credinţa că jaful şi bunul plac vor lua sfîrşit. Aşa că voi fi cel dintîi să aclam alegerea alteţei tale în regenţă...

Carol schimbă o privire cu Nicolae, care-şi înfundă repede nasul în pahar, şi-i răspunse lui Neaţă:

— Eram sigur, domnule general, şi-ţi mulţumesc.

Dar Neaţă nu voia să plece.

— Încă o chestiune, alteţă! zise el, fără să se mişte de pe scaun. La Bellinzona, alteţa ta îşi aminteşte că...

Nu mai era nevoie să continue. Prinţul îşi aducea bine aminte.

— Dar, fireşte! făcu el. Te asigur, că foarte curînd, mai curînd decît te aştepţi, eu şi ţara vom apela la serviciile dumitale...

Pe la trei dimineaţa se prezentă şi doctorul Bratu, preşedintele partidului ţărănesc, rupt din marele partid naţional-ţărănist. Bratu, om cu veche experienţă politică, venea să depună la picioarele prinţului nu numai partidul, dar şi ultimul său program democratic:

— Alteţă, cred că trei măsuri capitale ar putea reda ţării liniştea şi prosperitatea de care are nevoie: suprimarea partidului naţional-ţărănist, întărirea armatei şi răspîndirea Bibliei în milioane de exemplare.

— Doctore, replică prinţul, în principiu, este un program demn de a fi luat în consideraţie şi cred că dumneata ai fi cel mai indicat să-l pui în aplicare. Nu sînt, însă, în totul de acord cu privire la suprimarea naţional-ţărăniştilor...

— Să mă iertați, alteță! N-am înțeles suprimarea fizică a național-țărăniștilor, ci numai suprimarea partidului național-țărănist, care ne-a ruinat țara...

— A! Asta-i altcevà! Pentru că eu n-am venit să pedepsesc, ci să împac și să liniștesc spiritele. Nu am nici un gînd de răzbunare. Dimpotrivă! Doresc să înlesnesc unirea și împăcarea tuturor, în interesul superior al țării.

★

În zori, Carol putu să rămînă, în sfîrșit, singur cu fratele său Niky. Așezați la o măsuță scundă, garnisită cu o serioasă colecție de sticle, cei doi prinți își împărtășiră în liniște părerile, impresiile și sentimentele stîrnite de această noapte istorică. Primul gînd al prințului Carol fu pentru mama lui, văduva Maria.

— Și mă-ta unde-i acum? îl întrebă el pe Nicolae.

Nicolae dădu din umeri, plictisit:

— A plecat!

— Aha! mormăi Carol. S-a supărat... Nu-i place că vin înapoi! I se spulberă ultimele visuri.

— Probabil! făcu Nicolae, impasibil.

— Și încotro a luat-o dumneaei? Prin străinătăți? Să facă film?

— Ei, și tu!... Film!... Cînd nu mai are un dinte în gură!

— Prin urmare, nu după film a șters-o în străinătate. Atunci, pentru ce? Te pomenești că, de necaz, o fi alergat să se refugieze în brațele vreunui prieten... Ca în 1926!... Ce spui?

Multe ar fi tolerat Carol mamei lui, dar numai asta nu i-o ierta: că în 1926, îndată după actul istoric de la 4 ianuarie, ea s-a apucat să-l facă de rîs în ochii străinătății. În fața oricui avea urechi să audă — om politic, diplomat, gazetar străin — ea-și declama aceleași cuvinte dramatice:

— Carol, copilul meu, în care-mi pusesem speranțele și pe care-l dăruisem țării acum treizeci și doi de ani, acela care a fost mîndria și speranța Romî-

niei, să ajungă un fiu rătăcitor! Ne-a părăsit pe noi, şi-a părăsit casa, copilul, părinţii, datoria, onoarea, pentru a trăi după capul lui. In mintea mea, îl văd rătăcind în pustiu, un paria, departe de tot ce a fost al lui. In inima mea de mamă este o dragoste care nu poate, nu trebuie şi nu va muri. Cind, la un moment dat, durerea îmi devine insuportabilă, atunci caut alinarea în lacrimi şi în braţele unui prieten, unde poţi să-ţi ascunzi capul şi să plîngi!

Lui Carol, cuvintele acestea îi erau adînc săpate în minte şi oricît ar fi vrut, n-ar fi putut să le uite.

— In braţele unui prieten! strigă Carol, care începea să se simtă prost în uniforma de general. Neruşinata!... Şi tata mai trăia!... In braţele unui prieten... Şi-şi mai făcea şi reclamă prin presă, ca să se uite lumea la mine ca la un caraghios!... Fiu rătăcitor, hai?... Ce spui, Niky?... Fiu rătăcitor!... Ca şi cum nu dumneaei a fost aceea care m-a alungat, ca să rămînă singură stăpînă pe ţară, după ce-o muri tata... Şi à propos! Toţi ăia care au venit la mine la Paris, mi-au povestit că, după constituirea regenţei, ea zbiera peste tot: „Mie mi se cuvenea o regenţă şi ţara ar fi trebuit să mi-o dea... Asta e şi părerea fiului meu!"... Ia spune-mi, Niki!... Adevărat? Asta a fost şi părerea ta, că ei i se cuvenea o regenţă?

Niky îşi umplu paharul şi răspunse, placid:

— Minte!

— Mi-am închipuit! Şi acuma, nici nu vrea să mă vadă. Cum m-a simţit că vin, a şters-o!... Opt cu-a brînzei...

Totuşi, indiferenţa lui nu era decît de împrumut. Lipsa Mariei îl preocupa. Cine ştie ce intrigi pune la cale împotriva lui, acolo, pe unde se află! Dar unde se află?

— Vrei să ştii cu tot dinadinsul? făcu Nicolae care-i citea curiozitatea în ochi. E în drum spre München...

— Dar ce caută la München? Pe cine caută la München?

Nicolae chicoti.

— Se duce la Oberammergau, în Bavaria, la spectacolele teatrale religioase care încep acolo peste două zile.

— Alta acu! Au lovit-o spectacolele religioase!... Aiurea!... Astea sînt povești de-ale ei! S-a dus să înșire iar vrute și nevrute pe socoteala mea!

— Ei și? Poți să-i interzici?

Carol, care băuse peste măsură, sări în sus și începu să zbiere la Nicolae:

— Firește că pot! Eu sînt acuma șeful vostru! Eu sînt stăpînul vostru! Eu sînt regele vostru! Un rege și-o lege!... Și aș vrea să vă văd că faceți cea mai mică mișcare fără învoirea mea!

Nicolae rămase ca împietrit, cu paharul în mînă. Are dreptate, fratele Carol! Așa trebuie să-i vorbească fratele Carol. Nici n-avea voie să se aștepte să-i vorbească altfel fratele Carol, pentru a cărui înscăunare ca rege se zbate de ani! Fratele Carol pentru care a luptat cu colegii săi din regență, a complotat cu Dacu, s-a deplasat de nenumărate ori în provincie ca să stea de vorbă cu ofițerii, sub pretextul stabilirii unor relații mai strînse între coroană și armată! Fratele Carol de care a avut grijă pînă și acum cîteva ore — cînd a aflat că a sosit — ca să-l pună în siguranță! Dar bine! Cum a putut el să uite cine e fratele Carol? Cum a putut fi el atît de prost încît să-și închipuie că pe fratele Carol anii de pribegie și vîrsta l-ar putea schimba cu ceva?

Incetișor, Nicolae se ridică și cu glas moale, aproape blînd, dar plin de dezgust, îi spuse fratelui Carol, peste umăr:

— Hai sictir!

Apoi, cu paharul în mînă, se îndreptă încet în spre ușă.

II

Incinta era goală. Este adevărat că şedinţa Camerelor reunite fusese convocată pentru orele zece, dar ar fi fost de dorit ca domnii deputaţi şi senatori să se arate ceva mai grăbiţi — cel puţin astăzi, cînd corpurile legislative aveau să ia o hotărîre de care atîrnă destinele ţării. E nouă şi jumătate — şi încă n-a venit nimeni. Arghir tremura de revoltă. Mintea îi era plină de gînduri, inima plină de sentimente, gura plină de vorbe — dar gîndurile erau amare, sentimentele amare, vorbele amare, cu atît mai amare cu cît vedea că n-are pentru cine gîndi, nici pentru cine simţi şi nici cu cine vorbi. Era singur şi mai supărat ca oricînd. Azi dimineaţă la cinci, maiorul Partenie, aghiotantul lui Nicolae, a venit să-i bată în geam:

— Domnule profesor, domnule profesor!

Arghir care era trezit de mult şi lucra, ca de obicei, la istoria romînilor, sări îndată la fereastră:

— Ei, ce s-a întîmplat, dragă?

— O veste mare, domnule profesor. A sosit prinţul Carol, cu avionul...

— Cineeee?

— Prinţul Carol!

— Cînd?

— Aseară!

— Şi a trimis după mine?

— Nu!

Arghir îngălbeni. Cu multă demnitate, dar foarte înţepat îl admonestă pe Partenie:

— Cum vii, domnule, să mă deranjezi cu noaptea-n cap, de la treburile mele?

— Am venit... ca să ştiţi! răspunse ofiţerul, care se urcă în maşină şi o porni mai departe, în viteză.

Arghir se aşeză iar la birou, dar furia şi dezolarea îl împiedicau să lucreze. A venit şi nu l-a chemat!... Ce soartă, ce soartă!... Cu două luni înainte, cînd se înapoia din călătoria făcută în Statele Unite, Arghir avusese, în mijlocul oceanului, un vis ciudat: prinţul, în uniformă şi cu toate decoraţiile, venea către el. Ca om de ştiinţă, ilustrul profesor dădu visului o interpretare strict ştiinţifică: era un caz uimitor de telepatie sau, cum spunea el, de „transmisiune de la distanţă a unei voinţi omeneşti peste măsură de încordate". A cui era voinţa aceasta peste măsură de încordată? A lui? A prinţului? Sau poate a amîndurora?

In mod practic, Arghir nu avea cum să-şi dea un răspuns la chestiunea aceasta, cît timp se mai afla pe vapor. Dar de îndată ce sosi la Paris, trimise vorbă lui Puiu Florescu, secretarul prinţului, că se află acolo. N-avea nici o pretenţie, dar se simţea singur-singurel în această gălăgioasă capitală a Franţei — şi se gîndea că e bine să ştie şi altul că este singur şi trist. Poate... poate... cine ştie!

Totuşi, mari speranţe n-avea. Aflase că o seamă de ticăloşi l-au descris în ochii lui Carol ca pe un prieten făţarnic, în care nu trebuie să aibă încredere. Dar,

spre marea lui bucurie, Puiu, un tînăr cuviincios și inteligent, i-a adus peste cîteva ore o scrisoare din partea prințului Carol, care-l poftea la el în termeni neașteptat de stăruitori. Ei! Acuma, cînd știe că prințul vrea să-l vadă și să reia legăturile cu el, lucrurile se schimbă! Se schimbă radical. De aceea, îi spuse lui Puiu:

— Dragul meu, comunică prințului Carol că nu e bine, nici pentru mine, nici pentru el, să ne vedem acum. Dar îl sfătuiesc să se întoarcă în țară și să aștepte voința legală a poporului de a-i reda tronul. Dacă la hotar i se interzice intrarea, atunci se va deschide în fața lumii întregi, un mare proces, pe care poți să-l asiguri pe prinț, că-l va cîștiga el — și nu altul.

De atunci, n-a mai auzit nimic de intențiile lui Carol, pînă a venit acest ofițer obraznic să tulbure viața lui tristă. Iar cînd i s-a telefonat că Parlamentul trebuie să se adune la zece ca să decidă asupra situației prințului, s-a grăbit, de teamă să nu i-o ia altul înainte. Vroia să fie primul. Dar primul, nu înseamnă să stai de un ceas singur, absolut singur, fără să se ivească după el unul, măcar unul din politicienii aceștia nemernici care conduc țara — cu toate că pînă la deschiderea ședinței nu mai e decît o jumătate de oră. Cît țin la dinastie și tron fripturiștii aceștia... Nouă și jumătate... și...

— Domnule profesor!

Arghir întoarse capul și se lumină la față. Era doctorul Bratu! Un om de inimă acest Bratu!... Un patriot!

— Bratule, dragă, îmi pare bine că te văd! Uită-te, dragă! Încă n-a venit nimeni. Să-ți iei lumea-n cap! Aștia-s oameni?... Niște...

— Nu te necăji, domnule profesor!... Vin ei îndată!... Ce spui de prinț?...

— Ce să-ți spun, doctore? Sînt supărat. Sînt zdruncinat pînă în adîncul inimii mele. Am un trecut de care s-a uitat și o experiență de care nimeni n-are nevoie. Mă uit la greșelile pe care le face țara.

— Care greșeli, domnule profesor?

— Cum, care? Parcă n-ai şti care? Mai întîi nimeni nu m-a întrebat, nimeni nu mi-a cerut sfatul. Aşa că eu nu-mi pot da adeziunea la un fapt împlinit. Problema trebuie cercetată. Prinţul a uzat de dreptul oricărui romîn de a fi acasă la el, lîngă ai lui. Şi va găsi, desigur, pe lîngă aclamaţiile amatorilor de lucruri noi, devotamentul fals al celor care i-au făcut mai mult rău, dar şi sfatul bun, uneori neplăcut al cui l-a apărat cînd toţi erau împotriva lui. Se pare, însă, că prinţul n-are nevoie de sfaturi, pentru că, pînă la ora aceasta, nu m-a chemat... Şi nechemat, nu mă duc. Eu aştept să fiu chemat... Pînă nu mă cheamă cineva de trei ori, nu sînt sigur că m-a chemat într-adevăr. S-au întîmplat şi unele cazuri cînd regele Ferdinand, de pildă, m-a chemat de trei ori, sau m-a chemat numai de două ori şi a regretat că nu m-a chemat a treia oară... Prinţul nu m-a chemat nici o singură dată...

Bratu îşi strecură printre gene un zîmbet care-l ustură pe Arghir mai tare decît cuvintele care aveau să urmeze:

— Pe dumneata nu te-a chemat, domnule profesor? Curios! Pe mine m-a chemat!

— Cînd? strigă Arghir, ca înjunghiat.

— Ast-noapte la trei!

Arghir simţi că se scufundă pămîntul sub el. Pe Bratu nu-l mai vedea. Nu mai vedea nici fotoliile, nici deputaţii şi senatorii, care începuseră să intre în sală.... Un singur lucru vedea: trădarea! Trădare de sus pînă jos!... Răsuflă din greu ca să poată vorbi, şi îi spuse lui Bratu, cu violenţă:

— Nu, doctore! Văd posibilitatea ca prinţul să fie regent. Rege, însă, nu!

— Păcat! reflectă Bratu, cu acelaş zîmbet subţire.

— De ce?

— Pentru că greşeşti! Prinţul are numai cuvinte bune despre dumneata... şi nu te uită de loc!

Obrajii lui Arghir se încinseră de o flacără vie.

— De unde ştii? îl întrebă el pe doctorul Bratu, cu glasul întretăiat de emoţie.

— Mi-a spus-o chiar el.

Arghir îl apucă pe doctor de braț:

— Ce ți-a spus?

— „Hehei! mi-a spus el. De-am avea cîțiva Arghiri, altfel ar merge treburile țării!"

— Pe onoarea dumitale?

— Pe onoarea mea!

Lui Arghir i se umeziră ochii de bucurie. A spus-o chiar prințul. Prin urmare, prințul îl pune în fruntea tuturor.

— Un adevărat rege! făcu el. Numai cine e născut pentru a fi rege, poate fi atît de bun cu niște bieți oameni modești ca mine, care sînt mulțumiți să fie lăsați în pace la treburile lor. Un adevărat rege! Ce spui, Bratule dragă?

Dar Bratu nu-l mai auzea. Toată atenția lui era îndreptată înspre mulțimea de parlamentari care dădea acuma năvală în incintă. Cît ai bate din palme, Camera, pînă mai adineauri goală, se umplu de deputați și senatori, care, în ținută de zile mari, discutau cu aprindere evenimentele. Fără să vrea, Arghir și Bratu se găsiră în mijlocul unui grup, în fața căruia Crai-Voievod își expunea punctul său de vedere:

— Păi, să vedeți, dragilor, că eu, ca ministru de interne, pus să păzească ordinea constituțională, adică să am grijă ca chestia închisă să nu se deschidă, eram tare nemulțumit de felul cum se făcea propaganda carlistă. Mai ales broșurile alea care proslăveau pe Carol, ce să vă spun? Le cunoașteți și dumneavoastră!... O nenorocire... Parcă ar fi fost scrise cu picioarele, nu de niște oameni de meserie... Și i-am spus-o lui Dacu: „Stai să-ți arăt cum se face o broșură care să ne ajute să deschidem chestia închisă"... Și chiar în seara aceea, am ticluit-o și am imprimat-o la o tipografie de la marginea orașului, să nu afle nimeni, și am pus niște băieți de încredere s-o împrăștie prin cazărmi și pin mahalale. A doua zi, șeful siguranței îmi telefonează că oamenii lui au confiscat o broșură. „S-o văd!" i-am spus. Mi-a adus-o. Era aia scrisă de mine. „Bine, frate! zic. Cum este posibil să circule asemenea lucruri?" „Se întîmplă! îmi zice șeful. Dar cred că știu cine sînt autorii!" „Cine?"

„Comuniştii! Am şi lista lor!" Şi-mi întinde o hîrtie cu vreo patru nume necunoscute. Am strîmbat din nas: „Să mă ierţi! Dar nu sînt de loc mulţumit de felul cum îţi faci dumneata datoria!" Şi m-am dus direct la regenţă. „Ce-i nou, domnule ministru?" Arăt regenţilor broşura: „Iar propagandă carlistă!" — zic. „Păi cum aşa?" „Iacă aşa! N-am un şef de siguranţă ca lumea!" „Ai dumneata pe un altul?" „Am!" „Pe cine?"... „Pe Belciug!" Cînd a auzit de Belciug, Sărăţeanu a făcut nişte ochi!... „Belciug? Dar Belciug e carlist!" Am protestat: „Carlist? De ce? Fiindcă l-a văzut pe prinţ la Paris? Era o datorie elementară de curtoazie s-o facă. O obligaţie morală şi cetăţenească. Nu cred înălţimile voastre că un asemenea procedeu ar trebui să fie urmat de oricine?"... Patriarhul era de partea mea: „Fireşte! Aşa e! E de datoria oricui!" De prinţul Nicolae ce să mai spun? „Aş vrea să văd, zice el, să fiu la Paris şi să mi se facă reproşuri că-l vizitez pe fratele meu!" Mie, mai mult nu mi-a trebuit: „Aţi văzut? Sînteţi cu toţii de acord! Şi dacă sînteţi de acord, sînteţi cu toţii carlişti! Aşa că daţi-mi voie şi mie să fiu al patrulea carlist!" Şi l-am numit pe Belciug şeful siguranţei, pus să păzească chestia închisă... şi să deschidă drumul lui Carol.

Toţi cei dimprejur, într-o dispoziţie de sărbătoare, rîdeau cu poftă de cele ce povestea ministrul de interne. Dar veselia lor fu întreruptă de Bratu, care-i spuse lui Crai-Voievod:

— Dar după cîte ştiu, parcă umblai aseară să-l arestezi pe prinţ la Cotroceni!

Crai-Voievod pufăi din lulea şi, printre norii de fum, replică:

— M-aş fi mirat să nu ai dumneata ceva de spus în afacerea asta!...

— Te-ai fi mirat, nu, domnule Crai-Voievod? Numai că te-aş ruga să te miri mai puţin şi să-mi spui ce-ai vorbit acuma zece zile la prînzul de la legaţia franceză!...

— Ei, ce-am vorbit?

— Nu ştii ? Las' că-ţi spun. De faţă cu toată lumea ai declarat... ţi-o redau cuvînt cu cuvînt : „O restauraţie nu este posibilă nu numai pentru că nu o vrem, dar mai ales fiindcă nu se poate concepe o monarhie cu un rege fără relaţii cu celelalte dinastii din Europa. Or, prinţul Carol, din nenorocire pentru el, prin imoralitatea purtării sale, este astăzi la index şi repudiat de toate casele domnitoare."

Crai-Voievod nu părea de loc tulburat.

— Nu contest ! zise el. Aşa am vorbit. Dar am făcut-o cu un scop... Trebuia să abat atenţia lumii...

— Atenţia ? Ca să abaţi atenţia puteai face orice, dar n-aveai dreptul să-l insulţi pe prinţ.

— Asta o va aprecia prinţul, nu dumneata !

Scos din fire de calmul lui Crai-Voievod, doctorul Bratu ţipă :

— O va aprecia, n-avea grijă, o va aprecia !...

Dar nu mai putu continua, din pricina aplauzelor zgomotoase la care participă toată adunarea în picioare.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă doctorul Mihăescu, independentul, care stătea lîngă Crai-Voievod.

— A sosit Mihai Teianu ! îl informă Bratu.

— Aha ! Omul zilei ! făcu profesorul Arghir cu năduf.

— Un adevărat om al zilei ! zise Bagradian, aruncînd fulgere de mînie prin ochelari. Canalia asta şi-a găsit timp azi dimineaţă să alerge la prinţ să-i spună că am pus la cale asasinarea lui, dacă vine în ţară!... Licheaua !

— Să mă ierţi, domnule Bagradian ! interveni Neaţă. Dar a avut şi Teianu rolul lui în reîntoarcerea prinţului !

— Vrei să spui a regelui ! îl rectifică Bratu.

— Ce ai spus? îşi aplecă urechea Neaţă, care crezu că n-a auzit bine. A regelui ? Care rege ?

— A regelui Carol II !

Erau atît de categorice cuvintele doctorului Bratu, încît Neaţă pricepu. Carol l-a înşelat. De necaz şi ruşine, bătrînul abia mai putu să vorbească.

— Şi mie... prinţul... ast-noapte nu mi-a spus un cuvînt. Credeam că se va mulţumi cu un loc în regenţă. Aşa ne-am înţeles... Este dreptul lui...

Aici, generalul începu să se însufleţească.

— Dreptul lui! repetă el. In 1927, cînd regele Ferdinand se afla între viaţă şi moarte, Ionel Viziru m-a întrebat: „Ce ai face dumneata dacă regele ar vrea să vadă pe Carol înainte de moarte?" I-am răspuns: „Domnule Viziru, mi s-ar părea odios... odios, domnule Viziru... să opresc pe fiu să vină la patul de moarte al tatălui său, mai ales dacă însuşi regele Ferdinand îşi exprimă această dorinţă!" Dar am mai spus ceva lui Viziru: „Aş admite lui Carol să vină, însă i-aş cere ca el să nu agite ţara, şi să dea voie ţării să se pronunţe ea singură"... De altfel, cînd eu eram încă la guvern, în sufletul lui Ferdinand se produsese o schimbare... Mi-a destăinuit-o... Ţinea să se împace cu prinţul şi să-i redea titlurile de moştenitor!

— Cînd zici că ţi-a destăinuit-o? îl interpelă Bratu care era pornit pe ceartă.

— In 1926.

— Şi cu Viziru cînd zici c-ai vorbit?

— In 1927!

— Aşa! Prin urmare în urmă cu trei-patru ani. Atunci de ce ai tăcut pînă azi, domnule general?

Dispreţuitor, Neaţă răspunse:

— Există, domnule doctor, pînă şi-n politică o anumită decenţă pe care dumneata n-o cunoşti.

— Decenţă? strigă Bratu.

Şi către ceilalţi:

— Domnul general Neaţă vorbeşte de decenţă. Cît a trăit Ferdinand, dumnealui n-a spus nimic... Cît a trăit Ionel, tot n-a spus nimic... A aşteptat mai întîi să moară amîndoi, ca să ne spună că de ani de zile a luptat pentru întoarcerea prinţului... Şi asta se cheamă la domnul Neaţă decenţă. Decenţă se cheamă la dumnealui ca noi să fim proşti cu toţii şi să credem în toate bazaconiile astea... Dacă e vorba de decenţă, domnule general, dumneata, care zici că ai fost pentru întoarcerea prinţului încă din 1926, de ce ai tratat acum o lună un pact cu liberalii, prin care

te angajai să te opui la întoarcerea prinţului, dacă regenţa te cheamă pe dumneata la putere ?

— Nu-i adevărat ! sări Traian Săpunaru, care se apropiase la ultimele cuvinte de grup. Ai luat-o cu şpriţul de dimineaţă, domnule Bratu !... Nu te laşi de nărav nici măcar într-o zi ca asta !

— Dumneata ? răcni Bratu către Traian Săpunaru. Dumneata ai neruşinarea să-l aperi pe general ? Dar cine altul, dacă nu dumneata, a cerut liberalilor să prevadă în pactul cu partidul poporului, că dumneata, Traian Săpunaru, vei fi numit ministru de interne, pentru ca măsurile împotriva prinţului Carol să fie mai eficace ?

Traian Săpunaru păli, dar nu-şi pierdu cumpătul.

— Beţivule ! îi strigă el cu scîrbă, lui Bratu.

— Pungaşule ! îi răspunse pe acelaşi ton Bratu. Te-ai umplut de parale cît ai fost la putere... şi acum...

Mihăiescu, independentul, interveni.

— Domnilor, domnilor, mai mare ruşinea !... Parcă am fi în Parlament !... Nu uitaţi că astăzi...

Cu un gest blînd dar hotărît, Neaţă îl dădu la o parte pe Mihăescu :

— Lasă, domnule Mihăescu !... Nu vezi că doctorul Bratu este pornit împotriva tuturor ?... Dar eu îl înţeleg, fiindcă sînt şi eu om politic. Un om politic, fără să vrea, este nedrept sau subiectiv... Din cauza aceasta, partidul nostru a avut atîtea de răbdat din partea oamenilor politici, care i-au adus tot felul de acuzaţii. Dar adevărul e că în timpul celor două guvernări pe care le-am prezidat, partidul meu a rămas sărac şi ziarul meu a făcut datorii.

— Partidul, da ! aprobă Arghir. Dar nu şi conducătorii partidului !

— Inexact, domnule profesor ! In afară de excepţii posibile, pe care eu nu le cunosc, noi n-am participat la acest permanent ospăţ de sub regimul plutocratic liberal şi cel demagogic naţional-ţărănist. Ceea ce doresc din toată inima este să-i pun capăt !

Leahu, cunoscutul critic literar şi fost, pînă la recenta remaniere a guvernului naţional-ţărănist, director general al teatrelor, care asistase de la început la

disputa dintre aceşti şefi politici, se adresă lui Neaţă:

— Fii pe pace, domnule general! Acum are cine să-i pună capăt.

— Cine? întrebă Neaţă cu simplitate de copil.

— Maiestatea sa regele Carol II!

Era mereu acelaş Leahu, tînăr şi entuziast, lacom să creadă, numai să aibă în ce şi în cine. Sufletul lui, simţitor la tot ce este bun şi curat, era un nesecat izvor de credinţă care se cerea învestită. În urmă cu ani, Leahu crezuse în Neaţă. Sub regimul lui Neaţă — spunea el — va fi o adevărată revărsare a Nilului peste acest nefericit pămînt romînesc... Sub regimul lui Neaţă va fi muncă, cinste, dreptate, belşug. Sub regimul lui Neaţă, masele, sătule, îşi vor întoarce ochii cu scîrbă de la bolnăvicioasele ispite bolşevice. Sub regimul lui Neaţă, se va reface creditul ţării. Sub regimul lui Neaţă, în sfîrşit, se va realiza acea solidaritate cinstită şi trainică între toate clasele sociale — acel vis frumos de armonie socială, la care aspiră toţi cei cu dragoste adevărată de neam şi de ţară. Aşa l-a cîntat el pe Neaţă pînă a venit Neaţă la putere: ca pe un idol, care întrunea în el toate virtuţile unui mîntuitor. Neaţă era înţelept, cinstit şi dinamic. Dar după o lună, a venit dezamăgirea: Neaţă nu era nici înţelept, nici cinstit, nici dinamic, ci o simplă lichea. Şi idolul se prăbuşi la pămînt în bucăţi. Totuşi postamentul lui de cristal rămăsese intact. Leahu, în focul credinţei, ardea de dorinţa să aşeze pe el un alt idol.

Dorinţa-i fu repede împlinită. Noul mîntuitor era pe aproape. Jugănaru! Omul nou! Omul ogorului!... Înţelept, cinstit şi dinamic! Cum de nu l-a recunoscut pe Jugănaru pînă acum!... Jugănaru!... Dar ştie ţara ce-ar fi un regim Jugănaru? Sub regimul lui Jugănaru va fi o adevărată revărsare a Nilului peste acest nefericit pămînt romînesc! Sub regimul lui Jugănaru va fi muncă, cinste, dreptate, belşug. Sub regimul lui Jugănaru, masele, sătule, îşi vor întoarce ochii cu scîrbă de la bolnăvicioasele ispite bolşevice. Sub regimul lui Jugănaru se va reface creditul ţării. Sub regimul lui Jugănaru, în sfîrşit, se va realiza acea solidaritate cinstită şi trainică între toate

clasele sociale — acel vis frumos de armonie socială, la care aspiră toţi cei cu dragoste adevărată de neam şi de ţară.

Aşa l-a cîntat Leahu pe Jugănaru pînă acum cîteva luni, cînd aceiaşi naţional-ţărănişti care l-au numit director general al teatrelor, l-au înlăturat, ca să numească în locul lui pe stîrpitura aceea de Ionescu-Ciurcheni. Spre marea lui durere, Leahu trebui să constate că Jugănaru nu-i mai bun decît Neaţă: tot o lichea. Şi al doilea mîntuitor se prăbuşi la pămînt în fărîme. Totuşi, acel postament de cristal stătea neclintit în picioare şi aştepta un alt idol. De astă dată, Leahu nici nu trebui să-l caute. Bătea la poarta inimii lui mai de mult: prinţul Carol. De luni şi luni, întreaga fiinţă a lui Leahu se scălda în imaginea prinţului. Dacă ar veni prinţul înapoi!... Dacă prinţul ar fi proclamat rege!... Dacă prinţul ar lua frînele ţării în mînă... Dacă acest prinţ Carol, înţelept, cinstit şi dinamic cum este, ar pune mîna în gîtul acestor lichele!...

Cu atît mai mare frenezie, deci, începu să facă elogiul lui Carol, acuma cînd avea în faţa lui pe idolii lui dărîmaţi:

— Da! Majestatea sa regele Carol II!... Sub regimul lui Carol II va fi o adevărată revărsare a Nilului peste acest nefericit pămînt romînesc. Sub regimul lui Carol II va fi muncă, cinste, dreptate, belşug. Sub regimul lui Carol II, masele sătule, îşi vor întoarce ochii cu scîrbă de la bolnăvicioasele ispite bolşevice. Sub regimul lui Carol II se va reface creditul ţării. Sub regimul lui Carol II, în sfîrşit, se va realiza acea solidaritate cinstită şi trainică între toate clasele sociale, acel vis de armonie socială, la care aspiră toţi cei cu dragoste adevărată de neam şi de ţară...

Punea atîta căldură în tot ce spunea, încît nici unul dintre cei de faţă nu îndrăzni să-l întrerupă. Dar, din nefericire, tocmai atunci se ivi Gogu Elefterie, care se mulţumi să prindă doar ultimele cuvinte ale lui Leahu, ca să intervină:

— Toţi, în afară de liberali!

— Adevărat! zise şi Mihăescu. Ia uitaţi-vă în sală! Nici un liberal!...

Il zări pe Serafim Măruntelu şi-i strigă:

— Măruntelule, ce-i cu liberalii dumitale?

— Ba, or fi ai dumitale! îi răspunse directorul ziarului *Drumul nostru*, care se apropie rîzînd şi strînse mîna tuturor.

— Dumneata trebuie să ştii! făcu Arghir. Unde mi s-au ascuns liberalii?...

— E lată rău, domnule profesor! răspunse Măruntelu. Sînt în plină rebeliune!

Neaţă se arătă interesat la culme:

— Ia spune-ne şi nouă ce ştii!

Serafim Măruntelu îşi ajustă cravata care nu vroia să stea locului peste plastronul lui alb şi povesti cele ce s-au întîmplat la liberali. Aseară, comitetul executiv al partidului naţional-liberal se întrunise pentru a discuta asupra unei decizii a Curţii de conturi cu privire la neconstituţionalitatea legii Creditului agricol, cînd Macrodi, directorul oficiosului liberal *Viitorul*, telefonă că prinţul Carol este în capitală. Ştirea căzu ca un trăsnet peste şefii liberali. Dacă prinţul e în ţară, ei sînt pierduţi.

— Zvonuri! zise doctorul Gherlescu spre a linişti pe ceilalţi şi o dată cu ceilalţi, pe sine.

Se părea că Gherlescu, fără să vrea, are dreptate. Erau zvonuri. Zvonuri care curgeau cu duiumul şi se băteau cap în cap: ba că prinţul a sosit, ba că n-a sosit, ba că a sosit şi a fugit, ba că a fost arestat. Pînă a venit Pricoleanu, prefectul capitalei:

— Prinţul e aici şi armata e cu el!

Urmară scene de panică pe care bătrînii nu le-au mai trăit decît în toamna anului 1916, cînd armata germană a lui Wilhelm II era la porţile Bucureştilor. De spaimă şi furie, fiecare arunca asupra celuilalt vina că s-a ajuns în situaţia aceasta. Cine a cerut alungarea prinţului Carol? Eu? Nu! Tu!... Cine a făcut apoi o propagandă insultătoare împotriva prinţului Carol? Eu? Nu! Tu!... Cine a ameninţat că dacă prinţul Carol se întoarce, va fi revoluţie? Eu? Nu! Tu!... Şi acuma ce-i de făcut? Să se închine lui

Carol ? Să se ascundă ? Să fugă ? Era jalnic. In cele din urmă, însă, oamenii, obosiți de atîtea încriminări și insulte, stătură cuminți cînd Vintilă Viziru dădu cuvîntul lui Muică să precizeze atitudinea partidului liberal față de Carol. Muică se arătă bătăios și tranșant.

— Am fost prea strîns legat de opera regelui Ferdinand și a lui Ion Ion Viziru, ca să nu țin seama de actul de renunțare la tron semnat de prinț acum 4 ani și cunoscut sub Actul de la 4 ianuarie. Aș considera că mă înjosesc dacă aș proceda altfel. Nu vreau să-mi închei cariera cu un act dezonorant. Reîntoarcerea prințului este cea mai primejdioasă aventură din cîte cunosc și este tot ce poate aduce mai mult rău consolidării naționale și situației țării în toate privințele. La o asemenea aventură nu pot să iau parte. Prefer să mi se taie mîna decît să-l servesc pe prințul Carol. Refuz să mă duc la prinț chiar dacă viața mea politică ar lua astăzi sfîrșit...

Un glas ascuțit de mînie întrerupse povestirea lui Măruntelu :

— Sînt nebuni ! Nebuni de legat !

Era Naie Naie, numit Filozofu, pentru că era profesor de logică la Facultatea de filozofie și pentru că atît în viața particulară cît și în cea publică făcea mare risipă de filozofie spre a asigura gazetei *Vorba romînului* — și, pe lingă gazetă, lui însuși — o existență demnă de un om care cugetă.

Arghir, care de ani de zile nu mai vorbea cu Naie Naie, atîta scîrbă îi inspira colegul lui universitar, ținu seama de împrejurările excepționale de astăzi și-l aprobă din tot sufletul :

— Absolut ! Nebuni de legat !

— Și încă nu v-am spus tot ! făcu Măruntelu. Aseară, George Viziru, care se afla la Iași, a fost poftit să se prezinte urgent la Palat. George a sosit azi dimineață — și s-a repezit la unchiu-său, Vintilă, să-i spună că se duce să-l vadă pe Carol. Vintilă parcă și-a ieșit din minți. „Să nu te mai văd ! Nici tu nu-mi mai ești nepot, nici eu nu-ți mai sînt unchi !... Și o să te mai dau afară și din partid !"

— Adevărat nebuni! zise Leahu.

— Nu-i aşa? ţipă Naie. Dar mie nu mi-e atît de Vintilă... cît mi-e de Muică!... Un grecotei murdar ca Muică, un fanariot aciuiat pe lîngă stăpînii lui fanarioţi de la Brătieni, să-l terfelească pe Carol!... Pe stăpînul nostru Carol II!...

— Este o obrăznicie de slugă, faţă de un stăpîn generos, care totuşi nu le vrea răul! comentă Arghir.

Intre timp, grupul crescu cu Grigore Arţag, care-şi manifestă şi el revolta pe acelaşi ton ridicat:

— Dar şi răbdarea stăpînului are o margine!

Doctorul Bratu care-l zări abia acum pe Grigore Arţag, îl salută zgomotos:

— O, Gligore! Ce faci, Gligore? Te vedem sau nu ministru în viitorul guvern?

— Prefer să fiu prefect!

— De ce?

— Sînt destui, poate chiar prea mulţi oameni politici, buni să fie miniştri, dar foarte puţini buni să fie prefecţi.

— Inţelept cuvînt! strigă Curelea de la *Democratul romîn*. Merită să fie notat...

Şi dispăru tot atît de subit pe cît apăruse.

— Mha! exclamă Mărunţelu. Uite un liberal... Ce faci, domnule colonel?... Poftim mai aproape!

Colonelul în rezervă Costache Raiciu, ales al Camerei de comerţ, se apropie.

— Dumneata aici? îl întrebă doctorul Bratu. Parcă ai ordin de la Viziru şi Muică să stai acasă!

Dar colonelul Raiciu era un om mîndru:

— Conştiinţei mele nu i se poate dicta, domnule doctor! Sîntem chemaţi aici nu pentru o chestie de partid, ci pentru un mare act naţional. Mai întîi naţiunea şi după aceea partidul... Şi pentru mine, prinţul Carol şi naţiunea sînt una. Am iubit totdeauna naţiunea, deci l-am iubit totdeauna pe Carol. Sînt carlist, ca să zic aşa, de la naştere. Am supt carlismul odată cu laptele mamei. De altfel, nu sînt singurul liberal aici. Uitaţi-vă! A venit şi generalul Prezan!

Strîns în uniforma lui de paradă, pe care străluceau zeci de decorații, Prezan, radios, dădu mîna cu toți. Intinse mîna și lui Neață, dar Neață, printr-o abilă mișcare strategică se retrase la timp și se pierdu în mulțime. Prezan nu dădu faptului nici o importanță și zise vesel :

— In sfîrșit, ne-a ajutat Dumnezeu și am apucat ceasul cel mare !

— Se cunoaște că ești un erou al războiului de întregire ! îl luă Bagradian peste picior. Ai mult curaj !

— De ce ?

— Doar ești liberal... și totuși, ai călcat consemnul partidului !

— Domnule ! răspunse el, grav. Eu nu fac politică. Pe mine nu mă interesează decît chestiunile naționale.

Bratu îi șopti lui Arghir :

— Iți place ? Ca și Raiciu ! Parcă s-ar fi înțeles !

— O fi vreun contraconsemn ! răspunse Arghir, răutăcios.

Un nou ropot de aplauze făcu pe toți să-și întoarcă ochii spre intrare. Apăruse Dacu.

— Uite-l ! zise Arghir către Bratu, în timp ce Crai-Voievod și Bagradian se desprinseră de grup spre a-l întîmpina pe șeful partidului național-țărănist. Marele om !... Da, da ! Așa se scrie istoria ! Acum o să mai iasă că el a fost singurul carlist consecvent de la început pînă la sfîrșit.

— Consecvent ? protestă Bratu cu aprindere. Dar în toamna trecută, cînd și-a ales regentul pe care l-a vrut, cine a dat din atîtea sute și sute de voturi, numai optsprezece voturi prințului Carol ? Nu majoritățile lui național-țărăniste ? Și cine a confiscat jurnalele care vorbeau de chestia închisă ? Nu domnul Dacu ?

Pe doctorul Mihăescu îl supăra vehemența cu care Bratu vorbea despre Dacu.

— Păi dacă ar fi să trecem așa prin filtru conștiința fiecăruia, zise el, unde o să ajungem, domnule Bratu ? După modesta mea părere, azi e zi de sărbătoare pentru toată țara, pentru că toți romînii sînt

carlişti. Eu, cel puţin, am fost carlist de cînd mă cunosc!

— Dumneata carlist? rîse Măruntelu. Eu cred că nici nu ştii cu ce se mănîncă.

— Ba tocmai că ştie el cu ce se mănîncă! zise Arghir. De aia şi e carlist!

*

Şedinţa Camerelor reunite, convocată pentru ora zece, începu la unsprezece. La acea oră, Dacu mai era prim ministru. După tunetele de aplauze care salutară apariţia lui la tribună, Dacu luă cuvîntul:

— Domnilor senatori, domnilor deputaţi! Cer iertare că am întîrziat. Guvernul a avut înaintea lui o problemă dificilă: trebuia să stabilească sub ce formă să fie repus prinţul Carol în drepturile sale legitime. Se puneau în discuţie două modalităţi: aceea de a intra în regenţă şi aceea de a ocupa imediat tronul care de fapt i se cuvine. Prinţul Carol mi-a spus încă de aseară care este opinia şi dorinţa sa — şi m-a întrebat care este dorinţa guvernului. Dar, în acelaşi timp, prinţul Carol, mînat de sentimentul său adînc constituţional şi parlamentar şi de respectul său nemărginit faţă de voinţa naţională, mi-a declarat că oricare ar fi voinţa reprezentanţei naţionale şi a guvernului parlamentar, i se va supune şi va renunţa la părerea şi dorinţa sa proprie.

Aclamaţiile entuziaste ale adunării îl siliră pe Dacu să-şi întrerupă expunerea pentru cîteva minute. Cînd reprezentanţii poporului se potoliră, primul ministru continuă:

— Guvernul, în conformitate cu dorinţa alteţei sale, hotărăşte ca, observîndu-se formele strict legale de drept constituţional, pretinse de aşezămintele noastre, prinţul Carol să fie proclamat rege pe baza drepturilor sale constituţionale. Nu trebuie decît să ne închinăm cu recunoştinţă faţă de adîncul simţ constituţional şi parlamentar al prinţului, care ne dă cele mai frumoase speranţe în ce priveşte principiile pe baza cărora este hotărît să domnească.

In tribuna ziariştilor, Măruntelu se folosi de zarva aplauzelor ca să-i spună lui Macrodi:

— Dacă ai şti cît au lucrat juriştii naţional-ţărănişti nu ca să adapteze situaţia la constituţie, ci constituţia la situaţie! Toată noaptea au stat cu nasul în colecţiile *Monitorului oficial*, pentru a găsi o formă juridică potrivită pentru redactarea decretului. Inţelegi că nu-i glumă să găseşti o soluţie constituţională pentru o problemă nouă, necunoscută şi neprevăzută în constituţie.

— Este adevărat! confirmă Aristotel de la *Democratul romîn*. Toţi, cu ministrul de justiţie în frunte, au studiat pe brînci toate codurile romîneşti şi franceze. Pînă şi cel de drept civil.

— Sînt convins, făcu Nectarie, că ar fi găsit formula mult mai uşor, dacă ar fi studiat, pur şi simplu, codul penal!

Jos, în rîndurile din faţă, doctorul Bratu îi şopti lui Arghir:

— Auzi ce-mi spune generalul Malacu! Cică Teianu a depus un proiect din iniţiativă parlamentară după care regele Mihai ar urma să poarte de aci înainte titlul de „Voievod şi principe de Alba Iulia" şi să i se spună „măria ta!"

Arghir simţi cum insulta i se înfige în inimă ca un cuţit. Cum îl rabdă pămîntul pe acest ignorant de Teianu să se ocupe de titluri domneşti, fără să-l întrebe pe el, pe profesorul de istorie Arghir! Unde trăim? In ce ţară ne aflăm! Ce este această nouă necuviinţă? Pînă cînd o să-şi facă fiecare de cap în ţara aceasta?

— Nu, dragă! şuieră el printre dinţi către Bratu. Ţi-am spus-o şi ţi-o repet: văd posibilitatea ca prinţul să fie regent, dar nu rege!

*

Şedinţa fu reluată imediat şi formele preliminare expediate rapid. In locul lui Dacu, luă cuvîntul Marinescu, care citi unul după altul decretul de demisie al guvernului Dacu, decretul de numire al guvernului Marinescu, decretul pentru abrogarea art. 6 şi 7 prin

care se anulează renunţarea prinţului Carol la tron — şi decretul prin care regele Mihai I nu mai este rege, ci Voievod de Alba Iulia. Toată adunarea se pregăti să voteze, dar Arghir, în culmea supărării, sări să ceară cuvîntul:

— Cred că guvernul ar fi fost dator, ca, înainte de a depune un asemenea proiect, să ne fi consultat şi pe noi! Aţi găsit un titlu nepotrivit şi ridicol: Mare Voievod de Alba Iulia. Ce legătură are titlul de Mare Voievod cu Alba Iulia? Dacă m-aţi fi consultat, v-aş fi oprit să comiteţi o asemenea eroare, care transformă viaţa noastră de stat într-o operetă vieneză. „Domn" ar fi fost un titlu acceptabil cu care m-aş fi mulţumit. Nu Mare Voievod! Destul jucăm la Teatrul Naţional piese bulgăreşti, ca să mai acceptăm şi procedee bulgăreşti. Trebuie să judecăm lucrurile cu seriozitate şi vă rog să nu nesocotiţi umila mea competenţă, rezultată dintr-un lung contact cu istoria lumii.

De pe banca ministerială se ridică Jugănaru să-i răspundă:

— Între domnul Arghir şi domnul Teianu, care este autorul proiectului de lege, evident că noi nu putem trage învăţăminte decît din ceea ce spune marele nostru istoric. Rugăm, însă, pe domnul Arghir să ţină seama că este o chestiune de oportunitate. Hotărîrea este luată şi împlinirea ei trebuie realizată urgent.

— Domnul Jugănaru, replică Arghir, reprezintă în istoria politică romînească bunul simţ al poporului nostru. De aceea soluţiile dumisale sînt totdeauna demne de a fi luate în seamă, în special cînd domnia-sa guvernează. Eu n-am guvernat. Asta, însă, nu înseamnă că nu pot să dau şi eu o soluţie justă.

— Dacă n-ai guvernat pînă acum, vei guverna! îl asigură Stănescu, ministrul justiţiei. De aceea se află maiestatea sa regele Carol II printre noi: spre a repara nedreptăţile. Vei guverna, domnule Arghir, vei guverna.

— În nici un caz în guvernul domnului Neaţă! strigă Arghir, tulburat de cuvintele lui Stănescu, care probabil era informat asupra intenţiilor lui Carol.

— Nici noi! făcu Jugănaru.

Mişcat pînă la lacrimi, Arghir capitulă:

— Bine! Sînt de acord cu proiectul. Dar cer să mi se dea o satisfacţie: să se treacă în procesul verbal propunerea mea, care să fie tradusă în fapt imediat ce lucrurile îşi vor relua cursul normal. Pînă atunci, strig: Trăiască Mihai, Marele Voievod de Alba Iulia.

Entuziasmul adunării se transformă în delir. Adunarea se repezi la urnă şi votă proiectul în unanimitate, cu un singur vot împotrivă. Era votul lui Dacu.

Apoi se citi proiectul pentru proclamarea lui Carol ca rege. Dar şi aici, Arghir ţinu să-şi spună cuvîntul.

— Dumneavoastră recunoaşteţi că actul de la 4 ianuarie nu a avut niciodată o putere legală. Mulţi o spun, dar nu ştiu de ce. Să le spun eu de ce, pentru că argumentul mi l-a dat, chiar a doua zi după 4 ianuarie, ministrul nostru în Italia. Renunţarea — spunea el — a fost semnată la Veneţia, pe teritoriul italian. Dar semnătura, spre a fi valabilă, trebuia să fie aplicată în prezenţa ministrului Romîniei în Italia — sau cel puţin a unui notar italian. Şi n-a fost! Deci, valoarea actului de renunţare este nulă... Şi încă ceva, domnilor, aş vrea să vă spun: în dimineaţa zilei de 4 ianuarie, regele Ferdinand mi-a vorbit un ceas, scăldîndu-mi mîna cu lacrimile lui. Niciodată un suflet de părinte nu s-a frînt aşa cum s-a frînt sufletul regelui Ferdinand. Am uitat un moment că eu nu sînt decît un simplu, un modest profesor şi că el este suveranul Romîniei şi i-am sărutat lacrimile. Dar i-aş fi sărutat încă o dată aceste lacrimi, dacă ar fi rămas la hotărîrea luată atunci, dimineaţa, de a nu accepta renunţarea prinţului. Dar sub două influenţe mizerabile — regele a venit în consiliu cu hotărîrea de a accepta. I-am spus: „Sire, nu va ieşi bine!“ La asta, regele mi-a răspuns: „Mi-a spus şi Petre Carp, în 1916, cînd am declarat război Germaniei, că nu va ieşi bine — şi totuşi, a ieşit bine!“ „Da! i-am replicat eu regelui Ferdinand. Dar să nu uite maiestatea voastră că Petre Carp n-a iubit în viaţa lui pe nimeni, pe cînd eu pe fiul maiestăţii voastre îl iubesc!“... Asta am vrut să vă spun, domnilor!... Şi ca încheiere vreau să ştiţi că ceea ce se face astăzi nu este decît un act de dreptate

ce se face unui om care a suferit ani de zile, departe de țară. Prințul Carol este, din voința lui Dumnezeu și a nației, regele nostru. Trăiască regele Carol II !

Zise și păși cel dintîi, sub ochii adunării dezlănțuite, să-și pună bila în urnă.

*

În după amiaza acelei zile de 8 iunie, președintele Camerei luă cuvîntul în fața Corpurilor legiuitoare :

— Domnilor deputați, domnilor senatori ! Sînteți întruniți în adunare națională pentru a primi jurămîntul maiestății sale regelui Carol al II-lea !

In acest moment, Carol apăru pe ușa din dreapta a estradei prezidențiale, însoțit de principele Nicolae. Sala întreagă începu să-l ovaționeze prelung :

— Trăiască regele nostru ! Trăiască regele Carol II !

Carol se înclină adînc în fața adunării, apoi, drept, bărbătește, sclipind în uniforma strînsă pe trupul lui zvelt, începu, cu siguranța liniștită a omului care nu ia în primire decît un drept cîștigat, să-și plimbe privirea printre băncile de parlamentari, apoi ceva mai atent, prin tribunele înțesate de lume. Cîte femei tinere, frumoase, elegante se găsesc în țara romînească !... Și el, care a fost silit să-și piardă patru din cei mai frumoși ani ai săi, departe de patria în care s-a născut și a crescut. Ce bine e să te întorci acasă... și să te simți iar printre ai tăi !... De pildă, cine o fi fetișcana aceea...

Dar glasul președintelui Camerei îi aminti că se află aici, nu pentru a da curs liber simțămintelor lui patriotice — ci pentru a împlini o formalitate, plicticoasă, birocratică, absurdă, totuși obligatorie.

— Corpurile legiuitoare, spuse președintele Camerei, întrunite în reprezentanță națională, au hotărît că drepturile la tronul Romîniei vi se cuvin vouă, maiestate ! Vă rog să binevoiți a depune jurămîntul !

Și-i întinse textul jurămîntului. Carol rosti formula sacramentală, sărută crucea pe care i-o întinse patriarhul — și începu să citească un discurs, ridicîndu-și tot mai des ochii spre tribune.

— Domnilor senatori, domnilor deputați, primirea atît de emoționantă ce mi-o faceți (A!... uite-o pe Valentina!... Tot nostimă!... Trebuie s-o văd neapărat!) mă emoționează cu atît mai adînc... cu cît sînt fericit de a putea resimți prin glasul domniilor voastre... (Dar asta cine e?... Ei, fire-ar!... Stai!... E Margot!... Să n-o recunosc!... E grozavă!... Parcă-i mai frumoasă ca înainte!... Trebuie s-o văd neapărat!) sentimentele acelora care v-au trimis aici și de a constata încă o dată legătura sufletească și națională care m-a unit și mă va uni cu... (Virginica!... Să fiu al dracului dacă nu-i Virginica!... Ea e!... Superbă!... Și ce bine-i șade pălăriuța asta! O adevărată pariziancă!... Trebuie s-o văd neapărat!)... cu... (Dar, baba aia de colo, care se uită așa fix la mine?... A! E Mița!... Mița biciclista!... Aoleo! Ce s-a ales de ea!... Mai mult oase! Dar și prin cîte a trecut!... Și mai luptă, nenorocita, să fie frumoasă!... Numai ochii i-au mai rămas!... Dar ce faci cu ochii!... Păcat!... O amintire frumoasă, de la tata...) cu... cu... poporul meu!... Jurămîntul ce l-am depus astăzi în fața reprezentanților națiunii depășește zidurile acestui lăcaș istoric și pentru sufletul meu devine un legămînt strîns între mine, regele vostru... și...

Aici, Carol își plecă ochii asupra hîrtiei, hotărît să-și citească în liniște discursul pînă la capăt, dar imbolduri mai tari decît el îl făcură să-și ridice iar privirea înspre tribune și să rămînă, o clipă, ca fascinat: sus, acolo, în primele rînduri, un chip alb, alb, un păr blond, blond și niște ochi... Să juri că-i Priscilla, fata lui Hanemecker, reprezentantul grupului Morgan, cu care a fixat la Paris punctele principale ale acestui discurs... Cine o fi? Cum o cheamă?... Și cum să-i comunice că o iubește? Simțea regele o nevoie urgentă, indispensabilă, chinuitoare, s-o vadă pe această necunoscută. Trebuie s-o vadă!... Trebuie!... Cuprins de amețeală, regele făcu un efort dureros și-și termină fraza:

— ... și poporul meu!...

Ingrijorat, Bratu îi șopti lui Arghir:

— Uită-te ce congestionat e! Ce i s-o fi întîmplat?

Arghir, însă, nu era îngrijorat, ci indignat:

— Nu ştiu ! mormăi el. Dumneata eşti doctor. Trebuie să ştii mai bine... Pe mine mă supără discursul !... Ce stil !... Ce compoziţie !... O ruşine !... De ce nu m-a chemat să i-l redactez eu ?

— A vrut să-l scrie el singur ! îi explică Bratu.

Dar regele, cu glasul deodată îngroşat, nu se uita în acest moment la stil, ci tot la tribune.

— Urmînd, continuă el, pilda din Sfînta Scriptură (Extraordinar !... E şi Marcelica aici... Pasiunea mea de trei zile şi trei nopţi, oacheşa şi îndrăcita de Marcelica, pe care mi-a suflat-o răposatul meu tată, Ferdinand cel loial !... Trebuie s-o văd neapărat !... Neapărat !) zic : Nu vreau moartea celor ce au greşit, ci întoarcerea lor la matca din care nimeni n-ar fi trebuit să iasă ! Eu nu am venit să mă răzbun pe nimeni, ci, cu inima caldă şi iubitoare...

Tăcu brusc şi uitînd că toţi ochii ţării sînt acum îndreptaţi spre el, rămase ca vrăjit, cu gura puţin întredeschisă şi cu privirea înfiptă într-un punct din stînga tribunelor. Un obraz oriental, încadrat cu graţie de un păr negru, ondulat, care cădea peste nişte umeri tineri, albi, rotunzi... rotunzi... şi rugători !.. Rugători ! În aceşti umeri Carol vedea însăşi chemarea Patriei... Erau umeri noi, umeri fragezi, care au înflorit în lipsa lui şi care parcă şi-ar cînta bucuria că el s-a întors tocmai la timp să-i culeagă !... Trebuie s-o vadă îndată ! Chiar astăzi !... Neapărat astăzi !... Trebuie !...

Toată sala aştepta, mută, respectuoasă, dar la început stupefiată. Nimeni nu pricepea ce se petrece. Încet-încet, însă, deputaţii şi senatorii, călăuziţi de traiectoria privirii regelui, se dumeriră şi începură, cu multă delicateţe, să-şi dea coate. Se pare, însă, că tăcerea adîncă dimprejur îl trezi pe Carol. Scuturîndu-şi capul cu energie, noul rege îşi reluă cuvîntarea :

— ...cu inima caldă şi iubitoare, să strîng într-un mănunchi pe toţi cei care au voinţa şi puterea de a colabora la propăşirea patriei... Fără unirea tuturor nu vom putea apare în faţa celor ce ne pizmuiesc, ca o forţă indisolubilă, care, sprijinită de o armată după ultimile cerinţi şi care se va putea totdeauna bizui pe

deplina mea grijă, spre a păşi definitiv la o muncă paşnică şi harnică, cu colaborarea fără preget a tuturor forţelor vii ale naţiunii...

— Ai văzut? şopti Bratu cu satisfacţie lui Arghir. Acuma citeşte fără nici o întrerupere!

— Da! mormăi Arghir. Dar tot în stilul ăsta şcolăresc. Şi-apoi de ce este aşa de grăbit?

Regele, într-adevăr, era foarte grăbit. Violentîndu-şi ispita chinuitoare de a-şi ridica ochii spre tribune, regele citi textul în ritm de marş forţat, înfulecînd vorbele, cu glas alb, scăzut, fără nici o intonaţie, aproape imperceptibil:

— ...Mai am o bucurie pe care ţin să v-o împărtăşesc, bucuria cea mare care în clipele acestea de reîntoarcere îmi umple sufletul. Este terminarea celui mai mare chin ce l-am avut de îndurat în anii mei de pribegie... În sfîrşit, mi-am regăsit fiul, scumpul meu fiu pe care voi putea, cu toată iubirea, să-l cresc în sentimentele care au ilustrat pe strămoşii săi: dragostea nesfîrşită de ţară.

Bratu se aplecă spre Arghir:

— De alaltăseară de cînd a venit, nu şi-a făcut încă timp să-l vadă pe fiu-său!

Arghir se uită la el trist, fără să-i spună un cuvînt, şi ascultă mai departe pe rege, care ajunsese la încheiere.

— Sfîrşind cuvîntul meu, citi regele, încă o dată fac cel mai călduros apel ca toţi să lucrăm împreună pentru bunul cel mai scump al nostru: Patria! Romîni din patru unghiuri, uniţi-vă în gînduri, uniţi-vă în simţiri. Înainte, spre muncă!

— Trăiască regele Carol II! Ura! Uraaa! Uraaaa! îi răspunseră miniştrii, deputaţii, senatorii, femeile, care începură să intoneze imnul regal.

Patriarhul se apropie de rege şi-i spuse:

— Să trăieşti, maiestate!

Apoi, îi luă capul între mîini să-l sărute. Dar, cum avea ochi buni, se cutremură: pe fruntea tînărului rege se desena un pronunţat ruj de buze. Carol văzu că patriarhul şovăie şi păli de necaz: asta e Norica. În grabă, înainte de a-şi pune uniforma, uitase să se mai

uite o dată în oglindă. Vru să facă un pas înapoi, spre a scuti înalta față bisericească de îmbrățișare. Dar patriarhul, mișcat, îl strînse la piept, ridică ochii la cer, apoi îi închise și-i sărută de cîteva ori fruntea, ca să-i șteargă păcatul. Carol, supus, se întrebă : dar de ce mă sărută atîta ?

După patriarh, se apropie de Carol iubitul său frate, prințul Nicolae, care-i spuse vesel :

— Acuma zic și eu că am scăpat de Comisia interimară.

Și-l îmbrățișă pe Carol. Regele se folosi de prilej, ca să-i sufle la ureche :

— Ia spune-mi, Niky dragă, cine-i turcoaica aia din tribună... Acolo în stînga... Aia cu umerii goi !...

Discret, Niky se uită peste umărul lui Carol și o găsi pe „turcoaica" îndată.

— A, îi șopti el lui Carol, asta nu-i turcoaică ! Asta-i miss Romînia !

— O cunoști ?

— Nu !

— Pe onoarea ta ?

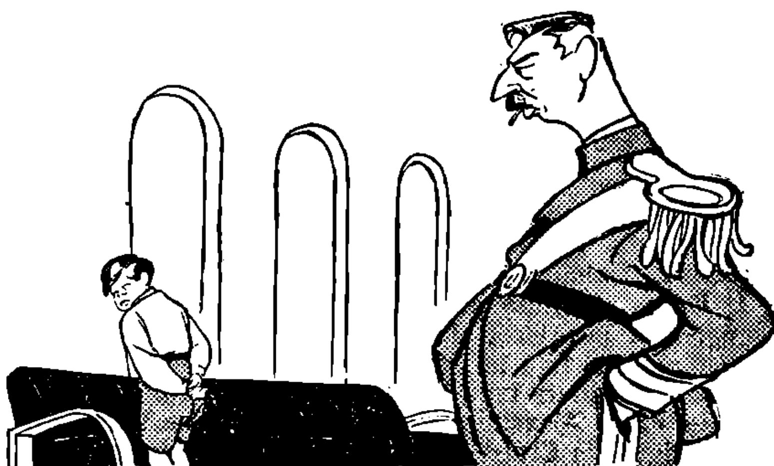
— Pe onoarea mea !

Publicul din sală stătea în picioare și cu lacrimi în ochi aplauda această prelungă îmbrățișare fraternă, care demonstra dragostea mare dintre membrii dinastiei romîne de Hohenzollern. Cînd se smulseră unul din brațele celuilalt, Carol declară miniștrilor care-l felicitau :

— Nicolae este pentru mine mai mult decît un frate !

Cum ajunse la palat, regele nici nu avu răbdare să-și schimbe uniforma — și-l chemă la el pe aghiotantul său, generalul Mateescu :

— Generale, îi porunci Carol, să mi-o aduci îndată pe miss Romînia !

III

A doua zi dimineață, Crai-Voievod veni la Dacu cu ochii atît de înroșiți, dar cu o față atît de radioasă, încît fratele Iulian, îl mustră prietenește :

— Ei, bravo ! Iar ți-ai pierdut noaptea cu revistele alea pornografice !

Crai-Voievod rîse :

— În principiu, aproape că ai ghicit... Dar numai în principiu... Altfel nu m-ai fi văzut la ora asta aici...

— Tocmai ! Mă mir ! Ce s-a întîmplat ?

— Ceva mare, mare de tot... Cred că e cazul să ne felicităm ! Miss Romînia a fost primită aseară în audiență de rege...

— Și ? făcu Dacu, în sufletul căruia începu să mijească o bucurie, pe care încă nu îndrăznea să și-o arate.

— Și audiența s-a prelungit pînă dimineața la șapte...

— Şi ?... strigă Dacu, nerăbdător să afle amănunte.
— Ce „şi“ ? îi răspunse Crai-Voievod, care se îneca de rîs. Atîta ştiu !... Că doar n-am fost de faţă. Dar Belciug a trecut acu o jumătate de oră pe la mine să-mi spună că regele Carol, în loc să se odihnească după atîtea emoţii, a fost auzit de valeţii care trăgeau cu urechea, cum spunea într-una: Scumpa mea Romînie!... Dulcea mea Romînie !... Frumoasa mea Romînie !... Nepreţuita mea Romînie !... O să te iubesc pînă la moarte, Romînia mea dragă !... şi aşa mai departe...
Dacu îl ascultă pe Crai-Voievod — ai cărui ochi parcă se înroşiseră şi mai tare, probabil din pricina rîsului — şi faţa lui, de obicei severă şi îngheţată, se topi sub căldura unui inefabil sentiment de mulţumire.
— Frate Alexandre, frate Alexandre ! se surprinse el strigînd la Crai-Voievod cu vibraţii euforice pe care Crai-Voievod nu i le-a cunoscut nici pe vremea cînd erau amîndoi tineri studenţi la Universitatea din Budapesta. Ai dreptate, frate Alexandre ! Trebuie să ne felicităm ! Nu mai e o femeie, ci un simbol, miss Romînia... Regele şi miss Romînia... Regele şi Romînia !... Numai Dumnezeu, în înalta lui înţelepciune, a putut să-i apropie de la început. Să ştii că am călcat cu dreptul, frate Alexandre ! Poate aşa o da cel de sus s-o uite regele cu totul pe Roşcata lui de la Paris.

*

La ora în care Dacu începea să spere că regele o va uita cu totul pe Roşcata — regele o şi uitase cu totul pe miss Romînia. Pe Roşcata, nu numai că n-o uitase un singur moment, dar o dorea mai mult ca oricînd. Şi, parcă n-ar fi fost destul că sufletul lui o chema oricum, din toate puterile, dar a mai intervenit un fapt — un fapt oarecare... o nimica... o prostie — care a turnat ulei peste foc. După ce s-a despărţit de miss Romînia, regele socoti că în prima sa zi de domnie, nu este frumos să se ducă la culcare, ci ar fi mult mai bine să stea de veghe la interesele neamului. Intră, deci, în camera de lucru, dar, înainte de a se atinge de mormanul de dosare care-l aştepta pe birou, se adînci

în lectura ziarelor de dimineață, abia ieșite de sub teasc. Toate — și *Globul* și *Năzuința* și *Vorba romînului* și *Drumul nostru* și *Democratul romîn* — descriau în pagini lungi și entuziaste condițiile și atmosfera în care prințul Carol a fost repus în drepturile lui și toate erau de acord că, prin urcarea lui Carol II pe tronul lui Carol I cel înțelept și al lui Ferdinand I cel loial, a fost înscrisă cea mai măreață pagină din istoria țării. Deși reportajele se repetau pînă la monotonie, regele citi fiecare rînd cu nesaț — și numai după ce epuiză tot ce s-a scris asupra evenimentelor de ieri, începu să se uite și prin celelalte pagini. Acuma, răsfoia *Democratul romîn*... Ca și toate concurentele lui de mare tiraj, *Democratul romîn* era plin de asasinate, jafuri, violuri, accidente, sinucideri, incendii, bătăi, procese... Pasionat cititor de romane polițiste, regele studia cu interes, în gazetă, amănuntele unei drame pasionale încheiate cu vitriol, cînd, deodată, îngălbeni și rîndurile începură să-i joace sub ochi.

De patru zile se afla în țară, de o zi este rege... și ea.. ea stă acolo, la Paris, singură și înlăcrămată și așteaptă... Ea... să aștepte! Ea!... Furios, Carol zvîrli cît colo ziarul, sări în picioare și începu să străbată camera în lung și în lat, cu pași iuți, aproape gemînd. Ce-i de făcut, ce-i de făcut?... Să-i pună Dacu asemenea condiții... Cui? Lui, regelui Carol al II-lea al Romîniei! Condiții!... Unui rege, condiții... A, nu! Asta poate s-o creadă numai un ascet ridicol și respingător ca Dacu, care în viața lui n-a cunoscut femeie!... Condiții!...

— Condiții! repetă Carol în gura mare.

Cuvîntul îi sună atît de caraghios la ureche, încît îl făcu să rîdă. Condiții! Îi va arăta el lui Dacu condiții!...

Hotărîrea îl liniști dintr-o dată. Înviorat, reveni la birou și trase spre el dosarele pe care i le pregătise, cu grijă, secretarul său Puiu. Erau diverse referate polițienești asupra stării de spirit din țară în ultimele 48 ore. Fiecare raport arăta că peste tot domnește liniștea cea mai perfectă. Dar de fiecare raport era

atașat cîte un manifest, care-l făcu pe Carol să-și piardă din nou calmul.

— Comuniștii ! își zise el, cu fălcile încleștate. Nu se putea !... Fără ei, nu se poate !... *„Aventurierul Carol s-a întors în Romînia. Domnia fascistă a lui Maniu și a partidului național-țărănesc a pregătit, sub conducerea directă a imperialiștilor asasini, a marilor puteri, întoarcerea lui Carol..."* Desigur !... Trebuia să-i întrebe mai întîi pe comuniști dacă vor !... *„Chiar a treia zi după sosire el a fost proclamat rege. Ce înseamnă aceasta pentru masele largi de trudiți? Romînia va începe o dictatură fascistă deschisă..."* Ba nu ! Domnia bolșevică ! Asta va începe !... *„Ce va aduce această dictatură? O și mai sîngeroasă exploatare, întărirea și mai grozavă a teroarei îndreptate împotriva organizațiilor revoluționare de sub conducerea Partidului Comunist, înăbușirea în sînge a luptelor pentru revendicările politice și economice ale maselor muncitorești și țărănești"*... Prin urmare, ei îmi cunosc programul ! Cu atît mai bine ! *„Dar principalul în proclamarea dictaturii fasciste deschise este ascuțirea primejdiei de război. Asasinii poporului muncitor sînt din nou setoși de sînge muncitoresc și țărănesc, au nevoie de noi victime omenești... Dictatura fascistă deschisă, în frunte cu Carol, este un inel din lanțul de pregătire al războiului antisovietic... Război bolșevismului..."*

Carol închise, scurt, dosarul — și rămase pe gînduri... Război bolșevismului !... Războiul este hotărît pentru acest an... sau cel mult pentru anul următor ! Este un război necesar !... Cel puțin pentru el, războiul antisovietic este o chestie de viață și moarte !... Altfel ce și pe cine ar căuta el aici în lumea aceasta străină ? Poporul ? Care popor ? Partidul comunist și bolșevicii lui care scriu manifeste obraznice ? Țăranii aceia în izmene și în opinci, la care, numai cît te gîndești — trebuie să-ți duci mîna la nas ? Bandele de politicieni care ieri l-au bîrfit și azi îl ridică în slăvi, pentru ca mîine, dacă nu le va face pe plac, să-l trădeze ?... Dar ce are el cu toată omenirea aceasta care, în fond, îl urăște, fiecare din alte motive — și pe care el îi ignorează, pe toți laolaltă, dintr-un singur motiv : îi sînt

indiferenţi. Toţi ! Indiferenţi cum ţi-e indiferent praful din mijlocul drumului, sau frunza din copac, sau cotcodăcitul unei găini ! In-di-fe-renţi !... Nu-i iubeşte, nu-i urăşte, nu-i aude, nu-i vede, nu-i simte ! Indiferenţi !... Atunci, ce l-a împins să-şi părăsească viaţa lui tihnită, liniştea lui, dreptul lui de a trăi cum şi cu cine vrea el, fără nici o obligaţie de a da cuiva cont şi să vină aici ? Ce ? Işi aminti că, o săptămînă după moartea tatălui său, a venit la el în vizită, la vila lui de lîngă Paris, Mihail Teianu, care, după ce i-a povestit ce se petrece în ţară, îi spuse, à propos de moştenire:

— O întîmplare nostimă, alteţă ! Nu de mult a murit la noi un funcţionar, un om perfect cumsecade. Nu s-a plîns nimeni de el. N-a înjurat, n-a ameninţat, n-a bătut, n-a furat... Un om cinstit — tot ce poate fi mai cinstit cu putinţă. La locul lui, discret, modest, binevoitor...

Carol nu înţelegea unde vrea să ajungă Teianu cu istoria asta despre un om nesărat şi nepiperat.

— Foarte frumos ! zise el, cu politeţă.

— Aşa s-a spus şi la noi, alteţă ! Foarte frumos ! A trăit şi a murit cum a trăit : modest şi corect... şi cînd i s-a deschis testamentul... fiindcă avea şi testament... s-a aflat că lasă moştenire o avere de şasezeci de milioane.

Carol deveni, deodată, atent :

— Şasezeci de milioane ? Şi în cîţi ani a adunat banii aceştia ?

— In trei ani !

— In trei ani ? se minună Carol. Dar, pentru Dumnezeu, ce slujbă avea ? Era ministru de interne ?... Ministru de fi...

Işi muşcă limba. Era să spună : „finanţe" — cînd în faţa lui stătea Mihail Teianu. Zîmbi, jenat — dar Mihail Teianu părea mult mai puţin jenat decît el :

— Nu era nici ministru de interne, nici ministru de finanţe (rosti cuvîntul, parcă mai apăsat ca oricare altul), ci un biet comisar de siguranţă, ataşat la serviciul emigrărilor !

— Comisar de siguranţă ?... In trei ani !... Şi mai era şi corect !

— Tot ce poate fi mai corect, altețǎ !... O lume întreagă il regretă !...

Teianu relatase acest caz lui Carol cu un scop bine definit — și izbuti : îl întristă pe prinț peste măsură. Parabola omului corect punea într-o lumină cum nu se poate mai tragică sacrificiul pe care-l face prințul de a sta departe de țară, tocmai în anii aceștia cît mai este capabil să arate ce poate face în țara lui un om tînăr, cînd este energic și știe ce vrea. În trei ani... șasezeci de milioane... un simplu comisar oarecare... și lumea îl regretă, pentru că, pe lîngă toate, mai era și corect !... În trei ani... șasezeci de... Era atît de chinuit de cifrele astea, încît seara, Elena îl întrebă îngrijorată :

— Ce-i cu tine, dragul meu ?... Anecdota ?

— Da ! îi răspunse el, sincer, deoarece cu ea era sincer. Anecdota ! Tu-ți dai seama ce-i asta ? Un modest comisar... fără bătaie, fără înjurături, și numai în trei ani... E fantastic !...

— Da ! zise Lupeasca. E impresionant !

— Impresionant ? Numai atît ? Adică, tu ce spui ? Nouă, ca să fim pe deplin fericiți, ce ne trebuie ?

— Bani ! făcu ea, simplu.

— Asta e ! răspunse Carol, fericit că ea îl înțelege totdeauna. Bani, bani mulți !... Cu cît vom avea bani mai mulți, cu atît vom fi mai fericiți ! Deci, bani mulți ! Trebuie să fim bogați, Eleno !... Foarte bogați ! Dacă nu cei mai bogați, măcar printre cei mai bogați oameni din lume...

Carol nu era străin de problemă. Cunoștea pe de rost pe toți stăpînii financiari ai omenirii : pe nizamul indian din Haiderabad, care, în fruntea unui modest și aproape necunoscut principat de numai treisprezece milioane de locuitori, era socotit drept cel mai bogat om din lume ; pe Rockefellerii, Ford-zii și Ellmanii americani ; pe Citroenii, Renault-zii, Cotty-ii francezi ; pe Kreugerii suedezi ; pe Thyssenii și Huggenbergii germani ; pe Volpii italieni ; pe Pototzkii și Radziwillii polonezi ; pe Estherhazyii unguri, pe Lichtensteinii austrieci — și n-avea decît această ambiție : să fie primit în rîndurile lor.

— Ar fi bine! zise ea, cu tandreță. Numai să te văd fericit.

— Și eu pe tine, draga mea! Dar de unde să luăm atîția bani? Din veniturile din țară? Cu sau fără veniturile astea...

Nici nu mai continuă. Știa și ea, ca și el, că veniturile din țară le ajung atîta cît să nu moară de foame.

Era, deci, timpul să se grăbească. Tata a murit și țara are nevoie de un rege. Carol era cu atît mai convins că țara are nevoie de un rege, cu cît știa că și bancherii francezi, americani și englezi care-i dădeau tîrcoale mai de mult, au și ei nevoie de un rege în Romînia. Bancherii străini nu puteau admite, nici pentru capitalurile lor deja învestite în țară, nici pentru proiectele lor politice și economice de viitor, șubredul provizorat al unei regențe. Lor le trebuie în Romînia un rege matur, lucid și de multă, multă încredere. Un rege al Romîniei, care să fie al lor... Era ceea ce urmăreau și național-țărăniștii, care aveau nevoie și ei de un rege al lor, un rege național-țărănist exclusiv. Interesele lor comune, care, pînă în 1927, cît trăise regele Ferdinand, nu făceau pe viitorii parteneri decît să se adulmece, începură, după moartea lui, să-i apropie tot mai mult, spre a da o formă concretă așa-zisei lor conspirații. Prințul Carol conlucră cu febrilitate și subscrise la toate condițiile... În trei ani... șasezeci de milioane... și să fii regretat de toată omenirea... face să accepți orice, cu ochii închiși, mai cu seamă că nu ți se dă o slujbă de comisar oarecare, ci una de rege. Și ce să accepți? Să-i lași pe bancheri să-și aducă banii lor în țară și să-și facă în toată libertatea afacerile. In schimb, tu, tu să nu le dai nimic, decît cel mult soldați! Dar soldați sînt destui și țara nu are ce face cu ei, așa că poți da oricîți, că tot nu pierde nimeni nimic!... Și între timp tu, ca rege, să te scalzi în zahăr, în grîne, în petrol, în textile, în toate!... Să nu iasă și să nu intre nimic în și din buzunarul cuiva, fără să-ți iei partea ta!... Rege!... A fi rege!... Este cea mai ispititoare afacere pe care ar putea-o visa cineva! A fi rege!... Regele-vameș!... Carol II, regele-vameș!...

In trei ani... şasezeci de milioane... un biet comisar... regretat pentru corectitudinea lui !... Ce ţară sublimă !...

Imaginea acestui biet comisar dădu meditaţiilor regelui un curs optimist. Vesel, Carol puse din nou mîna pe *Democratul romîn* spre a se convinge că într-adevăr el, el, fostul prinţ în bejenie acum patru zile, este astăzi regele unei ţări de optsprezece milioane de suflete — şi fu atît de uimit de cele ce văzu, încît rămase cu mîna înţepenită în aer : pentru întîia oară observă, că alături de fotografia lui, se mai găseşte o fotografie. Curios ! Cum de nu şi-a dat seama pînă acum !... Intrigat, cercetă şi *Vorba romînului :* aceeaşi fotografie stătea lîngă a lui... Şi ciudăţenia se repetă... şi în *Globul...* şi în *Drumul nostru...* şi în *Trăiască Romînia Mare...* Nemaipomenit ! Şi în toate, aceeaşi explicaţie sub poză: *Măria Sa Marele Voievod Mihai de Alba Iulia !*

Carol dădu ziarele de o parte, se sprijini de spatele fotoliului — şi închise ochii. Care va să zică, are un fiu : Mihai. Aşa spun ziarele : că maiestatea sa regele Carol II are un fiu. Deci, fiul acesta, despre care el a vorbit în discursul rostit ieri la Cameră, nu este o simplă legendă, născocită spre a mişca inima poporului, ci o realitate pe care fotografia o atestă : un băiat cu ochi, cu nas, cu urechi, vii, concrete, palpabile. Şi băiatul acesta a ocupat tronul Romîniei pînă ieri după amiază... Mda !... Chestia e neplăcută... Trebuie să se ducă să-l vadă !... E absurd, dar aşa-i obiceiul: un tată trebuie să-şi vadă copiii !... Va trebui să-şi facă, neapărat, timp să-l vadă. Pînă acum, n-a fost cu putinţă. E drept că azi se împlinesc patru zile de cînd se află in ţară, dar în astea patru zile cîte n-a avut el pe cap !... A trebuit să fie constituţional, să schimbe guvernul, să înlăture regenţa, să-l detroneze pe regele minor, să se proclame pe sine însuşi rege... tot numai treburi care privesc viaţa şi viitorul ţării, şi care nu i-au dat răgaz un singur moment să-şi aducă aminte că are un copil !... Acuma, însă, da !... Acuma poate şi trebuie să-l vadă !... Regele îşi vede copilul !... După cît stăruie presa asupra bucuriei regelui că şi-a recăpătat fiul, se pare că şi asta place mult poporului : să audă bătăile paterne ale inimii regelui... Va trebui, prin

urmare, să-i bată inima de tată, în public. Foarte bine! Dacă asta-i place poporului, să-i facem poporului pe plac. Dragostea dintre regele-tată și prințul moștenitor-fiu nu este de disprețuit. Poate aduce profituri imense... Poporul este un copil!... Să-i dăm jucării să se joace!...

Cu cît gîndea mai mult la foloasele pe care i le-ar putea aduce Mihai, cu atît se trezeau în rege sentimentele lui de tată. Cum a putut el să-și uite copilul?... Din pricina țării?... Asta nu este o scuză!... Țara l-ar fi iertat dacă și-ar fi rupt o jumătate de oră, ca să alerge să-l îmbrățișeze pe scumpul lui Mihăiță. Îi și zicea: „Mihăiță" în gînd!... Mihăiță al lui! Nu se mai poate! Pe Mihăiță al lui trebuie să-l vadă chiar azi... Nu-l mai rabdă inima să nu-l vadă pe Mihăiță... Pe Mihăiță al lui!...

•

Mihăiță stătea în fața lui Carol și nu îndrăznea să scoată o vorbă! I s-a spus că omul acesta i-ar fi tată, dar cuvîntul tată n-avea nici un răsunet în inima lui. La cîțiva pași de el stătea un ofițer blond, cu ochi albaștri, în uniformă albă — dar tata? Unde-i tata? Tata nu era nicăieri. Pînă la vîrsta de patru ani îl văzuse pe tata foarte rar — iar în ultimii cinci ani nu l-a mai văzut de loc. I s-a mai spus lui Mihai că de ieri, nu mai este el regele țării, ci tata. Dar pe Mihai asta nu-l tulbură. La vîrsta de nouă ani, prea mare lucru nu prea poți să înțelegi ce importanță are dacă ieri ai fost tu rege și dacă azi este altul rege în locul tău — și nici ce înseamnă dacă cel care te-a dat jos de pe scaun este un străin oarecare, sau chiar propriul tău tată. De atîția ani n-a mai dat ochi cu tata — așa că, oricum, nu-i mai ducea dorul. Ba, în acești cinci ani a văzut-o pe maică-sa, prințesa Elena, plîngînd de atîtea ori din pricina tatei, încît privea pe omul acesta nu numai ca pe un străin, ci ca pe un străin rău.

Carol, plictisit, se uita la băiețașul acesta în uniformă de cercetaș și nu știa ce să-i spună. În drumul de la Cotroceni pînă aici, în palatul de la șosea, unde

locuia Mihăiță cu mamă-sa Elena, regele își propusese ca de îndată ce-l va vedea pe fecioru-său, să-l strîngă în brațe. Dar cînd văzu că lucrurile fuseseră aranjate, cu delicatețǎ, de frate-său Nicolae, ca să nu fie nimeni de față, Carol socoti de prisos să se cheltuiască în asemenea efuziuni sentimentale. Cum intră, închise ușa după el, făcu un pas în cameră, rămase pe loc, la doi metri de Mihai și se uită la el cîteva momente lungi, fără să deschidă gura. Prin urmare acesta e Mihăiță al meu! își zise el. Scumpul meu Mihăiță! Sînge din sîngele meu! Fiul meu Mihăiță! Hm! Scumpul meu Mihăiță!... Și inima, să zici că-mi bate măcar un pic mai iute!

Se mira însuși Carol cum, după o lipsă de cinci ani, își revede fiul — și cu toate astea, în loc să se repeadă la el și să-l strîngă în brațe, stă liniștit cu mîinile în buzunar și-l examinează cu răceala cu care ar examina un cățeluș de porțelan. Revoltat de propria lui indiferență, Carol vru să zică ceva care l-ar încălzi și pe el și pe Mihai.

— Nu vii să mă îmbrățișezi? își întrebă el copilul.

Cu ochii în jos, Mihai răspunse:

— Nu!

Regele primi răspunsul cu recunoștință. Ar fi fost o scenă la fel de penibilă pentru el, ca și pentru Mihai. Drept răsplată, Carol făcu iar o pauză, pînă găsi o altă întrebare, tot atît de tandră ca și cea dintîi:

— Ce mai faci, Mihăiță?

După puțină gîndire, copilul regal răspunse, tot cu ochii-n jos:

— Bine!

Era tot ce-și puteau spune. Regele se uită la ceasornic: își pierduse aici zece minute întregi. Pentru o primă întîlnire ajunge. Se apropie grăbit de Mihai și-l luă de mînă:

— Hai!

Fără nici o rezistență, Mihai îl urmă.

Cînd coborî scările, Carol văzu că jos este așteptat. Se opri pentru cîteva secunde, apoi, se îndreptă spre mașină, ținîndu-l de mînă pe Mihăiță al său și cu

nişte ochi înroşiţi, din care curgeau şiroaie de lacrimi. Valeţii şi gazetarii se dădură respectuoşi la o parte, şi, mişcaţi, începură să plîngă şi ei.

*

In timp ce gonea spre Cotroceni, Carol nici nu se uită la Mihai care şedea alături de el. Era prea mulţumit de succesul cu care a plîns. Era primul examen dat în ţară — şi încă primul examen dat ca rege. Plîngea mai mult decît mulţumitor: plîngea excelent. Dar cît de mult a trebuit să muncească spre a ajunge la această desăvîrşire. Se pregătea pentru tron încă din primele zile ale anului 1926, cînd a semnat actul de renunţare la tron. Era convins că, mai curînd sau mai tîrziu, tot va fi rege şi ştia că un rege nu poate fi mare, decît numai dacă ştie să plîngă. Dar să nu plîngă oricînd. Se pricepea şi tata să plîngă... şi totuşi, n-a fost mare: plîngea în mod prea anarhic. Se potrivea, nu se potrivea — el plîngea. Un adevărat rege, însă, trebuie să plîngă numai la momentul oportun. Minat de principiul acesta, Carol a studiat la Paris, cu marele artist Pierre Dubois de la Comedia Franceză, arta de a se emoţiona, de a-şi înroşi nasul, de a-şi tremura buzele, de a-şi deschide robinetul glandelor lacrimogene şi de a-şi umple ochii cu lacrimi, oricînd credea că ar fi necesar.

Dar pe lîngă arta aceasta de a plînge, pe care şi-o însuşise prin studii, prinţul mai era înzestrat şi cu daruri fireşti, care, la nevoie, puteau suplini tot ce a învăţat de la Pierre Dubois: în afară de tron, prinţul moştenise de la tata şi nişte hemoroizi. Erau interni, nu externi, aşa că nu se vedeau. Dar dacă nu se vedeau, asta nu-i împiedica să-l mănînce. Şi cum să-l mănînce! Avea prinţul Carol nişte mîncărimi, de-i venea să urle! Numai marea lui stăpînire de sine şi demnitatea lui de prinţ regal îl împiedicau să se scarpine în public şi să înjure cum înjură omul de rînd la durere. Dar, suferinţa era suferinţă, aşa că atunci cînd îl apuca mîncărimea, dacă păstra o ţinută discretă, i se umpleau ochii de lacrimi.

La început, Carol s-a speriat: știa că tata, care a murit de cancer rectal, suferise și el ani de zile, înainte de a muri, de acest beteșug. A consultat, deci, Carol toate somitățile medicale franceze și a căpătat un singur răspuns:

— Este o rectită! Dacă vreți să scăpați de ea, suprimați băuturile alcoolice și suprimați condimentele: muștarul, piperul, ardeii iuți și așa mai departe!

Dar cum se întîmplă și muritorilor de rînd, lui Carol, exact ce-i interziceau doctorii, asta-i plăcea lui mai mult: ardeii iuți, piperul, muștarul. De renunțat să mănînce nici nu putea fi vorba. Dar nici „ăia" nu renunțau să-l mănînce. Cu cît bea și mînca el mai mult, cu atît îl mîncau și ei mai mult.

Carol, care-și urmărea destinul cu atenție și-i dădea tot concursul, aprofundă chestiunea și ajunse la concluzia că și această mîncărime — fatală, inevitabilă și inexorabilă — ar putea fi de mare folos coroanei și Tronului. Trebuia numai condusă și disciplinată. Și prințul izbuti și de data aceasta. Cu răbdare, Carol ajunse în scurtă vreme să aibă mîncărimi nu numai cînd mînca și bea ce nu trebuie, ci și prin simplă sugestie: ajungea să-și concentreze gîndurile înspre locul sensibil și să-și spună că-l mănîncă, pentru ca de îndată să-l mănînce așa de rău încît să-l podidească plînsul.

Așadar, rectita îl servea pe Carol tot atît de bine ca și cele învățate de la Pierre Dubois. Din întîmplare, însă, lacrimile vărsate acum cinci minute de regele Carol II, nu se datorau nici cursurilor de artă dramatică, nici forței de sugestie a lui Carol asupra rectitei — ci unei fericite coincidențe: înainte de a fi venit să-și vadă fiul, băuse atîta coniac și mîncase atîtea feluri picante, încît mîncărimile l-au apucat exact cînd avea mai mare nevoie de ele. Și a fost destul să nu se scarpine, ca să obțină efectul dorit. Carol, care ținea mult la Cel-de-sus, vedea aici un semn îmbucurător. Dumnezeu îl ajută! De aci și satisfacția nețărmurită care i se citea pe obraz. Pînă acum, toate au mers bine. Mai rămînea de rezolvat

o problemă: fosta lui soţie, prinţesa Elena. Nicolae stăruia pentru împăcare:

— Ascultă-mă pe mine! i-a spus el azi dimineaţă. Anulează divorţul. E bine şi pentru tine şi pentru ea şi pentru Mihai!... Ţara o să se bucure!... Nimeni n-o să se mai bage după aceea în treburile tale particulare!

Ca să evite o discuţie, Carol îi replică:

— Bine! Să mă mai gîndesc!

Dar cum plecă Nicolae, îl chemă pe secretarul său Puiu. Carol ţinea mult la Puiu. Era deştept, vorbea porcării, îi făcea rost de femei — şi se bucura de protecţia Roşcatei, ceea ce era în ochii lui Carol un titlu.

— Auzi, Puiule, ce-mi spune Nicolae: să mă împac cuuu...

Era inutil să continue. Puiu ştia despre ce este vorba: despre o împăcare ale cărei urmări ar fi pentru el catastrofale. Dacă regele redevine iar soţul legal al prinţesei Elena — nici n-ar mai putea fi vorba vreodată de reîntoarcerea Elenei Lupescu în ţară. Şi dacă Elena Lupescu nu mai revine în ţară, autoritatea lui Puiu pe lîngă rege ar fi definitiv compromisă. Pentru Puiu, aşadar, chestiunea împăcării nu era o problemă care privea numai pe Carol şi pe prinţesa Elena, ci pe el cel dintîi.

— Sire! răspunse el, cu zîmbetul lui de băiat cumsecade, care-i plăcea atîta lui Carol. Ar fi bine dacă maiestatea voastră ar putea redeveni iar *soţul*... (aici suspendă fraza pe care o reluă numai după cîteva secunde) alteţei sale principesa Elena!... Ţara ar fi fericită...

Puiu ştia pe ce trebuie să apese, ca să-i fie lui Carol pe plac.

— Soţul ei? făcu regele. Încă n-am ajuns aşa de rău...

Ideia unei împăcări îl scandaliza şi-l îngrozea. Nicolae nu ştie ce spune. Să se împace cu Elena! Cu o femeie, care... Dar nici nu poate fi vorba! Ar fi cea mai mare prostie. Problema împăcării nu este o problemă — pentru că nici nu există. Problema e alta: care va fi de aici înainte situaţia legală a prinţesei

Elena. Pînă în prezent ea avea titlul de prinţesă şi i se spunea alteţă. Acuma, Carol era rege — şi ea... ?... Ce era ea ? Era mama fiului lui ! Poate fi mama fiului lui prinţesă, cînd tatăl e rege ? Poate, de vreme ce sînt despărţiţi. Dar Nicolae este de altă părere. Şi Dacu. Amîndoi îi scot ochii cu acelaş argument: Ţara !... Mda, da !... Ţara !... Cel puţin dacă ar fi numai ţara ! Dar mai e şi mama la mijloc !... Scumpa lui mamă ! Maria... Şi mama nu-i comodă de loc !... Acuma se plimbă prin străinătăţi şi se ţine de intrigi, ca să vadă prietenii lui că aici, în ţară, cu toată Restauraţia — nu există nici o stabilitate dinastică. Tocmai acum !... Asta-i mama !... O nenorocire !... Şi nu poţi să scapi de ea, decît dacă-i astupi gura !... Cum ? Mai întîi trebuie s-o aduci înapoi. Şi după aceea ?... După aceea, cu ce o împaci ?... Fiindcă nici ea nu va accepta o stare civilă oarecare. Mama ! Mama vrea titluri, onoruri...

— Am ajuns ! zise Carol, către Mihai, intrînd cu maşina pe poarta palatului de la Cotroceni. Dă-te jos !

Supus, Mihai cobori din maşină. Carol, cu ochii plini de lacrimi, îl luă pe Mihai de mînă şi trecu pe lîngă soldaţii, ofiţerii şi demnitarii palatului, care-i ieşiseră în întîmpinare.

Rămas singur cu fiul său, Carol îi spuse:

— De mîine o să stai aici. Vrei ?

— Nu ! răspunse Mihai cu ochii pe fereastră.

Carol parcă nici nu-l auzi.

— Bine ! făcu el. Aşa dar, de mîine, stai aici... Şi acuma, haide înapoi !...

Il urcă din nou în maşină şi-l conduse pînă la palatul mamei lui. Despărţirea fu simplă, dar zguduitoare:

— Bună seara, Mihăiţă !

— Bună seara !

Singur în maşină, Carol răsuflă uşurat. O făcuse şi pe asta ! Şi nu-i părea rău — fiindcă abia acum s-a convins că acest Mihăiţă îi va fi de mare folos. Mîine, gazetele vor povesti ţării cîte lacrimi de fericire a vărsat tatăl cînd şi-a revăzut fiul — şi ţara va

plînge şi ea. Ţara e sentimentală şi se emoţionează uşor. E bine! Sentimentalismul acesta al ţării îi va fi de mare folos... Va trebui, deci, să aibă grijă să-i servească scene emoţionante!... Acuma, ce urmează?... Să plece la Curtea de Argeş!... Acolo e mormîntul tatii!... Minunat!... Ii va fi şi mormîntul tatii de mare folos!... Fiul se duce din prima zi de domnie la mormîntul tatălui său... iubitului său tată Ferdinand, de care a fost despărţit în mod atît de crud... Straşnic! Ţara va avea iar de ce lăcrima... Va pleca chiar astă-seară la Curtea de Argeş!... Şi va pleca singur. Să ştie ţara că vrea să fie singur!... Singur el şi tata... Fără martori!... E mai de efect!... Aşa să scrie presa: că regele nu vrea să facă paradă cu pelerinajul lui la Curtea de Argeş, ci, sigur, departe de ochii lumii, vrea să îngenunche la mormîntul tatălui său şi să-şi plîngă durerea, discret... Singur!

— Puiu! îi spuse el secretarului său cum ajunse la Cotroceni. Să mi se pregătească trenul! Plec peste o oră la Curtea de Argeş!... Trimite-mi-l pe Mateescu.

Generalul Mateescu se prezentă îndată:

— Generale, plec la Curtea de Argeş, la mormîntul tatii... Să nu mă însoţească nimeni... Vreau să fiu singur!... Inţelegi?... Singur!... Convoacă-mi-o urgent pe Valentina!... S-o găsesc în tren!... Neapărat!... Vreau să fiu singur!

*

In tren, după o noapte de pioasă reculegere în staţia Curtea de Argeş, alături de pioasa Valentina, a cărei inimă era plină de recunoştinţă pentru marele Ferdinand care, cu şapte ani în urmă, i-a fost un ocrotitor şi deschizător de drumuri spre Ministerul de război, Carol era atît de obosit, încît dimineaţa, cînd îşi puse pantofii, începu să se întrebe dacă mai e necesar să se ducă pînă la mormîntul tatii, sau dacă n-ar fi mai bine să se întoarcă îndată la Bucureşti. Dar cînd scoase capul pe fereastră şi văzu ofiţerii, soldaţii şi agenţii pe care Mateescu îi trimisese odată cu

trenul regal spre a veghea ca regele să fie singur, înțelese că nu mai are încotro.

Singur, deci, așa cum a cerut, o porni încet, cu capul în jos înspre lăcașul de veci al marelui său părinte, urmat de la distanță de cîteva plutoane de soldați și agenți. Ajuns la mormînt, Carol îngenunchie și gînduri care de care mai triste îl năpădiră: el este aici singur... și ea e singură acolo! Ea nu știe ce face el aici, el nu știe ce face ea acolo!... Apoi, banii!... Perspectivele sînt mari, dar pînă una alta, e de cinci zile aici — și încă n-a făcut nici o ispravă... Și mama... Și prințesa Elena... Și Mihai... și partidele politice! Dar cîte chestiuni încurcate nu-i stau pe cap!...

Carol oftă! Greu să fii rege!... Dacă i-ar fi spus cineva acest lucru cu o săptămînă înainte, n-ar fi crezut. Acuma, însă, o crede! E greu!...

Cu fruntea lipită de piatră, Carol simți în mod vag că nenumărați ochi sînt fixați asupra lui. Aruncă pe furiș o privire razantă împrejur și zări cizme, pantofi și opinci. Mai rămase nemișcat cîteva clipe, după care se ridică și cu obrazul roșu și ud de lacrimi îmbelșugate, se îndreptă spre ușă, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga. Durerea îi dicta să nu vadă pe cei care, în ciuda dispozițiilor regale, veniseră să plîngă alături de el, pe mult regretatul său tată.

*

După vizita la Curtea de Argeș, unde comunicase atît de intim cu spiritul tatălui său, regele se înapoie la București cu nenumărate idei și cu multă dorință de muncă. După o oră, comandantul regimentului 9 Vînători era la el.

— Spirule! îi vorbi regele. Vreau să-ți comunic mai întîi că l-am numit pe Belciug secretar general la interne... și că va avea în subordine Siguranța generală a statului. Cum ți se pare?

— E o măsură excelentă! Belciug e un băiat de ispravă. Îl cunosc!

— Bun! făcu regele, vesel. Și acum, o chestie care te privește pe tine. Tu aparții de Ministerul de război, nu?

— Da!

— De azi treci la jandarmerie!... Ești inspector al jandarmeriei. Așa că, de azi aparții de Ministerul de interne.

— Dar parcă Pricoleanu este inspector la jandarmerie!

— Bine, bine! N-avea tu grija lui Pricoleanu! De azi el nu va mai fi inspector. Il trec la Ministerul de război.

— Atunci n-o să mai poată funcționa ca prefect de poliție al Capitalei.

— Tocmai de aia! Ca să nu mai funcționeze, l-am și scos de azi de la prefectură.

— Și în locul lui cine vine?

— Tu!

— Eu?

— Adică, ce? Te temi cumva că n-o să poți fi un prefect cel puțin tot atît de deștept ca Pricoleanu?

Spiru Maramă își trecu mîna prin mustață, cu aerul că s-ar codi să răspundă... Auzi întrebare? Deștept ca Pricoleanu!... Parcă cine nu cunoaște deșteptăciunea lui Pricoleanu! Nu era crimă, nu era accident, nu era incendiu sau manifestație — să nu afli a doua zi că peste cinci minute cel dintîi la fața locului a fost domnul prefect Pricoleanu. Să se fi petrecut în aceeași clipă o sută de nenorociri — și la toate dintr-o dată se afla la fața locului, peste cinci minute, domnul prefect Pricoleanu! Se minuna o lume întreagă cum se aranja Pricoleanu să fie în același timp pretutindeni peste cinci minute, dar adevărul nu-l cunoșteau decît foarte puțini: domnul prefect Pricoleanu putea fi simultan în o mie de locuri, pentru că nu era prezent nicăieri. Nici nu se mișca de pe scaun. Avea grijă presa de el. În cei zece ani de prefectorat i-a educat în așa fel pe gazetari, încît ăștia adăugau, în mod automat, la toate reportajele lor, că cel dintîi la fața locului a sosit domnul prefect Pricoleanu... Deșteptăciunea lui Pricoleanu...

— De, știu eu? răspunse, în sfîrșit, cu un zîmbet modest colonelul Maramă. M-oi strădui să fiu și eu la fața locului peste cinci minute...

Dar Carol n-avea azi chef de glume.

— Lasă prostiile, Spirule! Poţi să fii, să nu fii, treaba ta!... Eu alta te-ntreb: ştii tu ce făcea Pricoleanu pentru bucăţica de pîine a tatii?

Maramă îşi privi vîrful pantofilor şi nu îndrăzni să răspundă. Mai bine l-ar fi întrebat Carol ce *nu* făcea Pricoleanu pentru bucăţica de pîine a tatii... Fiindcă, de făcut, făcea multe... Tripouri, bordeluri, case de rendez-vous, toate fuseseră declarate de el moşie regală — şi pe toate le administra el personal, ajutat de o seamă de comisari vrednici şi de încredere. Nu era client să intre în casele acestea cu ferestrele închise, fără a lăsa, indirect, un impozit pentru casa regală. Răfuiala dintre Pricoleanu, vechilul coroanei şi matroanele ori patronii stabilimentelor care nu erau consideraţi decît nişte concesionari ai comerţului regal de plăceri interzise, se făcea, de obicei, într-o atmosferă cordială, ca între oameni oneşti şi cuminţi care-şi cunosc interesele. A făcut, deci, tot ce putea Pricoleanu pentru bucăţica de pîine a regelui Ferdinand. Şi colonelul Maramă ştia că, din acest punct de vedere, Carol nu-i reproşează lui Pricoleanu că l-ar fi servit prost pe tata. Dimpotrivă! Îi reproşează că l-ar fi servit *bine!* Încă prea bine! Pricoleanu a fost sluga iubitului său tată Ferdinand, care l-a alungat acum cinci ani din ţară şi, implicit, a fost şi a mai rămas sluga familiei Viziru. Şi asta nu i-o poate ierta Carol lui Pricoleanu!

— Ei, Spirule, ce? strigă regele, pe care discreţia şi jena lui Maramă îl scoteau din sărite. Ţi-ai înghiţit limba? Zi-i? Ştii sau nu ştii?... Hai, lasă mofturile că doar sîntem între noi... Vechi prieteni!...

Maramă îşi ridică ochii, întîlni privirea supărată a regelui — şi începu să rîdă.

— Păi, ştiu! Cum să nu ştiu!

— Aşa te vreau, Spirule! Să ştii!... Să ştii că am nevoie de bani. Bani mulţi! Ţara are nevoie de bani. Am nevoie de bani chiar pentru tine... zece la sută e al tău!... Bani mulţi, Spirule, bani... Mă înţelegi? Bani!... Bani!... Bani!...

Şi, ca-n friguri, continuă să bolborosească: Bani... bani... bani... bani!...

Noul prefect de poliţie al capitalei îl lăsă pe rege să se mai pololească niţel şi, lipindu-şi călcîiele, răspunse milităreşte:

— Sire, ordinul se va executa. Vor fi bani!

— Mulţi? se agăţă Carol, ca un copil, de mineca lui Spiru Maramă.

— Mulţi! Mulţi de tot, sire!

*

Misiunea guvernului Marinescu era împlinită. Consultările pentru noul minister începură imediat la palatul de pe Calea Victoriei. Cel dintîi fu primit în audienţă profesorul Arghir, care, cum intră, spuse regelui, grav:

— Sire, de alaltăieri am început să scriu istoria domniei tale... Dă-mi voie să te numesc Carol cel curajos!

Regele se supuse:

— Domnule profesor, nu uita că eu nu sînt decît elevul dumitale, şi că de la dumneata nu pot decît să învăţ!

— Mulţumesc, sire!

— Şi eu, domnule profesor. De altfel, se pare că însuşi Cel-de-sus vrea ca dumneata, profesorul meu, să fii cel dintîi pe care-l primesc în casa mea.

Arghir oftă.

— Casă, da, sire!... Nu palat!... O biată casă, părăsită, neîngrijită, cu covoare rupte! Se cunoaşte că n-a fost stăpîn pe aici! Nu, sire, ţara n-ar fi demnă de regele ei, dacă regele n-ar avea un palat demn de ţară...

Cele ce spunea Arghir îi plăcură mult lui Carol, pentru că traduceau propriile lui gînduri. Trebuie un alt palat, alte covoare, altă capitală...

— Domnule profesor, zise el, într-o zi vom examina mai pe îndelete această problemă care-mi stă şi mie la inimă... Azi, te-aş ruga să-mi spui ce părere ai despre un nou guvern?

— Dacă mi-aş permite să dau sfaturi regelui meu, i-aş spune că trebuie neapărat un nou guvern. S-a petrecut o revoluţie pentru care sînt abolut necesare forţe noi. Un guvern de oameni cinstiţi. Cu condiţia ca regele meu să nu-i roage... Cine e cinstit va veni singur...

— Sînt convins! zise Carol. Ai dreptate. Trebuie un guvern de oameni cinstiţi. Aş vrea un minister care să nu aibă în frunte un şef de partid!

— Negreşit, sire! Nu este bine ca ţara să aibă un guvern de clasă ori de partid.

— Tocmai! Şi de aceea m-am gîndit la Jugănaru. Ce zici de un guvern Jugănaru?

— Sire, omul acesta a fost ridicat peste puterile lui. Mai mult nu merge. Şi apoi, Jugănaru nu mai reprezintă azi un simbol al ţărănimii. Prestigiul lui a fost ros de Dacu pe trei sferturi, pe dinăuntru. Un guvern Jugănaru ar însemna să avem mai mult ţărănism, aşa cum un guvern Dacu ar însemna să avem mai mult naţionalism. Acuma, însă, a sosit vremea unor formule noi, nu a formulelor vechi pentru care a fost de ajuns şi regenţa.

— Dar un guvern Titulescu?

— Nu se poate, sire! replică Arghir cu o promptitudine în care se citea enervarea. Aduce multe servicii în străinătate. Să rămînă acolo. Aici n-are ce căuta.

— De ce?

— Vorbeşte prea mult!

Regele, amuzat de argumentul lui Arghir, zîmbi:

— Da, da! Ai dreptate!... Prin urmare ar trebui să mă gîndesc la un guvern Neaţă!

— Imposibil! Maiestate, uiţi, probabil, care a fost atitudinea lui Neaţă la 4 ianuarie. Că acuma încearcă să dea explicaţii... Şi în nici un caz un guvern Neaţă cu Traian Săpunaru!

— Dar ce ai cu Traian Săpunaru?

— Sire, află că Traian Săpunaru zbiera că te împuşcă dacă îndrăzneşti să vii în ţară.

— Şi pe cine recomanzi dumneata?

— Pe Prezan! Numai pe generalul Prezan. Un mare general şi un mare patriot. Lui Prezan sînt gata să-i dau sprijinul meu nelimitat şi necondiţionat. Prezan, da!... Este un om cinstit!... Lui nu-i fac opoziţie... aşa cum nu fac nimănui... Mie, după recunoaşterea meritelor mele, în străinătate, ţara nu mai are ce-mi da. De dat, îi pot da eu.

Carol, mişcat, luă de pe birou o cutie şi i-o întinse:

— Domnule profesor! Pentru meritele dumitale culturale, ţi-am acordat cordonul Carol I... Iar pentru sfaturile dumitale, îţi mulţumesc din toată inima. Te asigur că voi ţine seama de ele.

Arghir se înclină.

— Mulţumesc pentru cordon, sire!... Dar sînt sigur că tot pe Dacu îl vei numi prim ministru.

Surprins o clipă, regele pufni de rîs:

— Te ştiam apostol, domnule profesor, dar nicidecum profet. Va trebui să-l pun pe Dacu. N-am încotro. Sînt obligat. Nu ştii? În politică porneşti de la o ideie şi eşti silit să ajungi la alta. Dar să ştii că mă gîndesc şi la Prezan... Dacă ar fi să-l numesc pe Prezan, ai accepta vice-preşedinţia?

Arghir roşi de umilinţă. Prezan preşedinte, şi el numai vicepreşedinte! Nu! Decît o asemenea situaţie ruşinoasă, mai bine numai ministru.

— Nu, sire! Nici să nu pomeneşti despre aşa ceva. S-ar speria ceilalţi. Mă mulţumesc cu un simplu ministeriu.

— Care?

— Acela pe care nu-l va primi nimeni. Pentru că eu, sire, sînt un biet profesor care-şi vede de treaba lui. Un biet occidental, rătăcit în această ţară orientală. Cînd universităţile americane văd în mine pe cel mai proeminent reprezentant al culturii contemporane — în ţara mea nu mi se dă nici măcar atîta atenţie cît se acordă cutărei doamne care se agită în saloanele pariziene.

Cel din urmă dintre şefii de partide consultaţi de rege fu Dacu.

— Domnule Dacu, începu regele, mi-ai spus că-mi stai oricînd la dispoziţie. A sosit momentul.

— Regret, sire, că nu pot să accept!

— De ce, domnule Dacu? Parcă ne-am înţeles!

— Sînt bolnav. De cîteva săptămîni duc pe picioare o gripă cu temperatură de 38 de grade.

Regele ar fi vrut să găsească pe faţa lui Dacu urmele gripei, dar se osteni în zadar: Dacu părea perfect sănătos.

— Sper, domnule Dacu, că acuma nu mai ai temperatură.

— Acuma n-am! Dar s-ar putea să am diseară... sau mîine...

Era atît de neaşteptat răspunsul lui Dacu, încît regele, instinctiv, făcu un pas înapoi:

— Doamne fereşte!

— Desigur! zise Dacu, pe care zîmbetul ironic al regelui nu-l stingherea. Şi apoi, temperatura pe care am avut-o şi n-am îngrijit-o, m-a slăbit teribil... Simt că am urgentă nevoie de odihnă...

— Te vei odhini, domnule Dacu, te vei odihni! insistă regele. De fapt, putem suspenda lucrările Parlamentului, ca să-ţi poţi lua un concediu.

— Va fi greu, sire... Nu se poate!... Ca prim ministru, mai ales în primele zile de domnie a maiestăţii voastre, nu mi-aş putea permite un concediu... Numiţi pe un altul...

Regele îl asculta şi citea în vorbele lui îngîmfarea omului care, fiindcă se simte tare, este decis să nu cedeze decît dacă este implorat.

— Am înţeles! zise regele, cu o politeţă rece. Gripa te împiedică să iei o hotărîre. Dar eu înţeleg să mă conduc în domnia mea numai după normele constituţionale. Şi normele acestea constituţionale cer ca dumneata să formezi guvernul, pentru că dumneata deţii majoritatea în Parlament. De aceea, dom-

nule Dacu, te rog... și insist... să primești însărcinarea de a face guvernul.

Președintele național-țărăniștilor își epuizase toate obiecțiile posibile spre a putea să apară în ochii regelui drept un om care nu se îndeasă la putere — așa că acuma putea să accepte. Frîngîndu-și trupul țeapăn în două, răspunse:

— În fața voinței maiestății voastre, mă închin!

— Mulțumesc! zise regele.

Și adăugă, pe un ton glumeț:

— Știam că patriotismul dumitale va învinge gripa... Și acuma, domnule președinte, ca să nu ne pierdem vremea, ce părere ai despre situația juridică a mamei mele și a mamei copilului meu?... Este o problemă care mă supără. Țara vrea să fie lămurită...

— Sire, soluția e pregătită! Mama maiestății voastre se va numi regină — regina Maria — fără a i se spune maiestatea sa... Iar mama marelui voievod Mihai se va numi maiestatea sa Elena, fără a i se da titlul de regină!

Formula i se păru lui Carol atît de ingenioasă, încît scutură mîna lui Dacu de cîteva ori:

— Te felicit! Sper că pînă și mama va fi satisfăcută.

Soarele amiezii de iunie se prelingea ca o pastă de plumb topit peste capetele și fețele jandarmilor și agenților adunați în piața Gării de Nord s-o întîmpine pe regina Maria. Era încă un moment emoționant în istoria restaurației: regina Maria își întrerupea brusc voiajul în străinătate, unde avea treabă și se întorcea grăbită în țară, spre a-l îmbrățișa pe iubitul ei fiu. De aceea, toți erau asudați și nerăbdători să vină trenul.

— Mă, cînd vine odată trenul ăla, că ne topim de sete!... Uraaaa!...

Sosise în capul pieții patriarhul care se dădu jos din mașină și urcă scările dinspre peron. Peste cinci minute sosi și fostul regent Sărățeanu, salutat de mul-

ţimea fiartă şi dornică de o limonadă, cu un „uraaaa!" prelung... Peste alte cinci minute apăru şi regina Elisabeta a Greciei... Şi aşa, din cinci în cinci minute, apărură, unul după altul şi Dacu şi Crai-Voievod şi Jugănaru şi Spiru Maramă... pînă sosi însuşi regele Carol II, împreună cu voievodul Mihai şi prinţul Nicolae. De aci înainte, jandarmii lui Maramă şi agenţii lui Belciug îşi deplasară uralele spre peronul de sosire, unde membrii familiei regale, miniştrii, autorităţile, stăteau cu gîtul întins şi se uitau cum se apropie trenul mult aşteptat... Maiestuos, sclipitor, pufăind cu importanţă, trenul regal intră, cu viteză din ce în ce mai scăzută, în gară şi lunecă liniştit de-a lungul peronului.

Din uşa vagonului, regina Maria, radioasă în toaleta ei gris asortată la pălăriuţa ei de aceeaşi culoare, salută de departe mulţimea. Apoi, nerăbdătoare să-l strîngă la piept pe Carol al ei, nu aşteptă ca trenul să se oprească, ci sări jos din mers şi, îmbujorată de fericire, alergă spre rege, cu braţele deschise:

— Carol! Dragul meu!

Şi sărutîndu-l cu patimă pe amîndoi obrajii, de cîteva ori, îi şopti:

— Secătură!

Carol, cu ochii atît de inundaţi de lacrimi încît nu putu distinge exact pe cine are in braţe, strigă sfîşietor:

— Mamă!...

Şi, în plină îmbrăţişare, îi strecură, cu năduf, în ureche:

— Iar ai început cu mahalagismele dumitale?

IV

Deși cu două ventilatoare: unul în dreapta și celălalt în stînga biroului, lui Stănică Popescu tot îi era cald. Cald de nu mai putea. Așteptarea aceasta îl înnebunea. De azi dimineață scrisese regelui Carol: „Maiestate, Am Servit Pe Gloriosul Marele Vostru Unchi Carol I, Invingătorul Oastei Lui Osman Pașa la Plevna, L-am Servit Pe Marele Vostru Tată Glorios, Regele Ferdinand I Cel Loial, Invingătorul Nemților La Mărășești, Vreau Din Tot Sufletul Meu De Romîn Să Servesc Pe Maiestatea Voastră Cu Toată Dragostea Mea, Pentru Aceasta Nu Solicit Majestății Voastre Decît O Audiență".

Scrisoarea aceasta i-a scos peri albi lui Stănică Popescu. O viață întreagă a știut că dacă te adresezi regelui, scrii cu inițiale mari, numai anumite cuvinte, cum ar fi „Maiestate" sau „Tron", sau „Dinastie", sau alte substantive sfinte de felul acesta. Dar de trei

zile, de cînd i-a adresat lui Carol II o cerere de audienţă şi n-a primit nici un răspuns, Stănică nu mai ştia ce să creadă. Şi cînd aseară l-a mai informat şi un binevoitor de la palat că regele e foc supărat pe el, Stănică Popescu şi-a pierdut capul cu totul. Supărat — de ce? De ce? De ce să fie supărat regele pe un cetăţean devotat şi cinstit ca Stănică Popescu, proprietarul celui mai mare ziar romînesc: *Globul?*

Şi-a stors creierii Stănică Popescu... poate o fi aia, poate o fi ailaltă... degeaba!... Prostii!... Nu asta l-a putut supăra pe maiestatea sa regele Carol II! O fi altceva!... Ce?... Şi s-a oprit la scrisoare!... Să ştii că regele s-a supărat că în scrisoare i-a pus şi cuvinte cu iniţiale mici!... Asta e!... Toate trebuiau să înceapă cu litere mari!... Toate! Şi „sufletul meu"... şi „dragostea mea"... şi „audienţă"... toate!...

Mulţumit că i-a dat de fir, Stănică Popescu a aşternut pe hîrtie o nouă cerere de audienţă şi l-a trimis cu ea la palat, personal, pe consilierul său intim Mihail Ghiora, zis Segălică. Şi acuma, năduşea aşteptînd. Era chestie de onoare! El şi tronul!... Tronul şi dinastia!... Tot programul gazetei!... Tronul şi dinastia!... Fără asta, vorba aia...

Era să şi spună şi vorba aia, dacă în clipa aceea n-ar fi intrat Segălică.

— Ei? sări Stănică din fotoliu. Ce-ai făcut?

— Nimic! zise Ghiora, trist.

Cu un leşin la inimă, Stănică abia mai putu bîlbîi:

— Ce-i aia nimic, Segălică? Spune!

— Nimic!... A rupt scrisoarea matale în bucăţi-bucăţele... uite-aşa!

— Cine?

— Regele!

— Chiar regele?

— Chiar el! Cu mîinile lui...

— De unde ştii?

— Mi-a spus-o generalul Mateescu. Zicea că era aşa de furios regele, că s-a făcut galben ca ceara şi că i-au ieşit ochii din orbite... uite aşa!

— Păi de ce? întrebă Stănică, mai mult mort decît viu. N-a spus nimic?

— Ba de spus a spus el ceva!
— Ce?
— Ei, ce!
Aici, Stănică redeveni Stănică. Cu un muget de mînie, sări la Ghiora, îi puse mîna în piept şi începu să-l scuture:
— Mă, spune mă, că acuş uit cine eşti!... Spune, mă, că te ucid!
Ghiora îndepărtă încetişor mîna lui Stănică şi-i răspunse:
— Păi, să-ţi spun! Dacă ţii atita... îţi spun! A zis o singură vorbă: peştele!
Din tot obrazul lui Stănică nu se mai vedea decît albul ochilor, căscaţi de groază şi disperare.
— Peştele! bolborosi directorul *Globului.* Maiestatea sa regele Carol II să mă facă de peşte!... Maiestatea sa regele Carol II!
— Da, da! îl asigură Ghiora căruia-i sîngera inima de mila patronului său. Maiestatea sa regele Carol II...
Un urlet jalnic ţîşni din gura lui Stănică Popescu:
— De ce, mă? De ce? Zi tu: de ce? Ce i-am făcut?
După ce-şi aprinse o ţigară, Ghiora îi răspunse:
— Ei, de ce!... Numai de mamă nu l-ai înjurat!
Lui Stănică îi veniră lacrimi în ochi de nedreptatea care i se face.
— Să-l înjur de mamă?... Eu să înjur de mamă pe maiestatea sa regele Carol II!... Adică cum?... Asta ar însemna s-o înjur pe maiestatea sa regina Maria... Se poate să zici tu una ca asta? Tu, să zici una ca asta?
— Dar cine zice, coane Stănică?... Tocmai că Mateescu zicea că pe maiestatea sa regele Carol II numai de mamă nu l-ai înjurat. Da-ncolo, cine a susţinut, în toţi anii din urmă, campania anticarlistă dusă de liberali, dacă nu dumneata?
Spre uimirea lui Ghiora, chipul lui Stănică, în loc să se întunece şi mai mult, se lumină dintr-o dată.
— Ce-ai spus, mă Segălică? strigă directorul *Globului,* vesel. De aia e supărat?... Păi du-te-ndată la

Mateescu şi spune-i că aia a fost politică, mă... Politică, mă!... Politică!... Mă auzi, mă, sau nu?... Politică!... Şi în politică nu se mai supără nimeni!... Şi să se supere tocmai o minte luminată ca maiestatea sa regele Carol II?... Politică!... L-am înjurat pentru că aşa cereau atunci interesele ţării... Dar acum, s-a isprăvit... Maiestatea sa regele Carol II e regele nostru!... Stăpînul nostru!... Să îndrăznească cineva să se atingă de el, că-l tai!... Aşa să-i spui lui Mateescu: că aia a fost politică, mă, nu ceva serios!... Politică!... Du-te, mă, la Mateescu şi spune-i că pun gazeta la dispoziţia maiestăţii sale regelui Carol II... Ce-o vrea, aia să facă din ea... N-o să ies din cuvîntul lui nici măcar c-o iotă... Hai, du-te!

Dar Ghiora nici nu se mişca.

— Degeaba, coane Stănică! făcu el. I-am spus-o şi asta lui Mateescu: „Domnule general, te rog comunică maiestăţii sale regelui Carol II că domnul Stănică Popescu îi stă cu trup şi suflet la dispoziţie şi că nu va ieşi din cuvîntul lui niciodată! Niciodată! Numai să-l primească!" Mateescu m-a ascultat, a intrat la rege şi cînd a ieşit, ce crezi că mi-a spus?

— Hai, spune odată! zise Stănică Popescu, care mai mult horcăia decît vorbea.

— „Spune-i peştelui — aşa a zis maiestatea sa regele Carol II — spune-i peştelui că oricum, fie că-l primesc, fie că nu-l primesc în audienţă, tot n-o să-l las să iasă din cuvîntul meu"...

De data aceasta, directorul *Globului* a înţeles. Fără putere, se tîrî pînă la birou şi se lăţi ca un aluat moale în scaunul lui de director. Acuma nu-i mai era cald, ci rece. Ingheţaseră în el şi sîngele şi inima şi creierii. Gheaţă!... De jur împrejur numai gheaţă!... Maiestatea sa regele nu vrea să-l primească... Şi-l mai şi ameninţă... Maiestatea sa regele!... Şi mintea, mintea refuză să-i vină într-ajutor. Regele Carol II trebuie îndulcit... dar cum... cînd nici nu-ţi dă voie să te apropii de el?

— Mă, Segălică! zise directorul *Globului,* cu jumătate de gură. Ce-ar fi să-i tragem un articol de

omagii la adresa maiestății sale regelui pe chestia declarațiilor lui Dacu?

Vorbea, dar fără convingere, cu totul lipsit de speranță.

Ghiora se strîmbă, plictisit:

— Lasă fleacurile astea, coane Stănică!

Pe Stănică îl apucă un nou acces de revoltă.

— Ei cum, mă? strigă el bătînd cu pumnul în masă. Care va să zică, eu să zac aici, în timp ce mii de lichele să se poată îndesa la pomana regală? Toți derbedeii să poată ajunge la el și eu, eu Stănică Popescu... eu, care sînt cineva în țara romînească, să fiu aruncat ca o otreapă?

Dar în sufletul lui simțea că urlă în deșert. Tăcu, deci, și rămase iar nemișcat, cu privirea goală și cu obrajii căzuți, ca un om care nu vede înaintea lui decît ștreangul sau falimentul!... Falimentul!... Cuvîntul îi apăru în minte cu litere de foc și-l galvaniză! Stănică Popescu falit? Nu!... Stănică Popescu e firmă solidă! Stănică Popescu mai știe să lupte! A trecut el, Stănică Popescu, prin altele, mai grele!... Nu!... Încă n-a murit Stănică Popescu!... Stănică Popescu mai are idei!... Idei!...

— Segălică! strigă el voios. Am găsit!... Ceva digranda!... O idee primantîi... Să i-o recomanzi lui Mateescu pe Nineta pentru maiestatea sa regele Carol II...

Lui Segălică începură să-i joace ochii în orbite:

— Pe Nineta?... Fina dumitale?

— Ea!... Gîndește-te, Segălică!... Șaptesprezece anișori, mă!... Trufanda!... Prospătură!... O bomboană!... Să știe maiestatea sa regele Carol II ce-i în stare să facă Stănică Popescu pentru țară... Șaptesprezece anișori... Să răscolești tot Bucureștiul și nu găsești două ca Nineta mea!... Hai, du-te fuga!... Nu sta, că nu-i timp de pierdut!...

Ghiora, căruia ideea îi dădea și lui mari speranțe, era acum dincolo de ușă, cînd Stănică alergă după el:

— Mă... și să știe maiestatea sa că-i de la mîna mea... Auzi?... C-alminteri n-am făcut nici o brînză!

Supărat, Segălică îi răspunse:

— Ià nu mă mai muştrului atîta, coane, că doar nu-s copil!... Ştiu eu ce-i aia!... Chestie mare, coane! Ce?... Ne jucăm?...

Stănică nu mai spuse o vorbă. Avea toată încrederea.

*

Gras şi greoi, Aureanu, condus de prinţul Nicolae, urca scările din dos ale palatului, gîfîind şi gemînd de oboseală, cu exageraţie ostentativă, ca să-şi arate nedumerirea: de ce pe scările din dos? Nu înţelegea rostul acestei măsuri conspirative. Pentru întîia oară în lunga lui viaţă politică i se întîmplă să fie primit în audienţă de rege pe altă uşă decît cea din faţă. Intrigat de ciudăţenia faptului, îl întrebase pe prinţul Nicolae:

— De ce pe aici, alteţă?

Dar Nicolae îi răspunsese evaziv:

— Este voinţa fratelui meu!

Aureanu îşi dădu seama că mai mult nu va putea scoate de la prinţ şi, resemnat, începu să urce treaptă cu treaptă, tamponîndu-şi mereu cu batista fruntea şi gîtul.

Regele îi făcu o primire mai mult decît prietenească:

— Domnule Aureanu... domnule Aureanu... te văd, în sfîrşit!... Pe unde ai fost?...

— M-au prins evenimentele, sire, tocmai prin Bosnia şi Herţegovina... Dar cum am aflat, am lăsat totul baltă...

— Bine ai făcut! Avem treabă multă, domnule Aureanu!... Trebuie să curăţim grajdurile, domnule Aureanu... Şi în primul rînd, cele liberale!

Aureanu ascultă şi înregistră cuvintele regale cu o ureche complezentă. Ştie că regele urăşte tot atît de mult pe Viziri, cît îl urăsc şi Vizirii pe el, încă din 1919, de la prima lui renunţare la tron — şi că cea mai obsedantă preocupare a lui Carol este să le dezmembreze partidul. Deşi de trei ani fruntaş liberal, Aureanu nu avea nici el nimic împotriva dislocării partidului naţional-liberal, în care

imigrase doar provizoriu. Toată viața lui, Aureanu a aderat sau a întemeiat cîte un partid politic, sub rezerva provizoratului. Aureanu își făcuse din acest provizorat o virtute, pentru că nu și-a pus niciodată experiența politică la dispoziția unui partid, ci numai la dispoziția regelui. Iar dacă din 1927, Aureanu părea că se stabilizează în partidul liberal, în care a mai fost membru fruntaș cu mulți ani în urmă, aceasta s-a putut întîmpla numai pentru că, de cînd a murit regele Ferdinand, nu se mai găsea la palat un alt suveran pe care să-l poată servi și care să-și dea seama că el îl servește. Acuma, însă, palatul era din nou locuit — și Aureanu avea cu cine vorbi.

— A propos de liberali, sire! zise el. Cunoaște maiestatea voastră declarațiile făcute aseară de Sorcoveanu?

De cînd s-a înapoiat în țară, Carol nu prea auzise multe despre Sorcoveanu. Tot ce știa era că Dacu, pentru a se debarasa de bunul său prieten Sorcoveanu, care-și permitea oarecare independență în partid, i-a aranjat o farsă: într-o seară, cînd știa că Sorcoveanu se duce la Operă, Dacu a trimis acolo cîțiva generali național-țărăniști, care, cum îl vor vedea pe Sorcoveanu, să se ridice cu toții și să părăsească sala, demonstrativ, în văzul lumii întregi. A doua zi, generalii — tot după indicațiile lui Dacu — au explicat prin presă că manifestația lor ostilă de aseară se datorește indignării ce-a stîrnit-o în sufletul lor de romîni, prezența într-o sală de operă romînească a unui filogerman, care a pactizat cu nemții în timpul războiului de întregire. Incidentul a avut consecințele urmărite de șeful național-țărăniștilor: Sorcoveanu, dezgustat nu atît de gestul generalilor care nu erau decît niște unelte, cît de fățărnicia lui Dacu, demisionă în aceeași zi din partid. Asta era tot ce știa regele despre Sorcoveanu.

— N-am auzit nimic! zise Carol.

— E pur și simplu senzațional! rîse Aureanu. Inchipuiți-vă, sire, că Sorcoveanu a devenit scutierul Vizirilor!

— Sorcoveanu? făcu regele, sincer uimit. Tocmai el? Doar Vizirii s-au purtat cu el și mai rău decît Dacu!...

— Ce-are aface! replică Aureanu. Ca să se răzbune pe Dacu...

— Da? Și ce spune în declarațiile lui?

— Justifică atitudinea liberalilor față de restaurație...

— De ce? zise regele pe care buna dispoziție îl părăsi brusc.

— Da! Și dă argumente destul de picante!

Și Aureanu arătă regelui cum Sorcoveanu este uimit că se găsesc *unii* care dezavuează pe liberali, cînd liberalii ar trebui de fapt felicitați. Să presupunem — zice Sorcoveanu — că reîntoarcerea lui Carol și lovitura de stat din 6 iunie n-ar fi întîmpinat nici o rezistență. Dar cine garantează că peste o săptămînă nu s-ar da o nouă lovitură de stat, pentru răsturnarea lui Carol? Și cum ar trebui să fie întîmpinată acea contralovitură? Tot fără rezistență? Din această lipsă de rezistență, ce s-ar deduce? Că în țara romînească nu există o opinie publică și că poporul romîn este lipsit de orice simț democratic care să-l ajute să cîntărească o schimbare, înainte de a o accepta sau respinge. Așa că, partidul liberal, opunîndu-se în primele momente loviturii de stat, nu numai că și-a salvat onoarea sa de partid democratic, dar a salvat însăși ideea democrației — și prin aceasta a servit țara și tronul. Ceea ce dă valabilitate restaurației, așadar, este însăși opoziția partidului național-liberal, care, dacă iese înfrînt de majoritatea țării favorabilă revenirii lui Carol în țară, iese mărit prin curajul său de a ține sus, cu orice preț, drapelul democrației!

— Dar știi că e abil Sorcoveanu! rîse regele. Cum s-ar zice, Vizirii cad iar pe patru labe...

— Ca-ntotdeauna, sire! Din dorința de a da proclamării maiestății voastre ca rege un caracter desăvîrșit de legalitate, v-au făcut această opoziție. Prin aderarea majorității celorlalte partide și prin rezis-

tenţa naţional-liberalilor, a fost realizată adevărata expresie a voinţii poporului!

— Bun! Şi acuma?

— Şi acuma, sire... acuma...

Regele se aplecă, interesat de cele ce ascunde zîmbetul şiret al lui Aureanu.

— Acuma, sire, continuă fruntaşul liberal, partidul liberal bate în retragere.

Dar Carol, în loc să se bucure, cum s-ar fi aşteptat Aureanu, se arătă foarte îngrijorat:

— Cum asta... bat în retragere?

— Da! Ei zic acuma că partidul liberal este prea conştient de îndatoririle sale către patrie şi este prea mult un partid de ordine, ca să împingă ţara la dezordine şi la război civil.

— Auzi, auzi! Acuma găsesc că restauraţia este o stare de ordine... Şi...

— De aia, zic ei, partidul naţional-liberal rămîne în espectativă binevoitoare şi patriotică.

Carol se cruci:

— Fereşte-mă, doamne, de bunăvoinţa Vizirilor!... Asta-i tot?

— Ba mai este ceva!... Partidul liberal, zic liberalii, nu este un partid revoluţionar, ci unul monarhic. Partidul liberal socoteşte că ceea ce s-a petrecut este o revoluţie... Dar recunoaşte situaţia de fapt.

— Ce? Cum? Recunosc situaţia de fapt? Dar cîte zile sînt de cînd răcneau liberalii că nu recunosc situaţia de fapt?

— Cinci zile!

— Şi cîte zile sînt de cînd l-au exclus din partid pe George Viziru pentru vina de a fi recunoscut situaţia de fapt?

— Patru!

— Şi în patru-cinci zile s-au şi răzgîndit, fanarioţii ăştia?

— Categoric, sire!... Au remuşcări!... Înainte de a veni aici am stat de vorbă şi cu Muică şi cu Vintilă. Muică e distrus.

— O! făcu regele, scurt.

Aureanu, care vedea cum crește curiozitatea lui Carol, îi relată, cu lux de amănunte, tot ce a vorbit cu Muică.

— Dar ce ți-a venit, l-a întrebat el pe Muică, să spui că mai bine-ți tai mîna decît să i-o întinzi regelui ?

— Nu mă mai întreba! Sînt destul de nenorocit de ceea ce am făcut. Nu știu nici eu ce m-a apucat. M-a luat gura pe dinainte. Și apoi, n-am vrut să se creadă că mă desolidarizez de Vintilă și că vreau să-i iau locul.

— Dar de ce ai votat pentru excluderea lui George ?

— Eu am fost contra. Dar așa au vrut Vintilă și Dinu. Mai ales Dinu!...

— De ce ? Pentru că s-a dus George la rege ? Ei, bine, dragă Muică, află că eu mă duc chiar azi la rege... Să văd! O să mă dați și pe mine afară din partid ?

— Ba nu, ba nu! i-a răspuns Muică. Du-te!... E chiar foarte bine că te duci... De aia am și venit să-ți vorbesc! Te rog, vezi dacă regele ar fi dispus să mă primească. Eu aș vrea să-i cer o audiență și să mă explic!

Aureanu se opri, ca să vadă ce spune regele. Dar regele parcă nici n-auzise.

— Și Vintilă ? îl îndemnă el pe Aureanu.

— Vintilă a fost și mai limpede. „Spune regelui că-i dau tot concursul dacă este de părere că acest concurs ar fi util pentru binele țării! Dacă regele vrea să mă vadă, sînt gata să merg la el. Dar nu voi cere audiență, decît dacă regele-și exprimă dorința să mă vadă!"

Spontan, regele, fără să se întrebe dacă Aureanu mai are sau nu ceva de adăugat, consimți :

— Spune-i lui Vintilă că doresc să-l văd. Poate să-mi ceară o audiență.

— Și Muică ?

— Muică e o lichea! Să mai aștepte! Am să-l primesc mai tîrziu. Vintilă e altceva. Pe Vintilă poți să-l urăști, poți să-l iubești... dar este un domn!

Aureanu se întreba ce se petrece în capul regelui, care abia cu cîteva minute înainte schimba fețe-fețe de furie cînd i se vorbea de bătrînii Viziri — Vintilă și Dinu — și acuma vrea să se împace cu ei. Și cu George? Cum rămîne cu tînărul George despre care toată lumea politică știe că a fost instigat de rege să provoace spărtura în partidul bunicului, tatălui și unchilor săi — spre a-și face, din fărîmituri, un partid propriu! Ce gînduri are Carol față de George?

— A fost și George Viziru la mine! insinuă Aureanu.

Carol agită de cîteva ori mîna, ca și cum i-ar spune că nici nu face să pomenească de el.

— George! zise el cu un aer decepționat. După cîte îmi spunea el, am crezut că dacă el pleacă, sare partidul în aer. Și cînd colo știi cîte din cele șaptezeci și una de organizații liberale îl urmează?

— Știu! Una!

— Poftim!... Una! Și cu una o să facă un partid?

Aureanu, milos, interveni pentru George:

— Sînt numai patru zile, sire!... Mai are timp!...

— Să fie sănătos! zise regele. Dacă are el timp, am și eu... Deocamdată, domnule Aureanu, avem treburi mult mai urgente. Cum vezi dumneata situația?

— Ce să vă spun, sire? Este situația care a făcut imperioasă revenirea maiestății voastre în țară!... Ați venit, sire, în ceasul al doisprezecelea, sau cum spune poporul, tocmai la țanc... Încă o clipă de întîrziere, și țara s-ar fi prăbușit! Lipsește, sire, o mînă tare, care să facă puțină ordine aici. Ordine înainte de toate! Ordine peste partide și în contra partidelor! Fără milă și fără cruțare!... Repet: peste partide și împotriva partidelor! Partidele sînt un balast! De parlament, să nu mai vorbim! Parlamentul este o instituție care nici nu se poate adapta la spiritul adevărat romînesc. Se flecărește mult și nu se face nimic. Iar parlamentarii sînt niște pungași. Toți!... Maiestatea voastră are dreptate cînd spune că trebuie să se înceapă o acțiune de curățenie în țară. Curățenie mare, sire!... Fără milă și fără cruțare... Împotriva partidelor și contra partidelor... Pentru o

asemenea operă, sire, eu stau cu trup şi suflet la dispoziţia voastră!

Regelui îi creştea inima de bucurie cînd auzea cum îi vorbeşte, în sfîrşit, un om care nici nu-ţi pomeneşte despre democraţie, ci-ţi spune cinstit, fără ocol, tot ce gîndeşte. Duşman al partidelor, duşman al parlamentului, duşman al parlamentarilor — şi pentru curăţenie, fără milă şi fără cruţare... Este ceea ce şi-a spus şi regele cu un ceas înainte, cînd Belciug i-a făcut un raport asupra situaţiei din ţară. Toată lumea — zicea Belciug — e fericită că are un nou rege, în afară de muncitorime. Tocmai în zilele acestea de sărbătoare pentru ţară, ei şi-au găsit să se ţină de greve. Grevă la Buhuşi, grevă la Reşiţa, grevă la Cîmpina... Agitaţii pentru grevă la Oraviţa, la Cluj, la Timişoara, printre muncitorii de la căile ferate. Vor ziua de 8 ore, respectarea repausului duminical, acordarea concediilor în afară de calea pensionării — şi înlăturarea şomajului. La o întrebare a regelui, Belciug i-a precizat: Şomeri sînt! Cîţi? Nu se ştie! Dar muncitorii zic: De ce să fie, de pildă, la Ploeşti aproape două mii de muncitori şomeri, în timp ce la toate rafinăriile, muncitorii folosiţi fac cîte două-trei ore pe zi suplimentar? Sau în capitală! Zece mii de muncitori se plimbă în capitală şi se uită cum fabricile, toate, lucrează cîte zece-douăsprezece ore zilnic. De aceea, pentru ca să poată fi folosiţi şi şomerii, muncitorii cer interzicerea orelor suplimentare, interzicerea de a se comanda în străinătate ceea ce se face în ţară, interzicerea concedierilor, interzicerea...

— Ce ne mai interzic dumnealor? se răsti Carol, a cărui răbdare ajunsese la limită. Să ne spălăm? Să fumăm? Să mîncăm?... Poate că nici să strănutăm nu ne dau voie?... Acum îmi dau seama cît de bine au mers treburile pe aici, dacă nişte neţesălaţi au ajuns să-şi permită să ne înveţe pe noi ce este permis şi ce este interzis! Şi dumneavoastră... dumneavoastră ce faceţi? Dormiţi?...

— Nu dormim, sire! s-a apărat Belciug. Facem tot ce putem! Îi arestăm, îi închidem, îi mai tragem

nițeluș de urechi, să se învețe minte... Dar nu-i vina noastră, dacă lor nu le intră în cap și zbiară că asta-i dictatură... Și se mai bagă și comuniștii la mijloc...

— Dar cine-ai vrea să fie, dacă nu comuniștii? strigă Carol. Asta-i o scuză?

— Nu-i nici o scuză, dar...

— Dar, ce?... Să nu mai aud altă dată prostiile astea, Belciug... Te rog!... Ți-o spun pentru întîia și ultima oară! Să curmi toate porcăriile astea cît mai degrabă!... Fără milă și fără cruțare!...

Erau exact vorbele lui Aureanu: fără milă și fără cruțare! Pentru acest program de guvernare, Aureanu părea ca turnat. N-a reprimat el greva generală din 1920 — și n-a arestat el întreg congresul socialist din 1921?

— Domnule Aureanu, îi răspunse el, voi ține seama de oferta dumitale, mai curînd decît crezi.

Și la ușă, adăugă:

— Noi doi, domnule Aureanu, sîntem destinați să facem lucruri mari pentru țara aceasta.

Afară, aștepta Mateescu, să-l conducă pe Aureanu tot pe scara din dos. Aureanu nu se mai putu stăpîni să-i spună:

— Toate bune, Mateescule dragă! Dar de ce pe scara din dos?...

Generalul Mateescu, prieten intim al lui Aureanu, rîse blînd:

— Așa a cerut regele care ține la tine: ca tu să fii primit în secret. În secret... știi! e mai senzațional și află lumea mai repede!

*

Discuția de dimineață, mai întîi cu Belciug, apoi cu Aureanu, îl conduse pe Carol să dezbată mai pe larg, cu Dacu, în după amiaza aceleiași zile, problemele economice.

— Domnule Dacu, țara e străbătută de șomaj și de criză. Poporul romîn o duce prost. De ce? Știu mai de mult de la profesorul Arghir că poporul romîn o duce prost, pentru că nu știe să fie econom.

Ceea ce este foarte rău, pentru că tot de la profesorul Arghir am învățat că economia este baza economiei — sau, dacă vrei, viceversa : economia este baza economiei... Și așa este! Numai cine știe să facă economii, își poate rezolva problemele economice. Poporul romîn nu știe să-și rezolve problemele economice. Va trebui să-l învăț eu. Cum? Deocamdată, prin exemplul meu personal... Așa că, domnule Dacu, țin să te informez că vreau să încep prin a face economii în bugetul casei regale. Și asta... imediat!

Dacu tăcea și asculta.

— După calculele mele sumare, domnule Dacu, pot realiza o economie de cel puțin douăzeci și patru de milioane pe an. Este o sumă, nu?

Dacu deschise gura.

— Douăzeci și patru de milioane, desigur, este o sumă! Dar de unde, economia aceasta?

— Din personal, domnule Dacu! Curtea regală are un personal prea numeros. Vreau să-l reduc. Uită-te și dumneata! Membrii casei mele civile și militare... nu vorbesc de valeți, de cameriste. de șoferi, de pădurari și așa mai departe... ci numai înalții demnitari ai curții se ridică la șaptesprezece. Este enorm! Șaptesprezece! Ce-mi trebuie mie atîția?... De pildă, ce-mi trebuie mie un ministru, sau un mare șambelan al casei regale! Este absurd.

Dacu dădu sceptic din cap:

— Nu-i chiar așa, sire! Un ministru al palatului reprezintă... mă rog...

Carol, care nu vroia să risipească timpul țării în pertractări sterpe cu primul ministru, nici nu-i mai îngădui să termine.

— Bine, am înțeles. zise el. Il păstrez. Un ministru, înțeleg! E necesar! Dar un consilier regal? Ce-mi trebuie un consilier regal?

— Nu uitați, sire, obiectă Dacu, că un consilier regal nu este simplu consilier regal, ci mai este și mare maestru al curții și administrator al domeniilor regale. Funcție grea, răspîndere mare!... Cine să se ocupe de toate treburile acestea?

— Bun! căzu regele de acord. Las' să rămînă. In definitiv, își scoate leafa! Dar ce-mi trebuie un mare maestru de ceremonii?

— Maiestatea voastră doar n-o fi vrînd ca funcțiile marelui maestru de ceremonii să fie împlinite de ministrul palatului, sau de consilierul regal. Sînt funcții și funcții. Una nu poate fi confundată cu cealaltă.

— Admit! Dar un mare maestru de vînătoare?

— Este același lucru, sire! Un mare maestru de vînătoare își are sarcinile lui perfect definite. Vînătoarea face bine maiestății voastre!

— Nici vorbă! Ai dreptate!... Dar spune dumneata ce rost are să mențin un mareșal al curții regale?...

— ...care e și ministru plenipotențiar, sire! îi atrase Dacu atenția.

— Ei și? N-am un ministru al palatului? Ce-mi mai trebuie un ministru plenipotențiar?

— Sire, mă mir! Este o constituție a curții! Este o tradiție de secole. Nici unul din marii voștri strămoși n-a găsit că dacă există un ministru al casei regale, ar trebui suprimat ministrul plenipotențiar. Sub Ludovic al XIV-lea...

— Bun, bun! Fie!... Dar ai să admiți că funcția de secretar al palatului e, într-adevăr, de prisos!

— N-admit de loc! replică energic primul ministru. Secretarul palatului e și prefectul palatului. A admite un palat fără prefect, ar însemna să admit un palat fără ordine. Nu se poate!

— Just! zise regele cu resemnare. Va trebui să-l păstrez... Și acuma, adjutanții! Am trei. Nu e prea mult?

— Dimpotrivă! Găsesc că e prea puțin. Trebuie patru! O cere prestigiul coroanei. Țara poate suporta un aghiotant în plus pentru regele ei. N-ar fi un sacrificiu prea mare.

— Atunci ce fac cu ofițerii de ordonanță, domnule Dacu? Am patru!

— Vor fi cinci, sire! Cinci! Este ridicol ca maiestatea voastră să aibă patru adjutanți și tot patru ofi-

ţeri de ordonanţă. Sînt necesari cinci!... Cel puţin cinci!

Regele vedea că Dacu are dreptate. Cinci ofiţeri de ordonanţă sînt indispensabili. Prin urmare, economia trebuia făcută aiurea. Carol mai parcurse o dată tabloul membrilor casei lui civile şi militare — şi constată că un singur post a mai rămas în discuţie: cel de bibliotecar. Extraordinar! Tocmai pe bibliotecar îl uitase, cînd trebuia să înceapă cu el. Auzi! Un bibliotecar! Cind ţara moare de foame, el să-şi ţină un bibliotecar!... E revoltător! Nu-i vreme azi de bibliotecari!... Afară cu bibliotecarul!... Desigur că Dacu o să aibă ceva de zis şi cu bibliotecarul. Dar să şi-o scoată Dacu din cap. Poate să dea domnul Dacu toate argumentele din lume ca să-şi păstreze bibliotecarul, va fi în zadar. Aici nu cedează!

— Domnule Dacu! făcu el, hotărît să se certe cu primul său ministru. Am găsit!... Bibliotecarul! Il concediez pe bibliotecar. Mă pot lipsi de el. Ce părere ai?

Şi se pregăti de luptă. Dar, spre marea sa satisfacţie, Dacu se supuse imediat.

— Excelent, sire! Este o măsură care va face o foarte bună impresie asupra ţării. O s-o adopt şi eu pentru bibliotecile publice. Bibliotecarii sînt un lux prea mare pentru criza de azi.

Dacu vorbea cu atîta entuziasm, încît regele avu impresia că-n acea clipă îl iubeşte.

— Mă bucur! zise el. Şi acuma, să trecem la lista civilă.

— Da! zise primul ministru şi desprinse din dosarul pe care-l scoase din mapă, o hîrtie. Pînă la 8 iunie, lista civilă a casei maiestăţii sale regelui Mihai şi a regenţei s-a ridicat la cifra de douăzeci şi două de milioane lei pe an. Din 8 iunie această listă civilă a căzut şi a fost înlocuită cu una nouă!...

— Cit? făcu nerăbdător regele care nu putea suporta introduceri prea lungi.

— Ne-am gîndit la treizeci de milioane...

De indignare, Carol se întoarse scurt în călcîie, cu spatele la Dacu.

— Nu! strigă el către fereastră. Vreau cincizeci de milioane.

Se pare că supărarea lui Carol era pentru Dacu un incident prevăzut, deoarece îi răspunse regelui calm, dar fără nici un fel de ezitare:

— Aşa am şi hotărît, sire, în consiliul de miniştri: patruzeci de milioane!

Cifra îl împăcă pe rege cu soarta. De fapt, nici nu s-a gîndit că ar putea obţine mai mult de patruzeci de milioane. Asta l-a şi făcut să ceară cincizeci. Înseninat, se întoarse cu faţa spre Dacu.

— Să nu ne mai tocmim, domnule Dacu! Dacă zici dumneata patruzeci, fie patruzeci. Dar fără nici o sarcină!

— Evident, sire! E lege! Maiestatea sa regele nu plăteşte impozite.

— Nu asta mă interesează, domnule Dacu! Atîta lucru mai ştiu şi eu... că regele nu plăteşte impozite. Dar nu vreau să mi se dea pe cap, în lista asta civilă, pe nimeni... *Pe nimeni*... Am destule nevoi şi aşa!

Dacu desprinse din dosar încă o hîrtie.

— Nici nu încape discuţie, sire! Ştiu că maiestatea voastră are greutăţi. Aşa că va avea ţara grijă de fiul maiestăţii voastre ca şi de soţie...

— ...şi de mama! îl completă, repezit, Carol.

— Şi de mama, sire! îl linişti primul ministru care desprinse din dosar încă o hîrtie. Este o datorie a ţării de a o onora pe regina Maria, care, prin munca ei fără preget la toate operele mari şi generoase, este legată pentru totdeauna de suferinţele acestui popor. Guvernul, luînd în consideraţie acest lucru, a hotărît să-i acorde o listă civilă de douăzeci de milioane lei anual.

Numai de ruşinea lui Dacu, regele se reţinu să nu tragă o înjurătură zdravănă la adresa iubitei lui mame: el, regele ţării, numai patruzeci de milioane şi mama lui, această femeie... în sfîrşit, această femeie imposibilă... douăzeci de milioane...

— Douăzeci de milioane? strigă, totuşi, Carol, care nu-şi putea masca indignarea. Ce-i trebuie mamei atîţia bani?

— Pentru obligamente de reprezentare! răspunse Dacu, solemn.

Carol rîse de necaz:

— Asta ce-o mai fi? „Obligamente de reprezentare!“

— Regina Maria, sire, are de executat dispoziţiuni costisitoare din testamentul regelui Ferdinand

— Costisitoare, înţeleg, dar atît de costisitoare, asta mi-e mai greu să înţeleg!... Dacă ar fi vorba de o sumă de douăzeci de milioane, o dată pentru totdeauna, da!... Ar mai merge! Dar să i se asigure pe tot restul vieţii cîte douăzeci de milioane pe an! Şi dacă mama mai trăieşte douăzeci-treizeci de ani, înseamnă că timp de douăzeci-treizeci de ani, adică pînă la adînci bătrîneţe, să-i tot dai cîte douăzeci de milioane lei anual, pentru... cum îi zici?... da!... pentru obligamente de reprezentare în legătură cu testamentul tatălui meu. E de-a dreptul ridicol, domnule Dacu! Pur şi simplu ridicol!

Opoziţia lui Carol îl amărî pe Dacu:

— Sire! Mai puţin nu-i putem da. Ţara ar fi revoltată dacă ar afla că am lăsat-o pe regina Maria pe drumuri!

Carol, în mintea căruia începu să şi încolţească o idee ispititoare, nici nu mai ascultă răspunsul lui Dacu.

— Şi pentru mama copilului meu ce-aţi hotărît? îl întrebă el pe primul ministru.

Dacu desprinse o nouă hîrtie din dosar:

— Pentru a-i răsplăti marele devotament cu care l-a crescut şi îngrijit pe voievodul Mihai şi pentru a-i înlesni să-şi continue operele de binefacere, ţara a hotărît să acorde maiestăţii sale Elena, şapte milioane pe an.

— Şi fiului meu...?

— Tot şapte milioane! zise Dacu.

Şi adunîndu-şi hîrtiile în mapă:

— Nu mă îndoiesc că poporul va primi cu însufleţire propunerea noastră, pentru că sînt convins că aceste sume corespund cu sentimentul unanim al ţării...

Intre timp, „ideea" se și copsese în mintea lui Carol, care deveni din nou agresiv :

— Ba eu nu sînt așa de convins ! Decizia guvernului de a fixa el listele civile, mă jignește. Rolul acesta mi-ar reveni mie de drept, ca şef al casei regale Guvernul, însă, priveşte lucrurile altfel. Nu-mi rămîne, deci, decît să trag concluzia că guvernul n-are încredere în simțul meu de echitate. Consider aceasta ca o insultă... O gravă insultă, domnule Dacu !

— Și ce ar dori maiestatea voastră? întrebă primul ministru, uluit de interpretarea neaşteptată pe care o dădea Carol hotărîrilor guvernului.

— Să mi se încredinţeze mie sumele acestea și să le împart eu, după cum îmi dictează conştiinţa mea si interesele ţării.

*

In aşteptarea lui Carol, care mai avea în audienţă pe Dacu, corespondenţii presei străine stăteau de vorbă cu prinţul Nicolae. Fostul regent, bine dispus, n-avea astîmpăr. Mereu se ridica, trecea din fotoliu în fotoliu, își strivea în scrumieră ţigară după ţigară și făcea confidenţe :

— Am de gînd să întreprind un voiaj în Anglia. N-am mai ieşit din ţară de doi ani şi jumătate şi ma simt obosit.

— Aţi muncit mult ca regent ? întrebă unul din corespondenţi.

— Ei aş ! Sînt obosit de plictiseală. Regenţa a funcţionat cît se poate de prost. Cum nu se poate mai prost.

Şi înveselit de uimirea cu care gazetarii îl ascultau, își întări declarația :

— Cred că în viaţa mea n-am fumat atîtea ţigări ca în timpul regenţei.

— De ce aţi acceptat ?

— Am fost silit ! Sînt membru al casei regale şi am obligaţii. Trăiam fericit o viaţă de ofiţer pe bordul unui vas de război englez, cînd am fost chemat,

pe neaşteptate, acasă. M-au despărţit de prietenii mei englezi şi m-au silit să ocup o funcţie înaltă aici, în ţara aceasta, unde nu am prieteni, nu am pe nimeni. Sînt singur. Şi mi-a fost greu. M-am simţit izolat. Ce mă privesc pe mine toate astea!

Şi rîse discret:

— Aici sînt un englez în orient. Cînd o să mă văd iar în Anglia, o să mă simt ca nou născut.

Nu mai continuă, pentru că apăru Carol care, vioi şi amical, se adresă corespondenţilor:

— La dispoziţia dumneavoastră, domnilor!

Jurnaliştii profitară cu lăcomie de invitaţie:

— Am vrea să ştim, întrebă unul din ei, dacă maiestatea voastră va lua parte activă la guvernare, sau dacă este pentru o guvernare strict parlamentară.

Regele medită un moment, apoi răspunse:

— Personal, sînt convins că un suveran trebuie să rămînă în limitele constituţiei. Din parte-mi, voi face toate eforturile pentru o colaborare sinceră cu guvernul şi cu parlamentul. Datoria unui rege este să se înţeleagă cu oamenii politici din ţara lui, pentru a face faţă dificultăţilor şi în primul rînd, pentru a înlătura birocratismul. Personal sînt împotriva birocratismului... şi pentru muncă. De cînd m-am înapoiat... şi nu-i nici o săptămînă... lucrez regulat cîte optsprezece ore pe zi la această masă.

Regele se opri, pentru a-şi arăta masa încărcată cu dosare, şi reluă:

— Cîte optsprezece ore pe zi!... Sînt un om energic şi muncitor!... Nu-mi pierd niciodată răbdarea şi curajul!... Caut mijloacele cele mai bune pentru întrebuinţarea cît mai folositoare a banului public şi a forţelor noastre de lucru. Este metoda oamenilor de afaceri americani şi intenţia mea este să conduc România după principiile unui om de afaceri american...

— Dar presa? întrebă un corespondent. Este adevărat că libertatea presei va fi redusă?

— Cum? făcu regele, scandalizat. Eu să reduc libertatea presei? Eu care am suferit de pe urma

cenzurii şi a stării de asediu? Niciodată! Nu voi admite nici o cenzură şi nici o confiscare. Toată lumea poate să scrie ce vrea. Toată lumea e liberă să manifesteze pentru sau împotriva cui îi place. Armata nu va fi scoasă în stradă. Nici jandarmii. Chiar dacă s-ar manifesta la palat. Da! Să vie şi la palat. Să poftească şi în curtea palatului. Dar cu o condiţie: nimeni să nu provoace scandal. Nici măcar un geam să nu spargă... Dacă...

Trebui să se întrerupă, pentru că secretarul lui particular, Puiu, intră fără să bată în uşă şi cu un aer foarte aferat se apropie din doi paşi de Carol şi-i şopti la ureche:

— Un moment, sire!

Carol, care ştia că Puiu nu-l deranjează decît numai din înalte raţiuni de stat, se ridică, îl luă de braţ şi se retrase cu el într-un colţ:

— Ce s-a întîmplat?

— Ceva colosal, sire!... O fetiţă... un bibelou... şaptesprezece ani... Îi zice Nineta!... Liceancă, sire!... Divină!... Blondă... cu...

Lui Carol începură să-i clănţănească măselele.

— De unde ai luat-o?

— Mi-a predat-o Mateescu...

— Dar el de unde o are?

— Să nu vă supăraţi, sire! zise Puiu şovăitor. E fina lui... Stănică Popescu!

Dar regele, nici n-avea de gînd să se supere:

— Fina lui Stănică Popescu? Cu atît mai bine! De ce să mă supăr? Una e Stănică, şi alta e fina... Să mă aştepte fina... Viu imediat!

În timp ce Puiu zbura pe uşă, regele se apropie de corespondenţi, şi-şi ceru scuze:

— Mă veţi ierta, domnilor! Mai înainte de toate sînt rege şi am datorii urgente faţă de ţară!... În altă zi, oricînd, cu plăcere.

Şi o luă cu paşi iuţi, după secretarul său Puiu.

V

După ce domnul ministru de interne Crai-Voievod îi repetă, cu un mic comentariu, cuvintele regelui precum că „ceva trebuie făcut", Aureliu Cziucziewicz, fără să întrebe, fără să se tocmească, fără să stea pe gînduri un singur moment, răspunse:

— Bine, domnule ministru! Să facem!

— Unde?

— Tot în Ardeal!

Crai-Voievod urmări cîteva secunde rotocoalele de fum care-i țîșneau din lulea, apoi mormăi, cu o manifestă lipsă de entuziasm:

— Ardealul... Ardealul!... Hm!... Ardealul...

În cele din urmă se hotărî:

— În ordine!... Fie și Ardealul!... Dar numai în județul Arad, nu! Te rog să lași în pace județul Arad.

Domnul ministru de interne vroia pace în județul Arad. A avut destule necazuri prin regiunea Aradului ca să-și mai facă singur belea. Și ce necazuri!... Și cît au ținut necazurile astea!... Nu o zi, nici două, ci trei ani la rînd. Tot cu chestia ceea nenorocită a Olrețului! Olrețul era al lui. Moșia Olreț. Pentru că orice ai spune, tot moșie se cheamă că este. Că moșia este ea plină de rîpi și ponoare, că e mai mult nisip și piatră și că nu prea ai ce face cu pămîntul de acolo, nu-i vina lui Crai-Voievod. Nu el a făcut pămîntul. L-a făcut Dumnezeu. Poți să te iei de gît cu Dumnezeu? De asta și Crai-Voievod, suflet pios, nici n-a îndrăznit să aibă pretenții la Dumnezeu — și s-a gîndit, ca omul, să-și aranjeze lucrurile singur, cum s-o putea. Intîmplarea făcea ca în județul Arad să se afle niște proprietăți de-ale arhiducelui Iosef. Nu mare lucru: șase sute șaptezeci și patru de jugăre teren arabil, la Dohingia, cincisprezece clădiri în tîrgușorul Chișinău, o moară cu turbine și motor la Nădab, o grădină de pomi fructiferi la Haida... Toate în județul Arad. Dacă arhiducele Iosef ar fi fost romîn, n-ar fi avut Crai-Voievod atîta necaz pe el. Dar arhiducele Iosef era austriac, din apriga familie imperială de Habsburg, care timp de sute de ani a ținut pe frații romîni din Ardeal sub robie. Și asta n-a mai putut răbda Crai-Voievod, care nu era un ardelean oarecare, ci unul din cei care au pus umărul la dezrobirea Ardealului. Nu unul din miile de luptători ardeleni, ci unul din cei doi-trei care au stat în frunte. Era fruntea frunților. Și pentru tot ce a făcut, atîta cerea de la țară: să i se dea lui averea arhiducelui Iosef, care tot de la romîni a fost jefuită. Ba, ceva și mai frumos: nu cerea nimic de pomană. In schimbul averii habsburgului, el oferea statului moșia Olreț. Și au început alergăturile, pînă ce, acu trei ani, comitetul agrar s-a îndurat și l-a satisfăcut. Dar cînd să treacă la fapte... asta s-a întîmplat în 1927... se nimerește să vină la putere liberalii care, ca să nu-i facă lui, adversar politic, pe plac, au suspendat executarea.

— Cu ce drept, domnilor? a răcnit Crai-Voievod.

— Cu dreptul cinstei, i-au răspuns liberalii. Dacă Olreţul dumitale face, să zicem, o sută de lei, averea arhiducelui Iosef face, pe puţin, o mie de lei. Aşa că mai pune-ţi pofta-n cui, domnule luptător al Ardealului!

Şi s-a înfuriat Crai-Voievod! Ce s-a mai înfuriat Crai-Voievod! Numai scîntei ieşeau din el. Şi pe drept cuvînt! Ce naiba! Sîntem farmacişti să cîntărim toate cu miligramul, sau romîni?... Romîni! Că o fi avînd averea arhiducelui o valoare mai mare, se poate. Doar nu degeaba e arhiduce!... Dar, treabă romînească este să preţălueşti cu aceeaşi măsură averea unui austriac asupritor, şi sărăcia unui biet romîn asuprit ca el, care şi-a irosit, sub călcîiul habsburgilor, cei mai frumoşi ani din tinereţe? Au înnebunit liberalii — sau ce? Să nu-i recunoască lui, romîn, în ţara romînească, dreptul de a trăi ceva mai bine decît sub regimul lui Franz Iosef?

Dar el ţipa şi liberalii mugeau. Şi, între timp, şi-au găsit şi ţăranii să-i pună beţe-n roate. Cică pămîntul, moara, grădina, li s-ar cuveni lor. Că ei aşteaptă de ani de zile să fie împroprietăriţi şi nu capătă nimic — şi cum vine domnu Crai-Voievod, gata! I se dă tot ce cere... Şi au venit grămadă la primărie, cu furci şi ciomege, să ameninţe că dacă boierul le suflă proprietatea arhiducelui Iosef, fac moarte de om. Rănit în mîndria lui de fruntaş ardelean, Crai-Voievod a lăsat-o încurcată pînă acum două săptămîni, cînd a crezut că a sosit momentul să i se facă dreptate. In calitatea lui de ministru de interne a cerut ministerului agriculturii şi domeniilor să numească un nou expert — şi tot el a indicat şi expertul. Un om de încredere. Un neam de-al lui, din Cluj. Un inginer Niculescu. Niculescu şi-a făcut expertiza şi a venit îndată la Bucureşti.

— S-a făcut, nene Alexandre! i-a comunicat el voios lui Crai-Voievod. După cîte am văzut, toate alea ale arhiducelui nu fac nici două parale faţă de Olreţ. Olreţul e moşie în lege, cu pămînt gras, cu păduri, cu păşune, cu iaz plin de peşte... pe cînd nenorocita ceea de proprietate a neamţului...

Crai-Voievod asculta și aproape că uitase despre ce este vorba, așa de tare se minuna. Auzi, auzi!.. Olrețul lui... Și el nici nu știe...

— Le-ai scris tu toate astea pe hîrtie? îl întrebă el, timid, pe Niculescu.

— Am scris! De ce să nu scriu?...

Dar Crai-Voievod încă nu îndrăznea să se bucure.

— Și țăranii? întrebă el cu îngrijorare.

— Păi, nene Alexandre, mă mir de dumneata că nu te-ai gîndit singur. Chestia-i doar simplă ca bunăziua. După legea agrară, statul poate declara ori ce pămînt, fermă de stat. Tot după lege, țăranii au drept să reclame pămînt, dar n-au drept să se atingă de o fermă a statului... E clar? Cere la domenii să se dea un decret că toată averea arhiducelui este fermă a statului... și cu asta ai astupat gura țăranilor.

Decretul a apărut a doua zi și peste alte trei zile, Crai-Voievod era moștenitorul arhiducelui Iosef, în județul Arad. De aceea, ministrul de interne Crai-Voievod vroia pace în județul Arad. Țăranii arădeni, care au cam priceput ce se ascunde îndărătul decretului, sînt prea îndîrjiți contra lui, ca să-l mai pună pe Aureliu să facă printre ei agitație contra jidanilor. Pentru sau contra, agitația este agitație și țăranii *lui* nu-i bine să fie, în nici un fel, agitați în momentul acesta, fiindcă țăranul rămîne țăran: de început cu el știi cum începi, dar nu știi niciodată cum isprăvești. Să facă, deci, Aureliu Cziucziewicz instigație antisemită oriunde o fi, în afară de județul Arad. Va avea tot sprijinul lui, mai ales că este și voința expresă a regelui. Azi dimineață, regele, foarte nervos, l-a întrebat pe neașteptate:

— Spune-mi, te rog, domnule Crai-Voievod: ai dumneata impresia că aș fi jidovit?

Ministrul de interne nu vedea rostul întrebării. Carol nu-i rege decît de două săptămîni și Crai-Voievod, ca șef suprem al ordinei și siguranței statului, n-a aflat că s-ar găsi în țară cineva care să-i aducă regelui o asemenea acuzație. Nici n-a fost cînd — și nici n-a fost de ce. Atunci, ce i-a venit regelui să fie așa de supărat?

— Maiestatea sa regele Carol II jidovit? făcu el mirat. Cine îndrăzneşte?

— Asta nu-i treaba mea, domnule ministru de interne! replică regele, a cărui nervozitate creştea. Eu văd că îndrăzneşte! *Cine* îndrăzneşte, este de datoria dumitale să afli!

Pentru Crai-Voievod nu mai încăpea nici o îndoială: regele nu ştie nimic, n-a auzit nimic şi nu-şi întemeiază nemulţumirea pe nimic. Dar cu atît mai mare era acum confuzia ministrului de interne.

— Sire! făcu el, fără convingere. Voi cerceta.

— Mersi! replică regele care, în culmea supărării, părea că nici nu-şi mai dă seama că are în faţa sa pe însuşi ministrul de interne. Cercetări! Ce să cercetezi, domnule Crai-Voievod? Ca să aflu peste o lună sau un an că l-ai arestat pe Stan Păpuşă pentru lèse-majestate? Şi între timp, să se înmulţească şoaptele că sînt jidovit?... Te rog, domnule Crai-Voievod!... Orice, numai de cercetări să n-aud! Vreau fapte, nu cercetări! Fapte! Să vadă ţara că eu sînt romîn adevărat, nu romîn de sîmbătă!

Ministrul de interne, familiarizat cu limbajul cifrat al suveranilor, plecă de la rege de-a dreptul la Dacu:

— Frate Iuliane, regele îmi cere să organizez un pogrom!

Şi-i povesti de-a fir-a-păr cum a decurs discuţia cu Carol. Cînd Crai-Voievod sfîrşi, Dacu era lămurit:

— Frate Alexandre, vrei să ştii ceva? Tare mă tem că regele şi-a pus pe gînd să ne tragă pe sfoară şi să ne-o aducă pe Roşcata înapoi!

Izbit de cuvintele fratelui Iulian, fratele Alexandru, ca să-şi ascundă necazul, plecă ochii în jos. Care vasăzică, Dacu e mai deştept decît el. Dacu a înţeles — şi el nu! Un prost să înţeleagă — şi el, să se întrebe: de ce? Dar mai e loc de întrebare, cînd pînă şi un Dacu poate să vadă că regele umblă cu şoalda?... Toată furia regelui n-a fost decît teatru. Nu l-a făcut nimeni de jidovit. E născocire curată. Carol are nevoie de un pogrom, ca s-o poată aduce

înapoi pe Roşcata. El vrea să arate ţării că Roşcata e Roşcata, dar pe jidani nu-i poate înghiţi.

— Ai dreptate, frate Iuliane! recunoscu Crai-Voievod. Şi ce crezi că ar fi de făcut?

Consecvent cu înclinaţiile lui spre pertractare, Dacu răspunse:

— Deocamdată, să nu faci nimic!

Sentinţa lui Dacu îl nemulţumi adînc pe Crai-Voievod.

— Asta nu-i o soluţie, să nu fac nimic, zise el plictisit. Chiar dacă aş vrea, nu s-ar putea, pentru că e ordinul regelui. Şi-apoi, gîndeşte-te bine! Revenirea Roşcatei nu-i decît o simplă prezumţie. Poate vine, poate nu vine. Pe cînd pogromul depinde de interesele noastre, spre a fi o realitate. Şi interese avem, slavă Domnului, destule!... Grevele... ţăranii... ce să-ţi mai spun!... Şi tu vii să-mi ceri să calc interesele noastre în picioare, numai de teama Roşcatei!... Aşa vrei tu: să-i pupăm pe toţi jidanii din ţară, numai să nu-l laşi pe rege să-şi pupe ovreica. Şi stai, că nici nu e sigur dacă se gîndeşte măcar la Roşcata. Poate i-a ajuns, într-adevăr, la ureche că-l ia lumea drept jidovit!... Dar tu, cu încăpăţînarea ta, nu vrei să ştii de nimic! Pe o simplă bănuială, musai să-l indispunem pe rege... Nu ţi se pare că exagerezi? Dacă n-ar fi vorba decît numai de tine şi de mine, mă rog! Dar aici e în joc însuşi partidul, frate Iuliane! Partidul!... Înţelegi tu ce-i asta? Partidul!... Să părăsească partidul puterea tocmai acum, cînd sîntem singura forţă politică, pe care se sprijină regele, n-ar fi cam paradoxal şi ridicol?

În sinea lui, Dacu trebui să admită că fratele Alexandru are perfectă dreptate: dacă s-ar împotrivi astăzi regelui — şi încă fără nici o motivare concretă — riscă să nenorocească partidul. Dar, ca să nu cedeze dintr-o dată, mai încercă o mică rezistenţă:

— Şi ce ne facem dacă, totuşi, o aduce înapoi?

Crai-Voievod, satisfăcut că Dacu îi dă, în sfîrşit, mînă liberă să demonstreze ţării că regele nu-i jidovit, îi răspunse

— Om trăi şi-om vedea, frate Iuliane! Ce să ne facem griji de pe acum?

Blînd şi resemnat, Dacu se mulţumi doar să dea din umeri, cu conştiinţa împăcată că dacă o fi să se întîmple ceva, nu va fi din vina lui. A oricui, numai nu a lui. El n-a vrut!

Peste două ore, Aureliu, convocat urgent de Michiduţă la ministerul de interne, se afla în faţa lui Crai-Voievod, care-i vorbi categoric. Oriunde, în afară de judeţul Arad.

— Bine, domnule ministru! îi răspunse Aureliu. Nu vom face nimic în Arad!... Ce-ar fi să încercăm în Maramureş?

Maramureşul îi plăcea şi ministrului de interne.

— Perfect! Să fie într-un ceas bun. Maramureş!... Şi manifestul?... Mi-ai adus manifestul?

— L-am adus!

Crai-Voievod îşi şterse bine ochelarii, luă un creion şi începu să citească:

— „In cazul cînd venim la putere... în cîteva zile încărcăm toate liftele străine în vagoane de vite şi le transportăm în ţări străine... iar averile lor le împărţim între voi şi stat"...

Se opri, mai citi o dată fraza şi se declară mulţumit:

— Bun! Pînă aci merge!... Mai departe!... Aşaaa!... „O dată cu plecarea liftelor se vor desfiinţa cîrciumile şi fiecare romîn va putea să-şi fabrice singur rachiu"...

Aici, Crai-Voievod se opri iar, îşi scoase ochelarii şi, meditativ, începu să se bată cu ei, încetişor, peste bărbie:

— Să-şi fabrice singur rachiu!... Hm!... Adică cum vine asta... să-şi fabrice singuri rachiu?

Dar fiindcă nu-i dădea de capăt, îşi puse la loc ochelarii şi continuă:

— „Nici un ţăran nu va mai plăti impozite, căci statul va avea bani suficienţi din averile confiscate de la străini... De aceea, e bine ca ţăranii să nu mai plătească de pe acuma impozite"... Bun!... „Să nu mai plătească de pe acuma impozite!... Fiecare

ţăran care se înscrie în ligă va primi îndată ce garda de fier va veni la putere, cîte o leafă lunară de trei mii de lei"...

Nemulţumit, Crai-Voievod se uită la Aureliu şi-l spuse tranşant:

— Puţin!... Trei mii de lei e o bătaie de joc!... Cu trei mii de lei pe lună romînul nu face nimic!... În ţara romînească, romînul trebuie să aibă cel puţin şapte mii!... Uite aşa!... Şapte mii!

Corijă el însuşi cifra cu grijă şi citi mai departe:

— „Pentru aceasta, toţi ţăranii care se înscriu în ligă, pentru a putea fi deosebiţi de ceilalţi, vor trebui să poarte la căciuli pene de curcan!"

Penele de curcan îl înveseliră pe ministrul de interne.

— Asta-mi place! Dar de unde luaţi voi atîtea pene de curcan?

Michiduţă, care stătea lîngă el, îi explică cu gravitate:

— Am făcut o combinaţie cu fabrica de puf şi fulgi „Leibovici & Bercovici" de pe Văcăreşti!...

Ca să poată rîde în voie, Crai-Voievod trebui să pună creionul pe masă şi să-şi scoată ochelarii.

— Mă, Michiduţă, uite mă, să n-am parte de tine dacă nu te-a făcut mă-ta cu dracu!

După ce se potoli, reluă lectura:

— „Cine face slujba în armata lui Aurică"...

Ridică ochii la Aureliu:

— Asta eşti tu?... Aurică, hai?... Te alintă poporul! Bravo! Îmi place! Care vasăzică... „în armata lui Aurică nu face decît doi ani serviciu militar"... În regulă!... Bun!... Se aprobă!...

Împături manifestul şi i-l restitui lui Aureliu:

— Dă-i drumul! Urgent!... Şi vezi să iasă ceva frumos, că se uită vodă la noi... Aurică!

Şi abia se porni pe rîs:

— Aurică!... Bună idee! Aurică! Auzi, domnule! Aurică!... Straşnic... Aurică!... Phiii!...

Nu mai putea de invidie!

*

Trăsnetul căzu din senin asupra caselor cu perdelele trase. Asemenea glume şi-a mai permis cîteodată şi fostul prefect Pricoleanu. Dar ştiai că-i glumă, pentru că bietul Pricoleanu era om de omenie. Îşi răsucea el, nervos, mustăţile lungi de un cot, şi deasupra mustăţilor alea, holba el nişte ochi fioroşi de să te bage în boală, dar nu ţinea mult. Peste o clipă îi trecea şi tot el izbucnea într-un hohot de rîs :

— Te-ai speriat, nu, madam ? Poi, ia vezi !... Rîd, rîd, dar şi cînd n-oi mai rîde !

Şi dintr-o vorbă-două, erau ca frate cu soră. Totdeauna ! A stat nea Pricoleanu zece ani la prefectură şi nu s-a întîmplat nimic. Legea sanitară ? Care lege sanitară, dacă era nea Pricoleanu la mijloc ? Controlul autorizaţiilor ? Care control, dacă era nea Pricoleanu la mijloc ? Măsuri contra exploatării minorelor ? Care măsuri, dacă era Pricoleanu la mijloc ? Cît a stat Pricoleanu, toate au mers ca pe roate. Serviciul sanitar îşi avea partea lui şi tăcea. Serviciul controalelor îşi avea partea lui şi tăcea. Poliţia de moravuri uşoare îşi avea partea ei şi tăcea. Cît despre nea Pricoleanu... să fim noi sănătoşi ! Tăcea cel mai mult. Aşa că, oricine vroia, putea să facă traficul ăsta oricît poftea, cu control sanitar, fără control sanitar, cu autorizaţie, fără autorizaţie, cu minore, fără minore... că ajunsese oraşul să fie plin de asemenea case... şi mai ales centrul... Brezoianu, Imprimeriei, Belvedere... Cît era nea Pricoleanu, puteai să dormi pe o ureche. Şi deodată, s-a răsturnat lumea pe dos. A venit vodă ăsta nou, Carol ! O adevărată nenorocire !

— Auzi, maică ! Cică o să ne închidă pe toate şi o să ne trimită la sare.

— Am auzit, arză-l-ar focu de nepricopsit ! Da' ce are cu noi ?

— Păi are ! intră în vorbă Pirpirica, fată cultă, care citea zilnic *Globul*.

— De ce ?

— Pentru că-i „dictator".

— Dictator ? Ce-i aia, soro, „dictator" ?

— Ia, unul care se leagă de noi, că altă treabă nu are, trăzni-l-ar... decît să facă dictatură!

— D-aia a venit de la Paris?

— Vezi bine că d-aia! Să facă curăţenie mare!... Aşa zice!...

— Şi începe cu noi?

— Cu noi, soro! Cu noi! Zice că de la noi vine tot răul!

— Sta-i-ar răul în gît, de sifilitic, să-i stea, Dumnezeule maică!... Să se lege de nişte biete femei care-şi văd de treabă, cinstit!

In urmă cu cîteva zile aflaseră ele că boierii ar fi venit cu o nouă lege sanitară care zice că oricine va mai îndrăzni de aci înainte să ţină vreo casă de toleranţă, va înfunda puşcăria — dar ele, nici măcar să rîdă nu şi-au dat osteneala. O nouă lege... puşcărie... apă de ploaie!... Să se afle ăia în treabă!... Cîte legi de astea au făcut!...

Dar spaima a intrat în ele numai acu o jumătate de ceas cînd au auzit că o evacuează pe Siţa Vîrtelniţă.

— Auzi, Froso dragă! Au scos-o pe Siţa din Belvedere!

Coana Frosa, fără să mai asculte ce i se spune, şi-a pus pălăria, şi-a luat poşeta de pe masă din zbor şi a alergat într-un suflet la faţa locului. Aici, prăpăd mare! Poliţia, lume şi tot calabalîcul coanei Siţa în stradă: lucruri, fete, pisici, colivii, claie peste grămadă. Siţa zbiera, fetele plîngeau, pisicile mieunau, curioşii adunaţi împrejur glumeau şi rîdeau... Numai poliţia se ţinea serioasă:

— Daţi-vă la o parte! Daţi-vă la o parte!

Coana Frosa îşi croi drum pînă la Siţa:

— Ce-i, Siţo dragă!... Ce-ai păţit?

Coana Siţa, cînd o văzu pe buna ei prietenă Frosa, izbucni în lacrimi şi-i căzu în braţe.

— Vai, soro, m-au nenorocit! Mi-au luat contractul de închiriere şi m-au scos din casă!

La durerea Siţei, coana Frosa răspunse cu şi mai mare durere:

— Da' ce au cu noi, Dumnezeule sfinte? Ce le-am făcut? Să ne scoată din case, aşa, ca sub turci?... Da' unde sîntem?

În mulţime, un oltean îşi săltă cobiliţele goale şi-i răspunse:

— Păi, coană mare... Cred că ţi-a venit vremea să te măriţi!

Întreruptă în jalea ei nemărginită, coana Frosa îşi puse mîinile în şolduri şi plină de demnitate îi strigă:

— Ia-n ascultă, mă golane! Nu ţi-e ruşine?...

Era cît p-aci să-i mai zică ceva, dar îl zări de departe prin mulţime pe subcomisarul Berlescu, şi-l strigă disperată:

— Ţumburuş!... Allo! Ţumbule!... Vino-ncoa!

La apelul Frosei, Ţumburuş se repezi îndată la ea şi o luă de braţ:

— Ce-i, coană Froso? Ce te-a apucat plînsul?

Frosa îl trase pe subcomisar ceva mai la o parte:

— Dumnezeu mi te-a trimis, Ţumburuş dragă! Ce-i cu ăştia? Dictatură? Ce-i beleaua asta care a dat peste noi: dictatură!... Şi dacă-i dictatură trebuie să ne zvîrle pe drumuri?...

Ţumburuş rîse cu indiferenţă:

— Dă-i dracului, coană Froso!

— Păi cum să-i dau? Nu vezi?

— Dacă-ţi spun eu să-i dai, să-i dai! Nu te lua după ei.

— Să nu mă iau după ei, cînd ne aruncă în stradă?

— Pe dracu! Pe cine ai văzut dumneata că aruncă în stradă?

Frosa se uită bănuitoare la subcomisar:...

— Îţi baţi joc de mine, Ţumburuş dragă?... Da' Siţa?

— Siţa? se miră subcomisarul. Spune drept, ai văzut dumneata, de cînd eşti, vreo cutră mai mare ca Siţa?

Frosa-şi zise că haimanaua asta de subcomisar a nimerit-o: cutră ca Siţa, mai rar! Însufleţită de cuvintele subcomisarului, Frosa vroia să cunoască adevărul.

— Atunci ce-i toată panorama asta?

— Uite ce! îi vorbi subcomisarul. Pe Mița Găzaru o știi?

— Ei, asta-i bună... dacă o știu!

— Bine! Mița s-a înțeles cu Sița să-i dea o suma, știi, colea din gros, ca să renunțe la contractul de inchiriere, fiindcă vrea ea să cumpere casa.

— S-o cumpere? Și ce să facă cu ea?

— Ce a făcut și pînă acum. Numai că o renovează. Vrea să facă ceva lux... Nemaivăzut și nemaipomenit!... Cu portar la ușă... cu saloane, cu alte fete...

— Ce vorbești?

— Ce auzi! Azi Mița a și cumpărat casa. A fost la tribunal și a vărsat proprietarului toți banii.

— Și Siței?

— Și Siței!

— Dar atunci de ce plînge Sița?

Țumburuș se aplecă să-i vorbească la ureche:

— Froso, îți vorbesc matale ca la o soră. Nu scoți o vorbă!

— Eu? Atunci nu mă cunoști!

— Ei bine, Sița se vaietă, ca să scape de fete, să n-aibă pretenții la ea... și apoi, pentru că a pus-o prefectul ăsta nou al nostru să facă scandal ca să se adune lumea împrejur și să afle că el, colonelul Spiru Maramă, desființează casele de prostituție.

— De unde știi?

— Mi-a spus-o chiar ea!

In inima coanei Frosa nu mai încăpeau atîtea sentimente cîte o năpădeau tumultos din toate părțile: mirare, invidie, năduf, curiozitate — toate o presau fără milă și-i cereau un răspuns. Și ea, săraca, nu știa ce să facă mai întîi: să se bată cu palma peste gură, să îngălbenească de ciudă, s-o acopere de sudălmi pe Sița, ori să-l pună pe Țumburuș să deșerte tot sacul. Dar cum era de așteptat, din lupta sîngeroasă ce se dădea în sufletul acestei biete femei, ieși învingătoare curiozitatea:

— Și cum, nene? îl întrebă ea pe subcomisar. Sița se lasă de afacere?

— Aș! căută s-o liniștească subcomisarul. Cu banii pe care-i ia, își face una nouă... Nou-nouță!... In alt

cartier... cu alte fete... A şi intrat în vorbă pentru o casă prin Batiştei!

Curiozitatea, satisfăcută, se dădu la o parte ca să facă loc larg nădufului. Cu o mînă în şolduri şi cu alta repezită cam în spre direcţia prefecturii, coana Frosa şuieră printre dinţi:

— Zi-i aşa: curăţenie mare... hai? Curăţi-l-ar maica domnului... „Dictatură"... hai... Curg miile, hai?

Desperarea Frosei înduioşă pe subcomisar:

— Cît îmi dai, tanti dragă, îi şopti el la ureche, să-ţi grăbesc şi ţie o „curăţenie" ca asta?

Numai sentimentul de pudoare o împiedică pe coana Frosa să-i sară de gît subcomisarului şi să-l îmbrăţişeze în public.

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, Ţumburuş dragă! îi şopti ea congestionată de recunoştinţă — alt sentiment care-i ieşea învingător în competiţia vijelioasă din inima ei. Aşa, da!... Grăbeşte-mi-o, maică, grăbeşte-mi-o... că tare sînt grăbită să gust şi eu din „dictatura" asta a voastră!

*

In timp ce toată strada Belvedere era agitată de drama Siţei şi a Frosei, într-un alt punct, nu prea îndepărtat al capitalei, în halele centrale din Piaţa Mare, nimic nu prevestea ce avea să se întîmple peste cîteva minute. Soarele acelei după-amieze de iunie îşi vărsa flăcările, cu sălbătecie, peste barăci, peste mărfuri şi peste cîinii din jurul măcelăriilor. Nimic nu mişca în acest incendiu solar în afară de muşte şi albine, care lucrau de zor, fără să le supere nimeni.

Deodată — cam pe la orele patru — răsăriră ca din pămînt şi începură să se îndrepte din toate direcţiile în spre hale, grupuri-grupuri de femei şi bărbaţi, unii desculţi, alţii în pantofi rupţi, dar toţi, femei şi bărbaţi, murdari, puşi în zdrenţe şi neţesălaţi. Negustorii, care moţăiau în umbra barăcilor, săriră în sus, speriaţi. De unde atîţia muşterii — şi toţi dintr-o dată — pe o asemenea arşiţă?

Dar mult timp n-avură să se întrebe, pentru că numaidecît se auzi un glas de femeie:

— Regele!
Strigătul trecu repede din gură în gură:
— Regele! Regele pe jos!...
Negustorii își pierdură capul: regele pe jos!... Și unde? Tocmai la ei! Zăpăciți, uitară și de mușterii și de mărfuri și începură și ei să strige laolaltă cu sutele de desculți dimprejur:
— Ura! Trăiască regele! Uraaa!...
Regele trecu prin mulțimea care, foarte disciplinată, se despicase, respectuos, în două și, împărțind saluturi și zîmbete prietenești în dreapta și-n stînga, urcă scările în spre hala de pește, însoțit de un domn care-i dădea explicații.
— Domn' primar Gănescu! își ziseră entuziasmați negustorii. Ce om cumsecade domn' primar! Să ni-l aducă pe rege aici!...
După cinci minute, regele și primarul ieșiră din hala de pește și coborîră scările, pentru a se îndrepta spre barăci. Uralele reîncepură:
— Uraaa! Trăiască regele!
În uniforma lui albă, care sclipea, regele se plimba ca o luminiță vie prin acest amestec cenușiu de zdrențe, barăci și cîini speriați. Primarul îi vorbea într-una — și suveranul clătina din cap, zîmbea și-și ducea neconlenit mîna la chipiu. Ce-i spunea primarul, chiar dacă i-ar fi vorbit mai tare, nu s-ar fi putut auzi. Prea erau multe, entuziaste și neîntrerupte uralele. Încet-încet, regele trecu în revistă brînzeturile, fructele și zarzavaturile, și cînd ajunse la capătul pieței, făcu un salut larg către mulțime, se urcă în limuzină și în cîteva clipe dispăru după colț.
Îndată, dispăru și poporul, spre nedumerirea negustorilor care se întrebară unul pe altul:
— Da' vînzare ai făcut?
— Vînzare? Da!... Mi-au șterpelit în înghesuială cîteva boțuri de brînză!
— Și mie!

•

Mașina regală goni spre Piața Victoriei, traversă ca un fulger șoseaua și nu se opri decît la Băneasa.

Aici regele sări sprinten din mașină și, fără să mai aștepte să coboare și primarul, o luă, nerăbdător, înainte. Cînd părintele capitalei îl ajunse din urmă, Carol văzuse tot ce era de văzut.

— Da, domnule primar! Ai dreptate! Aici sînt de făcut multe! Și pe șosea... și peste tot, de jur împrejur!... Să-mi aduci cît mai degrabă proiectele. Nu-i timp de pierdut!...

Era încă un cuvînt istoric pe care-l crease de cîteva zile: Nu-i timp de pierdut! Tînăr, energic și înfrigurat, nu îngăduia ca vremea să fie risipită în zadar. Vroia o capitală mare, nouă, cu blocuri, cu lacuri, cu monumente. Vedea numai exproprieri, dărîmări, amenajări, alinieri, construcții, devize, concesii, fonduri, bugete. Nimic din ce-ar putea fi de folos țării și suveranului ei, nu-i scăpa din vedere. Cerceta, nota, calcula... și cerea tuturor muncă, energie, urgență!

— Urgența, domnule primar, zise el, sentențios, este prima condiție a succesului. Așa lucrează și americanii: urgent. Așa să lucrezi și dumneata: urgent! Cînd crezi că am putea începe lucrările?

— Sire, la toamnă!

Răspunsul îl decepționă pe Carol:

— La toamnă? Dar este enorm!

— Sire, pînă la toamnă nu mai avem decît două luni!

Primarul avea dreptate. Numai două luni. Totuși, să aștepți două luni!

— Nu s-ar putea mai devreme?

— Ne vom strădui, sire! Poate în august!

Cum urcară în mașină, regele se interesă de criza din industria zahărului.

— Ce e cu zahărul, domnule primar?

— Va trebui să-i urcăm prețul!

Cu un zîmbet mic de tot în colțul gurii, așa de mic încît primarul nu i l-ar fi putut surprinde, Carol îl întrebă pe Gănescu:

— Cu cît?

— Cu 5 lei la kilogram...

— Adică?

— Zahărul tos de la 33 lei kilo, la 38... şi zahărul cubic de la 36, la 41...

Regele nu răspunse îndată, pentru că trebui să ocolească o căruţă. Dar după cîteva sute de metri, îi zise lui Gănescu:

— Nu-i bine! Zahărul trebuie urcat cu 7 lei. Statul are nevoie de bani. Ai văzut ce ne aşteaptă! Aşa că, te rog să faci un raport către preşidenţie... 7 lei... Nici un ban mai puţin. N-avem de unde!

La palat, regele găsi gazetele de seară, care aduceau ţării la cunoştinţă că azi după masă regele a venit singur în halele centrale, în mijlocul poporului, fără a fi păzit nici de armată, nici de jandarmi, nici de poliţie. Faptul era subliniat cu mare satisfacţie, în special în presa democratică. Prin vizita lui în Piaţa Mare — zicea ea — regele Carol a dat din nou dovadă că a fost şi rămîne ataşat ideei democratice şi că înţelege să domnească într-un spirit absolut democratic. Încă o dată, aşadar, regele, prin actele lui publice, dezminte zvonurile lansate de duşmanii democraţiei că ar urmări să instituie un regim de dictatură fascistă.

Vesel, regele îl chemă la telefon pe Spiru Maramă, prefectul poliţiei:

— Spirule, îţi mulţumesc! Toate au mers bine!... Şi-n piaţă... şi-n presă... Numai peştele ăla miroase al naibii! Îmi venea să leşin!

Prefectul rîse:

— Îmi pare rău, sire!... A doua oară o să luăm măsuri împotriva lui!

După ce isprăvi cu Maramă, regele îşi scoase uniforma, îşi puse un costum civil şi intră în bibliotecă, unde trebuia să primească în audienţă pe Vintilă Viziru. Se uită pe fereastră şi-i veni să rîdă. Piaţa era neagră de lume. Probabil, oameni de-ai lui Vintilă care se bucurau că-l văd pe şeful lor călcînd iar pragul palatului. Va călca, dar cum? În patru labe! Aşa va veni şeful marelui partid al Vizirilor: de-a buşilea!... Cu fruntea-n ţărînă! Şi totuşi, nu sînt decît trei săp-

tămîni de cînd Muică zicea că preferă să-şi taie mîna decît să i-o întindă noului rege... şi de cînd Vintilă ţipa că va fi revoluţie, dacă prinţul se înscăunează rege. Credeau că-l sperie. Şi uite că nu el s-a speriat. S-au speriat *ei* şi au capitulat *ei*. Vintilă numai că n-a plîns să fie primit în audienţă şi a uitat să-i mai pună condiţia că nu va încerca să instituie dictatura. „Asta aş mai fi vrut să văd! îşi zise regele. Să-mi ceară el mie garanţii!" Dar Vintilă n-a mai cerut nimic. Vintilă e mulţumit să poată veni la palat, şi fără garanţii — numai să fie primit. Poftim! Să vină! Regele-l primeşte, pentru că nici nu trebuie întinsă coarda prea mult. Încă nu-i momentul să dai cu piciorul într-un partid atît de puternic ca cel liberal. Cu George, nepotul Vizirilor, nu e nimic de făcut. Pînă acum, cel puţin, George n-a izbutit să facă nici cel mai mic rău partidului unchilor săi. Puţinii care s-au luat după el sînt nişte profesori şi avocăţei, pe cît de lipsiţi de orice valoare electorală, pe atît de grăbiţi să ajungă. Dar vechiul partid liberal rămîne la fel de solid pe temeliile lui bancaro-industriale, deocamdată intacte. Iar dacă Vintilă, şeful acestui partid, este el cel care-i cere iertare...

Carol întoarse capul spre uşă. Intrase Puiu care-i aducea un plic voluminos.

— Ce ai aici? îl întrebă regele.

— De la domnul Crai-Voievod!

Carol desfăcu plicul. Erau telegrame transmise de prefectul judeţului Maramureş. Tîrguşorul evreiesc Borşa a luat foc şi a fost prefăcut în scrum, laolaltă cu lucrurile, vitele, păsările şi cîţiva locuitori surprinşi de flăcări în somn. Numai cinci case au scăpat. A ars pînă şi roata morii, pe jumătate în apă. Prefectul comunică ministrului de interne că a cerut ajutor pentru menţinerea ordinei şi că i s-au trimis de la Sighet, imediat, trei camioane cu soldaţi, sub comanda locotenentului Horia Cziucziewicz.

— Pe cine? se miră Carol. Pe Horia Cziucziewicz? Nu-i fratele lui Aureliu?

— Da, sire! Exact!

Pe Carol îl pufni rîsul:

— Şi pe el l-a trimis să menţină ordinea la Borşa? Teribil mai e şi domnul Crai-Voievod ăsta! Numai de glume se ţine.

Se uită la ceasornic.

— O! E şapte fără două minute. Şi domnul Vintilă încă n-a sosit!

Puiu făcu un gest scurt cu capul în spre uşă:

— Ba a sosit! Şi aşteaptă!

— Aşa? Aşteaptă!... Atunci să mai aştepte cinci minute, că nu-i strică! Să ştie şi el ce înseamnă să aştepţi...

*

La şapte şi trei minute Vintilă Viziru păşi pragul bibliotecii spre a închina steagul naţional-liberal în faţa noului rege. Pentru acest eveniment unic în istoria Vizirilor, Vintilă îşi pusese o vestă albă cu cîteva pete galbene destul de vizibile, pe care spălătoreasa nu izbutise să i le scoată, o haină gri, puţin verzuie pe la subţiori, nişte pantaloni vărgaţi în care piciorul părea mai mult înfăşurat şi despre care se spunea la Corso şi la Capşa că fratele său, Ion Ion, i-ar fi purtat în timpul campaniei electorale din 1919 şi nişte ghete de stofă maron pe care şeful partidului naţional-liberal era hotărît să le schimbe la prima ocazie. Ţinuta lui de audienţă era complectată de vestita lui servietă căreia îi lipseau curelele, dar cu o încuietoare care funcţiona ca în primele timpuri.

Regele se apropie, zîmbitor, de Vintilă, îi scutură mîna de cîteva ori şi-l întrebă vesel:

— Sănătos, voinic, domnule Viziru?

Vintilă îngălbeni. Acest ton de familiaritate excesivă, în care străbătea dispreţul regal, îl umilea. „Sănătos, voinic!"... Acest băietan neisprăvit şi stricat, să-i vorbească lui, unui Vintilă Viziru, şeful partidului naţional-liberal, parcă ar vorbi vreunuia din colegii lui de beţie şi poker! Dar, pentru că Vintilă Viziru, ca toţi Vizirii, a ştiut din totdeauna că nu e bine să confunzi monarhul cu monarhia, răspunse respectuos:

— Vă mulţumesc, sire! In primul rînd trebuie să avem noi grijă de sănătatea maiestăţii voastre!

— Asta nu poate decît să mă bucure! răspunse regele, cu un zîmbet amabil.

Şi arătînd spre servietă:

— Ce lucruri bune ai în valiză?

Această nouă necuviinţă răsună în inima lui Vintilă ca un pocnet de puşcă. Dar încă o dată interesele ţării îi interziceau lui Vintilă să se arate jignit. Inghiţi, deci, în sec şi scoase din servietă nişte hîrtii:

— Sire, am aici un memoriu asupra felului în care partidul meu vede situaţia politică şi economică a ţării.

— O, o! exclamă regele. Trebuie să fie foarte interesant. Mie îmi place să cunosc părerea oricui. Te rog, citeşte!... Te ascult!

Şi se trînti în fotoliu cu aerul că se pregăteşte să asculte.

Din galben ce era, Vintilă se făcu roşu ca sfecla. Inima începu să-i bată iute-iute. Ar fi fost fericit să poată fugi, ca să nu-l mai vadă pe Carol cum se hlizeşte la el cu atîta satisfacţie drăcească. Dar o dată pornit pe drumul Canossei, nu mai era chip să se oprească. Trecu, fără răspuns, peste această nouă impertinenţă a regelui şi puse hîrtiile pe masă.

— Memoriul acesta, sire, rămîne la maiestatea voastră spre cercetare. Eu vă rezum numai în cîteva cuvinte cuprinsul.

— Perfect! Spune!

— Ţara, sire, ameţită de făgăduielile din opoziţie ale partidului naţional-ţărănesc, vede că a fost înşelată. Opera de consolidare a Romîniei întregite este întreruptă şi ameninţată.

Buna dispoziţie a lui Carol pieri dintr-o dată.

— Intreruptă? întrebă regele, nervos. Ce-i aia „întreruptă"? A început vreodată? Cînd? Sub dumneavoastră? Sub liberali?

Vintilă îngheţase. Regele, tîrît de mînie, continuă pe un ton din ce în ce mai răstit:

— Sub liberali?... Un moment, domnule Viziru!... Ţin minte un amănunt. Era încă în 1923. Dumneata ţi-ai luat angajamentul să salvezi leul. Te-am întrebat: „Ce se aude cu leul, domnule Vintilă?"... Şi dum-

neata, în loc să-mi răspunzi, ai roșit!... Sînt șapte ani de atunci. Ce-ați făcut între timp, domnule Viziru, ca să consolidați România întregită ? M-ați alungat din țară ! Și altceva ? L-ați ajutat pe Ciubuc-Bey să se umple de bani ! Și altceva ? L-ați băgat în pușcărie pe Mihail Teianu, pentru că cerea să mi se dea tronul care mi se cuvenea de drept ! Și altceva ? L-ați...

Se întrerupse pentru că i se făcuse milă de Vintilă Viziru. Gîfîind, cu capul în jos, cu fruntea asudată, cu obrazul livid, Vintilă părea ca un om în agonie. Regele se ridică și se apropie de el.

— Ce-i cu dumneata, domnule Viziru ? Ți-e rău ? Vrei un pahar cu apă ?

Vintilă își ridică ochii :

— Mulțumesc !... N-am fost înțeles ! Spuneam că refacerea este amenințată !

— Amenințată ? zise regele pe un ton conciliant. Amenințată... este altceva ! Deși nu văd de ce !

— Țara e în prada anarhiei, sire.

— Hm, hm ! făcu regele, sceptic.

— Da, sire ! insistă Vintilă. Ați aflat, de pildă, ce s-a petrecut astă-noapte la Borșa ?

Regele părea foarte surprins :

— La Borșa ? Habar n-am ! Ce-i cu Borșa ?

— A ars !

— Ei și ? A ars ! Nenorociri de astea se întîmplă peste tot.

— Nu e vorba de o nenorocire, ci de un incendiu aranjat de guvern cu ajutorul legionarilor.

— De unde știi ?

— Sire, vă asigur ! Memoriul este întemeiat pe fapte controlate.

— Nu contest ! Dar de la unele incidente, desigur regretabile, pînă la anarhie, mai este !

Și cu ochii țintiți în ochii lui Vintilă :

— Spune-mi drept, domnule Viziru ! Sub guvernarea dumneavoastră nu s-au întîmplat niciodată asemenea *incidente* ?... Vezi că taci ? S-au întîmplat ! Și încă foarte des. Și cu toate astea, nimeni n-a susținut că guvernele național-liberale ar fi guverne de anarhie.

Stingherit, Vintilă trebui să facă o pauză înainte de a putea răspunde.

— Sire, zise el, după cîteva clipe. Mă preocupă mai mult risipa și jaful. Oamenii regimului fură!

— Oamenii regimului fură? Dar cînd n-au furat oamenii indiferent cărui regim? Ai putea să-mi spui, domnule Viziru? Cînd?

Și pînă să deschidă gura Vintilă, regele avu tot timpul să revină la birou și să se așeze in fotoliu.

— Între a fura și a jefui, sire, este o mare diferență, răspunse Vintilă în cele din urmă. A fura este o întîmplare, pe cînd a jefui este un sistem.

Definiția lui Vintilă avu darul să redea regelui întreaga lui bună dispoziție:

— Dar dacă am spune tocmai pe dos, ce s-ar întîmpla, domnule Viziru?

Vintilă înghiți, cuviincios, încă un nod și continuă:

— Din pricina nepriceperii, sire, agricultura se ruinează. La fel și comerțul. Industria e la pămînt. Șomajul e în creștere. Creditul în afară...

Plictisit, Carol îl întrerupse:

— Creditul în afară? Ai răbdare, domnule Viziru. Răbdare. In țara aceasta mai sînt și eu!... Nu trebuie să uiți asta, domnule Viziru!

Șeful liberalilor se cutremură. Carol nu era Dacu. Carol era finanța anglo-franco-americană care l-a trimis aici cu o misiune precisă și creditul de care va avea nevoie, pentru a-și împlini misiunea aceasta, i se va da. Fără misiți, fără sprijinul vreunui partid politic și fără luminile cuprinse într-un memoriu oarecare. Memoriile au aici, la palatul regal, un sunet sec, sinistru, de coșciug peste care cad bulgări grei de pămînt... Înțelegea bine Vintilă ce-i spunea Carol. Dar orgoliul Vizirilor îl silea să continue:

— Sire, cu toate că dezvoltarea culturii se impune tot mai mult ca un suprem interes național...

— Pentru ce? îl întrerupse, nemilos, Carol.

Vintilă, care nu se aștepta la această întrebare, amuți.

— Pentru ce? repetă regele. Sau, dacă vrei, pentru ce *azi* mai mult ca altădată? Pentru că este Dacu la putere şi ca să aibă opoziţia ce-i reproşa?

— Sire, noi, naţional-liberalii, nu vrem să facem lui Dacu nici o dificultate! răspunse Vintilă, cu glasul stins. Dar, este un fapt: numărul şcolilor sub naţional-ţărănişti este mai mic decît în trecut. Am cifre!

Regele glumi:

— Mă întreb, domnule Vintilă, ce-ai face dumneata dacă Dumnezeu n-ar fi inventat cifrele!

Pentru şeful liberalilor lucrurile erau acum definitiv clare. Poate să-şi arunce memoriul la coş. Dar, pentru ca hîrtiile acestea să aibă un sfîrşit eroic, Vintilă se mai agăţă de un ultim argument:

— Sire, ordinea publică este ameninţată de organizaţiile militare de partid, de mişcările subversive şi de curentele care nu fac decît să ajute uneltirile comuniste.

— Vechiul cîntec al dumneavoastră, al liberalilor, replică regele. Comuniştii! Ce comunişti, cînd pînă şi presa democratică susţine că nu există comunism în ţară.

— Există nemulţumiri, sire, şi nemulţumirile duc la comunism.

— Ei aş! Nemulţumirile duc la puşcărie, domnule Vintilă. Asta am învăţat-o chiar de la dumneavoastră, liberalii...

— Sire! făcu Vintilă, deznădăjduit. Se bate în armată. Fraţii şi fiii noştri sînt bătuţi în armată, sire!

— Cum, cum? Ce-ai spus? strigă regele care nu-şi mai putu stăpîni rîsul. Fraţii şi fiii dumitale?... Sînt dezolat, domnule Viziru, că fratele dumitale Dinu e bătut în armată. Cît despre copii, nu ştiam că ai. Sau poate în lipsa mea...

Vintilă închise ochii ca să nu vadă rînjetul sadic al regelui şi continuă, sleit de puteri şi de orice convingere:

— În concluzie, sire, se simte nevoia grabnică a unei redresări morale...

Regele era sigur că Vintilă va ajunge aici: la redresarea morală. Vechiul lor nărav: să vorbească des-

pre redresarea morală. Le ajunge să stea la putere un an, sau o lună, sau o săptămînă, ca să simtă o nevoie urgentă să plece în Elveția să se refacă, și după ce-și depun fructul muncii lor guvernamentale pe la băncile din Basel sau din Geneva, se simt perfect refăcuți — în orice caz, destul de refăcuți să se poată întoarce îndată în țară spre a chema poporul să lupte pentru o redresare morală. Asta au făcut-o și înainte de restaurație și asta o fac și acum. De trei săptămîni de cînd s-a înapoiat el în țară, toate partidele au început, deodată, să simtă nevoia de a lupta pentru o urgentă redresare morală — și toate au gata, în acest scop și cîte un plan: și Aureanu, și Neață, și Jugănaru, și George. De doctorul Bratu nici vorbă. Doctorul Braeste atît de înflăcărat de idee, încît pentru succesul ei e hotărît să recurgă pînă și la dictatură. „Peste un an — striga el — sau voi fi dictatorul țării romînești, la dispoziția regelui, sau călugăr la muntele Atos!" Bratu, se înțelege, e pentru redresare morală prin dictatură pur democratică. Dar mai există și un alt pasionat al redresării morale: Grigore Arțag. Numai că acesta o vrea prin dictatură fascistă. Arțag a și dat declarații presei engleze: vrea să creeze un partid fascist numit Vlad Țepeș, în slujba regelui, care nu este numai un Carol II, ci și un Vlad Țepeș II. Carol, ajutat de o organizație administrativă disciplinată și incoruptibilă, nu va trebui să tragă mulți oameni în țeapă. Îi ajung și cîțiva, ca exemplu, pentru ca lumea să vadă că noul rege al țării este împotriva corupției și pentru redresarea morală. Și acuma, vine și acest bătrînel, șeful unui partid faimos prin programul lui tradițional de jaf și corupție, să-i vorbească despre o redresare morală. Despre o grabnică redresare morală.

— O fi „grabnică" nevoia aceasta, domnule Viziru, răspunse regele, dar cred că pentru atîta lucru nu merita să te deranjezi pînă aici. Probabil că ai venit să-mi spui ceva mult mai „grabnic" !...

— Da, sire! făcu Vintilă, cu glasul înăbușit.

Și, disperat, cu graba de a scăpa de-o corvoadă, începu să recite pe nerăsuflate:

— Am venit să declar maiestăţii voastre că patriotismul luminat al partidului naţional-liberal îi impune să fie şi azi apărător neclintit al regimului fixat de constituţie, sub ale cărei principii dinastia s-a consolidat şi neamul s-a întregit. De aceea, partidul naţional-liberal va rămîne un slujitor leal al purtătorului coroanei, maiestatea sa regele Carol II, pe care îl va ajuta să poată apăra şi întări opera glorioasă începută sub cei doi mari regi dezrobitori şi întregitori de ţară...

Regele se uită la ceasornic şi în timp ce Vintilă mai vorbea, se ridică :

— Aşa da, domnule Viziru ! zise el, fără să se mai întrebe dacă Vintilă a isprăvit. Dacă o spuneai asta de la început, n-ar mai fi fost nevoie să ne risipim în vorbării inutile. Dumneata declari că o să mă ajuţi. Foarte bine ! O să ţin seama de acest lucru. Nu uit, domnule Viziru, nu uit.

Dar privirea lui Vintilă era atît de lipsită de orice expresie, încît regele, îngrijorat că n-a fost auzit bine, ridică tonul ca să repete :

— Regele nu uită, domnule Viziru !

*

Vintilă ieşi din palat şi se urcă în maşină, fără să-şi dea seama ce se petrece cu el. Capul îi huruia, picioarele-i tremurau şi degetele i se crispaseră, dureros, pe servietă. O singură dorinţă lucidă avea : să se vadă acasă, cu toate că ştia că fruntaşii partidului îl aşteaptă cu nerăbdare, la club. Dar mulţimea de afară era nemiloasă. Amicii lui politici şi amicii amicilor lui, cum îl zăriră, începură să strige :

— Ura ! Trăiască regele ! Trăiască domnul Viziru! Trăiască partidul naţional-liberal.

Gazetarii, mai nemiloşi încă, se şi aflau pe scara maşinii :

— Cum a fost, domnule Viziru ?

Vintilă, care se înghemuise într-un colţ din fundul maşinii, răspunse îmbufnat :

— Nu este obiceiul meu să spun ce-am vorbit cu regele !

— Totuşi, domnule Viziru, o declaraţie, oricît de mică...

— N-ar fi cuviincios nici pentru mine, nici pentru rege, să fac declaraţii.

Cum ajunse acasă, îl chemă pe Muică la el. După un sfert de oră Muică sosi.

— Ei, cum a mers, domnule Vizîru?

Intins pe sofa, Vintilă oftă:

— Credeam că dacă a părăsit atmosfera palatului şi a stat cinci ani la Paris, o să se mai şlefuiască puţin! M-am înşelat!... E şi mai prost crescut ca înainte... Degeaba!... Din păr de cîine, greu să faci sită de mătase...

— Dar declaraţia, domnule Viziru? întrebă Muică pe care nu-l interesa ce crede Vintilă despre rege. Declaraţia ai făcut-o?

— Am făcut-o! răspunse Viziru în silă.

— Atunci e bine! sări Muică, entuziast.

— Da, bine! mormăi Vintilă. Dumneata vezi numai bine... şi eu am ieşit de acolo pe jumătate leşinat!

Dar şi aceasta prezenta un interes secundar pentru Muică. Important este ca momentul să fie speculat cu folos de partid.

— Imi pare nespus de rău, domnule Viziru că, personal, ai avut de suferit! Dar să nu uităm interesele ţării. Ţara vrea să ştie cum a decurs întrevederea.

Vintilă se uită chiorîş la Muică:

— Ţara? Bine! Atunci dă un comunicat că partidul liberal şi-a reluat...

Gemînd, se întoarse cu faţa spre perete şi încheie:

— ...şi-a reluat relaţiile normale cu tronul!

VI

Primul ministru Dacu nu-l mai văzuse din iulie pe contele Bethlen, care fusese plecat în străinătate. De aceea, conversaţia lor lunecă, de la primele fraze, spre evenimentul care tulbura Europa de cîteva săptămîni: alegerile din Germania. Social-democraţii, care guvernau republica germană, căzuseră în alegerile din septembrie, de la 9.151.029 voturi, cîte au întrunit în 1929, la 8.572.016. In schimb, naţional-socialiştii lui Hitler, care, în 1929 obţinuseră numai 603.904 voturi, acuma înregistraseră 6.461.210 voturi, adică aproape de unsprezece ori mai mult.

— Şi asta numai într-un an! comentă Bethlen, cu admiraţie.

Mai stăpînit, Dacu răspunse:

— Este colosal, desigur! Dar să nu ne scape din vedere că în acest an au crescut mult şi comuniştii!

Avea cifra sub ochi: de la 3.263.154 de voturi în 1929, comuniştii au crescut la 4.587.808.

— Da, da! reflectă Bethlen, posomorît. Şomajul are două tăişuri.

Dacu tăcu. Contele nu-i releva nimic nou. Şomajul are două tăişuri la fel de ascuţite.

— Va fi luptă grea! continuă Bethlen, după o pauză.

Dacu-şi privi cu multă înţelegere partenerul. Pentru primul ministru al Romîniei, discuţia cu contele Bethlen era întotdeauna o adevărată recreaţie. Bethlen era un om de lume, plin de tact, bine informat şi cu relaţii în cercurile politice engleze. Dacu găsea, prin urmare, nenumărate puncte comune între el şi şeful minorităţii maghiare. Dar ceea ce-i făcea o deosebită plăcere să constate şi să sublinieze ori de cîte ori se întîlnea cu Bethlen, era asemănarea frapantă între compoziţia partidului naţional-ţărănist şi cea a partidului maghiar. Ca şi în partidul naţional-ţărănist, se găseau în partidul maghiar toate clasele sociale posibile: optzeci la sută ţărani, iar restul meseriaşi, funcţionari, negustoraşi, liber profesionişti. În cap stătea, fireşte, marea burghezie capitalistă: bancheri, industriaşi şi membri ai vechii aristocraţii feudale. Contele Bethlen, conţii Teleki, baronul Banffy, Abrudbanyay, Iakabfi etc. — în acelaşi partid, cot la cot cu ţăranii, cu potcovarii, cu zugravii ca şi cu negustorii, cu profesorii, cu medicii, cu avocaţii. Ceea ce-i aduna pe toţi aceştia sub acelaşi acoperiş nu erau nici convingerile lor politice, nici interesele lor sociale şi economice atît de opuse — ci originea lor maghiară. Bancherii şi conţii unguri susţineau că numai prin unire — adică numai prin gruparea lor într-un singur partid — maghiarii vor putea obţine drepturile culturale şi civile ce li se cuvin pe baza statutului minorităţilor, semnat la Versailles. Cît despre dreptul ce-l reclamau de a sta, exclusiv, în fruntea acestui partid, bancherii şi conţii unguri şi-l întemeiau pe argumentul că numai ei au experienţa politică de care este nevoie spre a putea sta de vorbă cu guvernanţii romîni. Ca urmare a acestei politici duse strict pe tărîmul naţio-

nal, candidaţii partidului maghiar nu se recrutau decît din rîndurile nobilimii feudale sau financiare. Astfel că, în parlamentul romîn, veneau să vorbească în numele celor trei milioane de unguri din Ardeal, aceeaşi conţi şi baroni care vorbiseră, în parlamentul de la Budapesta, sub regimul habsburgic, în numele întregului popor maghiar. Dacu, deci, avea de ce să-l privească pe Bethlen ca pe unul de-ai lui. Aveau scopuri comune, foloseau mijloace comune şi vorbeau o limbă comună; fără gesturi şi fără cuvinte. Între un Dacu şi un Bethlen ar fi existat o încredere oarbă chiar dacă nici nu s-ar fi cunoscut. Acordul între ei se încheia, prin fire nevăzute, peste spaţii, limbă şi origine naţională. Iar în cazul lui Dacu, şeful partidului naţional-ţărănist şi al contelui Bethlen, şeful partidului maghiar, acordul avea şi o clauză precis definită: reprezentanţii aristocraţi ai maselor maghiare din Romînia vor veni mereu în Parlament să ceară guvernului romîn aplicarea statutului minoritar, iar guvernul va răspunde cu promisiuni. Promisiuni şi nicidecum drepturi. Drepturile ar fi o primejdie. Dacă ungurii şi-ar primi drepturile lor naţionale, partidul maghiar şi-ar pierde orice raţiune de a fi. Satisfăcut din punctul de vedere naţional, fiecare membru al partidului maghiar ar trece automat în partidul politic spre care îl cheamă interesele lui sociale şi economice. Şi atunci, ce se va întîmpla cu sutele de mii de muncitori şi ţărani, săraci lipiţi pămîntului? Cine-i va putea opri să se apropie de comunişti? Chestiunea nu mai cerea un răspuns. Nici contele Bethlen, nici Dacu n-aveau vreun interes cît de mic să aplice statutul minorităţilor. Aplicarea statutului minoritar trebuie să continue a fi o preocupare vie, ascuţită şi nesatisfăcută pentru populaţia maghiară, care numai aşa va putea fi ţinută departe de preocupările ei politice şi sociale.

Reflecţia sumbră a contelui Bethlen nu-l putea, deci, lăsa indiferent pe primul ministru, care-i răspunse:

— Lupta va fi foarte grea, domnule Bethlen! Dar duşmanii omenirii vor fi, în cele din urmă, învinşi. O singură condiţie se cere: unirea!

Şi cum Bethlen părea grăbit, Dacu îl întrebă :

— Mai rămîneţi în Bucureşti, domnule conte ?

— Da ! Cred că o să mai stau pînă duminică !

— Îmi pare bine ! În cazul acesta vă rog să nu lipsiţi de la şedinţa de mîine a Camerei. Se va citi o declaraţie prin care guvernul asigură populaţia maghiară de toată simpatia lui.

*

Prima temă pe care Dacu o abordă în şedinţa consiliului de miniştri, care se întruni peste o jumătate de oră, fu declaraţia făgăduită lui Bethlen.

— Aveţi vreo propunere în această chestiune ? întrebă el.

Nimeni nu avea nici o propunere.

— Bine ! conchise Dacu. Am s-o redijez eu.

Şi consiliul trecu la ordinea de zi. Lucrările fură lichidate rapid, fără obiecţii sau comentarii. Dacu aproba ori respingea decretele şi propunerile subalternilor săi — iar alături de el, Crai-Voievod, absent la cele ce se petrec împrejur, pufăia din pipa lui ungurească şi cugeta. Avea la ce ! Funcţia de ministru al internelor îl apăsa greu pe umeri. Sarcina de a menţine ordinea în stat e neînchipuit de gingaşă. Primul comandament al unui ministru de interne înţelept este să păstreze măsura. Să nu facă niciodată mai puţin decît trebuie, sau mai mult decît trebuie !.. Şi Crai-Voievod se gîndea, ruşinat, că era cît pe ce s-o păţească ast-vară cu Borşa. Probabil că din grija liberalilor, presa străină a început să vorbească prea mult despre tulburările din Romînia. Chestia devenea incomodă. Guvernul trebuia să facă ceva pentru a dezminţi zvonurile că s-ar pregăti dictatura. Crai-Voievod invită deci la el pe corespondenţii presei străine şi declară :

— Domnilor, lumea mă crede pe mine antisemit Dar se înşeală. Antisemitismul e o politică a mea. Ştiindu-mă antisemit, studenţii mă ascultă şi în felul acesta îi pot stăpîni. Vedeţi, dar, că eu îi înşel pe antisemiţi, şi-i servesc pe evrei, pe care-i iubesc. Adevărat, Michiduţă ?

Michiduță, care se găsea totdeauna de față, dădu prompt stăpînului său, certificatul cerut:

— Adevărat, domnule ministru!

Dar Crai-Voievod vedea că numai cu atît nu poate să înăbușe afacerea Borșa. Expeditiv, Crai-Voievod trase sertarul și scoase de acolo o nouă afacere: macedonenii. După douăzeci și patru de ore, cîțiva studenți macedoneni, în cap cu unul Riza, se prezentară la Dăscălescu, subsecretarul de la interne, și traseră în el cîteva gloanțe, dar cu multă băgare de seamă, ca să nu-l atingă mai rău decît le poruncise Belciug. Cît ai bate din palme, afacerea Borșa dispăru din atenția publică și făcu loc atentatului de la interne. De ce a tras Riza în Dăscălescu? De supărare că guvernul a venit cu o lege de organizare a Dobrogiei noi, care punea în inferioritate elementul macedonean. Dar de ce l-a ales Riza pe Dăscălescu, care nu este decît subsecretar de stat și n-a tras într-un ministru plin? Pentru că Dăscălescu — spunea presa — nu-i un adevărat Dăscălescu, ci un Dascaloff, un bulgăroi ticălos, care-i asuprește pe macedoneni și-i protejează pe bulgarii lui din Cadrilater.

Opoziția, care stătea, neobosită, de veghe, denunță guvernul că nu face arestări. Ca să se scuze, membrii guvernului începură să se certe între ei. Ministerul de interne arunca vina pe ministerul de justiție și ministerul de justiție arunca vina pe ministerul de interne. Ministerul de interne susținea că parchetele dau drumul celor arestați, iar ministerul de justiție răspundea că parchetele n-au cui da drumul, pentru că poliția nici nu face arestări. În cele din urmă, totuși, se făcură arestări. Nu multe, cîteva. Printre cei arestați, se afla și Aureliu Cziucziewicz, care devenise macedonean pentru cauză — și care în zilele acelea cît a fost închis, nu mai prididea de atîtea interviuri și fotografii cîte a fost silit să împartă în dreapta și în stînga. Crai-Voievod declara presei, cu melancolie:

— Și cui folosesc toate astea? Bolșevicilor. La capătul acestor agitații apare întotdeauna agentul anonim comunist. Nu ne trebuie multă filozofie ca să ne exprimăm această temere, cînd știut este că agen-

ţii sovietelor nu aşteaptă decît asemenea ocazii pentru a arunca sămînţa revoltei.

Şi după fiecare declaraţie, Crai-Voievod cerea fonduri noi pentru ministerul de interne. Îi trebuiau bani pentru ordinea publică, adică bani pentru foile şi manifestele „studenţilor", bani pentru uniformele lor, bani pentru congresele lor, bani pentru călătoriile lor de-a lungul şi de-a latul ţării... Bani!... Şi acuma, după ce va achita la proces pe Cziucziewicz şi pe ceilalţi cîţiva studenţi, va avea şi mai multă nevoie de bani. O achitare nu se face fără parale... Opinia publică îi cere îndată altceva în loc. Şi Crai-Voievod vrea să-i dea. Dar costă şi asta milioane... Chestie mare! Un complot bolşevic! Spionaj! Ceva de răsunet. Belciug munceşte pe brînci să nu se facă de rîs.

— Cum doriţi complotul, domnule ministru? l-a întrebat Belciug. Cu ramificaţii, sau fără ramificaţii?

— Ce-i aia fără ramificaţii, imbecilule? — s-a răstit la el Crai-Voievod, care de obicei vorbea cu secretarul său general destul de frumos. Unde ai mai auzit complot fără ramificaţii?

Şi s-a aranjat o chestie cu „ramificaţii". Ceva demn de ceasurile pe care le trăia ţara. Era băgat şi un ofiţer rus alb, autentic. A fost prins mai de mult cu o spargere, şi era ţinut în rezervă. Acuma-şi va scoate pîinea cinstit. El va fi capul. Dar trebuie bani! Anul bugetar încă nu s-a împlinit şi s-au şi dus cele douăzeci de milioane înscrise în buget. În afară de aceasta, s-au mai cheltuit douăzeci şi ceva de milioane din capitolul credite extraordinare. E adevărat! Dar lui îi trebuie bani. Numai asta vedea Crai-Voievod: bani. Bani pentru ordinea publică.

Chinuit de grija aceasta a banilor, ministrul de interne, cum îi veni rîndul să ia cuvîntul, nu-şi mai pierdu vremea în introduceri, ci spuse de-a dreptul:

— Domnilor, ţara e în primejdie!

Cumnatu-său, Băleanu, pe cît de iscusit ministru de finanţe, pe atît de bun patriot, ca să facă şi el economie cu timpul ţării, socoti că orice cuvînt în plus ar fi de prisos, şi-l întrerupse, energic:

— Cît?

— Cinci milioane!

Dacu rosti sentința, aproape fără să-și miște buzele, așa cum vedea că fac englezii:

— Se aprobă!

*

După consiliu, Dacu, deși era obosit, mai rămase la preșidenție ca să primească în audiență pe noul reprezentant al Vaticanului, să discute cu Bagradian unele chestiuni dificile în jurul bugetului, să semneze cîteva decrete de numiri și destituiri și să aibă o lungă consfătuire cu Spiru Maramă și cu Belciug. Cînd termină, primul ministru își adună hîrtiile și ieși din birou cu graba unui elev care aude clopoțelul. Afară, se opri în capul scărilor și se lăsă mîngîiat de razele blînde, călduțe, ale acestui binecuvîntat soare de octombrie, care nu ținea seama că se află în toamnă. Toamnă?... Era primăvară! Cerul senin și albastru, copacii încă verzi, femeile în rochițe ușoare... Dacu vru să-și mai spună ceva, dar tresări, rușinat! S-a surprins în flagrant delict de lirism! Mușcîndu-și buzele de necaz, Dacu coborî scările în fugă și se aruncă în mașină.

— Acasă! porunci el șoferului.

Era furios. El, Dacu, președintele consiliului de miniștri și șeful partidului național-țărănist, să se rătăcească în sentimente și gînduri care depășesc interesele stricte ale țării.

Totuși, pînă acasă, Dacu își găsi circumstanțe atenuante, care-i potoliră conștiința — și-i dădură voie să onoreze cu întreaga lui poftă de mîncare bucățica de pește rasol servită de menajeră. Peștele era bun și primul ministru n-avea nici un motiv să creadă că ar putea interveni ceva pe lumea asta care l-ar împiedica să-l înfulece pînă la capăt. Dar, deși om politic, Dacu nu ținuse seama de elementul surpriză. Astfel, tocmai cînd sufletul lui pur închina imnuri de slavă Celui-de-sus care, în marea sa înțelepciune, a născocit, pentru delectarea și a celor buni și a celor mai puțin buni, peștele rasol, telefonul îl ridică de pe scaun cu apelul lui strident.

— Allo, da!... Cine?

Răspunsul pe care-l primi de la celălalt capăt al firului, îi coloră obrajii de o roșeață vie. Cu șervetul pe care-l ținea în mîna stîngă, Dacu își șterse bărbia și răspunse:

— Bine! Plec imediat!

Puse jos receptorul și-și strigă menajera:

— Spune-i lui Nicu să tragă mașina.

— Da' masa, conașule?

— Nu mai mănînc!... Dă-mi pantofii ceilalți!

Trebuia să plece îndată, fără să știe în ce scop. Urgent! Urgentisim! E vorba de „o chestiune de cea mai înaltă importanță". Dar care era chestiunea — și de ce atîta urgență, nu i s-a spus. Preocupat și nedumerit, Dacu se încălță, ieși și se urcă în mașină:

— La Sinaia!...

*

In dimineața acelei zile de octombrie, Carol — care de-o săptămînă se afla la Sinaia — fu mai activ ca de obicei. Mai întîi primi în audiență niște țărani veniți în delegație cu un memoriu în care vroiau să explice de ce în ținuturile lor din nordul Moldovei au putut avea loc tulburările din vară. Se prezentaseră la palat, cinci. Dar pentru rege, cinci erau prea mulți.

— Ajung și doi!

Din cei cinci, Puiu alese doi îmbrăcați într-un port mai pitoresc și mai bogat decît ceilalți și-i introduse la rege:

— Sire, sătenii Nicu Varlam și Costache Grecu!

Regele sări vesel la ei, cu mîna întinsă:

— Ei, bine ați venit sănătoși! Ce nevoie vă aduce la mine?

Sătenii, de emoție, nu-și putură descleșta gura. Dar regele, plin de căldură, îi încurajă:

— Hai, oameni buni, haide! Că nu vă mănînc! Doar eu sînt vodă al vostru, al țăranilor!

Indemnul atît de prietenos și de stăruitor al lui vodă, învioră pe țărani. Cel mai tînăr dintre ei, Nicu Varlam, îndrăzni:

— Păi, să trăieşti, măria ta! Nevoi avem o grămadă.

Şi, ba unul, ba celălalt, ţăranii, îşi deşertară sufletul plin de năduşuri în faţa lui vodă. Preţul pe grîne — ziceau ei — a ajuns o bătaie de joc. De pildă, pe un kil de orz, capătă un leu, dacă nu chiar şi optzeci de bani. Dar pe o cutie de chibrituri li se cere trei lei. Care vasăzică, pentru o cutie de chibrituri ei trebuie să dea trei-patru kile de orz.

— Era mai bine, măria ta, în urmă cu douăzeci de ani. Pe atunci primeam cincisprezece bani pe un kil de orz — şi dădeam pe o cutie de chibrituri numai cinci bani, sau trei sute treizeci de grame de orz, adică de zece ori mai puţin.

De asta — ziceau ţăranii — nimeni nu mai vrea să-şi lucreze pămîntul. Munca îl costă pe ţăran mai mult decît i se dă pe bucate. Pe alocuri, pînă şi transportul se urcă la mai mult decît face recolta. Şi apoi, birurile. Birurile îi seacă pe toţi... Şi datoriile!... Cu datoriile e o întreagă poveste. Nu-i ţăran să nu fie dator. Unii, cei împroprietăriţi, din pricina secetei din 1927 şi a anilor fără preţuri din 1928—1929, alţii, cei neîmproprietăriţi, împinşi de dorinţa de a-şi avea şi ei bucata lor de pămînt, toţi au făcut împrumuturi sau la cooperativele de consum, sau la băncile de stat, sau la băncile locale, sau de multe ori, la toate împreună. Mai întîi, cum se fac împrumuturile. Dacă ceri cinci mii de lei, banca îţi opreşte de la început o mie de lei pentru dobînzi, o mie de lei pentru nişte acţiuni de ale băncii, care nu fac nici două parale, şi nu-ţi dă în mînă decît trei mii. După aceea, încep să curgă dobînzile. Tu dai cît poţi, dar datoria rămîne întreagă — şi alături de ea cresc dobînzile la dobînzi, pînă ajung dobînzile astea să întreacă, numai ele, întreaga valoare a pămîntului. Şi între timp, te calcă mereu portăreii, să-ţi pună mîna în gît. Îţi intră în bordei, te silesc să le frigi singura găină pe care au zărit-o în ogradă, te pun să plăteşti maşina cu care au venit — şi nu pleacă, pînă nu-ţi iau şi ceaunul de mămăligă de pe vatră. Şi abia după aia te dau băncile în judecată. Judecata e mai rea decît toate. Luni

de zile te tîrîi pe la tribunal pentru ca la urmă să te vezi osîndit să plăteşti băncii, pe lîngă ceea ce zice ea că i-ai fi dator, şi nişte cheltuieli de judecată, care sînt mai mari decît toată datoria şi dobînzile ei la un loc.

Cît au vorbit ţăranii, regele se uită la ei cu drag, numai să-i mănînce din ochi. Iar cînd isprăviră tot ce-au avut de spus, regele îşi alese cu grijă cuvintele, ca să le răspundă ca un vodă al lor:

— V-am ascultat, oameni buni, şi inima-mi sîngerează cînd aflu cîte aveţi de îndurat. Vă plîngeţi de dobînzi... Ştiu! Răul nu-i de astăzi. E un rău străvechi, un rău de cînd lumea. Dar să ştiţi, oameni buni, că de aia am venit în ţară înapoi: ca să pun capăt răului. Un singur lucru vă cer: să aveţi răbdare. Puţină răbdare şi, cu ajutorul Celui-de-sus, o să scăpaţi de dobînzi. Vă plîngeţi de biruri că ar fi mari. Cred! Dar eu de ce sînt aici? Să lupt din răsputeri să vă scap de biruri! Vă plîngeţi că bucatele sînt ieftine. Dar, oameni buni, voi credeţi că numai aici sînt bucatele ieftine? Şi în Italia sînt ieftine! Ştiţi ce-i Italia: o ţară care tot din bucate-şi scoate o bucată de pîine. Şi-n Canada! De Canada aţi auzit?... Nu? Foarte rău! Dacă aţi fi auzit, aţi fi ştiut că nici în Canada nu merge treaba mai bine... Dar eu, de asta mă aflu iar printre voi: ca să urc preţul grînelor... Răbdare şi o să vedeţi ce ştie vodă al vostru... Un singur lucru nu-mi place: iertarea datoriilor. Asta-i mai greu. Datoriile trebuie plătite. Dacă datoriile rămîn neplătite, se duce ţara de rîpă. Sînt bani grei, de care ţara are nevoie. Să muncească toată lumea şi să cheltuiască mai puţin! Aşa o să aibă de unde plăti.

— Dar noi muncim, măria ta! făcu Costache Grecu. Cît despre cheltuială, să ne ierte Dumnezeu, am cheltui, dar nu prea avem ce!

— Voi, da! răspunse regele. Voi doi, cred că munciţi şi că faceţi economie, dar ceilalţi?... Ce fac ceilalţi... sute de mii şi milioane de ţărani? Nu! N-aveţi dreptate! Datoriile trebuie plătite. Cine-şi iubeşte ţara, îşi plăteşte datoriile. Cu muncă şi cu chibzuinţă

o s-o scoatem cu toţii la capăt. Duceţi-vă şi spuneţi-o asta, în numele meu.

Cei doi săleni, tulburaţi de sfaturile părinteşti ale regelui, schimbară o privire între ei, după care, cel mai tînăr, Nicu Varlam, zise:

— Mulţumim, măria ta!... Dar am avea o rugăminte mare: să ne dai, măria ta, o dovadă că am vorbit cu adevărat cu vodă al nostru... Ca să ne creadă ceilalţi.

Regele zîmbi cu bunătate:

— Eu sînt regele vostru şi un rege nu poate da dovadă la mînă. De crezut trebuie să vă creadă. Cum să nu vă creadă!... Să vorbiţi cu regele vostru şi ei să nu vă creadă? Nu se poate! S-ar chema că nu vor să-l creadă pe rege!... Aşa că plecaţi sănătoşi şi nu uitaţi să spuneţi alor voştri că vodă îşi ţine cuvîntul!

Şi le strînse inimos mîna, la amîndoi dintr-o dată. Dar cum se închise uşa după ei, regele sună furios:

— Phui! strigă el, cînd valetul apăru. Pute a ceapă şi a brînză!... Deschide toate ferestrele!

*

Cînd i se păru că biroul este destul de bine aerisit, regele porunci să fie introdus trimisul special al ziarului englez *Daily Herald*.

Corespondentul începu cu fraza pe care regele o ştia inevitabilă:

— Sire, zvonurile sînt la noi din ce în ce mai persistente. S-ar părea că maiestatea voastră are intenţia să proclame dictatura. Este adevărat?

De cîte ori ziariştii francezi sau englezi îi puneau această întrebare, Carol îşi întorcea gîndul la conversaţiile intime dintre el şi cei cu care a tratat la Quai d'Orsay şi în Downing Street, restauraţia. Toţi îi dădeau, în concluzie, aproape nealterat, aceleaşi instrucţiuni:

— Vei primi bani şi armament! Dar să ţii frînele în mîini! Este prima condiţie: să ţii bine frînele în mîini. Şi să nu-i laşi pe muncitori să răsufle! Fii cu ochii în patru şi procedează cu energie... Comunism,

comuniști, partid comunist... astea n-au ce căuta sub domnia dumitale!

Probabil, pentru a-i reaminti această „primă condiție“, Quai d'Orsay și Downing Street îi trimiteau aici pe acești gazetari, care se înapoiau în țara lor cu aceeași declarație a lui Carol:

— Dictatură? Nu! Sînt democrat și sînt pentru regimul parlamentar. În educația fiului meu Mihai, țin seama că va trebui să fie un rege democrat. Numai la extrem, dictatura poate fi barca de salvare. Ar fi mai bine să n-am nevoie de ea.

Amicii lui apuseni îi apreciau subtilitatea și făceau loc larg în presă corespondenților lor, care scriau invariabil că regele are ochi albaștri, părul blond și statura zveltă; că duce o viață sobră, de spartan; că muncește optsprezece ore pe zi, studiind dosare și rezolvînd problemele cele mai urgente ale zilei; că niciodată nu pare obosit; că, datorită acestui înalt exemplu regal, poporul romîn s-a trezit din toropeala lui orientală și că s-a pus și el pe muncă și pe economii.

De data aceasta însă, regele, care mai era urmărit de mirosul de ceapă și brînză lăsat de cei doi musafiri rurali, dădu conversației sale o alură și mai accentuat democratică.

— Zvonurile despre dictatură, răspunse el ziaristului, cu cît sînt mai stăruitoare, cu atît sînt mai mincinoase. Eu am alte griji. Situația populației noastre sătești este gravă. Țăranii romîni au fost aduși la disperare din cauza prețurilor coborîte ale grîului și din cauză că, în pofida acestor prețuri, ei nu pot vinde nici pe jumătate din cît au vîndut pînă acum doi ani. Vinovat este guvernul sovietic care stă la pîndă. Prin cantitățile de grîne, petrol și lemne pe care le aruncă pe piețele mondiale, pe prețuri mult mai joase decît cele obișnuite, guvernul sovietic agravează mizeria noastră și a Europei întregi. Dacă Occidentul nu va face repede ceva pentru a ușura situația maselor noastre rurale, va fi greu să le scăpăm de efectele propagandei bolșevice. Înțelegi dumneata cum stau lucrurile? Dacă Romînia, în căutarea unei soluții, s-ar

arunca în braţele sovietelor, cred că Anglia, Franţa şi Statele Unite ar pierde enorm.

Gazetarul, care înţelegea foarte bine cele ce-i spunea Carol, notă iute pe marginea hîrtiei ideea principală a reportajului său: trebuie să ajutăm pe Carol, dar să-i cerem să nu-şi comande materialul de război în altă parte decît în Anglia.

— Sire, zise el apoi regelui, dezminţirea ce o daţi zvonurilor de dictatură va face o excelentă impresie în Anglia, care este îngrijorată de soarta democraţiei în această parte a continentului.

— Anglia să fie liniştită. Eu vreau să fiu... şi sînt... campionul hotărît al democraţiei în orientul Europei, potrivit cu problemele particulare ale ţării. Eu mă consider şeful unei gigantice intreprinderi cooperative şi socotesc că rolul meu este să încurajez poporul să depună maximum de energie spre a obţine rezultate cît mai bune cu putinţă. Idealul meu este ca toţi să-şi îndeplinească lucrul cu plăcere...

— Sire, dar acesta este un ideal comunist!

— Nu! răspunse Carol cu gravitate. A-ţi iubi munca nu este un ideal comunist, ci unul curat democratic. Iată, eu, deşi muncesc optsprezece ore pe zi, îmi iubesc meseria de rege.

*

La masă, regele îl avea pe Arghir. Cu o zi mai înainte, Puiu i-a comunicat regelui:

— Domnul profesor Arghir mi-a telefonat că doreşte să fie primit în audienţă.

— Să vină mîine la prînz, la Sinaia!

Şi a venit. Cu aerul lui de o solemnitate gravă, oarecum tristă, îi spuse lui Carol:

— Sire, eu nu am cerut audienţă. Ci am vrut să vă văd. Eu nu cer audienţe, pentru că nu vreau să se creadă că urmăresc vreun avantaj. Eu nu mă umilesc nici în faţa lui Dumnezeu, şi nu cer nimănui nimic. Dacă vreodată aş avea să servesc pe maiestatea voastră, să nu mi se poată spune că eu, cerînd, tre-

buie să execut ce mi se spune, ci vreau să fiu chemat pentru ideile mele, liber a le realiza.

— Știu, domnule profesor, și pentru ideile dumitale am tot respectul.

— Asta am spus-o și amicilor mei, cu care am avut aseară o lungă consfătuire, înainte de a veni aci.

— Da ? Și despre ce ați vorbit ?

— Despre marile probleme ale zilei, sire ! Problemele economiei în primul rînd... și în special problema agricultorilor.

— Și cum o vezi dumneata, domnule profesor, această problemă a agricultorilor ?

— Este rezultatul unei politici absurde și demagogice, sire !... Acum zece ani s-a făcut o anumită împroprietărire, pentru care țăranii trebuiau să plătească șase miliarde. Dar au putut plăti pînă acum numai două miliarde și jumătate. Ar fi însemnat că ar mai avea de plătit trei miliarde și jumătate. In realitate, datoria lor s-a urcat la șaptezeci-optzeci de miliarde.

— De ce ? întrebă regele cu aerul că aude toate acestea pentru întîia oară.

— Pentru că nu și-au plătit datoriile la vreme.

— Așa ? Și de ce, mă rog, nu și-au plătit datoriile la vreme ?

— Pentru că li s-a dat pămînt, sire, dar nu li s-a dat nici instrucție agricolă, nici bani, nici unelte, ca să poată produce pe o scară întinsă.

— Și dumneata îi crezi ?

Arghir, surprins de întrebare, ridică ochii spre rege și simți că i se scurge tot sîngele din vine : regele era supărat. Ingrozit, Arghir își înclină și mai mult capul pe umeri și răspunse aproape în șoaptă :

— Nu !

Se simțea vinovat. Rolurile erau radical schimbate acum : elevul era el — iar profesorul, regele Carol. Un profesor sever, dar iertător, pentru că îndată surîsul lui bun îi flutură iar pe buze.

— Ei vezi ! Și atunci ?...

Inima lui Arghir se înveseli. Regele tot de la el așteaptă o îndrumare.

— Sire! începu el cu oarecare sfială. Am o idee!

Regele nu se miră.

— Mă aşteptam, domnule profesor! răspunse el simplu. Te ascult!

— După opinia mea, sire, problema agricultorilor ar putea fi rezolvată în mod echitabil numai de comisiuni!

Ştia regele — şi a avut el însuşi nenumărate dovezi în trecut — că Arghir posedă o fantezie foarte fecundă şi originală. De aceea s-ar fi aşteptat mai degrabă ca Arghir să-i propună, pentru rezolvarea echitabilă a problemei agricultorilor, ca toţi ţăranii să fie obligaţi, împreună cu copiii şi nevestele lor, să înveţe jiu-jitsu, ori să urmeze cura lui Kneipp, ori să fie obligaţi să frecventeze cursurile de la Vălenii de Munte. Dar comisiuni... Era ceva atît de nou, încît de uimire, Carol rămase nemişcat cu furculiţa înfiptă în ultima bucăţică de muşchi.

— Comisiuni? făcu el cînd se simţi în stare din nou să vorbească... Interesant! Şi care ar fi rolul acestor comisiuni, domnule profesor?

— Să facă constatări la faţa locului şi să rezolve lucrurile de la caz la caz. Fiindcă sînt două categorii de ţărani, sire: ţărani de bună-credinţă şi ţărani de rea-credinţă. Cei de bună-credinţă, cînd zic că n-au, n-au... pe cînd cei de rea-credinţă, cînd zic că n-au, au.

— Extraordinar! zise regele, care părea din ce în ce mai interesat de judicioasele observaţii ale fostului său profesor. Este exact ceea ce gîndesc şi eu, dar nu ştiu să exprim atît de limpede ca dumneata! Comisiunile, aşadar...?

Arghir îl lămuri:

— Comisiunile vor face cîte două tablouri asupra situaţiei fiecărui ţăran. Intr-un tablou comisiunile vor înscrie declaraţiile săteanului: cît pămînt are, cîte unelte, cîte vite, cîte păsări, cîţi copii, cît a muncit, cît a produs, ce datorii are şi aşa mai departe. Iar în celălalt tablou comisiunile vor înscrie propriile lor constatări, după ce ele înseşi vor cerceta la faţa locului, cu de-amănuntul, dacă omul a spus sau n-a spus adevărul.

Pe măsura în care Arghir vorbea, creştea şi entuziasmul lui Carol.

— Bun! strigă el. Bun! Bun de tot!... Ai un creion şi o hîrtie?... Mulţumesc!... Acu să vedem. Cîte familii de ţărani sînt? Să zicem trei milioane!... Aşa!... Prin urmare, trei milioane de ţărani ar trebui vizitaţi! Cîte cazuri zici dumneata că ar putea fi anchetate pe zi, de o comisie?

— Zece! răspunse Arghir.

— Nu-i cam mult? întrebă regele. Gîndeşte-te, domnule profesor!... Declaraţiile săteanului pot fi înregistrate mai mult sau mai puţin iute!... Dar verificarea lor cu de-amănuntul cere timp... Sînt ţărani care-şi ascund vitele, îşi ascund grînele. Nu merge aşa!

— Atunci trei! făcu spontan profesorul Arghir.

— Prea puţin trei! replică regele. Nici zece, nici trei. Zic cinci!... În cît timp crezi că ar trebui rezolvată chestiunea?

— In cel mult două luni, sire! E o problemă urgentă.

— De acord! Ţărănimea e în fierbere! Trebuie să ne grăbim!... În două luni! Adică în şaizeci de zile! În şaizeci de zile, deci, o comisie, dacă ar lucra şi duminica... şi nu prea văd asta... ar putea rezolva trei sute de cazuri. Cîte comisii ne-ar trebui?

Socoti şi puse frumos creionul pe masă:

— Domnule profesor, ştii cîte comisii ne-ar trebui ca să ducem lucrurile la capăt?... Zece mii!... Este enorm!

Arghir recunoscu.

— Sire, într-adevăr este enorm! Înţelepciunea maiestăţii tale a trebuit să mă lumineze. Tehniceşte este mai mult decît enorm: este imposibil!... Şi atunci, într-adevăr, nu văd cum s-ar putea soluţiona problema!

— Ba eu văd! zise Carol. Ţăranul cheltuieşte prea mult! Şi mult şi prosteşte. Degeaba se plîng de biruri. Birurile apasă pe orăşan. Cea care trebuie ajutată este marea proprietate. S-a făcut o crimă că s-a dat ţăranului pămîntul de pomană. Sînt pierderi de

miliarde. Ţăranul să le plătească. E datornic bun. Să se înhame la lucru şi să vezi cum are de unde plăti.

— Sire, mă închin! Eu nu m-am gîndit. Orice s-ar întîmpla, sire, partidul meu stă la dispoziţia maiestăţii tale, dacă voi primi cîndva sarcina de a servi tronul, dinastia şi ţara. Sire, eu nu cer nimic şi nu vreau nimic! Ceea ce mi se va da, voi primi, dar să se ştie că n-a fost cerut de mine. Sînt om sărac şi-mi iubesc regele şi patria.

— Domnule profesor, îţi mulţumesc. Noi doi, dumneata şi cu mine, sîntem destinaţi să facem lucruri mari pentru ţara aceasta.

*

La orele şase după amiază, Dacu se afla în faţa suveranului său, care era în cea mai bună dispoziţie.

— Cum a fost drumul, domnule Dacu?

— Bun, sire! Eram numai îngrijorat să nu întîrziu.

— Ai fost punctual, cum numai dumneata ştii să fii, domnule Dacu! zise regele, cu amabilitate excesivă. Bei ceva?

— O citronadă, sire! răspunse primul ministru, care-şi scoase pudriera şi-şi aranjă nasul.

Regele, care părea că nu-şi găseşte locul, îi vorbi:

— Azi dimineaţă am avut o vizită foarte instructivă. Nişte ţărani. Cereau să li se ierte datoriile. Le-am spus ce părere am. O cunoşti!

— O cunosc, sire, şi o împărtăşesc. Nu numai că nu le putem ierta datoriile, dar nu văd posibilă nici măcar o conversiune.

Şi vorbiră despre conversiune, spre a constata amîndoi că, într-adevăr, se află în faţa unei probleme aproape insolubile. Fiindcă ce este o conversiune a datoriilor? Înseamnă a-ţi plăti datoriile, dar cu o dobîndă mai mică decît cea convenită în momentul împrumutului. Vor accepta, oare băncile, de bună voie, o reducere a dobînzilor? Nu! Guvernul, deci, ar trebui să recurgă la o conversiune forţată. Şi unde ar duce conversiunea forţată? La falimentul tuturor băncilor creditoare. Are statul romîn interes ca băncile să dea faliment? Nu poate avea, deoarece, un faliment general ar zdruncina creditul în străinătate. Atunci ce

ar trebui statul să facă ? Să împace ambele părţi : pe de o parte să accepte conversiunea agricolă, iar pe de alta să apere băncile de prăbuşire. Cum poate realiza statul această formulă ? Suportînd el insuşi diferenţa de dobîndă pe care ţăranii nu vor s-o plătească şi la care băncile nu vor să renunţe. Are statul de unde plăti miliardele acestea ? N-are !... Prin urmare, conversiunea forţată este exclusă. Ce altă conversiune s-ar putea încerca ? Una facultativă. Dacă agricultorul datornic nu vrea să-şi achite datoria pe dobînda ridicată de astăzi, creditorul trebuie să aleagă una din două : ori scade dobînda, ori cere debitorului înapoi banii împrumutaţi. Dar de unde să ia debitorul banii aceştia ? Dacă el s-ar putea împrumuta pe piaţă cu 10%, s-ar scutura repede de creditorul lui de azi, care-i cere 30% — şi ar rămîne cu o datorie pe o dobîndă de trei ori mai mică, ceea ce ar fi pentru el o mare uşurare. Numai că, vechiul lui creditor, speriat că debitorul lui se poate împrumuta aiurea pe o dobîndă mult mai scăzută, ca să nu-şi piardă clienţii, ar trebui, după însăşi logica afacerilor, să-şi scadă îndată şi el dobînzile la 10%. Ce ar urma de aici ? Ca în cîteva zile să se producă pe piaţă o reducere masivă şi generală a dobînzilor. Dar unde să găseşti bancheri atît de nebuni să accepte această catastrofală cascadă a dobînzilor ! In concluzie ?

— In concluzie, sire, statul vrea să-i ajute pe agricultori, dar nu poate !

— Nici nu mai e ce discuta ! zise regele, care ba se aşeza, ba se ridica de pe scaun. Ţăranul, aşa cum a ştiut să ia, n-are decît să ştie să şi dea înapoi !

Ieşi dindărătul biroului şi începu să se plimbe agitat prin faţa primului ministru, care se văzu silit să-şi învîrte capul încolo şi încoace, într-o mişcare neîngăduită de gulerul lui scrobit şi înalt. Tăcerea aceasta survenită brusc, fără nici o justificare aparentă, nu putea decît să-l apese pe Dacu. Mai întîi, de ce l-a chemat ? Asta să fie „chestiunea de primă importanţă" pentru care a fost adus pînă aici ? Chestiunea nu-i de primă importanţă, şi nu merită deranjul. Atunci, ce s-a întîmplat ? Ce l-a făcut pe Carol, care părea

atît de însufleţit şi de bine dispus, să devină deodată nervos şi încruntat ?

Era chinuit Dacu de întrebări şi nu ştia ce să-şi răspundă. Dar frămîntarea lui fu repede curmată de rege, care-şi întrerupse plimbarea şi-l întrebă cu multă solicitudine :

— Bei ceva, domnule Dacu ?

Deşi nu-i era sete, Dacu se arătă sensibil la invitaţie :

— O citronadă, sire !

Cînd să-şi ducă paharul la gură, Dacu îl auzi pe rege că-i spune :

— Ce părere ai, domnule Dacu, despre un guvern de concentrare ?

Chipul lui Dacu se acoperi de pete mari, roşii şi vinete. Iar începe regele cu guvernul de concentrare ? Pentru asta l-a chemat „urgentisim" aici ? Doar au mai vorbit şi astă-vară despre un asemenea guvern — şi regele îi cunoaşte părerea. În ce scop, aşadar, îl sicîie iar ? Numai aşa, să-l indispună ?

Cu ochii în jos, spre a-şi ascunde supărarea, Dacu zise :

— Nu cred, sire, că un guvern de concentrare ar fi necesar.

— Mă mir, domnule Dacu, să aud asemenea cuvinte din partea unui om care are un atît de mare simţ de răspundere cum ai dumneata ! Noi n-avem de rezolvat numai chestiunea datoriilor agricole. Problemele care se pun guvernului dumitale sînt multe şi mari. De ce nu i-am uşura sarcina, apelînd şi la celelalte forţe naţionale ?

— Sire, aş fi cel dintîi fericit dacă aş şti că se poate face ceva. Dar s-au făcut atîtea încercări nenorocite, încît am pierdut orice speranţă. Fiecare partid îşi are particularităţile lui, disciplina lui, concepţiile lui politice şi economice. Şi apoi, mai sînt şi oameni la mijloc, nu numai programe. Nu putem face abstracţie de ei. În condiţiile acestea, sire, un guvern de concentrare nu văd cum ar fi cu putinţă !

— Ba eu văd ! răspunse regele

Dar primul ministru nu mai avea înaintea sa pe regele amabil şi zimbitor de adineauri, ci un rege tranşant, autoritar şi obraznic!... Obraznic!... Alt adjectiv mai potrivit pentru acest „buzat" îngîmfat şi agresiv nu putea găsi Dacu: obraznic! Chipul congestionat al lui Carol, cu buza de sus mai grea şi mai proeminentă decît de obicei, peste nişte dinţi gata să muşte, reflecta numai obrăznicie! Prin urmare, de aceea l-a atras în cursă aici: ca să-i spună o necuviinţă. Guvern de concentrare!... De ce? Pentru că i-a dat tronul înapoi şi pentru că i-a pus la picioare un partid puternic şi devotat! Aceasta se cheamă, probabil, recunoştinţă regală!... Să-i ceară să împartă puterea cu alţii! A, nu!... Sau tot, sau nimic. De împărţit, Dacu nu împarte puterea cu nimeni!...

Rigid, parcă nici n-ar fi avut încheieturi, Dacu se ridică de pe scaun, îşi puse cutiuţa în buzunar şi-i răspunse regelui:

— Sire, am luat act de dorinţa maiestăţii voastre şi o voi comunica imediat colegilor mei! Daţi-mi voie să mă retrag!

— De ce? făcu regele, pe faţa căruia zîmbetul prietenos şi prevenitor, reapăruse. Nu-i nici o grabă!... Te rog să rămîi la masă cu mine!

Şi Dacu, înainte de a şti cum să refuze invitaţia, se şi trezi în sufragerie, în faţa unei femei cu tenul alb ca laptele şi părul roşcat, în costum de amazoană şi cu o cravaşă în mînă. Primul gînd al lui Dacu fu să fugă, dar groaza îl ţintui pe loc. Ar fi vrut să-şi întoarcă privirea în altă parte, dar, ca vrăjit, se trezi că se uită ţintă în ochii ei... Inutil să se întrebe cine e!... Deşi n-a văzut-o niciodată, o cunoaşte!... Este ea! Roşcata! Femeia aceasta blestemată, care vine să tulbure liniştea ţării. Zvonurile au fost, deci, adevărate! A adus-o! Şi cine iese tras pe sfoară din afacerea asta? Dacu!... Încă o dată tras pe sfoară! Întîia oară, cînd acest om fără obraz l-a obligat să-l facă rege, deşi în exil jurase că se mulţumeşte să fie numai regent — şi a doua oară astăzi, cînd a adus-o pe Roşcata înapoi, după ce-i dăduse toate asigurările că a rupt orice legături cu ea. Şi mai are îndrăzneala

să-l pună pe el, primul ministru al țării, față în față cu o asemenea tîrfă! Acuma totu-i clar! Aceasta a fost „chestiunea de cea mai mare importanță" pentru care a fost chemat urgent, urgentisim, aici: să stea la masă cu ea!... Două surprize plăcute: guvern de concentrare și un chef cu o prostituată. Și regele-și închipuie că o să-i meargă! Se înșeală amarnic. Vrea să-l umilească pe Dacu, pentru că Dacu este împotriva Roșcatei. Bine! Dacu se consideră în orice caz demisionat de pe acum, pentru că un guvern de concentrare depășește limitele demnității lui de om politic. Dar pentru țară, demisia lui Dacu va avea un alt cîntec... Și va vedea regele care din doi va trebui să roșească.

Regele, la început amuzat și satisfăcut de lungul schimb de priviri dintre *ea* și primul ministru, socoti că tăcerea durează prea mult și făcu prezentările:

— Doamna Elena Lupescu... domnul Dacu, prim sfetnic al tronului!

Dacu îl corijă pe rege:

— *Fost* prim sfetnic al tronului!

Apoi se înclină și ieși.

*

Noaptea la douăsprezece, cum ajunse la București, Dacu chemă la el pe Jugănaru și pe Crai-Voievod.

— Și-a bătut joc de mine! le povesti el. Mai întîi mi-a vorbit de un guvern de concentrare. Apoi, m-a tras cu sila în sufragerie, ca să fac cunoștință cu aia...

— Cu care aia? întrebă Jugănaru.

— Cu Roșcata! răspunse Dacu.

Se aștepta ca, la vestea aceasta, Jugănaru și Crai-Voievod să sară în aer. Săriră amîndoi, dar nu de indignare, ci de curiozitate:

— Și după aceea?

— Am demisionat și am plecat!

Abia acum Jugănaru își manifestă indignarea:

— Dar, domnule Dacu, asta nu poate fi un motiv serios de demisie!

— Cum? strigă Dacu. Asta nu este motiv de demisie? Să ne lăsăm guvernați de o femee de stradă?

Ministrul de interne, Crai-Voievod, interveni:

— ...Lasă, deocamdată, frate Iuliane, femeea în pace!... Ia spune-mi mai bine ce e cu guvernul ăla de concentrare?

— Buzatu îl vrea cu tot dinadinsul!

— Şi o crezi serios?

— Cum să n-o cred, dacă mi-a spus-o!

La rîndul său indignat, Crai-Voievod se ridică de pe scaun şi se apropie de Dacu:

— Bine, mă frate Iuliane! Cum poate fi cineva atît de... atît de... cum să-ţi spun... atît de nevinovat încît să nu înţeleagă ce a vrut Carol! Pe de-o parte te ştie duşmanul ei, iar pe de alta, el fără ea nu poate trăi şi a adus-o. Şi acum, ce vrei să facă cu ea? S-o ţină ascunsă? Asta merge o zi, două, o lună... dar după aceea, tot va trebui s-o scoată în lume. De aia a venit cu guvernul de concentrare: ca să primeşti să dai mîna cu ea. Te împaci cu ea, bine! Rămîi la putere. Nu te împaci cu ea, fă bine şi respinge un guvern de concentrare, adică fă-ţi bagajele şi ia-ţi tălpăşiţa... Şi tu te-ai grăbit să-ţi iei tălpăşiţa! Ai făcut o ispravă, pentru care meriţi toate felicitările.

Moale ca o cîrpă, Dacu şedea turtit în fotoliu şi nici nu îndrăznea să ridice ochii la Crai-Voievod. Are dreptate fratele Alexandru!... A fost un nerod. Dacă regele ar fi vrut cu orice preţ să-l concedieze, demisia lui şi-ar fi avut rostul. Dar regele n-a făcut decît să încerce un şantaj. Şi asta-i cu totul altceva. Demiterea este un act irevocabil, pe cînd şantajul îţi mai dă timp de gîndire, de discuţii, de alegere...

— Tot ce spui este adevărat, frate Alexandre! oftă el, tot cu ochii în jos. Dar e prea tîrziu să mai revin asupra demisiei. Trebuie să ne retragem.

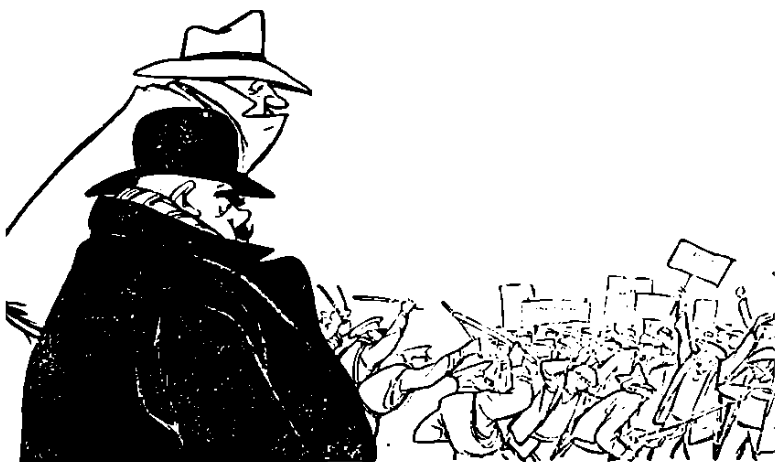
— Ba eu sînt de părere să nu ne jucăm de-a demisiile! strigă furios Jugănaru. Noi trebuie să ne păzim poziţiile cît putem şi prin orice mijloace. Dacă plecăm, deschidem drumul liberalilor. Şi ei vor şti să fie mai deştepţi decît noi. Dumneata, domnule preşedinte, te-ai grăbit să demisionezi. Foarte rău!... Va trebui să invoci un motiv personal care te-a dus la demisie: că eşti obosit, că eşti bolnav, că eşti obligat

să pleci în străinătate pentru un timp oarecare... Dar noi, noi partidul, rămînem pe loc... Eu cred că fac un bine partidului şi ţării, dacă nu mă consider demisionat !

— Şi cu Roşcata ce faci ? făcu Dacu, istovit de toate cîte a avut de îndurat în ziua aceea. Vrei să stai, dumneata, romîn, alături de o... ?

Jugănaru respinse argumentul cu un gest de dispreţ :

— *Mha* !... Dacă-i dă regelui mîna să stea alături de ea, n-o să mă apuc să fiu eu mai cu moţ decît el.

VII

De cincisprezece ore, Spiru Maramă, prefectul poliției, stătea în picioare, fără să fi avut timp nici să se ducă la masă.

Venise acasă azi dimineață cam pe la patru, după ce se războise prin *Crucea de piatră,* în fruntea unei echipe din poliția de moravuri ușoare, cu toate madamele alea — dar n-apucase bine să ațipească și l-a chemat prefectura la telefon:

— Bolșevicii, domnule prefect!

— Bolșevicii? răcni el, buimăcit de somn.

— Da, domnule prefect! S-au supărat pe curba de sacrificiu.

— Și ce?

— Fac tărăboi pe Calea Griviței.

Dintr-un salt, colonelul Maramă fu jos din pat și înjurînd și trîntind tot ce-i cădea sub mînă, începu să se îmbrace în grabă. Bolșevicii ăștia o să-l în-

groape de viu, că nici de dormit nu-l lasă în pace să doarmă... Să nu doarmă el, pentru că s-au supărat dumnealor!... Numai asta știu: să se supere! în loc să muncească, se supără. Îi supără că avem un rege! Îi supără că vin la noi în vizită ofițeri francezi și englezi! Îi supără mitingurile militare de aviație! Îi supără că facem manevre regale, că ni se trimit avioane din străinătate, că am instalat o fabrică de măști contra gazelor! Dar ce nu-i supără pe dumnealor!... Dacă undeva, prin Finlanda guvernul închide sediul comunist, sau dacă în Polonia, Pilsudski instituie un regim de dictatură militară — se supără ăștia la noi. În toate alea se bagă și toate alea îi supără. Atunci ce să te mai miri că se supără pe curba de sacrificiu!

Intr-o jumătate de oră, colonelul Maramă străbătea în goană Calea Griviței, dar la cîteva sute de metri de sala *Locomotiva* trebui să se dea jos din mașină, din pricina mulțimii care împiedica circulația. Înaintea prefectului se întindea o mare de capete, peste care fluturau zeci de placarde: „Jos curba de sacrificiu!“ „Vrem pîine!“ „Vrem muncă!“

— Ce facem, domnule colonel? se auzi el, interpelat.

Întoarse capul și-l zări pe Belciug, care sosise cu cîteva minute înainte.

— A, dumneata ești? răspunse Maramă. Deocamdată să vedem ce se întîmplă pe acolo.

Și făcu semn cu capul spre localul sindicatelor. Belciug înțelese și amîndoi începură să-și facă loc prin mulțime, cu ochii mereu spre balcon, unde vedeau pe cineva cu figura nedeslușită și de unde nu le ajungeau la ureche decît frînturi din cele ce spunea el mulțimii:

— ...Toate industriile, în afară de industria de război, își reduc activitatea și aruncă alte zeci de mii de muncitori în brațele șomajului... Industria lemnului în Valea Mureșului și-a încetat cu totul activitatea... Zeci de mii de muncitori petroliști au fost concediați... Mii de țărani iau drumul orașului în cău-

tarea unui codru de pîine și îngroașă rîndurile șomerilor.

Incet-încet, Belciug și Maramă răzbiră destul de aproape de sală, ca să-l poată auzi pe cel care vorbea:

— ...Regimul capitalist se îneacă în belșugul creat de muncitorimea muritoare de foame. Sutele de muncitori, șomeri și exploatați, împreună cu muncitorimea flămîndă, nu are altă scăpare decît lupta contra acelora care le sug sîngele. Orice iluzie în promisiunile partidului național-țărănist s-a spulberat. Au făgăduit controlul averilor, reducerea impozitelor, libertatea cuvîntului, dreptul de organizare a muncitorimii, înlăturarea șomajului, ridicarea clasei țărănești, dar cînd au pus mîna pe putere ce au făcut? Au mărit birurile și le-au aruncat în spinarea milioanelor de nevoiași, au mărit concedierile, au mărit șomajul, au mărit jaful, desfrîul, risipa, au mărit teroarea, au mărit sărăcia și acuma vor să ne-o mărească și mai mult, pentru că au nevoie de bani pentru război...

Belciug îi șopti lui Maramă:

— Știi cine-i ăsta?...

Prefectul se uită atent la orator și nu-și amintea să fi întîlnit vreodată pe omulețul acesta mic de stat, sfrijit, dar cu niște ochi negri, adînci, neverosimil de negri și adinci.

— Nu-l cunosc!

— E Crișan!

— Crișan?

Acuma-l cunoștea. Auzise prea multe despre el, ca să poată spune că nu l-ar cunoaște.

— Il arestez! zise el lui Belciug.

Și ca să-și facă loc, îmbrînci, furios, pe cei care-i stăteau înainte. Dar muncitorii, muți, întoarseră capul și-i aruncară o privire atît de întunecată, încît prefectul începu să strige la ei:

— Ce vreți, bă!

Din toate părțile se ridică un singur răspuns:

— Vrem pîine!

— Piine! V-arăt eu acuş piine, să nu puteţi duce. Să vă împrăştiaţi numaidecît, că umplu spitalul cu voi, nenorociţilor!

Nu mişcă nimeni. Prefectul, urmat de Belciug, le întoarse spatele şi după ce luptă cu coatele ca să poată ieşi din mulţime, se repezi la ofiţer:

— Intraţi în ei!

Atîta plăcere a avut Spiru Maramă în toată dimineaţa aceea: să-i vadă pe ofiţeri, pe comisari, pe soldaţi, pe jandarmi, pe gardieni, cum dau iama în bolşevici şi cum îi bat de-i smintesc, cu tot ce au la îndemînă: cu vîna de bou, cu patul puştii, pînă şi cu şipcile placardelor pe care izbuteau să le smulgă din mîna muncitorilor!... Auzi, domnule, dacă ei vor piine, să nu-i dea lui voie să doarmă!... Să scoli pe oameni ziua în amiaza mare din somn, parc-am fi în pădure! Bucuria lui Maramă, însă, atinse culmea numai cînd auzi şi cîteva focuri de armă. Aha! Să poftească măgarii să mai fie bolşevici şi altă dată!... S-au supărat pe curba de sacrificiu? Acum le-am dat ce-au vrut! Cel puţin să nu se fi supărat de pomană!... Dar după ce mulţimea se împrăştie, prefectul avu o mică decepţie: nu au fost ridicaţi de pe jos decît doi muncitori grav răniţi. Maramă strîmbă din nas:

— Vrei să-ţi spun drept, domnule Belciug? zise el, în maşină, către secretarul general de la interne. Nu ştiu dacă pentru atîta lucru făcea tot deranjul.

Belciug avea, însă, concepţii mult mai largi asupra ordinei publice:

— Domnule prefect, răspunse el cu o discretă nuanţă filozofică, altfel nu se poate! O dată mai mult, o dată mai puţin!...

Nemulţumit, Maramă respinse categoric explicaţiile lui Belciug.

— Cum s-ar zice, ca la loterie!... Ei, nu! Te rog să mă ierţi! Părerea mea, dragă domnule Belciug, este că siguranţa statului nu-i joc de loterie.

La prefectură, Maramă află că domnul ministru de interne, Jugănaru, telefonase după el. Chemă îndată ministerul şi-l găsi pe Jugănaru.

— Eu sînt, domnule ministru!

— A, domnul Maramă!... Te-aş ruga să vii îndată la mine... dacă se poate!

Mare lichea Jugănaru ăsta! îşi zise Maramă, în drum spre interne. Cît de frumos îmi vorbeşte! Cu „te-aş ruga" şi cu „dacă se poate"! Ştie mîrlanul că în ţara asta sînt alţii mai mari decît el şi se pricepe al naibii să înghită lumînări cu duzina. Şi lumînare mai mare ca astă-toamnă, cînd a crezut că moşteneşte fotoliul lui Dacu... Numai asta-i mai lipsea regelui: Să-l aibă pe Jugănaru prim sfetnic!... Jugănaru, mai mare peste miniştri!... Mocofanul tot mocofan! Necioplit şi obraznic! Adică ce şi-a închipuit el? Că regele o să-şi ia un ţăran nespălat, ca şef de guvern?

Maramă parcă-l vedea şi acum pe rege cum îi spune, în ziua crizei, lui Naie de la filozofie:

— Pe ţărănoiul ăsta în iţari, Naie dragă, nu-l pot înghiţi să mă tai. Cînd mă gîndesc că aş fi vreodată silit să-l fac prim ministru şi să iau mereu masa cu el, îmi vine, să mă ierţi, să vărs de pe acum!

Dar Naie l-a liniştit.

— Sire, nici în ruptul capului Jugănaru. Nu numai pentru că e ţăran, dar pentru că mai e şi şmecher pe deasupra. Maiestăţii voastre îi trebuie în fruntea guvernului naţional-ţărănist tot un boier, dar un prost. Cel mai potrivit e Marinescu. Şi boier şi nerod. Cel mai nerod dintre ei. Cu Marinescu, maiestatea voastră nu va avea dificultăţi. Il va putea concedia oricînd fără nici o explicaţie. Sire, luaţi-l pe Marinescu! In scurtă vreme, un guvern Marinescu va da faliment, aşa că maiestatea voastră va putea dovedi lumii că naţional-ţărăniştii, fie că-l au, fie că nu-l au pe Dacu în fruntea guvernului, tot nu fac nici două parale. Un partid, oricare ar fi el, tot partid e. Şi maiestatea sa regele n-are nevoie de nici un partid.

Regele l-a numit îndată pe Marinescu în locul lui Dacu. S-au minunat toţi. Singurul care nu şi-a permis nici măcar să se mire, a fost Jugănaru. A tăcut, a înghiţit şi s-a mulţumit cu internele. Sînt şapte luni de atunci — şi în şapte luni a realizat, ca ministru de interne, două opere mari: a suprimat trei auto-

mobile care încărcau prea mult bugetul statului și a mărit numărul șefilor săi de cabinet, de la doi, la șapte. Cu șapte șefi de cabinet — care primeau leafa a patru miniștri — Jugănaru se simțea mai mare.

În cabinetul lui Jugănaru, colonelul găsi pe Robert Cernescu, noul subsecretar la interne, în plină dispută cu Atanasovici, fost ministru de interne sub guvernul liberal, care venise, în numele partidului național-liberal, să ceară socoteală guvernului pentru întîmplările de azi dimineață.

— Cum de v-ați putut permite, striga Atanasovici, dumneavoastră care vă pretindeți că sînteți un guvern democratic, să trageți în muncitori ?

— Dar nu înțelegi o dată, domnule Atanasovici, răspunse Cernescu, că vinovați în toată afacerea asta sînt comuniștii ?

De origine liberal argeșan după tată, Robert Cernescu era o speranță a național-țărăniștilor, care aveau nevoie de tineri cu carte, eleganți și energici. Cu carte Robert Cernescu era, precum atesta și diploma lui de absolvent al facultății de drept de la Paris. Despre eleganța lui nu exista nici în cercurile cele mai pretențioase ale saloanelor bucureștene vreo rezervă oarecare. Robert Cernescu, spre a-și acoperi trupul scurt, îndesat și spre a-și face cît mai agreabile trăsăturile chipului său care erau departe de a-l aminti pe Adonis, făcea o mare risipă de bani și de timp pe la cei mai buni croitori din Capitală. Cît despre energia lui, ea era pe deplin demonstrată de rapiditatea cu care, în ciuda marii concurențe de talente tinere în lumea politică a țării, și-a creat o situație demnă de invidiat, atît în partid, cît și la curtea lui Carol. Înverșunat apărător al ideilor democratice care stăteau la baza partidului național-țărănist și a restaurației, Robert Cernescu nu putea vedea în tulburările de pe Grivița decît mîna comuniștilor. Ceea ce-l revolta pe Atanasovici, apărător la fel de înverșunat al ideilor democratice care stăteau la baza partidului național-liberal.

— Ia mai slăbește-mă cu basmele astea ! îi replică el lui Cernescu. Care comuniști ? Bieții muncitori au

venit să protesteze împotriva reducerii salariilor. Şi dumneavoastră i-aţi împuşcat!

Lui Maramă nu-i plăceau exagerările:

— Ei, na! interveni el. I-am împuşcat. Au fost răniţi doi din ei şi dumneata zici că i-am împuşcat pe toţi!

Dar Atanasovici nu era omul să dezarmeze atît de uşor.

— Mai întîi, nu i-aţi rănit, ci i-aţi ucis!

— Nu-i adevărat! îl dezminţi Maramă. Vin de acolo! Sînt doar răniţi!

Ministrul de interne, care asista la această scenă ca un arbitru, făcu, împăciuitor, către Maramă:

— Răniţi!... Dar pînă la spital au murit!

— Bine! răspunse Maramă. Să zicem că au murit! Răniţi, morţi, mi-e indiferent! Vorba e: cîţi sînt? O mie? O sută de mii? Nu! Numai doi, mari şi laţi!... Asta-i una! Şi apoi, cine i-a ucis? Noi? Asta-i nemaipomenit, domnule Atanasovici! Dumneata ştii că dacă are cineva să se plîngă sîntem noi! Dumneata ştii că gardienii au fost atacaţi de muncitori cu ciomege şi cu bolovani şi că au fost omorîţi o mulţime de gardieni? Atunci de unde şi pînă unde să-i fi ucis noi, domnule Atanasovici, cînd eu am dat ordin... eu, eu personal am dat ordin gardienilor mei să nu tragă! Şi n-au tras. Gloanţele găsite pe jos sînt de calibrul 6,35, pe cînd armătura gardienilor publici are calibrul 9... Cum, dar, să fi tras gardienii? Du-te şi dumneata de cercetează! Nu lipseşte nici un glonte din revolverele oamenilor mei!

— Aşa susţine şi Belciug! făcu Jugănaru către Atanasovici. Uite, am raportul lui sub ochi. Zice că s-au găsit revolvere de-ale muncitorilor.

Indignarea lui Atanasovici nu mai cunoscu margini.

— Prea mă crezi copil, domnule Jugănaru! Dumneata uiţi, probabil, că eu am fost timp de şase ani subsecretar şi după aceea ministru de interne, aşa că eu ştiu cum se face un raport şi cunosc mentalitatea ofiţerilor noştri de poliţie. Eu încă n-am întîlnit un ofiţer de poliţie care să aibă curajul să declare că a

văzut pe unul din oamenii lui trăgînd... Chestia cu revolverele este o ruşine... Domnul Cernescu ştie tot atît de bine ca şi mine, cum nişte revolvere pot ajunge în fața unui sindicat. Aşa că nu dau nici un ban pe afirmația lui Belciug al dumitale că revolverele găsite ar fi ale muncitorilor.

Vehemența cu care Atanasovici îi apăra pe muncitori, îl supăra pe Cernescu mai mult decît acuzația că s-ar fi dat ordin poliției să tragă.

—In definitiv, se răsti el la Atanasovici, ce ne reproşezi dumneata? Că am ucis doi bolşevici? Dar îți aminteşti cîți țărani şi muncitori ați ucis sub guvernările voastre liberale?

— Asta-i culmea! strigă Atanasovici, uluit de cinismul acestui Cernescu. Dumneata găseşti, aşadar, că dacă noi, liberalii, n-am procedat bine, trebuie să faceți şi voi la fel ca şi noi?

— Nu! răspunse Cernescu, pe un ton categoric. Şi avem dovada că vina nu este a noastră. Muncitorii s-au apucat să demonstreze împotriva reducerii salariilor, cînd noi am dat încă în urmă cu zece zile dispoziții ca doleanțele lor să fie satisfăcute.

Oricît ar fi vrut, Atanasovici nu putea să priceapă ce-i spune Cernescu.

— Atunci de ce au manifestat azi dimineață? întrebă el.

Insuşi ministrul de interne îi explică:

— Pentru că muncitorii nu erau informați că guvernul a hotărît să nu mai aplice curba de sacrificiu la primele speciale ale mecanicilor, la cotele de acord ale lucrătorilor din ateliere şi la chirie. Şi-ți repet: măsurile acestea le-am luat încă acum zece zile...

— Dar cum se face că n-au fost informați?

— Comuniştii! răspunse Jugănaru. Comuniştii n-au lăsat pe muncitori să se intereseze ce s-a făcut cu memoriile lor. Lor nu le convine ca muncitorii să afle că nu mai au nici un motiv să se plîngă. Incidentele nenorocite de azi dimineață n-au fost decît o provocare a comuniştilor, care-şi trimit peste tot agenții lor, ca să sape temeliile statului.

În fața lămuririlor atît de convingătoare ale lui Jugănaru, Atanasovici simți cum revolta lui se topește încetul cu încetul. Dar ca să nu însemne că el, opoziția, n-are de făcut guvernului nici un reproș, observă :

— Oricum, însă, trebuie să recunoașteți că moravurile polițienești lasă foarte mult de dorit. Iată, chiar eu am văzut cu ochii mei, cum un gardian de-al dumneavoastră a bătut un negustor, un cetățean cumsecade, cu totul nevinovat !

Săgeata nimeri drept în inima subsecretarului, care sări la Atanasovici și-l apucă de braț :

— Te rog să-mi dai numele ! Dacă ești un prieten al ordinei, te rog să-mi dai numele acestui gardian mizerabil... Imediat îl suspend și-l dau în judecată !

Spiru Maramă se uită la ceasornic și se îngrozi :

— Aoleo, aoleo ! S-a făcut opt ! Am plecat !

— Cît? strigă Atanasovici la fel de îngrozit. Opt?... Plec și eu.

Dar și Cernescu se uitase la ceasornic și părea și el neliniștit :

— Opt ? zise el. E vremea să plec !

Se uitară unul la altul și-și zîmbiră cu sentiment.

— Păi mergem împreună ! decise Maramă.

Grăbiți, Cernescu, Maramă și Atanasovici ieșiră din minister și se urcară în mașina prefectului :

— Pe aleea Vulpache !

*

Dimineața, cum se trezi, regele îl chemă pe Puiu :

— A plecat avionul ?

— Da, sire !

— A fost totul în ordine ?

— Absolut totul ! Sir Detterding v-a transmis de la aeroport, încă o dată, caldele lui mulțumiri pentru felul cum a fost primit de maiestatea voastră !

Mulțumirile acestea nu erau indiferente regelui. Este exact ceea ce spun comuniștii în manifestele lor, că Henry Detterding, președintele consiliului de administrație al marelui trust petrolifer Royal Dutch, n-a

venit în ţară pentru o simplă vizită, ci ca să vadă ce a făcut Carol în acest an de cînd este rege. Detterding — şi alţii ca el — i-au dat bani spre a pune în picioare un regim de dictatură fascistă şi spre a pregăti războiul împotriva Uniunii Sovietice. Cu banii aceştia Carol a trebuit să construiască şosele strategice, să facă un pod peste Dunăre şi şase poduri peste Prut, să înzestreze armata, să întărească poliţia, să mărească închisorile. Sînt bani cu care trebuie să nimicească Partidul Comunist şi mişcarea muncitorească şi să facă loc cît mai larg propagandei fasciste! S-a ţinut Carol de cuvînt sau nu s-a ţinut?... Da! Este exact că Detterding n-a venit doar să întrebe — ci să-i ceară socoteală. Şi i-a cerut! Şi cum i-a cerut! Pe tonul cu care un patron cere socoteală tejghetarului său! Dar răfuiala a fost scurtă. Registrele de intrare şi ieşire se echilibrau — şi Carol a ieşit cu faţa curată. Încă n-a construit podurile, pentru că banii s-au dus nu ştiu unde. În schimb, a făcut multe arestări printre comunişti. Încă n-a putut face nimic pentru armată. În schimb, cînd poate, trage în muncitori. Încă n-a instituit oficial dictatura. În schimb, toţi oamenii politici i se uită în ochi şi se bat între ei ca să-i pupe mîna. Detterding s-a declarat mulţumit şi a făcut cu el o afacere: i-a cumpărat cu şaisprezece miliarde lei cota de redevenţă a statului la produsele petrolifere. La preţ, s-au înţeles repede.

— Sire, i-a spus Detterding, vei scumpi petrolul în ţară, ca eu să-l pot vinde mai ieftin în străinătate.

Carol nu putea fi decît de acord cu Detterding. Petrolul romînesc trebuie să fie plătit cît mai scump de populaţia romînească, spre a putea fi vîndut cît mai ieftin pe pieţele străine, de unde trebuie alungat petrolul sovietic. Ca să scape de concurenţa petrolului sovietic, Detterding ar fi fost dispus să cumpere chiar şi de la sovietici întreaga lor cotă de export — dacă guvernul sovietic ar fi acceptat.

Carol îşi făcu iute socoteala pe un colţ de hîrtie, ca să vadă ce-i poate ieşi din combinaţia aceasta şi rezultatul i se păru atît de onorabil, încît foarte agitat, îl întrebă pe prinţul Nicolae:

— Cum crezi, Niky, că i-aş putea mulţumi lui Detterding pentru tot binele pe care-l face ţării ?

— Decorează-l !

— Lasă copilăriile!... Ce-i trebuie lui decoraţii? Înţeleg să-i arăt o atenţie care să aibă o anumită semnificaţie. Numai asta l-ar putea satisface !...

— Nu văd ce ! răspunse Niky.

Dar Carol găsise între timp :

— Ce-ar fi să-l invit la jurămîntul recruţilor !

— O asemenea bazaconie, numai ţie poate să-ţi treacă prin minte ! răspunse Niky, plictisit. Cum să chemi un negustor... mic sau mare, dar tot simplu negustor... şi încă străin pe deasupra, la jurămîntul recruţilor !

— Negustor, dar e Detterding !

— Ce folos că e Detterding, dacă n-a venit aici nici măcar în calitate oficială !

— Dar e Detterding, frate !

— Iar Detterding ! Uiţi că faţă de armată, Detterding nu-i decît un civil oarecare. Cum să-l aduci la jurămîntul recruţilor ?

— Dacă-i Detterding !

Şi a făcut ce a vrut. L-a poftit pe Detterding la jurămîntul recruţilor, apoi i-a dat un banchet şi i-a repetat declaraţiile lui de devotament pentru cauza comună. Cum, dar, să nu-i mulţumească Detterding pentru primire !

— Şi alte noutăţi ? îl întrebă Carol pe Puiu.

— Belciug şi Maramă au fost de vreo cîteva ori pe aici să vă facă un raport !

— De cîteva ori ? Dar ce s-a întîmplat ?

— Iar s-au obrăznicit bolşevicii, sire ! Azi dimineaţă au atacat pe Calea Griviţei poliţia şi armata !

— Şi ai noştri au tăcut ?

— Ba nu ! Au tras în ei ! Sînt morţi şi răniţi !

Regele trînti, furios, papucul pe care-l ţinea în mînă:

— Fire-ar al dracului să fie de ghinion !... Şi tocmai acum s-a nimerit ca Detterding să plece ! Să fi stat cel puţin încă o zi să vadă că nu-i furăm banii ! Dă-mi-l pe Marinescu la telefon !

Conversația cu primul ministru Marinescu, fu scurtă :

— Marinescule, te aștept la cinci... Și ce e cu rectificarea aia a bugetului ?... Da ?... Bine !... Și să vină și Teianu cu dumneata !

Cînd regele puse jos receptorul, Puiu îl întrebă :

— Tot nu e gata cu rectificarea ?

— Nu ! Îți place ? De șapte zile tot rectifică și rectifică și nu mai isprăvește cu rectificatul !... Și doar i-am spus de atîtea ori : Marinescule, armata e baza ! Baza e armata, Marinescule !... Degeaba ! Dacă nu-i tragere de inimă !... În sfîrșit, poate isprăvim azi !... Mai ai ceva ?

Puiu zîmbi :

— Mi-a telefonat domnul profesor Arghir să vă invite la premiera noii lui piese : „Un om în cumpăna lui și a altora"... și mi-a strecurat că, peste patru zile, împlinește șaizeci de ani !

— Aha ! făcu regele. Și ce vrea ?

Dar îndată-i păru rău că a vorbit așa de urît față de Puiu, despre profesorul lui, și-i spuse nervos :

— Bine ! Mai vorbim !

După ce se îmbrăcă, regele se închise în camera de lucru și cercetă mai întîi magazinele americane de cinema și publicațiile germane specializate în concursuri de nuduri. După aceea, trecu la munca de stat. Avea de făcut multe, dar ceea ce ar fi vrut să asigure în primul rînd țării erau uniformele. Problema nu-i dădea pace nici ziua, nici noaptea. Străinul care ar fi pătruns pentru întîia oară în palat se putea crede într-un vast atelier de ceaprazerie și confecțiuni militare. În toate saloanele, pe mese, pe fotolii, pe cămine, pe canapele, pe covoare, erau îngrămădite, claie peste grămadă, schițe sau modele realizate de șepci soldățești, de chipie, de coifuri, de hamuri, de nasturi, de lampasuri, de trese, de centiroane, de cizme, de pinteni, de trompete — mai toate opera personală a regelui. Știa că este de datoria lui să ajute țara să se ridice — de aceea vroia el singur să găsească uniforma cea mai adecvată unui popor fericit. Avusese astă-noapte pe la unu o scurtă întrevedere cu Lucica și văzuse la ea un

tip de nasture care-l entuziasmă. Fără s-o mai întrebe, i-l rupse cu atîta energie, încît îi rupse şi bluza:

— Nasturele ăsta de damă este colosal. O să-l adopt pentru regimentele mele de roşiori!

Harnic, deci, Carol lucră la schiţă aproape două ore, cu nasturele sub ochi, ca model, pînă veni Puiu să-i aducă aminte că era ora cînd trebuie să-l primească în audienţă pe cunoscutul om politic Jean Tehaş, supranumit Şoimul Oborului, care, vrăjit de chemarea vremii, părăsise, trîntind uşa, vechiul partid liberal al Vizirilor, spre a-şi face un partid propriu, pe care venea să-l pună la dispoziţia tronului. Carol cunoştea tăria noii organizaţii politice: n-avea nici o tărie. Gruparea celor cincisprezece-douăzeci de agenţi electorali de mîna a treia care s-au luat după Şoimul Oborului nu făcea decît să mărească numărul zecilor de grupuleţe similare, improvizate de nişte oameni grăbiţi să ciupească din biata bucăţică de pîine pe care şi-o puteau agonisi ca prim miniştri ai ţării. Dar asta-i şi plăcea regelui. Cu cît era partidul mai slab, cu atît îl iubea el mai tare. Regele iubea pe cei slabi. Îi iubea şi-i încuraja pe toţi, inclusiv pe Jean Tehaş, care, dacă prin dezertarea lui, după dezertarea lui George Viziru şi a lui Aureanu, n-a putut face cine ştie ce rău liberalilor, era, totuşi, un dezertor. Carol, deci, îi strînse mîna cu efuziune:

— Domnule Jean Tehaş, ai făcut un act patriotic pe care ţara nu-l va putea niciodată uita!

— Mă simt fericit, sire, că am părăsit la vreme un partid care poate duşmăni un rege divinizat de întreg poporul. Prin plecarea mea, n-am vroit să stric în nici un fel partidului liberal, în care timp de optsprezece ani am trăit ceasuri de înaltă satisfacţie sufletească. Nedreptatea ce mi s-a făcut şi ingratitudinea faţă de mine eram gata să le iert şi să plec într-un lung voiaj de consolare. Dar mii şi mii de prieteni au venit la mine şi mi-au zis: Nu! N-ai voie! Încă n-a sunat ceasul odihnei! Mai trebuie să lupţi! Tronul are nevoie de tine! Maiestatea sa regele aşteaptă sprijinul tău moral şi politic. Şi am ascultat îndemnul lor, sire!

— Bine ai făcut, domnule Tehaş ! După cîte înţeleg, ai părăsit, dar, partidul liberal... pentru ce ?

— Pentru că e un partid reacţionar, sire ! Conducerea liberală este ultrareacţionară. După Vintilă, e Dinu, care-i mai rău decît toţi ! De ani de zile am avut de suferit de pe urma despotismului lor !

— Dar, în acest caz, de ce nu l-ai urmat pe George şi ţi-ai făcut un partid propriu ?

— Sire, eu cu George sîntem în cele mai bune relaţii. Amîndoi urmărim acelaşi ţel : să schimbăm conducerea tiranică a Vizirilor. Dar George e George şi eu sînt eu. Eu sînt una, el e alta... Partidul meu se numeşte „Omul liber"... Sînt om liber... Fac ce vreau !... De aceea, am solicitat maiestăţii voastre această audienţă : ca să vă exprim, sire, nemărginitul meu devotament şi hotărîrea mea fermă de a servi tronul, dinastia, drapelul şi armata !... Sire, luaţi-mă şi faceţi ce vreţi cu mine !

Regelui îi veniră lacrimi în ochi. Se scărpină niţeluş, cu acea elegantă discreţie cunoscută numai capetelor încoronate, şi răspunse :

— De acord ! Dar programul meu îl cunoşti ?... Nu ?... Iată-l în două cuvinte : Morală în viaţa publică... cinste în administraţie... şi înzestrarea armatei !

— Sire ! făcu Şoimul Oborului, transfigurat de fericire. Este exact programul meu !

— Minunat ! zise regele. Văd că eşti un om de inimă. Sînt convins că noi doi, dumneata şi cu mine, sîntem destinaţi să facem lucruri mari pentru ţara aceasta.

După Jean Tehaş, se prezentă regelui deputatul Mihăescu, independentul. Cu Mihăescu, regele n-avu nici o dificultate. Independentul venea cu o ofertă simplă :

— Sire, sînt pe cale să închegheb un partid !

— Bine faci ! Şi ce-şi propune partidul acesta ?

— Să fie independent !

— Admirabil ! Sînt democrat şi-mi place independenţa !... Un partid independent este absolut necesar într-un stat democratic !

— Partidul meu va fi ultra-democratic, sire !

— O ! exclamă regele. Atunci e şi mai bine !

— Sire, asta e şi speranţa mea : că va fi şi mai bine ! Pentru că vreau să atrag atenţia maiestăţii voastre că partidul meu nu va fi, pur şi simplu, un partid independent oarecare, ci un partid al independenţilor ! Un partid care va educa pe membrii săi în spiritul independenţei. Nu un partid, ci o crescătorie de independenţi.

— O crescătorie de independenţi ? făcu regele, plăcut impresionat. Dar ştii că e o idee !...

— Da, sire ! Dacă maiestatea voastră îmi acordă sprijinul, va avea întotdeauna la dispoziţie oricîţi independenţi va voi !

— Cum să nu, cum să nu ! îl asigură Carol pe Mihăescu independentul. Te voi ajuta, pe cît pot, domnule Mihăiescu, pentru că sînt convins că noi doi, dumneata şi cu mine, sîntem destinaţi să facem lucruri mari pentru ţara aceasta !

Lui Mihăescu îi urmă un jurnalist parizian căruia regele îi dictă repede :

— Dintre toate sporturile, acela pe care-l iubesc mai mult este jocul de tenis. Joc tenis din frageda copilărie. Îmi face mare plăcere acest joc şi am ajuns la rezultate frumoase. Tot atît de mult iubesc automobilismul. Maşina mi-o conduc singur. Iubesc foarte mult cursele, cînd poţi să dai frîu liber capacităţii de viteză a motorului. Maşina mea favorită este Hispano. Fotbalul are azi cei mai mulţi aderenţi... Nu-i adevărat că vreau să institui un regim de dictatură. Sînt un rege democrat. Îmi iubesc meseria de rege.

Grăbit să termine pentru că se făcuse ora două şi ştia că-l aşteaptă Aureanu, regele adăugă în fugă :

— Fiu-meu este crescut de mine spre a fi un rege democrat.

Apoi, îl concedie pe jurnalist.

*

Dacă în primăvara anului 1931 era cineva foarte ocupat în ţara romînească, acela se numea Aureanu. Muncea mult Aureanu, pentru că deţinea în stat o

funcţie de prim ordin: aceea de om indispensabil. De la restauraţie încoace, ajunsese confidentul tuturor membrilor familiei regale. Dar poate niciodată nu şi-a dat seama cît de mare şi de grea este răspunderea care-i apasă pe umeri, cum a simţit astăzi.

A început cu prinţul Nicolae, care-l rugase încă de aseară să treacă pe la el în primele ore de dimineaţă. Cînd a sosit la palat, l-a găsit pe fratele regelui palid şi abătut.

— Alteţă, îi spuse Aureanu, sînt zile de primăvară! De ce atîta pesimism?

— Am de ce, Aurene, am de ce! răspunse prinţul cu amărăciune.

Şi se revărsă într-un potop de incriminări la adresa lui Carol.

— A înnebunit cu desăvîrşire! Nu mai poţi sta de vorbă cu el. S-a înconjurat de toţi gheşeftarii, care nu dau voie să se apropie nimeni de el, ca să nu li se strice afacerile. A ajuns o jucărie în mîna lichelelor!... S-a bucurat ţara cînd l-a văzut. Dar acuma îi este silă de el. Se ţine numai de porcării!

Hm, porcării! se întreba Aureanu. La ce s-o fi gîndit prinţul? La femeile regelui, sau la afacerile lui? Pentru că sînt multe şi dintr-un fel şi din celălalt. Şi nimeni nu era mai iniţiat ca omul indispensabil şi confidentul regal, Aureanu, în afacerile amoroase şi financiare ale regelui. Femeile ca femeile! Pe Aureanu, om serios, acest capitol îl lăsa de mult aproape indiferent. Dar afacerile! Afacerile nu-l mai lăsau indiferent, aşa că era în măsură să ştie mai multe decît oricare altul.

Şi în timp ce Nicolae îşi vărsă focul pe Puiu, pe Lupeasca, pe Teianu — care a adus-o în ţară cu paşaportul nevestii-si — pe toată camarila de la palat, Aureanu tot la „porcării" se gîndea. Termenul acesta îl sîcîia. Desigur, prinţul, supărat cum e şi tînăr cum e, nu poate fi decît nedrept cu fratele Carol. Prinţul nu ştie ce se petrece cînd el, omul indispensabil, se prezintă la rege, ca om indispensabil. Şi confidentul regelui nu vine la palat, la cine ştie ce ocazie rară. Membru în nenumărate consilii de administraţie ban-

care şi industriale, ocaziile sînt foarte dese şi s-ar putea zice obligator dese. Totuşi, ori de cîte ori intră Aureanu în cabinetul regal, Carol, cu o bucurie de copil alintat, care-şi aşteaptă de mult bunicul sau unchiul, îi sare înainte, cu mîinile întinse:

— Ce mi-ai adus?

Şi Aureanu, care ar vrea să-l necăjească pe rege, dar care este prea mişcat de drăgălăşenia candidă şi tinerească a gestului, îi întinde întotdeauna un pacheţel. Fireşte, nu este un pacheţel de bomboane. Regele a depăşit vîrsta cînd ar putea fi cucerit cu un pacheţel de bomboane. Acuma e mare, om însurat, cu copii... copii cît păr în cap, în ţară, în Japonia, în Grecia, în Franţa, în Statele Unite, în Italia, peste tot unde l-au purtat curiozitatea şi necazurile lui princiare. De aceea, pacheţelele cuprind surprize potrivite cu anii şi cu situaţia lui socială: acţiuni. Aşa cum alţii sînt pasionaţi colecţionari de fluturi şi gîndaci, Carol este un pasionat colecţionar de acţiuni. Cînd pune mîna pe acţiuni, simte că fîlfîie deasupra capului său spiritul marilor săi înaintaşi Carol I şi Ferdinand I. Şi Aureanu, care-i cunoaşte slăbiciunea pentru acţiuni, munceşte să i le procure de peste tot: de la „Banca de Credit Romîn", de la „Banca de Scont", de la „Banca Romînească", de la „Banca Naţională", de la fabrica de avioane „I.A.R.", de la „Banca de control a industriei şi comerţului", de la societatea cehoslovacă de încălţăminte „Bata", de la societatea suedeză „Ericsson", de la toate societăţile de petrol, zahăr, lemn, textile, vinaţuri, şi aşa mai departe. În afară de femei, singurul lucru în faţa căruia regele îşi pierde capul sînt acţiunile. Poţi să-i oferi — şi au încercat atîţia să-i facă această plăcere! — orice: palate, păduri, moşii, el rămîne rece ca gheaţa. Tot ce nu poate fi transferat în străinătate şi depus la bănci pe nenumăratele lui pseudonime, îl lasă indiferent. Numai acţiunile — şi în cel mai rău caz banii lichizi, de preferinţă în devize şi de preferinţă în dolari, lire şi franci elveţieni — îi pot trezi interesul. Şi ce interes!... Să vezi cum îi tremură mîna cînd atinge hîrtiile acestea şi cum îi scli-

pesc ochii de bucurie!... Ca unui copil!... Şi să spui că asta e porcărie!... Trebuie să fie cineva prea rău şi prea josnic să afirme că bucuria unui copil ar putea fi o „porcărie". De aceea, Aureanu ar fi vrut să-i atragă prinţului Nicolae atenţia că exagerează, dar cînd îl văzu cu cîtă sinceră durere vorbeşte despre cele ce se petrec la palat, i se făcu milă de el şi-l ascultă cu acelaşi respect mai departe.

— A stricat totul, Aurene! ţipa Nicolae. De cînd a adus-o pe tîrîtura aia înapoi, ofiţerii nu mai vor să ştie de el...

Prostii! gîndi Aureanu. Ofiţerii se laudă! Ziceau că dacă vine Lupeasca înapoi, o împuşcă. Dar n-a mai împuşcat-o nimeni! Dimpotrivă! Au găsit un nou mijloc de avansare: să-i facă plecăciuni damei. Dar dacă prinţului îi place să creadă că regele nu mai e iubit de ofiţeri, fie şi aşa!

— Alteţă, nu ştiu nimic precis!

— Ba e ceva foarte precis: Carol şi-a pierdut toată popularitatea în armată. Dar s-o ştii de la mine, eu nu mi-o voi pierde! *Eu* nu!...

Bravo, bravo! reflectă Aureanu. Stăm bine cu fraţii!... Prinţul are gînduri mari. Vrea să-l alunge pe Carol şi să-i ia locul. I s-a făcut de tron!

Dar Nicolae îşi dădu seama că mărturisirea lui este prea îndrăzneaţă şi căută să-i îndulcească efectul:

— Vina o purtaţi dumneavoastră, conducătorii politici!

— Cu ce, alteţă? întrebă Aureanu.

— Pentru că nu vă arătaţi destul de dîrzi faţă de rege!

— Bine, alteţă! Voi încerca să văd chiar astăzi pe maiestatea sa!

Repezit, Nicolae îi răspunse:

— Nu ştiu dacă te va primi!... Sau, te va primi dacă vrea Puiu Florescu. Dă-i două mii de lei bacşiş lui Puiu... şi regele te va primi!

Bietul băiat! reflectă Aureanu. Cît de mult trebuie să sufere, dacă e în stare să spună asemenea prostii. Să-i dea el, Aureanu, lui Puiu bacşiş!...

— Alteță, zise el, voi încerca, fără să-i dau lui Puiu bacșiș.

De la prințul Nicolae, Aureanu se duse de-a dreptul la rege, care-l chemase dis-de-dimineață la telefon, să-l poftească la masă, pentru că are neapărată nevoie de el să-i vorbească în „chestia greacă". Așa numea regele cearta dintre el și fosta lui soție, Elena: chestia greacă. In ultimele luni lucrurile se agravaseră. Regele trimitea mereu fostei lui soții ordine prin funcționari și ofițeri cu privire la cele mai năstrușnice măsuri de administrație a palatului ei, îi suprima servitori, pe neașteptate, fără s-o fi întrebat, nu-i îngăduia să primească oaspeți și nici să se arate în public. În sfîrșit, îi făcea tot ce putea ca s-o silească să-și ia lumea în cap și să plece din țară. Elena ar fi fost de acord, dacă ar fi putut obține de la el mijloacele de trai, demne de rangul ei — și dreptul de a-și vedea copilul o bună parte din an. Dar nu se puteau înțelege.

— De ce nu intervine regina Maria? l-a întrebat o dată Aureanu pe ex-regele Greciei, George, fratele Elenei și soțul Elisabetei, sora lui Carol.

— Atîta ar mai lipsi! răspunse George, îngrozit. Regele n-o poate suferi. Ar fi destul ca ea să ceară ceva, pentru ca el să-i facă împotrivă!

In cele din urmă, a fost pus Aureanu să medieze. După lungi tratative, regele a acceptat ca Elena să stea patru luni pe an în țară — cînd își va putea vedea zilnic copilul — și opt luni în străinătate, unde copilul va veni la ea în vizită pe două luni. In plus regele îi acorda o listă civilă de 7.200.000 lei pe an Elena s-a declarat în principiu de acord, dar nu prea avea încredere în cuvîntul regal.

— Cine garantează că această convenție va fi pusă în practică? a întrebat ea.

— Semnătura regelui este cea mai bună garanție! i-a răspuns Aureanu.

Elena nu părea convinsă:

— Nu! Vreau alta mai bună! De pildă, garanţia consiliului de miniştri.

— Cu neputinţă, maiestate! O asemenea garanţie trebuie să fie întemeiată pe un text de lege, care deocamdată este inexistent... şi care nu se încadrează în tradiţiile noastre naţionale!

— Atunci vreau garanţia lui Alexandru al Serbiei! se încăpăţînă Elena.

Pus în curent de Aureanu, regele se arătă fericit: avea un pretext să se supere şi să nu-i mai acorde Elenei nimic.

Aşa stăteau lucrurile ieri. Şi Aureanu se întreba ce s-o mai fi întîmplat între timp, că regele este atît de grăbit să-l vadă.

La masă, Carol începu prin a-i vorbi despre criza politică. Lichidarea regimului naţional-ţărănist îi interesa pe amîndoi în aceeaşi măsură. In special, pe rege, guvernul ăsta al lui Marinescu îl plictisea îngrozitor. Durase peste o jumătate de an. Era prea mult. Lăsaţi atîta timp la putere, naţional-ţărăniştii vor crede că fără de ei, regele nu poate domni — şi prin aceasta, ideea de partid, în loc să slăbească, ar mai putea ieşi întărită. Era intolerabil. Şi Carol nu s-a jenat să le-o spună. Mai întîi printr-o simplă aluzie: a schimbat, el personal, fără să consulte guvernul, pe directorul general al căilor ferate şi pe directorul general al teatrelor şi a pus în locul lor oamenii lui de încredere. Toată lumea a crezut că guvernul, revoltat că regele calcă normele constituţionale şi se amestecă în chestiuni care sînt numai de resortul guvernului, va demisiona. Dar n-a mişcat nimeni. Dimpotrivă! A doua zi după ce regele a făcut demonstraţia aceasta că poate guverna şi singur, fără concursul partidelor, Jugănaru dădea presei declaraţii entuziaste.

— Niciodată n-am fost atît de tari ca acuma. Dacă ar fi să plecăm, am fi noi cei dintîi informaţi. Deocamdată, stăm bine şi avem de gînd să stăm şi mai departe.

Desigur că resemnarea naţional-ţărăniştilor nu-l putea satisface pe rege. Naţional-ţărăniştii nu mai au

ce căuta la guvern. Ţara va avea explicaţii destule. Criza economică n-a fost rezolvată. Incasările merg prost : 30.000.000 pe lună în loc de 90.000.000. Parlamentarii sînt lipsiţi de orice simţ de răspundere. Ca să voteze bugetul, în ajun de Crăciun, au trebuit să fie aduşi de poliţie, în automobil. Armata n-are ce mînca. Soldaţii, flămînziţi, sînt trimişi acasă. Dar mai rău decît toate, grevele muncitoreşti continuă şi bolşevicii îşi fac de cap. Numai gura lor o auzi. Dacă nu-i Crişan, e Pavliceanu, dacă nu-i Pavliceanu, e Trifănescu, ori Cojocaru, ori Vardă, ori Körner, ori Pîrvan... Rapoartele sînt pline de-alde ăştia care se agită mereu pentru altceva : pentru ajutorarea de către stat a şomerilor, pentru pîine şi muncă, pentru eliberarea celor închişi, pentru libertatea de funcţionare a sindicatelor unitare, pentru ziua de şapte ore în uzine, pentru deschiderea căminelor muncitoreşti, pentru apărarea Uniunii Sovietice... Şi între timp, fraudele continuă : ba la asociaţia patronală, ba la casa muncii, ba la percepţii, ba la serviciul maritim, ba la căile ferate. S-a isprăvit !... Guvernul trebuie schimbat ! De aceea, regele îl chemase de două săptămîni de la Londra pe Titulescu : să facă sondaje pentru un guvern de coaliţie. O coaliţie a tuturor şefilor de partide, pentru un guvern de concentrare.

— Titulescu ! Îmi trebuie un guvern deasupra partidelor ! România are nevoie de ajutoare financiare în străinătate şi le poate obţine numai dacă partidele se hotărăsc să colaboreze frăţeşte la un guvern al salvării publice.

Titulescu primi, dar regele era perfect liniştit. Un guvern de concentrare nu se va face. Regele cerea ca în acest guvern să intre neapărat Aureanu. Dar ştia că Dacu nu va accepta pe Aureanu. Regele cerea ca în acest guvern să intre George Viziru. Dar ştia că Muică nu-l va accepta pe George. Regele cerea ca în acest guvern să intre Neaţă, dar ştia că Arghir nu-l va accepta pe Neaţă. Regele putea să aibă încredere în şefii partidelor : se mîncau între ei mai mult chiar decît ar fi trebuit spre a face imposibil un guvern de concentrare.

Totuşi, regele avu o surpriză cu doctorul Bratu. Doctorul Bratu luă în serios dorinţa regelui şi acceptă să intre într-un asemenea guvern. Dar nu ştia pentru care program şi în ce calitate.

— Sire, programul!...

— Ai dreptate, doctore! Uitasem! Pentru program, du-te la Titulescu.

Dacă i-ar fi aruncat piper roşu în ochi, obrazul lui Bratu s-ar fi schimonosit mai puţin. El, şef de partid, în loc să discute cu regele, să se ducă la un subaltern să-i ceară programul?

Cu Dacu a fost şi mai nostim. In toamnă, Dacu, ca să nu se facă de ruşine că partidul nu-l urmează în opoziţie, a dat zvon în ţară că se retrage, provizoriu, de la conducere, ca să-şi vadă de sănătate — şi după ce a îndemnat pe parlamentarii naţional-ţărănişti să sprijine guvernul lui Marinescu, a plecat în Italia. S-a plimbat pe acolo, cît s-a plimbat, a dat la Roma un interviu în care-şi arăta admiraţia pentru toate realizările lui Mussolini, apoi s-a întors acasă şi a început să trateze colaborarea la un guvern de concentrare. Senin, bine dispus, fără urmă de supărare pe rege. Capşa avea ce vorbi:

— L-aţi văzut pe Catone al nostru? A şi uitat de Roşcata. Ca şi cum nici n-ar fi existat cîndva vreodată o Roşcată. Mare şiret, Catone al nostru! Şiret al naibii!

Dacu se credea, într-adevăr, mare şiret. Credea că dacă nu va mai pomeni de Roşcată, regele-i va ierta gestul de la Sinaia şi va renunţa la guvernul de concentrare. De aceea, punea lui Titulescu condiţii de colaborare, pe care le ştia moarte în faşă:

— Eu trebuie să am majoritatea în parlament. Altfel, dacă George ajunge la o înţelegere cu Muică, mă majorează.

— Dară Muică mi-a dat acelaşi argument! îi răspunse Titulescu. Dacă dumneata te împaci cu Bratu, îi majorezi pe liberali.

Şi tratativele au ajuns la un punct mort. Se discută... se tatonează... se încearcă formula unui guvern de tehnicieni, care tot cu aceiaşi oameni de

partid ar trebui să se înjghebe... Degeaba... criza continuă... dar nu mai poate continua...

— Trebuie rezolvată urgent! zise regele, cînd masa fu pe sfîrşite. Fără partide, deasupra partidelor, contra partidelor... şi cît se poate de repede.

Aureanu, care se ştia fără partid, deasupra partidelor şi contra partidelor, spera că regele-i va face, în sfîrşit, surpriza să-l indice pe el ca succesor al naţional-ţărăniştilor şi se sili să-l tragă pe rege de limbă.

— Dar cum şi cu cine? întrebă el, cu multă nevinovăţie pe rege.

— Încă nu ştiu! răspunse regele. Totuşi, azi-mîine, va trebui să iau o hotărîre... Dar să lăsăm asta!...

Şi trecu la „chestia greacă".

— M-am săturat, dragă Aurene! Vreau să se curme o dată cu afacerea asta!... *Ea* se bizuie pe informaţiile care i se dau că ţara ar fi de partea ei şi că toată lumea doreşte să ne vadă împăcaţi, ca să-mi impuie dorinţele ei. Asta s-o creadă ea, cu idiotul ăla de frate al ei... Nu mă-mpac! S-a isprăvit! Nu mă împac!... Să nu-şi facă nimeni iluzii: nu mă-mpac!

— Totuşi, lumea crede că...

— Să nu creadă! De aia am vrut să-ţi vorbesc. Să găsim un mijloc ca lumea să amuţească!

— Sire, mijlocul cel mai bun ar fi o declaraţie clară din partea maiestăţii voastre!

Regele respinse propunerea cu un gest de spaimă:

— Nu, nu, nu! strigă el. Eu n-am voie să vorbesc, Aurene! Nu se potriveşte! Sînt rege! Dar dumneata...

Oricît se ştia om indispensabil, Aureanu nu putea să vadă ce-ar mai putea face util pentru dinastie şi tron.

— Eu, sire? Nu pricep cum!

— Uite cum! Vei da un interviu!

— Şi ce să spun, sire?

— Asta o vom stabili împreună!

Trecură în birou şi munciră cîteva ore la interviu. Regele dicta şi Aureanu scria. Dar pentru că regele dicta încet, scria şi Aureanu încet. Ideile erau clare, dar frazele ieşeau în prima lor formă, foarte confuze, ceea ce-l punea pe Aureanu în situaţia neplăcută de

a face obiecții de ordin gramatical. Cînd interviul fu gata, regele îl citi în gura mare. Aureanu era mulțumit. Conversația dintre el și ipoteticul gazetar care-i punea întrebări, decurgea într'un stil destul de decent. Incepea cu o serie de considerente asupra situației politice generale din țară, ca să ajungă acolo unde vroia Carol: la statutul familiei regale. Divorțul era definitiv, pentru că au fost respectate toate formele legale. „Regele Carol al II-lea — spunea Aureanu în declarațiile pregătite de rege — a găsit, la suirea sa pe tron, următoarea stare legală: divorțul între alteța sa regală, azi maiestatea sa regele Carol II și alteța sa regală Elena, azi maiestatea sa Elena".

— E clar? făcu regele căruia i se părea că Aureanu stă prea mult cu ochii în hîrtie. „Stare legală"!... O dată făcut, e bun făcut. Mortul de la groapă nu se mai întoarce! Scurt!... Ca să se termine odată cu „chestia greacă"!...

— Este inutil, sire, să mai pledați! răspunse Aureanu. Mă-ntreb numai unde ar fi mai nimerit să-l public!

— Du-te la Cristofor Kerbalà! zise regele, cu un aer enigmatic.

Deși se înoptase de mult, Cristofor Kerbalà își mai făcea somnul de după masă, cînd indispensabilul Aureanu veni să-i sune la ușă. Delicatul bancher și neînduplecatul om de litere Cristofor Kerbalà, cînd dormea, avea, ca toți inocenții, numai visuri frumoase: palate, grădini, succese, femei și alte asemenea imagini reconfortante, care, după aceea, în trezie, îi alimentau curajul și optimismul. De pildă, astăzi Kristofor Kerbalà se lăsa cu voluptate in prada unui vis în care sinteza luptei pentru viață se îmbina în chip ciudat cu sinteza luptei pentru glorie. Astfel, i se părea că e rege — rege cu coroană pe cap și curteni de jur împrejur — și că poporul, întreg poporul defila prin fața lui și că fiecare din aceste milioane de suflete îi depunea la picioare cîte un sac cu galbeni. Aceasta era lupta pentru viață. Și acum, ur-

ma partea a doua. După ce şi-a dat ultimul ban, pentru ca regele să nu moară de foame, poporul deodată a început să-l aclame: Trăiască regele nostru mare şi bun!... Prin urmare, tot el ia banii, tot el este aclamat şi tot el este bun şi mare! Aceasta era lupta pentru glorie. Şi tocmai cînd aclamaţiile atinseră o culme care-l făcea pe Cristofor Kerbală să creadă că jugul vieţii este uneori destul de catifelat, şi-a găsit valetul să-l readucă la realitate.

— Conaşule, a venit conu Aureanu!

Deşi smuls din somnul cel mai adînc, Cristofor nici nu se supără, nici nu se miră: ştia de ce vine la ora aceasta Aureanu.

— Să mă scuze un moment! Vin îndată.

Şi trecu repede în sala de baie să-şi facă un duş. Nu vroia să-l lase pe conu Costică Aureanu să aştepte. Avea pentru el o stimă prea mare, de cîteva luni, de cînd acest boier între boieri a ascultat sfatul regelui şi i-a părăsit pe liberali, pentru că — zicea el — ţara nu poate fi salvată decît prin adoptarea unui „ritm nou“ în politică. Plecarea lui Aureanu a fost pentru liberali o lovitură teribilă. Ceea ce a bucurat şi pe Kerbală şi pe rege. Amîndoi erau fericiţi cînd se întîmpla liberalilor cîte o nenorocire. Şi liberalii erau în serie neagră. Puţin după spărtura provocată de Aureanu, a murit pe neaşteptate, la moşie, la Mihăeşti, Vintilă Viziru. Cum a aflat, regele a pus mîna pe telefon:

— Cristofor! Ai auzit? A crăpat Vintilă de apoplexie...

— ...şi de inimă rea! l-a completat respectuos Kerbală.

Şi au rîs amîndoi. Dar cu şi mai mare poftă au rîs luna trecută, de păţania lui Muică. După moartea lui Vintilă, Muică a preluat şefia partidului național-liberal. Regele, însă, care iar vroia să-l vadă şef pe George Viziru, i-a trimis vorbă lui Muică să nu accepte şefia, ci să mai aştepte niţel. Muică n-a vrut să asculte de rege — şi regele a început să pîndească momentul să se răzbune. Prilejul s-a ivit luna trecută, cînd liberalii au ţinut o mare întrunire în capitală.

Muică a luat cuvîntul şi după ce a descris în culorile cele mai sumbre halul în care a ajuns ţara de pe urma guvernării naţional-ţărăniste, a scos din piept un strigăt sfîşietor, menit să rămînă în istorie.

— Destul, maiestate!... Scapă-ne!

A doua zi, regele l-a poftit pe Muică la masă — şi l-a îndopat cu speranţe.

— Am fost viu impresionat de apelul dumitale de ieri! i-a spus regele. Ai dreptate! Trebuie să facem ceva ca să scăpăm ţara din situaţia asta.

— Sire, i-a răspuns Muică, îmbujorat de plăcere, partidul liberal îşi pune întreg devotamentul său tradiţional la picioarele tronului.

— Atunci e în ordine! Pregătiţi-vă!

Clubul a aflat peste o oră cuvîntul regal: liberalii să se pregătească. O zi şi o noapte, şi încă o zi, vestea a făcut turul ţării şi a stîrnit zarvă mare: liberalii vin la putere. A treia zi, Muică a avut o surpriză: ziarele anunţau că a sosit în capitală Titulescu, ambasadorul Romîniei la Londra, care a fost chemat de rege spre a face sondaje în vederea unui guvern de concentrare. Muică a plîns de necaz şi ruşine. În schimb, au rîs regele, Kerbală şi Aureanu...

Cristofor îl găsi pe Aureanu moţăind în fotoliu şi, cu respectul datorat vîrstei, îl trezi:

— Domnule Aureanu!

Aureanu tresări şi se frecă la ochi:

— A, Cristofor!... Ştii pentru ce am venit!

— Fireşte că ştiu! răspunse Cristofor. Ai interviul la dumneata?

— Îl am!

— Dă-mi-l!... Îl trimit îndată la *Globul*.

Aureanu se trezi de-a binelea:

— La Stănică Popescu?

— De-a dreptul la el!...

— Ştii că e o idee! făcu Aureanu. Flămînd cum e să stea de vorbă cu regele, să-i dăm speranţa că-i aranjăm o audienţă!

— Nu-i nevoie! Pentru atîta lucru, licheaua asta nu trebuie să spurce palatul... Îl am la mînă şi aşa! Am închiriat în imobilul lui din Brezoianu un etaj în-

treg pentru o sucursală de-a mea, cu un milion pe an... şi i-am dat chiria pe cinci ani înainte. Aşa că Stănică îmi stă la picioare. Ce-i cer, asta-mi face !... Stai să vezi !...

Demonstraţia dură trei minute: un minut pînă îl obţinu Cristofor pe Stănică la telefon şi două minute conversaţia:

— Allo, domnu Popescu ?

— Da ! A ! Conu Cristofor. Să trăieşti ! Ce mai faci ?

— Am o mică rugăminte la dumneata !

— Ascult, coane Cristofor !

— Să-mi publici mîine dimineaţa un interviu cu Aureanu. Il am gata scris !

Stănică începu să se vaiete :

— Aoleo, coane Cristofor, păi la ora asta vii ? Gazeta-i făcută !... Las-o pe poimîine !

— Nu ! îi răspunse, tăios, Cristofor. Nu las nimic. Imi trebuie mîine. Dacă nu apare mîine, să ştii că mă supăr !

Glasul lui Stănică răsună alarmat în receptor :

— Văleu, coane Cristofor, că iute mai eşti la supărare !... Parcă ţi-aş fi zis cine ştie ce !... Trimite-mi istoria aia... să văd ce putem face !

După ce isprăvi, Cristofor rîse triumfător către Aureanu :

— Ai văzut ?

Aureanu văzuse şi-l mînca mîna. Tare ar fi vrut să-i tragă o pereche de palme acestui Cristofor Kerbală ! Auzi, îndrăzneală de paşaportar ticălos ! Să aibă obrăznicia să-i demonstreze — şi cu cîtă plăcere ! — că Stănică Popescu nu-i decît o cîrpă în mîna lui !

— Am văzut ! răspunse el lui Cristofor. Ştiam că Stănică-i o lichea ! Dar o lichea aşa de mare, n-aş fi crezut !

Se uită la ceasornic şi se ridică iute din fotoliu :

— Ei, bravo ! Ne-am luat cu vorba şi s-a făcut opt ! Plec !... Dumneata ce faci ?

— Plec şi eu !

Coborîră braţ la braţ şi se urcară în maşină, amîndoi bine dispuşi :

— Pe aleea Vulpache !

*

Între Nicu Beliotis și Naie Naie nu existau nici gînduri ascunse, nici invidie, nici rezerve de vreun fel oarecare. Pe Nicu și Naie îi lega din copilărie o prietenie străbătută de un reciproc spirit de sacrificiu, care atingea înălțimi mitologice. Lucrul era cu putință, numai pentru că destinul a vrut ca Nicu Beliotis și Naie Naie să vină pe pămînt cu două misiuni care, departe de a se respinge, se căutau spre a se completa : Nicu Beliotis să fie inginer și Naie Naie să fie filozof. Nicu Beliotis să aibă parale și Naie Naie să n-aibă. Nicu Beliotis să vrea să dea și Naie Naie să vrea să ia. Fără dispute, fără introduceri, fără timidități inutile. Totul se întemeia pe averea lui Nicu și pe silogismele lui Naie Naie. Fiindcă tăria lui Nicu stătea în imensa lui avere care era în continuă creștere, iar tăria lui Naie în bogatul lui izvor de silogisme care aveau un succes tot mai mare. In primul an al restaurației se găseau istoriografi originali care susțineau că toată forța spirituală a lui Naie se găsea în sprîncenele lui diabolice. Dar au apărut alții care au putut dovedi că Naie Naie cucerea fetele care frecventau cursurile, cu silogisme — și în special cu un silogism care, deși răsuflat; căpăta, în gura profesorului de logică, accente de o originalitate irezistibilă :

— Domnișoară ! zicea el tinerei studente cu visurile neisprăvite. Cine te iubește pe dumneata este un om deștept. Eu te iubesc pe dumneata. Deci sînt un om deștept !

La care, adăuga în surdină :

— Vino diseară la mine. Am dulceață de trandafiri și stampe japoneze. Vom conversa.

Cu această gîndire filozofică, Naie Naie dădea gata nu numai fetele, ci și pe oamenii politici, pe tinerii pederaști din aristocrație și în primul rînd pe bancheri. Bancherii erau slăbiciunea lui — și el slăbiciunea lor. Cum făcea cunoștință cu un bancher, îi spunea :

— Bancherul este singura specie umană făcută cu adevărat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Dumneata ești bancher. Deci, dumneata ești imaginea lui Dumnezeu pe pămînt.

Cu greu s-ar fi putut găsi un bancher să poată ține piept acestei argumentații a filozofului Naie. Cel vizat se precipita la casa de bani — și-i dădea lui Naie, nu după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ci cu un dram mai mult.

O singură dată Naie a suferit un eșec. Preopinentul era Cristofor Kerbală cu care se afla de o bună bucată de vreme într-un foarte intens comerț filozofic : Cristofor îl ajuta cu de-ale gurii și Naie îl servea cu de-ale minții. Din gratitudine, Cristofor l-a pus mai mare peste întreprinderea lui editorială *Cultura noastră*. Naie, care nu se putea dezbăra de viciul său filozofic nici măcar atunci cînd, din stimă pentru codul penal, i se cerea să să mulțumească numai cu filozofia, făuri chiar din primele zile un nou silogism :

— Cine nu ia cît poate, cînd nu vede stăpînul, este dușmanul nevestei și copiilor săi. Eu nu sînt dușmanul nevestei și copiilor mei. Deci, voi băga mîna pînă în cot...

Și dat fiind că Naie Naie nu era numai un filozof, ci un filozof dinamic, de la vorbă la faptă nu trecură nici douăzeci și patru de ore.

Dar n-a avut noroc. Cristofor Kerbală a aflat și, învățăcel harnic al lui Naie Naie, l-a pedepsit cu propriile lui arme silogistice.

— Un om care fură, i-a zis el, este un hoț. Tu, Naie Naie, ai furat ! Deci, ești un hoț !... Ieși afară!

Și au rămas supărați cîțiva ani, pînă a venit restaurația și iar și-au dat mîna. I-a împăcat regele !... Amicul lui... regele !

Naie se uita la Nicu Beliotis cum își numără banii, fără invidie, fără gînduri ascunse și fără rezerve — și filmul vieții lui îi rulă prin minte ca fulgerul. S-a născut din tată comisar de poliție. Om vrednic. Casa era plină de purcei și de gîște. Dar n-a ținut mult. Intr-o zi, tata a fost adus mort acasă. Ii picase o cărămidă în cap chiar la comisariat, unde se făceau reparații. Durerea lui Naie nu se poate descrie ! Să ai un tată comisar de poliție și să-l pierzi indiferent la orice

vîrstă, dar mai cu seamă la fragedа vîrstă a studenției — nu-i greu de calculat deficitul. De durere, Naie şi-a luat lumea în cap şi a pornit-o prin străinătăţi, ca să fie, rînd pe rînd, simbolist, ateu, nihilist, francmason, anarhist, socialist, catolic — dar totdeauna stipendiat nu se ştie cu cît şi de cine, spre a-şi şlefui arta în a lansa silogisme, unele clare, altele mai puţin, după necesitate. La un an-doi după ce s-a încheiat pacea, Naie s-a înapoiat în ţară, perfect înarmat spre a ajunge profesor de logică, la facultatea de filozofie. Ca logician, Naie a ciupit idei şi parale, în dreapta şi în stînga, de la bancheri, de la industriaşi, de la partide, de la ministerul de interne, de la instituţiile filantropice — şi pentru că, odată cu venirea lui Mussolini la putere, căzuse în misticism, a ciupit de la sinagogi, dar n-a uitat nici de biserici. Totuşi, Naie putu să măsoare forţa silogismelor lui numai cînd s-a hotărît să ciupească şi o văduvă întru Hristos, moştenitoarea gazetei *Vorba romînului*. Tirul şilogismelor lui fu atît de rapid şi ameţitor, încît sfîrşitul bătăliei fu cel aşteptat : văduva căzu, cu gazetă cu tot, în braţele profesorului de logică. Victoria aceasta jucă un rol important în pregătirea restauraţiei : cu gazeta *Vorba romînului*, Naie adună bani de la comunităţile evreieşti şi luptă pentru întoarcerea regelui-stăpîn.

Restauraţia a dat legăturilor dintre Carol şi Naie o bază morală care se lărgea tot mai mult. Naie schimbă ţitlul gazetei din *Vorba romînului* în *Vorba rumînului*. A fost un moment crucial în renaşterea ţării. De cînd cu emanciparea prin tratatul de la Versailles, orice ovrei sau ţigan putea să-şi zică „romîn". Dar „rumîn" nu ! Atributul de „rumîn" nu şi-l putea revendica decît un descendent direct şi neprecupeţit al getotracilor, care veneau tocmai de la maica Roma cea bătrînă. „Rumîn" ! Parcă simţeai omul cum calcă sănătos şi înfipt pe glia rumînească, dezrobită de buruiana liftelor străine. Şi această gazetă rumînească devehi un oficios al palatului. Bineînţeles, Naie Naie cerea acuma cu altă autoritate spirituală subvenţii de la bancherii şi neguştorii greci, armeni, sau ovrei : avea pe rege în spatele lui.

Tot pentru a servi tronul şi ţara, Naie Naie propuse regelui întemeierea grupării P.R. adică a „Prietenilor Regelui". P.R.-iştii erau un corp de elită, foarte restrîns şi selecţionat cu mare băgare de seamă, printre cei care aveau merite deosebite în restauraţie. Fiecare membru al grupării avea dreptul să adauge în coada numelui său aceste două iniţiale: P.R. Pentru aceşti P.R. suveranul înfiinţă un ordin — ordinul „coroana de spini" — care, pentru a-şi asigura o pecete aristocratică, primi o titulatură franceză: „La couronne d'épinnes". Ordinul „coroana de spini" era destinat a fi conferit numai acelora care au suferit pentru Carol, cît a fost prinţ în bejenie. Deşi „coroana de spini" era o instituţie tînără, îşi avea o istorie bogată. Intr-o zi, Nelu Pedicuristul, redactor al *„Drumului nostru"* şi carlist înfocat, veni la Capşa cu vestea:

— Regele a întemeiat un ordin fantastic: „La couronne d'épinnes" !

— Cum, cum? făcu Nectarie, în mijlocul obişnuiţilor lui comeseni, „La couronne des..." ?

Şi făcu un joc de cuvinte în franceză atît de urît, încît roşi pînă şi Mimi Pantof care, oricît de străină îi era limba lui Corneille şi Racine, atîta franţuzească mai ştia şi ea.

Deputatul naţional-ţărănist Sotir, care nu prea se pricepea la de-alde-astea decît în limba lui curat romînească, se aplecă spre doctorul Mihăescu, independentul, să se informeze — şi cînd află, îşi bău mai întîi păhărelul şi ştergîndu-şi zdravăn gura cu şerveţelul, făcu, plin de gravitate:

— Ei, aşa ordin zic şi eu!

Nectarie se uită la el cu dispreţ:

— Ce te bagi, nene? N-auzi? Ordinul ăsta se dă numai carolingienilor!

Din acea zi, aşa a rămas: cine spunea un cuvînt bun despre rege era poreclit carolingian. Şi pe Naie, asta-l jignea. De pildă, el! Era carolingian? Nu! El era un spirit liber! Liber să decidă pe cine să iubească şi pe cine nu! Şi el l-a ales, liber, nesilit de nimeni şi dezinteresat, pe Carol, ca pe un mîntuitor al ţării romîneşti!... Şi să i se spună lui carolingian!

Prin urmare, dacă el este prieten cu acest Nicu, fără gînduri ascunse, nici invidie, nici rezerve de vreun fel oarecare, se cheamă că ar fi niculingian?

Inginerul Nicu Beliotis, care se pregătea să așeze banii în casa de fier, parcă citi în privirea lui Naie întrebarea, pentru că-l întrebă, cu dezinvoltură, arătînd spre pachete:

— Iți trebuie ceva?

Intotdeauna, dar întotdeauna, aceeași întrebare? „Iți trebuie ceva?"... Este de nelecuit acest levantin cu apucăturile lui umilitoare de negustor. Adună în biata țară rumînească averi peste averi cu potlogăriile lui de la căile ferate, dă șperțuri și „cadouri" de milioane în dreapta și în stînga, pe Duduia o umple de giuvaericale, lui Nicolae i-a plătit douăsprezece milioane pentru o casă pe care prințul o luase cu cîteva zile înainte numai cu patru milioane, lui Puiu i-a dăruit un teren de imobil, guvernantei engleze a copilului lui i-a cumpărat o casă, pînă și frizerului care-l rade i-a aranjat un salon de coafură în centru și pe el, prietenul lui bun, gata să-l servească oricînd dezinteresat, sincer, fără gînduri ascunse, nici invidie, nici rezerve de vreun fel oarecare, să-l întrebe dacă-i trebuie ceva!... Ce caracter josnic! Ce murdărie! Grecoteiul, tot grecotei!...

Și cu aceeași dezinvoltură cu care Beliotis l-a întrebat, Naie îi răspunse:

— Știu eu? Dă-mi vreo cinci sute de mii!

Beliotis desprinse, cu îndemînare, din grămadă pachetul și i-l întinse lui Naie:

— Poftim!

Inchise apoi casa de fier și în timp ce-și băga cheile în buzunar, zise, indiferent, aproape distrat:

— Da!... Vroiam să-ți spun ceva și am uitat... A! Da!... N-ar strica să-i strecori mîine regelui o vorbă în chestia contractelor alea cu calea ferată!

Naie Naie nu răspunse nimic. Așa făcuse azi dimineață și cu celălalt bun amic al său, Schnitt, care tot în branșa asta lucra: a căilor ferate. Frați de sînge să fi fost Schnitt și Beliotis, frați gemeni să fi fost Schnitt și Beliotis și tot n-ar fi putut să semene unul

alluia atît de bine în escrocheriile lor cu calea ferată. Şi tot vechiul sistem : să ia bani pentru reparaţii care nu trebuiau să se facă, să strice maşini ca să aibă ce repara, să primească materii prime pe preţ derizoriu, pe care să le revîndă apoi cu preţuri fantastice... Şi amîndoi cu pretenţii la el : să strecoare lui Carol o vorbă !... De ce ? De pomană ?... Să abuzeze el, un P.R. între P.R., de graţia regelui pentru ca toţi jidovii şi grecoteii ăştia să se umple de bani ? Asta nu ! Asta s-o creadă dumnealor ! Şi pe loc i-a răspuns Naie azi dimineaţă lui Schnitt, aşa cum îi răspunde în toate împrejurările acestea, după ce şi-a băgat pachetul în buzunar :

— Dar pentru Aureliu nu dai nimic ?

Şi orice s-ar spune : Schnitt, Schnitt, circumcis, circumcis, dar bun patriot. A scos şi i-a dat încă un pachet de cinci sute de mii :

— Ţine şi pentru Aureliu !

Atunci de ce n-ar face şi Beliotis la fel ? O vorbă bună pe lîngă rege, găseşti, aşa, pe toate gunoaiele ?

Era foarte limpede Naie Naie atunci cînd gîndea. Artistic-întortochiatele lui silogisme dispăreau, pentru a îngădui spiritului său să meargă, neted şi fără ocoluri, la chestie. Astfel că, la discreta sugestie a lui Beliotis cu privire la contracte, el răspunse :

— Dar pentru Aureliu nu dai nimic ?

— O ! făcu ruşinat Beliotis. Uitasem !...

Deschise din nou casa de fier, scoase un pachet şi i-l întinse lui Naie :

— Ţine şi pentru Aureliu !

Se uită la ceasornic şi faţa lui măslinie se învineţi :

— Ce-i asta ? Opt ?... Şi noi mai stăm aici la taifas !

În două minute se găseau în maşină :

— Pe aleea Vulpache !

*

Primul Ministru Marinescu veni la ora fixată în audienţă, însoţit de Mihail Teianu, ministrul industriei şi comerţului şi de Iorgu Potecă, ministrul muncii.

După un scurt raport asupra celor petrecute azi dimineață pe Calea Griviței, Marinescu încheie:

— Acuma, sire, ordinea este pe deplin restabilită. Încercarea comuniștilor de a provoca tulburări n-a izbutit. S-au luat toate măsurile ca vinovații să fie imediat arestați.

— Totuși, ce e cu șomajul? întrebă regele.

— Propagandă comunistă, sire! interveni ministrul muncii. Fac agitație în jurul șomajului și cer să-i ajutăm pe șomeri. I-am ajuta cu dragă inimă. Dar cum să-i ajutăm, dacă nici nu există! Să vrem să ajutăm pe șomeri și n-avem pe cine! Să nu facem confuzie, sire, între săraci și șomeri. Săraci sînt cei care n-au avut niciodată, așa că este firesc să n-aibă nici acum... Pe noi nu ne privește. Pe cînd șomeri sînt cei care au fost în muncă și au rămas fără ocupație. Dar cîți șomeri sînt? Dați-mi voie, sire, să vă arăt rezultatul statisticii organizate de mine după normele cele mai sănătoase. În ianuarie 1929 am avut 77.761 șomeri. Era după guvernarea liberală. Un an mai tîrziu în ianuarie 1930, am avut numai 12.622 șomeri... pentru ca acuma, după mai puțin de un an de glorioasă domnie a maiestății voastre... să avem numai 1500... Una mie cinci sute de șomeri!... Asta-i tot!

Regele, care cunoștea adevărul asupra concedierilor masive în industria petrolului, în industria metalurgică, în industria textilă, în construcții, îl întrebă cu multă bunăvoință pe Iorgu Potecă:

— De unde ai cifra aceasta?

— După numărul celor care frecventează cantinele. La cantină vin numai cei care n-au ce mînca. Cine nu vine la cantină înseamnă că are ce să mănînce.

Răspunsul atrase asupra ministrului muncii o privire plină de stimă și simpatie din partea regelui. Acest Iorgu Potecă îi plăcea. Avea o gîndire demnă de un Naie Naie. Stimulat de efectul favorabil al explicațiilor lui, ministrul muncii continuă:

— Dar încă ceva, sire! Admițînd că avem 1500 de șomeri... deși mă îndoiesc, pentru că printre ei se strecoară la cantine și mulți săraci...

— Asta-i sigur! interveni Teianu.

— Cei mai mulţi sînt săraci, nu şomeri ! făcu Marinescu.

— Şi chiar dacă unii dintre ei sînt şomeri, zise Telanu, sînt obraznici. Fac scandal ! Agită publicul împotriva maiestăţii voastre şi împotriva guvernului !

Ministrul muncii se arătă mai tolerant :

— Totuşi, trebuie să fim şi noi mai înţelegători. Omul la necaz este totdeauna nervos, nemulţumit şi gata să protesteze. De aceea, am şi dat dispoziţii funcţionarilor care lucrează la biroul pentru ajutorul şomerilor să se poarte cît mai delicat cu ei... „Vă rog să vă purtaţi foarte delicat cu oamenii, le-am zis, şi cumpăna răbdării să treacă de la dumneavoastră".

Cu fiecare cuvînt rostit de ministrul muncii, creştea şi admiraţia regelui, care citise de curînd un raport asupra celor ce se petrec în sectorul albastru. Acolo stăpîneşte o femeie, Măriuca Mălin, căreia i se zice „regina şomerilor", pentru felul cum are grijă de ei. Secundată de o droaie de agenţi electorali, „regina" ia la bătaie pe cei care vin la ea să se plîngă, le reduce raţia de ajutor sau le retrage fişa de şomeri. Iar dacă şomerii protestează, ea îi ameninţă că-i dă pe mîna jandarmilor sau a studenţilor. Un şomer, de disperare, s-a dus în closetul primăriei şi s-a spînzurat. Cum i s-a adus vestea, regina, de frică, a dat fuga şi i-a strecurat mortului, în buzunar, fişa de ajutor. Astfel că tot ce-i spunea Iorgu Potecă, se întindea ca o alifie liniştitoare pe sufletul lui Carol II.

— Sînt de acord cu punctul de vedere al domnului ministru al muncii ! spuse el. Trebuie să ne purtăm delicat... Continuă, te rog, dragă Potecă !...

Insufleţit de îndemnul regal, ministrul muncii vorbi mai departe :

— Dar, precum spuneam, să admitem că toţi cei 1500 care vin la cantine sînt şomeri autentici. Totuşi, sire, unde scrie că ajutorarea şomerilor trebuie să cadă exclusiv în sarcina statului ? Dar societatea ? Societatea n-are nici o datorie ? Societatea n-are nici un cuvînt de spus ? S-a constatat şi în ţările apusene, cu bugete echilibrate, că societatea a luat şi ea o parte activă la ajutorarea şomerilor. De ce ? Pentru că şo-

majul, fiind o plagă socială, trebuie combătut de toate forțele societății.

— Absolut! făcu regele. Și te rog pe dumneata... și rog tot guvernul... să-mi recomande și mie o familie de șomeri pe care s-o ajut.

Teianu, electrizat de gestul lui Carol, sări în picioare și uitînd că în toată încăperea nu sînt decît ei patru, răcni, urmat îndată de Potecă și Marinescu:

— Trăiască regele!

Carol zîmbi și le făcu semn să șadă.

— Numai să aveți grijă, zise el, să nu fie niște șomeri comuniști!

Marinescu ridică mîinile la cer:

— Atîta ar mai lipsi! Regele nostru să ajute pe comuniști! Dacă regele nostru...

Dar regele nu-l mai asculta, pentru că interesul lui se și deplasase înspre un alt obiectiv.

— Și ce se aude cu rectificarea bugetului? îl întrebă el, brusc, pe Marinescu.

Deși întrerupt în mijlocul frazei, Marinescu nu-și pierdu cumpătul. Regele avea dreptate să fie nerăbdător. De cîteva zile i-a cerut o mică rectificare a bugetului general, care fusese fixat încă în urmă cu cîteva luni: să mărească fondurile pentru armată cu trei miliarde. Armata e baza! Primejdia unui atac din partea Uniunii Sovietice este iminentă. Armata are nevoie de bani, pentru a feri țara de o invazie. Trebuie cel puțin trei miliarde. Imediat! Și Marinescu s-a zbătut să rupă din bugetul celorlalte departamente, spre a trece disponibilul asupra armatei.

— Sire, răspunse el, cred că am rezolvat problema.

Ochii lui Carol erau numai jăratic:

— Cum, cum? întrebă el, precipitat.

— Sire, mai întîi am anulat suma prevăzută pentru ajutor de șomaj. Nu este șomaj, nu trebuie ajutor!

— Cît reprezintă?

— 5 milioane!

— Puțin! zise regele, nemulțumit.

— Sire, se scuză Marinescu, asta-i din vina șomajului. Nu este șomaj, n-avem buget pentru șomaj... In schimb, cu totul alta e situația la sănătate... La

sănătate am tăiat 5 milioane de la capitolul „profilaxia tuberculozei", 23 milioane de la ajutorul acordat văduvelor, orfanilor și invalizilor, 21 milioane din hrana bolnavilor internați în spitale, 7 milioane de la combaterea bolilor medico-sociale, 89 milioane din salariile medicilor...

Fruntea lui Carol se descrețea cu fiecare cifră: 5 milioane... 7 milioane... 9 milioane... 13... 12... 8... 3...

— In total, sire, la sănătate am scos 370 milioane.

Regele își exprimă zgomotos mulțumirea:

— Bravo! Foarte bine! Acu sînt curios să știu ce-ai făcut la instrucția publică.

Și-și aminti de Arghir!... Ciudat! De dimineață, de cînd i-a vorbit Puiu, Arghir îi revine în minte mereu. Mîine va împlini șaizeci de ani!... Trebuie făcut ceva pentru el!...

— La instrucția publică, sire, arătă Marinescu, rezultatele au fost și mai frumoase... La școlile rurale...

— Nu! zise Carol, generos. Te cred!... Nu sînt așa de meschin încît să mă intereseze detaliile acestea. Eu vreau să știu totalul!... Cît?

— 800 milioane, sire!

— Splendid!... 800 milioane!... Țara va fi apărată și nimeni nu se va plînge de lipsa de școli... Știți, domnilor, ce mi-a spus aseară sir Detterding? Că școala este o mare binefacere, dar tocmai pentru că este o mare binefacere, ar fi nedrept să se dea tuturor indivizilor, pentru că nu toți o merită. Sir Detterding zicea că la el în Anglia, învățătura nici nu este prea mult prețuită. Ca dovadă, un profesor e plătit mult mai puțin decît un valet. Și mi-a mai dat un exemplu: Italia. De mulți ani, marii proprietari rurali din Italia au obținut să nu se facă școli la țară, pentru că țăranii nu trebuie să știe carte!... 800 de milioane!... Splendid!... Zi-i mai departe! Ascult!

Dispensat de rege să mai intre în amănunte, Marinescu se rezumă la totaluri, astfel că în cincisprezece minute putu supune suveranului său o situație clară: rectificarea bugetului aducea armatei nu numai plusul de 3 miliarde, dar și un prisos de vreo 325 de milioane și ceva.

— Domnilor, declară Carol căruia i se putea citi satisfacţia pe obraz, aţi lucrat bine! Vă mulţumesc!
În curtea palatului, Teianu se uită la ceasornic:
— Opt? Nu se poate!
Ca să fie sigur, întrebă pe ofiţerul de serviciu care, întîmplător, se afla lîngă el:
— Cît e ceasul, domnule locotenent?
— Opt fix, domnule ministru!
— Mulţumesc!
Şi se aruncă în maşină:
— Pe aleea Vulpache!

*

Era ora unu noaptea, cînd prin poarta din dosul palatului ţîşni un auto mic care o luă spre Brezoianu. Pe uliţele zgîrcit luminate nu se zăreau, din loc în loc, decît siluete femenine care, cu pas grăbit, ca şi cum ar fi avut treabă, făceau parcursul între două felinare, dus şi întors. Deodată, maşina se opri în faţa uneia dintre femei:
— Pssst, pssst!
Femeia, nici nu întoarse capul şi goni mai departe între felinarele ei.
Un cap cu o pălărie trasă peste ochi, se ivi prin portiera maşinii:
— Pssst! Pssst!
Femeia se opri şi strigă revoltată.
— Ce vrei, domnule?
Omul din maşină îi spuse:
— Urcă-te! Plătesc bine!
Indignarea femeii nu mai cunoscu margini:
— Ia vezi-ţi de treabă, domnule! Nu ţi-e ruşine? Eu sînt femeie cinstită!
Şi dădu să plece. Omul din maşină sări după ea şi o apucă de braţ. Femeia, speriată, începu să zbiere:
— Gardist, ajutor, gardist!
Dar ia gardist de unde nu-i! Femeia rîse încetişor:
— Să mai ţip, sire?
— Nu-i nevoie! răspunse omul cu pălărie. Mi-ajunge!

Şi o împinse în maşină, care luă drumul înapoi spre palat.

Peste o oră, femeia ieşea singură de acolo, dar la poartă o aştepta un comisar de poliţie care-i întinse un plic :

— Uite, aici !... Şi dacă scoţi o vorbă, te-a luat aghiuţă ! Auzi, fă !... Numai atîtica să spui şi te rupe cu dinţii chiar domnul prefect în persoană !... Iţi ia şi condicuţa şi te bagă şi la ţuhaus !

Femeia abia avu timpul să ia cadoul din mînă şi să se dea la o parte, pentru că aceeaşi maşină trecu pe dinaintea ei ca un fulger şi o luă spre aleea Vulpache.

In timp ce-şi alegea rochia de seară, ea căuta să-şi aducă aminte cînd şi unde a mai mîncat o asemenea bătaie. La Milano ? La Florenţa ? La Veneţia ? La Bruxelles ? La Berna ? Bătăi mîncase ea multe, dar nu ca bătaia de ast-noapte... Stai ! Şi-a amintit ! În Normandia ! La vila lor din Coësmes ! Cu trei ani în urmă !... El nu se supărase atîta că l-a înşelat cu un şofer ! Se întîmplă ! Altceva l-a scos din minţi : de ce şi-a găsit să-l înşele tocmai cu şoferul ei personal ?

— Nu admit ! răcnise el, cu spume la gură. Cu propriul tău şofer e imoral ! Imoral, scîrnăvie !... Auzi sau n-auzi ?

Urla şi o lovea fără milă. Fără milă, dar cu multă băgare de seamă, ca să nu lase urme. Nu-i plăcea ca din bătaie, ea să mai iasă cu vînătăi, cu urme, cu zgîrieturi pe părţile vizibile. Aveau şi-n exil musafiri şi nu făcea ca străinii să afle că s-ar fi petrecut ceva între ei. Palmele lui, deci, după un lung exerciţiu, ştiau să se îndrepte instinctiv spre acea clasică şi discretă regiune anatomică, pe care cele mai vechi civilizaţii au consacrat-o drept bază a pedagogiei.

Totuşi, bătaia de ieri parcă a fost şi mai teribilă. Repeta aceleaşi cuvinte :

— E imoral, scîrnăvie !

Dar o lovea mai cu sete. Ea, n-avea nimic împotrivă. Găsea şi ea că el are dreptate : este imoral. Nu

se cuvenea să i-o facă! De aceea, cînd a luat-o la bătaie, ea n-a spus nici cîrc. Numai cînd a început să dea cu piciorul în ea, a cuprins-o îngrijorarea:

— Ia seama, dragă! i-a strigat ea. Am diseară musafiri!

Dar spaima ei era de prisos. El știa s-o bată, fără să-i lase urme, pînă și cu piciorul. Așa că a bătut-o aproape o jumătate de oră. Și amîndoi se simțeau fericiți! Știau amîndoi că fiecare lovitură de-a lui, era încă un inel care-i lega între ei. Se iubeau mult — și se întrebau de multe ori, dacă nu cumva el o înșeală pe ea și ea pe el, ca să dea prilej încă unui scandal sau încă unei bătăi, numai spre a-și întări și mai mult dragostea. La un moment dat, el, mai furios ca oricînd, a avut un strigăt patetic, care a făcut-o pe ea să se cutremure de milă:

— Nu m-am învățat minte să nu-ți mai dau o mașină pe mînă, ca să nu mai ai un șofer al tău personal! Am uitat că acuma ai intrat în familia mea!...

Dar de îndată ce a trecut criza, el i-a căzut în genunchi:

— Iartă-mă!

Ea s-a înghesuit în el și, plîngînd în sughițuri, i-a spus:

— Nebunule! Dragul meu!... Scumpul meu!... Cu furiile tale o să ajungi la balamuc.

Apoi, au vorbit despre afaceri. Ea l-a întrebat dacă Ivar Kreuger, regele chibriturilor, i-a făcut transferul de lire în Elveția, și el a întrebat-o cît i-a ieșit la pocker. Și s-au îmbrățișat pătimaș. Erau fericiți. Și-au realizat visul. El era rege — și ea nu mai trebuia să se ascundă. In vila aceasta din aleea Vulpache se simțea, în sfîrșit, acasă la ea. Primea musafiri — și toți erau la fel de încîntați cînd ea le întindea mîna să i-o sărute. Oficial n-avea rang regal și nici măcar princiar. Dar titlul ei particular făcea cît amîndouă: i se spunea Duduia! De la valet și pînă la primul ministru, toți îi spuneau „Duduie"! Și ea accepta cu plăcere să fie numită așa! Era un omagiu adus atît puterii, cît și tinereții ei! Ce putea cere mai mult deocamdată?!...

Subreta intră s-o anunțe:

— Duduie! Au sosit doamna și domnul ministru Teianu!

Ea se sperie:

— Au și început să vină? Dar cît e ceasul?

— Opt și jumătate!

Seara fu veselă și însuflețită, ca toate serile din aleea Vulpache. De la masă, musafirii trecură la pocker și, după ce ea cîștigă tot, se trecu la obișnuita conversație în jurul operelor filantropice ale regelui. Mihail Teianu P.R. făcu începutul.

— Azi după masă, povesti el, maiestatea sa regele a cerut guvernului să-i recomande o familie de șomeri pe care s-o ajute.

— Dar stați să vă povestesc eu una! zise Maramă P.R. Maiestatea sa regele a vizitat ieri pe neașteptate cartierele sărace. La circumscripția 17 poliție s-a dat jos din mașină și s-a interesat de starea materială a funcționarilor. La circumscripția 9 a vrut să știe dacă contribuabilii sînt în curent cu plata impozitelor... La circumscripția 29 a ținut să cunoască prețul alimentelor. Și cînd s-a întors la palat, a întîlnit în drum un țăran și i-a dat bani să-și cumpere un cal.

— A propos! zise Naie P.R. Un caz într-adevăr emoționant și pilduitor. Un elev de clasa I a Liceului Național din Iași a scris maiestății sale regelui că nu poate lua parte la defilarea de 10 mai a cercetașilor, pentru că n-are uniformă. Și maiestatea sa regele i-a trimis îndată banii care-i trebuie.

Beliotis P.R. se uită la Schnitt P.R., Schnitt P.R. se uită la Beliotis P.R., amîndoi se uitară la Cristofor P.R. și în cele din urmă, Cristofor P.R. luă inițiativa:

— Duduie, vă rog să primiți acest cec de cinci sute de mii de lei pentru operele filantropice ale maiestății sale.

— Și din partea mea, Duduie! zise Beliotis P.R. întinzînd Duduiei un cec.

— Și din partea mea! făcu Schnitt P.R.

O sonerie scurtă ridică pe toți în picioare. Era semnalul că trebuie să plece. Maiestatea sa regele sosise!

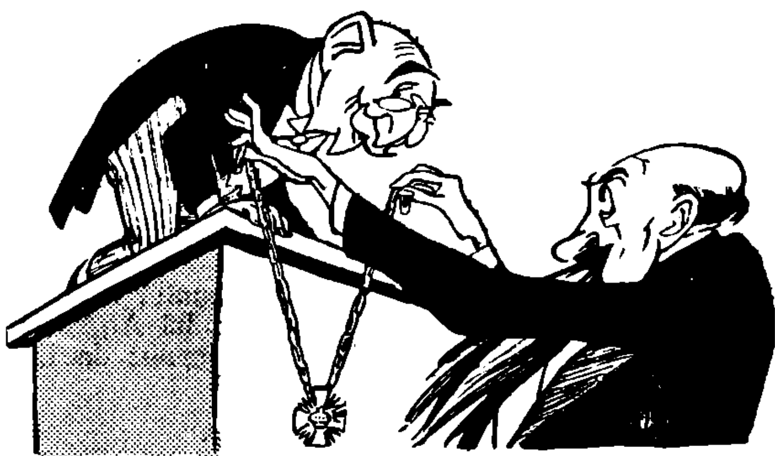
După ce ultimul musafir dispăru, Duduia alergă în camera ei unde o aştepta regele. Figura lui Carol radia atîta încîntare, încît Duduia, impresionată, îl întrebă :

— Dar ce s-a întîmplat că eşti atît de bine dispus ?

— Sînt fericit, dragă ! răspunse Carol. Arghir împlineşte peste cîteva zile şaizeci de ani !

Spaima cu care se uită Duduia la el, îl făcu pe rege să rîdă :

— Te-ai speriat ? Crezi că am înnebunit ? Nu ! Vorbesc serios. Cu această aniversare a lui Arghir, rezolv criza politică !... De pildă, ce-ai spune dacă, de ziua lui, i-aş face cadou un guvern ?

VIII

De cînd s-a născut, Arghir nu s-a simțit atît de deprimat ca acum. Cel puțin el, nu-și amintea. Gînduri negre ca iadul îi umpleau mintea și presimțiri sumbre îi torturau sufletul. Numai neajunsuri și umilințe. De două săptămîni mai cu seamă, ghinionul se ținea scai de el. Fusese la Roma și ceruse audiență la Mussolini. Dar Ducele refuză să stea de vorbă cu el, pentru că, după informațiile pe care le avea, Arghir ar fi fost în urmă cu două luni la Florența și ar fi făcut propagandă antifascistă. Or, Ducele nu vrea să pățească și cu Arghir ceea ce a pățit cu Rabindranath Tagore, care a fost primit în triumf de fasciști, dar care, îndată ce s-a înapoiat în India, i-a înjurat.

Afrontul pe care i-l făcea Mussolini, îl buimăci pe Arghir. E ridicol! E absurd! E criminal! Aici este o manevră a cuiva. Canaliile din țară nu-l lasă nici

aici să respire. Il urmăresc peste tot. Ce vor cu el?

Supărat cum numai el știa să fie, Arghir alergă la legația romînă din Roma:

— Niculescule dragă, dar, pentru Dumnezeu, ce s-a întîmplat?... Sînt nevinovat! Jur pe mama mea că sînt nevinovat! Cineva s-a înșelat asupra intențiilor mele. Am fost la Florența două zile și n-am văzut decît fasciști, n-am stat de vorbă decît cu fasciști, am primit un redactor fascist... și fără să fiu dator, ca un străin, am adus laude mari lui Mussolini. Cum poate cineva crede c-aș fi putut vorbi împotriva regimului fascist, în țară prietenă, eu, om politic și șef de partid, care era să fiu și șef de guvern? Eu n-am nici o pretenție. Dacă sînt invitat, zic mulțămesc!... Dacă nu mă invită, mă-nchin respectuos și zic iar: mulțămesc! Dacă așa este voința Ducelui, ce pot face eu? Doar atîta vreau: să mă primească Ducele ca să-i explic!

Nimeni pe lume nu-și poate închipui cît a suferit ilustrul profesor în zilele acelea, pînă s-a îndurat Mussolini să-l primească în audiență și să-l decoreze.

A urmat după aceea alt necaz. Joia trecută, cînd se înapoia din Italia, s-a oprit în gara Timișoara, unde au venit să-l salute reprezentanții tuturor autorităților, elevii tuturor școlilor și zeci de mii de cetățeni care umpleau străzile dimprejur. N-a lipsit, bineînțeles, nici muzica militară. A fost o demonstrație uriașă. Dar cu atît mai mare a fost și tristețea nefericitului Arghir — care, cu fața întunecată, a vorbit de la fereastră, mulțimii:

— Pe mine vă rog să nu mă confundați cu oamenii politici. Sînt cel mai izolat om din țară. Nația nu mă înțelege. Manifestația dumneavoastră nu este o consolare suficientă pentru un om nedreptățit ca mine. Asta am vrut să știți!

Apoi, s-a retras în vagon și, cu toate aclamațiile, nu s-a mai arătat lumii pînă ce nu s-a pus trenul în mișcare.

A doua zi, o nouă supărare, în Cameră. De astă dată, din partea lui Cață. Cînd Cață vorbește, simte Arghir că i se întorc mațele pe dos. Nu-l înghite și

nu-l înghite!... Un caraghios şi un obraznic!... Şi acuma la fel. Ce pretenţii! Cică atîta vreme cît se află un Caţă la tribună, nimeni n-are voie să mişte. De aia, nici Arghir n-are voie să stea de vorbă cu doctorul Bratu:

— Vă rog să nu faceţi conversaţii particulare!

Lui Arghir, cum se şi cuvenea, i-a sărit ţandăra:

— Domnule preşedinte, s-a adresat el preşedintelui, oratorul îşi permite de mult timp la adresa mea, un limbaj...

— Ce-i aia: îşi permite? îi răspunse Caţă cu aceeaşi sfîntă indignare.

Lui Arghir atîta i-a trebuit! Tot năduful care-i mînca sufletul din pricina lipsei de recunoştinţă a ţării, şi-l vărsă pe capul sărmanului Caţă:

— Să nu fii obraznic, domnule! (Nici nu-i spunea pe nume!) Aici, dumneata, domnule, să nu dai lecţii de bună cuviinţă. Acasă la dumneata să vorbeşti aşa, nu cu noi! Să-nveţi la vîrsta aceasta ceea ce n-ai învăţat de copil! Te tolerez de ani de zile şi n-ai înţeles mărinimia iertării mele!... Curariseşte-te dacă eşti bolnav! Aici nu-i loc de scandal, în care cine n-are treabă, vine cu urile şi intrigile lui. Aici nu-i bordelul dumitale de la hotelul Bejan! Te legi ca boala de om sănătos! Trăieşti în fereastră, înaintea copiilor care te aplaudă... Toţi, copii fără inteligenţă şi nedisciplinaţi, cu care ai făcut nenorocirea acestei ţări... Ţi-o spun pentru că eşti necuviincios...

Dar cîte nu i-a spus el lui Caţă, care stătea înlemnit, cu gura căscată, fără să îndrăznească să scoată un cuvînt.

S-ar fi putut crede că asta i-a făcut bine ilustrului profesor. Dar nu! Tristeţea a rămas aceeaşi! Nouă guri de hrănit... şi să-i hrănească... mă rog, cu ce să-i hrănească!... De unde?... Fiindcă ce este el, om care împlineşte şaizeci de ani, în ţara aceasta romînească? Un simplu profesor la Universitate! Şi altceva? Un profesor oarecare la şcoala de război! Şi după aceea? Un biet profesor la Academia de comerţ! Mare brînză! Şi mai ce? Ştiu eu ce? Director la şcoala misionară din Vălenii de Munte... Bine! Hai

să zicem că-i așa!... Ba, ceva mai mult! Hai să zicem că e director și la școala romînă dela Fontenay-aux-Roses de lîngă Paris... Și director la școala italo-romînă din Veneția... și președinte și membru al Comitetului monumentelor istorice... și președinte al comisiei de burse pentru țară și străinătate... și membru al Academiei Romîne... și președinte al Comisiei istorice... și președinte al Comisiei de publicații a Casei Școalelor... și rector universitar... și deputat... și director al propriei sale biblioteci, decretată instituție de stat!... Hai să zicem că ar fi și așa!... Și hai să zicem că încasează cîte o nenorocită de leafă de la fiecare din funcțiile astea!... Ei și?... Dar încolo, ce este el, profesorul Arghir, care are nouă guri de hrănit, în țara aceasta romînească, în care numai escrocii și obraznicii au drept la bogății și onoruri?

Și pentru că atîta, pesemne, n-ajungea să-i strice orice poftă de viață, a mai trebuit să intervină și criza politică. Criza asta politică îl face din om, ne-om. Regele mereu îl cheamă să-i ceară sfaturi, dar tot după alții se ia. Acu, își pune toată nădejdea în Titulescu. Dar ce poate face un Titulescu aici? O fi bun acolo, la Londra. In țară, însă...

Telefonul îl sili să-și suspende tristețea pentru cîteva clipe. Era Puiu:

— Domnule profesor, maiestatea sa regele vă roagă să poftiți azi la șase la palat, într-o audiență colectivă a șefilor de partide!

Mă mir! își zise Arghir. Regele binevoiește totuși să mă recunoască șef de partid!

Și tristețea își înfipse și mai adînc gheara în inima lui.

*

In sala tronului, regele, ascultat cu respect de șefii partidelor politice, vorbea:

— Sînt hotărît să întrunesc la un loc, după cum v-am spus, maximumul de elemente conștiente de datoria ce le incumbă. Și Romînia are nevoie astăzi, cînd greutățile sînt dintre cele mai mari, de o grupare care să strîngă cît mai multe forțe. Acei care,

cu toată sinceritatea, vor răspunde la apelul meu, vor arăta că-și dau seama de rolul politic pe care trebuie să-l joace în țara aceasta. Dacă, din păcate, această „Uniune Națională" nu se va înfăptui, eu unul nu voi purta nici o răspundere. Aștept !

Arghir luă cel dintîi cuvîntul :

— Sire, de vreme ce noul guvern va fi format de Titulescu, cu aureola pe care i-a dat-o activitatea de la Liga Națiunilor, nu cred să mai fie nevoie de colaborarea celorlalte partide. In ce mă privește, eu, care nu-s nici cel mai bătrîn, nici cel mai tare, trebuie să declar că ceea ce am refuzat viitorului președinte al Consiliului de miniștri, nu pot refuza regelui. Neaparținînd vechiului regim, n-am de discutat combinații electorale. De aceea, n-am nici pretenții de ridicat și nici condiții de pus — și mă retrag la Vălenii de Munte, să-mi văd mai departe de activitatea mea culturală.

— Și eu, sire, făcu Dacu grav, mă retrag la Bădăcin să-mi văd de bucățica de pămînt cîtă mi-a rămas de la tata.

— Și eu, sire, spuse și George Viziru, mă retrag la Iași, să-mi văd de catedră !

Toți se retrăgeau undeva, spre a-și vedea de ceva. Regele îi lăsă pe toți să-și spună cuvîntul, apoi îi făcu semn lui Titulescu să-l urmeze în camera de alături. Șefii de partide, rămași singuri, nici nu avură timpul să-și întoarcă spatele unul altuia — că Titulescu reveni și-i șopti lui Arghir :

— Te așteaptă !

Ilustrul profesor intră la rege nedumerit. Ce-ar mai avea regele să-i spună ? Situația era definitiv limpezită : să-și facă Titulescu guvernul lui de tehnicieni, cu cine o putea !

Dar regele, vesel, se apropie de el și-i strînse mîna.

— Cu ocazia celor șaizeci de ani ai dumitale, dă-mi voie, domnule profesor, să te felicit și să-ți urez să mai trăiești încă de vreo cîteva ori șaizeci de ani, spre binele țării.

Apoi îl sărută. Cu lacrimi în ochi, Arghir vru să-i mulțumească, dar regele nu-l lăsă.

— Un moment, domnule profesor! Încă n-am isprăvit! Cred că la un asemenea prilej ţi se cuvine din partea mea o mică atenţie. Poftim!

Şi-i înmînă o hîrtie. Arghir, cu darul lui de a îmbrăţişa cuprinsul unei pagini dintr-o singură privire, simţi că i se taie picioarele: era decretul regal prin care era numit prim ministru al ţării.

— Sire, bîlbîi el, vă mulţumesc!... Eu cred că aş putea guverna. Dar vreau să se ştie că eu n-am cerut-o şi nici n-o cer! Maiestatea ta ştie că a accepta să fiu prim ministru, este cel mai mare sacrificiu al vieţii mele. Mulţumesc, sire, mulţumesc!

Credea că se poate retrage, spre a alerga acasă la coana Tinca, să-i arate cadoul pe care i l-a făcut Carol. Dar regele tot nu-i dădu voie să plece:

— Un moment, domnule prim ministru, un moment!... Mai este ceva!... Uite şi asta!

Arghir se uită şi nu-i venea să-şi creadă ochilor. Era încă un decret. Scris în întregime de însăşi mîna lui Carol. Regele îl copleşea cu surprizele. Îi dădea un guvern gata format. Era un dar care putea fi inspirat numai de inima generoasă a unui rege. Îi lua de pe cap o grijă înfricoşătoare. Pentru un guvern trebuie miniştri! Şi el, de unde să ia miniştri, dacă-i cel mai izolat om din ţară? Are un partid. Dar cîţi membri sînt în partid? Doi! Amîndoi devotaţi! Foarte devotaţi! Dar doi: Petrescu-Goleşti şi Deleanu-Adjud, pe care Arghir, de drag ce-i era, din „Rahat" nu-l scotea. Ei, poftim de fă un guvern numai cu un Petrescu şi cu un Rahat! Şi cînd colo, regele îi dă întreaga listă a miniştrilor. În marea lui bunătate, maiestatea sa regele pînă şi la asta s-a gîndit: să-l scutească de o bătaie de cap cu formarea guvernului. Un singur lucru nu-i plăcea lui Arghir: în fruntea listei se găsea Aureanu. Îndată se răscoliră în el toate amintirile urîte legate de acest individ. Un porc! Un porc cum nu sînt doi pe lume. Conu Alecu Porcu a fost un înger pe lîngă el! Cîte n-a trebuit să tragă el de pe urma acestui Aureanu!

— Sire, îndrăzni el să obiecteze, cum voi putea guverna cu Aureanu? Aureanu e un monstru!

Regele îi contraargumentă:
— O, un monstru!... Mai întîi nu uita că e boier!
Aşa e! gîndi Arghir! Regele are dreptate. Porc, porc, dar boier! Şi apoi, nu-i nenorocirea aşa de mare, fiindcă unde l-a pus regele pe Aureanu? La departamentul finanţelor! E perfect!... La finanţe poate veni cine-o vrea! Pe Arghir finanţele nu-l interesează de loc. Ce se poate pricepe un savant ca el la finanţe? În viaţa lui n-a fost nici zaraf, nici negustor. La de-alde astea se poate pricepe numai un pungaş cu Aureanu. Aşa că n-are decit să vină la finanţe şi să plece de acolo cînd i-o spune Arghir. Nu se supără Arghir pentru asta. Ba, trebuie să-i mai si mulţumească regelui, că i-a luat încă o belea de pe cap.
Vibrînd de recunoştinţă că pînă şi prin acest mic detaliu regele vroia să-i demonstreze cît de mult ţine să-i uşureze sarcina grea a guvernării, Arghir îi apucă mîna şi i-o sărută.
— Sire! Sînteţi nu numai Carol II cel curajos, ci şi Carol II cel milos!

*

Capitala era în sărbătoare. Azi avea să aibă loc parada de 10 mai — cea dintîi sub domnia lui Carol II. Bulevardele erau împodobite cu covoare şi ghirlande de flori, magazinele arboraseră drapele care fîlfîiau, sub cerul senin şi albastru, cu unduiri maiestuoase, iar gardienii, jandarmii, ofiţerii şi co misarii, se agitau, răcneau, înjurau, îmbrînceau lumea de pe trotuare, pentru că asta vroiau: să asigure ordinea şi liniştea.
Deodată, peste larma aceasta asurzitoare, se auziră signalele vardiştilor. Un freamăt de nerăbdare străbătu mulţimea:
— Vine!
Dar peste o clipă, mulţimea rămase nedumerită: dinspre palat se auzeau tot mai clar, trîmbite, tobe, clarinete, piculine, intonînd un cîntec atît de vesel, atît de vioi, încît fiecare se întreba: Ce-o fi asta? Vreun taraf de lăutari care se întoarce de la nuntă

şi a greşit drumul? Frumos cîntec! Te invită să ţopăi!...

— Păi cred şi eu! ziseră cîţiva mai pricepuţi din mulţime. E „Casa cu trei fete"!

Mulţimea începu să rîdă:

— Măi, fire-ar să fie! Şi tocmai acum cînd trebuie să înceapă defilarea!

Nedumerirea fu şi mai mare cînd apărură cîteva şiruri de inşi într-o învălmăşeală de roşu, de alb, de verde, galben, negru, albastru, sub un morman de fireturi şi trese, iar sus, în vîrf, cu un fel de podoabă care nu era nici chipiu, nici căciulă, nici pălărie, nici coif, dar care putea fi de toate, prin bogăţia ei de metal, de blană şi stofă. Ce era sub această aglomeraţie de confecţiuni nu se putea şti. Vizibile la toate aceste ciudate făpturi erau numai buzele care suflau în instrumentele de vînt, mîinile care băteau în darabană şi picioarele care se mişcau iute. Peste o clipă însă, mulţimea văzu şi înţelese: era fanfara militară care consacra azi marşul de operetă „Casa cu trei fete" de Schubert, ca noul marş al armatei romîne.

Şi defilarea începu. Rînduri, rînduri, soldaţii şi ofiţerii, în noua lor uniformă multicoloră, treceau, în pas de dans, săltăreţi, asudaţi şi aplaudaţi de mulţimea uimită şi nespus de amuzată. Dar aplauzele cele mai multe le recoltă regele. Era şi irezistibil în noua lui uniformă de jandarmi călări. Cu coiful lui sclipitor, cu manşetele lui pînă-n cot, cu multiplele lui decoraţii, cu cizmele lui larg căscate de la genunchi — aşa cum stătea, mîndru, pe calul lui alb, regele părea un gigant. Totuşi, nu un gigant fioros, ci un gigant mulţumit. Armata lui avea succes. Aplauzele erau confirmarea că ceea ce a făcut, a făcut bine — şi totodată un îndemn să stăruie şi mai departe pe calea aceasta, spre binele ţării, pentru că armata e baza.

Foarte mulţumit defilă şi primul ministru Arghir, care, în maşina lui prezidenţială, saluta mulţimea, cu jobenul în mînă, în dreapta şi în stînga, şi-şi spunea că oricît de sceptic ai fi, trebuie să crezi în

minuni. Cît e de cînd a venit la putere? Trei săptămîni! Numai trei săptămîni — și uite ce schimbat e poporul acesta, care pînă acum nu făcea decît să se vaiete și să aibă pretenții. S-a isprăvit cu pretențiile! De 1 Mai le-a arătat el bolșevicilor, pretenții!... Dacă vor demonstrație, bine! Dar fără steag roșu și așa de strîns încadrați de jandarmi și poliție, încît altădată să-i apuce groaza numai cînd li s-o pomeni de 1 Mai. Așa că, azi, toate pretențiile aparțin trecutului. Azi poporul e vesel și fericit. Secretul? Tot secretul stă în principiul de stat al primului ministru Arghir: *fără politică*. Să muncim, nu să facem politică!

— Domnule profesor! l-au întrebat gazetarii, cînd au aflat că a fost numit prim ministru. Cu ce program politic veți guverna?

— Ia mai lăsați-mă în pace cu politica! s-a răstit ilustrul profesor la ei. Țara arde și voi vreți politică. Voi nu vedeți ce se întîmplă pe lume? Atunci cum mai puteți vorbi de politică? Eu am un program: fără politică și fără partide politice! Și de programul acesta vreau să mă țin. Asta e politica mea: fără politică și fără partide politice! Vin ca restauratorul constituției. Regele mi-a dat mătura cea mare, pentru a mătura pe toți paraziții politici. Am ac de cojocul fiecăruia. Am ac mare pentru cojocul oamenilor mari, am ac mic, pentru cojocul oamenilor mici. Programul meu urmărește însuflețirea stărilor vechi și cucerirea provinciilor noi... Acel care guvernează sînt eu și numai eu și am pumnul solid pe care-l necesită azi România. La vîrsta mea, omul nu mai e dominat de nici o ambiție deșartă, ci numai de dorința de a face nițeluș bine și de a sfîrși frumos!... Nu guvernez în numele vreunui program politic, ci în numele regelui. Regele este țara, țara este regele. Regele nu face politică. Nici țara nu face politică. De aceea țara nu poate abandona pe rege și nici regele nu poate capitula. I-am oferit regelui spatele meu destul de voinic, ca un sfînt Cristofor, ca să susțin ideea monarhică și persoana regelui. I-am declarat regelui că accept de dragul lui chiar și o sinucidere politică, nu-

mai să realizez politica mea fără politică şi fără partide politice.

Lumea a citit declaraţiile acestea şi n-a priceput nimic. Dar nu s-a grăbit să tragă de aci vreo concluzie, ci şi-a închipuit că Arghir vorbeşte aşa, numai din pricina şocului pe care i l-a produs numirea lui pe neaşteptate ca prim ministru al ţării. Dar lumea nu-l cunoştea bine pe Arghir. Este indiscutabil că la început bucuria i-a fost atît de mare, încît deşi îşi vedea visul realizat, nu ştia cu ce să înceapă. Dar de-a doua zi, a fost din nou acelaşi Arghir din totdeauna: clar, logic, consecvent şi hotărît. Cum s-a văzut cu Aureanu, a pus chestiunea:

— Coane Costică, rămîne stabilit: fără politică şi fără partide politice. Dar pe cine, oare, ne putem sprijini spre a realiza programul acesta?

— Ce mai vorbă! răspunse Aureanu, care nu se speria de nimic. Pe un partid.

Era pentru Arghir o revelaţie: un partid contra partidelor este tot ce poate fi mai eficace.

— Aprob, coane Costică! zise el. Dar cu cine facem partidul ăsta?

Aureanu i se uită în ochi şi-i zise malițios:

— Cu cine? Cu fripturiştii!

Ofensat, Arghir replică:

— Pardon! Uiţi, pesemne, că autorul acestui cuvînt sînt eu!

— Tocmai că nu uit! rîse Aureanu.

— Atunci te rog să ţii seama de un lucru: că numai eu ştiu ce am crezut cînd l-am creat. Fripturist se cheamă un politician care părăseşte un partid politic din opoziţie, spre a servi un alt partid politic venit la putere. Dar te întreb, dragă Costică: un om politic care părăseşte un partid politc spre a servi pe rege, mai poate fi numit fripturist?

Aureanu, care nu cerea altceva decît să fie convins, nu mai spuse nici cîrc. A înţeles: cei care vor veni în noul lor partid, nu vor fi, sub nici un cuvînt, fripturişti, ci oameni devotaţi regelui.

Discutară apoi problemele tehnice: partidul se va numi al „Uniunii Naţionale", fiindcă se va întemeia

pe uniunea națională dintre Aureanu, care vine singur în combinație, întrucît n-are partid și partidul național-democrat al lui Arghir, care vine cu toți cei doi membri ai săi: Popescu-Golești, numit ministru al agriculturii și domeniilor și Rahat, numit subsecretar la interne. Partidul se va declara contra dictaturii. În această privință, conducătorii noului partid erau de acord.

— Le ce ne trebuie dictatură, domnule profesor? i-a spus Aureanu. Parcă nu ne putem descurca destul de bine și așa?

— Hotărît! i-a răspuns Arghir. Principalul este să-l servim pe rege. Dictatura nu ne poate folosi la nimic!

După care a dat declarații presei din străinătate:

— Nu sînt pentru dictatură, deoarece sînt convins că nu este nevoie de ea. Dac-ar fi nevoie, eu aşi fi cel dintîi care aş spune-o!

Regele-i sări în ajutor.

— Numele domnului Arghir, a asigurat el pe aceiași corespondenți, este o garanție că sîntem contra dictaturii și că vrem să respectăm constituția.

Certificatul regal îl liniști cu totul pe ilustrul Arghir, care știa că de aci înainte poate dormi pe o ureche: el, profesorul Arghir, este o garanție că regele nu vrea dictatură. A spus-o și regele. Și cuvîntul regelui este o garanție. Astfel că, procesul de identificare cu regele merse atît de rapid, încît a treia zi de la instalarea lui la președinție, Arghir putu declara cu justificată mîndrie:

— Eu nu sînt eu!

Era încă un cuvînt menit să intre în istorie, nu numai pentru forma lui lapidară, ci și pentru miile de interpretări pe care i le-ar fi putut da viitorii exegeți ai operei științifice și politice a lui Arghir. Cu „Eu nu sînt eu", noul prim ministru al țării porni la treabă plin de încredere în Dumnezeu și în rege! Și țara, uite-o!... Îl aclamă cu recunoștință!... Totuși, el nu-i decît la începutul guvernării. La începutul începuturilor!... Trei săptămîni!... Puțin!... Dar în aste trei săptămîni partea grea a fost împlinită:

carul noii guvernări a pornit și n-a fost om să nu vadă că un pumn de fier il conduce.

Cum a pus mîna pe hățuri, Arghir a dat ordin ca de aci înainte tot personalul femenin de la P.T.T. să nu-și mai dea cu ruj pe buze. A fost o zi de doliu pentru sărmanele fete. A nu se da cu ruj, însemna să li se răpească farmecul lor natural. Cu ce drept? Arghir zicea că pe baza constituției. Minte! În constituție nu scrie nimic! Palide, plînse, amărîte, funcționarele nu mai aveau nici un chef să primească mandate, scrisori, telegrame, ori să dea legături telefonice. Dacă femeile au căzut vreodată de acord în a urî de moarte pe unul și același bărbat, a fost în ziua aceea — și dacă vreun bărbat s-a putut plînge în ziua aceea că toate femeile din țara romînească îl urăsc de moarte, acela a fost Arghir. Nu numai nefericitele petetiste, ci toate femeile, pentru că toate femeile s-au speriat: cine știe dacă Arghir nu va extinde această măsură dictatorială și asupra lor! A fost un tărăboi imens. Femeile s-au sfătuit între ele și au hotărît să trimită o delegație de-a dreptul la rege. Dar au găsit ușa închisă. Arghir le-o luase înainte și a spus regelui:

— Sire, dacă primiți femeile acestea, înseamnă că nu mai aveți încredere în mine!

Și amenință cu demisia. Regele, care nu vroia să aibă atît de curînd o nouă criză de guvern, avu tăria de cuget să nu primească delegatele în audiență — cu toate că Puiu-l informase că au fost alese fetele cele mai drăguțe și cele mai bune, din toate branșele femenine posibile. Astfel, regele își cîștigă încă un drept la titlul de Carol II cel curajos. Arghir triumfa, dar triumful lui ținu cîteva ore. Alarmat de dispoziția neobișnuită a guvernului romîn, reprezentantul fabricii franceze de cosmeticuri și parfumuri Dupont și Dupont, care făcea dever mare pe aici cu produsele ei, se înfățișă la Arghir și-i comunică în numele Centralei:

— Domnule prim ministru, prin măsura dumneavoastră se confirmă zvonurile care circulă la noi, la Paris, că, odată cu venirea dumneavoastră la putere,

Romînia începe să se îndepărteze în politica ei externă de Franța și tinde spre o apropiere de Germania.

— Eu, de Germania? se îngrozi Arghir.

— Da!

— Așa se spune la Paris?

— Așa!

— Poate Franța să creadă că eu aș putea s-o trădez?

— Domnule prim ministru, întrebați la Quai d'Orsay și veți afla.

Dezolat, Arghir îl apucă pe reprezentantul cosmeticurilor franceze de braț și-i vorbi pe un ton de implorare:

— Domnule Geoffroy, te rog comunică imediat prietenilor mei francezi că profesul Arghir nu poate uita niciodată ce datorează el Franței... Și dacă măsura mea este interpretată ca fiind dușmănoasă Franței, renunț la ea imediat. Trimiteți oricît ruj de buze doriți. Vă dau și scutire de vamă!

Un ceas după aceea, noul regim își recîștigă dragostea și încrederea femeilor de la poștă și telegraf, care începură să se prezinte la servici mai vioaie, mai tinere și mai frumoase ca oricînd. Dar o nouă lovitură le aștepta din partea lui Arghir, al cărui spirit reformator nu se putea lăsa intimidat de o mică înfrîngere: de săptămîna viitoare funcționarele nu vor mai avea voie să-și facă serviciul în rochii de stradă, ci vor fi obligate să-și pună un prozaic halat cenușiu, încheiat pînă la gît. Petetistele se vedeau iar lovite în soarta lor și iar se porniră pe vaiete:

— Ce vrea bărbosul ăsta cu noi? Dacă nu-i plac femeile, ducă-se dracului, la mănăstire!

— Ba-i plac, fire-ar barba lui de rîs să fie... îi plac! Dar zice că așa face el fericirea neamului!

— Cică vrea moralitate! Prea e multă stricăciune în țară... Rochiile sînt de vină! Cu halatele o s-o dreagă!

Panica se întinse iar peste tot, dar femeile nu mai avură timp să trimită la palat o nouă delegație. Le-o

luaseră inainte fabricanții de textile din țară, care în aceeași dimineață îi explicară regelui :

— Sire, dacă măsura aceasta se aplică și se extinde, interesele țării și tronului vor suferi. Am făcut un calcul serios și amănunțit. Halatele vor împiedica atît uzajul rochiilor cît și evoluția modei care reclamă un consum mereu reînnoit de bumbac, lînă și mătase. Apoi, sire, pînza de halate revine la un preț mult mai mic decît celelalte materiale. Diferența e colosală, sire !...

Carol — zguduit pînă-n rărunchi de cuvîntul „diferență" — nu mai ceru preciziuni negru pe alb. Mulțumi binevoitorilor săi din textile, apoi, după ce se despărți de ei, îl chemă pe Arghir :

— Domnule Arghir, cred că ar fi bine să renunțăm la introducerea halatelor...

Capul lui Arghir nu se mai înclină, ci căzu moale pe umăr, sub tăișul sentinței regale. Induioșat, Carol încercă să-l consoleze :

— Domnule profesor, ce-ar fi să introduci în locul halatelor, niște centuri de castitate ? Ar fi o operă de pe urma căreia ar cîștiga și moralitatea și industria națională !

Ingrozit, Arghir se apără cu amîndouă mîinile :

— Nu, sire, nu mă mai bag !...

Regele îi răspunse constituțional :

— Mă rog !... Fă cum vrei !... Ești liber... Dumneata ești prim ministru, dumneata decizi ! De altfel, mai bine așa ! Chiar pentru succesul acțiunii noastre de moralitate, pe care noi doi o ducem spre binele țării, nu-i frumos ca tot noi doi să ne agățăm de femei.

Și vesel :

— Înțelegi ? Nu-i frumos să te agăți de femei !

Cînd Arghir văzu că regele rîde, rîse și el :

— Adevărat, sire ! Nu m-am gîndit !... S-ar mai putea crede că sub barba asta a mea se ascunde un Titulescu !

Furat de gînduri, Arghir, deși mișca din joben, nici nu-și dădu seama cum a ajuns cortegiul în dealul

Mitropoliei, unde cîteva sute de fruntaşi ai noului său partid naţional îl primeau cu urale, dirijaţi de Rahat:
— Ura, trăiască marele nostru Arghir! Uraaa!...
Arghir se dădu jos din maşină, cînd îl zări pe duşmanul său de moarte, Caţă Coroiatu, care se uita fix la el. Arghir ar fi vrut să-l evite, dar Caţă se apropie cu paşi iuţi de el şi-i făcu ştrengăreşte din ochi, ca pe vremuri, cînd lucrau mînă-n mînă pentru fericirea poporului. Un duş cald de prietenie stropi inima primului ministru Arghir!... Supăraţi? De ce să fie supăraţi doi vechi şi buni prieteni ca ei? Mai ales acum, cînd partidul său contra partidelor cerea forţe noi.
Vijelios cum numai Arghir putea fi, ilustrul profesor se aruncă asupra lui Caţă şi-l îmbrăţişă:
— Scumpul meu, dragul meu Caţă! Ce bine-mi pare că te văd!
— Te felicit, Culaie dragă! îi răspunse Caţă, emoţionat. A fost o paradă... să crape jidanii de ciudă!
Arghir roşi de plăcere. Regăsea pe vechiul, bunul, inimosul lui prieten Caţă, pe care-l luă de mînă şi intră cu el împreună în sfîntul lăcaş, spre uimirea însufleţită a celorlalţi. Dar nu făcură nici doi paşi şi Caţă se opri:
— Auzi, Culaie dragă! Zicea nu ştiu cine... în orice caz unul bine informat... că regele are de gînd să scoată din noul parlament care va ieşi din alegerile pregătite de tine, un alt guvern!
Arghir crezu că pămîntul se despică în două sub el. Inaintea ochilor nu mai vedea zîmbetul şiret al lui Caţă, ci numai pete negre. Nimic decît pete. In aceste trei săptămîni de cînd guvernează, a mai avut Arghir conflicte cu regele. O dată, la masă, regele a strănutat. Arghir s-a ridicat şi i-a spus din toată inima:
— Noroc şi sănătate să-ţi dea Dumnezeu, sire!
Tocmai atunci, însă, regele îşi dusese batista la nas, aşa că Arghir nu l-a auzit cînd i-a răspuns:
— Mulţumesc!
Supărat, Arghir n-a zis nimic, dar cînd a părăsit palatul şi-a concediat şoferul şi şi-a înaintat demisia.

Dar pînă să-i pară rău că a făcut-o, a și venit Puiu cu sufletul la gură, să-i spună din partea regelui:

— Domnule prim ministru, nu se poate!... Maiestatea sa regele vă iubește! Pe cuvîntul meu de onoare!

Mișcat, Arghir s-a hotărît să reia conducerea țării cu aceeași energie de mai înainte.

Altă dată, a constatat cu cronometrul în mînă că audiența lui de lucru a fost mai scurtă cu trei minute decît audiența generalului Neață, proaspăt promovat mareșal odată cu rivalul său, generalul Prezan.

— Totuși, eu nu sînt primul venit! i-a spus Arghir pe scară lui Puiu.

Și iarăși, și-a concediat șoferul și iarăși a mers pe jos acasă, cu jobenul în mînă, urmărit de privirile îngrijorate ale lumii de pe Calea Victoriei, care se întreba de ce și-a dat din nou demisia profesorul Arghir. In cele din urmă, lucrurile s-au aranjat pentru că Puiu a venit la el mai mult mort decît viu:

— Domnule prim ministru, nu se poate! Maiestatea sa regele vă iubește! Pe cuvîntul meu de onoare!

Apoi, s-a mai supărat o dată. Dar pentru o chestiune mult mai gravă. Murise prefectul de Covurlui și era locul vacant. Și ca prim ministru, Arghir venea la rege cu o rugăminte: să-i indice un alt prefect în locul răposatului. Avea sau n-avea drept, în calitatea lui de prim ministru al țării, să-l roage atîta lucru pe rege? Regele, însă, care era grăbit să se ducă în aleea Vulpache, îi răspunse, dacă nu pe un ton, dar cu o semnificație autoritară:

— Domnule profesor, afacerea asta rezolv-o dumneata singur!

Era o palmă! Și asta din partea regelui său, pentru care s-a sacrificat să fie prim ministru al țării. S-o rezolve singur! Asta ce înseamnă? Că nu se mai bucură de încrederea regelui. Va trage, deci, consecințele. Umilit pînă la sînge de nedreptatea ce i se face, Arghir își concedie încă o dată șoferul, se duse acasă pe jos, își trimise îndată demisia și nu reveni asupra ei decît peste o oră, cînd Puiu veni la el, așa de speriat, de ți se rupea inima de mila lui:

— Domnule prim ministru, nu se poate! Maiestatea sa regele vă iubeşte. Pe cuvîntul meu de onoare!

I s-a mai întîmplat, aşadar, lui Arghir, în aceste trei săptămîni, să se simtă lezat în demnitatea lui de om şi de conducător al ţării, de către regele său. Dar niciodată nu s-a simţit atît de umilit ca acum. Regele, pentru care-şi sacrifică liniştea şi munca lui de savant, să-i rezerve un sfîrşit atît de ruşinos şi rapid? Este îngrozitor! Îngrozitor!

Nepăsător la tot ce se petrece împrejur, Arghir se apleca spre Caţă, singurul lui prieten din copilărie şi din totdeauna, şi-i spuse în gura mare:

— Caţă, te autoriz să-i spui cui ţi-a spus, că parlamentul meu nu va fi un galoş spart pe care să-l încalţe orice gheată!

Şi cît ai clipi, fu la uşă, afară:

— Maşina! Unde-i maşina mea?

Ofiţeri, comisari, gardieni, începură speriaţi să dea lumea la o parte:

— Loc, loc, pentru domnul prim ministru!

Dar Arghir, cînd văzu că maşina se opreşte în faţa lui şi că un comisar îi deschide, respectuos, portiera, strigă şoferului:

— Chiriţă, poţi să te înapoiezi la preşidenţie. Eu mă duc acasă pe jos. Nu mai sînt prim ministru.

Puiu, care era pe aproape, sezisat de incident, interveni în ultima clipă:

— Ce s-a întîmplat, domnule prim ministru?

În sufletul chinuit al lui Arghir, mînia făcu îndată loc amărăciunii.

— Aud, răspunse el trist lui Puiu, că maiestatea sa regele pregăteşte cu parlamentul meu, un nou guvern!

— Dar nu se poate, domnule prim ministru! protestă din toată inima Puiu. Cine v-a spus, minte! Maiestatea sa regele vă iubeşte! Pe cuvîntul meu de onoare!

— Aşa? făcu Arghir, cu o lacrimă în colţul ochilor.

Şi, cu energia complet refăcută, strigă şoferului:

— Chiriţă!... Nu te mişca!... Rămîi, că rămîn!

Astfel, prima paradă de 10 mai a regelui Carol II se isprăvi cu bine.

Alegerile îi dădură mult de furcă primului ministru Arghir. Regele-i spusese :

— Domnule profesor, alegerile dumitale vor trebui să demonstreze țării cît de inutile au devenit partidele politice.

Problema era, pe cît de inspititoare, pe atît de dificilă. Noroc, însă, că peste o jumătate de oră, Aureanu se prezentă la Arghir și cu lacrimi în ochi îi vorbi :

— Uite ce-i, frate Niculaie ! Nu mă plîng că sînt la finanțe. N-am obiceiul să plîng ! Vrei să fiu la finanțe, stau la finanțe !... Oriunde m-ai pune, mă execut ! Dar aud că vom face alegeri... și mă gîndesc că n-ar fi rău să fie la interne un om cumsecade. Zău, frate Niculaie ! Încearcă și pune-mă acolo și o să vezi că nu sînt „monstrul“ care se crede !

Arghir își mușcă buzele. Regele îl trădase : i-a spus lui Aureanu că-l consideră un monstru ! Situația era grea ! Să confirme că-i monstru ? Dar dacă Aureanu se supără ? Om politic abil, Arghir alese cea mai potrivită soluție :

— Bine, frate Costică ! Te pun la interne ! Numai să vrea regele.

Aureanu își șterse ochii și-i răspunse înviorat :

— Păi regele vrea !

— De unde știi ?

— Dacă chiar el m-a trimis la tine ?

După care, trecură îndată la pregătirea alegerilor. Principiul era stabilit : alegeri libere ! În această privință, nu existau divergențe în guvern. Alegerile trebuie să fie libere, pentru ca partidele politice să se facă de rîs. Este știut, însă, de veacuri, că alegeri libere nu se pot face decît cu ajutorul unui bun comandant de jandarmi și cu prefecți potriviți. Arghir și Aureanu se prezentară la rege în consultație pur constituțională. Regele era și el de părere că actualul comandant al jandarmilor, generalul Pricoleanu, este un incapabil.

— Un incapabil, sire, zise Aureanu, și un ofițer demodat.

— Hotărît, sire! adăugă şi Arghir. Pricoleanu nu mai corespunde noilor vremuri pe care le trăieşte ţara sub restauraţie.

— Dar pe cine propui în loc, domnule profesor? îl întrebă regele.

— Cred, sire, că cel mai potrivit comandant de jandormi ar fi generalul Dănilă Popescu!

— Da! răspunse regele, fără a sta mult pe gînduri. Ai dreptate! Il vom numi pe generalul Ion Florescu.

— Tatăl lui Puiu? întrebă Arghir, prins între privirea candidă a lui Carol şi zimbetul necruţător al lui Aureanu.

— Chiar el!

— Sire, făcu Arghir satisfăcut, este o numire strălucită. Un comandant de jandarmi mai potrivit nu se poate...

Vorbiră apoi despre prefecţi.

— Aş vrea prefecţi militari! zise regele.

Arghir, însă, avea îndoieli:

— Sire, dacă punem prefecţi militari, s-ar putea crede că încurajăm pe cei care ne acuză că vrem dictatură!

— Domnul profesor are dreptate! îl susţinu Aureanu pe Arghir. Să nu se creadă că facem dictatură. De aceea, propun o tranzacţie, care ar putea să împace pe toţi: punem prefecţi care nu sînt nici militari, nici civili, ci ofiţeri în rezervă.

*

Problema cartelurilor electorale nu ceru guvernului uniunii naţionale prea multe eforturi. Primul pact fu încheiat cu partidul naţional-creştin al lui Caţă.

— Caţă e prietenul meu! zise Arghir, simplu.

Faptul era evident şi Aureanu nici nu se gîndi să-l conteste.

Tratative mult mai palpitante fură duse în jurul unui cartel între guvern şi liga evreilor israeliţi. Doctorul Willy Pămînteanu era în al nouălea cer.

— In sfîrşit, avem un guvern al nostru! Aureanu este un iubitor de evrei. Il cunosc personal!... Cît des-

pre domnul profesor Arghir... ce să mai vorbim!... Ați văzut ce a făcut în America..

Arghir făcuse, într-adevăr, multe în călătoria lui de anul trecut în Statele Unite. Evreii israeliți originari din Romînia l-au purtat pe Arghir în triumf, i-au primit cu entuziasm declarațiile de dragoste, i-au umplut cîteva zeci de valize cu suveniruri — și la despărțire i-au mai făcut un dar: un stilou de aur. Arghir a primit stiloul și de la tribună a spus:

— Jur că nu voi scrie cu acest stilou nici un cuvînt împotriva evreilor!

Și acest om este astăzi primul ministru al țării! Ce putea, deci, fi mai simplu și mai firesc, decît un cartel între guvern și evrei! Cel puțin Aureanu s-a purtat îngerește:

— Domnule doctor Pămînteanu, cîte locuri vrei, atîtea îți dau!

Mai frumos se putea? Nu se putea! Adică putea fi și mai frumos, dacă lucrurile ar fi mers la fel și mai departe. Dar soarta rea electorală îl urmări încă o dată pe doctorul Willy: Aureanu se răzgîndi și din tot cartelul nu rămase decît o tristă amintire, îngropată sub cenușa unor speranțe uriașe.

— De ce, domnule Aureanu? se lamentă Willy. Cu ce ți-am greșit?

— Cu nimic! îi răspunse dulce, Aureanu. Nepotrivire de caractere!

Doctorul Willy se făcu roșu ca sfecla:

— Nu înțeleg, domnule ministru! De ce nepotrivire de caractere? Eu nu pot suporta nici un moment ca sentimentele mele patriotice să fie puse la îndoială. Trebuie să vă reamintesc, domnule Aureanu, că și populația israelită și eu personal am fost cinstiți de înfăptuitorul Romîniei Mari, de către regele Ferdinand și că marii bărbați de stat romîni, Ionel și Vintilă Viziru, m-au ales să candidez pe aceeași listă cu ei. Și cred că nimeni nu va admite că Ionel și Vintilă Viziru erau oameni care să întindă mîna, necum să candideze alături de un om al cărui patriotism n-a fost pus la încercare... Nu uitați, de asemenea, domnule ministru, că atît populația israelită, cît și eu personal am fost cins-

tiţi chiar de către domnul profesor Arghir! Atunci, de ce nepotrivire de caractere?... Nu văd!... Mai ales că dacă există vreo organizaţie care se încadrează întocmai în programul politic al guvernului, aceea este liga evreilor israeliţi. Guvernul nu vrea să facă politică — şi nici liga evreilor israeliţi nu vrea să facă politică. Atunci, de unde nepotrivire de caractere?... Nu, serios, domnule ministru, vă rog, spuneţi-mi adevărul: de ce nu vreţi să mai menţineţi cartelul cu noi?

— Dar ţi-am mai spus-o, domnule doctor: nepotrivire de caractere!... Ne-po-tri-vi-re-de-ca-rac-te-re!...

Conducătorul tuturor evreilor îşi dădea seama că disperarea lui nu poate duce la nimic bun.

— Bine, domnule ministru! zise el, resemnat. În acest caz sînt liber să închei un cartel electoral cu alt partid.

— Ba nu! făcu şi mai dulce Aureanu. Te vei abţine de la orice fel de cartel şi vei îndemna pe-ai dumitale să voteze pentru guvern.

Doctorul Willy, deşi avea o vastă experienţă politică, rămase stupefiat cînd auzi ce-i pretinde ministrul de interne: să nu încheie pacte electorale cu cine-i place. Era ceva nou!... Ceva... Nici în gînd nu îndrăznea Willy să spună ce era acest ordin, fără precedent în tradiţia electorală a ţării. Încercă, totuşi, să îngăime un protest:

— Dar, domnule ministru...

— Nici un dar, domnule doctor... Este dorinţa regelui nostru!

*

După ce încheie un cartel fără istorie cu partidul Vlad Ţepeş al lui Arţag, guvernul trecu la desăvîrşirea cartelului cu vechiul partid naţional-liberal. Arghir luptă pentru o înţelegere cu liberalii lui Muică, împotriva liberalilor lui George. Arghir avea motive puternice. Este el istoriograf, dar este şi George istoriograf. Scoate el o publicaţie: *Revista istorică romînă* — dar scoate şi George o publicaţie: *Noua revistă istorică romînă*. Este el pentru desfiinţarea partidelor, dar este şi George pentru desfiinţarea partidelor. Aşa, nu mai

e de trăit! Ori eu, ori el! Şi cine putea fi cel mai loial aliat în acțiunea această de suprimare a partidului național-liberal al lui George? Partidul național-liberal al lui Muică. In cinci minute, pactul fu încheiat. Muică uită că nu-i nici un an de cînd Aureanu a trădat partidul Vizirilor cu „ritmul" lui „nou". Aureanu uită că nu-i nici un an de cînd partidul Vizirilor l-a dat afară din partid pentru acest „ritm" — şi semnară o înțelegere valabilă pe tot timpul alegerilor.

După ce tranzacția fu încheiată, Aureanu raportă regelui:

— Muică merge cu noi, sire! Propun ca maiestatea voastră să-l decoreze cu ordinul Ferdinand, ca să vadă omul că chestia e serioasă.

— Il decorez!

— Şi mai am o propunere, sire! Cît ține campania electorală, să nu-i mai acordați lui George Viziru nici o audiență. Dacă-l primiți, va bate monedă din asta şi ne va slingheri mult.

— Aurene, din acest moment şi pînă la sfîrşitul alegerilor, George Viziru va găsi porțile palatului închise!

*

După ce regele citi mesagiul de deschidere a noului parlament ieşit din alegerile libere făcute de Aureanu, Camera şi Senatul începură îndată operațiile de validare a mandatelor. La Cameră, tradiționala păruială se desfăşura sub preşedinția lui Cață Coroiatu. Fusese dorința lui Arghir.

— Aurene, te rog din tot sufletul, pune-mi-l pe Cață preşedinte!

Ministrul de interne se codi:

— S-ar putea ca străinătatea să fie prost impresionată!

— Dragă frate Costică! stărui, fierbinte, Arghir. Numai pentru cîteva zile. Cît vor ține validările. Numai atît!

— Şi pe ce chestie îl proclamăm preşedinte?

— Pe chestie de vîrstă!

— Ce vorbeşti, domnule Arghir? Cel mai în vîrstă este generalul Racoviţă.

— Nu-i nimic! Noi doi ne facem că-l susţinem pe Racoviţă. Dar ai noştri să-l voteze toţi pe Caţă. Da?

Putea Aureanu să-l refuze pe primul ministru?

— Bine, dragă! Îl scoatem pe Caţă preşedinte. Numai că nu-i om serios! Una vorbeşti cu el şi alta face!

— Nu-i adevărat! replică Arghir, supărat. Caţă, dacă promite ceva, se ţine de cuvînt. E un gentleman!

Aureanu n-a mai zis nimic şi Caţă putu avea bucuria să nu mai fie un număr oarecare în rîndul celor care se înjurau, se pălmuiau, ori îşi zvîrleau în cap orice le pica sub mînă, ci însuşi preşedintele lor. Cel mai înverşunat era Jugănaru, şeful opoziţiei naţional-ţărăniste, care-i striga primului ministru Arghir:

— Ai venit să salvezi neamul cu ritmul nou al colegului dumitale de crime Aureanu! Să-ţi fie ruşine! Asta se chiamă alegeri libere? A fost simplă teroare! Teroare pentru teroare!... Ruşine!

Cu chipul torturat, de martir răstignit, Arghir stătea în picioare, palid, mut, dar inima-i răcnea de revoltă pentru nedreptatea care i se face. De ce tabără toţi pe el, ca nişte turbaţi, să-l rupă în bucăţi? Ce au cu el? Care-i vina lui? Cine a făcut alegerile? El? El este un biet profesor universitar. El nu se pricepe la de-al de astea! Alegerile le-a făcut Aureanu. Că n-au fost libere? Dar ale lor cum au fost? Libere? Nu!... Tot morţi, tot răniţi, tot schingiuiţi! Ei zic că ar fi fost mai mulţi morţi şi răniţi ca oricînd! Poate că da, poate că nu! Alegerile sînt alegeri. Într-o campanie electorală din care vrei să scoţi un parlament cinstit şi constituţional nu trebuie să ţii contabilitate, ci ordine. Dar cum poţi să ţii ordine fără jandarmi, fără poliţie, fără armată, într-o ţară atît de sălbatică şi necuviincioasă cum este ţara aceasta? Unde s-au mai pomenit alegeri, în care opoziţia, duşmană a ţării şi tronului, să fie lăsată să-şi facă de cap? Dar una este ca opoziţia să nu fie lăsată să-şi facă de cap, şi alta este teroarea. În definitiv ce acuzaţii i se aduc lui Aureanu? Că a barat şoselele, că a interzis telegramele de protest, că a suprimat dreptul de întrunire, că a arestat candidaţi,

delegați, asistenți, că a lăsat 40% din alegători fără carte de vot, că a împiedicat cu ciomegele 70% din cei care au obținut cartea de vot să voteze, că a furat urnele și așa mai departe. Minciuni! Și dovadă că toate-s minciuni este rezultatul alegerilor: guvernul n-a obținut nici 50% din voturi. Insăși opoziția urlă de bucurie: „Pentru întîia oară cînd un guvern ia mai puțin de 50% din voturi!" ...Atunci unde-i teroarea? Mint! N-a fost nici o teroare!

Stăpînindu-se cu greu să se mențină în limitele impuse de demnitatea lui de prim ministru, Arghir îi răspunse lui Jugănaru:

— Eu sînt un biet profesor universitar, care nu am avut puterea, nu am voit-o, nu am cerut-o, care nu am format această cameră din oamenii mei și n-am contribuit nici măcar timp de douăzeci și patru de ore la crearea administrației. Dar așa este țara... O țară păcătoasă, cum ați făcut-o voi! ...Așa am găsit-o păcătoasă de pe vremea partidelor politice!...

*

Cu totul alta fu atmosfera în Cameră a doua zi, cînd veni în discuție validarea celor cinci locuri obținute de blocul muncitoresc țărănesc. Guvernamentali și opoziționiști erau pentru invalidarea mandatelor și pentru alungarea comuniștilor din Parlament.

— Greșeala comisă de alegători este o pată pe unitatea națională a acestei țări! strigă un național-țărănist.

— Să fie ștearsă rușinea care apasă pe Parlamentul romîn, care este silit să aibă măcar un ceas în mijlocul lui pe acești cinci reprezentanți ai bolșevismului! strigă un liberal.

— Trebuie să scăpăm de ei, pentru că numai așa o să scăpăm de primejdia comunistă! strigă un guvernamental.

Erau sincer de acord, pentru că erau sincer îngrijorați toți, de succesul blocului muncitoresc țărănesc. Aceeași opoziție care acuza guvernul că a exercitat teroarea in alegeri, era dezolată că teroarea aceasta n-a

fost destul de eficace încît să împiedice pe comuniști să fie aleși. Tocmai Aureanu!... Tocmai Aureanu să pățească o asemenea rușine!... Unde i-a fost capul? Ce a crezut el că este blocul muncitoresc țărănesc? Vreo dizidență burgheză a unui partid istoric?... Cum de nu și-a dat seama că blocul este un camuflaj comunist? Dacă Aureanu n-ar fi fost vestitul Aureanu din 1920 și 1921, ci un simplu diletant la interne, și încă ar fi trebuit să fie mai atent la activitatea politică a blocului care, în propaganda lui electorală, cerea tot ce poate trece prin minte unor dușmani ai poporului romîn. Cerea suprimarea curbei de sacrificiu, cerea ajutorarea șomerilor de către stat, cerea oprirea concedierilor, cerea concedii plătite, asistență medicală, exproprierea fără despăgubiri a coroanei și a moșierilor în favoarea țăranilor, ștergerea tuturor datoriilor agrare către stat, bănci și cămătari, scutirea țăranilor săraci de impozite, cerea respectarea statutului minorităților, amnistie generală, politică, militară și agrară, libertatea de grevă, de întrunire și demonstrație — și în sfîrșit, chema, nici mai mult nici mai puțin, decît la lupta împotriva înarmărilor și pentru cucerirea unui guvern muncitoresc-țărănesc. Peste tot, propagandiștii blocului arătau alegătorilor, pe șleau, cam ce cred ei despre guvern:

— Guvernul Arghir-Aureanu își face bine treaba: vinde pămîntul țăranilor săraci și mijlocași pentru impozite și datorii, ca să ajute la stabilizarea marii agriculturi. Scumpește pîinea și produsele petrolifere, pentru a plăti prime moșierilor, marilor bănci și societăți. Ocrotește pe fabricanții care aruncă pe străzi sute de mii de muncitori, ca să nu piardă nimic din beneficiile lor. Risipește miliarde pentru o armată cu care să ajute pe imperialiști la dezlănțuirea războiului... și alte miliarde pentru poliție și siguranță care să ne astupe gura. Foame, teroare, război!... Acesta e programul Arghir-Aureanu. Un guvern ca toate celelalte guverne burgheze!

Vorbeau așa, acești bolșevici, și totuși, Aureanu a lăsat cinci din ei să fie aleși! Prost, cît se poate de prost. Nu trebuie să intre nici măcar unul!... Nu că ar

fi o primejdie ! Cinci, tot nu vor avea cum să se mişte ! Dar cinci azi, sînt un început pentru zece de mîine, şi alţi cincisprezece de poimîine şi aşa mai departe. În sfîrşit ! Au intrat, au intrat ! Acum, trebuie să vedem cum îi dăm afară !

— Să modificăm rezultatul ! propuse Arghir lui Aureanu într-o discuţie amicală în culise. Dacă nu vrem noi, nimeni nu poate cunoaşte adevărul. Cîte voturi a obţinut blocul ? 73.711 voturi... N-avem decît să anunţăm că a întrunit numai 60.000... şi iată că n-o să mai aibă cele 2% minimale care să-i dea dreptul să intre în Parlament.

Aureanu rîse :

— Uiţi pesemne, frate Arghire, că am mai modificat o dată cifra asta... În realitate, Blocul a căpătat 250.000 de voturi, nu 73.000. Dar asta a fost cu putinţă la despuierea urnelor. Acuma ar fi mult mai greu: cifra a şi fost publicată în gazetă. Dar am o altă soluţie, ca să le scad numărul voturilor. O soluţie legală. Invalidăm lista comunistă din Timiş Torontal pentru că figurează pe ea unul condamnat la puşcărie, cu pierderea drepturilor politice...

— Un puşcăriaş ? se bucură Arghir.

— Da ! A făcut puşcărie pentru propagandă comunistă.

*

Lucrările de validare se terminaseră. Caţă declarase Camera definitiv constituită şi se pregătea să ridice şedinţa, cînd Arghir, care se afla tot timpul prezent pe banca ministerială, se apropie de el :

— Domnule Coroiatu şi nepreţuitul meu prieten Caţă ! Maiestatea sa regele a binevoit să-ţi acorde Cordonul Coroanei Romîniei !

Şi cu stîngăcie, din pricina emoţiei, Arghir îi atîrnă lui Caţă cordonul de gît, apoi îl sărută pe ambii obraji. Cîteva momente, Camera rămase stupefiată. Gestul n-avea precedent în istoria parlamentară. Dar îndată, reprezentanţii poporului îşi aduseră aminte că trăiesc vremuri noi şi, cu excepţia naţional-ţărăniştilor, izbucniră în ovaţii.

Cață, mai puțin tulburat decît Arghir, se adresă întregii adunări:

— Domnilor miniștri, domnilor deputați, sînt profund mișcat de atenția ce mi-o acordă maiestatea sa regele. Aceasta demonstrează că renașterea a început cu adevărat și sînt fericit că a început cu guvernul prietenului meu din copilărie Nicolae Arghir, mare patriot, care știe de unde ni se trage nenorocirea: de la jidani! De asta, domnilor miniștri și domnilor deputați, degeaba își închipuie perciunații că guvernul Arghir va pleca. Guvernul Arghir rămîne și va rămîne în vecii vecilor. De aceea strig: Trăiască regele! Trăiască prietenul meu Arghir! Moarte jidanilor!

*

Seara, Arghir se afla la palat, spre a raporta regelui asupra lucrărilor de validare. Regele, după ce îl ascultă cu interes, îi spuse:

— Bun! Acuma ai, domnule profesor, un parlament legal, cu care să poți guverna după toate normele constituționale.

— Da, sire! Parlamentul acesta va fi cea mai bună dezmințire ce s-ar putea da zvonurilor că am vrea să întronăm aici un regim de dictatură.

— S-o dezminți din toate puterile, domnule profesor! Regimul este constituțional și parlamentar și așa va rămîne.

— Sînt fericit, sire!

— Și eu îți mulțumesc, domnule profesor, că mă ajuți să dreg în țara aceasta tot ce au stricat alții.

— Sire, eu nu cer nimic altceva decît să fiu de folos țării și regelui meu!

— Perfect! Și acuma, te rog să-l numești îndată pe Rășcanu, ministru de stat!... Pînă într-o oră să depună jurămîntul. Iată și decretul gata iscălit.

Arghir luă decretul din mîna regelui:

— Mulțumesc, sire!

— Așa, domnule profesor! Și doresc ca de azi înainte să nu se ma țină nici un consiliu de miniștri fără mine. Vreau să asist la toate ședințele.

Cu mare greutate putu găsi profesorul Arghir cuvintele care ar putea exprima cel puțin în parte nețărmurita lui bucurie:

— Sire, este un gînd minunat!... Și o cinste!... Este un semn de înaltă prețuire și încredere în umilul servitor al maiestății voastre, care sînt eu!

— Da! făcu regele. Și o mare economie de timp!

*

Și guvernarea lui Arghir continuă în același ritm nou, dinamic, cu care începuse. O măsură de la care aștepta mult bine pentru țară luă Arghir cu privire la accesul publicului în ministere. De mult observase ilustrul profesor că din cauza libertății cu care lumea intră și iese din ministere, aceste instituții s-au transformat într-un fel de piață ori de bursă, în care oamenii vin să trateze și să încheie afaceri. Dar nu numai atît. Zilnic, mii de cetățeni vin pe la ministere cu petițiile lor și aleargă de colo pînă colo, din birou în birou, fără nici un rost altul decît să tulbure elanul de muncă al funcționarilor. O asemenea dezordine nu mai poate fi tolerată. Intrarea publicului în ministere trebuie interzisă. Cei care au să se plîngă de ceva, ori să ceară ceva, să-și depună cererile la registratură — și în zece zile fiecare își va găsi răspunsul publicat în *Monitorul oficial*.

Ușile ministerelor, fură, deci, zăvorîte marelui public, dar după două zile Aureanu veni la Arghir:

— Frate Arghir, am pentru dumeata cîteva cifre instructive. Știi cîte petiții primește zilnic ministerul de război? 1.800. Și ministerul de interne, 3.700, fără prefectură și siguranță. Și domeniile, 500. Și finanțele, 1.400... Și așa mai departe. După socoteala mea, autoritățile primesc atîtea petiții pe zi, încît *Monitorul oficial* ar trebui să apară zilnic în două mii de pagini!

Pentru Arghir lucrurile luară un aspect grandios.

— Două mii de pagini? făcu el, extaziat. Va fi cel mai mare *Monitor oficial* din lume!

— De acord, frate Arghir! îi răspunse Aureanu. Dar, te rog să preiei dumneata ministerul de finanțe.

Arghir îngălbeni. Înțelese!

— Păcat! zise el, trist.

Dar, de-a doua zi, se avîntă, cu energie îndoită, în domeniul cultural.

— De aci înainte, toți învățătorii și toate învățătoarele nu mai au voie să umble decît în costum național!

Speriați, învățătorii începură să facă intervenții la București:

— De unde, păcatele noastre, costum național, dacă nici leafa nu ni se plătește!

— Nu vreau să știu nimic! strigă Arghir. Țara este țară romînească și cine refuză să umble în costum național nu-i romîn!... Așa că să vă puneți costum național, dacă vreți să nu zburați de la catedră. Toată lumea în costum național! Și voi și elevii!

Carol, care simțea că Arghir repetă cu aceste costume naționale istoria cu halatele telefonistelor, îl convocă pe primul său sfetnic:

— Domnule profesor, noi doi sîntem destinați să facem lucruri mari pentru țara aceasta. Renunță, te rog, la costumele naționale!

Arghir renunță, dar pe sub seară, țara se trezi cu un nou decret: toți elevii vor purta de aci înainte numai saboți de lemn, în loc de opinci sau pantofi.

— De ce saboți, domnule profesor? l-a întrebat regele.

— Pentru că se poartă și în Olanda.

— Numai pentru atît?

— Ba nu! Pentru că sînt ieftini!

— Ieftini, ieftini, dar sînt și buni?

— Buni, sire! O pereche de saboți ține cît douăzeci de perechi de pantofi de piele.

Pentru rege, era un argument decisiv: cu saboții de lemn nu-i nici o afacere. Prea sînt durabili.

— Nu! zise el. Or fi saboții ieftini și buni dar au un cusur: fac prea mare zgomot și mai mult tulbură liniștea clasei!... Renunță, domnule profesor!... Noi

doi sîntem destinaţi să facem lucruri mari pentru ţara aceasta. Nu ne trebuie saboţi!

Arghir renunţă la saboţi, dar nu renunţă la ideea de a face niţeluş bine ţării. Aşa că, în plină vară, decretă ca de sfinţii Petru şi Pavel să se adune în congres la Bucureşti, premianţii tuturor şcolilor primare şi secundare din ţară. Din considerente de morală, primul minstru, care era şi ministru al educaţiei naţionale, dispuse ca premianţii de ambele sexe să vină la Bucureşti însoţiţi de către părinţi. Dar iar se interpuse Aureanu:

— Frate Arghire, îi spuse el, au venit azi la mine ăia de la căile ferate, cu o falcă-n cer şi una-n pămînt, că-i nenorocim!... Dacă se ţine congresul, calea ferată e silită să suspende toate trenurile de pasageri şi de marfă pe o săptămînă...

— De ce?

— Pentru că nu se poate altminteri. După rapoartele primite, numărul premianţilor şi părinţilor care ar veni la congres se ridică la şase sute de mii!

— Şase sute de mii?

— Vezi că te miri?... Şi apoi, de unde iei banii!

Căzu şi proiectul acesta, dar neobosita fantezie a ilustrului Arghir zbură, pînă se opri asupra unei idei menite să reînnoiască spiritul şcolii din temelii. Şcolile n-ar mai trebui să fie o sarcină pentru buget. Ele s-ar putea întreţine şi singure.

— Cum? întrebă Aureanu teribil de intrigat.

— Mai toate şcolile au terenuri libere pe care se cultivă grîu, porumb şi zarzavaturi. Am dat ordin ca de aci înainte şcolile să nu mai cultive decît plante medicinale pentru bolile de stomac, de plămîni, de rinichi, de gît, de piele... de toate. Din vînzarea buruienilor, şcolile vor cîştiga atîta, încît să nici nu mai aibă nevoie de noi.

Aureanu îşi luă capul în mîini, medită profund cîteva clipe, apoi ridică nişte ochi obosiţi la Arghir:

— Ştii ce, domnule profesor?... Eu zic s-o lăsăm încurcată!

Arghir o lăsă încurcată, pentru că în zilele acelea i se ivi prilejul să facă niţeluş bine ţării, într-o chestiune mult mai urgentă. Şase mii de învăţători

şomeri se adunaseră la Bucureşti spre a li se da posturi în învăţămînt. Arghir le făgăduise găzduire şi foi de drum la întoarcere. Dar la Bucureşti, învăţătorii aflară că pentru zece mii de solicitanţi nu sînt decît o mie opt sute de locuri, care şi acelea se dau numai prin protecţii şi prin misiţi. Neodihniţi, pentru că Arghir nu le-a dat adăpost — nemîncaţi, pentru că Arghir nu le-a dat de mîncare, — desperaţi, pentru că Arghir nu le dădea posturi — învăţătorii s-au încolonat spontan şi au pornit-o, cu gîndul să demonstreze în faţa palatului.

Arghir, cum a aflat, l-a şi chemat la telefon pe Aureanu:

— Ai auzit obrăznicie? îi strigă el în receptor. Să mi se aducă mie, învăţătorul şi ministrul lor, o asemenea insultă!

— Adevărat! confirmă Aureanu. Au cam întrecut măsura!

— Ba au cam întrecut-o cu mult! strigă şi mai revoltat Arghir. De aia, te rog: ocupă-te de ei!... Dacă sîntem o ţară de ordine, nu înţeleg să fac excepţie cu învăţătorii. Ordinea-i pentru toţi. Nu vreau anarhie. Şi mai ales nu vreau anarhie în şcoli.

— S-a făcut, domnule profesor! răspunse, bucuros, Aureanu, care era, de felul lui, om săritor.

Un scurt telefon lui Spiru Maramă şi o jumătate de oră după aceea, Arghir avu plăcerea să-l audă pe Aureanu la telefon:

— Allo, domnule profesor... Asculţi? Îţi dau un miliard, bani ghiaţă, dacă mai găseşti un singur învăţător de-ai dumitale pe Calea Victoriei!

Arghir răsuflă uşurat. În sfîrşit, cu răbdare, cu stăruinţă, cu energie, a izbutit să facă ceva pentru ţara aceasta!

Desigur că era inevitabil ca lanţul satisfacţiilor pe care i le dădea puterea de a face niţeluş bine ţării, să fie întrerupt de unele mici neajunsuri. Astfel, într-o zi, la Mangalia, unde ţara îl chemase să facă plajă, veni la el o delegaţie de agricultori dobrogeni să i se plîngă.

— Ne sugrumă datoriile agricole, domnule prim ministru!

— Nu le mai plătiți! le strigă Arghir, căruia climatul maritim îi dădea remarcabile impulsuri dinamice.

— Ni se protestează polițele!

— Lăsați să vi le protesteze! Am avut și eu polițe protestate pentru tipografia mea de la Văleni. Astăzi nici cei care dau faliment nu mai pot fi bănuiți de fraudă. Toată lumea înțelege că trecem prin vremuri grele.

— Am dat gajuri și ipoteci și băncile ne cer cote peste puterile noastre, domnule prim ministru!

Domnul prim ministru izbi cu pumnul în masă:

— Nu le dați nimic!

Și foarte energic, către capul delegației:

— Du-te mîine la București și spune-i ministrului de justiție din partea mea să dea ordin președinților de tribunale să amîne vînzările silite și să le tărăgăneze. Vom discuta chestiunea în primul consiliu de miniștri și pînă la deschiderea parlamentului vom găsi o soluție.

— Domnule prim ministru, așa cum s-a găsit un mijloc pentru ajutorarea bancherilor, nu s-ar putea găsi ceva și pentru noi?

— Ce?

— Asanarea datoriilor!

— Ce asanare, domnule? izbucni, mînios, primul ministru. Prindeți și voi cîte un cuvînt din presă și-l folosiți... Presa!... Las' că pun eu botniță presei!

— Dar nici n-am citit gazetele de cînd cu munca cîmpului, domnule prim ministru!

— Bine faceți!... Nu vă luați după ce spune presa și vedeți-vă de treabă!

— Dar nu o mai putem duce așa, domnule prim ministru!

— Răbdați!

— Am pierdut și răbdarea!

— Cine a pierdut răbdarea, n-are decît să se arunce în mare!

— Dar statul nu trebuie să ne ajute, domnule prim ministru?

— Statul? Nici un cetățean nu are dreptul să ceară ca statul să-i vină în ajutor!

Şi subit dezolat, Arghir coborî tonul la cel mai trist diapazon : ..

— Nu ştiu ce vreţi de la mine! Eu nu vă pot face nimic! Eu nu am decît doi membri în guvern: pe Petrescu-Goleşti şi pe Rahat! Ceilalţi sînt ai maiestăţii sale regelui. Prin urmare, eu nu sînt la putere cu partidul meu şi aşa e mai bine. Suferiţi de cincisprezece ani şi nu v-aţi plîns nimănui. Şi acuma îmi cereţi să repar eu lucruri stricate în cincisprezece ani?

Toată discuţia ajunse la urechile regelui care-l însărcină pe Puiu să-i comunice lui Arghir la Mangalia că ar dori să-l vadă cît mai degrabă.

— Ce e cu declaraţiile de la Mangalia, domnule prim ministru? l-a întrebat regele.

— Sire, presa e de vină!

— Poate! Dar cred că ar trebui să fii mai precaut, ca să nu se dea loc la interpretări greşite! Lumea nu prea poate înţelege care e diferenţa dintre „miniştrii mei“ şi „miniştrii regelui“...

Cînd se despărţi de rege, îl întîlni pe scară pe Mihail Teianu.

— Iţi spun sincer, dragă Mihail, îmi simt puterea de lucru zdrobită. Toată lumea e împotriva mea. Dacă mi s-ar vorbi limpede, aş trage consecinţele fără nici o supărare! Te rog, spune-i regelui din partea mea că am venit aici, fără s-o fi cerut, ca prim ministru, şi că sînt gata să plec ca simplu profesor Arghir. Şi nu mă voi simţi scăzut cu nimic!

Concedie şoferul şi o porni pe jos, cu jobenul în mînă, să ştie lumea că nu mai e primul ministru al ţării. Dar cînd să se apropie de casă, îi veni din urmă în goana mare o maşină:

— Domnule prim ministru! Domnule prim ministru!

Era Puiu, care sări jos şi se repezi la Arghir:

— Domnule prim ministru, m-a trimis maiestatea sa regele! Nu se poate! E mîhnit că v-aţi putut închipui că a vrut să vă supere! Maiestatea sa regele vă iubeşte! Pe cuvîntul meu de onoare!

IX

Şi s-au ascuţit condeiele, şi s-au muls fanteziile, şi s-au migălit frazele, spre a se putea scrijeli în cartea de granit a neamului o nouă şi glorioasă pagină din istoria restauraţiei: principesa Ileana, fata cea mai mică a reginei mame Maria, se mărită. Această mare faptă regală aducea încă o rază de nădejde în cocioabele şi bordeiele a milioane de muncitori şi ţărani. Ileana, micuţa noastră Ileana, se va aşeza, cu ajutorul lui Dumnezeu, la casa ei. Şi te pomeneşti că va avea şi copii! De necrezut! Mai ieri era numai... ia, atîtica... şi acuma, uite-o mireasă! Doamne! Cum trece vremea!

Şi scriau trubadurii că în castelul Peleş care „apare în noapte ca un adevărat palat de basm răsărit din bagheta unei zîne", musafirii n-au fost toţi de-un fel ci de două: unii care, prin prezenţa lor, făceau o plăcere mai mare familiei regale — şi alţii, o plăcere

mai mică şi că musafirii care făceau familiei regale o plăcere mai mare fură conduşi de-a dreptul în sufragerie. Cît de frumoasă era sufrageria aceasta, cronicarii ziceau că, oricît talent ar avea, le-ar fi greu să descrie. Atîta puteau spune: că-ţi lua ochii. Era, cum se zice, o „feerie". Pereţii erau acoperiţi cu lambrisuri, sau tăblii de stejar sculptat. In mijlocul mesei se afla o fîntînă în miniatură a pîrîului Peleş, care „ţîşnea în susur cristalin şi neadormit", stropind cu picurii săi o mică grădină de „roze japoneze roşii". Cît despre argintăria şi cristalurile de pe mese, cronicarii spuneau că „erau un tablou cum nu se vede des".

Dar tabloul acesta pălea pe lîngă celălalt tablou al însuşi dineului regal. Pentru a-l putea cuprinde în ansamblu, cîntăreţii bogăţiei regale fură îngrămădiţi într-un colţ, de unde puteau admira în voie, stînd în picioare şi înghiţind în sec, viteza şi arta cu care dispăreau pe nobilele gîtlejuri princiare şi ducale, sandviciurile, pateurile, peştii, raţele, găinile, curcanii, sticlele de vin, şampanie, coniac şi cîte se vor mai fi găsind prin pivniţele şi cămările palatului.

Dar în timp ce familia regală şi oaspeţii ei de mîna întîia beau şi mîncau, nici oaspeţii de mîna a doua nu stăteau degeaba. Se plimbau la etajul întîi şi al doilea al palatului, îşi zîmbeau fericiţi şi se bîrfeau cordial, răcorindu-şi gîtlejurile şi nădufurile cu oranjadele servite de valeţi, copios, în pahare tot de cristal, dar de o calitate inferioară cristalului de la masa regală. Deocamdată, convorbirile sînt discrete. Toţi aşteaptă ca masa din jurul fîntînii să se termine şi ca primul vals să înceapă. Doamnele, domnişoarele, ofiţerii, pînă şi muzica regimentului de gardă, „freamătă în surdină", cum zic istoriografii acestei nopţi neuitate, „în aşteptarea semnalului". Domnii în vîrstă se mărginesc să transpire în gulerele lor, făcînd complimente cuconiţelor care sînt superbe în toaletele lor. Una poartă o rochie „ca petala unei roze pale", alta „a rechiziţionat o parte din azurul unei nopţi senine, pentru a-şi confecţiona cea mai modernă robă", a treia „e remarcată prin

toaleta ei de velours chiffon rouge pompéien brodat cu negru"...

În sfîrşit, ultimul toast la masa regală a fost rostit şi ultimul musafir s-a ridicat de pe scaun. Musafirii care au mîncat şi cei care n-au mîncat se pot amesteca între ei, semnalul a fost dat, valsul poate să înceapă, grupele să circule mai liber şi conversaţiile să nu se mai facă în şoaptă. Zarvă este destulă. Veselia e mare. Dar cel mai vesel şi mai agitat dintre toţi este Puiu. Extrem de dinamic, Puiu apare şi dispare, ca un director de circ, într-un frac bleu, brodat în frunze de stejar din fire de aur şi în pantaloni gri deschis, care constituie noul lui costum de ceremonie, după modelul desenat de însuşi regele Carol.

Deodată, apare în mijlocul musafirilor, mireasa, care în rochia ei de un roz abia colorat, „înaintează surîzătoare, urmată de imperialul ei mire". După tînăra pereche, vine regina Maria, împodobită cu aurul broderiilor, cu briliantele decoraţiilor şi cu perlele ei. În urma reginei, apar îndată şi părinţii mirelui, surorile miresei, veri şi verişoare din casa de Habsburg şi casa de Hohenzollern. Numai tînărul rege al ţării nu e încă prezent. Stă de vorbă într-o galerie de lîngă sală, cu Arghir, care cu pieptul plin de stele şi cruci romîne şi străine, îi spune:

— Sire, să nu fii prea îmbielşugat în amabilităţi faţă de Dacu şi ai lui. Asta rog pe maiestatea ta! Nu pentru mine, sire, care sînt în serviciu comandat şi gata oricînd să plec, ci ca să nu se creadă că regele a capitulat înaintea celui mai îndrăzneţ.

Îngrijorarea lui Arghir era îndreptăţită. Dacu, omul care acum un an l-a părăsit pe rege sub pretextul că nu vrea să stea sub papucul Roşcatei, se afla astăzi printre musafirii lui. Fără remuşcări şi fără ruşine. Anul trecut, a trîntit uşa şi s-a lăudat că e intransigent. Trădat de membrii guvernului său, a plecat în străinătate şi s-a lăudat că-i intransigent. După plimbare, s-a înapoiat în ţară şi s-a lăudat că e intransigent. Şi a repetat atîta că e intransigent şi intransigent, că s-au supărat şi cei de la Capşa, care au sărit, într-un glas:

— Dar cine-l întreabă?

Abia atunci a simțit Dacu că ar trebui ceva nou — și ca să fie iar în centrul de atenție a lumii, și-a dat demisia de la șefia partidului, care a trecut în mîna lui Jugănaru.

Cel mai fericit era Crai-Voievod. De Jugănaru puțin îi păsa. Pe Jugănaru îl va putea da oricînd în lături. Cel care-i stătea în cale era Dacu. Și acuma scapă de el. Totuși, Crai-Voievod se mai temea: cine știe! Poate că se mai răzgîndește fratele Dacu! Ca să fie mai sigur, Crai-Voievod, care cunoștea încăpățînarea amicului său, se gîndi să i-o întărîte. Își aranjă, deci, o moțiune din partea partidului, precum că demisia lui Dacu este respinsă — și alergă cu ea la Bădăcin.

— Frate Iuliane, degeaba! Nu te lăsăm! Tu îți dai demisia ușor. Dar pe noi cui ne lași? Nu merge! Dacă tu pleci, e ca și cum ne-ai tăia capul!... Să știi!... Dacă te încăpățînezi în demisie, plec și eu din partid! Intîmple-se ce s-o întîmpla! Eu nu mai vreau să știu de nimic. Dacă fratele Dacu crede că poate lăsa țara pe mîna bandiților, de ce n-aș crede-o și eu, care nu sînt decit un vierme pe lîngă el! Așa că, te rog împacă-te cu regele și vino înapoi! Îți jur că Bagradian are dreptate cînd spune că nu trebuie să facem un drapel din fustele unei muieri ca Roșcata!

Dacu se uita la fratele Alexandru și se gîndea: Tîlharul ăsta vrea să mă împingă la păcat și să mă mențin în demisie. De aia stăruie el atîta să rămîn: ca să mă silească să plec cu tot dinadinsul. Bine!

Își trecu mîna prin guler și-i răspunse lui Crai-Voievod:

— Scumpe Alecule, dacă n-ai fi tu, ci altul, l-aș fi apucat de gît și l-aș fi dat afară. Dar fiindcă ești tu... fie! Mă-mpac!

Seara, Dacu povestea nepotului său Romulus Stoilă:

— Noroc că am avut în casă niște valeriană, altminteri cine știe dacă fratele Alexandru mai ieșea din leșin!

A doua zi, regele află prin oficiul unor prieteni co-

muni că Dacu vrea să se împace — şi-l pofti la nuntă. Prin urmare, Arghir avea de ce să fie necăjit — şi regele, care-l înţelegea bine, ţinu să-l liniştească:

— Te rog să ai încredere în mine, domnule profesor! Voi păstra măsura. Aş vrea numai ca partidele trimise în refacere să nu rămînă în raporturi rele cu mine. Cine ştie! Poate să mai am cîndva nevoie de ele.

Îngrijorarea lui Arghir se transformă în panică.

— Sire, zise ilustrul profesor, cu un tremur în glas. Schimbări de guvern ar face ţara ridicolă. Asta n-o spun pentru mine. Eu sînt gata să plec şi să uit ce am sacrificat şi voi fi oricînd gata de noi sacrificii. Viaţa mea este închinată patriei şi tronului.

Regele îşi repetă asigurările:

— Domnule profesor, te rog să ai încredere în mine!

— Sire, iau act de cuvîntul regal. Vreau, totuşi, să-ţi atrag atenţia că, mai adineauri, Dacu a declarat cuiva că a venit la nuntă cu colanul ordinului Ferdinand, dar că şi l-a pus în silă!

Se înclină şi se retrase, pentru că în acest moment urca scările Dacu, grav, cu privirea fixă şi ştearsă, şi cu sclipitorul colan al ordinului Ferdinand de gît.

După ce-şi rosti felicitările de rigoare, Dacu începu să se scuze faţă de rege:

— A fost o neînţelegere, sire! M-am simţit realmente bolnav şi trebuia să-mi văd de sănătate. Numai din motivele acestea m-am văzut silit să mă retrag.

— Dar acum sper că te-ai făcut sănătos, domnule Dacu! îi răspunse, regele, amabil.

— Mulţumesc! Mă simt ceva mai bine. De aceea aş vrea ca maiestatea voastră să-mi acorde o audienţă pentru a-i putea da explicaţii mai detailate. E necesar!

— Cu plăcere, domnule Dacu! Dar asta s-ar putea numai peste o zi-două. Acuma trebuie să ne veselim!

Arghir, care coborîse şi-l pîndea pe Dacu, cînd văzu că discuţia se prelungeşte, începu să se plimbe furios

în fața scării. Pe neașteptate, Traian Săpunaru îi ieși înainte:

— Ce faci, domnule profesor?

Dar cînd văzu că Arghir își are ochii înfipți în balcon, Săpunaru adăugă:

— Da! De douăzeci de minute îl ține pe maiestatea sa în loc și nu-l lasă să coboare!

Arghir spumega.

— Este intolerabil! Asta e rea creștere! Cum își permite!

În acest moment, Traian Săpunaru îl văzu pe Gănescu, primarul Capitalei și se luă după el:

— Gănescule!

La cîțiva pași mai încolo, primarul se opri și-l primi pe Săpunaru cu un zîmbet vesel:

— Ce? Nu cumva tratezi intrarea ta în guvernul lui Arghir?

Săpunaru se scutură cu scîrbă:

— Înțeleg să mă înec într-un ocean, dar nu într-un lighean!

Regele coborî, în sfîrșit, treptele, urmat de aghiotanții săi și se văzu îndată înconjurat de toți șefii politici, din guvern și opoziție, care, odată cu felicitările, găsiră cuvîntul potrivit să-și exprime devotamentul lor nețărmurit pentru tron și dinastie. Regele-i cuprinse dintr-o privire pe toți și găsi că n-are de ce să se plîngă. Toți ăștia sînt, într-adevăr, cu trup și suflet pentru dinastie și tron. Toți sînt carliști! În acest an de cînd se găsește el la domnie, toți ăștia s-au bătut între ei pentru a stabili adevărul: care e mai carlist decît celălalt? Care iubește pe rege mai mult? Care a suferit pentru rege mai mult, cînd a fost în exil și care a luptat pentru rege mai mult ca să-l readucă în țară? Și cînd îi auzi, nu era unul să nu fi fost, încă din 4 ianuarie 1926, pentru reintegrarea lui Carol în drepturile lui de moștenitor! Și acești șefi politici se acuzau reciproc de oportunism, se luau de piept între ei, se provocau la duel, trăgeau mînioși cîteva gloanțe în vînt, dar nu se împăcau, ci se ciorovăiau mai departe, apărîndu-și cu înverșunare fiecare milimetru din poziția pe care sperau că au cîștigat-o

în inima regelui. Totuşi, cînd i-a chemat regele aici, să se bucure împreună cu el, că se mărită micuţa Ileana, toţi au înţeles că dacă se iveşte un prilej atît de fericit să depună încă o dată inima lor la picioarele tronului, face ca toate neînţelegerile dintre ei să fie suspendate un moment!

Gîndea şi regele la fel. Pentru un moment, face! Pentru un moment e foarte amuzant să-i vadă pe toţi împreună, cum îi cerşesc un cuvînt, ori un zîmbet, ori măcar o privire! Un moment împreună, nu-i nici o primejdie! Mîine se vor sfîşia din nou între ei! Asta depinde de el, nu de ei!

Arghir, însă, care stătea deoparte, nu era de aceeaşi părere! Regele face o gravă greşală că dă mîna cu asemenea bandiţi! Nişte lichele! Nişte politicieni scîrnavi! Nişte impostori mizerabili! Bine a spus cine a spus că tîlharii ăştia nu sînt decît nişte carolingieni murdari, nu carlişti! Carolingieni, da!... Toţi!... şi Dacu... şi Jugănaru... şi Muică... şi Neaţă... şi Săpunaru... toţi!... Ei, carlişti?... Dacă ei sînt carlişti, atunci ce este el, care l-a crescut pe Carol, l-a învăţat, l-a servit, a muncit pentru el... şi-a jertfit liniştea şi munca lui de savant de la Văleni, ca să-l ajute pe Carol, pe regele lui, care este numai al lui şi nu al acestor nemernici care vor să i-l smulgă din braţe! Aceşti ticăloşi fac tot ce poate scorni fantezia lor carolingiană ca să-l înlăture de la putere! Bagradian zice că guvernul Arghir este o „combinaţie abracadabrantă". Jugănarul susţine că guvernul lui ar fi „o baracă". Doctorul Bratu îl face, pur şi simplu, de „aiurit"! Îi mănîncă invidia şi spaima. Dacă experienţa guvernului său de tehnicieni va izbuti, partidele lor vor deveni de prisos! Şi asta îngrozeşte pe aceşti paraziţi!

Un valet se apropie în grabă de Arghir:

— Excelenţă, şeful dumneavoastră de cabinet a venit acuma de la Bucureşti! Trebuie să vă vadă urgent.

Arghir nu putea înţelege cam ce caută şeful lui de cabinet aici, dar mereu cu teama că ar putea să i se întîmple ceva, fugi afară.

— Excelență, îi zise șeful de cabinet. Am fost trimis de domnul secretar general. V-am adus corespondența ministerului !

Primul ministru se însenină. Care va să zică, asta era. Corespondența ! Ii ieșise cu totul din minte. Ieri, cînd a plecat din București spre Sinaia, dăduse dispoziții ca nimic din corespondența prezidenției și a ministerului instrucției publice să nu se rezolve fără el — și să-i fie trimisă, toată, aici, spre semnare.

— Bine ! întinse el mîna, crezînd că șeful de cabinet o are în servietă. Dă-mi-o !

— Excelență, mă iertați ! îi răspunse, jenat, funcționarul. In două zile, s-a adunat. Am adus zece saci.

— Zece saci ?

Insuși Arghir era îngrozit. Cum să se apuce acuma, în mijlocul nunții, să semneze zece saci de corespondență ? S-ar mai supăra regele !

— Ia-o și du-o înapoi la București ! hotărî el. O rezolv mîine.

Și se înapoie repede în salon, unde se lovi față-n față cu Aureanu care se plimba cu tatăl mirelui, bătrînul arhiduce Salvador. Aureanu îl recomandă pe Arghir :

— Dumnealui este domnul Arghir, primul ministru al țării !

Era poate pentru a zecea oară de cînd Arghir îi era recomandat arhiducelui, care, surd, își duse mîna, pîlnie, la ureche și-l întrebă :

— Sînteți din București ?

— Nu, răspunse grav, primul ministru. Sînt din Botoșani !

— Atunci ce căutați la Sinaia ?

Un gazetar străin îl abordă cu îndrăzneală pe Arghir, care era mulțumit că în felul acesta nu mai trebuia să dea arhiducelui nici o explicație.

— Domnule prim ministru, o declarație scurtă !

Arghir redeveni omul faptelor :

— Scrie ! Dorim să avem relațiile cele mai bune cu toți vecinii. Cu Rusia, însă, lucrul este imposibil. Rusia e bolșevică. După opinia mea, cea mai mare slă-

biciune a bolşevismului stă în aceea că se întemeiază pe marxism.

Măruntelu, care-l însoţea pe gazetarul străin, interveni:

— Aţi văzut ziarul meu de azi?

— Mă ierţi, n-am avut timp! Ce ai scris?

— Cer încadrarea comunismului în codul penal, ca un delict de drept comun.

— Foarte bine, foarte bine! Te rog să treci pe la mine să mai vorbim!

Un alt grup de ziarişti îl înconjura în acest moment pe rege, care dădea lămuriri asupra străjeriei:

— De unde a răsărit nevoia de a crea această mişcare, cred că este uşor de ghicit. Ea este o urmare a războiului. Tineretul nostru creşte fără nici un ideal. Cu străjeria vreau să împlinesc acest gol. Scopul străjeriei este educaţia cetăţenească şi morală a tineretului. Deviza străjerului este! „Credinţă şi muncă pentru ţară şi rege". Din organizaţia străjerilor trebuie să facă parte obligatoriu tot tineretul de la şapte la optsprezece ani.

— Este ceva în genul organizaţiei italiene „Balilla"? întrebă un jurnalist.

— Nu! Străjerii nu seamănă cu „Balilla", deoarece nu sînt formaţiuni de spirit militar. Nu sînt asemănătoare nici cu „Hitlerjugend", căci nu se face la străjeri politică. Vreau să feresc tineretul de politică de partid, pentru că vreau să dau ţării un tineret sănătos. Pentru aceasta muncesc optsprezece ore pe zi şi duc viaţa cea mai austeră. Curtea Romîniei este una din cele mai severe din Europa. Viaţa mea e lipsită de veselie. Cînd ofer un dineu, domnii în frac sau în uniformă vorbesc tot timpul despre probleme grave la ordinea zilei... Nu-mi pierd niciodată răbdarea şi curajul. Îmi cresc fiul spre a face din el un suveran democrat. Îmi iubesc meseria de rege. ...Vă rog să mă iertaţi!

Şi se retrase într-un colţ cu Gănescu, primarul general al Capitalei, care-l aştepta. Nu trecură nici două minute şi doctorul Bratu se apropie de Muică şi de doctorul Gherlescu.

— Aia doi, le zise el, arătînd spre rege şi Gănescu, vorbesc ceva despre uzinele comunale... Am auzit o cifră : 30 de milioane... Poate ştiţi voi ce-o fi asta ? Suma totală a concesionării uzinelor către americani, sau numai comisionul ?

— Comisionul ! făcu Muică, sec.

Doctorul Bratu îl apucă pe Muică de braţ :

— Uite-l !

Şi i-l arătă pe generalul Florescu, care trecea discutînd aprins cu doamna Prykopp.

— Inventatorul batistei ! mormăi Muică.

Şi tustrei se uitară, cu acelaşi zîmbet de dezgust şi de ură, după generalul Florescu, care, deşi numai de trei luni comandantul jandarmilor, îşi stabilise faima de inventator al batistei. De îndată ce a fost chemat în fruntea jandarmilor, generalul a venit la rege foarte alarmat :

— Sire, jandarmii n-au batiste !

Regele, care era informat că tatăl lui Puiu este perfect teafăr, îl ascultă cu interes :

— Şi ce propui ?

— Să le furnizăm de urgenţă batiste. Vor fi batiste în scop educativ... Cu portretul maiestăţii voastre ! Fiecare cîte o batistă. Obligatoriu. Trei sute lei bucata. Le reţinem banii din leafă.

— Asta cît face ?

— Douăzeci şi unu de milioane.

— Net ?

— Net, sire ! Răspund eu ! Douăzeci şi unu de milioane.

— Şi cînd îi văd ?

— Mîine !

Basmalele avură un dublu succes : unul economic şi altul psihologic. Cel economic : se vîndură toate, pînă la una. Cel psihologic : a întărit prestigiul jandarmilor în ochii ţăranilor. Cînd se arăta jandarmul pe la ţărani să-şi scoată costul cu plusul reglementar, îi flutura bastista pe sub ochi.

— Mă, Naie, zi-i : neam de neamul tău a văzut o podoabă ca asta ?

Ţăranul se uita la cîrpa vopsită, dar nu-şi dădea seama ce-o fi:

— O casîncă?

— Ne!

— O broboadă?

— Ne!

— Păi ce-o fi, don' jandar?

Jandarmul desfăşura bastista în toată întinderea ei şi-i arăta ţăranului portretul lui Carol:

— Asta ştii cine e?

— Cine?

— Vodă!

Şi tîţîia ţăranul din buze a mirare! Vodă pe pînză! Mare minune!

— Şi la ce-o fi bună asta?

— Uite la ce! zicea jandarmul.

Şi apucînd batista cu ambele mîini îşi sufla nasul în ea.

— Ai văzut? Asta e!... Basma! Şi numai eu am voie s-o port, bă! Ordin de la stăpînire!... Numai jandarmii! Auzi?

Ţăranul era zăpăcit. Dacă jandarmul îndrăzneşte să-şi sufle nasul drept în obrazul lui vodă, păi trebuie să fie mare al dracului! Şi abia mai îndrăznea să-i spună:

— Tare frumos, don' jandar!

— Hehei, stai! Că o să fie şi mai frumos cînd o să scoţi biştarii pe ea!

— Eu?

— Păi tu!

— Da' ce am eu... cu...

— Cum, mă? holba jandarmul ochii la ţăran. Vodă nu-i vodă al tău?

— Este, don' jandar!

— Păi dacă este al tău, ce-ai vrea, mă? Să plătesc eu pentru tine?

Dar din afacerea aceasta, regele s-a ales la urmă cu un mare necaz: adică de ce să cîştige jandarmii de pe urma batistelor mai mult decît el? Ca să se consoleze, întinse cumpărarea obligatorie a batistelor patriotice, asupra întregei armate şi a poliţiei.

Cam asta trecea prin mintea celor trei şefi politici laolaltă, care, fără să vrea, asistară la o discuţie fulger între Arghir şi Curelea de la *Democratul romîn*:

— Domnule preşedinte, este vorba de vreo schimbare de guvern?

Incruntat, Arghir îi răspunse:

— Dacă aş cădea eu, s-ar reîntoarce jaful!

— Dar ce e cu pîinea, domnule prim ministru?

— Care pîine? făcu Arghir, convins că acest june îşi permite o necuviinţă.

— Se plînge lumea că s-a scumpit pîinea!

Arghir se mai linişti. Junele e un om la locul lui.

— Habar n-am! zise el. Cum aşa?

— Aşa cum vă spun, domnule prim ministru! Ca să-şi mărească intrările, ministerul de finanţe a pus pe pîine un timbru pe care să-l plătească brutarii, fără să urce preţul pîinii. Şi brutarii se supun. Plătesc timbrul, fără să urce preţul pîinii, dar ca să-şi scoată paguba — scad din greutatea pîinii.

— Ce vorbeşti? se minună Arghir. Şi scad, cu cît?

— Cu vreo 40%. Aşa că pîinea de un kilogram cîntăreşte numai şase sute de grame!

Arghir ar fi reţinut ultimele cuvinte ale lui Curelea, dacă n-ar fi auzit glasul regelui pe aproape. Intoarse capul şi-l văzu pe Carol cum se silea să se facă înţeles de arhiducele Salvador. Arghir făcu doi paşi spre suveranul său, care-l recomandă din nou cuscrului imperial:

— Este primul meu ministru, domnul Arghir.

Salvador se înălţă în vîrful picioarelor şi, fără să-şi deslipească, un singur moment, mîna de la ureche, îl întrebă:

— Sînteţi din Bucureşti?

— Nu! Din Botoşani!

— Atunci ce căutaţi la Sinaia?

Oricît de scurtă fusese conversaţia, Carol avu destul timp să dispară. Numai cu greu Arghir îl putu descoperi stînd de vorbă cu generalul Prezan. Tremurînd de enervare, Arghir îl pîndi pe suveran

aproape un sfert de oră — şi cînd văzu că regele este iar liber, îi tăie drumul :

— Sire, faceţi bine că-l pregătiţi pe Prezan pentru prezidenţia consiliului. Nu-i bine să vină nepreparat.

Regele protestă cu un aer de adîncă mîhnire.

— Abuzezi de prietenia mea. Mă doare!

Şi-i veniră lacrimile în ochi. Il durea. Ar fi vrut să se scarpine. La rîndul său, Arghir, emoţionat şi recunoscător, ar fi vrut să sărute mîna regelui. Dar nici unul, nici celălalt nu putură da curs sentimentelor lor. Era prea multă lume. Fără un cuvînt în plus, regele trecu pe lîngă Arghir şi-i şopti lui Puiu :

— Caută-mi-l îndată pe Aureanu!

Aureanu fu găsit repede şi adus regelui, care, fără nici o introducere i se adresă, mînios :

— Ce vrea omul ăsta de la mine, domnule? Îmi vine să-mi iau lumea-n cap!... Ce fac cu el?

Ministrul finanţelor şi internelor primi cuvintele lui Carol cu un zîmbet discret de compasiune. Ce om complicat, regele!... Ii cere lui, să-l scape de Arghir, deşi n-ar vrea să scape de el. Dacă există în sufletul regelui vreun locşor, fie el cît de mititeluţ, pentru prietenie, acela era rezervat lui Arghir. Regele ţine la Arghir, pentru că-l leagă de el amintirea anilor cînd Arghir fusese profesorul său. Arghir îl impresionase pe atunci prin statura lui, prin barba lui neobişnuit de mare şi prin seriozitatea cu care-i povestea atîtea şi atîtea anecdote cîteodată sărate, dar totdeauna nespus de pipărate. Arghir era însăşi copilăria lui. Şi asta Carol nu şi-o putea smulge din inimă. Totuşi, răbdarea lui era pusă la grea încercare. Dezinteresat îl iubea numai pe profesorul Arghir, nu şi pe primul ministru Arghir. De primul ministru Arghir îl lega exclusiv interesul. Avea nevoie, în capul guvernului, de un om ca Arghir : confuz, anarhic, fără voinţă, lipsit de orice simţ politic, străin de cele mai nevinovate probleme de stat, fantezist, capricios şi setos de onoruri. Dar niciodată Carol nu şi-ar fi închipuit că poate fi cineva atît de confuz, atît de anarhic, atît de lipsit de orice simţ politic, atît de străin

de cele mai nevinovate probleme de stat, atît de fantezist, atît de capricios și atît de setos de onoruri. Numai pozne și pozne, că au început să vină în țară ziariști de peste ocean, în mod special să-l cunoască pe primul ministru Arghir, despre care au auzit că este o apariție bizară, cu totul exotică, un fel de Mussolini cu barbă, care-și dă demisia de patru cinci ori pe zi și care, între demisii, e foarte sentimental și-i deranjează pe toți de la treabă. Și asta a început să-l cam obosească pe Carol. Aureanu înțelege: Carol ar vrea, dar n-ar vrea să se despartă de profesorul Arghir.

— Sire, glumi el, ar fi bine ca Arghir să vă acorde un mic concediu!

— Exact! zîmbi Carol, mai bine dispus. Cred că-l merit!

— Din plin, sire!

— Atunci?

— O soluție ar fi, sire! Trebuie să vă mărturisesc că nu este improvizată și nu vine de la mine. Dar îmi surîde din motive egoiste — pentru că și eu simt nevoia să mă odihnesc nițel.

— Ei, hai, să te-aud! făcu regele, nerăbdător.

— Ministrul Franței m-a întrebat aseară dacă Arghir ar putea fi rupt de la importantele lui treburi de stat, spre a se duce la Paris.

— Pentru?

— Pentru o chestie care nu poate decît mări gloria țării: Franța are de gînd să-i decearnă primului ministru al nostru diploma de doctor honoris causa al universității din Paris. Asta o să-i ia lui Arghir cel puțin zece-cincisprezece zile.

Regele exultă:

— Zece-cincisprezece zile?... Să plece... Să plece imediat!... La Paris... In Sumatra... În Honolulu... În Filipine... oriunde o fi numai să mă lase în pace cîtăva vreme. Nu mai pot. Mereu îmi scoate ochii cu sacrificiile lui și mereu trebuie să-l fac declarații de dragoste!

Apoi, serios:

— Ştii ce-mi vine să cred? Că Arghir ăsta nu-i totdeauna confuz! Ştie că am nevoie de un zăpăcit ca el... şi cu zăpăcelile lui mă şantajează!

Aureanu rîse:

— Dar noi nu sîntem zăpăciţi, sire!....

Cînd se lumină de ziuă, Arghir ieşi din compartiment. Era fericit. Deşi era prim ministru al Romîniei şi deşi se afla pe teritoriul romîn, putea să se plimbe liber pe culoar şi să se arate la fereastră în voie. Nu se mai simţea ca acum zece zile, cînd cu acelaşi tren părăsea ţara, pe ascuns, pitit în vagon, cu perdelele trase, ca un hoţ urmărit de poliţie!... Să se ascundă în propria lui ţară... De ce?... De frica duşmanilor? Nu! Şi aici e necazul! Dacă s-ar teme de liberali, mă rog! N-ai avea de ce să te miri! Dacă s-ar teme de neţişti, iar ar fi foarte firesc!... Sau de naţional-ţărănişti!... Cel puţin ăştia sind adversarii lui mărturisiţi, care, din orice, fac o armă împotriva lui. Dar să se teamă de proprii lui colegi din guvern, care abia aşteaptă să-şi întoarcă el capul ceva mai încolo, ca să-l mănînce de viu, asta numai la noi, în Balcani, se poate întîmpla. Şi totuşi, aşa este. Cu frică a trebuit să plece la Paris. Pe ascuns. Să nu afle nimeni, nimeni. Şi să nu afle mai ales amicul şi locţiitorul său, Aureanu. Şi doar se avea bine cu el. Luna trecută cînd majorităţile parlamentare l-au sărbătorit pe Aureanu, a venit şi Arghir de la Văleni la banchet, ca să spună:

— Ne-am cunoscut tîrziu, dar cînd ne-am cunoscut ne-am strîns mîinile şi cînd doi boieri îşi strîng mîinile, este de-ajuns.

La care Aureanu i-a răspuns:

— Sînt atît de mişcat de gestul de prietenie al lui Arghir care a venit special pentru mine de la Văleni, încît mă simt aproape umilit.

Erau, aşadar, buni prieteni. Ii plăcea, desigur, lui Aureanu să-i arunce cîte o săgeată. Dacă cineva îl în-

treba, de pildă, ce părere are despre situaţia politică, Aureanu îndată îl trimitea la Arghir:

— Adresează-te lui Arghir. Eu nu mă ocup de politică. Sînt prea ocupat pentru aceasta.

Sau îi aranja lui Arghir o presă proastă. Ca ministru de finanţe şi ca ministru de interne avea fonduri, aşa că putea dicta presei să-l laude pe el şi să-l ia peste picior pe Arghir. Dar întotdeauna lucrurile se aranjau frăţeşte, cu lacrimi şi îmbrăţişări — pentru că Aureanu era un bun patriot. Un boier. Un adevărat boier. Ca ministru de interne, avea trei subsecretari de stat, trei secretari generali şi paisprezece şefi de cabinet, care dispuneau de şapte automobile. Iar ca ministru de finanţe, predica, sincer, economia.

— Numai prin economie vom salva ţara.

Şi-i spuse lui Arghir:

— Te rog rade, în interesul ţării, şcolile de care nu este nevoie.

Arghir, care nu putea rezista la nici un apel în interesul ţării, rase dintr-un condei două sute cincizeci de şcoli secundare, normale, comerciale şi de meserii. Orice i-ar fi cerut Aureanu, Arghir l-ar fi satisfăcut pe loc, numai să fie pace între ei. O reclama ţara, o reclama regele. Dar Aureanu era un om neserios. Se ţinea numai de farse. Mai întîi cu Dacu. De cînd cu nunta Ilenei, Dacu îşi făcea mereu de lucru pe la palat. Prima lui audienţă de împăcare cu regele a durat trei ore şi ceva. Un prost trebuie să fie şi prost crescut! Să-i răpească regelui trei ore şi ceva! Şi repede s-a dus la rege să-l informeze cît de indignat e:

— Omul politic ţine pe suveran nu ştiu cîte ceasuri. În loc să-şi dea seama că un politician inteligent îşi poate ispăşi păcatul într-un sfert de oră de scuze şi că a abuza de bunătatea regelui nu e conform cu cea mai elementară politeţă, el îşi închipuie că regele este la dispoziţia lui, ca să-i asculte toate flecărelile!

Regele îl ascultă şi-i dădu dreptate:

— Da, e cam nepoliticos!

Arghir sări:

— Sire, Dacu nu e numai nepoliticos, ci şi perfid Te înşeală! Este o nouă maşinaţie a acestui călugăr

fățarnic, sire! Nu-l mai primi! Vrea să dărîme tronul și dinastia. Este născut președinte de republică, sire!

Regele-i apucă mîna și i-o strînse cu căldură:

— Am să țin seama de avertisment, domnule profesor! Am să țin seama.

Dar pe înserat, Rahat se năpusti la Arghir în birou:

— Domnule prim ministru, Dacu a fost iar la rege!

— Cînd?

— Acu cinci minute a plecat de acolo!

Pînă a ajuns la palat, Arghir n-a mai știut ce se petrece cu el. Nu mai vedea și nici nu mai auzea nimic. Atîta vroia: să ajungă la rege. În prag, însă, generalul Mateescu îi șopti la ureche:

— Domnule prim ministru... e cam greu!

— De ce?

— E Mimi aici... și s-ar supăra maiestatea sa!

— Bine! făcu Arghir, hotărît. Aștept!

Mateescu era de-a dreptul disperat:

— Domnule prim ministru, n-ar fi nimic, dacă n-ar aștepta și Lily!

Arghir înțelesese că riscă să-l apuce aici dimineața, așa că preferă să se ducă acasă. Cel puțin acasă poate să se culce. Dar a doua zi, la prima oră cuviincioasă, fu din nou la palat:

—Sire, aud că Dacu a fost iar pe aici. Și în calitatea mea de prim ministru al țării, dator să veghez asupra liniștii maiestății tale, vreau să știu ce a vrut acest domn!

— Ce să vrea, domnule profesor? Ce vor toți oamenii politici: puterea!

Arghir scrîșni din dinți:

— Cum așa, puterea? Să mai aștepte!... În definitiv, ce-i supără atîta pe domnii aceștia că se află în opoziție? Dar ce cred ei? Că a sta în opoziție e o rușine? Nu e nici o rușine să fii în opoziție, dacă știi s-o porți cu demnitate! În opoziție poți uneori influența politica țării în mod și mai eficace chiar decît de la guvern.

— Da, domnule profesor! zise regele. Dar vezi că ei nu înţeleg acest lucru. Ei nu sînt oameni atît de luminaţi şi modeşti ca dumneata!

— Tocmai de aceea, sire! De ce-ţi trebuie asemenea oameni în jurul tronului? De ce-ţi trebuie zarafi în templu, sire?

— Nici nu mă gîndesc! îl asigură regele.

La ieşire, îl aştepta Puiu:

— Sînteţi supărat, domnule prim ministru?

— Ba bine că nu!

— Dacu? insinuă Puiu.

— El!

Puiu se uită în dreapta şi în stînga, apoi se îndoi spre Arghir ca să-i spună în şoaptă:

— Nici nu se putea altfel, domnule prim ministru!... Dacă domnul ministru Aureanu ori de cîte ori vine pe aici numai de bine îl vorbeşte pe Dacu!...

— Aureanu?

— Aureanu!

Asta a fost o dată. A doua oară, s-a întîmplat cu alegerile parţiale din Neamţ. Arghir îi poruncise categoric lui Rahat, subsecretarul de la interne:

— Nici o propagandă de-a lui Aureliu Cziucziewicz în Neamţ. Trebuie să fie ales candidatul lui Caţă.

Rahat a fost foarte energic. A arestat legionari pe capete. Dar legionarii, ce făceau, ce dregeau... a doua zi erau liberi şi-şi vedeau mai departe de făgăduieli: că vor împărţi ţăranilor toate averile străinilor. Că vor şterge toate datoriile agricole. Că vor face din fiecare ţăran un chiabur. Mergea Aureliu din gospodărie în gospodărie însoţit de cîţiva aghiotanţi şi împărţea cu ambele mîini, din ce avea să aibă cînd va fi el capul ţării:

— Dumneata cîte hectare ai?

— Un hectar!

Aureliu se întorcea spre ai lui.

— Treceţi-l cu trei hectare!...

Apoi către al doilea:

— Da' dumneata ai vacă?

— N-am!

— Incrieţi-l cu două vaci!... Şi dumneata?

— Eu n-am nimic. Nici pămînt, nici plug, nici boi.

— Puneţi-l cu două hectare, plug şi doi boi!

Arghir afla şi făcea spume la gură:

— Auzi, mama lui de leah! A luat în braţe toate trucurile lui Take!... Ce faci, Rahat?... Asta ne suflă locul în Neamţ!

— Nici o grijă, domnule profesor!... Iese omul lui Caţă!

— Nici o grijă, nici o grijă şi ăsta-şi bate joc de noi! răcnea profesorul Arghir. Ce-i cu doctorul Băcleanu?

Bietul Rahat înghiţea în sec. Era şi el uluit de inovaţiile pe care le introducea Aurică în propaganda lui electorală. A găsit un doctor Băcleanu din Boiştea, care era pe moarte, l-a întins pe-o targă, a început să-l plimbe din sat în sat şi l-a învăţat să spună:

— Votaţi-l pe Aurică! Votaţi-l pe Aurică Cziucziewicz.

Cu lozinca asta a murit, nenorocitul, sub ochii unui sat întreg:

— Votaţi-l pe Aurică!

Şi cine a învins în alegeri? Aurică Cziucziewicz! Cu toate că guvernul lui Arghir nici n-a candidat în alegeri, numai ca să-i asigure lui Caţă un scaun, a ieşit Aurică. Cel mai tare dintre toţi a fost Aurică Cziucziewicz.

— Cum asta, mă? răcni Arghir la Rahat. Nu ne-am înţeles că locul ăsta e rezervat lui Caţă?

— Ce să fac, domnule profesor! se apără Rahat, care era distrus. M-am luptat cum am putut.

— Atunci cum?

— Aureanu, domnule profesor!

Arghir rămase buimăcit, parcă i-ar fi tras cineva o palmă, fără să ştie de ce.

— Aureanu? Eşti bolnav?

— Nu sînt bolnav de loc, domnule profesor. Adică nu atîta Aureanu, cît regele!...

Arghir se zbîrli:

— Cum îndrăzneşti?

— Mi-a spus-o generalul Mateescu! Zicea că se miră şi el!

Şi acu, de curînd, altă istorie absurdă. Îi veniseră

din Franța doi musafiri: un domn și o doamnă. Ambii profesori. Oameni distinși.

A doua sau a treia zi, Arghir primește un telefon:

— Domnule prim ministru! O veste neplăcută. Franțujii au fost atacați pe stradă de huliganii de la „Comitetul anti-judeo-masonic"... După ce i-au înjurat zdravăn, au scuipat-o pe doamna!

Arghir, să intre în pămînt de rușine.

— Aurene dragă, i-a spus el lui Aureanu, hai pînă la hotel Bulevard și să le cerem scuze!

Aureanu, cuminte, s-a ridicat și a mers după el. Pe drum, Arghir îl întrebă:

— Ce le spunem, frate Aurene?

Liniștit, Aureanu îi răspunse:

— Ce-ți mai bați capul atita? Bolșevicii!

Astfel că, la hotel, Arghir dădu oaspeților săi, explicațiile cerute de împrejurări:

— Trebuie să ne iertați și să ne înțelegeți situația. Noi ne aflăm aici într-un punct geografic foarte delicat: la granița Rusiei — și zilnic sîntem provocați.

Interveni și Aureanu:

— Am arestat pe vinovați. Sînt niște muncitori basarabeni... Niște bolșevici înrăiți... Au mărturisit tot. Prezența dumneavoastră aici i-a iritat. Ei zic că la noi n-au ce căuta niște reprezentanți de-ai Franței. In general, ei nu mai știu cum să ne strice cu Franța. Gîndul că aliata noastră tradițională Franța ne va sări în ajutor îndată ce vom fi atacați, îi scoate din minți.

Cei doi oaspeți acceptară scuzele și Arghir plecă, liniștit, la prezidenție, unde-l găsi pe doctorul Bratu, care-i vorbi revoltat:

— Bravo! Cînd se va scrie istoria guvernării dumitale, omenirea va afla că sub regimul profesorului Arghir, doi profesori francezi au fost insultați și scuipați pe străzile capitalei! Felicitările mele!

Arghir înțelegea că lui Bratu nu-i poate debita povestea cu bolșevicii și, stingherit, răspunse:

— Dragă, mi-e și rușine! Dar dacă s-a întîmplat, ce pot să fac?

Aerul resemnat al lui Arghir mări indignarea doctorului Bratu.

— Intîmplare? strigă el. Aşa-i zici dumneata: întîmplare? Ei află că nu-i simplă întimplare...

— Nu înţeleg! făcu Arghir, mirat. Cum nu-i întîmplare?

— Intreabă-l pe Aureanu şi o să înţelegi! ii răspunse Bratu.

— Pe Aureanu?

— Da! Pe Aureanu!...

— Dar ce legătură are Aureanu cu...?

Nemilos, Bratu îi înfipse cuiul şi mai adînc în inimă:

— Intreabă-l şi o să afli!... Numai să vrea să-ţi spună!...

— Ştii ceva?

— Ştiu mai multe!

— De unde?

— De la Puiu!

Cîteva zile la rînd, Arghir fu literalmente bolnav. Pe de o parte Aureanu... pe de alta ba Puiu... ba Matescu... ba regele... Ce se întîmplă? Ce-o fi asta? Ce intrigi se ţes în spatele lui? Era peste puterea lui de îndurare. Umbla fără să simtă pămîntul sub el, cu sentimentul omului care-şi vede moartea cu ochii. Işi pierduse aproape cu totul controlul de sine şi-şi continua munca numai în virtutea inerţiei. Astfel, intr-o dimineaţă, după ce scrisese pentru gazeta lui, *Fericirea neamului*, un articol în care făcea aluzii la Dacu— iscăli vreo cîteva zeci de decrete şi-şi chemă şeful de cabinet:

— Uite, decretele astea merg la *Monitorul oficial!*

Şi-i dădu tot teancul de hîrtii de pe masă. După masă, îşi căută articolul în gazetă — articolul nu-i. Unde-i articolul? Nu ştia nimeni!... S-a căutat prin buzunare, a răsturnat toate sertarele, a pus oamenii să controbăiască prin redacţie şi prin tipografie... nimic! Nici urmă de articol! Şi doar îl scrisese! Arghir era sigur. Il ştia pe de rost! Mai avea şi acuma sub ochi foile de manuscris... Atunci, unde e?

— Uite unde e! strigă, a doua zi, triumfător, amicul său Rahat de la interne.

Şi-i întinse ilustrului profesor *Monitorul oficial.*

Astfel, cu uimire și indignare, Arghir își regăsi articolul despre Dacu, lăfăindu-se printre decizii ministeriale și decrete legi, în *Monitorul oficial.*

Umbla tare amărît în zilele acelea Arghir din pricina vălului gros de mistere care-l înconjura și cine știe la ce l-ar fi împins desperarea dacă Dumnezeu nu i l-ar fi trimis în ceasul suprem pe ambasadorul Franței să-i spună :

— Domnule președinte, guvernul meu are onoarea să vă anunțe prin mine că universitatea din Paris v-a conferit titlul de doctor honoris causa...

Pe neașteptate, cerul se lumină. Toate necazurile se risipiră. În sfîrșit, Arghir nu se mai simțea singur. Franța, eterna Franță, nu-l uita — și era alături de el. Mișcat, Arghir răspunse ministrului Franței :

— Vă mulțumesc, vă mulțumesc !

— Cînd credeți că ați putea pleca la Paris pentru diplomă ?

În Arghir se trezi omul care avea răspunderea țării:

— N-aș putea să vă spun nimic în acest moment, pentru că aparțin țării. Nu sînt liber. Pot pleca numai cu consimțămîntul regelui meu.

Își scrise apoi decretul pentru un concediu de zece zile, și alergă la palat. Regele părea într-o dispoziție excelentă.

— A, domnule profesor ! Ai venit tocmai bine. Mi-a sosit primul exemplar din medalia „Meritul cultural". Ți-l dau dumitale...

Arghir vru să-i mulțumească, dar regele îi tăie cuvîntul :

— Ce spui ? N-ar fi bine ca Săpunaru să intre în guvern ?

— În ce scop ? făcu Arghir, deodată rigid.

— Ca să mai avem un orator pe banca ministerială...

— Sire, nu ducem lipsă de oratori, ci de caractere!... Or, Săpunaru are un caracter infect. Mai bine să-i dăm o catedră la facultatea de litere din Cluj. Sînt destule locuri libere acolo !

Apoi, lăsă capul în piept ca un învins :

— La urma urmei, sire, încearcă și vei vedea... Eu,

sire, nu mă pot împotrivi voinței regale. M-am supus cînd maiestatea ta mi-ai dat sarcina de a forma guvernul, și m-am sacrificat. Mă voi supune și acum... De altfel, sire, eu voi lipsi din țară pentru zece zile.

Regele se arătă foarte mirat:

— Dar unde pleci?

— La Paris! Franța îmi acordă recunoașterea care mi se refuză aici. Am fost numit doctor honoris causa al facultății de istorie din Paris. Așa că plec. Te rog, măria ta, binevoiește să semnezi decretul acesta.

Regele șovăia:

— Domnule profesor, nu știu ce să spun!... Să te las, să nu te las?... Fără dumneata, va fi greu!

Dar se hotărî:

— Fie! Atîta lucru ți se cuvine. Și apoi, toată cinstea aceasta se revarsă asupra țării.

Și iscăli.

— Un lucru aș dori, totuși, sire! zise Arghir. Ca în lipsa mea să nu se schimbe nimic.

— Nimic! Nici o schimbare nu se va face fără voia dumitale, domnule profesor. Poți să pleci liniștit.

— Mulțumesc, sire! Plec! Dar să nu afle nimeni! Dușmanii mei atîta așteaptă! Mai bine să nu se știe că am plecat. De aceea, cred că decretul acesta nici n-ar trebui să apară în *Monitorul Oficial*... sau să apară după ce mă-ntorc...

Regele zîmbi cu bunăvoință:

— Dușmanii dumitale!... Dar dumneata nu ai numai dușmani, ci și prieteni!...

— N-am, sire! In afară de maiestatea ta, n-am pe nimeni și nu cred în nimeni. Nici măcar în colegii mei de guvern, în cap cu Aureanu.

— Ce vorbești? Nu se poate!... Te plîngi de Aureanu?

— Aureanu, sire, este un om neserios! Așa că, mai bine să nu știe nici el că am plecat. Lui o să-i spun că mă retrag undeva, la țară, ca să pregătesc niște proiecte de legi...

— Am înțeles, domnule profesor!... Voi face tot ce-mi ceri. Nimic nu se va face în lipsa dumitale și ni-

meni nu va afla că ai plecat! Ai cuvîntul meu de rege!

Acuma, cînd mai avea cîteva minute pînă la București, Arghir putea să-și spună că e pe deplin fericit: regele s-a ținut de cuvînt. Nimic nu s-a întîmplat în țară cît a lipsit și n-a aflat nimeni că el a plecat.

Trenul își încetini mersul. Arghir intră în compartiment, puse mîna pe pardesiu și servietă, ieși din nou pe culoar și se apropie de fereastră să cheme un hamal, cînd, fără să vrea, făcu un pas înapoi, speriat de aclamațiile uriașe care începură deodată să zguduie peronul:

— Uraaa! Trăiască domnul prim ministru Arghir!

Deși emoționat, Arghir se întreba cum de s-au adunat atîtea mii de oameni aici, de vreme ce nimeni în lume, afară de rege și coana Tinca, nu știa nici că a plecat, și cu atît mai puțin că tocmai cu trenul ăsta se va întoarce în țară. Dar și mai mare fu mirarea lui Arghir cînd îl zări pe Aureanu, cum, gras și greoi, urca treptele vagonului. Totuși, prea mare răgaz să se mire n-avu Arghir, pentru că Aureanu se și repezise drept în brațele lui, să-i acopere barba cu fierbinți sărutări:

— Frate Arghire! Bine ai venit, frate Arghir... În sfîrșit, te vedem iar printre noi!

Rar a trăit Arghir un moment atît de emoționant. Cu ochii împăienjeniți de lacrimi, îi răspunse lui Aureanu:

— Dragă, îți mulțumesc din adîncul inimii mele. Boier ai fost, boier ai rămas. Inima unui boier nu se dezminte!

— Vezi, frate Arghire! făcu Aureanu, pe un ton de reproș. Cînd ți-am spus eu că n-ai încredere în mine, nu m-ai crezut. De ce să n-ai încredere în mine, frate Culaie? Iți vreau eu ție răul? Te mănînc?

Bănuiala pișcă inima lui Arghir:

— Dar ce ți-a venit, dragă Aurene? De unde știi că n-am încredere în tine?

— Păi se poate? Să spui tu regelui să n-afle nimeni că pleci la Paris... și mai cu seamă să nu aflu eu,

pentru că nu-s om serios? Păi cu ce nu-s serios, nene Arghire?

Politica ţării îşi urma cursul ei normal. Regele declara la toate ocaziile că nu vrea dictatură, guvernul că nu înţelege de ce i-ar trebui dictatură, iar opoziţia că se pregăteşte o dictatură, dar că este împotriva dictaturii. Dintre opoziţionişti, cel mai neînduplecat duşman al dictaturii era Neaţă. Decepţionat că regele Carol nu i-a încredinţat lui puterea, Neaţă a dat jos de pe perete fotografia lui Mussolini şi s-a îndreptat cu paşi mari şi hotărîţi, spre democraţie. Drepturi, pîine, libertate şi jos dictatura! — asta cerea Neaţă, pe care nici măcar noul titlu de mareşal nu-l putea îndupleca să fie ceva mai tolerant cu regele. Scria articole cu multe şi fine subînţelesuri, despre detronarea lui Cuza-Vodă, convoca întruniri impresionante, dacă nu prin numărul participanţilor, cel puţin prin violenţa cu care era combătută ideea de dictatură — şi-l ataca în parlament, cu înverşunare, pe fostul său amic politic Costică Aureanu, pe care-l denunţa opiniei publice ca fiind cea mai cinică şi cea mai brutală expresie a tendinţelor guvernului spre dictatură. Aureanu era duhul rău. Aureanu ducea ţara la politica de unul singur. Aureanu era vinovat că partidele se pulverizează.

— Cum poate fi ministru de interne şi ministru de finanţe un om atît de necinstit ca Aureanu? strigă Neaţă în parlamentul lui Arghir.

— De ce necinstit, domnule mareşal? întrebă Mihăescu, independentul.

— Să-mi dea domnul prim ministru procesele-verbale ale şedinţelor consiliului de miniştri din ianuarie 1921 şi-o să vă demonstrez de ce Aureanu e un om care nu are dreptul moral să stea pe o bancă ministerială.

— Dar ce a făcut Aureanu, domnule mareşal?

— A făcut pentru stat un împrumut de 32 milioane lei care, la un loc cu dobînzile se ridicau la 38 milioane lei — şi a dat în schimb bonuri de tezaur de 38

milioane franci francezi. Leul cota pe atunci 20 centime franceze. Aşa că pentru 6.400.000 franci francezi efectivi, noi am dat Franţei o poliţă de 38 milioane, adică de şase ori şi ceva mai mult.

— Şi zici că asta a făcut-o Aureanu?

— Da, Aureanu!

— Şi în ce calitate?

— Ca ministru de finanţe.

— In ce an?

— In 1921.

— Şi cine era şeful guvernului de atunci?

— Eu!

Intr-o clipă, Camera uită că se împarte in guvernamentali şi opoziţie — şi se transformă într-o adunare care se strica de rîs în cea mai deplină armonie.

— Eşti irezistibil! îi strigă Rahat, subsecretarul de la interne.

— Vino mai des pe aici, să mai uităm de necazuri! îşi ridică glasul şi Atanasovici.

— Să ne trăieşti, domnule mareşal! răcni Jean Tehaş. Ai fi bun la circ!

Dar Neaţă, eroul de la Mărăşti, infrunta vitejeşte duşmanul, cu braţele încrucişate, fără să scoată un cuvînt, pînă ce adunarea, sătulă, îi îngădui să reia cuvîntul.

— Rîdeţi, zise el, dar Aureanu rămîne un pungaş.

— Păi dacă era pungaş, de ce l-ai menţinut în guvern? întrebă Petrescu-Goleşti, ministrul agriculturii.

— Am fost silit!

— De cine?

— Nu pot s-o spun!

Aici Neaţă îşi pierdu tot hazul. Adunarea era plictisită. Desperat că ofensiva împotriva lui Aureanu a dat greş, mareşalul se aruncă asupra primului ministru Arghir:

— Să ne spună domnul prim ministru ce sumă a plătit pentru a deveni proprietar al terenului şi al casei din Sinaia? Ce sumă a plătit pentru terenul şi casa din Mangalia? Ce salarii plăteşte persoanelor din serviciul dumisale? Ce fete de măritat are domnul

profesor Arghir ? Cine cu cine se logodeşte zilele astea în familia domnului profesor Arghir ? Ce funcţie importantă a făgăduit domnul profesor Arghir tînărului domn Popescu Ion dacă-i ia fata de nevastă ?

Demn şi îndurerat, Arghir se ridică de pe banca minsterială şi răspunse :

— Domnilor deputaţi, nimeni nu s-a logodit cu nimeni, şi nimeni nu se va logodi cu nimeni în casa mea. Nimeni n-are fete de măritat. N-am făgăduit nimic pentru că n-am cerut nimic şi nu-mi dă nimeni nimic. Toată lumea ştie că sînt om sărac. Domnul mareşal Neaţă vorbeşte aşa cum vorbeşte, numai de necaz că membrii partidului său îl părăsesc şi trec toţi la mine.

— Nu numărul indică forţa ! strigă Neaţă. Partidul meu a cîştigat de pe urma faptului că „ritmul nou" i-a luat mulţi dintre membrii lui mai vechi sau mai noi. De aceea, nu pot avea decît cuvinte de mulţumire pentru mişmaşul de la guvern că a întreprins în partidul meu o adevărată operă de deparazitare. Chiar dacă aş rămîne singur, n-aş părăsi arena vieţii publice pînă ce ideile şi concepţiile mele ideologice n-ar triumfa pe deplin.

Ceea ce stîrnea uimirea lumii politice era faptul că în această ideologică încrucişare de spade, Traian Săpunaru, vicepreşedintele partidului lui Neaţă, stătea deoparte şi tăcea. De ce tace Traian Săpunaru ? se întrebau ziarele.

Regele rîdea şi-i spunea lui Săpunaru :

— Spune-le tuturor să nu te mai întrebe pe tine, ci pe Neaţă, de ce taci !

Şi adversarii, instigaţi, tăbărîră pe Neaţă :

— De ce tace Traian Săpunaru, domnule mareşal ?

Neaţă se zbătea şi căuta răspunsuri :

— Adică ce-aţi vrea dumneavoastră ? Să spun că Săpunaru nu-i de acord cu mine ? Vă înşelaţi ! Săpunaru este de acord cu mine, în toate !

— Foarte frumos ! îi replicau ceilalţi. Dar de ce n-o spune şi Săpunaru ? Să ne spună şi Săpunaru că este de acord cu dumneata în toate şi o să te credem !

Dar Săpunaru tăcea şi tăcea. Pînă ce într-o zi, Neaţă, continuînd să lovească în camarila de la palat, cu exemplificări din viaţa lui Vodă-Cuza, publică un nou articol în care povestea cum primul domnitor al Principatelor Unite, surprins noaptea de către ofiţerii de gardă cu favorita lui, Maria Obranovici, s-a văzut silit să abdice. Fabula aceasta a lui Neaţă poate n-ar fi reţinut atenţia cititorilor mai mult decît celelalte, dacă n-ar fi adus un amănunt care făcea de prisos stilul voalat al autorului : Cuza-Vodă — zicea Neaţă, pe baza unui raport al consulului Franţei la Bucureşti — se bizuia pe armată, dar armata era plătită neregulat.

Indrăzneţul atac al lui Neaţă stîrni în Cameră unul din acele scandaluri care marcau, de obicei, numai marile momente parlamentare din istoria fraudelor. Toţi deputaţii, în bloc, nu-şi menajară nici nervii, nici resursele de epitete înjurioase — spre a-şi arăta indignarea ! Obrăznicie ! Necuviinţă ! Manifestări de senilitate !

Nu mai era o adunare de reprezentanţi ai poporului care-şi cîştigau cu sudoarea frunţii, în pumni şi palme, amarul lor jeton de prezenţă, ci un templu al credinţei întru dinastie şi tron, în care nişte preoţi fanatici, însufleţiţi de carolinglanismul cel mai curat, dansau, cu spume la gură şi cu ochii holbaţi, în jurul unui mizerabil eretic.

Şi Săpunaru ? Săpunaru tăcea. În Cameră, Săpunaru nu scoase o vorbă.

Peste două zile, totuşi, Traian Săpunaru explodă. Dar tocmai la Cluj, unde primea, din ordinul regelui, diploma de doctor honoris causa al universităţii locale.

— Monarhia, zicea el, este sinteza cea mai curată şi mai desăvîrşită a organizaţiei noastre de stat naţional. Numai la adăpostul monarhiei putem păzi rosturile acestui neam de pericolul de la răsărit. De aceea, vă rog să ridicăm acest pahar şi să strigăm : Trăiască regele Carol II !

*

In biroul lui, regele discuta cu ministrul său de justiţie, Hagiu, despre un caz de indisciplină de o gravi-

tate ale cărei urmări nici nu se puteau măsura de pe acum : prințul Nicolaie s-a căsătorit. Problema era de două ori delicată : mai întîi pentru că Nicolae s-a căsătorit cu o femeie care nu era de sînge regal — şi după aceea, pentru că a făcut cununia fără a fi cerut consimțămîntul lui Carol care era nu numai fratele său mai mare, ci şi regele său.

— Sire, spunea ministrul Hagiu, actul de căsătorie poate fi anulat pe baza articolelor 11, 12 şi 13 din Legea pentru actele civile ale membrilor familiei domnitoare.

— Să fie anulată imediat ! strigă Carol cu buzele vinete de mînie. Şi să fie pedepsit primarul din comuna Tohani pentru că a îndrăznit să elibereze o asemenea hîrtie.

— Primarul a fost obligat să noteze în registrul stării civile că a oficiat căsătoria în mod ilegal.

— Atunci ce mai vrei, Hagiule ? făcu regele. Căsătoria e nulă de pe acum.

— Nu, sire ! Pentru a fi perfect nulă, este necesar ca şi tribunalul Ilfov să dea o hotărîre în acest sens.

— Şi ce mai aşteaptă tribunalul ? ridică iar tonul, regele. Să dea hotărîrea şi să isprăvim odată cu porcăria asta.

După o scurtă ezitare, ministrul de justiție îndrăzni:

— Sire, dar după cîte se pare, alteța sa prințul Nicolae mai stăruie să...

— Nimic ! Poate să stăruie !... Îi va trece ! Trebuie să-i treacă, fiindcă ştie ce-l aşteaptă !

Puțin mai înainte vorbise cu Nicolae :

— Să-ți scoți muierea aia din cap, că altminteri te rad ! Nu mai faci parte din familia regală ! Şi asta ştii ce înseamnă ! Pierzi tot ! Drepturi, avere, tot... Nici nume n-o să mai ai drept să porți, decît ăla pe care o să ți-l dau eu !... Nici domiciliu ! Un vagabond ! Asta o să fii ! Un vagabond !...

Nicolae, cu obrazul stors şi alb ca hîrtia, ascultase tot ce i-a spus, pînă la urmă, fără să scoată o vorbă — şi tot fără să scoată o vorbă a ieşit din odaie. Carol îşi aminti scena şi-i spuse lui Hagiu :

— Se va muia, Hagiule, se va muia! Numai grăbește-te dumneata și fă chestia aia la tribunal.

După ce Hagiu plecă, se anunță Aureanu:

— Sire, istoria cu Neață s-a lămurit!

Și-i povesti cum conflictul dintre Neață și Traian Săpunaru s-a terminat după cum dictează interesele țării: Neață a trimis acuma un ceas presei un comunicat prin care anunța că Traian Săpunaru, în urma actelor lui de răzvrătire, a încetat să mai facă parte din partidul poporului.

Regele, adineauri atît de supărat, începu să rîdă:

— Serios?

— Foarte!

— Prin urmare, s-a lăsat dus, moșneagul!

— S-a lăsat, sire!... Acuma, Traian e liber să se proclame el șef al partidului! Așa că vor fi două partide ale poporului, în loc de unul.

Înainte de a răspunde, Carol scoase din sertar un carnet și-l deschise la pagina cu lista partidelor.

— Două e de două ori mai bun decît unul! zise el.

Și trase cu creionul o linie peste cele de al treilea partid de guvernămînt.

•

La Cameră domnea o atmosferă înălțătoare, Crai-Voievod împlinea șaizeci de ani — și toți reprezentanții poporului, uitînd de patimile și interesele mărunte care-i despărțeau în tabere atît de potrivnice, îl sărbătoreau. Primul ministru Arghir se ridică să aducă și el prinosul său de admirație acestui erou al Ardealului.

— Pe domnul Crai-Voievod l-am cunoscut încă de pe vremea cînd Ardealul nu era pentru foarte mulți romîni decît un număr de cîteva sute de kilometri și am admirat lupta dumisale cavalerească pentru drepturile poporului romînesc. După război ne-am intîlnit, și Alexandru Crai-Voievod a călcat în casa mea, situată la nu știu cîți kilometri dincolo de Gara de Nord, într-o infamă cocioabă, dată aproape de milă, unde mă hrăneam cu bucățile de slănină ale celor doi

porci tăiați la Iași, uitat cu desăvîrșire de toată lumea, mîncind și eu ceva mai bine, atunci cînd maiestatea sa regina Maria îmi trimitea cîte o cutie de conserve. Și așa a venit momentul cînd m-am găsit alături de Crai-Voievod. Autorul atîtor articole cîte s-au tipărit și se vor mai tipări în *Patria* cu iscălitură, să afle că m-am găsit alături de dumnealui, într-o tovărășie națională romînească sinceră, în credința că mă găsesc alături de un om a cărui onoare politică și națională este indiscutabilă.

Zise și vru să se așeze, dar îndată interveni deputatul independent Mihăescu :

— Sîntem cu toții mișcați de cele ce a spus primul ministru Arghir despre Crai-Voievod. Dar cu atît mai mult îmi pare rău că tocmai în aceste zile a apărut la Cluj un manual de „Istorie a romînilor" în care se afirmă că în primăvara anului 1917, cînd ne aflam în plin război cu Germania și Austro-Ungaria, cîțiva romîni, prieteni ai dușmanilor noștri austro-ungari și germani, printre care și domnul Alexandru Crai-Voievod, de acord cu contele Czernin, pe atunci ministru de externe al Austro-Ungariei, făuriseră planul de detronare a regelui Ferdinand și anexarea Romîniei la monarhia habsburgică.

Toată adunarea, indignată, începu să strige :

— Rușine ! Cine-i autorul ?

— Părintele Lupaș ! răspunse Mihăescu.

— A ! Popa Lupaș ! Omul lui Neață... Escrocul de la Sănătate !... Popa Seringă !

Mihăescu făcu gesturi desperate ca lumea să tacă :

— Lăsați-l, domnilor, în pace pe Popa Lupaș ! De la el ne putem aștepta la orice... Chestia importantă e alta : cine a dat voie să apară acum o lună această broșură ?

— Cine ? Cine ?

Mihăescu se întoarse către Arghir și-l arătă cu degetul :

— Domnul prim ministru Arghir, ministrul instrucției publice.

— Nu se poate ! Nu se poate !

— Ba se poate! strigă Mihăescu. Intrebaţi-l şi pe domnul prim ministru Arghir cum sună decizia scrisă de domnia-sa pe manuscrisul popii Lupaş: „Cu aprobarea oficială“!... Este?... Aţi văzut?... Şi acuma domnul prim ministru ne vorbeşte de onoarea perfectă, politică şi naţională, a lui Crai-Voievod.

Prudent, preşedintele Camerei sună iute din clopoţel:

— Declar discuţia închisă!

Lui Arghir nu-i mai rămînea de făcut altceva decît să rîdă laolaltă cu ceilalţi. Şi rîse pînă la uşă, unde se întunecă brusc: în îmbulzeală îl zărise pe doctorul Mihăescu schimbînd cîteva cuvinte, în fugă, cu Aureanu, pe obrazul căruia se întinsese un rînjet drăcesc. Inima lui Arghir zvîcni şi încetă cîteva clipe să bată. Ilustrul profesor se sufoca. Aureanu!... Iar Aureanu... Mereu Aureanu!...

Trist, furios, speriat, Arghir puse piciorul pe scara maşinii, dar o mînă îi apucă braţul:

— Stai, Culaie! Merg şi eu!

Arghir se mai însenină. Caţă! Prietenul lui de zile grele.

— Urcă, dragă!

In maşină, Caţă îl strînse cu dragoste de braţ, pe Arghir:

— Culăiţă dragă, îţi mulţumesc pentru Tase al meu. Nici n-ai idee ce fericit e de cînd i-ai dat catedra la Iaşi!

Arghir era mulţumit că prietenul lui Caţă e om de omenie şi ştie să fie, cînd trebuie, recunoscător. Cred şi eu! ...Ştie Caţă de ce-mi mulţumeşte!... Numai eu, cu autoritatea mea, l-am putut impune pe fecioru-său la facultatea de drept de la Iaşi, prin decret, peste capul tuturor profesorilor care ţipau că Tase e un derbedeu şi că numirea lui este ilegală, pentru că s-a făcut fără nici un fel de examen. Examene! Atita-i mai lipsea lui Tase: examene! Dacă ar fi să dea examen, ar ajunge profesor universitar cînd ar da plopul mere! Cum, dar, să nu fie fericit Tase!

— Fii serios, Cață! îi răspunse Arghir, amicului său. Am făcut și eu ce am putut. Era de datoria mea!... Dacă...

Dar Cață și sărise la alt subiect:

— Ai auzit, Culaie? Vine Titulescu în țară. L-a chemat regele!

Arghir își adună cu greu cuvintele să-l întrebe pe Cață:

— Titulescu?... Regele?... Ești sigur?

— Absolut sigur! Urlă tot orașul! Jidanii au scos dija ediții speciale!

Insuși Arghir se mira de unde ia atîta putere să rabde toate loviturile soartei. De ce este regele nemulțumit de mine? se întreba el. Cînd, cum, cu ce l-am putut nemulțumi? Tot ce mi-a cerut, am făcut! Am numit miniștri, am scos miniștri, am tăiat bugete, am mărit bugete, am acceptat decrete, am anulat decrete... tot! Atunci, ce mai vrea regele? Ce mai poate vrea el, cînd marile probleme de stat au fost ori sînt pe cale a fi rezolvate? Comuniștii sînt urmăriți și închiși... oamenii lui Cață și Aureliu sînt manevrați în așa fel încît să nici nu poată fi vorba de vreo împăcare între ei... dreptul de întrunire în ziua de duminică a fost complet suprimat, pentru că duminica oamenii trebuie să se ducă la biserică, nu să facă politică... De ce, dar, e supărat regele pe mine? Ce i-am făcut? Cu ce i-am ieșit din cuvînt, ca să-l fi putut supăra? Cîte n-am făcut numai în ultima săptămînă, ca să nu-l supăr? Mi-a cerut să votez legea consiliului economic, am votat-o! Mi-a dat o lege a subsecretariatului aviației, am acceptat-o! M-a pus să iscălesc o lege a decorațiilor, am iscălit-o! M-a poftit să dau declarații în presă că toate grevele și lockouturile din industrii sînt provocări bolșevice... am dat... Tot ce mi-a spus să accept, am acceptat. Atunci ce mai vrea regele? Ce-mi poate reproșa mie? Că în țară domnește anarhia? Dar care-i vina mea? Eu nu sînt ministru de interne. Ministru de interne e Aureanu, nu eu. Eu nu sînt decît prim ministru și ministru al instrucției publice. Și în calitatea aceasta, eu nu vreau să mă bag în treburile altora. Eu am un principiu:

fiecare să-şi facă datoria, la locul în care a fost pus. Aşa m-am şi înţeles cu Aureanu... Fiecare la locul lui... „Ce să faci, coane Arghire, pe la interne? mi-a zis Aureanu. Circulaţia pe străzi?... Dumneata eşti prim ministru al ţării!... Nici nu-i de obrazul dumitale să-l faci pe vardistul!" Şi mi-a închis în nas uşa de la intrare. Să răspundă, prin urmare, Aureanu... Aureanu e de vină că legionarii cutreieră satele şi oraşele, liberi, ca-n ţara lui Cremene şi că Zdrelea umblă prin sate să pupe boii pe frunte, să binecuvînteze mîncărurile de post şi să înjure guvernul!... Numai Aureanu!... Nu eu! Eu am conştiinţa împăcată. Atunci ce vrea regele cu mine? Că încasările merg prost şi că nu pot fi plătiţi ofiţerii? Dar ce sînt eu? Ministru de finanţe? Eu la finanţe nici nu mă pricep. Ministru de finanţe e Aureanu. Şi Aureanu mi-a zis: „Coane Arghire, ce-ţi trebuie? Alte griji n-ai decît să-ţi atîrni o darabană de gît şi să-mi umbli din casă în casă să-i sperii pe birnici? Nu uita, coane Arghire, că dumneata eşti făcut să fii profesor, nu perceptor! Şi pe deasupra mai eşti şi prim ministru! Nu şade frumos!"... Şi mi-a închis în nas uşa ministerului de finanţe!... Atunci, de ce se leagă opoziţia numai de mine? La cel mai mic fleac, sar toţi pe mine: Arghir!... Să răspundă Arghir! Aşa vor: să răspund eu, nu Aureanu! Eu să răspund de ce s-au adunat sute de milioane pe timbrul de aviaţie şi de ce singura noastră fabrică de avioane a trebuit să fie, totuşi, închisă! De ce legea conversiunii a fost ticluită de Aureanu aşa, încît cei ajutaţi de stat să fie numai proprietarii de moşii! De ce s-a înfiinţat o lege a timbrului pe pîine, care dă pretext brutarilor să scumpească pîinea cu 40%! De ce s-au redus alocaţiile de chirie şi s-au desfiinţat alocaţiile de scumpete la ceferişti, ca să li se scumpească viaţa cu 40 — 50%! De ce s-au făcut noi concedieri la Arsenalul Armatei, la Pirotehnie, la fabricele metalurgice, la bănci! De ce s-au pus taxe şcolare la diplome, la certificatele primare, la reînscrieri, la repetenţi, la corigenţi! De ce funcţionarii publici şi particulari au fost loviţi cu impozite atit de grele, încît au început să demonstreze pe străzi şi să strige: „Jos

impozitele“ ! pentru ca armata să trebuiască să tragă în ei !... Dar la cite nu mă somează opoziția să-i răspund eu, nu Aureanu !... Eu, care nu sînt în această țară decît numai prim ministru !... Și acuma, și regele !... E supărat !... De ce ?... Cu ce i-am greșit... și ce are de gînd ? Iar un guvern de cualiție ? Cu cine ? Și pentru ce ? Numai așa, să mă umilească pe mine, profesorul Arghir, care și-a sacrificat munca și liniștea spre a-l putea servi pe regele său ?

— Chiriță ! Oprește !

Și, uitînd că-l are pe Cață alături de el, Arghir, cu fruntea roșie, ca pîrlită de soare, sări din mașină :

— Chiriță ! Du-te la preșidenție !... Ești liber ! Eu merg acasă pe jos ! Nu mai sînt prim ministru !

Dar ceea ce profesorul Arghir știa că trebuie să se întîmple, se întîmplă. Peste o oră, Puiu veni la el, speriat :

— Domnule prim ministru, se poate ?

— Dragă domnule Puiu, răspunse Arghir, trist, vezi că se poate !... Regele nu mai are nevoie de mine !

— De unde știi, domnule prim ministru ?

— Aud că Titulescu se află iar pe aici !

— Și vă temeți de Titulescu ?

— Nu mă tem de nimeni. Nici de Parlament, nici de țară, nici de colegii mei din guvern, nici de Titulescu ! Mă tem numai de o hotărîre tinerească, prea grăbită, de aiurea !

— Înțeleg, domnule prim ministru ! Dar regele cred că nici nu se gîndește !

— Crezi, domnule Puiu, dar nu ești sigur ! Și asta mă supără : nesiguranța. Dacă aș fi silit să plec, aș avea aerul că am fost dat afară. Pe cînd dacă aș fi lăsat să-mi fac legislația întreagă de patru ani, aș face eu singur loc unui guvern de alegeri, compus din magistrați.

— Dar veți fi lăsat, domnule prim ministru !

— Crezi ?

— Sînt sigur !

Arghir strînse cu multă căldură mîna lui Puiu. Acuma era liniștit.

Numai că lui Arghir nu-i era sortit să se bucure prea mult timp de liniște. Seara, la masă, primi de la Deleanu-Adjud un telefon :

— Domnule profesor, mari demonstrații în fața palatului.

— Cine ?

— Studenții.

— Ai cui ? Ai lui Cață ?

— Ba nu ! Ai lui Cziucziewicz !...

— Și ce vor ?

— Strigă într-una : Trăiască regele ! Jos guvernul Arghir !

Arghir, scos din sărite, răcni :

— Și poliția ce face ?

— Nu poate face nimic, domnule profesor ! Ordin să nu ne atingem de ei !

— Ordin ? Cine a dat un asemenea ordin ?

— Regele, domnule profesor !...

Lui Arghir mai-mai să-i scape receptorul din mînă :

— Prostii !

— Nu-i nici o prostie ! In momentul acesta, regele a primit în audiență o delegație a studenților.

Acel sfert de oră cît i-a trebuit să se îmbrace, să se urce în mașină și să străbată drumul pînă la palat, i s-a părut lui Arghir o mie de ani. Era nerăbdător să se explice o dată pentru totdeauna cu regele, pentru că el nu mai poate continua să guverneze mereu cu teama în suflet.

Regele îl primi îndată :

— Domnule profesor ! Ce mai faci ?... Ce idee fericită să vii la ora asta !... Șezi !...

Lui Arghir îi veniră lacrimile în ochi — de rușine și bucurie. Voioșia cu care-l primea regele îi risipea, dintr-o dată, amărăciunea, dar îi umplea sufletul de remușcări. Cum s-a putut el îndoi un singur moment de dragostea regelui ?

— Sire ! zîmbi el, jenat. Să-ți spun cinstit : credeam că am pierdut încrederea măriei tale !

— Increderea mea in dumneata, profesorul meu ? făcu regele, uimit. De unde și pînă unde ?...

— Titulescu, sire !... Aud că măria ta l-ai chemat !

— Eu? Niciodată! Eu nu l-am chemat! A venit singur! Bineînțeles, dacă-mi va cere audiență, îl primesc. In definitiv e ministrul nostru la Londra, nu?... Dar numai dacă mi-o va cere el. Eu n-o să-l chem!

— Mulțumesc, sire! Asta am vrut să știu! Și încă o nedumerire: studenții! Mi s-a spus că ai primit în audiență pe studenții care au demonstrat împotriva mea!

Regele se arătă și mai mirat:

— Și asta, te supără? Dar chestia e simplă! Cînd am auzit că băieții îndrăznesc să te insulte, i-am chemat să-i trag de urechi, ca altă dată să nu se mai atingă de profesorul nostru, al tuturor!

Explicația era atît de firească, încît Arghir își dădu seama cîtă dreptate are coana Tinca să-l facă de prost. Da! E un prost și jumătate. Firește că așa s-au întîmplat lucrurile! Ce alta putea face regele decît să cheme la el secăturile alea care demostrau în fața palatului — și să le spună să se astîmpere, pentru că, dacă-l atacă pe primul ministru Arghir, atacă însăși coroana.

— Sire, făcu Arghir umil, iți cer iertare! Am crezut că umilul servitor al măriei tale a devenit un om de prisos!...

Cu un zîmbet care încălzi inima lui Arghir, regele îi răspunse:

— Altă dată, să nu mai crezi. Te rog!... Mai bine să vorbim despre altceva! Cum îți place rebeliunea de la Stîna Sonfalău?

Pe Arghir, afacerea îl interesa prea puțin, pentru că nu era de resortul prezidenției de consiliu și al ministerului instrucției publice. Dar din întîmplare aflase azi după amiază, de la Mărunțelu, că acum un an, comuna Stîna Sonfalău de lîngă Satu-Mare a primit prin reforma agrară o pădure de aproape două sute de jugăre, de unde locuitorii își puteau procura lemne de foc și lemne de construcție. Dar, de curînd, ministrul Petrescu-Golești a făcut așa, ca fostul proprietar să fie repus în drepturile lui. Țăranii s-au răsculat și jandarmii au tras.

— Acuma s-au liniştit, sire! răspunse Arghir. Au căzut numai doi, dar o să le fie de-ajuns pentru o mie de ani. Aşa s-ar linişti şi legionarii lui Cziucziewicz.

— A propos! Ce e cu „Frăţia de cruce", domnule profesor? Este adevărat că ministrul dumitale de război a luat conducerea onorifică a „Frăţiei de cruce" din Ardeal — şi că ar lucra mînă-n mînă cu „garda"?

— Nu-i adevărat, sire! Generalul Bălăceanu-Griviţa mi-e prieten, aşa că sint bine informat. „Frăţia de cruce" n-are nici o legătură cu garda, ci cu amicul meu Caţă cu care lucrează în cea mai bună înţelegere. Vezi, dar, măria ta, că nici vorbă nu poate fi de vreo conlucrare cu Aureliu Cziucziewicz!...

— Nici să nu fie!

— Nu va fi, sire!

— Am toată încrederea!... A! Bine că mi-am adus aminte! A fost la mine azi doctorul Bratu să protesteze că l-ai internat la balamuc pe un profesor de matematică Agopian! Ce s-a întîmplat?

— A fost obraznic, sire! Fiindcă l-am scos din motive de economie de la catedra lui de la Grădişte, s-a dus peste tot să se plîngă. L-am arestat şi l-am internat la ospiciu. Aşa trebuie să facem cu toţi cei care atacă instituţiile sacre ale statului, în frunte cu tronul!

Păţania lui Agopian îl amuză mult pe rege:

— Şi cînd ai de gînd să-i dai drumul?

— Să se înveţe mai întîi să fie cuviincios, şi apoi vom vedea!

Cîteva clipe, destul de lungi, regele îşi ţinu privirea aţintită înspre fereastră, apoi întoarse brusc capul spre Arghir:

— Şi ce se face cu salariile ofiţerilor, domnule profesor?

Intrebarea îl descumpăni cu totul pe Arghir, care numai la asta nu se aştepta: ca regele să-l întrebe tocmai pe el ce este cu salariile ofiţerilor, cînd el nu-i nici ministru de finanţe, nici ministru de război.

— Sire, răspunse el pe un ton de om necăjit. După cîte aud, situaţia nu este atît de gravă. Aureanu lucrează la un proiect care va soluţiona problema în cel mai scurt timp posibil!...

— Mmm... da! făcu regele pe gînduri. Bine!...

Apoi, deodată înviorat, luă de pe masă o cutiuţă şi i-o întinse lui Arghir:

— Era cît pe ce să uit! Asta te aşteaptă de azi dimineaţă!

Arghir deschise cutiuţa şi-l podidiră lacrimile: era medalia aviaţiei.

— Sire! Vă mulţumesc! Vă mulţumesc!

Regele îi strînse mîna mai călduros ca niciodată:

— S-o porţi sănătos şi spor la muncă, domnule profesor!

•

Catastrofa se abătu a doua zi peste capul lui Arghir, după legea de neclintit a tuturor nenorocirilor: pe neaşteptate. Regele convocase urgent pe toţi miniştrii în consiliu — şi le vorbi grav:

— Domnilor, aflu că pînă în acest moment nu s-a rezolvat plata ofiţerilor. Mi se spune că pe alocuri ofiţerii primesc cîte douăzeci pînă la patruzeci lei în contul salariilor. Ce facem?

— Sînt numai una sută şaizeci de milioane neplătite! zise Aureanu.

— Ba nu-i aşa! îl contrazise ministrul de război. Sînt peste cinci sute de milioane. Nu e plătită nici armata, nici poliţia!

Regele ridică glasul:

— Este nepermis, domnilor! Prima noastră grijă trebuie să fie armata — in special ofiţerii. Vă dau un termen de opt zile. În opt zile problema aceasta să fie scoasă de pe rol. Vreau ca nici să nu mai aud despre ea.

— Sire! făcu Arghir. Deşi chestiunea nu mă priveşte, m-am gîndit mult la ea şi aş avea un proiect care ar aduce bani mulţi în casieria statului.

Toţi ceilalţi miniştri se uitară nedumeriţi unul la altul. Singurul care rămînea serios era regele.

— Te ascultăm, domnule profesor!

Arghir, cu o hîrtie în faţa lui, vorbi:

— În primul rînd, institui un monopol pe rechizitele şcolare şi pe lumînări. Creez apoi ferme şcolare,

întemeiez muzee în toate satele, cultiv terenuri goale cu zarzavaturi...

Fiecare își ascunse fața, unul în batistă, altul în hîrtiile de pe masă, altul de-a dreptul în ser...t ..Regele, însă, rămînea serios:

— Interesant, domnule profesor, dar nu văd b...nii!

— Imediat, sire! Inlătur pe funcționarii de pr.sos, închid teatrele, închid cinematografele, interzic importul și vînzarea jucăriilor...

— Da, domnule profesor! zise regele, blînd. D.ar nu văd de unde luăm bani pentru ofițeri!...

— Vor fi, sire! Emitem o monedă aur!

Aureanu nu se mai putu stăpîni și începu să rîdă acru:

— Dar de unde luăm aur?

Arghir îi replică fulgerător:

— Rechiziționăm toate obiectele în aur!

De data aceasta, își pierdu și regele gravitatea:

— Domnule profesor, proiectul dumitale e excelent!... Dar noi trebuie să achităm pe ofițeri pînă în opt zile!...

— Imi dai voie, sire! răspunse Arghir, care, nu mai putea fi reținut. Am un proiect și pentru fisc. Cine nu-și achită impozitele, nu are drept la nici un serviciu de stat.

— De pildă? rînji Aureanu.

— Dacă ți se aprinde casa, pompierii să nu se miște pînă ce nu le vei arăta chitanța de la percepție! Dacă te calcă hoții, poliția să nu-ți sară în ajutor, pînă ce...

— Am înțeles! îl întrerupse regele, nervos. Domnule prim ministru!... Dacă ești bun...

Și ridicîndu-se de la masă, regele se îndreptă iute spre camera de alături, urmat de Arghir.

Aici, singuri, unul în fața celuilalt, se priviră amîndoi, la fel de sfioși. Fiecare avea să spună cîte ceva, dar nu știa cum să înceapă. Cel mai jenat părea Carol.

— Domnule profesor, începu el, te rog să mă ierți... n-am avut niciodată de gînd... crede-mă...

O sudoare rece ca gheața inundă fruntea lui Arghir. Momentul era îngrozitor. Intrigile au învins: el, singurul om devotat dinastiei și tronului, este azvîrlit la gunoi, tocmai cînd venea cu soluția salvării. Dar nemernicii care-l sapă își fac iluzii. Arghir nu se lasă. Arghir va lupta să deschidă ochii regelui, care este înșelat.

— Măria ta, zise el, cu glasul lui trist de zile mari. Ți s-a părut vreodată că am vreo ambiție?

— Nu! Niciodată, domnule profesor!

— Ți s-a părut, măria ta, că ocup un loc fără merit?

— Niciodată!

— Ai crezut poate că sînt victima unei vanități bolnăvicioase?

— N-am avut cînd s-o cred, domnule profesor!

— Sau poate ți s-a părut, măria ta, că sînt invidios?

— Invidios, dumneata?... De ce?... Dimpotrivă!

— Ți-ai dat seama, măria ta, că am respectat totdeauna voința ta?

— Da! Și-ți sînt recunoscător!

— Atunci, lucrurile sînt limpezi, sire? Voi continua să-mi fac datoria ca prim sfetnic al tronului!

— Nu, nu, nu! făcu regele, care vedea speriat că menajamentele nu vor face decît să întărească rezistența lui Arghir. Nu m-ai înțeles, domnule profesor!... Situația noastră economică e mizerabilă. Singura speranță este într-un mare împrumut extern. Bancherii străini vor să ne ajute dar cu o condiție: să le dau un guvern tare.

— Așadar, sire...

— Da! făcu regele, cu un aer profund dezolat. Prețuiesc pe profesorul meu Arghir mai mult ca pe oricine, dar îmi trebuie un serios guvern de concentrare. Aș fi vrut un guvern de concentrare mai mare. Mă voi mulțumi cu unul mai mic...

Arghir asculta și la fiecare cuvînt simțea că se cufundă din ce în ce mai mult în întuneric. Prin urmare, totul s-a sfîrșit. Nu mai e dictator al țării!... Atîta vedea el înaintea lui: un NU mare, care se des-

chidea deasupra unui abis, în fundul căruia mii de lighioane stau să-l înghită. Lupta devenea inutilă!... Tîlharii au fost mai tari decît el.

— Sire! făcu Arghir, cu un glas stins, de om care-şi trăieşte ultimile lui clipe. În acest caz, trebuie să-mi dau demisia, nu?

— Trebuie, domnule profesor! Eşti patriot, cel mai mare patriot al ţării şi înţelegi situaţia mai bine ca oircare altul.

Fără să mai răspundă, Arghir îşi scrise, în grabă, pe colţul mesei de lucru a regelui, demisia şi o întinse regelui.

— Poftim, sire! zise el patetic. Cu actul acesta, martiriul meu s-a încheiat!

Regele se apropie de el şi-l sărută:

— Domnule profesor, dumneata ai fost şi rămîi singurul om în care pot să mă încred!... Dar nu pentru asta te-am rugat să vii cu mine aici, ci pentru cu totul altceva!... O mică surpriză! Ahmed Zogu, regele Albaniei, mă roagă să-ţi comunic că ţi-a dăruit un teren la Santi Quaranta de pe domeniile lui!... Uite şi actele!

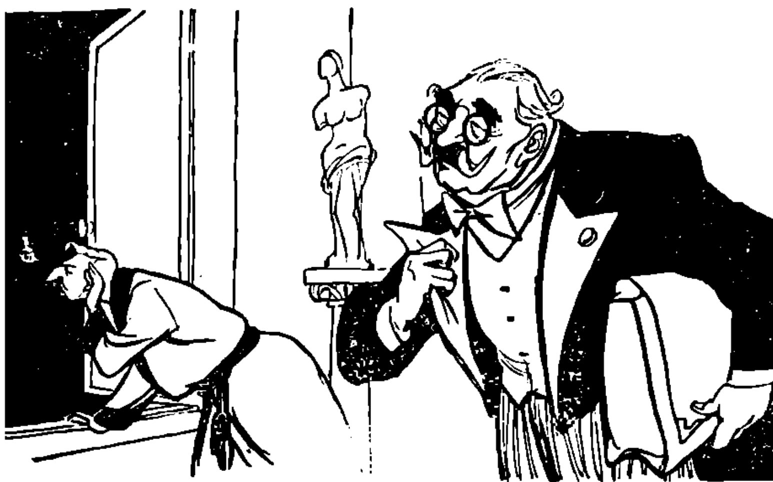
La ieşire, ziariştii îl asaltară pe Arghir:

— Este adevărat că demisionaţi, domnule prim ministru?

— Da!

— De ce, domnule prim ministru?

— Pentru că sînt împotriva unui împrumut extern.

X

Deşi abia la primii lui paşi, noul an 1933 era foarte neastîmpărat şi gălăgios. In Germania, Hitler fusese numit cancelar şi aici, Traian Săpunaru, nerăbdător să se vadă cît mai degrabă führer şi el, ardea ca o torţă totalitară, din care ţişneau scînteile diverselor formule dinamice: „naţie dominantă“, „prerogativele sîngelui“, „democraţia judeo-masonă“, „minoritarii“... Şcria, ţinea întruniri, făcea declaraţii şi împroşca lumea cu ameninţări în dreapta şi în stînga:

— Am să guvernez în curînd! Am să institui o tiranie sîngeroasă, cum n-a mai cunoscut omenirea. Ţara nu merită mai mult. N-am să dau voie nimănui, nici să scrie, nici să citească. Eu... şi şaptezeci de prefecţi!... Atît!... Las' că le arăt eu!... Trebuie un om care, în numele unui comandament, să ştie să facă apel la ţară, ca s-o salveze! O voi salva!

Partidul lui Traian nu creştea. Nimeni nu vedea ce şanse ar putea avea Traian Săpunaru să ajungă duce ori führer. Dar Traian Săpunaru vedea. Şi în clarviziunea lui, lupta să găsească imagini care să sugereze poporului că el este anume făcut să fie dictator:

— M-am născut cu pumnii strînşi! striga el pe la toate răspîntiile.

— Ba te-ai născut cu mîna întinsă! îi răspundeau adversarii.

Traian, însă, îşi urma vechea lui tactică: se făcea că n-aude şi alerga după o nouă figură de stil, prin care să vestească triumful dictaturii integrale şi moartea democraţiei. Era o întreprindere grea, pentru că şi concurenţa era mare. Drumul era presărat la tot pasul de duci şi de führeri în faşă care strigau şi ei, cu acelaşi entuziasm desperat, ca şi Traian Săpunaru, credinţa în victoria lor personală şi în moartea democraţiei. La zarva legiunilor de mîntuitori se adăugau accentele ascuţite ale presei lui Naie Naie, Stănică Popescu, ori Serafim Măruntelu care, odată cu un neîntrerupt imn de slavă închinat lui Hitler şi Mussolini, îşi sleia puterile într-un nesfîrşit denunţ împotriva bolşevicilor şi a „minoritarilor". Iar pentru că se părea că mai lipseşte ceva, interveneau şi poliţia şi siguranţa, care dădeau alarma că au descoperit peste tot butoaie de cerneală simpatică, baloturi de fotografii de pe documente militare secrete şi nesfîrşite coloane de spioni bolşevici înarmaţi. Spioni peste tot: la poştă, la căile ferate, la ministere, prin cafenele, pe stradă, în tramvaie. Primejdia trebuia stăvilită îndată. Ca să poată face faţă nevoilor, organele de ordine şi siguranţă amenajară la Jilava noi dormitoare şi porniră să le umple cu cei care se ştia că fac parte din Blocul Muncitoresc-Ţărănesc, din Uniunea Tineretului Comunist, din Birourile juridice comuniste, din Comitetul pentru organizarea şomerilor, din Comitetul central de acţiune al ceferiştilor — în sfîrşit din toate asociaţiile şi organizaţiile comuniste. Cum, însă, problemele de ordine erau prea complicate, poliţia şi siguranţa făceau apel, pe de o

parte la studenţii lui Caţă, iar pe de altă parte, la studenţii lui Aureliu. Aceşti auxiliari indispensabili ai ministerului de interne, după ce-şi administrau reciproc legiuita bătaie, porneau, în direcţii opuse, dar în scopuri comune, să scarmene lumea pe străzi, să spargă vitrine, să jefuiască dughene, să dărîme case din temelii, să dea foc sinagogilor, să oficieze tedeumuri şi parastase pe la biserici, să-şi sfinţească ciomegele cu crucea încîrligată pe măciulie, să cînte „Trăiască regele" — şi să-l prevină pe rege că-l paşte nenorocirea: „Maiestate, ia seama de coroană, să nu ţi-o ia vrăjmaşii. Ia seama bine, că altfel o pierzi!"

Regele, prudent, îşi îndesa mai bine coroana pe cap şi-şi vedea, sîrguincios, mai departe, de restauraţie. Restauraţia îl pasiona tot mai mult. Era o muncă plăcută şi utilă. Mai toate fabricile de zahăr trecuseră în mîinile lui. Mai toate fabricile de postav trecuseră în mîinile lui. O parte din acţiunile industriilor metalurgice trecuseră în mîinile lui... Restauraţia mergea bine... Şi de cînd societatea americană de telefoane i-a dăruit, o dată cu un pachet de acţiuni, un telefon turnat în aur masiv, regele ar fi putut să jure că restauraţia mergea şi mai bine. Era superstiţios şi credea în cadouri. Intr-o zi, cînd ridică receptorul s-o cheme pe Tilda, rămase cu ochii ţintă pe aparatul acesta de aur american şi un nume în litere uriaşe de foc îi străfulgeră mintea: California! Asta era: California. Indată îl chemă pe prietenul lui sigur, generalul Mateescu:

— Mateescule dragă, eu nu pot să las să-mi zacă dolarii şi lirele străine prin băncile europene... Iţi voi încredinţa o misiune culturală mai largă în Statele Unite... Plasează-mi toţi banii acolo...

— La bănci?

— Nu! Imi cumperi pămînturi, fabrici, păduri, case... Tot ce rentează!

De atunci, regele, cum agonisea un ban-doi, nu-l mai băga în puşculiţă, ci-l trimitea peste ocean, spre binele restauraţiei.

Tot spre binele restaurației, regele Carol se ocupa mult de operele de artă. În palatul de pe Calea Victoriei din capitală, ca și în palatul Peleș de la Sinaia, a găsit tablouri de Rubens, de Leonardo da Vinci, de El Greco — toate autentice. I-au plăcut. Îi plăcea tot ce era autentic.

— Puiule, i-a spus el secretarului său, vezi ca Romînia să fie invitată la toate expozițiile internaționale de artă din străinătate. Vreau ca țara mea să nu rămînă în urma celorlalte...

Țara nu rămînea în urmă. Invitațiile sosiră și tablourile fură expediate în străinătate. Peste cîtva timp, tablourile nu numai că reveniră toate în țară, dar arătau parcă mai noi decît înainte. Mai tîrziu, s-a aflat : plecaseră autentice, și reveniseră în copie. Originalele fuseseră puse la loc bun, în străinătate.

Tot spre binele restaurației, Carol creease o instituție în fața căreia nu era om simțitor să nu i se moaie ochii de duioșie : dragostea lui pentru fiul său, voievodul Mihai. Voievodul Mihai era dovada vie a spiritului democratic al regelui. I-a făcut lui Mihai o școală liceală într-o cameră a palatului regal, și i-a dat doisprezece colegi din toate clasele sociale : copii de medici, funcționari, ofițeri.

— Vreau să asigur țării un rege democratic ! zicea regele. Am poruncit elevilor să nu mi-l menajeze pe Mihai pentru că ar fi voievod și fiu de rege. La nevoie ar putea să-i tragă și o palmă.

Un astfel de rege, care mergea cu democrația pînă la ultimele ei limite, nu putea fi decît un dușman al dictaturii.

— Sînt contra dictaturii. Am venit ca rege constituțional, pe baza constituției și înțeleg să fiu un rege constituțional și parlamentar.

Și ca rege constituțional, nu uita să se refere în toate împrejurările la constituție. Cu nouă luni în urmă, cînd a trebuit să se despartă de iubitul său profesor Arghir, l-a chemat pe Dacu să se consulte cu el.

— Domnule Dacu, îmi trebuie un guvern de alegeri. Pe cine propui ?

— Partidul național-țărănist, sire! răspunse Dacu neobișnuit de prompt.

— E în regulă! răspunse, la fel de prompt, Carol. Te însărcinez cu formarea guvernului.

— Nu se poate, sire! N-ar fi constituțional, pentru că eu sînt un simplu particular și nicidecum șeful partidului național-țărănist. Președintele național-țărăniștilor e Jugănaru!

— Ei și? zise regele. Parcă cine te împiedică să revii în fruntea partidului?... Reia-ți șefia și ne punem îndată la zi cu constituția!

— Fără îndoială, sire! Dar sănătatea mea e încă șubredă!

— Vom avea grijă, domnule Dacu, să te menajăm. Oricum intrăm în vacanță.

— Sire, în politică nu există vacanță. Și apoi, trebuie să-mi îngrijesc via mea de la Bădăcin!

Regele vedea că este inutil să mai insiste. Cele ce i-a spus Crai-Voievod cu o zi mai înainte se confirmau: Dacu, deși moare după putere, n-ar primi să facă guvernul decît numai în cazul cînd ar fi sigur că regele nu-l va concedia peste o lună-două, ci-l va lăsa să lucreze în pace măcar doi-trei ani. Tot ce spune el, că n-ar fi decît un simplu particular, că-i bolnav, că trebuie să-și vadă de vie, sînt pretexte copilărești care ascund motivul real: el vrea garanția regală și vrea să-l silească pe rege să i-o ofere. Dar tocmai pentru că Dacu vrea să-l silească, regele nu vrea să i-o dea.

— Regret! zise regele, care se bucura că-i poate arăta acestui încăpățînat, că există un încăpățînat și mai mare și mai tare decît el. Și eu care credeam că a sosit vremea să-ți reiei activitatea politică! Sînt sincer dezolat că trebuie să renunț la dumneata.

Și l-a chemat pe Crai-Voievod. In principiu chestia părea din nou neconstituțională, pentru că nici Crai-Voievod nu era președintele național-țărăniștilor. In conștiința lui, însă, regele era perfect împăcat cu constituția — pentru că lucrurile erau mult mai puțin complicate decît s-ar fi putut crede. Crai-Voievod ținea la vechea lui filozofie politică: fără pertractări

şi fără ezitări. „Mai întii puterea, zicea el, şi apoi vom vedea". De aceea, el era dispus să primească puterea oricînd şi oricum, fără nici o garanţie regală. Pe cînd Jugănaru, preşedintele partidului naţional-ţărănist, se găsea exact la mijlocul drumului dintre Crai-Voievod şi Dacu: era pentru putere, în orice condiţii şi fără nici o garanţie regală, dar dacă cineva trebuie să se compromită pentru o guvernare de patru-cinci săptămîni, preferă ca acela să nu fie el, ci Crai-Voievod.

Totuşi, dacă numirea lui Crai-Voievod nu era constituţională, recomandaţiile pe care i le-a făcut regele pentru alegeri erau mai mult decit constituţionale:

— Vreau alegeri imparţiale. Mă-nţelegi? Imparţiale!

— Sire! Imparţiale! Tot ce poate fi mai imparţial.

Au căzut morţi şi răniţi o grămadă, dar alegerile au fost imparţiale. Toţi s-au ales cu mandate: guvernul a luat trei sferturi din scaune, iar restul a fost distribuit, imparţial, între celelalte unsprezece partide în luptă. Un singur om politic mai important a rămas pe dinafară: Arghir.

— De ce ai făcut asta, domnule Crai-Voievod? îl întrebă regele, rizînd, pe primul ministru.

— Tocmai de aia, sire! rîse Crai-Voievod. Ca să mai rîdem niţel.

Fireşte că Arghir a năvălit îndată la rege:

— Sire, votul universal este o ruşine!

La acestea, regele-i răspunse trist:

— Vezi? Nu ţi-am spus?

Arghir trebui să se încline încă o dată în faţa înţelepciunii suveranului său:

— Sire, aţi avut dreptate!

Apoi, revoltat, alergă la primăria sectorului I galben şi răcni la primar:

— Domnule, îmi dau demisia din demnitatea de consilier comunal!

— De ce, domnule profesor? întrebă primarul uluit.

— Pentru că aici, la dumneavoastră, se face prea multă politică!

După ce parlamentul se constitui, Crai-Voievod se prezentă la rege:

— Sire, mi-am îndeplinit misiunea și am venit să-mi depun mandatul.

— Stai! Să vedem mai întîi cum stăm cu constituția. Acum avem, carevasăzică, un parlament cu majoritate național-țărănistă. Ceea ce după constituție, implică un guvern național-țărănist... Ce face Dacu? Vrea sau nu vrea să vină în fruntea guvernului?

— Nu vrea, sire!... Se teme! Continuă să vrea garanții constituționale!

— Atunci fă tot dumneata noul guvern!...

Astfel, Crai-Voievod se văzu, pentru a doua oară prim ministru.

— Prim ministru pentru sezonul de vară! îl tachină adversarul său politic, doctorul Bratu.

— Nu-i lege! îi răspunse Crai-Voievod. Depinde cine stă la guvern.

Și se strădui să facă din guvernul lui de vacanță, un guvern foarte activ, pe cît îi permitea constituția. A închis parlamentul, ca să nu se mai poată discuta despre o nouă lege a conversiunii și în genere despre nici o lege a conversiunii. A organizat banchete pe la restaurantul Luzana. A trimis circulări organelor administrative să se poarte civilizat cu cetățenii. A organizat congrese studențești care începeau și sfîrșeau cu asasinate și devastări. Dar înainte de orice, a avut grijă de popor: a decretat printr-o nouă curbă de sacrificiu, o nouă reducere a salariilor cu 60—70%[1]; a pus la dosar, pentru o studiere atentă, în lunile de iarnă, la gura sobei, plîngerile miilor de muncitori rămași pe drumuri, sau cu salariile neplătite, la Reșița, Baia Nouă, Valea Jiului, ca și plîngerile muncitorilor pensionari de la Reșița, Anina, Dognacea, Sasca, Moldova Nouă și a pus să fie urmăriți și arestați toți conducătorii comuniști ai muncitorimii care tulburau, prin agitațiile lor, odihna aleșilor neamului plecați în vilegiatură. Și totuși, Crai-Voievod, în toiul acestei activități istovitoare, a mai găsit destulă energie să procedeze la cel mai măreț act de guver-

nămînt, cu care-şi propunea să treacă în istoria acestei strălucite perioade a restauraţiei: a contribuit la terminarea construcţiei palatului regal, cu zece milioane de lei, realizate din subvenţiile pentru invalizi, pentru căminul studenţesc de la Cluj, pentru I.O.V., pentru pensionari, pentru spitatele de tuberculoşi — de unde se luau de obicei fondurile necesare marilor opere naţionale.

Dar aici, treburile lui Crai-Voievod începură să se încurce. In casieria statului nu se mai găsea nici un ban. Tot ce a fost nu mai era. Se topise în vînt. Pe ce — sau pe cine, era greu de aflat. Nu era şi atît! S-a făcut din nou apel la străinătate, dar străinătatea a trimis mai întîi experţi. Experţii au sosit, şi după ce au băut şi au mîncat, i-au spus lui Crai-Voievod:

— Ştii mata de unde vin golurile mari din finanţele publice?

— De unde?

— Din risipa ce s-a făcut la capitolul „bugete speciale".

Lui Crai-Voievod îi venea să rîdă. Aştia ori sînt proşti, ori fac pe proştii!... Parcă n-ar şti că fără aceste „bugete speciale" un guvern cinstit n-ar avea cu ce-şi plăti zecile de mii de prieteni devotaţi, care sprijină guvernul ba în alegeri, ba în demonstraţiile publice, ba în încăierările cu bolşevicii. Dar Crai-Voievod, care uneori ştia să fie şi serios, se mulţumi să întrebe:

— Şi ce-i de făcut?

— Uite ce! răspunse şeful experţilor. Dacă vreţi să ajungeţi la un buget echilibrat, trebuie să puneţi ţara sub controlul financiar al Ligii Naţiunilor. Liga Naţiunilor va numi aici, la dumneavoastră, un consilier tehnic, care va controla finanţele statului şi va supraveghea orice fel de operaţie financiară!... Noi vă vom împrumuta bani pentru înarmare... şi dumneavoastră ni-i veţi plăti din încasările ce le veţi face în ţară sub supravegherea noastră!... Pentru aceasta, va trebui să măriţi impozitele indirecte pe consumaţie, să micşoraţi încă o dată lefurile şi pen-

siile învățătorilor și funcționarilor publici, să reduceți bugetul școlilor, spitalelor, căminelor studențești, să concediați ceferiști, să decretați pedeapsa cu închisoarea pentru cei care nu-și plătesc dările, să urcați taxele vamale la importul produselor de primă necesitate... Pe de altă parte, pentru ca viața economică să nu sufere, veți micșora impozitele asupra capitaliștilor și moșierilor... și în genere veți facilita pe toate căile viața marilor producători, de a căror existență depinde însăși existența Romîniei!

Crai-Voievod dădu experților zece milioane pentru deranj și le mulțumi:

— In cîteva săptămîni, domnii mei, veți avea acordul semnat!

Dar în cîteva săptămîni regele avea timp să vadă că, totuși, pentru bancherii străini, Crai-Voievod nu era decît un mare zero politic, plus un mare zero financiar. Cu Dacu e altceva. Dacu reprezintă forța bancară a partidului național-ardelean. Dacu era însuși partidul național-ardelean. Dacu era în legătură strînsă cu cercurile catolice din Germania și Franța. Dacu și-a asigurat un oarecare prestigiu în străinătate cu intransigența lui — pe scurt, Dacu era de două ori interesant: în primul rînd pentru că în ochii băncilor străine prezenta o anumită garanție de seriozitate — și în al doilea rînd, pentru că, fiind în ochii băncilor străine o garanție de seriozitate, merita să-ți pierzi vremea cu el spre a-l putea face o dată pentru totdeauna de rîs, bineînțeles după ce împrumutul va fi acordat. Astfel, pe la începutul toamnei, regele se hotărî să facă, el, cel dintîi pas și-l chemă pe Jugănaru, președintele partidului național-țărănesc, care nici el nu era de lepădat. Jugănaru era burghezia mică și mijlocie orășenească, Jugănaru era chiaburimea rurală... Jugănaru era cineva. Și-n afară de aceasta, era om cuminte. De la căderea lui Arghir încoace, nici nu i s-a auzit glasul decît atunci cînd a fost vorba să se facă o revizuire a legii conversiunii:

— Trebuie să modificăm legea, pentru că dacă e dreptate, să fie pentru toți... Proprietatea țărănească

mijlocie nu este ocrotită de loc. Cer ca beneficiile să fie extinse pînă la cincizeci de hectare.

Incolo, Jugănaru nu avea decît două preocupări: să învețe cu hărnicie să conducă mașina, ca să poată obține cît mai degrabă permisul de circulație, și să cîștige poporul la ideea statului țărănesc.

— Toată civilizația noastră din ultimii treizeci de ani este artificială, zicea el. Nu e de noi. Noi sîntem un stat de țărani, și ca țărani, în loc să ne vedem de existența noastră țărănească, de cîmpul nostru, de tradițiile noastre, de cultura noastră țărănească, ne-am grăbit să adoptăm forme de civilizație burgheză care ne-au otrăvit viața, ne-au crescut exigențele, ne-au crescut pretențiile... Au ajuns țărancele să se vopsească și să poarte tocuri înalte. Mîine o să vrea să vorbească franțuzește: E ridicol și rușinos... Noi trebuie să fim un stat democratic, adică un stat de ordine, nu un stat socialist și de bolșevici anarhiști... Totul să fie pămîntul!... Agricultură, nu fabrici!... Cu bogățiile pămîntului vom hrăni popoarele și ne vom putea cumpăra tot ce vrem din străinătate...

Și după ce-și termina predica, înainte de a începe o alta, se repezea la garaj să mai ia o lecție de automobilism. Din acest punct de vedere, era un om demn de admirat: nu-și pierdea vremea. Dar au venit căldurile — și Jugănaru, ca tot omul, a pus deoparte și conversiunea și Fordul și statutul țărănesc și a luat-o spre coasta Atlanticului, la Biarritz. Mult îi mai plăcea lui Jugănaru să facă plajă la Biarritz! Era o slăbiciune și politică și sentimentală. Aici, printre domnii și doamnele care vorbeau franțuzește și englezește, se simțea ca la el acasă, printre ai săi, în saloanele național-țărăniste din capitală. Dar vacanța se isprăvi și Jugănaru se înapoie în țară. Era tocmai bine. Regele îl poftea la palat.

— Jugănarule, țara...

— Sire, Dacu...

Restul convorbirii se pierdu în șoapte din care nu se putea înțelege nimic. Cînd isprăviră, Jugănaru alergă la Dacu:

— Domnule Dacu, regele...

Şi urmă o nouă conversaţie în şoaptă, din care iar nu se putea înţelege nimic. Dar de a doua zi, se porni in ţară un intreg tămbălău: partidul naţional-ţărănist nu mai poate trăi fără Dacu. Ţara nu mai poate respira fără Dacu. Tronul nu se mai poate mişca fără Dacu. Ba, după cîteva zile, Jugănaru merse şi mai departe. Demisionă de la şefia partidului.

— Locul de preşedinte e liber, declară el, şi-l aşteaptă pe Dacu.

Dacu era încolţit. Partidul îl cere, ţara îl cere, tronul îl cere... A continua să stea cu braţele încrucişate ar fi un act de lèse-naţiune. Mai cu seamă că regele îl cheamă — din propria lui iniţiativă — să stea de vorbă cu el.

— Domnule Dacu, mi se pare că ar fi cazul să te felicit! Redevii preşedintele partidului.

— Încă nu, sire! Doresc mai întîi să am asigurări că vom reveni la tradiţiile noastre constituţionale.

— Dar bineînţeles, domnule Dacu! Bineînţeles!... Cum îţi închipui?... Ai cuvîntul meu de rege...

Mîndru a mai fost Dacu, a doua zi, cînd fu proclamat din nou preşedinte al partidului naţional-ţărănist, şi a treia zi, cînd în calitatea lui de şef al unei mari majorităţi parlamentare, depuse jurămîntul ca prim ministru al ţării.

— Jur credinţă regelui... şi aşa mai departe...

La care, regele ii răspunse după formula concepută de el:

— Aşa să-ţi ajute Dumnezeu!

Aureanu, adversarul declarat al lui Dacu, îl felicită, cu un zîmbet şiret:

— Ai învins!

Dacu, demn şi mîndru, răspunse:

— Nu eu am învins, ci constituţia!

— Să-ţi trăiască! îi ură Aureanu. Şi eu, cît îs de bătrîn şi tot ţin la constituţia asta, că tare-i bună!

Dacu intră la preşidenţie ca un triumfător. Il biruise pe rege. De aci înainte, Carol va trebui să urmeze pilda regilor Angliei. Carol II, dacă vrea să-şi păstreze coroana, va trebui să se ţină de constituţie. Un rege nu trebuie să guverneze, ci să domnească.

Un rege trebuie să citească mesajul de deschidere a parlamentului, să patroneze serbări, să inaugureze poduri, teatre, şosele, să ia parte la comemorarea lui Ştefan cel Mare sau a lui Mihai Viteazul, să călătorească prin regiunile unde au avut loc inundaţii, incendii, cutremure, să rostească la radio discursuri de anul nou şi de paşti, să vîneze fazani şi mistreţi, să primească la palat oaspeţi de seamă — dar cîte nu are de făcut un rege atunci cînd vrea să-şi vadă de obligaţiile lui constituţionale, nu să se amestece acolo unde nu-i nici treaba lui şi nici nu se pricepe. Dar acuma, nu mai are rost să vorbim! Acuma regele Carol II va fi Carol II cel constituţional. Dacu îl are la mînă: Carol II i-a dat cuvîntul lui de rege.

Foarte optimist, prin urmare, Dacu luă ţara în primire şi, în cîteva săptămîni, îl pierdu pe Stănescu, ministrul justiţiei, floarea baroului bucureştean, vechi fruntaş naţional-ţărănist şi în ultima vreme un foarte frecvent musafir al palatului. De o lună de zile — cam de cînd venise Dacu în fruntea guvernului, Stănescu ba se ducea la palat, ba venea de la palat — şi mereu supărat pe colegii lui naţional-ţărănişti:

— Vă bateţi joc de conversiune! Sau nu vreţi s-o faceţi, sau ceea ce faceţi nu este o conversiune, ci o nenorocire!... Distrugeţi conversiunea!...

Era atît de indignat că Dacu distruge conversiunea, încît într-o bună zi, zbieră:

— Plec! Îmi fac singur un partid!

Şi a plecat. Cu totul. Şi din guvern şi din partid. Dar nu singur, ci urmat de cîteva zeci de avocaţi dintre membrii majorităţii naţional-ţărăniste, care aveau mare încredere în steaua lui Grigore Stănescu. Grigore Stănescu s-a jurat că are asigurări de la rege:

— Dă-l dracului pe Dacu. Dacu este un idiot! Fă-ţi singur un partid şi lucrează ca un independent!... Dumneata şi cu mine sîntem destinaţi să facem împreună lucruri mari pentru ţara aceasta. Cunoşti programul meu de guvernămînt: înzestrarea armatei. Armata e baza! Aşadar, te rog să fii gata!

Stănescu avea, deci, pe ce să se sprijine. Regele a zis!

Dacu tăcea şi gìndea. Nimeni nu ştia la ce se gîndeşte. Unii spuneau că nu s-ar gîndi la nimic. Că în capul lui n-ar fi loc pentru gînduri. Că ceea ce are el pe umeri, nu-i cap, ci un dovleac gol şi uscat, în care ar sufla vîntul. Au venit la el amici, desperaţi :

— Domnule Dacu, e o nenorocire!... Mai întîi l-am pierdut pe Sorcoveanu, după aia pe Bratu şi acuma îl pierdem şi pe Stănescu! În loc de un singur partid naţional-ţărănist, sînt acum patru. Nu-i un lux prea mare?

— Nu! răspunse Dacu, tăios. Am scăpat de un domn incomod şi incorect. Dumneavoastră ziceţi că asta ar fi o nenorocire. Eu o consider ca un succes! Sîntem mai tari ca oricînd! Acordul cu Liga Naţiunilor l-am semnat... Regele nu va cuteza să se atingă de noi.

Încurajat de succes, Dacu hotărî să-şi pună la încercare puterile lui constituţionale şi veni la rege:

— Sire, cred că este timpul să înlocuim pe generalul Scurtu de la C.F.R. şi pe generalul Popescu de la P.T.T. — cu oameni mai potriviţi.

Propunerea îl surprinse pe Carol prin îndrăzneala ei. Scurtu şi Popescu sînt oamenii lui, puşi de el, numai pentru că sînt oamenii lui. Atunci, cum îşi permite Dacu să se atingă de ei? Pentru că nu sînt membri ai partidului naţional-ţărănist? Sau pentru a-i demonstra, poate, că guvernează guvernul şi nu regele ţării?

— De ce, domnule Dacu? întrebă regele, cu un mic accent de supărare.

— Pentru că sînt pensionari... şi după constituţie nu mai pot ocupa funcţiile acestea!

Regele îşi strînse fălcile ca să nu scape un cuvînt pripit. Scurtu şi Popescu erau, într-adevăr, prietenii lui, dar locurile pe care le ocupau aveau o prea mică importanţă politică spre a merita să fie obiectul unei certe cu Dacu.

— Bine, domnule Dacu! zise regele, cu indiferenţă exagerată. Dacă aşa zice constituţia...

În toată noaptea aceea, nu se mai stinseră luminile la clubul național-țărănist. Dacu recoltă atîtea aclamații, încît îi convenea să fie iar modest:

— Fraților, greșiți!... Nu eu am biruit, ci constituția!...

— Trăiască constituția!

Dacu își trăi cîteva zile triumful din plin. Dar se găsea cineva care era mai puțin fericit decît el: regele. Pe rege îl mustra conștiința: „De ce nu m-am folosit de incident, se căina el, ca să-l dau cu capul de toți pereții pe acest constituționalist încăpățînat și nerod, care nu-i bun decît să se umfle în gulerul lui caraghios, făcut parcă anume pentru oamenii blestemați de Dumnezeu să nu cunoască femeie?"... Își mușca degetele, Carol — și-și făgăduia să se răzbune.

N-a trecut mult și ministrul de finanțe, Bagradian, veni în audiență de lucru la rege.

— Sire, zise el, radios, am găsit!

— Ce?

— Soluția crizei financiare!

— O! făcu regele.

Era foarte mirat. Ca un ministru de finanțe să găsească soluția crizei financiare, era ceva atît de neobișnuit, încît regele se întrebă dacă Bagradian era, într-adevăr, ministru de finanțe.

— Da, sire! continuă Bagradian. Am și fixat prima măsură pentru echilibrarea bugetului.

— Sînt nerăbdător să te aud!

— Trebuie să reducem solda ofițerilor cu 7%. Poftim decretul!

Regele luă hîrtia din mîna lui Bagradian, scrise pe ea cu litere mari: „Se respinge" — și i-o dădu înapoi.

— Ține!

Bagradian era stupefiat:

— Sire, dar...

— Nici un dar, domnule Bagradian! Nu dau voie să vă atingeți de ofițerii mei. Datoria dumneavoastră este să aveți grijă de plata regulată a soldei lor, nu să le-o scădeți mereu!... Am isprăvit!

Roşu pînă în vîrful urechilor, Bagradian se înclină :

— Sire !

Dar regele încă nu-i dădu voie să plece :

— Mai am ceva de adăugat, domnule Bagradian. Pînă acum n-am văzut nici o soluţie a greutăţilor prin care trecem. Aţi criticat guvernul lui Arghir. Foarte bine ! A creat un haos în finanţele ţării. De acord ! Dar dumneavoastră ce-aţi făcut ? In loc să ne scoateţi din haosul ăsta, l-aţi complicat şi mai mult. Nu este bine, domnule Bagradian ! S-o ştii ! Sînt nemulţumit ! Profund nemulţumit !

Dacu, pus la curent cu felul cum a decurs audienţa, nici nu apucă să se întrebe ce are Carol de gînd, pentru că primi numaidecît alte două lovituri dintr-o dată. Era de anul nou. Generalul Florescu, tatăl lui Puiu, lansă un ordin de zi către jandarmerie, în care spunea :

— Dacă nu aveţi ce mînca, asta e din vina guvernului !

Pe de altă parte, Spiru Maramă, prefectul poliţiei, tot de anul nou, a adunat într-o sală a prefecturii trei sute de poliţişti şi i-a pus să înjure pe Jugănaru că vrea să-i supună unui examen de definitivare. Spumegînd, Jugănaru îl chemă la telefon pe Spiru Maramă :

— Vei fi destituit !

— Să vedem ! îi răspunse prefectul în batjocură.

Şi dădu îndată un comunicat în toate ziarele :

— Sînt şi rămîn prefect. Numit prin decret regal, nu pot fi destituit decît tot prin decret regal.

Dacu, vînăt şi cu ochii rătăciţi, îi spuse lui Jugănaru :

— Du-te la rege şi cere imediat înlăturarea lui Spiru Maramă. Dacă refuză, demisionează !

Jugănaru îi spuse regelui :

— Sire, Spiru Maramă şi generalul Florescu îşi permit acte de independenţă care sapă ordinea statului. Trebuie înlocuiţi !

— Nu ! făcu regele. Amîndoi vor rămîne la locurile unde i-am pus !

— In acest caz, sire, va trebui să vă ofer demisia !

Regele nici nu clipi:

— Şi eu va trebui s-o primesc!

Nu trecu decît atît cît îi trebui lui Jugănaru să ajungă la Dacu şi lui Dacu să ajungă la palat, pentru ca regele să audă din gura primului său ministru:

— Sire, prin demisia colegului meu Jugănaru, mă consider demisionat şi eu — şi întreg guvernul!

— Nu poate decît să-mi pară rău! zise regele.

Şi-l chemă pe Crai-Voievod:

— Dacu a demisionat. Vreau să faci dumneata guvernul! Ai ceva împotrivă?

— Nimic!

— Are ceva parlamentul împotrivă?

— Nimic!

— Are vreunul din membrii guvernului ceva împotrivă?

— Nimic, sire! Nici măcar Jugănaru! Dar el este în cauză... Aşa că trebuie să-l urmeze pe Dacu! Nici măcar Dacu n-are ceva împotrivă! I-am cerut mînă liberă să guvernez fără ca biroul partidului să mă ţină sub tutelă... şi a fost de acord.

— Perfect, zise regele. Dacă-i aşa, va trebui să-i dăm lui Dacu o satisfacţie în chestia lui Spiru Maramă...

— Ar fi foarte bine, sire! Eu zic să-i dăm prefectului un avertisment în scris, cu pierderea salariului pe zece zile.

— Splendid! rîse Carol. Zece zile, prefectul nu va avea ce să mănînce.

*

In nouă luni, pentru a treia oară prim ministru, Crai-Voievod se găsea de o lună în fruntea guvernului său, şi cu toate acestea, Carol încă nu dădea semne de nervozitate. Nu s-ar fi putut spune că regele ar fi ţinut cît de cît la primul său sfetnic. In genere, Carol nu ţinea la nici unul din oamenii politici care aveau acces la palat. O singură excepţie făcea cu Arghir. Pentru Arghir nutrea o sinceră afecţiune. Ar-

ghir nu era numai fostul lui profesor, ci şi un original. Un alintat, dar un mare alintat. Atît de mare încît era exclus să facă teatru. Era un alintat sincer. Un zăpăcit. Dar un mare zăpăcit. Un zăpăcit sincer, care-l înveselea pe rege prin contradicţiile lui geniale şi un om politic, cu o minte pe cît de impresionantă prin imensa ei capacitate pentru orice problemă de cultură, pe atît de străină de orice realitate politică. La Arghir totul se reducea în politică la simpatie ori antipatie. Altfel stăteau însă lucrurile cu ceilalţi politicieni. Mai vechi sau mai noi, pe toţi, Carol îi dispreţuia. Numai că în dispreţul său, păstra faţă de fiecare o mică rezervă — care aducea oarecum a stimă. Regele stima la Dacu încăpăţînarea lui, la doctorul Bratu temperamentul său fugos, la Aureanu cinismul lui de semiboier, la Muică ştiinţa lui de carte, la Neaţă cunoştinţele lui militare, la Jugănaru abilităţile lui demagogice — nu era unul să nu fi avut un titlu oarecare la stima regală. Singurul pe care regele îl dispreţuia integral, era Crai-Voievod. Acest bărbat politic nu era nici încăpăţînat, nici om de temperament, nici semiboier, nici om cu carte şi nici măcar un demagog isteţ — ci un individ care confunda cinismul cu grobienia şi reducea totul la grobienie, pînă şi în anecdotele lui pornografice. Pentru atîta lucru, însă, Carol nu credea că i s-ar cuveni lui Crai-Voievod acel pic de stimă pe care-l păstra celorlalţi.

— Chiar dacă i-aş acorda o oarecare stimă, zicea el Lupeascăi, tot n-ar şti ce ar putea face cu ea!

Cu sau fără stimă, Carol ştia că acest ins care nu strălucea prin nimic, îl va servi la fel de conştiincios ca oricare altul — poate şi mai conştiincios încă în munca lui de destrămare a partidelor — dar, înainte de toate, în prigonirea muncitorimii, tărîm pe care fruntaşul ardelean a dovedit mult entuziasm încă de pe vremea grevei de la Lupeni. Putea să-i dea drumul să guverneze, cum se dă drumul unui cîine din lanţ, pentru că nu era nici o primejdie: va veni în goană înapoi, de îndată ce va fi fluierat. Aşa că, abia a preluat Crai-Voievod pentru a treia oară sarcina de a prezida ordinea în ţară — că dezordi-

nele au şi izbucnit. Bătăile, jafurile, incendiile, nu iertau un singur centru mai important. Operau bandele lui Aureliu Cziucziewicz sub priveghere părintească a poliţiei şi a armatei. Din toate colţurile ţării veneau strigăte de desperare. Dar guvernul îşi avea pregătite cuvintele de consolare :

— Bolşevicii ! După cercetările făcute am izbutit să identificăm pe autorii tulburărilor din ţară. Este vorba de agenţii unor organizaţii subversive. Siguranţa cunoaşte mai de mult nişte unelte comuniste care au misiunea de a tulbura ţara.

Toate cercetările se terminau aşa : tulburările sînt, de fapt, provocări comuniste. Fiecare agresiune a bandelor lui Aurică îşi avea povestea ei comunistă. Şi fiecare agresiune a bandelor lui Aurică se termina cu arestări de muncitori. În toiul nopţii, jandarmi şi poliţie înconjurau casele oamenilor, trăgeau focuri de armă în aer, ca să-i sperie, apoi năvăleau înăuntru, arestau pe cei puşi pe listă, îi încărcau în dube şi-i transportau la prefectură sau de-a dreptul la puşcărie. Teroarea era necesară, pentru că guvernul aplica acuma a treia curbă de sacrificiu si muncitorii începuseră să-şi înteţească protestele. Cei care se frămîntau mai mult erau ceferiştii, care azi dimineaţă declaraseră grevă. Crai-Voievod se grăbi să-l pună pe rege în curent.

— Toţi ceferiştii au declarat grevă ? întrebă regele.

— Toţi, sire !... Patru mii de muncitori stau acuma fără să facă nimic ! S-au supărat !... S-au supărat pe direcţie că a concediat ieri pe unul din delegaţi şi s-au supărat pe mine că am arestat azi-noapte cîţiva muncitori mai colţoşi. Dimineaţa, cînd au aflat, au părăsit lucrul grămadă şi ne-au trimis o întreagă listă de condiţii : să dăm drumul celor arestaţi, să recunoaştem comitetul de fabrică, să le dăm voie să-şi redeschidă sindicatul ceferist dizolvat şi să ridicăm starea de asediu !...

— Şi dumneata ce ai făcut ?

— Ce să fac, sire ? Am trimis autocamioane pline de soldaţi, vardişti şi jandarmi, echipaţi ca de răz-

boi, să înconjure atelierele, am arestat toate femeile care au încercat să aducă de mîncare greviştilor şi am trimis vorbă ălor baricadaţi că dacă nu se predau. îi împuşc pînă la unul...

— Şi ei ce au răspuns?

— Sire, se aude pînă aici ce au răspuns!... Ascultaţi!

Regele crezu că primul său sfetnic face una din glumele lui proaste, dar cînd îl văzu că-şi pleacă urechea înspre fereastră, deveni şi el atent, dar nu prinse nici un sunet mai deosebit.

— Ce răspuns, domnule prim ministru, că nu se aude nimic!

— Daţi-mi voie, sire! zise Crai-Voievod.

Şi din cîţiva paşi, fu la fereastra pe care o deschise larg, şi se dădu repede în lături, ca şi cum ar fi vrut să facă loc cît mai mult sunetului metalic strident care inundă într-o clipă încăperea.

— Sirenele! murmură regele, cu o vagă sclipire de teamă în ochi.

Carol nu era un fricos patologic ca marele său tată Ferdinand. Dar a ştiut ce-i frica de mult. De cînd era încă mic, i s-a arătat că în cărţile de şcoală se scrie că poporul îl iubeşte foarte mult, dar că nimeni nu e sigur dacă aceste cărţi de şcoală garantează într-adevăr pentru dragostea poporului. De aceea, de mic i s-a dat, ca măsură de pază împotriva dragostei poporului, un şir de aghiotanţi şi în spatele aghiotanţilor cîteva şiruri de agenţi de poliţie, şi în spatele agenţilor de poliţie, toată poliţia, toată jandarmeria, toată armata, care trebuiau să aibă o singură grijă mare şi sfîntă: să păzească familia regală de dragostea poporului. Obişnuit, deci, să fie păzit — Carol simţea de mult că trebuie păzit, pentru că există ceva sau cineva de care trebuie păzit — şi a avut destule ocazii să-şi dea seama cam ce sau cine-i putea da senzaţia fricii. În 1907 i-a fost frică şi lui, fiindcă i s-a explicat că este necesar să-i fie frică. Şi în februarie 1917 i-a fost frică. Şi în noiembrie 1917 i-a fost frică. Şi în tot cursul războiului i-a fost frică. Şi în exil i-a fost frică. Dar toate aceste epoci

de frică, au fost trecătoare. Frica, adevărata frică, pentru că a degenerat într-o îngrijorare permanentă, s-a strecurat în sufletul lui pe o cale ciudată, pentru că era cu desăvîrşire străină de munca lui de restaurație: anul trecut, la Paris, la vernisajul unei expoziţii, preşedintele Franţei, Paul Doumer, a fost ucis de un nebun. Carol s-a cutremurat!... La toate s-a gîndit, numai asta nu i-a intrat în socoteală: că ar putea să fie ucis!... El, care vrea atît de mult să trăiască... să fie ucis! Dacă o asemenea nedreptate s-ar putea făptui, n-ar mai exista Dumnezeu! Un om tînăr, pe cale să-şi agonisească o avere care să-i dea voie să ducă o viaţă cuminte, fără să facă nimănui cel mai mic rău, să fie ucis!... Nu se poate! Nu se cade!... Nu trebuie permis! Şi încă de anul trecut, de 10 mai, după cinci zile de la asasinarea lui Doumer, Carol nu mai străbătu drumul călare de la Mitropolie la palat, ci în viteza maximă a unei maşini, între două ziduri triple de jandarmi şi soldaţi... De atunci, numai aşa înfrunta Carol dragostea poporului său: în fuga maşinii, între jandarmi şi soldaţi... Nu-i era, deci, străină frica şi zi de zi i se strecura tot mai adînc în sufletul său de vodă al ţăranilor, de vodă al culturii, de vodă al constituţiei... Şi acuma, sirena, cu glasul ei ascuţit, parcă venea să-i strige în urechi: „Sire, să nu uiţi de frică!... Să nu uiţi de frică!“

Palid şi încruntat, Carol mai ascultă cîteva clipe sirena, apoi scos din fire, se răsti la Crai-Voievod:

— Dar de ce sună atîta? Nu poate fi oprită?

— Sire, pînă ce nu intrăm în fabrică, nu putem face nimic!

— Şi de ce nu intri, domnule prim ministru? Ce mai aştepţi?... Şi unde-i Maramă? Ce face Maramă?...

— Am fost cu el azi dimineaţă pe acolo... Acuma o fi la prefectură!

Regele şi ridicase receptorul:

— Allo, Spirule!... Tu eşti!... Trebuie să fug după tine?... Te rog să-mi fii în zece minute aici.

*

Mult şi cu folos tot mai mare lucra pe atunci, pentru dinastie şi tron, generalul Spiru Maramă, prefectul poliţiei, care, modest, nu cerea altceva soartei decît să rămînă ceea ce este: prefect. Mai mare decît prefect al capitalei n-ar fi vrut să fie Spiru Maramă. Nu-i trebuie. Simţea el că dacă există vreun loc unde şi-ar putea servi ţara mai bine, era numai aici, pe Calea Victoriei, la prefectura poliţiei. Pe zi ce trecea, creştea în cugetul lui certitudinea că cheia de boltă a restauraţiei era biroul lui de prefect. Oricît de modest ar fi fost — şi era! — trebuia să admită şi el ceea ce-i spuneau toţi cei care preţuiau munca lui de zi şi de noapte, că el scrie, pe scaunul lui de prefect, însăşi istoria domniei lui Carol II cel curajos. In toate, îl găseai pe Spiru Maramă. Nu e vorba de căştile coloniale olandeze cu care au apărut pe străzi, în vara trecută, vardiştii, în ţara întreagă. Era şi firesc ca numai un om cu dragoste de poliţia lui Carol II să aibă grijă s-o şi ferească de insolaţie, mai cu seamă că fabrica olandeză îi oferise stocul pe un preţ foarte redus şi că Maramă, chiar dacă încasa de la păzitorii ordinei un preţ de cinci ori mai mare, în schimb nu le cerea toţi banii dintr-o dată, ci li-i scădea treptat din salariu. Nu e vorba nici de noua uniformă a tuturor oamenilor poliţiei, de la inspector pînă la cel mai umil uşier. Nici de taxele încasate de la tripouri, cazinouri, restaurante şi crîşme, care măcar cu atît trebuiau să contribuie la întărirea prestigiului coroanei. Şi nici măcar de cele cîteva rînduri de uniforme ale ofiţerilor, pe care maiestatea sa regele Carol II ţinea să-i vadă cît mai colorat îmbrăcaţi de fabricile lui de postav. Nu aici stăteau drepturile lui Spiru Maramă la recunoştinţa regală — fiindcă era un lucru elementar că oriunde intrau în joc interesele poliţiei şi ale armatei, el, ca ofiţer şi prefect, nu putea să lipsească. Altele erau meritele lui Spiru Maramă. Omul acesta, care avea atîta răspundere şi atîtea treburi pe cap, găsea timp să se ocupe de operele de binefacere ale regelui. Şi să se

ocupe temeinic. O bună parte din ofiţerii lui de poliţie colindau magazinele, băncile, fabricile şi strîngeau bani pentru operele de binefacere ale regelui. Oamenii erau preveniţi, fiindcă mereu apăreau în ziare ştiri despre filotimia lui vodă. Într-o zi, citeau că regele a ajutat un elev repetent să ia premiu întîi şi să-şi cumpere o pereche de pantofi. Altă dată aflau că regele a dăruit din propria lui casetă două mii de lei unei văduve, ca să-şi facă o dantură. După cîteva zile aflau că regele a trimis unei familii sărace cîţiva iepuri pe care i-a împuşcat chiar el, cu propria lui mînă, la vînătoarea de la Scrovişte. Şi negustorii se simţeau mititei, mititei şi umiliţi că-n timp ce regele dă — ei, care fac afaceri, nu dau nimic. Şi dădeau, dădeau milioane, pentru ca regele, care trăieşte numai din lista civilă, să aibă de unde ajuta încă un elev repetent să ia premiul întîi şi încă o văduvă să-şi pună o dantură şi încă o familie săracă să poată mînca iepuri împuşcaţi de propria lui mînă. Şi toate astea, se datorau exclusiv muncii neobosite a lui Spiru Maramă care, însă, nu se mulţumea cu atît.

— Coroana, zicea el, trebuie întărită!

Din această convingere a izvorît proiectul de construcţie a unei noi prefecturi şi a unei noi cazărmi pentru jandarmi. Nici nu i-a venit bine ideea — şi peste un ceas, listele de subscripţie s-au şi tipărit, iar peste o lună, Spiru Maramă aducea regelui fonduri pentru construirea a opt prefecturi.

— Şi mai departe? întrebă regele.

— Am ceva nou! Autocare pentru poliţie şi autocisterne...

— Pentru ce autocisterne?

— Să avem cu ce stropi pe comunişti, cînd or face gălăgie, sire! Am o ofertă belgiană.

— Cîte vrei să iei?

— Zece, deocamdată, sire!

— Nu! făcu regele. Ia optsprezece.

Maramă n-a putut afla niciodată de ce regele s-a oprit la optsprezece — dar s-a conformat. A cumpărat optsprezece. Bani s-au strîns repede pentru treizeci şi şase.

Toate astea, Maramă le făcea prin ofiţerii şi agenţii lui de încredere. Dar ceea ce-i plăcea să facă el singur, era ceea ce făcea el în dimineaţa aceasta: comerţul de trotuare. Pentru nimic în lume n-ar fi cedat altuia sarcina aceasta, care era încă o cărămidă la edificiul măreţiei regale. Comerţul de trotuare cerea luptă grea, demnă de un general din armata lui Carol, dar şi plină de mari satisfacţii morale. Damele erau nostime, parfumate şi gingaşe — unele aveau şi patru clase liceale — dar se băteau pentru o poziţie geografică mai avantajoasă, ca nişte leoaice şi pentru un preţ de arendă ceva mai redus, cu zgîrcenia unor bancheri naţional-liberali. Era însăşi vorba lui Spiru Maramă:

— Aoleo, fetelor, zicea el, cînd vă văd cum vă bateţi pentru o para, parcă-l văd pe răposatu Vintilă Viziru!

Astăzi, însă, lucrurile decurgeau într-o atmosferă oarecum lipsită de voioşie. Spiru Maramă era mai puţin bine dispus ca de obicei. De douăzeci şi patru de ore avea treabă pe Griviţa cu bolşevicii şi venise la prefectură numai pentru un ceas-două, doar aşa, ca să nu piardă obiceiul. De altfel, şi clientele nu erau azi nici prea numeroase, nici prea interesante, în afară de una singură: Lilişoara Precupeţu, cunoscută sub numele de miss Kilometru, pentru răbdarea în a bate trotuarul ceasuri întregi pe ploi şi pe viscole, fără să cedeze nici intemperiilor, nici concurenţelor. In opera de restauraţie, miss Kilometru era o apariţie nouă, consacrată de însuşi palatul. Faptul că acum doi ani trecuse pe la scările din dos ale tronului nu o dată ci de trei ori, îi asigurau un prestigiu care intimida rivalele şi-l silea pe Spiru Maramă să se poarte cu ea cuviincios. Miss Kilometru, a cărei zonă de influenţă se întindea pe Batiştei de-a lungul celor cincizeci de paşi dintre Bulevardul Brătianu şi Nicu Filipescu, se considera prinţesă moştenitoare a porţiunii de trotuar dintre Capşa şi strada Regală, care se eliberase de cîteva zile, întrucît titulara, Mieluşica Piţigoi, zisă Franţuzoaica, îşi mutase cîmpul de acţiune la baza navală engleză de

pe insula Malta. De aci şi tonul aproape poruncitor cu care miss Kilometru îşi revendica drepturile:

— Locul ăsta e al meu, domnule prefect! zise ea, sfidîndu-şi concurentele cu priviri fulgerătoare.

— Ţi-l dau, Puică, ţi-l dau! îi răspunse, dulce, Spiru Maramă. Cum dai cincizeci de mii de lei pe lună cum e al tău!

Gigi Săniuţă, o giurgiuveancă nostimă, stabilită pe cont propriu de cîteva luni pe Calea Griviţei şi care aspira spre regiuni mai aristocratice, sări:

— Eu dau trei mii!

Spiru Maramă nu se simţi ofensat de ofertă. Aşa mergea treaba: el să ceară mult şi ele să dea cît pot. Dar se supără miss Kilometru:

— Ce te bagi, fă!... E de nasu tău?...

Şi către prefect:

— Eu dau cinci mii!

Ambiţioasă, Gigi se avîntă:

— Şase mii, domnule prefect!...

Numai că glasul cu care Gigi lansă cifra, n-o putea înşela pe miss Kilometru. Se vedea cît de colo că nenorocita n-are încredere în propriile ei forţe şi că numai din încăpăţînare s-a apucat să ofere prefectului o cifră care depăşea limita. Nemiloasă, miss Kilometru îi dădu lovitura mortală:

— Zece mii, domnule prefect!

Giurgiuveanca se clătină. Kilometru i-a tăiat-o. Zece mii nu poate da!... Aşa că, resemnată, îi spuse prefectului:

— Domnule prefect, poate aveţi ceva pe Belvedere!

— Să văd, fetiţo, să văd! zise prefectul, cu bunătate.

Şi se apucă să cerceteze harta strategică a trotuarelor capitalei, dar nu putu duce treaba la capăt pentru că sună telefonul. Era regele, care-l chema să vină îndată la el.

— Vin, sire! răspunse Maramă.

Şi sări în picioare:

— Hait, fetiţelor, cărel... că am treabă. Vorbim mîine.

Gigi Săniuţă se evaporă într-o clipă, dar miss Kilometru se agăţă, pur şi simplu, de braţul lui Spiru Maramă.

— Domnule general, făcu ea, tremurînd de emoţie. Vă rog... mai dau două mii peste preţ... numai să faceţi aşa să-şi aducă aminte de mine!

*

În camera lui de lucru, unde a stat nemişcat toată noaptea, la telefon, regele asculta cele ce-i relata Crai-Voievod, care venea de pe cîmpul de operaţii.

— Şi deodată, povestea primul ministru, s-a ridicat un soldat şi a început să zbiere: „Camarazi, nu trageţi în muncitori!"

— Cum? strigă regele. Un soldat?

— Un soldat, sire!

— Un soldat în uniformă?

— Un soldat ca toţi soldaţii! În uniformă. L-am văzut şi eu!... Eram lîngă Cernescu!

— Şi a fost lăsat să vorbească?

— Ba nu, sire! Un ofiţer l-a culcat la pămînt cu un glonte de revolver!

— Bravo! Îl decorez!... Auzi mizerabilul! În uniformă şi să facă propagandă de-a lor! Cum îi zice ofiţerului?... A! Cristescu Alexandru!... Îl decorez! Să-mi faci îndată un raport!...

— Să aşteptăm, sire, să evacuăm mai întîi atelierele... fiindcă vor mai trebui decoraţi şi alţi ofiţeri.

Şi-şi aprinse luleaua, cu zîmbetul lui de om satisfăcut de tot ce spune şi face. Regele se ridică şi se uită pe fereastră.

— Văd că se luminează de ziuă! făcu el. De ce nu începe?

Crai-Voievod se uită la ceasornic.

— E şase şi douăzeci şi cinci! zise el. Trebuie să înceapă...

Se ridică şi el şi se uită iar la ceasornic:

— Trebuie să înceapă precis, sire!... Nu poate fi vorba de nici o confuzie. Lucrul a fost stabilit: la şase şi jumătate începe evacuarea. Le dăm cinci mi-

nute s-o şteargă. Cinci minute le ajunge! Cine scapă, scapă! Cine nu, să-i fie de bine! O să folosească altora ca învăţătură de minte!

Tăcură amîndoi. În liniştea zorilor, sirena se auzea limpede chiar cu fereastra închisă.

— Uf! exclamă cu năduf Carol. De n-aş mai auzi-o!

Şi înfundîndu-şi mîinile în buzunar, începu să măsoare cu paşi mari odaia, în lung şi în lat. Primul ministru, în picioare, cu ceasornicul în mînă, urmărea minutarul, palpitînd de emoţie. De la Lupeni a mai trecut el prin diferite examene, dar nici unul n-a fost atît de dificil ca acesta. Aici îşi punea în joc nu puterea, ci însăşi onoarea. Dacă nu-şi dă acuma toată măsura capacităţilor lui de paznic al ordinii şi siguranţei statului, cariera lui e sfîrşită. Şi e şase şi treizeci... Şase şi treizeci şi... Ţac-ţac... ţac-ţac-ţac!... Răpăitul înăbuşit, ca al unei motociclete, se auzi din depărtări. Ochii lui Crai-Voievod sclipiră.

— Sire! strigă primul ministru. Se aude!... Mitralierele... Au început!... Exact la şase şi jumătate!... Ascultaţi!...

Regele, ţintuit locului, ascultă. dar n-auzi decît sirena care continua să şuiere parcă pe un ton şi mai dîrz.

— Rezistă, banditii! şuieră Carol printre dinţi. Nu le ajunge! Sau poate n-aveţi trupe destule, domnule Crai-Voievod?

— Ba avem, sire! îl asigură Crai-Voievod pe rege. Avem, că nu mai e loc de ele. Dar maiestatea voastră nu trebuie să uite că e vorba de mii de oameni... Ascultaţi!... Acuma se aude mai bine!

Carol, încordat, îşi aplecă urechea şi prinse, în sfîrşit, ţăcănitul înăbuşit, dar destul de clar, al mitralierelor, sub glasul sirenei care continua să domine.

— Da! zise el. Se aude... Dar de ce durează atîta?... Au trecut douăzeci de minute!...

Brusc, sirena icni scurt şi amuţi, ca sugrumată. Carol se opri şi rămase nemişcat cîteva secunde, să asculte, dar nu se mai auzeau decît mitralierele.

— In sfîrşit! făcu regele, cu faţa înseninată. I-au astupat gura!... Bei ceva?

Puţin după aceea, sosi şi Spiru Maramă, mort obosit, dar vesel de izbîndă.

— Sire, am onoarea să raportez. Atelierele sînt evacuate. Am arestat două mii de muncitori.

— Morţi?

— Nu i-am numărat încă!

— Dar din ai noştri!...

— Unul! Gardianul public Chiriţă Ion!

— Cine l-a împuşcat?

Spiru Maramă îşi plimbă iute privirea de la rege spre Crai-Voievod şi de la Crai-Voievod spre rege, apoi răspunse:

— Unul de-ai noştri... pentru că a încercat să strecoare muncitorilor o boccea cu mîncare

— Ştie cineva? întrebă regele.

— Nimeni!

— Perfect! In acest caz, să i se facă funeralii naţionale! hotărî Carol.

*

Şedinţa Camerei, convocată de urgenţă în aceeaşi dimineaţă fu, ca de obicei, furtunoasă. Primul ministru căută să se explice, dar opoziţia — rea — nu vroia să-i arate nici cea mai mică înţelegere.

— Dar, pentru Dumnezeu, domnilor! zicea Crai-Voievod. E doar un fapt dovedit: noi n-avem partid comunist. Nu avem propriu zis un partid comunist care să reprezinte o cît de infimă parte a opiniei noastre publice, pentru simplul motiv că nu a putut să-şi facă aderenţi. Nici în parlamentul de astăzi, nici în cel precedent, comuniştii n-au putut trimite măcar un singur reprezentant, cu toate că alegerile au fost complet libere!

Opoziţia acoperi ultimele cuvinte ale lui Crai-Voievod cu un hohot de rîs, după care Stănescu, preşedintele noului partid ţărănesc-radical, strigă:

— Totuşi, domnule prim ministru, sub guvernul Arghir au fost aleşi cinci deputaţi comunişti!

— Aleşi e un fel de a vorbi! răspunse Crai-Voievod. Fiindcă de intrat, n-au intrat în parlament. Au fost invalidaţi. Dar dumneata te faci că uiţi acest lucru... Şi apoi, chiar dacă cei cinci comunişti au obţinut voturi, asta se datoreşte incapacităţii guvernului precedent care n-a ştiut să facă educaţia alegătorilor. Dar fapt este că nu există comunism organizat, în sensul adevărat al cuvîntului. Tulburările de la Griviaţa au fost provocate de maşinaţiunile unor emisari străini şi trebuiau să izbucnească în martie. De două luni avem cunoştinţă de acţiunea începută. Ea face parte dintr-un plan de tulburare a ţării, făurit de străinătate. Noi am fost informaţi că emisarii comunişti au intrat în ţară prin Polonia şi Ungaria...

De la locul lui, Dinu Viziru izbucni, violent:

— Puţin ne pasă de informaţiile voastre! Aţi fost informaţi şi n-aţi făcut nimic ca să preveniţi incidentele.

— Dar ce trebuia să facem, domnule Viziru? întrebă Bagradian.

— Să eliminaţi din ateliere pe paraziţi şi pe instigatori. Iar dacă n-aţi făcut-o din timp, pentru că sînteţi nepricepuţi, aţi fi fost datori să procedaţi de la început cu toată energia, nu să ţineţi timp de douăzeci şi patru de ore armata flămîndă, extenuată de oboseală şi expusă la loviturile de ciomege şi împuşcăturile greviştilor!

— Nu se putea! răspunse Crai-Voievod. Eu de o viaţă întreagă îmi urmez metoda mea, de la care nu mă abat. Mai întîi încerc să aranjez lucrurile prin toate mijloacele de persuasiune!

Cînd auzi cuvîntul „persuasiune", doctorul Bratu, preşedintele partidului ţărănesc, sări ca fript:

— Ia mai slăbeşte-mă, domnule, cu „persuasiunea" dumitale. Şi la Lupeni tot cu persuasiunea ai umblat. Şi ce a ieşit, ştii şi dumneata!... Dacă umbli să faci farmece cu „persuasiunea" aia, te rog să-mi spui: cum se face că, în timp ce muncitorii erau baricadaţi în ateliere şi toată armata şi poliţia era mobilizată acolo, o bandă de trei sute de derbedei...

— Pardon! îl rectifică primul ministru, calm. Nu sînt derbedei... Sînt copii de-ai noştri...

— Eu zic „derbedei"! se încăpăţînă Bratu. Trei sute de derbedei au putut, timp de zece ore, să se dedea pe calea Griviţei la jafuri şi devastări... şi nu s-a găsit un singur vardist să le spună ceva!...

Crai-Voievod zîmbi cu multă toleranţă pentru doctorul Bratu:

— Îmi pare rău că vorbeşti aşa, domnule doctor! Uiţi, domnule doctor, că aceşti trei sute cîţi zici că ar fi fost acolo... probabil că dumneata ai avut timp să-i numeri, că eu habar n-am, fiindcă am avut treburi mai serioase... uiţi, zic, că aceşti trei sute de demonstranţi sînt încă tineri şi plini de temperament. Şi la urma urmei, să zicem că aşa a fost cum spui dumneata: că au rupt perciunii vreunui tinichigiu, ori că au jefuit pe vreun covrigar de acolo. Dar dumneata ştii tot atît de bine ca şi mine... şi asta se adevereşte totdeauna... că din cei mai teribili haiduci, se aleg la urmă cei mai buni panduri!

Fraza plină de semnificaţii a primului ministru impresionă pînă şi opoziţia, care nu mai îndrăzni să vocifereze cînd majoritatea se ridică în picioare să aplaude. După ce sala se potoli, Caţă ceru cuvîntul:

— Domnilor deputaţi, ca preşedinte al partidului naţional-creştin, vreau să vă fac o declaraţie cu privire la revoluţia bolşevică de la Griviţa: jidanii sînt de vină!

După Caţă, se ridică Vintilescu să-şi spună cuvîntul în numele partidului naţional-agrar al lui Traian Săpunaru.

— Domnilor deputaţi, începu Vintilescu, ceea ce m-a indignat mai mult decît orice în întîmplările de la Griviţa, este faptul că, în timp ce domnul colonel Săulescu, prim-comisar regal, făcea cuvenitele somaţiuni cu preţul vieţii lui, sub ploaia de gloanţe din ateliere, s-au găsit doi miniştri care luau parte la un banchet. Eu aş vrea să ştiu dacă domnul colonel Săulescu, după ce, silit de împrejurări, a ordonat atacul împotriva atelierelor, s-a dus să petreacă la un banchet, sau dimpotrivă, a considerat fapta sa ca o da-

torie dureroasă — şi s-a dus acasă, între ai săi, să-şi înăbuşe suferinţa în tăcere, fără să bea şi fără să mănînce. Eu cred că domnul colonel Săulescu n-a benchetuit după represiune, ca cei doi domni miniştri!... Căci, domnilor, trebuie să ştiţi că şi eu, ca prefect al judeţului Covurlui, în timpul răscoalelor din 1907, am avut de potolit mişcări violente. Dar timp de trei săptămîni, cît a durat pînă am restabilit ordinea, mi-am interzis cu desăvîrşire să beau vin la masă, fiindcă, domnilor, în acele triste momente mi-ar fi fost ruşine să-mi îngădui cea mai modestă plăcere.

Opoziţia, fericită, începu să strige:

— Ruşine!... Cine sînt cei doi miniştri? Ruşine!

De pe banca ministerială nu mişcă nimeni. Singur Crai-Voievod îşi ştergea ochelarii şi rîdea. Sleiţi de puteri, membrii opoziţiei renunţară să mai ceară capetele celor doi miniştri şi se aşezară, plictisiţi, la locurile lor. Singur, rămase în picioare doctorul Bratu care, emoţionat, se adresă deputaţilor:

— Domnilor, să nu mai stăruim! A fost o nenorocire!... Mai bine n-ar fi fost!... Ne doare pe toţi!... Cred, deci, că nu-i nimerit ca în momentele acestea grave, cînd inimile noastre plîng pe cei morţi, vinovaţi sau nevinovaţi, asta nu putem stabili acum, dar cînd, precum v-am spus, inimile noastre plîng pe cei morţi, noi să răscolim patimile şi să ne dedăm la demonstraţii care nu sînt de demnitatea noastră!... Alta este datoria noastră: să ne gîndim la orfanii rămaşi de pe urma celor morţi atît din rîndurile autorităţilor, cît şi din rîndurile muncitorilor... Propun ca fiecare dintre noi să cedeze diurna pe o zi pentru ajutorarea lor!

Inainte ca adunarea să fi apucat să răsplătească apelul doctorului Bratu cu binemeritatele aplauze, interveni Crai-Voievod.

— Domnilor, zise el cu un glas căruia îi dădu intonaţia cea mai persuasivă cu putinţă, vă rog insistent să acceptaţi inimoasa propunere a doctorului Bratu!... Ţara întreagă se uită la noi cu încredere şi aşteaptă din partea noastră acest gest! Să-l facem!

Azi nu mai sîntem guvern şi opoziţie! Azi sîntem toţi romîni!... Se aprobă?

S-a aprobat.

*

La morgă, curtea şi capela gemea de lume. Se oficia slujba religioasă în amintirea celui care a fost gardianul Chiriţă Ion, căzut vitejeşte pe cîmpul de luptă de la atelierele Griviţa. Toate autorităţile de ordine erau reprezentate aici de către cei mai buni fii ai lor: secretarii generali ai internelor, siguranţei, poliţiei, procurori, judecători, ofiţeri din poliţie şi jandarmerie, comisari şi subcomisari, toţi adunaţi cu respect în jurul cadavrului şi al generalului Spiru Maramă, prefectul poliţiei.

Cînd slujba religioasă fu încheiată, Spiru Maramă vorbi:

— Camarazi şi fraţi, maiestatea sa regele Carol II, în înalta sa bunătate şi înţelepciune, a acordat gardianului Chiriţă Ion, pentru actele lui de bravură făptuite în timpul grevei spre a restabili ordinea, decoraţia „Bărbăţie şi Credinţă" clasa I...

Apoi, cu mişcările delicate cu care te atingi numai de o fiinţă scumpă, prefectul poliţiei înfipse decoraţia pe pieptul gardianului Chiriţă Ion.

În acest moment, sosi grăbit Robert Cernescu, subsecretarul de la interne, însoţit de secretarul său general, Belciug. După ce schimbă cîteva cuvinte în şoaptă cu prefectul poliţiei, Robert Cornescu îi spuse discret lui Belciug:

— Citeşte!

Belciug despături o hîrtie şi citi, repede şi furios:

— În aceste clipe de adîncă reculegere pioasă, strînşi în jurul rămăşiţelor pămînteşti ale lui Chiriţă Ion, exemplificarea datoriei pînă la sacrificiul vieţii ne apare tot mai sublimă... Luaţi pildă de la strălucita faptă de credinţă a fostului nostru camarad Chiriţă Ion. Jertfa lui să ne fie îndemn şi mîndrie. Îndemn pilduitor, pentru a păşi ca şi el, cînd nevoia o va cere, pe drumul datoriei neînfricate. Mîndrie, fiindcă prin moartea lui a înălţat instituţia noastră şi pe noi,

pe fiecare în parte. Dumnezeu să primească şi să odihnească în pace, făcîndu-i loc în ceata drepţilor, pe gardianul Chiriţă Ion.

Apoi, Robert Cernescu, subsecretarul de la interne, Spiru Maramă, prefectul poliţiei, Belciug, secretarul general de la interne şi primul procuror colonelul Săulescu, purtară pe umăr sicriul sergentului Chiriţă Ion, pînă în stradă, unde aştepta dricul aşezat pe un afet de tun. Peste cîteva clipe, cortegiul funebru se puse în mişcare, în sunetele fanfarei. In cap, soborul de preoţi, iar după el veneau : dricul, carul cu coroane, familia lui Chiriţă Ion, capii autorităţilor, cîteva companii de gardieni, un batalion de jandarmi, gradele superioare de poliţie şi jandarmerie, funcţionarii civili — şi la urmă, un lung şir de automobile goale. Toţi păşeau, trişti, aproape gravi, cu capul plecat — şi toţi îşi vorbeau în şoaptă, deşi fanfara le-ar fi îngăduit să-şi împărtăşească durerea cu glas tare. Dar cei mai trişti erau şefii organelor de ordine, asupra cărora se opreau privirile tuturor trecătorilor. Primul procuror Săulescu îşi ducea mereu batista la ochi şi la nas. Spiru Maramă aproape că nici n-avea putere să vorbească — şi nu răspundea decît monosilabic secretarului său general care-l întreba dacă la noapte se va lucra pe Cobălcescu, sau în Crucea de Piatră. Singur Belciug, ceva mai rezistent, putu şopti şefului său, Robert Cernescu :

— Al dracului, bolşevicul ăsta de Chiriţă Ion ! In loc să-l fi ucis în bătăi şi să-l fi dat la cîini... îl mai şi înmormîntăm cu muzică militară ! Asta zic şi eu baftă !...

XI

Societatea fusese atît de agreabilă şi aperitivul atît de însufleţit, încît Karel Fialkowsky nici nu simţise nevoia să se uite la ceas. De aceea, cînd auzi că cineva din spatele lui spune: „E cinci!" — se sperie.

— Am plecat! strigă el şi plecă.

Vru să se urce în maşină, ca să se ducă acasă, dar se răzgîndi. Ce să caute acasă, la ora aceasta? Să mănînce? Nu-i mai era foame. Şi apoi, cum te poate răbda inima să te închizi în casă, cînd o briză călduţă îţi mîngîie obrajii şi Calea Victoriei e plină de lume şi florăresele te îmbie cu buchetelele lor de toporaşi:

— Violete, coniţă!... Cinci lei!... Trei lei, conaşule!... Daţi un leu!... Violete!...

Karel Fialkowsky nu era poet de profesie şi nici sentimental din fire, dar suflet avea şi nu putea rămîne surd la dulcea chemare a primăverii.

19*

— Uf! își zise el într-un elan liric. Bine că scăpăm de blană!

Mai făcu cîțiva pași și se simți atît de bine, încît fu năpădit de gînduri care de care mai generoase: ici va scădea prețul mitralierelor... colo va aranja lucrurile cu un „Palaelibus baroc"... Clotildei îi va cumpăra un Buick... cu XWNIXNWG va căuta să cadă de acord... pînă-și aduse aminte și de soție. Uitase!... E primăvară și ea îl așteaptă acasă cu masa! Nu face! Trebuie să-i telefoneze că-i liberă!

Căută un telefon public și-și chemă soția:

— Allo, eu sînt! Nu vin la masă! Rămîn în oraș! Am treabă... Cum, cum?

Vorbea, dar și soția-i vorbea în același timp. Și cum îi vorbea! Speriată, cu glas precipitat și ascuțit:

— Unde ai fost? Te caut peste tot... Este o descindere la birou! Vino îndată!... O descindere... n-auzi?

— Ce descindere? Cine?...

— Fiscul!

— Dar ce caută fiscul la mine?

— Nu știu! Vino acasă!... Repede... că scotocesc peste tot ...Sînt și soldați... și comisari de poliție și niște inspectori de siguranță... și niște comisari regali... și procurori...

Fialkowsky agăță receptorul la loc și primul lui gînd fu să alerge acasă. Dar se opri. Cu panica, nu face nimic. Aici trebuie calm. Fiscul! Ce caută fiscul la el? Și ce caută comisarii? Și de ce scotocesc peste tot? Din ordinul cui? Cum îndrăznesc? Chestiunea trebuie lămurită *înainte* de a se duce acasă. Pe cine să întrebe?

Evident, pe ministrul de finanțe. Dacă e fiscul la mijloc, ordinul nu poate veni decît de la el.

Nu mai stătu mult pe gînduri și-l chemă pe ministrul de finanțe, Bagradian:

— Allo, Bagradian? Vreau să te văd imediat!

— Poftim!

Fialkowsky nu intră, ci se năpusti în casa lui Bagradian:

— Ce-i asta, frate? Dai ordin să se facă la mine o descindere fiscală, fără să știu?

Bagradian se uită la Fialkowsky, stupefiat. Este adevărat că uzinele Skoda, pe care Fialkowsky le reprezintă în țară, primesc aici comenzi de zeci de milioane și refuză să plătească impozitele și să prezinte organelor fiscale registrele. Numai un lucru făcea Fialkowsky: plătea impozitul pe salariul funcționarilor. Dar nici pe acela în întregime. Însuși Fialkowsky își declarase un salariu de douăzeci de mii de lei lunar, deși numai pe chirie plătea trei sute cincizeci de mii de lei pe an. După un calcul sumar, Skoda ar fi în restanță cu douăzeci și cinci de milioane de lei. Dar asta era tot ce știa Bagradian.

— Care descindere, dragă? făcu el, la fel de nedumerit ca și Fialkowsky. Habar n-am!

— Se poate? făcu Fialkowsky, deși vedea că Bagradian, într-adevăr, habar n-avea!

— Îți dau cuvîntul meu de onoare!

— Atunci cine?

— Știu eu? Să-l întreb pe Băleanu.

Bagradian îl căută pe Băleanu, ministrul de justiție, mai întîi acasă și nu-l găsi. Apoi la club, tot nu-l găsi. Apoi la Dacu, acasă — și nici aici nu-l găsi. Fialkowsky, care stătea ca pe jăratec, îi sugeră lui Bagradian:

— Ce-ar fi să-l cauți și la ministerul de justiție?

Lui Bagradian îi surîse ideea. Așa e! Ce-ar fi să-l caute pe ministrul de justiție chiar la ministerul de justiție? Chemă ministerul — și radios, făcu un semn energic din cap către Fialkowsky.

— Este!

Și-i vorbi lui Băleanu:

— Ghiță dragă! E la mine Fialkowsky. Zice că s-ar face la el o descindere fiscală, în prezența autorităților militare. Ai dat tu vreun ordin?

— Eu?

— Nu tu?

— Habar n-am! Acum aflu și eu de la tine!

— Vorbești serios?

— Pe onoarea mea... ce dracu!

— Atunci, cine?

— Nu știu! Dă-mi-l pe Fialkowsky la telefon.

Fialkowsky apucă receptorul:

— Da! Eu sînt! Ce-i porcăria asta, nene Ghiță?

— Știu eu? Vino îndată la mine!

— Vin.

Băleanu era tulburat cînd îl primi pe Fialkowsky.

— Nu înțeleg ce poate să fie! Ești sigur că-i vorba de o chestie fiscală?

— Absolut sigur! Am vorbit cu soția: de la fisc!

— Curios! Să vedem! Poate știe Marinescu ceva!

Deși era șase după amiază, Marinescu, ministrul de interne, dormea. Fusese pe la moșie să vadă cum mai merge cu semănăturile, și era frînt de oboseală. Așa că, numai după ce Băleanu stărui, cei din casă îndrăzniră să-l trezească.

— Te cheamă Ghiță la telefon! E ceva grav!

Marinescu îl ascultă pe Băleanu și se frecă la ochi, convins că mai doarme și că visează:

— Ce descindere?... Eu?... Habar n-am!

— Dar zice că e în prezența poliției!

— Degeaba-mi repeți! Nu știu nimic. Abia am venit de la drum! Poate știe ceva Spiridonovici!

— Ce să caute Spiridonovici în afacerea asta?

— Păi nu este el ministrul armatei?

— Ei și?

— Asta-i bună! Nu ziceai singur mai adineauri că au venit la Fialkowsky și niște soldați?

— Da! Ai dreptate!

Cu chiu, cu vai, Băleanu îl găsi pe ministrul armatei la un concurs de rochii și pălării, organizat la cinema Roxy.

— Dragă domnule general, îl luă Băleanu nervos, dumneata ai dat soldați pentru o descindere la Fialkowsky?

— Eu?... la Fialkowsky?... Tocmai eu?... M-a ferit Cel-de-sus!

— Vrasăzică nu știi nimic!

— Habar n-am! Poate știe Hîncu!

Băleanu știa unde-l poate găsi la ora aceasta pe comandantul corpului II de armată, generalul Hîncu. Formă un număr și-i răspunse un glas de femeie. Era un glas îngeresc — cu toate că ceva mai plin ca în

urmă cu zece ani — care aparţinea celei mai suave şi mai înţelegătoare întruchipări a sexului slab în lumea armată : Valentina.

— Sărut mînuşiţele ! îi strigă Băleanu în receptor. Poţi să mi-l dai pe Mitică ?

Mergea la sigur. Nu întreba dacă Hîncu e acolo. Trebuia să fie ! Valentina, drăguţă, îi răspunse :

— Cum să nu, îndată !

Trecură cîteva secunde, pînă se auzi un glas puţin cam răguşit şi îmbufnat :

— Ce e, neică ? Nici aici nu sînt lăsat în pace ?

— Să mă ierţi, dragă, dar e o chestie gravă ! Ştii ceva de o descindere la Fialkowsky ?

Aici Hîncu se supără de-a binelea :

— Asta-i adevărată bătaie de joc ! strigă el. Oameni in toată firea... să vă ţineţi de farse !

— Nu-i nici o farsă, Mitică ! Ne-a zăpăcit şi pe noi... E o descindere în lege !... Cu comisari, cu armată !...

— Descindere ? La Fialkowsky ? Să mă trăsnească Maica Domnului dacă înţeleg ceva !

— Vrasăzică, nu tu ?

— Cum să fiu, eu, nene ! strigă generalul, care nu mai era nici supărat, nici răguşit, ci de-a dreptul îngrijorat. Intreabă-l pe şefu ! Poate ştie el ceva !

„Şefu“, Crai-Voievod, preşedintele consiliului de miniştri, dezlega la club nişte cuvinte încrucişate, cînd îl găsi telefonul lui Băleanu :

— Dragă Alexandre, ce-i cu descinderea aia de la Fialkowsky ?

— Care descindere ? întrebă Crai-Voievod.

Ministrul de justiţie nu se putea înşela : nici Crai-Voievod nu era informat. Şi-i dădu lămuriri :

— Păi uite, frate Alexandre ! Acu la cinci au picat la Fialkowsky nişte agenţi de la fisc... cu comisari... cu soldaţi... cu procurori...

— Da' cum aşa ?

— Uite aşa !

— Pe nepusă masă ?

— Pe nepusă masă ! Omul nu ştie nimic. Nici n-a fost pe acasă.

— Ei, comedia dracului! făcu Crai-Voievod încurcat. Şi nici unul de-ai noştri n-a fost prevenit?

— Nici unul! Nici Bagradian, nici Marinescu, nici Spiridonovici, nici Hîncu, nici eu...

— Şi nici eu! făcu primul ministru haz de necaz. Păi atunci care dracu o fi ştiind?... Ia să vedem!... Cine zici că e pe acolo?

— Nişte inspectori financiari!

— Inspectori financiari!... Şi nu i-a trimis Bagradian!... După aia?

— Nişte comisari regali!

— Şi zici că nu i-a trimis Spiridonovici!... După aia?

— Nişte comisari de siguranţă!

— Şi nu i-a trimis Marinescu!... După aia?

— Nişte procurori!

— Şi nu i-ai trimis tu!... După aia?

— Nişte comisari de la prefectură!...

— Şi nu i-a trimis Spiru Maramă!

— N-am zis asta, frate Alexandre!... Cu el n-am vorbit încă!...

— Bine ai făcut! îi strigă Crai-Voievod. Şi nici să nu-i vorbeşti!... Pînă una alta dă ordin procurorilor tăi să suspende operaţiile... După aia, om vedea.

•

La sediul reprezentanţei uzinelor de armament Skoda, organele fiscale şi judiciare îşi făceau datoria. Birourile, dulapurile, casele de fier, toate fură deschise şi migălos cercetate. Agenţii fiscali erau desperaţi. Ceea ce căutau nu găseau. Nici urmă de registre de contabilitate — ci numai acte al căror cuprins era redijat într-o limbă atît de păsărească, încît îi înspăimînta.

— Domnule colonel, zise unul din inspectorii financiari, aici nu-i de noi!

Primul comisar regal Săulescu se uita, compătimitor, la bietul om care încă nu pricepea că descinderea fiscală nu e decît un pretext de a se putea deschide

legal casa de fier şi sertarele lui Fialkowsky, pentru un scop cu mult mai important, şi-i răspunse:

— Ştiu! În schimb, e de noi!

Şi, cu ajutorul celuilalt comisar regal, continuă triajul, care părea că dă rezultate mulţumitoare. Cu fiecare zîmbet al primului comisar regal, se adăuga încă o hîrtie de preţ, la recolta de documente găsite în dosarele lui Fialkowsky... Iată acum un raport al ministrului de război, către primul ministru, în chestia înarmării... Un raport unic, fără copie... şi se află în mîna lui Fialkowsky... Iată nişte copii după contractele ministerului de război cu celelalte case străine de armament... Iată şi tabelele cu situaţia gurilor de foc... Şi foile calificative ale unor generali, care trebuiau să se găsească numai în arhiva ministerului... Şi copii de pe toată corespondenţa secretă a ministerului armatei cu organele interne ale ministerului...

— Fleacuri! şopti primul comisar, ajutorului său. Astea le putem lăsa... Cred că ce am avut de luat, am luat!... Nu mai văd nimic interesant!... Pune îndată să se împacheteze toate astea... şi să fie cărate de aici...

Apoi, se adresă inspectorului financiar:

— Ai dreptate! Nu-i de noi! Trebuie să vină alţii, mai pricepuţi!

Telefonul zbîrnîi. Primul comisar regal ridică receptorul:

— Allo!... Da!... Aci casa Skoda! Cine-i acolo?

— Aici ministrul de justiţie, Gheorghe Băleanu... Cu cine vorbesc?

— Cu primul comisar regal colonelul Săulescu, domnule ministru!

— Ce cauţi dumneata acolo?

— Domnule ministru... Să vedeţi...

— Eu te întreb: ce cauţi dumneata acolo? Din ordinul cui? Dumneata ştii sau nu ştii în ce relaţii sîntem cu Cehoslovacia? Atunci ce cauţi acolo? Te rog suspendă cercetările... Imediat!

— Am înţeles, domnule ministru!

După ce vorbi cu colonelul Săulescu, Băleanu îi spuse lui Fialkowsky :

— Poţi să te duci, dragă, acasă ! N-o să te mai supere nimeni. Cu toate că nu înţeleg cine ar avea interes să te supere. Nu înţeleg să mă tai !

Acasă, însă, Fialkowsky găsi răspîndiţi în curte, pe scări, în toate încăperile, ofiţeri de poliţie, soldaţi, jandarmi care păzeau intrările — în timp ce un inspector financiar, sub ochii celor doi comisari regali şi ai unor procurori, aplica sigilii pe uşa camerei lui de lucru.

— Asta ce mai e ? strigă Fialkowsky.

— O măsură de precauţie, domnule Fialkowsky! răspunse, cuviincios, primul comisar regal. Pînă se încheie cercetările...

— Credeam că s-a isprăvit !

— Au făcut la fel şi la sediul din Batiştei ! îi şopti lui Fialkowsky, secretarul său, Ramek.

Enervat la culme, Fialkowsky se răsti la primul comisar regal :

— Să ştii că o să dai socoteală, domnule colonel ! Este un abuz !... N-o să tac !... Poţi să fii sigur !

— Nu eu fac legile, domnule Fialkowsky ! îi replică mereu cuviincios primul comisar regal.

— Dar unde scrie că aveţi dreptul să-mi ocupaţi casa ?

— Intrebaţi, vă rog, pe cei autorizaţi să vă răspundă ! zise colonelul Săulescu.

Fialkowsky îşi dădu seama că omul are dreptate, şi-l lăsă în pace. Primul comisar regal îşi luă servieta, coborî scările, ieşi în stradă, şi se urcă în maşină :

— La prefectură !

ntre timp, Băleanu alergă la Crai-Voievod :

- Ce-o fi asta ?

Crai-Voievod clătină din cap, destul de plictisit :

— Ce să fie ? Regele !

— Bine! Regele! Dar ce vrea regele?

— Vrea o grămadă de lucruri! În primul rînd Skoda a acaparat, prin noi, toate comenzile și celelalte fabrici sînt supărate. Concurența e mare. Schnitt și Beliotis îi oferă regelui avantaje mai mari decît Skoda. Personal, Beliotis e supărat că n-a obținut participarea la contractul cu Skoda. Și apoi, mai e la mijloc și Krupp!... Krupp i-a trimis vorbă regelui că mai curînd sau mai tîrziu, Cehoslovacia tot în mîna lui Hitler va încăpea, așa că Skoda tot germană va fi... Și în sfîrșit, Buzatu vrea să ne aibă la mînă pe noi... Pe Dacu, pe mine, pe tine, pe toți... Mai cu seamă pe Dacu. E foc pe fratele Dacu! De cînd a trebuit să părăsească guvernul, Dacu a început iar să se agațe de Roșcata — și iar s-o tăvălească prin toate noroaiele. Și asta, Carol nu înghite!... Ai înțeles? Aici e secretul descinderii de care nimeni nu știe nimic. Vin comisari regali și soldați fără știrea ministrului de război. Vin controlori fiscali fără știrea ministrului de finanțe. Vin procurori, fără știrea ministrului de justiție. Vine poliție, fără știrea ministrului de interne... Totul se face peste capul nostru, din ordinul lui, prin cîțiva care lucrează în numele lui, in frunte cu Spiru Maramă... Și toți ăștia, vin la Fialkowsky să caute acte precum că ai noștri s-au înfruptat din banii lui Skoda...

— Dar cum se poate una ca asta? strigă Băleanu, congestionat. Înainte de a ne compromite pe noi, iese compromisă fabrica Skoda!

— Ce are a face?

— Ba are a face! Doar Skoda l-a ajutat pe rege să vină în țară. Numai eu știu cît a lucrat Fialkowsky să-l aducă aici.

— Tocmai asta nu-i place! răspunse Crai-Voievod, care zîmbi amărît. Și de asta a și aranjat descinderea. Vrea actele care dovedesc că a fost adus de Skoda în țară și care se află închise în casa de fier a lui Fialkowsky. Vrea acte împotriva celor care au acte împotriva lui...

— Adică împotriva noastră!

— Da, da!

— Şi a pus mîna pe ele?

— Asta n-am mai putut să aflu. Ştiu numai că un minut înainte de-ai venit, mi s-a telefonat că primul comisar regal a predat lui Spiru Maramă nişte dosare!

Ministrul de justiţie îngălbeni:

— Crezi că...

— Nu cred nimic! Am o singură speranţă: arhiva e prea mare! Nu cred să fi avut timp să facă mare lucru. Aşa că ar fi bine să telefonezi lui Fialkowsky să curețe tot ce poate!

Băleanu puse îndată mîna pe telefon:

— Allo, Fialkowsky! Ce se mai aude pe la dumneata?

— Au pus jandarmi peste tot! răspunse Fialkowsky, supărat.

— Din ordinul domnului prim ministru, să plece toţi jandarmii!

— Mi-au pus sigilii!

— Rupe sigiliile şi adună tot. Nu-i exclus să se facă o nouă descindere!

— O să-şi piardă vremea degeaba, nene Ghiţă! răspunse Fialkowsky, mai bine dispus.

— Foarte bine! zise Băleanu şi vru să agaţe receptorul.

Dar Crai-Voievod, care stătea lîngă el, îi reţinu mîna şi-i şopti:

— Spune-i lui Fialkowsky să plece noaptea asta de acasă! E mai prudent! Cine ştie ce se mai poate întîmpla! Să-şi pună actele la adăpost şi să se ducă oriunde o vrea, numai să nu fie acasă.

Băleanu transmise lui Fialkowsky cuvînt cu cuvînt sfaturile lui Crai-Voievod, apoi închise aparatul şi rămase descumpănit, cu mîinile moi, lăsate în jos, ca un om care nu ştie încotro s-o apuce.

— Şi acuma, ce-i de făcut?

Situaţia era grea. Fiecare dintre conducătorii partidului se înrudea prin Fialkowsky, cu Skoda. Crai-Voievod avea un fiu la Skoda. Băleanu avea un nepot — pe Vlădescu — la Skoda. Dacu, avea şi el un nepot — Romulus Stoilă — mare misit la Skoda. Şi

cei care nu se înrudeau prin fii şi nepoţi, se înrudeau cu Skoda, direct. Multe şi delicate erau firele prin care partidul era legat de aproape cinci ani de întreprinderile Skoda. Şi nu mai încăpea îndoială că regele, odată pornit, nu se va opri la mijlocul drumului decît doar dacă va fi împiedicat de cineva de care se teme. Cine?

— Franţa! zise, inspirat, Crai-Voievod.

Faţa lui Băleanu se lumină de lumina pe care o reflecta faţa lui Crai-Voievod. Franţa! Dar cine e mai firesc să salveze partidul naţional-ţărănist decît marea noastră aliată Franţa!

•

Carol stătea ca pe jăratec. Din cinci în cinci minute, îl chema pe Spiru la telefon:

— Ei, ce se aude?... Cum?... Iarăşi?... Haide, isprăveşte odată!... Bun!... Te aştept!

Cînd Spiru Maramă apăru, în sfîrşit, Carol se repezi la el cu mîna întinsă:

— Cifrul!

— Este, sire!...

Maramă puse pe un scaun servieta doldora de hîrtii, îşi descheie tacticos buzunarul de dinăuntru al vestonului, scoase un plic şi i-l întinse regelui:

— Poftim, sire!

Cu mişcări nervoase, Carol despături cele cîteva foiţe pe care le găsi în plic, le parcurse în grabă şi oftă uşurat. Trecuse prin momente penibile în toată după amiaza aceea: va găsi sau nu va găsi colonelul Săulescu cifrul care-i dădea lui atîtea insomnii? Dacă cheia aceasta a corespondenţei cu fabrica Skoda rămîne mai departe în mîna lui Fialkowsky, toate documentele confiscate de comisarii regali nu fac nici două parale!... Acuma, e liniştit! Cifrul se află, cum spunea marele său unchi despre dosarele represiunii din 1907, acolo unde trebuie să se afle... Carol puse hîrtiile la loc în plic şi le închise deocamdată în sertar, apoi îi spuse, vesel, lui Spiru Maramă:

— Ei, acu să vedem şi vînatul cel mare.

Prefectul poliţiei îşi goli serviela pe masă, şi sub ochii regelui începură să se perinde cifre, date, facturi, telegrame, oferte, liste, comenzi, scrisori oficiale şi nenumărate bileţele particulare cu caracter confidenţial — toate într-un limbaj încîlcit, cu nume ciudate, cu înşiruiri lungi de iniţiale, cu împreunări de cuvinte scoase parcă din literatura decadentă la modă — toate, însă, învîrtindu-se numai în jurul a două probleme: înarmarea ţării şi numele celor care au încasat bacşişurile de pe urma acestei înarmări. Aplecat peste birou, Carol răvăşea, alegea, împărţea în două grupe, deoparte şi de alta, hîrtiile, cu atîta agilitate, încît Spiru Maramă avu un moment impresia că-l vede pe rege la poker. Aceeaşi pasiune şi aceeaşi iuţeală în degetele lui de trişor de clasă înaltă! De aceea îl iubea Spiru atîta pe Carol: pentru că era un om care oriunde s-ar găsi, singur, în deşertul Saharei, sau pe o insulă pustie, sau agăţat de o scîndură în mijlocul oceanului, nu se pierde. Învinge tot, numai cu cele zece binecuvîntate şi înţelepte degete ale lui.

— Dragă Spirule, îl auzi Spiru pe Carol, s-a lucrat bine!... Îţi mulţumesc!... Şi te rog să mulţumeşti comisarilor!

Trase înspre el unul din teancurile de hîrtii şi continuă:

— Astea rămîn la mine! Şi cu astealalte... cu astealalte faci scandal. Dă-le pe mîna băieţilor, să scrie tot ce le trece prin minte, fără nici o restricţie. În special să spună că s-au găsit la Fialkowsky documente secrete militare şi că individul a făcut spionaj. Numai să fie cu băgare de seamă să nu apară direct numele lui Dacu şi Crai-Voievod! Deocamdată, ajunge ca Dacu şi Crai-Voievod să simtă numai că am tot ce-mi trebuie ca să le astup gura!

Noaptea tîrziu, cînd se pregătea să se culce, doctorul Bratu fu chemat la telefon de Puiu:

— Domnule doctor, urgent! Maiestatea sa regele vrea să vă vadă!

Doctorul Bratu, care în cursul serii prinsese cîte ceva în legătură cu descinderea făcută la Fialkowsky, nu se arătă de loc surprins că regele îi vorbeşte de Skoda.

— Domnule doctor, îi zise regele, se întîmplă lucruri grave. Sîntem sclavii străinătăţii. Skoda ne jefuieşte. Din pricina Skodei nu putem să punem în picioare o industrie a înarmării care să fie a noastră, a romînilor. Putem tolera ca starea aceasta de lucruri să continue? Te întreb pe dumneata, doctorul Bratu, bun romîn, cu dragoste de neam şi de ţară: putem?

— Sire, făcu Bratu, o asemenea întrebare nici nu se poate pune! E o ticăloşie!

— Am ştiut că o să-mi răspunzi aşa, domnule doctor! făcu regele, aprins. S-a făcut o descindere la Skoda! Nu ştiu ce s-a găsit. Cercetările vor continua. Trebuie să dăm la iveală toate afacerile din jurul Skodei, fără să ţinem seama de nimeni. Numai de un lucru trebuie să ţinem seama: de interesele ţării! Voi cere să ţi se pună la dispoziţie toate actele ce se vor găsi, pentru ca opinia publică să afle din gura singurului om cinstit din ţara romînească adevărul.

— Sire, aştept actele cu nerăbdare. Pot să asigur de pe acuma pe maiestatea voastră că nu voi cruţa pe nimeni!

— Pe nimeni! zise regele. Absolut pe...

Se opri şi-şi micşoră ochii, ca şi cum un gînd nou i-ar fi întrerupt şirul frazei, apoi continuă, pe un ton mai mult meditativ:

— ...deşi mă gîndesc că tactic n-ar fi bine să ataci direct pe Dacu şi pe Crai-Voievod, ca să nu creadă lumea că o faci din răzbunare personală.

Doctorul Bratu nu se împotrivi punctului de vedere al lui Carol:

— Este adevărat, sire! Voi ocoli cît voi putea mai mult numele lor!

— Va fi foarte bine!... De altfel, știi ce aș face eu în locul dumitale? N-aș afirma nimic, aș pune numai întrebări. Dumneata vrei să știi atît: în buzunarul cui au intrat şperţurile de miliarde încasate de la Skoda, cu contractul 6102!

Doctorul Bratu îl privi cu admiraţie pe Carol şi-şi zise: Mare tîlhar regele ăsta al nostru! Dacă s-a născut vreun pungaş în ţara romînească, ăsta-i el! După ce că e hoţ, mai e şi sadic pe deasupra!... Cică să-i întreb pe naţional-ţărănişti în buzunarele cui au intrat şperţurile cu contractul 6102!... Lui îi convine!... Cu contractul 6102 el n-are nici în clin, nici în mînecă! Dar după contractul 6102 s-au mai încheiat şi alte contracte cu Skoda şi la fel de cinstite!... De alea, să nu pomenesc, pentru ca ăia să moară de necaz că nu pot răspunde, acuma, după ce el a pus mîna şi pe dovezile lui şi pe dovezile lor!

— Sire, răspunse el la sugestia lui Carol, aşa mă şi gîndesc să fac: să-i ţin numai în întrebări. Să vedem şi noi ce pot răspunde!

— Splendid! zise Carol, încîntat. Să vedem!... Şi-ţi mulţumesc, domnule doctor! Dumneata eşti, într-adevăr, o opoziţie conştientă! Şi opinia publică poate afla adevărul numai de la o opoziţie conştientă!

La plecare, doctorul Bratu se lovi de Stănescu şi Traian Săpunaru, care urcau scările la rege.

•

Astfel, ţara fu dăruită cu o afacere Skoda. Presa, cluburile, cafenelele, erau inundate de apele tulburi ale afacerii Skoda. Dar fierberea cea mai mare era la parlament, unde se cimentau alianţele, se ciocneau opiniile şi se debitau anecdotele. O temă de mare succes era cifrul. Jurnaliştii, îngrămădiţi în jurul şefilor opoziţiei, notau fiecare cuvînt şi puneau întrebări peste întrebări:

— Ce înseamnă, domnule doctor Bratu, IFSYCACIQUE?

— Dracu să-i pieptene! răspunse Bratu, în timp ce toţi dimprejur făceau haz.

— Dar AKYFYCSYXHE ?
— Cam acelaşi lucru !
— Nu zău, domnule doctor, nu ştiţi ?
— Dar de unde să ştiu, dragă ? protestă doctorul Bratu. Ce ? Am luat şperţ de la Fialkowsky ? Intrebaţi-i pe dumnealor !

Şi arătă spre un grup de naţional-ţărănişti care-şi sorbeau cafeaua în jurul lui Crai-Voievod.

— Vasăzică nu ştiţi nici ce este OSUYIEKFICYKXHE ?
— Inchipuieşte-ţi, dragă, că nici măcar asta nu ştiu !
— Dar Romiman ?
— Asta da ! Asta înseamnă comision !... E clar ! Se înţelege din texte !...
— Şi „Reprezentantul lemnului" ?
— Ministrul armatei !
— Şi „Reprezentantul de cauciucuri" ?
— Ministrul de finanţe !
— Şi „Konsulent" ?
— Legaţia Cehoslovacă !
— Dar „Palaelibus" ?

Doctorul Bratu se încruntă :

— Palaelibus ? Aşteaptă şi o să afli !...

Şi discuţia îşi reluă cursul serios în jurul acestei afaceri ascunse îndărătul contractului 6102. Toţi vorbeau despre contractul 6102. Cînd a fost încheiat contractul 6102 ? La începutul anului 1930 ! De către cine ? Nu se spunea ! Dar toată lumea ştie de către cine : de către guvernul naţional-ţărănist prezidat de Dacu, înainte de revenirea lui Carol în ţară. Dar ce era contractul 6102 încheiat înainte de revenirea lui Carol în ţară ? Cea mai vastă panama din cîte panamale cunoaşte istoria acestei ţări. Toţi : Serafim Măranţelu, Naie Naie, Stănică Popescu, naţional-liberalii lui Muică, naţional-agrarienii lui Traian Săpunaru, liberalii lui George, ţărăniştii doctorului Bratu, ţărăniştii radicali ai lui Stănescu, conservatorii ţepişti ai lui Grigore Arţag, naţional-creştinii lui Caţă, legionarii lui Aurică Cziucziewicz, pe scurt întreaga opoziţie conştientă vorbea, dezgustată, cu mîna la nas,

despre afacerea Skoda şi despre contractul 6102. Pe baza acestui contract 6102, statul romîn a plătit fabricilor cehoslovace Skoda tunurile de cîmp, tunurile antiaeriene şi obuzierele, cu preţuri între 48,26% şi 81,64% mai mari decît Jugoslavia.

Generalul Neaţă, care, dacă şi-a pierdut partidul, şi-a păstrat intactă deviza: „Muncă, ordine şi cinste", dezvăluia, la bufet, cu competinţa lui de militar încercat, ascunzişurile afacerii Skoda:

— De pildă, zicea el, pentru bateria de cîmp şi garnitura de comandă pentru tragerea contra avioanelor, statul jugoslav a plătit 2.070.000 coroane cehe, în timp ce statul romîn, pentru aceeaşi baterie şi fără garnitura de comandă a plătit 3.760.000 coroane cehe, adică mai scump cu 81,64%. Un proiectil complet pentru tunurile acestea, iugoslavii l-au plătit cu 833 coroane, pe cînd romînii cu 1.235 coroane, deci mai scump cu 48.26%. Un tun de 76.5 m. pentru tragere contra avioanelor, jugoslavii l-au plătit cu 3.499.380 coroane, şi noi, cu 5.540.000 coroane şi aşa mai departe...

Aici interveni Grigore Arţag:

— Dar ştiţi dumneavoastră la ce sumă se ridică diferenţa dintre preţurile cu care am plătit noi armamentul şi cele plătite de jugoslavi? La peste un miliard două sute de milioane. În buzunarul cui a intrat diferenţa aceasta? Asta am vrea să aflăm: în buzunarul cui s-au scurs banii aceştia. Dar că noi am plătit toate furniturile cehoslovace cu asemenea preţuri, asta încă nu-i nimic. Adevărata potlogărie ştiţi care e? Că în oferta făcută de Skoda cu opt luni în urmă, preţurile n-au fost atît de mari. Ele au crescut numai cînd contractul a fost încheiat.

— Ei nu! E posibil?

— Vezi, doar, că e posibil. Cineva de aici a cerut Skodei să nu ţină seama de propria ei ofertă şi să treacă în contract preţuri mai mari. Şi aşa ne-am trezit cu o diferenţă între ofertă şi contract de aproape două sute şasezeci de milioane. In buzunarul cui a intrat diferenţa aceasta de două sute şasezeci de milioane? Sau mai bine zis: în buzunarul cui au intrat

ambele diferențe care la un loc fac cifra rotundă de un miliard cinci sute treizeci de milioane!... In buzunarul cui?

*

In încordarea întregii adunări, doctorul Bratu vorbi despre contractul 6102:

— Dar, domnilor, trec peste partea, care ar privi mai curînd codul penal, a acestei afaceri murdare și vă întreb: oare nu era de datoria guvernului din 1929-1930, să se gîndească la promovarea industriei naționale de armament? Oare nu era de datoria regimului care a cîrmuit țara *înainte* de reîntoarcerea maiestății sale regele Carol II în țară, să se ferească să se dea legat de mîini și de picioare străinătății, pentru lucruri care puteau fi fabricate în țară? Oare nu știa guvernul acela din 1929-1930 că o țară, atîta vreme cît nu este prevăzută cu o industrie proprie de armament care s-o poată alimenta în timp de război, e de fapt dezarmată, chiar dacă depozitele ei ar geme de arme?... Și apoi, domnilor, mai este un aspect grav al afacerii: la încheierea contractului 6102, direcția tehnică și direcția armamentului n-au fost consultate! De ce? De ce să ajungem, domnilor, la situația ca ofițerii să se întrebe pe ce bază s-au stabilit materialele, cantitatea lor, caracteristicile, compunerea bateriilor, prețurile, termenul de livrare și așa mai departe? Cine a făcut comenzile? Oameni de meserie? Nu, domnilor, căci iată ce se întîmplă: s-au cumpărat prin contractul 6102 tunuri, dar nu s-au cumpărat muniții! Ce te faci cu tunurile, fără muniții, deși răul s-ar fi putut repara, dacă guvernul din 1929-1930 și-ar fi adus aminte că în țară avem un arsenal, o pirotehnie, o pulberărie, o fabrică de pulbere particulară... Și nu numai pulbere putem fabrica în țară, ci la uzine ca Reșița, Copșa, Cugir, Beliotis, putem fabrica toată trăsurăria necesară armatei. Or, domnilor, guvernul din 1929-1930, a comandat la Skoda, prin contractul 6102, un număr de 444 chesoane, 688 care de transport, 180 care port-țeavă și 181.138 proiectile, fără să se fi gîndit să comande

nici măcar o piesă în uzinele noastre naţionale. Nu zic, domnilor, că tot ce cuprinde contractul 6102 putea fi executat în ţară, dar o treime... măcar o treime am fi fost în stare să fabricăm. Şi — ceea ce trebuie să subliniez — am fi fost în stare să fabricăm pe un preţ mult mai redus, fără diferenţele acelea suspecte... În concluzie, domnilor, interesele apărării naţionale au fost neglijate în chip criminal de către acei care au guvernat ţara în 1929-1930 şi care au încheiat contractul 6102... Şi asta am vrea să descifrăm din tainele acestui contract: în folosul cui — comanda? În buzunarele cui — comisioanele? Cine sînt şperţarii, domnilor? Cine a dat mită, ştim! Dar cine a primit-o?... Cine?... Pentru înseşi interesele ţării, trebuie să aflăm cine! Căci ţara, domnilor, a suferit destul. A suferit arderea depozitelor, fără să afle vreodată cine le-a dat foc, a suferit fraudele fără să afle vreodată cine a băgat banii în buzunar, a înghiţit crimele electorale fără să ştie vreodată cine a ucis, dar să nu-şi facă nimeni iluzia că ţara va înghiţi şi afacerea Skoda fără să acţioneze. Nu pentru aceasta am pierdut opt sute de mii de oameni. Nu pentru aceasta am aşteptat două milenii împlinirea visului. Nu pentru ca să fim de rîsul şi de batjocura tuturor banditilor dinăuntru şi din afară! Cine e vinovat cît de cît că a trădat interesele ţării, să fie pus la stîlp si eu, care n-am ucis, voi fi primul să trag în el.

Cu tot numărul lor mic, deputaţii din opoziţie izbutiră să acopere cu strigătele lor de dezgust şi mînie, protestele majoritarilor. După aceea, se urcă la tribună Traian Săpunaru.

-- Domnilor deputaţi, începu el, sînt profund îndurerat de uritul spectacol pe care ni-l oferă încă o dată politicianismul demagog şi incorect, care calcă în mod neruşinat interesele ţării... Contractul 6102, domnilor, va face epocă. Despre contractul 6102, domnilor, se va vorbi şi peste o mie de ani, ca de o reprezentare a felului cum anumiţi oameni politici au înteles să conducă ţara pînă în preajma restauraţiei. Domnilor deputaţi, cu ce şi-a justificat guvernul din 1929-1930, contractul 6102? Prin nevoia de a grăbi

înarmarea. Despre ce fel de grabă putea fi vorba, domnilor, dacă după clauzele contractului 6102 încheiat în 1930, abia în 1932 trebuiau să ne fie livrate 50.000 de proiectile, în 1933, 75.000 de proiectile, în 1934, 40.000 de proiectile, şi în 1935, 16.000 de proiectile. Asta se cheamă grabă? Nu!... Grabă a fost numai în încheierea comenzii. Acolo se ascunde secretul grabei: în încheierea comenzii! Şi veţi vedea îndată, domnilor, că nu fac acuzaţii gratuite. Vă aduceţi aminte cum, în urmă cu patru ani, în zilele de glorioasă domnie ale regenţei, sub guvernarea naţional-ţărănistă, un val de rumoare publică s-a abătut deodată asupra noastră: ne atacă ruşii. Ruşii fac concentrări de trupe la graniţă. Azi-mîine, ruşii se aruncă asupra noastră. S-a otrăvit, domnilor, o ţară întreagă cu propaganda aceasta. Pentru ca deodată, ca prin minune, totul să se liniştească. Nu ne mai atacă ruşii. Nu mai concentrează ruşii trupe la graniţă... Cum s-a întîmplat minunea, domnilor? Foarte simplu. Guvernul de atunci semnase contractul 6102. Aşadar, domnilor, totul a fost înşelătorie. Guvernul naţional-ţărănist a avut nevoie de atmosfera de panică, numai ca să-şi poată justifica afacerea de arme cu uzinele Skoda.

Dar ultimele cuvinte ale lui Traian Săpunaru nici nu mai putură fi auzite, pentru că majoritatea, spumegînd de mînie, tăbărî asupra lui:

— Ce ai făcut cu alea treisprezece milioane, escrocule?

— Hîrtia? Ce-i cu hîrtia?

— *Monitorul oficial!* Pollogăria de la *Monitorul oficial!*...

— *Vin nou!*...

— Societatea „Mica"...

— Banca Kerbală!...

— Cum stai cu Willy Pămînteanu?

Traian Săpunaru, cu braţele încrucişate, şi cu o privire sfidătoare, înfrunta, nemişcat, insultele deputaţilor majoritari, fără să scoată un cuvînt. După două minute, majoritarii, epuizaţi ca de obiceiu, renunţară la indignare şi-şi reluară locurile, curioşi să

audă ce le va spune noul orator care se urca la tribună, înarmat cu un teanc de hîrtii. Era Stănescu, fost ministru în trecutele guvernări național-țărăniste și astăzi șeful partidului țărănist-radical, care trecu îndată la atac:

— Domnilor deputați, s-a vorbit în ziare de un cuvînt ciudat: „palaelibus". Cuvîntul acesta s-a găsit în registrele de plăți ale casei Skoda în dreptul unor sume foarte importante. Cei interesați să ascundă adevărul au dat tot felul de interpretări acestui cuvînt. Fialkowsky ba zice că ar fi prețul unui teren viran, ba că ar fi un provizion cuvenit directorilor societății, ba că ar însemna „număr de comision", ba că s-ar înțelege prin el cheltuieli pentru experți, sau gratificații pentru funcționari!... Dumnezeu să-l înțeleagă, pentru că noi nu mai înțelegem nimic!... Acuma vine însăși direcția centrală a Skodei de la Praga să ne spuie că „pal" este o prescurtare a cuvîntului latin „palmare", care înseamnă cheltuieli de avocat și că „palaelibus" se compune din anumite litere subliniate ale cuvintelor „palmare, des avocatos, expertes, licences, bonus"... Și după asta vine să ne mai spună că „palaelibus" înseamnă „licență de fabricație". Ei, acuma vă rog, domnilor, să-mi spuneți: ce înseamnă „palaelibus"?... Nu răspunde nimeni! Dar bineînțeles!... Cum să pricepem cuvinte care pot fi dezlegate numai cu un cifru? Dar unde e cifrul? În mîna cui se află cifrul?... Să-mi spună domnul ministru de interne, domnul Marinescu: în mîna cui se află cifrul!

— În mîna mea! răspunse Marinescu.

— Si ești sigur de el că-i bun?

— Nu!

Candoarea cu care ministrul de interne răspunse la întrebarea lui Stănescu, sili adunarea să uite de toată gravitatea problemei și să se lase pradă rîsului.

— Ați văzut? reluă Stănescu. Dumnealui are un cifru, știe că nu-i bun de nimic și se mai laudă cu el.

— N-are a face! răspunse Marinescu. Dacă nu-i bun ăsta, găsim noi altul. Cel adevărat. De altfel, am cerut și centralei Skoda să ne trimită un cifru.

— Şi ţi l-a trimis?

— Încă nu! Pune condiţii! Zice că e dispusă să ajute la descifrarea corespondenţei, dar cere ca aceasta să se facă în prezenţa unor reprezentanţi diplomatici cehoslovaci şi să se lămurească numai chestiunea dacă Fialkowsky a făcut ori nu spionaj militar! Pentru rest, Skoda invocă inviolabilitatea secretului comercial!

Stănescu ridică glasul:

— Domnilor, nu vedeţi că-şi bat joc de noi?... Ne mai pun şi condiţii! Şi nimeni nu îndrăzneşte să se atingă de Fialkowsky al lor! Să-mi spună, de pildă, domnul ministru de interne, ce-i cu sigiliile care au fost rupte la casa Skoda şi cine le-a rupt?

Ministrul de interne se ridică plictisit:

— Nu ştiu ce vrea domnul Stănescu de la mine! În toate găseşte cusur! Că s-ar fi rupt sigiliile! Dar lucrul e foarte simplu şi i se poate întîmpla oricui. S-au pus sigilii la biroul de acasă al domnului Fialkowsky. Fetiţa lui, în vîrstă de zece ani, a crezut că tatăl ei se află în birou şi a deschis uşa. Se înţelege că sigiliul a cedat şi a căzut.

— Dar de ce a cedat uşa, domnule ministru!

— Pentru că nu era încuiată.

Stănescu se adresă adunării, care se pornise iar pe rîs:

— Aţi auzit, domnilor? S-au pus sigilii pe o uşă descuiată! Dacă s-a mai pomenit aşa ceva de cînd lumea!... Bun! Fie şi aşa cum spui dumneata! Dar cine a rupt sigiliile de la biroul din Batiştei?

— Chestia e şi mai simplă, domnule Stănescu! răspunse ministrul de interne. Cînd a aflat că s-au pus sigilii în Batiştei, Fialkowsky s-a dus acolo şi a protestat. Precum ştiţi, lui Fialkowsky îi lipseşte mîna dreaptă. Şi cum Fialkowsky era foarte enervat, s-a agitat atîta pînă i s-a agăţat nasturele de la mîneca goală de sfoara sigiliului... şi sigiliul a căzut!

Singurii care nu rîdeau erau ministrul de interne şi Stănescu, care ţipa ca să se poată face auzit:

— Ce vă spuneam, domnilor? Îşi bat joc de noi!...

Aşteptă pînă să se potolească adunarea, şi reluă atacul:

— Dar să lăsăm asta şi să revenim la cifru. Cred că v-aţi dat seama că putem aştepta mult şi bine cifrul acesta şi că dacă vrem un cifru, trebuie să ni-l facem singuri. Or, aici, domnilor, în cazul lui „palaelibus", nici nu avem nevoie de cifru, pentru că problemele se descifrează de la sine. In documentele confiscate la Skoda se găseşte o scrisoare cu data de 8 octombrie 1929... Notaţi vă rog data: 8 octombrie 1929... în care Fialkowsky scrie la Praga următoarele: „Avînd în vedere depeşa dumneavoastră, costul de transport şi paleliform, am mărit preţurile cu miladre polikoda. La această comandă va fi baroc palaelibus". Ce este „palaelibus", tot nu putem şti, dar începem să bănuim. După cîteva luni, Fialkowsky trimite centralei o nouă scrisoare în care spune: „In scrisoarea dvs. din 16 ale lunei precedente ne comunicaţi că toate facturile au fost alcătuite cu palaelibus baroc. Deoarece la această ofertă vom scăpa cu un palaelibus baby, am diminuat preţurile dvs. cu c.c.o. ocker polikoda". Acum, domnilor, cred că putem înţelege şi fără cifru, limbajul lor savant. „Palaelibus baroc" înseamnă „şperţ mare" şi „palaelibus baby" înseamnă „şperţ mic"... De asta, găsim în registerele Skoda cuvîntul „palaelibus" şi cifre „baroc" ca 11.000.000 de lei, şi cifre „baby" ca 100.000 de lei... Misterul e dezlegat, domnilor! Toate celelalte cîte se spun despre afacerea Skoda nu sînt decît simple detalii... Pilonul moral al contractului 6102 este „palaelibus"... „Baroc" sau „baby", trăiască „palaelibus"!... Dacă nu curge, pică, domnilor! Din asta s-au inspirat domnii naţional-ţărănişti cînd au semnat în anul 1930 contractul 6102...

Atunci se auzi glasul furios al lui Bagradian:

— Dar tu unde ai fost?

Urgenţa pe care o punea ministrul Franţei în cererea sa de a fi primit, îl tulbură pe rege. Bucuria că

acuma îi poate înfunda oricînd pe național-țărăniști împreună cu Dacu al lor, îl făcuse să uite cu totul de Franța! Evident!... Franța! Aici are și Franța de spus un cuvînt! Cine a putut fi atît de ușuratec încît să-i scape din vedere că interesele Skodei cehoslovace sînt apărate de uzinele franceze Schneider-Creuzot și că interesele uzinelor franceze Schneider-Creuzot sînt și interesele Skodei cehoslovace, și că ambele firme nu fac decît una! În 1930, cînd s-a semnat contractul 6102, au fost, desigur, neînțelegeri între francezi și cehoslovaci, dar de atunci sînt trei ani. Și în acești trei ani, Skoda a convins pe Schneider-Creuzot să-și urce prețurile la nivelul prețurilor ei — și că în loc să se concureze, mai bine ar lucra mînă-n mînă... Cum, dar, să nu intervină ministrul Franței într-o afacere care atinge uzinele de armament cehoslovace? Îngrijorat, deci, Carol căuta argumente cu care să justifice în mod plauzibil descinderea de la birourile Skoda — dar se zbuciuma în zadar. Își dădea el însuși seama că motive nu existau — și că în orice caz, nu din partea lui ar putea să existe motivele acestea. Ministrul Franței nu este un prost — și probabil că vine cu părerea gata formată: descinderea s-a putut face numai pentru că așa a vrut regele. Singura cauză a acestei operații este voința regală. Carol era plictisit. Voința regală nu putea fi invocată de el, care dă zilnic interviuri că nu vrea dictatură. Îl consultă și pe Aureanu, dar nici pe Aureanu nu-l ajuta fantezia.

— Nu găsesc, sire, zise el amărît. E o chestie încurcată.

— Și atunci?

— Nimic, sire! Propunerea mea ar fi să lăsați totul pe seama inspirației. De altfel, nici nu știm exact ce vrea guvernul francez! Așa că mai întîi să vorbească!... După aceea, veți vedea ce aveți de făcut!

Regele îl primi, așadar, pe trimisul Franței, pe cît de cordial, pe atît de nepregătit.

— Sire, zise ministrul Franței, guvernul meu îmi cere să-i fac un raport exact asupra celor ce s-au petrecut la birourile Skoda.

Regele căută să bagatelizeze problema :

— După cîte se pare e vorba de o chestie fiscală ! răspunse el. Exact nu știu, pentru că nici n-am avut timp să mă informez.

Din privirea ministrului, regele pricepu că a pornit pe un drum greșit, și reveni îndată :

— Desigur că sînt chestiuni fiscale și chestiuni fiscale ! Cum Skoda este o întreprindere mare, s-ar putea ca afacerea să fie mai gravă !...

Ministrul Franței zîmbi :

— Fără îndoială, sire ! După informațiile mele, însă, Skoda este acuzată nu de simplă evaziune fiscală, ci de corupție, de jaf și de spionaj militar !... Și acuzațiile sînt publice.

Regele-și pierdu capul :

— Dar e spionaj dovedit, domnule ministru !

— Dovedit, cu ce, sire ? Cu actele găsite în sertarele lui Fialkowsky ? Ce cuprind actele acelea ? Sînt date militare, sire ! Dar ce s-ar putea găsi în birourile unei întreprinderi de armament decît date militare ! Dacă Skoda ar fi vîndut pînzeturi, s-ar fi găsit în sertarele ei date cu privire la industria textilelor !... Asta nu se cheamă spionaj ! Cu același temei ar putea fi acuzat de spionaj un medic la care s-ar găsi tratate medicale !

— Nu-i chiar așa ! îl întrerupse Carol. Aici e spionaj în toată regula. A avut oameni peste tot, a cules informații, a ținut în curent centrala cu orice mișcare se făcea în viața noastră politică... Spionaj curat, domnule ministru !

Ministrul Franței se aplecă spre Carol și-i spuse pe un ton de înțelegere :

— Sire, dar unde s-a mai pomenit afacere de arme fără spionaj ! Fără un anumit spionaj ! Comerțul de arme implică spionajul ! Nici nu face să stăruim ! Guvernul meu nici nu insistă asupra acestui lucru, pentru că nu-și închipuie că maiestatea voastră l-ar putea lua în serios !... Ceea ce ne... ca să zic așa... incomodează și ne îndeamnă să intervenim într-o chestiune care nu ne privește pe noi, ci statul cehoslovac, este

altceva! Cunoaşteţi legăturile de prietenie care leagă Franţa de Cehoslovacia!

— Mai e vorbă! apăsă cu căldură, Carol. Dar şi noi, romînii, sîntem legaţi de Cehoslovacia...

— ...şi de Franţa! adăugă, subtil, ministrul Franţei.

Carol tăcu. Era încurcat. Ministrul Franţei îi spunea fără înconjur că orice încercare de a atinge interesele fabricii Skoda ar putea duce la o tulburare a relaţiilor dintre Franţa şi Romînia, sau mai bine zis, dintre Franţa şi regele Romîniei. Ceea ce lega între ele, Franţa, Cehoslovacia şi Romînia era, înainte de orice, comerţul de arme.

— Mai e nevoie să amintim de legăturile noastre cu Franţa? făcu regele, într-un efort de entuziasm.

— Atunci? întrebă ministrul Franţei.

Era o întrebare care-l punea pe Carol în faţa unei noi probleme. Ministrul Franţei îi cerea cu acest singur cuvînt să suspende toată campania împotriva Skodei şi a contractului 6102. S-o suspende — cum? Dacă n-a putut găsi o justificare pentru descindere, cu atît mai greu va găsi o justificare pentru muşamalizarea întregei afaceri! Dar ce-i pasă guvernului francez? Guvernul francez cere ca, într-un fel sau altul, scandalul să fie curmat! Scăpare nu poate fi!

— Puteţi comunica guvernului dumneavoastră, răspunse Carol, că poate fi liniştit. Mă voi ocupa eu personal de afacere, şi pînă în douăzeci şi patru de ore, lucrurile se vor aranja.

*

De trei ani, din ziua restauraţiei, senatul n-a mai trăit un asemenea moment. Nici un senator nu lipsea de la şedinţă. Regele-şi exprimase dorinţa ca toată lumea să fie de faţă — şi dorinţa lui a fost împlinită. Ba, a fost împlinită cu multă plăcere, pentru că astăzi avea să se dezbată şi aici afacerea Skoda.

Mareşalul Neaţă, cel dintîi care luă cuvîntul, începu prin a face o scurtă relatare a faptelor, pentru a ajunge la cîteva triste concluzii:

— Ne-am creat o situaţie penibilă faţă de o ţară amică. Uzinele Skoda sînt o mare întreprindere, a cărei existenţă interesează în cel mai înalt grad statul cehoslovac. Şi noi ne-am găsit să acuzăm de mită uzinele Skoda. Este o mare inabilitate politică. Se ştie doar că dacă mituitul este vinovat, trebuie să iasă vinovat şi mituitorul. Şi doar mai zilele trecute statul nostru a semnat un pact de alianţă ofensivă şi defensivă cu Cehoslovacia. După cîte pot să înţeleg, singurul care trebuie tras la răspundere în afacerea aceasta este spionul Fialkowsky care a indus în eroare şi pe ai noştri şi a indus în eroare şi fabrica Skoda.

Urmă la cuvînt Crai-Voievod.

— Este o mare greşeală, este o aberaţiune să se acuze de mituire, de spionaj, de incorectitudine, casa mondială Skoda, care ne-a livrat de atîtea ori şi ne va livra, sper, şi în viitor armament şi ne va ajuta să ne organizăm definitiv industria noastră de apărare naţională. Din parte-mi, resping această acuzaţie adusă uzinelor Skoda. Altceva este dacă vorbim de Fialkowsky, reprezentantul Skodei aici. Operaţiile lui sînt, într-adevăr, suspecte. Nu este exclus — eu sînt aproape convins — ca el să fi înşelat bunacredinţă a centralei şi să fi băgat banii în buzunar, dar, ca să se justifice, să fi trecut în registre numele unor oameni pe care nici nu-i cunoaşte. Totuşi, indiferent de escrocheriile lui, un fapt este cert de pe acum. E vinovat de spionaj militar — şi va trebui să răspundă pentru aceasta. Ca primă măsură, am şi dat ordin să fie arestat !

Veni la tribună apoi şi mareşalul Prezan :

— Sînt fericit, domnilor, zise el, că aţi adus în senat această nefericită afacere Skoda, atît de mult dezbătută în Cameră, ca să spun şi eu două cuvinte. Să nu opriţi comenzile fabricii Skoda. Desigur că ar fi de dorit ca să avem o industrie naţională de armament. Dar lucrurile acestea nu le poţi realiza apăsînd pe buton. Trebuie răbdare. Pînă atunci, cumpăraţi de la Skoda tot armamentul care vă trebuie, ca

să ne putem apăra scumpa noastră patrie. Şi dacă acest Fialkowsky este spion, împuşcaţi-l !

Mareşalul Prezan vorbise ca un adevărat militar şi mişcase inimile maturului corp, care-l răsplăti cu aplauze. Ministrul apărării, generalul Spiridonovici, se ridică şi, înainte ca bătrînul mareşal să fi părăsit tribuna, vorbi :

— Sînt, fără doar şi poate, în asentimentul unanim al adunării, dacă adresez mulţumirile mele profund recunoscătoare domnului mareşal Prezan, pentru cuvintele şi concluziile cu adevărată putere de lege cu care a binevoit să ne onoreze. Acestui titan al neamului romînesc, reazim al ţării de zile grele, toată suflarea romînească şi noi militarii în special, îi sîntem profund recunoscători. Il asigurăm că sfaturile dumisale vor fi urmate cu sfinţenie. Perfecţiunea caracterului său va fi exemplul nostru de totdeauna pentru binele oştirii şi destinele acestui neam, la a cărui consolidare a contribuit într-un mod atît de glorios. Dacă...

Nu termină, pentru că în acel moment se auzi un horcăit, după care imediat începură să răsune ţipete în toată incinta :

— Un doctor !... Să vină un doctor !... Repede, că moare !...

Prezidentul adunării sună din clopoţel !

— Linişte !... Vă rog linişte !... Ce s-a întîmplat ?

— I s-a făcut rău mareşalului Neaţă ! îi răspunse generalul Spiridonovici, ministrul armatei.

În timp ce mareşalul Neaţă era scos din sală, Crai-Voievod îi şopti ministrului de interne, Marinescu :

— Cum se ridică şedinţa, te duci pînă la Văcăreşti, să vezi dacă nu-i lipseşte ceva lui Fialkowsky !... Şi roagă-l să nu se supere !... Avem cu toţii grijă de el. Ordin de la rege !

XII

Valuri-valuri, cetățenii — sute și mii — soseau la Arenele Romane, unii veseli, alții încruntați, dar toți năduşiți de soarele aprig de iulie și cu numele lui Stănică Popescu pe buze. Eroul zilei era Stănică Popescu, directorul ziarului *Globul*. Mulțumită lui, țara putea lua azi parte la prima demonstrație a ligii antirevizioniste.

De pe acum, a zice liga antirevizionistă insemna a zice Stănică Popescu, pentru că Stănică Popescu era inițiatorul și realizatorul acestei mari organizațiuni patriotice, al cărei program avea un singur articol: să pună pe unguri cu botul pe labe.

De unde i-a venit ideea aceasta a ligii, Stănică Popescu o mărturisea bucuros: de la nevoi. Nu de la nevoile lui. Nevoi — slavă Domnului! — avea! Și multe! Și mari! Dar în momentele grele prin care trece țara acum, lui Stănică Popescu nu-i mai ardea

de nevoile lui personale, ci de nevoile neamului. Alea îl dureau: nevoile neamului. Şi niciodată nevoile neamului n-au fost mai grele ca în vremea din urmă: de cîteva luni, de cînd Hitler a venit la putere, ungurii au devenit şi mai obraznici cu pretenţiile lor asupra Ardealului. Şi niciodată nevoile neamului n-au picat mai bine ca în vremea din urmă: iar au început studenţii să se ţină de capul lui Stănică Popescu. Cică să le dea banii.

— Care bani, bre?

— Banii pe care îi tot strîngi de şapte ani pentru cămin.

— Care cămin, bre?

— Căminul nostru, domnule Popescu! Ai strîns pînă acum douăsprezece milioane, domnule Popescu!... Banii noştri, domnule Popescu! Douăsprezece milioane...

— Care douăsprezece milioane, bre?

— Alea douăsprezece milioane pe care le-ai depus la Banca Romînească pe numele dumitale... şi pe care încasezi procente!

— Care procente, bre?

— Procentele pe banii noştri cu care vrei să-ţi construieşti un palat!

— Care palat, bre?

— Palatul *Globului*, domnule Popescu!

— Şi ce aveţi voi cu palatul *Globului*, bre?

— Cu palatul *Globului* n-avem nimic... avem cu alea douăsprezece milioane... Alea să ni le dai, că altminteri iese scandal!

— Şi tocmai acu v-aţi găsit, bre? cînd ţara e în primejdie şi bolşevicii vor să ne atace?... Păi ştiţi voi ce faceţi, bre?... Faceţi jocu Moscovei! Aia atîta aşteaptă: să vadă cum ne luăm de păr între noi, să ne dea cu toroipanu-n cap!... De ce nu înţelegeţi, bre?... Banii vi-i dau! Numai să treacă primejdia şi vi-i dau numaidecît!

— Păi, de şapte ani, tot cu vorbele astea umbli să ne ameţeşti: cu bolşevicii!

— Care bolşevici, bre?

— Cu bolşevicii ăia cu care nu vrei să ne dai banii înapoi !

— Care bani, bre ?

Şi iar o luau de la capăt şi iar se ciorovăiau ceasuri întregi, pînă ce toată povestea se termina cu ameninţări din partea studenţilor şi cu făgăduieli din partea lui Stănică Popescu.

Asta a ţinut pînă nu de mult, cînd ungurii, tari pe declaraţia lui Hitler că fără o revizuire a tratatelor de la Versailles şi de la Trianon nu poate fi pace, au început s-o ia razna. De atunci, Stănică Popescu îndrumă nevoile neamului de la răsărit spre apus. Astfel că, atunci cind conversaţia cu studenţii ajungea la bolşevici, Stănică deschidea nişte ochi mari, şi nedumeriţi şi indignaţi :

— Care bolşevici, bre ? Cine v-a vorbit de bolşevici, bre ?... Ungurii cer revizuirea tratatelor şi ne ameninţă cu războiul şi voi veniţi cu bolşevicii ? Adică să dăm ungurilor Ardealul... asta aţi vrea ! Bravo ! Studenţimea noastră romînească, tineretul nostru romînesc, floarea ţării noastre romîneşti vrea să dăm ungurilor Ardealul nostru romînesc ! Frumos, n-am ce spune ! Romîni ! Buni romîni ! Păi dacă voi, romînii, aveţi curajul să vorbiţi cum vorbiţi şi vă mai şi bateţi cu pumnii în piept că aţi fi buni romîni, ce-aş mai putea pretinde de la jidani ?

Dar repetînd vorbele astea bine simţite de citeva ori, se petrecu o minune : l. un moment dat, nu mai rosti propoziţia ultimă interogativ, ci imperativ : „Ce-aş mai putea pretinde de la jidani !“

Aşa se născu liga antirevizionistă : din nevoile neamului. Ungurii cer romînilor să le dea Ardealul, studenţii cer lui Stănică Popescu să le dea banii — şi Stănică Popescu se vede pus la mijloc, de soartă, să rezolve una din probleme, prin cealaltă.

Lupta porni imediat. Cel dintîi pe care Stănică Popescu îl chemă la telefon, fu, bineînţeles, doctorul Willy.

— Doctore, carevasăzică de ăştia-mi eşti, hai ? Bine !... Bun !... Bravo !... Şi aşa crezi că o să fie şi pe lumea ailaltă, hai ? Bine !... Bun !... Bravo !...

Doctorul Willy nu prea ştia ce să creadă : glumeşte Stănică, ori e supărat!... Şi dacă e supărat, pe ce chestie? Nu pricepea!

— Dar cu ce ţi-am greşit, coane Stănică?

— Păi după ce că nu mai dai cu anii pe aici, mai întrebi? Biiine!

Prin urmare, asta era: un reproş de amor. De! Cam are dreptate Stănică! Dacă are, are! De aproape două luni nu s-au văzut!

— Iartă-mă, coane Stănică! făcu Willy sentimental. Peste o zi-două...

— Alto! Iar începi! Peste o zi-două! Parcă politica stă să te aştepte pe dumneata!

Doctorul Willy simţi că se învîrte casa cu el. Politica?... Politica să-l aştepe pe el, cînd el o viaţă întreagă numai asta face: aşteaptă politica!

— Politica zici, coane Stănică?... În cinci minute sînt la dumneata!

* *

De o vreme încoace, doctorul Willy Pămînteanu era un decepţionat. El îi vroia pe toţi, dar pe el nu-l mai vroia nimeni. În vara trecută, doctorul Willy oferise lui Crai-Voievod şansa de a avea colaborarea ligii evreilor israeliţi în alegerea unui parlament care să apere interesele generale ale ţării, dar Crai-Voievod nu l-a înţeles şi a dat norocului cu piciorul. Doctorul Willy s-a adresat atunci vechiului său amic Muică — şi a încercat să trezească în el interesul pentru o acţiune comună electorală, în amintirea conferinţelor ţinute de şeful partidului naţional-liberal, la cercul cultural al ligii evreilor israeliţi, o dată despre regele Solomon, altă dată despre psalmii lui David, a treia oară despre zidurile Ierihonului şi a patra oară, direct, fără aceste simboluri, despre înfrăţirea evreo-romînă, dar Muică s-a arătat la fel de intransigent ca şi Crai-Voievod. Cu inima strînsă, doctorul Willy a început să bată pe la uşi ceva mai modeste, dar toţi păreau surzi şi muţi. Îmbătrînit, stors de vlagă, lipsit de orice speranţe, doctorul Willy crezu că nu-i mai rămîne nimic altceva de făcut decît să-şi ia adio de la viaţa

politică și să-și vadă numai de liga evreilor israeliți, cînd în ultima secundă, Cel-de-sus îi trimise un aliat vitează și loial: liga prunarilor.

Liga prunarilor era o asociație patriotică al cărei program prevedea la articolul 1 răspîndirea țuicii și a sentimentului monarhic în straturile cît mai largi ale poporului. În vederea acestui scop, liga prunarilor a încercat, la începutul campaniei electorale, să încheie un cartel electoral cu Cață Coroiatu, dar Cață Coroiatu ceru conducătorilor ligii garanții în scris că țuica se va vinde în sticle închise cu dopuri — și că dopurile vor fi confecționate în fabrici de dopuri curat romînești. Oameni onești, cei care erau la cîrma destinelor ligii prunarilor îi declarară lui Cață, în termeni cuviincioși dar răspicați, că, din motive particulare, nu-i pot da nici o garanție în acest sens. Astfel, liga prunarilor trebui, cu regret, să se despartă de liga național-creștină a lui Cață, dar cu atît mai mult se bucură cînd află că liga evreilor israeliți a lui Willy e disponibilă. Pactul fu încheiat repede și Willy explică amicilor lui cu un entuziasm convingător:

— Știți ce m-a făcut să închei cartelul cu liga prunarilor? Criza economică de la sate. Demagogia antisemită a luat proporții grave la sate, pentru că acolo bîntuie criza economică. Populația evreiască, însă, nu este rurală, ci orășenească. De aceea, pentru ca antisemitismul să nu găsească un teren prielnic la orașe, trebuie să luăm toate măsurile spre a feri orașele de o criză economică. Singuri, nu putem face nimic. Eram, deci, datori să ne găsim aliați printre acei care n-au nici ei interes să lase orașele pradă crizei economice. Cine sînt ei? Marii producători! Marii producători sînt, ca și evreii, împotriva crizei economice. Și primii mari producători care au înțeles că între ei și evrei există interese comune, sînt cei din liga prunarilor. Fără tocmeli și discuții, liga prunarilor a încheiat cartelul cu liga evreilor israeliți. Ceea ce ne-a îndemnat la acest act politic, care va avea urmări incalculabile pentru interesele generale ale țării și interesele speciale ale evreilor, a fost faptul că liga pru-

narior, care nu face nici o deosebire de rasă ori naționalitate, s-a angajat ca, în cazul cînd va veni la putere, să asigure viața și avutul evreilor. Acesta a fost scopul cartelului nostru cu liga prunarilor. Dar lupta noastră nu se oprește aici, ci continuă. Pot să vă anunț de pe acum că sînt pe cale să lărgesc acest cartel prin încheierea unor acorduri elctorale și cu alte categorii de producători : cu asociația farmaciștilor, cu asociația restauratorilor și hotelierilor din Ardeal, precum și cu sfatul gospodarilor din Brăila. Ca și liga prunarilor, se obligă și asociația farmaciștilor și asociația restauratorilor și hotelierilor din Ardeal și sfatul gospodarilor din Brăila, ca, în momentul cînd vor veni la putere, să respecte viața și avutul evreilor. Sînt sigur că asemenea carteluri corespund intereselor permanente ale țării. De aceea, nu mă îndoiesc că țara le va primi așa cum se cuvine.

Țara a primit, într-adevăr, aceste carteluri așa cum se cuvine, dar, din nefericire, rezultatul a fost dezastruos : doctorul Willy n-a putut pătrunde în parlament. De atunci, doctorul Willy, supărat, luă hotărîrea să nu mai facă o bucată de vreme politică, ci să-și dedice inteligența, energia și vremea, exclusiv refacerii economice a orașelor, în sînul diferitelor consilii de administrație, unde viața și avutul evreilor erau absolut garantate. Surprins într-o asemenea stare de spirit, nu se putea ca doctorul Willy să nu fi fost plăcut impresionat de telefonul lui Stănică Popescu.

— Doctore, e rău ! îi spuse Stănică Popescu de la primele cuvinte. Rău de tot !

— De ce rău, coane Stănică ?

— E rău pentru că nu e bine, doctore !

— Dar de ce nu e bine, coane Stănică ?

— Ungurii, doctore, ungurii !

— Ce-i cu ungurii, coane Stănică ? făcu doctorul Willy care simți că afacerea asta miroase a mii și mii.

— Vor Ardealul, doctore !

— Ce vorbești, coane Stănică ? Și ce-i de făcut ?

— Bani! Asta-i de făcut, doctore! Bani! Fără bani, ne-am ras de Ardeal! Aşa că, fă bine de bagă mîna în buzunar şi dă!

— Cui, coane Stănică? Ungurilor?

— Nu! Mie!

— Cît?

— Eu, doctore, nu ştiu ce-i aia „cît"! Aşa că te rog nu întreba cît! Deocamdată, dumneata... dă! Şi cînd o fi să te opreşti, n-avea grijă: îţi spun eu!

— Totuşi...

Stănică era om cu scaun la cap şi n-avea obiceiul să bage briceagul în burta omului, ca să-l înveţe cu cît trebuie să iubească ţara. Se înţeleseră. Că s-a înţeles Stănică Popescu apoi şi cu alţi israeliţi, armeni, greci, bulgari, nici nu încape vorbă! Pentru că, unde s-a mai pomenit să se găsească vreo liftă de asta spurcată să fie atît de lipsită de simţ patriotic, încît să lase Ardealul pe mîna unor „boangheni"! Dar asta nu era treaba doctorului Willy. Pe el, alta-l bucura: că a reintrat iar în viaţa politică a ţării, ca membru fondator al ligii antirevizioniste a lui Stănică Popescu. Nemărginită a fost, deci, satisfacţia doctorului Willy cînd, peste o lună, primi din partea lui Stănică Popescu invitaţia de a veni la prima demonstraţie a ligii antirevizioniste la Arenele Romane, spre a lua cuvîntul în numele evreilor israeliţi.

Mîndru şi fericit, doctorul Willy porni în haine negre şi joben, la Arenele Romane, unde sosi cu bine şi unde-şi găsi un loc rezervat în banca întîia. Se uită primprejur, salută ici pe unul, colo pe altul, dincolo pe al treilea, pînă dădu cu ochii de Stănică Popescu, care stătea mai la o parte, în grup cu alţi doi buni prieteni: Petrescu-Goleşti şi Serafim Măruntelu. Cum îl zări pe doctorul Willy, Stănică Popescu îl salută de departe cu o bezea caldă şi-i strigă:

— Să trăieşti, doctore!... Bine ai venit!

Apoi, spuse celorlalţi:

— Uite-mi-l pe jidanul ăsta scîrbos cum mi se bagă! Ca păduchele... în frunte! Alt loc nu şi-a găsit... Numai în banca întîia! Parcă ar fi la el, în Pa-

Jestina... nu în țara romînească! Și dacă i-o spui, se mai și supără, harhărul dracului!

Și îngrețoșat de obrăznicia doctorului Willy, își împreună mîinile și i se adresă de-a dreptul Celui-de-sus:

— Uf, Dumnezeule-doamne, cînd scăpăm odată de ei!

*

Prin marea mulțime care se înghesuia să-și găsească un loc pe băncile Arenelor, circulau numeroși tineri — unii în cămăși verzi, alții în cămăși albastre — dar toți pe braț cu cîte o zvastică. Acuma zvastica devenise o emblemă familiară afișată pretutindeni — și semnificația ei era cunoscută de toți, după ce Aureliu Cziucziewicz dăduse explicațiile necesare în Cameră:

— Zvastica — a spus el în stilul lui sănătos și direct, care semăna mult cu stilul tatălui său Zdrelea — este un semn precum că aparții rasei arice!

Ca să-l necăjească, doctorul Bratu-i strigă:

— Va să zică, dacă un ovrei își pune o zvastică, devine arian!

— Ba nu! Zvastică are voie să-și pună numai un arian!

— Și de unde știi că ești arian!

— După zvastică! răspunse Aureliu, care se mira că doctorul Bratu nu pricepe atîta lucru.

— Ei, na! îi replică doctorul Bratu. M-ai lămurit! Se vede că așa-i vorbești și țăranului, cînd îl îndemnai să-și pună zvastica la butonieră!

— Pardon! interveni rîzînd, Aureanu. Țăranii n-au butonieră.

— Adevărat! făcu doctorul Bratu. Am greșit. Vroiam să zic: la suman, nu la butonieră. Prin urmare, cînd îl îndemni să-și pună zvastică la suman, îi spui că asta-i dovada că aparține rasei arice. Și el, ce înțelege, te rog, prin rasa arică?

— Te înșeli, domnule doctor! îi răspunse, cuviincios, Aureliu. Țăranului nu-i spun că zvastica este un semn arian, ci că este un talisman care-l apără de molime, de grindină, de secetă... și de... și de...

— ...şi de lancişti lui Caţă ! îi strigă Arghir, care simţea o imperioasă nevoie să-l înţepe pe Aurică.

Adunarea făcu haz mare, pentru că niciodată nu s-au bătut mai rău legionarii cu lăncierii, ca în lunile din urmă, de cînd şi unii şi ceilalţi au început să poarte zvastică la braţ, ca nişte adevăraţi arieni. Incidentele mici de la începutul dizidenţei lor din 1925, au ajuns acum încăierări mari. Lăncierii dădeau în legionari ca-n jidani — şi legionarii dădeau în lăncieri ca-n jidani, cu ce apucau : cu sifoane, cu sticle, cu scaune, cu ciomege. Şi dacă nu aveau sculele astea ariene la îndemînă, dădeau cu briceagul. Şi cînd le lipsea şi briceagul, trăgeau cu pistolul. Dar întotdeauna, numai în uniformă. Fără uniformă, n-aveau băieţii nici o tragere de inimă. In primăvară, Crai-Voievod decretase că portul uniformei constituie un delict care trebuie pedepsit cu închisoarea — şi decretul fu aplicat, la primul prilej, cu severitate. Intr-o zi, se urcă la tribună un tînăr lancist, sfrijit, cu o şuviţă de păr alb drept în mijlocul frezei — şi în uniformă : o cămaşă albastră, cu curea în diagonală şi cizme. La un semn al lui Crai-Voievod, majoritatea începu să urle :

— La bal mascat ! La bîlci ! Afară paiaţa ! Afară !

Tînărul era de-ai lui Caţă. Şi l-au şi arestat.

Dar a doua zi, au venit la Cameră cinci de-ai lui Aurică. Toţi în uniformă, dar cu cămaşă verde — şi nu s-a mişcat nimeni. S-a ridicat Predescu, liberalul, şi a strigat :

— Dar pe ăştia de ce nu-i arestaţi domnule prim ministru ?

Crai-Voievod a rîs şi a tăcut. Cîteva săptămîni, lucrurile au continuat tot aşa : cei care ieşeau în stradă cu cămaşă albastră erau arestaţi, şi cei cu cămaşă verde erau lăsaţi liberi. Intr-o zi, însă, regele l-a chemat pe Crai-Voievod :

— Ce-i nedreptatea asta, domnule prim ministru ?

Crai-Voievod strîmbă din nas, dar dacă vrea regele aşa, ce-i putea face !

De atunci, portul uniformelor albastre fu considerat la fel de legal ca și portul uniformelor verzi, sau ca și bălăliile dintre lăncieri și legionari. Nimic nu-i putea împăca: nici dragostea de neam, care era aceeași, nici uniforma, care era aceeași, nici zvastica! Un singur lucru era comun între ei: disciplina față de partidul național-socialist german din Ardeal. Partidul național-socialist german din Ardeal avea pe atunci un program foarte modest: germanii să fie sub administrația directă a lui Hitler și statul romîn să nu se amestece, sub nici o formă, în treburile lor. Nici măcar autonomie, ci independență absolută vroiau. În afară de aceasta, nu mai cereau decît un singur lucru: ca la momentul oportun, Romînia să se autoanexeze Germaniei, spre a evita să fie anexată cu forța. De aceea, la toate marile adunări național-socialiste, la toate congresele, la toate consfătuirile importante, erau invitați și cei cu cămăși verzi și cei cu cămăși albastre, așa cum la toate adunările verzilor și albaștrilor erau invitați reprezentanții partidului național-socialist din Ardeal. În politica externă, prin urmare, albaștrii și verzii erau de acord: tratatele de la Versailles și Trianon sînt jidănești! Spre a fi creștinești, trebuie revizuite.

Așa că primarul general al Capitalei, Gănescu, se miră mult cînd văzu cămășile astea verzi și albastre la Arenele Romane:

— Ce caută ăștia aici la o întrunire antirevizionistă? îl întrebă el pe Vintilescu, național-agrarianul, care stătea lîngă el.

— Știu eu? răspunse Vintilescu. Întreabă-l pe Crai-Voievod. El e mai bine informat!

*

Aplauze — destul de răzlețe — salutară intrarea lui Crai-Voievod în Arenele Romane. Atanasovici, membru marcant al partidului național-liberal, trecu pe lîngă el, îi strînse mîna și-i șopti în fugă:

— N-aș putea spune că ar fi mulți... de-ai dumitale!

Observația lui Atanasovici săgetă inima lui Crai-Voievod, care-și luă locul, dibuindu-și scaunul cu mîi-

nile, fără să-l vadă. Gînduri peste gînduri i se învălmășiră în minte și-l aruncară, pentru cîteva clipe, departe de tot ce se petrecea împrejur. Numai în aceste trei săptămîni din urmă — cîte lucruri nu s-au schimbat? Fratele Iulian, care nu se poate resemna că regele și-a bătut joc de el, a început pe neașteptate să se agite în comitetul executiv :

— Crai-Voievod și-a luat-o în cap ! A crezut că dacă-i dăm mînă liberă, poate să calce în picioare ideologia și programul partidului. Cer să fie pus din nou sub ordinele noastre. Dacă nu, demisionez de la șefie !

Tot comitetul a rîs. Știa că dacă i se ia lui Crai-Voievod libertatea de a se supune întru totul voinței lui Carol, partidul trebuie să plece de la putere.

— Mai bine să plece Dacu de la șefie ! declară Iorgu Polecă, ministru de stat, în aprobarea tuturor.

— Să plece ? făcu generalul Pisoschi. Asta și vrem. Dar cum ? Fără să stăruim cel puțin, de formă, ca să rămînă ?

Jugănaru se înspăimîntă :

— Dacă faci una ca asta, să știi că rămîne !

— Atunci cum ?

— S-o luăm ca fapt împlinit ! decise Crai-Voievod. Dacu a demisionat... și noi trebuie să-i exprimăm regretele noastre !

Și se porniră cu toți să se vaicăre că Dacu îi părăsește !

— Despărțirea domnului Dacu de noi, declară Marinescu, ministru de interne, este de o covîrșitoare importanță istorică. Răspunderea noastră este enormă. Dar cercetînd faptele, ne dăm seama că ne găsim în fața inevitabilului. Hotărîrea domnului Dacu de a se retrage este definitivă.

Problema Dacu era lichidată. Dar prin aceasta, se ridica o nouă problemă : șefia ! Aici, dificultățile mari veneau de la Ilie Jugănaru : șefia trebuie să i se dea lui.

— Sînt pentru înlăturarea lui Dacu, zicea el, cu o condiție : ca în locul lui să vin eu. Succesiunea șefiei mi se cuvine mie. Tăria partidului o dăm noi, țărăniștii, nu ardelenii.

A trebuit să-i explice Titulescu între patru ochi că face o prostie:

— Lasă-l, Jugănarule dragă, pe Crai-Voievod la şefie. Asta-i şi mai neserios decît Dacu! In cîteva luni se face de rîs, faţă de toţi. Şi o să ai atunci drumul neted ca în palmă.

Jugănaru l-a ascultat — şi ca să-i înşele pe fraţii lui ardeleni din partid — a fost chiar el acela care l-a propus pe Crai-Voievod şef.

— Văd, a zis el, că nu este în puterea noastră să-l împiedicăm pe Dacu să se retragă de la conducere. Propun în locul lui pe Crai-Voievod. Crai-Voievod este un urmaş demn de marele său predecesor Dacu... Crai-Voievod este un simbol... Crai-Voievod este un...

Crai-Voievod, după ce ascultă, cu ochii scăldaţi în lacrimi, tot binele ce-l putea spune Ilie Jugănaru despre el, răspunse:

— Retrăiesc azi acele grele momente pe care le-am încercat, acum trei ani, cînd domnul Dacu şi-a dat pentru întîia oară demisia de la şefie. Am fost deprins să fiu alături de el din fragedа copilărie. Am luptat împreună cu el, pentru idealul naţional. Am participat, împreună cu el, la luptele sociale ale ţărănimii, pentru că idealul naţional corespunde cu cel ţărănesc. In aceste lupte rostul meu a fost să nu fiu altceva decît un aghiotant al lui Dacu, un propăvăduitor al învăţăturilor lui Dacu. Şi tocmai acum, cînd vroiam să mă retrag din vîltoarea politică, mi se impune rolul primei conduceri. Omul, însă, nu-şi poate calcula viitorul şi oricît de grea ar fi clipa prin care trece, el trebuie să facă faţă datoriei sale. A-l înlocui complet pe Dacu ar fi un act de temeritate şi o mare lipsă de modestie. Eu mă înham la această muncă, numai dacă dumneavoastră îmi veţi da şi mie acelaşi concurs pe care i l-aţi dat lui Dacu.

Păru că stă pe gînduri înainte de a termina şi spuse:

— Numai în felul acesta se va putea dovedi că nimeni nu este indispensabil.

S-au bucurat toţi: şi regele, şi cei mai mulţi dintre naţional-ţărănişti, şi opoziţia. Dacu a fost decapitat!...

Dacu a fost aruncat la canal!... Dacu a fost dat la coş!... Prezenţa lui Dacu în politica ţării a fost un act imoral! Aerul se curăţă! Am scăpat de acest caraghios care ne-a sufocat cu intransigenţa lui.

Mai fericit decît toţi se simţea Crai-Voievod. Acum, era şi şef de guvern şi şef de partid! La mai mult nu putea aspira. Să fie, doar, rege!... Se uită în oglindă şi rîse! Nu! Nu vrea răul lui Carol II! Las' să fie sănătos Carol şi să domnească pînă la adînci bătrîneţe. Că e bine aşa! Carol II să fie rege... şi el...

Dar numai şapte-opt zile ţinu bucuria lui Crai-Voievod, pentru că îndată începură necazurile. In Germania, Hitler dădea foc cărţilor, şi aici, oricare dintre politicienii mari sau mai mici simţea că ar putea face la fel! De ce, dar, să nu-i cheme regele pe ei la putere — şi să-l dea dracului pe Crai-Voievod? Invidiile începură să sape regimul naţional-ţărănist, mai întîi pe dinăuntru. Partidul era acum împărţit în grupuri net distincte şi duşmănoase: un grup al lui Crai-Voievod, un grup al lui Jugănaru, un grup al lui Bagradian, un grup al lui Comşa de la Iaşi, un grup al foştilor conservatori democraţi tachişti, un grup al foştilor conservatori ghiolmanişti, un grup al fripturiştilor neţişti, un grup al fripturişitilor naţional-liberali. Fiecare din grupuri îşi desemnase un şef, şi fiecare şef comunica, direct, amicilor săi:

— Ceasul nostru se apropie! Formăm un partid şi venim la putere îndată!

— Sigur?

Şeful nu mai răspundea prin vorbe inutile, ci cu o ochiadă care spunea mai mult decît zece ediţii speciale — şi oamenii continuau să urmeze ordinele de a sădi neîncrederea în conducerea centrală a partidului.

Acelaşi dinamism săpa guvernul şi partidul lui Crai-Voievod şi pe dinafară. Intrucît Hitler făcea scrum din cultura germană, fiecare şef de partid din opoziţie îşi dădea intîlnire cu puterea pentru la toamnă.

George Viziru şi-a organizat tineretul partidului său naţional-liberal, în legiuni de „căciulari", îmbră-

cați în cămăși albe și defilînd pe străzi, cît era ziua de mare, în sunet de fanfare și caval.

— Curaj, băieți! își mîna George Viziru căciularii. La toamnă venim la putere!

Costică Aureanu, șeful uniunii sale agrare, promitea și el marilor săi moșieri, puterea pentru la toamnă:

— S-a terminat cu politica de club, cu politica ușilor închise! Astăzi, politica se face în aer liber, cu ferestrele deschise, ca să bată vînt curat din afară. Omenirea a devenit, după război, mai puțin speculativă. Ea are azi cultul gestului și al acțiunii. Pentru această acțiune, vom fi chemați la toamnă să facem guvernul.

Bătrînul mareșal Neață rămînea mereu fidel democrației, dar știrea că la Berlin Hitler a dat foc cărților, îi galvaniză dinamismul. De cîteva săptămîni, Neață își regăsise energia de la Mărăști. Cînd avusese la senat o sincopă, toți credeau că o să moară. „Cel puțin, moare ca un erou! spuneau toți. Nimic mai frumos decît să mori de bătrînețe și de necaz!" Dar cum se trezi din leșin, Neață strigă:

— Nu mor! Voi asista la victoria ideilor mele!... Voiți să mă îngropați! Dar nu mă duc pînă nu vă voi vedea pe toți la pămînt!

Luă cîteva aspirine și începu să combată pentru „o selecțiune de sus în jos".

— Ne trebuie o selecțiune de sus în jos, pentru că numai prin ea vom crea acea solidă democrație de care duce lipsă poporul. Luptați pentru selecțiunea de sus în jos pe care vom fi chemați la toamnă s-o realizăm!

Dar cel mai convins dintre toți că dacă naziștii au făcut autodafeuri din bibliotecile de la Berlin, i se cuvine lui puterea la toamnă, era Traian Săpunaru, care, în exaltarea sa, atingea cele mai înalte culmi de inspirație dinamică:

— Fulgerele — zise el — sînt în mîinile mele și nu depinde decît de mine dacă să le dezlănțui sau nu. Plec pentru cîteva săptămîni din țară, spre a avea, de departe, perspectiva celor ce se petrec în țară. Nu

consider lipsa mea de aici ca o vacanță, nici pentru mine, nici pentru voi. Sînteți datori ca în tot timpul acesta să propagați lozinca noastră: ideea națională. Cînd mă voi întoarce, va fi pentru biruință. Mă întorc la toamnă, pentru că la toamnă, cînd s-o coace porumbul, venim la putere. Îngălbenirea frunzei de porumb este o scadență pe care nu eu o fixez, ci destinele neamului. Sînt obișnuit să fiu prezent cînd mă cheamă deznădejdea neamului.

Și plecă în străinătate, să stea de vorbă cu Hitler și cu Mussolini.

Toate astea, Crai-Voievod le auzea, le vedea și le înghițea, pentru că împotriva lor nu putea face nimic. Ce să fi făcut? Să se supere? Pe cine?... Pe cine să se supere Crai-Voievod? Pe...

Nici numele nu îndrăznea să-l rostească. Tăcea, răbda și aștepta zile mai bune, cînd îi căzu încă o piatră în cap. Într-o zi — nu sînt nici două săptămîni de atunci — fiu-său Mircea i-a adus o știre îngrozitoare.

— Tată, ai auzit? Dacu își face un nou partid.

— Ce partid l-a găsit? întrebă cu dispreț, Crai-Voievod, care nu se aștepta decît la prostii din partea fratelui său de lupte, Iulian Dacu.

— Un partid național-socialist!

Tot obrazul lui Crai-Voievod se crispă într-un rictus de om mort în tortură. Un partid, dacă vroia Dacu să-și întemeieze, fie! Asta, da! Liber era Dacu să pună la cale tot ce l-ar putea face de rîs! Dar un partid național-socialist, nu! Nici mort nu-i va da voie! Dacu, un partid național-socialist, ca să compromită și această idee? Mai întîi, ar sări regele în aer!... Dictatură? Cine? Dacu de la Bădăcin?... Mircea-i nebun! N-a auzit bine!

— Mircea, îi zise el fiului său, cine te-a informat, a vrut să-și rîdă de tine. Nu se poate! Dacu face caz de democratism. Dacu nu se culcă fără constituție. Dacu e împotriva revizuirii tratatelor.

— Ce are a face, tată! Dacu face caz de democratism, dar vrea să adopte toate metodele național-socialiste. Mi s-a spus și care-i programul partidului.

— Care ?

— Ţărănismul integral !

— Prostii ! ţipă Crai-Voievod căruia începu să-i zumzuie un roi de albine în urechi.

— Tată, nu-i nici o prostie ! O ştiu de la Valentina. I-a spus-o Romulus Stoilă !

Romulus Stoilă ! Cînd auzea Crai-Voievod numele lui Romulus Stoilă, se trezea în el toată amărăciunea legată de Skoda ! Romulus Stoilă. Milioane ! Milioane a înghiţit netrebnicul ăsta de Romulus. Sute de milioane ! De toate a făcut Dacu rost nepotului Romulus ! Fonduri secrete ! Afacerea spirtului negru ! Chestia cu pensionarii unguri ! Paşapoarte ! Dar pe urmă, tot Skoda s-a arătat mai vrednică să scoată dintr-un avocăţel jerpelit un mare bogătaş, în stare să depună dintr-o dată o sută de milioane la bancă. Şi cînd i se cere socoteală de unde la el suta asta de milioane, zice că s-a împrumutat la banca Swoboda din Viena. O băncuţă nenorocită ca banca Swoboda din Viena, care n-a avut de cînd e, la tot activul ei, nici pe un sfert, să-i împrumute lui Romulus o sută de milioane — pentru ce ? Ca să poată exploata minele de la Arieş ale unchiului Dacu, care produc exact patru sute douăzeci de tone de pirită pe an, în valoare de patru sute douăzeci şi unu de mii de lei. Mia şi tona !... Şi pe un asemenea mărunţiş o să se găsească pe lumea asta un bancher atît de nebun — chiar dacă ar avea — să dea o sută de milioane cu împrumut ! Deştept nepot ! Ca şi unchiu-său, Dacu !... Are pretenţia ca lumea să-l creadă că nu-i la mijloc decît un nevinovat împrumut, cînd pînă şi unui copil îi sare în ochi că afacerea asta e căptuşită ba cu „palaelibus baby", ba cu „palaelibus baroc", dar cu baroc sau cu baby, tot banii uzinelor Skoda !... Şi după un asemenea scandal, mai are fratele Iulian neobrăzarea să-şi facă un partid naţional-socialist.

— Să vedem ! ţipă ameninţător Crai-Voievod, care şi vedea partidul naţional socialist al lui Dacu în plină campanie electorală. Cine-şi închipuie că un partid naţional-socialist poate fi înjghebat şi condus cu una cu două, îşi face iluzii. Un partid naţional-socialist are

nevoie de un şef curajos şi dinamic! Dacu, un şef curajos şi dinamic, cînd Dacu nu ştie decît să pertracteze cînd e intransigent şi să fie intransigent cînd pertractează!

Cîteva zile s-a zbuciumat Crai-Voievod să afle ce e cu partidul naţional socialist al lui Dacu, dar toate investigaţiile lui eşuară. Ceva e... dar nu e... Dacu ar fi făcut o aluzie... unii au şi văzut conceptul manifestului cu care Dacu s-ar pregăti să se adreseze poporului... dar concret nu se ştie nimic. Crai-Voievod vorbi regelui. Regele mai întîi s-a mirat — apoi a făcut o glumă pipărată pe seama lui Dacu. Crai-Voievod se linişti — şi invitaţia la Arenele Romane îl găsi lucrînd pe brînci, aşa, liniştit, la ordinea publică şi liniştit, poate, ar fi participat la demonstraţia antirevizionistă a lui Stănică Popescu, dacă acest intrigant de Atanasovici nu l-ar fi indispus cu înţepătura lui perfidă.

— Nu ştiu dacă sînt mulţi, îi răspunse el, cu un zîmbet acru, dar ştiu că sînt siguri!

Atanasovici avu răspunsul gata pe buze, dar fu împiedicat să-l plaseze, deoarece Gănescu, primarul general al capitalei, se apropiase între timp şi-i spuse, răutăcios, lui Crai-Voievod:

— Îmi pare bine, domnule prim ministru, că au venit şi cămăşile verzi şi cele albastre la întrunirea asta antirevizionistă.

Crai-Voievod se uită primprejur şi abia acum văzu şi el pe lancişti şi pe legionari. Erau mulţi şi agitaţi. Ce caută ăştia aici? Cine i-a trimis? Din partea cui vin? Şi cum se face că el nici n-a fost informat? Cine a îndrăznit să treacă peste el? Cine ar fi putut îndrăzni să treacă peste el? Sau poate că...

Primul ministru îşi căută pipa, nervos, o umplu şi o aprinse, sub privirea ascuţită a lui Gănescu şi Atanasovici, apoi răspunse, pe un ton pe care încercă să-l facă indiferent, dar care suna a năduf cu greu stăpînit.

— În definitiv, Gănescule dragă, sînt şi ei romîni ca şi noi. Atunci, ce te miri?...

Directorul *Globului*, Slănică Popescu, în calitatea lui de întemeietor al ligii revizioniştilor, începu seria cuvîntărilor prin cîteva cuvinte:

— Fraţi romîni! Am constituit asociaţia noastră ca un răspuns la obrăzniciile domnilor de la Budapesta care cer revizuirea tratatelor. Fraţilor, veţi asculta acum părerea tuturor conducătorilor noştri politici!... Dau cuvîntul domnului prim ministru Crai-Voievod.

La tribună, Crai-Voievod puse la o parte toate preocupările care-i măcinau mintea şi sufletul şi se dedică în întregime problemei revizioniste:

— Domnilor, aşezămintele de stat, întemeiate pe principiul proprietăţii individuale, nu pot forma obiect de experienţe pentru doctrinari visători, ori conspiratori comunişti. Idei de import, idei venite din străfundurile Asiei, nu vor zdruncina gîndirea, simţirea şi voinţa poporului nostru! Doctrina lui este: interesul naţiunii şi afară cu lozincile roşii!...

— Uraaa!...

Şi începură să se perinde oratorii care aveau de spus cîte un cuvînt despre agitaţia ungurilor în chestia revizuirii tratatelor:

— Harta, aşa cum a fost fixată prin tratate, după război, nu poate fi schimbată fără război! declară Neaţă.

— Uraaa!...

— Nimeni nu va accepta pe cale paşnică revizuirea! declară Jean Tehaş.

— Uraaa!...

— Revizionismul este strigătul de disperare al celor învinşi! declară Atanasovici. Să înţeleagă ungurii că dacă va fi nevoie, îi vom învinge încă o dată şi de trei ori şi de o mie de ori!

— Uraaaa!...

— Uraaaa!

— Am fixat noile graniţi ale ţării cu sîngele nostru! declară doctorul Bratu. Le vom uda încă o dată

cu sîngele nostru, dar nu vom ceda nici un centimetru din pămîntul nostru romînesc.

Se ridică un tînăr orator, necunoscut, care vorbi mai pe larg:

— Oricine scoate capul în Europa, poate simți valul de libertate care circulă în civilizația continentului și la baza morală a comunității popoarelor și poate afla că egalitatea statelor este astăzi o realitate și că solidaritatea lor toată este singura formă de conviețuire între ele. Cît privește revizuirea, această liniște prin neliniște, și ordine prin dezordine, noi o respingem categoric. Trăim într-o epocă a adevărului și a libertății, nu în evul mediu al inchiziției!

Oratorul era tînăr. Aproape nimeni nu-l cunoștea Nu-l cunoștea nici Petrescu-Golești, care-l întrebă pe Mărunțelu:

— Cine-i ăsta?

— Un avocat de mare viitor!... Conferențiar la Facultatea de drept!... Îi zice Ică Slănculescu!...

— Uraaa!

Mărunțelu nu-și mai continuă recomandațiile, pentru că la tribună apăru doctorul Willy Pămînteanu. Doctorul Willy se simțea la largul lui. Aici venea să vorbească despre unguri, ca un specialist: mai vorbise împotriva lor și în urmă cu șase ani, după tulburările studențești de la Oradea Mare. Fusese un succes atît de răsunător, încît, pînă și Willy, care era obișnuit cu succesele, n-ar fi fost în stare să-l uite.

— Domnilor! începu el. Trebuie să vă declar în numele populației evreești pe care o reprezint, că sînt, în general, împotriva revizuirii tratatelor... și iată de ce...

— Huooo! La oase! Afară jidanii!... La Palestina! Huooo!... Dați-i la cap!...

Ud leoarcă de pătlăgelele roșii și de ouăle stricate cu care legionarii și lăncierii căzuseră de acord — primul acord dintre ei — să-i răsplătească entuziasmul antirevizionist, doctorul Willy zări pe Stănică Popescu și pe toți fruntașii politici care, adunați într-un colț, se uitau la el și rîdeau. Supărat, se apropie de ei:

— Domnilor, nu înțeleg! Ați organizat aici un miting împotriva revizuirii tratatelor?

— Păi da! zise Stănică Popescu.

— M-ați chemat și pe mine să protestez?

— Da!

— Am protestat?

— Da!

— Atunci de ce-mi aruncați cu ouă clocite în cap?

Stănică Popescu îi explică:

— Vezi, doctore dragă, aici e nenorocirea!... Dumneata nu ești romîn și nu poți să înțelegi... E conștiința neamului!

— Cum, domnule Popescu? Conștiința neamului mi-a aruncat cu ouă clocite în cap?

— Da!

— Să mă ierți, domnule Popescu, că tot nu înțeleg! Conștiința neamului nu-i împotriva revizuirii tratatelor?

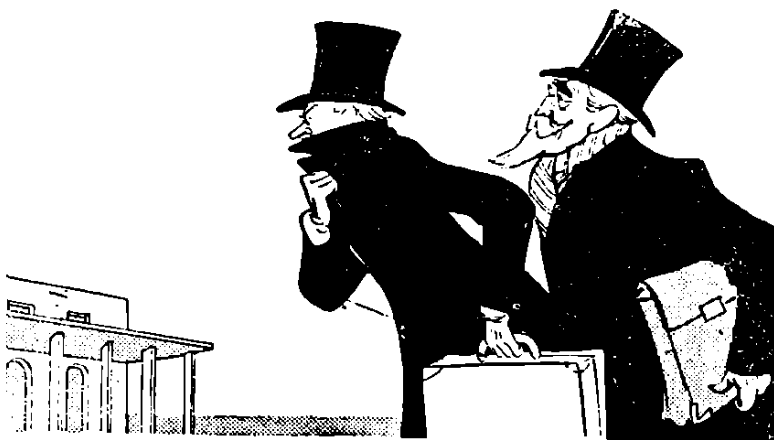
— Ba cum să nu! îi răspunse Vintilescu, fruntaș al partidului național-agrar al lui Traian Săpunaru. Numai că uiți un lucru: granițele noastre fac parte din prerogativele neamului! Protestele împotriva revizuirii acestor granițe fac parte din prerogativele neamului... Așa că, dumneata, mă-nțelegi, care nu ești romîn, nu trebuie să te atingi de prerogativele neamului!

— Dar atunci de ce m-ați chemat?

Stănică Popescu rise:

— Credeam că n-o să vii! Te știam mai discret!...

— Ți-ai găsit! îi șopti Vintilescu lui Măruntelu. Jidan și discret!

XIII

Cînd Naie Naie intră, Arghir, care nu-l mai văzuse de cîteva luni, observă că amicul regelui se îngrășase.

— Cum merge? îl întrebă el.

— Mulțumesc! Binișor!

Arghir auzise ceva despre niște legături care nu erau de loc tainice între profesorul de logică de la facultatea de filozofie și I. G. Farbenindustrie din Germania. Îi povestise Măruntelu că de cînd a venit Hitler la putere, profesorul Naie Naie devenise un fel de reprezentant în Romînia al acestei întreprinderi germane de chimicale și coloranți.

— Aș zice nu un reprezentant, domnule profesor, subliniase malițios Serafim Măruntelu, ci mai degrabă un asociat. Pentru că, iată ce se întîmplă, domnule profesor: din ordinul guvernului nazist, toți banii care se încasează la noi pe mărfurile vîndute de I. G. Farbenindustrie, nu se mai trimit în Germania, ci ră-

mîn aci, în țară, la dispoziția lui Naie, ca să aibă cu ce subvenționa garda de fier și cu ce-și scoate gazeta.

Arghir, convins că Serafim Mărunțelu vorbește așa despre profesorul Naie Naie numai din invidie, pentru că lui nu-i ajunge cît ia de la Benito Mussolini, îl întrerupse pe un ton destul de supărat :

— Nu cred !

— Domnule profesor, îmi pare rău ! făcu Serafim Mărunțelu, întărîtat de scepticismul lui Arghir. Eu vorbesc numai pe bază de fapte. Ia milioane... Și nu numai de la I. G. Farbenindustrie, ci și de la Bragadiru și de la Oppel și de la Reșița și de la Beliotis și de la Schnitt și de la vii și de la morți și se scaldă în bani. Pînă acuma, Naie își susținea gazeta numai cu ceea ce-i dădea Crai-Voievod de la O.P., din ordinul regelui. Dar de cînd a ajuns Hitler tare, a ajuns și Naie tare... și...

Se încovoie spre Arghir, ca să-i spună discret :

— ...și încearcă să devină independent !... Cît poate, își arată independența față de rege !... A și început s-o bîrfească pe dumneaci, pe Duduia... O să vedeți !

De conversația aceasta cu Mărunțelu, își aminti Arghir cînd văzu cît de bine arată Naie, care venea la el fără să-i fi arătat dinainte în ce scop. „Vreau să te văd, că nu te-am văzut de mult !" i-a spus. Și l-a poftit.

Vorbiră de cursuri, de cărți, de acest sfîrșit rece de toamnă, de lemne, pînă se opriră, inevitabil, la rege :

— Ați văzut, domnule profesor ! zise Naie Naie. Regele a fost proclamat, la Iași, doctor honoris causa al *tuturor* facultăților.

Era atîta intenție în felul cum Naie Naie apăsă pe cuvîntul *tuturor,* încît pentru Arghir nu mai încăpea nici o îndoială : Mărunțelu are dreptate. Naie Naie a început să-și bată joc de rege.

— Este adevărat ! îi răspunse Arghir lui Naie, grav. Era și timpul. Meritul regelui în dezvoltarea culturii noastre nu poate fi contestat.

Naie trecu peste observația lui Arghir și-l întrebă :

— Dar pe rege l-ați mai văzut ?

Intrebarea zgîndări amărăciunea care-l chinuia în ultimele zile pe Arghir.

— Nu ! răspunse el, sumbru. E mereu la vînătoare. Mereu cu Pokliewsky-Koziell ! E greu de găsit.

— Asta e şi părerea mea ! zise Naie. De aceea totul merge prost.

— Cum, prost ? Crai-Voievod ştiu că se laudă că a mîntuit ţara !

— A mîntuit ţara ! Aşa cum ştiu s-o mîntuiască naţional-ţărăniştii ! Agricultorii sînt siliţi să-şi vîndă cerealele în pagubă. Industriaşii trebuie să-şi închidă întreprinderile. Comercianţii se spetesc plătind impozite, fără să facă vînzare. Liber-profesioniştii şomează... şi ei au mîntuit ţara ! O bandă de hoţi, care ar trebui măturaţi cît mai curînd !

— Cum ?

— Printr-o revoluţie !

— Cu cine ?

— Cu o mie de oameni !

Arghir îşi făcu repede socoteala cîţi oameni are partidul lui. El, unul... Rahat, doi... Petrescu-Goleşti, trei... I-ar mai trebui nouă sute nouăzeci şi şapte. Ii va avea ! Să-i dea numai regele puterea şi să-l autorize să facă revoluţie, şi va avea nu nouă sute nouăzeci şi şapte, ci nouă sute nouăzeci şi şapte de mii.

— Da ! zise el. O mie ar ajunge ! Depinde numai de tactică !

— Tactica ? Cea mai directă !... Regele trebuie intimidat !

Asta nu-i mai plăcea lui Arghir. Revoluţie ? Cu cea mai mare plăcere ! Oricîtă !... Revoluţie trebuie ! E de dorit ! Dar nimeni să nu se atingă de rege ! Fără rege, revoluţia n-ar duce la nimic bun ! De aceea, Arghir căută să-i facă lui Naie Naie dificultăţi :

— Revoluţia, întrebă el, nu ne-ar compromite, oare, creditul în străinătate ?

Naie Naie era uimit de naivitatea ilustrului profesor.

— Dar Hitler a pierdut creditul în străinătate ?

Avea şi Naie dreptate. Germania nu numai că nu şi-a pierdut creditul în străinătate, ba, de cînd a venit Hitler la putere, a început să vadă cum străinătatea

îi acordă credit tot mai mare. Naie, care văzu că argumentul lui prinde, continuă :

— Aţi văzut ? Prin revoluţie nu pierdem nimic. Trebuie să ştim numai în mîinile cui încape. Aureliu Cziucziewicz mi-a mărturisit-o : „Domnule profesor, eu pot să provoc revoluţie, dar nu ştiu ce să fac după aceea cu ea !"... Să-l lăsăm, prin urmare, pe el să facă revoluţie şi noi s-o îndrumăm unde trebuie.

Credea că l-a convins pe Arghir. Dar Arghir, care, în orice caz, nu mai era pentru revoluţie ca nu cumva să-l indispună pe rege, cînd îl mai auzi pe Naie că pomeneşte şi de băieţoiul acela obraznic, de Aureliu Cziucziewicz, se supără de-a binelea :

— Uite ce, dragă Naie, eu sînt prea bătrîn pentru asemenea ţeluri. Fă dumneata revoluţie şi eu o să mă uit la ea cum arată !... Şi à propos ! Este adevărat că avem un nou „comandant" al Romîniei ?

— Pe cine ? întrebă Naie care nu ştia la cine se referă Arghir. Pe Aureliu ?

— Nu ! Pe Fabrizius !

— A ! Da !

— Şi cine l-a numit pe Fabrizius, comandant al Romîniei ?

— Unul Schneider !

— Cine-i Schneider ?

— Şeful propagandei naziste din sud-estul Europei.

— Aşa ! Şi cine l-a autorizat pe Schneider să pună comandant al Romîniei pe Fabrizius ?

— Rosenberg !

•

Schimbul de opinii cu Naie Naie îi strică lui Arghir toată dimineaţa, dar, drept răsplată, Dumnezeu i-l trimise după amiază pe Dacu, care, de cîtăva vreme îi căuta înţelegerea şi prietenia. Dacu era iar într-o criză de intransigenţă. In primăvară, cînd a fost „decapitat", s-a jurat că se retrage definitiv din viaţa politică şi că tot restul vieţii nu va face decît să-şi vadă de viişoara lui de la Bădăcin, cîtă i-a rămas de la tata. In consecinţă, după două săptămîni a şi pus

pe unul din nepoţii săi — s-a nimerit ca acela să fie tocmai fratele nepotului Romulus — să lanseze, un manifest prin care să cheme pe toţi naţional-ţărăniştii la luptă, pentru ideea monarhiei constituţionale şi reintronarea în viaţa politică a practicii constituţionale. Dar abia a ieşit primul manifest al fratelui Iulian Dacu de sub teasc, că fratele Alexandru l-a şi confiscat. Mîhnit, Dacu s-a jurat că se retrage definitiv din viaţa politică — şi într-adevăr, imediat a şi pregătit un nou program politic care se sprijinea pe un singur mare principiu: acela al monarhiei constituţionale şi al reintronării în viaţa politică a practicii constituţionale. Acest program avea să rămînă consemnat în istorie ca programul de la Bădăcin.

Jugănaru, însă, avea şi el anumite concepţii asupra felului cum se poate asigura fericirea poporului — şi ţinea să le afirme. Se folosi, deci, de congresul naţional-ţărănist de la Cîmpulung, ca să anunţe că are un nou program politic şi că acest nou program vrea să promoveze ideea monarhiei constituţionale şi cea a reintronării în viaţa politică a practicii constituţionale. Acest program avea să rămînă consemnat în istorie ca programul de la Cîmpulung.

Cum aceste două programe erau atît de radical diferite, se înţelege că Dacu era supărat pe Jugănaru şi Jugănaru pe Dacu. Aceasta, însă, n-ar fi fost nimic dacă nu s-ar fi băgat la mijloc şi fratele Crai-Voievod, care nu stătea nici el cu mîinile în sîn. Avea şi el un program politic. Unul nou, sprijinit pe o nouă idee: regele şi constituţia. Trebuie întărită puterea regală! cerea el. Voinţa regelui, este voinţa noastră. Voinţa regelui este constituţia noastră. Voinţa regelui este însăşi constituţia. Regele şi constituţia. Prin rege, vom reintrona în viaţa politică practica constituţională. Acest program al lui Crai-Voievod avea să rămînă consemnat în istorie ca programul de la cafeneaua Osias.

Era, deci, cazul ca Dacu şi Jugănaru să uite, pentru moment, de supărarea dintre ei şi, cu forţe unite, să fie amîndoi supăraţi pe Crai-Voievod. Profesorul Arghir ştia că acesta este stadiul în care se găsesc ra-

porturile dintre cei trei corifei național-țărăniști, cînd i se anunță Dacu.

Incepură prin a vorbi despre felul cum și-au petrecut lunile de vacanță. Dacu-i povesti lui Arghir cum toată vara și toată toamna a fost intransigent, cum și-a recitit corespondența cu mama și cum și-a îngrijit via.

Arghir, însă, n-avea mare lucru de povestit. Toată vara și-o petrecuse în pustnicia de la Vălenii de Munte, printre cele cincizeci de fete care urmau școala lui de misionare, fără să se gîndească la nimic alta decît la istoria romînilor. Sătul pînă în gît de politicianism și de politicieni și scîrbit de lupta aceea nerușinată pentru putere între cele douăzeci și patru de partide și partidulețe cîte ajunseră să fie acum, Arghir ar fi preferat să rămînă și mai departe la Vălenii de Munte, dacă diferitele lui obligații nu l-ar fi silit să vină înapoi în capitală. Dar vara, cel puțin, s-a ținut tare. Nu s-a mișcat din exil decît o singură dată — și această singură dată, tot nu pentru o problemă politică, ci pentru una, s-ar putea zice, de dreptate socială.

— Despre ce a fost vorba ? întrebă Dacu, politicos.

— Despre procesul Fialkowsky ! zise Arghir, cu elan, uitînd pe cine are în fața lui.

Privirea lui Dacu părea, însă, atît de înghețată, încît Arghir se trezi și încercă s-o dreagă :

— Nu mă interesează fondul procesului, ci principiul. Mi-a plăcut felul cum a fost dus procesul. Mi-a plăcut în special primul comisar regal. Dumitale nu ți-a plăcut ?

— Ce să-mi fi plăcut ? întrebă, Dacu, morocănos.

— Felul cum s-a purtat cu Fialkowsky !

Dacu înțelegea acum ce avea să-i placă la primul comisar regal. In tot timpul procesului repeta într-una : „Domnul Fialkowsky e acuzat de spionaj. Dar dintr-un spirit de gentileță sufletească, pînă în momentul în care se pronunță verdictul, acest acuzat este pentru mine *domnul* Fialkowsky !"... I-a plăcut lui Dacu ! De ce să nu-i placă. Ba, i-a mai plăcut lui Dacu și altceva : că Fialkowsky a venit la proces,

liber, cu maşina lui, îmbrăcat, ras, pieptănat, şi ronţăind toată vremea bomboane. De ce să nu-i placă? Era o adevărată plăcere să vezi cum Fialkowsky, acuzat de spionaj, vine la judecarea mandatului său de arestare, şi primul comisar regal îi iese înainte, cu mîna întinsă şi-l întrebă: „Ce mai faci, domnule Fialkowsky?" Dar mai mult decît atît i-a plăcut lui Dacu grija pe care a avut-o Crai-Voievod ca în ziua procesului să ridice starea de asediu, pentru ca delictul de spionaj al lui Fialkowsky să se judece în condiţiuni cît mai blînde! Toate i-au plăcut lui Dacu. Numai un lucru nu i-a plăcut: că în timpul procesului, primul comisar regal a stăruit ca Fialkowski să declare că şi Dacu este implicat în afacere. Să spună numai atît — şi nu va mai avea nici o supărare. Or, asta nu prea i-a plăcut lui Dacu! Şi ar fi vrut să i-o spună lui Arghir, dar se temea. Venise la el ca la un prieten — aşa că-i era teamă să-l contrazică.

— Mi-a plăcut şi mie, domnule Arghir! zise el.

— Nu-i aşa? zise, încet, Arghir. Acest comisar regal este un om de o înaltă valoare morală. Demn de o ţară civilizată. Aşa trebuie să se vorbească la tribunale, cu acuzaţii. Să ştie cei din străinătate că aici nu sîntem în Orientul sălbatic şi că avem şi noi acel dram de bună-creştere, care ne dă dreptul să fim trecuţi printre popoarele cu o cultură înaintată. Iată-l pe acest Fialkowsky dat în judecată pentru spionaj. Este spion, nu este spion? Aceasta nu se poate şti înainte ca tribunalul să se pronunţe. Pînă atunci, Fialkowsky este un om liber şi ca om liber a venit la proces, curat, îngrijit, aşa cum trebuie să se prezinte un om într-o societate civilizată... Nu ca bolşevicii aceia, care sînt în stare să-şi taie singuri beregata, numai să ne compromită în ochii străinătăţii! Fiindcă, iată ce mi se întîmplă domnule Dacu! Coincidenţa a făcut să asist şi la procesul muncitorilor de la Griviţa şi să-i văd pe acuzaţi!... Să vezi hal de oameni! Nişte troglodiţi! Netunşi, neraşi, murdari, zdrenţăroşi... şi obraznici! Şi ăştia vor să ne conducă pe noi! Să ne conducă ei pe noi, după legea lor! Nevastă-ta să fie şi nevasta

lor... pe copiii tăi să-i poată mînca fripți la grătar... un adevărat rai! Tot ce-i al meu e al meu, și ce-i al tău, tot al meu... Niște asiatici! Și se mai plîng că-i închidem! Apoi dacă am da drumul la asemenea sălbătăciuni să-și facă de cap, unde am ajunge! Ce spui, domnule Dacu?

— Îmi vine să cred uneori, răspunse Dacu a cărui privire de gheață se încinsese deodată, că nu bolșevicii sînt cei mai răi!

Punea Dacu atîta amărăciune în cuvintele lui, încît Arghir înțelese că Dacu e pe punctul de a veni la obiectul vizitei lui. Nerăbdător să-l audă, Arghir îl încurajă să vorbească:

— Te cred! îi zise el lui Dacu. Cel puțin de bolșevici nu ți-e necaz. Știi că sînt bolșevici și la ceva bun nu te poți aștepta de la ei. Dar cînd răul îți vine de la oameni în care o viață întreagă ai crezut!... Și să zici, cel puțin, că ei știu să conducă țara mai bine! Dar așa!...

— Să conducă țara mai bine! zise Dacu, melancolic. Cînd citesc ziarele și văd cîte greșeli se fac, îmi vine să plîng de necaz că nu fac politică!

— Dar de ce să nu faci? Il îndemnă Arghir, inimos.

— Am renunțat la politică, domnule profesor.

— Și eu am renunțat la politică, domnule Dacu! Dar eu am renunțat la politică pentru că sînt împotriva politicii, pe cînd dumneata nu ești împotriva politicii. Atunci de ce să renunți la politică?

— Renunț, pentru că destinul vrea ca viața mea să fie un lanț de renunțări. Tatăl meu a vrut să mă căsătoresc, dar eu n-am făcut-o. Nu puteam introduce o femeie în viața mea frămîntată, de om politic. Și am renunțat la femei. Mi-a plăcut să fumez și-am renunțat la fumat. Mi-a plăcut jocul de cărți. Cunosc toate jocurile de la o-sută-unu pînă la bridge. Totuși, am renunțat. Mi-au plăcut cursele de cai. Mă duceam foarte des la hipodrom, cînd mă găseam la Viena și Budapesta! Am renunțat la alergări. Și-acum renunț la politică!

Arghir asculta cu respect pe exilatul de la Bădăcin și-și spunea: Ce om! Ce om! Trebuie să scriu neapă-

rat o piesă în care el să fie personajul central!... Un erou de tragedie antică!... Un idiot!... Bătrîn și idiot! Renunță la tot! Numai la renunțări nu renunță! Și la intransigență! Și la pertractări! Și la nepoți! Incolo renunță la cîte nici nu-ți trec prin minte, cu toate că nu știu la ce i-ar rămîne să mai renunțe!... Doar la politică!

— Dar, domnule Dacu! zise Arghir după ce izbuti să-și tempereze emoția. E adevărat că faci un partid național-socialist?

Figura, deja tristă a lui Dacu, se întristă și mai mult.

— Sînt clevetiri a căror sursă nu trebuie s-o caut prea departe. Eu n-am nimic cu național-socialismul. Hitler este, negreșit, un om mare și a redat Germaniei demnitatea de popor mare. Dar soluțiile lui Hitler nu sînt noutăți pentru noi. Nu uita, domnule profesor, că acum cîțiva ani am organizat și noi cete de voinici. Cetele acestea de voinici erau cămășile noastre negre, sturmbatalioanele noastre... Regret, domnule profesor, că poți da crezare unor zvonuri absurde. Hitler vrea o Germanie mare, pe cînd eu urmăresc să desăvîrșesc revoluția noastră. In plus, eu am renunțat la viața politică și sînt și rămîn un soldat credincios al partidului național-țărănist! Cel puțin *eu*... *Eu* sînt un soldat credincios al partidului național-țărănist. Dar în partidul național-țărănist se găsesc, din nefericire, alții care, precum îți spuneam, sînt mai răi decît bolșevicii!

Arghir își trase scaunul mai aproape de Dacu. Acuma era sigur că Dacu va vorbi.

— După cîte îmi face impresia, domnule Dacu, ai multe supărări de la amicii dumitale politici!

— Supărări! izbucni Dacu. Nu sînt supărări, domnule Arghir. Sînt încercări de asasinat...

— Asasinat? Cine?

— Amicul meu Crai-Voievod! Fratele meu Alexandru. Că nu ne înțelegem, nu ne înțelegem! El face politică, eu am renunțat la politică. Bine!... El face politică de persuasiune, eu fac politică de abstinență Chestie de tactică! El, ca să facă politică, și-a păstrat

gazeta partidului, *Romînia Nouă,* de la Cluj. Eu, pentru ca ţara să ştie că nu fac politică, am vrut să scot şi eu o gazetă, intitulată tot *Romînia Nouă!* Ca să se vadă că,deşi despărţiţi, sînt şi eu tot pentru o Romînie nouă, ca şi el. Şi ce crezi că-mi face fratele Alexandru, cu care am luptat din copilărie pentru dezrobirea Ardealului? Azi dimineaţă îmi confiscă primul număr! După manifest, gazeta!... Şi să nu spun că se găsesc chiar în rîndurile noastre nişte netrebnici mai răi decît bolşevicii!

Cine-l vedea pentru întîia oară pe acest tînăr zvelt, cu ochii albaştri şi păr blond, fie în hainele lui civile, fie în uniforma lui de general de aviaţie, fie în cea de cercetaş, nu vroia să creadă că el este însuşi vestitul rege Carol II, despre care, pînă şi ziarele din Peru sau Chili scriau că munceşte optsprezece ore pe zi la restauraţie. Totuşi, era el, regele Carol II — el, acela care, de trei ani şi jumătate de cînd ocupa tronul, nu şi-a modificat felul aspru de trai, adoptat încă din prima lui zi de domnie, decît doar spre a-l înăspri şi mai mult. Dacă te-ai fi întrebat: Ce face regele Carol II? Domneşte? Erai silit, în faţa înfăptuirilor lui care creşteau vertiginos, să-ţi răspunzi: Nu! Munceşte! Mult? Mult! Optsprezece ore pe zi.

Un rol din ce în ce mai mare îl avea în munca regelui Carol II presa. Şi-n sarcina presei cădea, în primul rînd să amintească poporului, zilnic, că regele-şi iubeşte fiul cum numai un rege îşi poate iubi fiul, dar că regele îşi iubeşte şi mai mult ţara; de aceea el îşi dedică o bună parte din vreme să scoată din fiul său un rege constituţional şi democratic, demn de gloria democrată şi constituţională a strămoşilor lui. In acest scop, regele a creat într-o cameră a palatului o clasă de liceu, în care voievodul Mihai îşi face educaţia într-o atmosferă democratică necunoscută curţilor regale străine. In alegerea celor doisprezece elevi care învaţă cot la cot cu voievodul Mihai, nici o clasă socială n-a fost uitată: sînt copii de magistraţi ca şi copii de bancher; copii de profesori universitari, ca şi

copii de ofițeri. Pînă și fiul unui poștaș din Crevedia e printre ei. De asemenea, tot din ordinul binevoitor al regelui Carol II, presa își informa cititorii cît de inimos este voievodul Mihai. Dacă vreun coleg de-al lui nu știe să răspundă la lecție, cine-i suflă ? Voievodul Mihai ! De pildă, într-o zi, băiatul poștașului din Crevedia a trebuit să vorbească despre Apolodor din Damasc. E de prisos să se spună că băiatul habar n-avea despre acest Apolodor din Damasc. Ce poate ști băiatul unui poștaș din Crevedia, despre Apolodor din Damasc ! Unde vine Damascul și unde Crevedia ! Noroc că a sărit să-i sufle voievodul Mihai, că altminteri, nenorocitul s-ar fi ales cu nota doi. Asta se cheamă inimă generoasă de prinț !... Se întîmplă cîteodată ca vreunul din elevi să facă o șotie, care ar putea să-i aducă o notă proastă la purtare. Cine-și ia răspunderea ? Voievodul Mihai ! „Eu sînt vinovat !“ zise el. Un suflet ! Un suflet mare ! Adevărat suflet de voievod !... Și-apoi, noblețea acestui copil de obîrșie regală !... Anul trecut, voievodul Mihai a cîștigat cupa pentru concursul de săniuțe. Ast-iarnă, trofeul acesta a fost din nou pus în joc. Și ce face acest fiu de rege ? Fără să i-o fi cerut cineva, a adus el însuși cupa înapoi. Alt prinț, în locul lui s-ar fi gîndit să și-o oprească. El, însă, nu ! A pus-o, precum recunoaște presa, „cavalerește“ la dispoziția celor din comitet.

Muncea apoi, regele, tot prin presă, cu descrierea aproape zilnică a muncii lui care începe la orele șapte dimineața și se termină la ora unu noaptea. Așa zicea presa : că regele-și termină munca la ora unu noaptea, deși o țară întreagă știa că regele-și începe adevărata lui muncă spornică abia după ora 1 noaptea, cînd nu-l mai poate tulbura nimeni. Dar presa prefera să nu spună nimic, de teamă ca lumea să nu creadă că o minte. După ora unu noaptea ? Atunci cînd se mai odihnește scumpul nostru rege ?

Din prudență, așadar, presa se limita să arate — și nici asta în întregime — ce face regele numai în cursul zilei. Citește singur, în întregime, fără să se folosească de tăieturi, toate ziarele din țară și străinătate. Primește nenumărată lume în audiență : miniștri, di-

plomaţi, gazetari străini. Face vizite inopinate pe la administraţia financiară, sau pe la spitale, sau pe la şcoli. Dar cea mai mare parte din zi munceşte la acte filantropice. Actele filantropice ale regelui storceau lacrimi de duioşie şi recunoştinţă întregului popor romînesc. Cine va putea uita, oare, gestul pe care l-a făcut regele acum cîteva zile, cînd a aflat că cinci copii ai unei femei din Popa Nan sînt bolnavi de tuse convulsivă? Numaidecît, regele a trimis nefericitei mame suma de două mii de lei. In acelaşi timp, regele a dat ordin ministrului sănătăţii să se ocupe el personal de acest caz. Şi ministrul sănătăţii — deşi el însuşi bolnav — a dat ordin telefonic unui medic să se prezinte îndată la faţa locului spre a lua toate măsurile ca toţi cei cinci copii să fie vindecaţi îndată de tuse. Medicul s-a executat, a făcut un raport şi ministrul sănătăţii — deşi mereu bolnav în pat — a dat ordin să se trimită celor cinci copilaşi : cincisprezece cămăşuţe, cincisprezece pantalonaşi, cincisprezece perechi de ciorăpei, doisprezece metri de ştofă şi cinci pachete de ciocolată.

Dar, acesta a fost numai începutul, pentru că — ceea ce presa nu mai spunea — chiar în aceeaşi noapte, regele, în febra lui filantropică, a făcut muncă suplimentară după ora unu, cînd l-a chemat în aleea Vulpache pe inginerul Nicu Beliotis, proprietarul marilor uzine Beliotis şi i-a spus :

— Nicule, nu te necăji ! Venim noi de hac Skodei. Pînă atunci, accept oferta ta ! Mîine dimineaţă la zece, semnez contractul. Am şi dat dispoziţii. De azi înainte vei fabrica numai tu vagoane, motoare şi automotoare !

— Să nu se găsească cineva să spună că-i monopol ! făcu Beliotis, care se temea de gura atîtor concurenţi.

— Asta nu te priveşte. Presa va da explicaţii că nu-i vorba de un monopol, ci de-o exclusivitate !...

— Caiet de sarcini ceva, sire ?

Regele se uită la Beliotis, nedumerit :

— Ce caiet de sarcini, Nicule ? Intre noi, se poate ?... Primeşti comanda fără nici un caiet de sar-

cini. Ţara-ţi va mai ieşi datoare! Te asigur!... Am o presă care înţelege totul. E patriotică!

Nicu Beliotis chicoti, mulţumit şi completă în grabă un cec, pe care i-l întinse regelui:

— Sire, am citit azi în gazetă despre cazul din Popa Nan şi mi-au venit lacrimi în ochi. Pilda maiestăţii voastre ar trebui să fie urmată de toţi cetăţenii care au un pic de înţelegere pentru nevoile altora. Daţi-mi voie, sire, să contribui şi eu, cu această modestă ofrandă, la salvarea acelor copii bolnavi de tuse măgărească.

Regele se uită la cec. Era numai pentru o sută de milioane de lei. Se încruntă. Beliotis e neserios. O sută de milioane e o bătaie de joc.

— Nicule dragă! zise el, ţinînd cecul întins, cu aerul că ar vrea să i-l dea înapoi. Am impresia că nu eşti destul de bine informat. Nu-i vorba de un copil sau doi, ci de cinci.

Beliotis i-o luă înainte:

— Să mă iertaţi, sire!... Ştiu că atîta n-ajunge!... De aia am şi trimis azi femeii din Popa Nan în plus trei kilograme de zahăr, un kilogram de struguri şi o sticlă de untdelemn!... Iar mîine, după semnarea contractului, o să-mi permit să aduc încă un cec pentru opera filantropică a maiestăţii voastre.

Si ca să nu-l lase pe Carol să cadă în ispita de a reveni asupra subiectului, trecu îndată la păţania ziarului *Romînia Nouă,* care făcea ocolul tuturor cluburilor:

— Să te strici de rîs! Dacu confiscat de Crai-Voievod! Asta-i culmea!

— Să te strici de rîs, da! zise regele, care, totuşi, nu rîdea. Dar culmea... nu! Încă nu-i culmea!

*

O zi mai tîrziu, cînd se aştepta mai puţin, Crai-Voievod fu chemat de rege:

— Domnule prim ministru, dă-mi voie să-ţi acord colanul ordinului Ferdinand I.

Şi-i atîrnă colanul de gît.

Crai-Voievod se clătină, parcă i-ar fi dat cineva cu parul în cap:

— Dar de ce, sire?

Regele-i zîmbi cu indulgență:

— Pentru că lucrurile nu mai merg așa. Problemele economice sînt departe de a fi rezolvate. Ordinea e mereu tulburată. Și, pe deasupra, văd că chiar între dumneavoastră sînt grave neînțelegeri care mă fac să-mi pierd încrederea în coeziunea partidului. Trebuie să constat încă o dată, că tot eu am dreptate: țara nu poate fi salvată decît printr-un guvern de concentrare!

— Sire, răspunse Crai-Voievod care nu se putea reculege, demisia mea...

— Îți mulțumesc! îl întrerupse regele, hotărît să nu asculte ce ar vrea să-i mai spună Crai-Voievod. O primesc și o consider drept ceea ce este: un act de sincer patriotism.

Consultările începură și fură lichidate în chip sumar. Regele n-avea timp de discuții, dar nici șefii partidelor nu credeau că mai e nevoie să se discute. Neață propuse un guvern Neață și regele-i mulțumi călduros, Arțag propuse un guvern Arțag și regele îi mulțumi călduros, Jean Tehaș propuse un guvern Jean Tehaș și regele-i mulțumi călduros, și așa mai departe, pînă veni rîndul lui George Viziru.

— Dragă George, îi zise regele, dacă Muică va veni la dumneata în numele meu să-ți ceară colaborarea pentru un guvern liberal, să-l refuzi! Categoric! Să-l refuzi! Nu-mi cere acum lămuriri!... Vorbim după aceea!

După George Viziru, regele îl primi pe Traian Săpunaru. Traian Săpunaru parcă întinerise. Întors din călătoria făcută în străinătate era plin de optimism. Fusese mai întîi la Ducele Mussolini.

— Vorbesc, i-a zis el, în calitate de cvasi-ministru de interne al cvasi-guvernului național-liberal care va fi făcut la toamnă.

Ducele îl luă repede:

— Vrei poate un alt minister?

— Nu, Duce! Mulțumesc! Sînt mulțumit. Am o singură dorință.

— S-a făcut! Formulează-o!

— Convenția comercială italo-romînă expiră zilele acestea. N-o mai reînnoiți cu guvernul Crai-Voievod. Așteptați pînă venim noi!

— In regulă! răspunse Mussolini, cu obișnuita-i energie. Totuși, nu văd de ce să aștepți dumneata!... Poate ai nevoie de un mic avans, ceva...

Cum s-a terminat întrevederea dintre ducele Italiei și viitorul duce al Romîniei nu s-a putut ști — dar reporterii ziarelor, care așteptau afară, ziceau că Traian Săpunaru, cînd a ieșit de acolo, parcă nici nu mai călca pe pămînt, ci zbura.

De la Roma, Traian Săpunaru a plecat la Berlin, unde Führerul l-a străfulgerat cu privirea:

— Dumneavoastră ați semnat pactul cu Rusia?

De groază, Traian Săpunaru făcu un pas înapoi:

— Nu, mein Führer... nu eu!...

— Eu te întreb: dumneavoastră... adică guvernul dumneavoastră de la București a semnat pactul cu Rusia?

— Da, mein Führer! Din nenorocire!

Hitler căscă gura mare de tot, gata parcă să-l înghită pe Traian Săpunaru, și urlă cît putu:

— Nu-i nici o nenorocire!

Apoi, fără să-i spună bună-ziua, îi întoarse spatele și ieși. Lui Traian Săpunaru îi venea să chiuie de fericire. Prin urmare, nici Führerul nu era supărat pe el. Ușor ca un fulg, urcă scările ministerului propagandei unde-l aștepta casierul lui Goebbels, apoi o luă repede spre București, ca să apuce rîndul la regele Carol.

— Dragă Traiane, îi spuse regele, dacă Muică vine la tine în numele meu să-ți ceară colaborarea pentru un guvern liberal, să-l refuzi! Categoric!... Să-l refuzi!... Nu-mi cere acum lămuriri! Vorbim după aceea!

Ultimul pe care-l primi regele, era Muică, șeful partidului național-liberal:

— Domnule Muică, în sfîrșit, ți-a venit ceasul! Faci guvernul! Aș avea, însă, o mare dorință: să încerci să iei în echipa dumitale guvernamentală și pe

George Viziru şi pe Traian Săpunaru! Du-te la ei în numele meu şi vezi de-i convinge!

— Şi dacă nu izbutesc, sire? întrebă Muică.

— Vom fi cel puţin amîndoi cu conştiinţa împăcată că am încercat.

Muică se prezentă la George Viziru acasă:

— Domnule George, vin din partea regelui! Ce crezi? Am putea colabora într-un guvern național-liberal?

— Nu!

Muică îşi scoase ceasornicul şi rămase cu el în mînă zece minute pline, fără să scoată un cuvînt, după care îi spuse lui George:

— Domnule George, te rog consemnează că am stat la dumneata timp de zece minute şi te-ai menţinut în refuz.

De la George Viziru, plecă la Traian Săpunaru, care-l aştepta nerăbdător.

— Domnule Săpunaru, îi vorbi solemn Muică, vin la dumneata spre a împlini o dorinţă a regelui, care ţine să intri într-un guvern naţional-liberal. Dumneata ţii?

Cu gîndul la ordinul regelui, Traian Săpunaru înghiţi în sec:

— Nu!

— Nici eu! făcu Muică.

Slab de înger, Traian Săpunaru uită că răspunsul lui Muică trebuie să-l lase indiferent, şi uluit de sinceritatea adversarului său, îl întrebă cu o curiozitate prin care străbătea dezolarea:

— De ce?

— Pentru că nu ne inspiri nici cea mai mică încredere. Vîrsta nu te-a învăţat nimic. Şi experienţa cu atît mai puţin. Ne-ai servit, în trecut, de multe ori, dar tot de atîtea ori ai avut grijă să ne trădezi. Nu mai vreau să-ţi oferim prilejul să ne trădezi încă o dată! De asta! Şi fiindcă s-au împlinit cele zece minute protocolare, am plecat!

Plecă şi-l lăsă pe Traian Săpunaru, umilit, furios, dornic de răzbunare şi cu mîna prin păr, în faţa oglinzii, care-i trimitea înapoi nişte ochi bulbucaţi cum

nu i-a avut bulbucați niciodată în tot cursul vieții sale politice. Reporterii, care pîndeau la ușă, se năpustiră în odaie :

— Ei ?

— Nimic, domnii mei ! răspunse Traian Săpunaru. Nu primesc oferta de colaborare a domnului Muică, deoarece nu înțeleg să renunț la principiile mele de intransigență națională și nici la demnitatea partidului meu !

Apoi, alergă să raporteze regelui.

— Te felicit pentru declarațiile dumitale patriotice ! îi zise regele. Dar l-am pus pe Muică să-și facă singur guvernul. Să vedem pe unde o să scoată cămasa !...

— Tare aș vrea să văd și eu, sire !

— O să vezi !... Dar spune-mi, te rog : ai auzit și dumneata că Muică și-ar fi exprimat intenția de a aduce, în cazul cînd face guvernul, o sută cincizeci de mii de jidani goniți din Germania ?

Pînă acum, Traian Săpunaru încă n-auzise de la nimeni că Muică ar umbla cu asemenea gînduri. Știa apoi că nici regele n-auzise nimic. Dar mai știa ceva : că datoria lui față de rege îl obligă să fi auzit.

— Am auzit ! răspunse, dîrz, Traian Săpunaru. Și n-am să i-o iert.

Regele îl apucă prietenește de braț :

— Ești necruțător ! Dar, în definitiv, nu-i treaba mea !... Poți să-i ierți, poți să nu-i ierți, mie mi-e absolut indiferent !

Dar pe Traian Săpunaru, cuvintele, oricît de amicale ale regelui, nu-l puteau liniști.

— Sire, în orice caz, e bine să știți că Hitler nu va vedea cu ochi buni numirea lui Muică !

— Nici eu !

•

Cum descinse din mașină, la Gara de Nord, Muică se văzu asaltat de reporteri :

— Domnule prim ministru, o declarație, vă rog ! In ce scop, la Sinaia ?

— N-am nici o declarație de făcut, domnilor ! răs-

punse Muică. Mă duc pentru două zile la Sinaia, de anul nou, să mă odihnesc!

— Tocmai! Spuneţi-ne ceva de anul nou!

— Vă urez la mulţi ani! glumi Muică, şi grabit se urcă în vagonul ministerial.

Peste două minute sosi şi Dinu Viziru, ministrul de finanţe, care se folosea de vacanţă, să-l însoţească la Sinaia pe Muică. După ce-şi scoase paltonul, Dinu îl întrebă pe Muică:

— Mi-e foame! N-ai vrea să luăm ceva?

— Eu? Nu! Nu mi-e foame de loc!

— Ba mie-mi este! zise Dinu şi-l lăsă singur.

Deşi era ora prînzului şi toată dimineaţa nu mîncase nimic, Muică nici nu se gîndea să mănînce. Ori de cîte ori trebuia să-l vadă pe rege îi pierea nu numai pofta de mîncare, ci şi pofta de muncă — şi se simţea cuprins de un fel de plictiseală nemărginită, care-i paraliza pînă şi gîndurile. Ce-l supăra la Carol? Bruscheţea lui? Violenţa lui? Vulgaritatea lui? Nu!... Politeţa lui excesivă. Lucru curios! Faţă de el, în mod excepţional, regele avea o atitudine extrem de amabilă. Toată bruma aceea de bună-creştere pe care a putut-o învăţa de la alţii, regele şi-o risipea cu Muică:

— Domnule Muică, sînt încîntat! Reputaţia dumitale de om de cultură nu este gratuită!... Păcat că nu te-am cunoscut mai demult. O prietenie mai strînsă între noi ar fi fost de un mare folos pentru ţară!

Dar cum pleca Muică de la palat, regele îşi făcea de cap. Impunea noi cadre diplomatice, dispunea de mutări în armată, indica pe ataşaţii de presă, trata şi cerea apoi consimţirea a tot felul de contracte, fără nici un temei şi nici un control.

— E cam complicat regele nostru, îşi zise Muică, privind pe fereastră.

Trenul trecuse de staţia Comarnic şi urca greoi drumul spre Sinaia, prin două cordoane de văi şi munţi acoperiţi de praful unei zăpezi dese, care cădea neîncetat dintr-un cer fără culoare. Altă dată, peisajul acesta l-ar fi odihnit pe Muică. Acuma, însă, îi dădea numai gînduri sumbre. Se afla la guvern numai

de şase săptămîni — şi se simţea obosit ca după o guvernare de şase ani. Ar fi putut avea o explicaţie practică: alegerile. Alegerile au fost alegeri. Muică trebuia s-o mărturisească şi o mărturisea, cu ruşine. Muică era un intelectual. Un estet. Îi plăcea o operă de artă. O carte. De cărţi nu se despărţea niciodată. Îl ajutau să înţeleagă pe oameni. Pe unii îi şi înţelegea şi îi iubea. Pe alţii, dacă nu-i duşmănea, îi ocolea. Dar, personal n-a făcut rău nimănui. Cu mîna lui n-ar fi ucis nici o muscă. Politica, însă, îşi avea exigenţele ei legate de interesele ţării. Aşa că alegerile au fost ceea ce era inevitabil să fie. Şi opoziţia se arăta mai dîrză ca de obicei. Deşi împărţită în douăzeci şi patru de partide şi toate pe poziţii de neîmpăcat, întreaga opoziţie s-a pus de acord să adopte şi să răspîndească prin toate mijloacele lor propagandistice acuzaţia, lansată de Traian Săpunaru, că naţional-liberalii ar fi primit puterea de la bancherii străini — şi că Muică, şeful guvernului, nu c-ar avea de gînd să aducă, dar că a şi adus în cele cîteva săptămîni de cînd a venit la putere o sută cincizeci de mii de evrei din Germania. Cei mai îndîrjiţi dintre toţi, însă, erau legionarii.

Legionarii! Cîte nu i-au făcut legionarii în prima parte a campaniei electorale! Au luat cu asalt tribunalele ca să-şi pună listele de candidaţi, s-au baricadat pe la sedii şi prin localuri, au organizat demonstraţii spectaculoase, au lansat manifeste incendiare, au atacat, prin foiţe clandestine, pe însuşi regele şi pe Duduia.

— Sire, nu mai e campanie electorală, zise Muică, regelui, ci o adevărată răscoală. Sînt înarmaţi cu puşti, cu pumnale, cu revolvere. Trag în armată şi în poliţie!

— Dizolvă-i! Dizolvă-i! Şi dacă se opun, arestează-i! Arestează cît mai mulţi dintre ei.

Şi se întîmplă ceva curios: Muică i-a dizolvat, ei s-au opus, dar cînd a fost să-i aresteze, s-au lăsat arestaţi. Parcă se rugau să fie arestaţi cît mai mulţi. Împotriva dizolvării armatei lui Aurică n-a protestat nimeni în afară de Dacu. Dacu era furios. Ceilalţi,

însă, erau încîntați. Un concurent mai puțin în alegeri — și încă un concurent atît de îngrijorător — nu poate decît să te bucure! Mult s-a bucurat, firește, Traian Săpunaru:

— Toate voturile îmi vor reveni mie! se lăuda el, fără nici o discreție. Așa e și drept, pentru că nimic nu mă desparte pe mine de legionari. Programul meu e și al lor. Și eu și ei vrem revoluție națională.

Și mai mult încă decît Traian Săpunaru s-a bucurat Cață:

— In sfîrșit, am scăpat de jidoviții ăștia de legionari. Altă dată să știe să nu se mai vîndă jidanilor și să înșele pe bietul romîn cu revoluția lor națională! Adevărata revoluție națională este a mea... și de azi înainte toți bunii romîni vor vota pentru mine!

Dar mare a fost dezamăgirea lui Traian și a lui Cață, cînd Aureliu Cziucziewicz a dat un ordin de zi, prin care cerea legionarilor din Ardeal să voteze cu Iulian Dacu, celor din vechiul regat să voteze cu George Viziru și în județele în care candidează personal mareșalul Neață, să-l voteze pe mareșalul Neață. De Traian Săpunaru nici nu pomenea. In schimb, stăruia asupra lui Cață Coroiatu:

— In nici un caz nu veți vota cu lanciștii lui Cață. Pentru că și de data aceasta, Cață, ca și în trecut, nu este decît o altă față a guvernului. A-l vota pe Cață înseamnă a da voturile guvernului care ne-a făcut înalta onoare, în fața istoriei, de a ne dizolva.

Bineînțeles, certurile ori speranțele partidelor de opoziție n-au dus la nimic: învingător în alegeri tot guvernul a ieșit. Azi dimineață, regele l-a chemat la telefon pe Muică să-l felicite:

— Sînt foarte-foarte mulțumit, domnule Muică! Prin alegerile acestea, național-liberalii și-au restabilit reputația de partid serios! Aș vrea să cunosc și amănuntele! N-ai vrea să vii la Sinaia azi după amiază? Te rog!

— Sire! i-a răspuns Muică. Să vă tulbur acum, în ajun de anul nou?

Adevărul era că Muică n-ar fi vrut să-şi tulbure propriul său ajun de an nou, cu o vizită care nu-i făcea nici o plăcere. Dar regele insistă:

— N-o să mă tulburi de loc! Dimpotrivă!... Prin urmare, ne-am înţeles. Te aştept pe după masă la patru!

Nu mai era o invitaţie, ci un ordin şi Muică trebui să se supună.

Muică vru să se uite la ceas, dar tocmai atunci Dinu intră:

— Am ajuns!

Muică se uită pe fereastră şi-l zări pe Puiu care-i făcea semne vesele de pe peron.

— Uite-l şi pe ăsta! zise Dinu. Se pare că te aşteaptă!

Muică se ridică, îşi puse paltonul, îşi apucă servieta, dar deodată se opri. Îşi amintise de un fapt căruia nu-i dăduse la vreme nici o importanţă

— Stau şi mă întreb, zise el lui Dinu Viziru, ce i-o fi venit regelui să-mi ceară acum o săptămînă, în toiul alegerilor, să scot poliţia oraşului Sinaia de sub ordinele ministerului de interne şi s-o trec sub ordinele poliţiei palatului, care e supravegheată de Puiu şi de tat-său!

— Dracu să-l ia! mormăi Dinu. Cine mai poate şti la ce se gîndeşte scumpul nostru rege, dacă tot ce visează noaptea, face ziua!

•

Prînzul regal era foarte vesel. În vederea sărbătorii de mîine, regele îşi poftise la Sinaia pe intimii lui, care începură să mănînce şi să bea de astăzi. Aureanu făcea portretul lui Jugănaru şi toţi ceilalţi rîdeau.

— Nu ştiu dacă toţi naţional-ţărăniştii sînt zgîrciţi, dar el ştiu că este! În primăvară, cînd s-a întors de la Liga Naţiunilor şi i s-a spus că mai bine ar da înapoi cele cîteva sute de mii de lei încasate din greşeală ca diurnă de deputat pentru zilele în care a lipsit, ştiţi ce a răspuns? „Dar de ce să-i dau înapoi? Nu dau nimic! Şi Dinu Viziru lipseşte de la Cameră.

Cu toate astea, încasează diurna. Şi Dinu Viziru e multimilionar, nu ca mine!"... Asta încă nu-i nimic. Are cel puţin scuza că e vorba de mai multe sute de mil de lei. Dar el e în stare să refuze invitaţia la masă a cuiva, ca să nu se simtă dator să-l invite şi el!... N-ar lua un taxi să-l tai. Costă bani. Mai bine se roagă de prieteni şi aşteaptă ceasuri întregi să-i trimită ei o maşină.

Se trecu apoi la călătoriile reginei Maria. A fost la Paris. Apoi a plecat de la Paris la Mödling. De la Mödling la Belgrad. De la Belgrad la München. De la München în Maroc — unde a rămas pentru cîteva zile la Tanger, pentru că şi-ar fi scrîntit un picior.

Soţia lui Schnitt, o blondină ariană de rasă pură, de dragul căreia marele industriaş părăsise confesia mozaică spre a trece la catolicism, îl întrebă îngrijorată pe rege, care stătea la dreapta ei:

— Adevărat?

— A, nu-i nimic! o linişti Carol care era foarte atent cu ea. Caldarîmul e de vină!... Marocanii n-au străzi asfaltate ca noi!... Dar mama şi-a schimbat îndată pantofii şi i-a trecut!

— Cum? întrebă ea, cu admiraţie. Poartă cu ea pantofi de rezervă?

— Evident, evident! îi vorbi iar, plin de tandreţă, regele. Adică nu ea, ci un valet, care o însoţeşte peste tot.

Mult ar fi vrut Carol să-şi bată joc de mama lui ceva mai puţin delicat, pentru că nu se astîmpără şi oriunde vine, se crede obligată să vorbească despre neînţelegerile dintre ea şi fiul ei Carol. Dar putea el să spună ceva despre mahalagioaica asta bătrînă, care se zbate să atragă atenţia lumii asupra ei, pe orice cale o fi?! Frumoasa Schnitt ar mai putea crede despre el că n-are inimă. O asemenea femeie să creadă că n-are inimă?

— Trebuie să ştii, doamnă, că mama mea este o femeie extrem de prevăzătoare. In lunga ei carieră de regină a învăţat, cu sensibilitatea ei feminină, lucruri pe care cred că un rege-bărbat nici nu le-ar

visa. Chestiunea cu pantofii este pentru ea caracteristică. Mama mea, doamnă, este o femeie înarmată. Nimic n-o poate găsi nepregătită.

Aureanu îi sări lui Carol în ajutor:

— Şi patriotismul ei!... Nu pierde un singur prilej să facă declaraţii politice, care ar putea sluji cauzei romîneşti.

— Exact! îl supralicită Cernescu. Aţi citit ce a spus la Cairo?

Carol nu ştia că mama a fost şi în Egipt:

— La Cairo? se interesă el, ca un fiu bun care vrea să ştie tot ce face mama.

— Da! Maiestatea sa regina Maria a declarat că poporul romîn dovedeşte o excepţională forţă de caracter prin felul cum rezistă bolşevismului!

Şi cum nu puteai pomeni de bolşevism fără să treci îndată, prin cea mai fulgerătoare asociaţie de idei cu putinţă, la Hitler, toată conversaţia se concentră în jurul marelui Führer. Cel mai informat părea să fie Teianu. Mihail Teianu, de doi ani guvernator al Băncii Naţionale, era singurul şef politic care nu-şi pusese candidatura în alegeri. Calm, metodic, cu paşi siguri, Mihail Teianu îşi organiza propriul partid: Liga naţional-corporatistă, şi-şi lua angajamentul faţă de cei douăzeci şi şapte de membri gata înscrişi, ca-n cel mult două luni, să vină la putere. Musafir al regelui în toate ocaziile, era în confidenţele lui şi se instruia pentru el în toate problemele şi faptele politice care priveau regimurile fasciste. Prin urmare, Teianu avea ce povesti suveranului său şi celor din jurul lui.

— Cred, zise el, că aţi auzit de spada pe care Hitler a trimis-o lui Gomez, dictatorul Venezuelei!

— Nu! făcu regele. A propos de ce?

— Gomez îşi sărbătoreşte cei douăzeci şi cinci de ani de cînd e conducătorul Venezuelei.

— O! exclamă Aureanu. Ar trebui să-i trimitem şi noi ceva!

— De ce? întrebă tînăra şi frumoasa doamnă Beliotis, cu ochii spre Carol care stătea la stînga ei.

— Pentru că sîntem rude! îi zîmbi Aureanu. Societatea Astra Romînă a trimis țărani romîni să muncească în Venezuela.

Nu era tot ce putea spune mai spiritual Aureanu, dar regele rîse și după o pauză respectuoasă, începură să rîdă și ceilalți.

— O spadă? reflectă doamna Schnitt. Imi place! E ceva romantic.

— O spadă e puțin spus! zise Teianu. O spadă bătută în pietre prețioase. Și cu felicitări. „Cele mai bune și mai sincere felicitări pentru izbînda dumneavoastră. Mulțumim pentru excelentele exemple pe care ni le oferă lunga dumneavoastră domnie".

— Care exemple? întrebă Atanasovici. Eu nu știu nimic despre el.

— Ba, eu știu! zise Beliotis. Mai întîi și întîi a dat țării, în cursul fericitei lui domnii, trei sute de copii!

— Cîîît? se miră mai mult decît s-ar fi cuvenit în societatea unui rege, doamna Beliotis.

— Cu o singură femeie? întrebă doamna Schnitt.

— Ei! zise Aureanu. Prea ai și dumneata multe pretenții! Cu o singură femeie!... E mai greu! Dar în schimb, nu trebuie să uiți că Gomez nu-i femeie, ci bărbat, așa că lui îi vine ceva mai ușor!

— Totuși, făcu, gînditoare, doamna Beliotis, trei sute... e cam....

Spusese aceste cuvinte simple cu atîta drăgălășenie, încît regele nu mai putu să reziste și-i șopti:

— Ești adorabilă! Te aștept astă seară la unu! Mateescu va veni să te ia!

Aureanu, serviabil, căută să o scoată din nedumerire pe frumoasa Beliotis.

— Te asigur că nu-i prea mult, coniță, făcu el. Nu toți îl costă! Numai doisprezece sînt legitimi!

Ceilalți rîseră, ca un omagiu adus regelui. El avea legitim numai unul.

— Eu cred, zise Teianu, că Gomez poate n-ar avea atîția copii, dacă Venezuela n-ar avea atîta petrol!

Aici, soția lui Schnitt se zăpăci cu totul.

— Cum adică? întrebă ea. In Venezuela e nevoie de petrol, pentru...

Rîdeau toţi, şi încercau toţi să plaseze cîte o glumă, dar de atîta larmă, nu se putea pricepe nimic. Regele, însă, mai norocos, reuşi să-i strecoare la ureche, frumoasei doamne Schnitt:

— Eşti adorabilă! Te aştept mîine seară la unu... Maleescu va veni să te ia.

Teianu îşi dădu silinţa s-o scoată pe doamna Schnitt din nedumerire:

— Nu, doamnă! In Venezuela e ca şi la noi. Dar vreau să spun că mulţumită petrolului, Gomez şi-a putut permite să facă atîţia copii.

Şi-o iniţie în tainele bogatei paternităţi a lui Juan Vicente Gomez. La început, el n-a fost decît un mic proprietar rural. Intr-o zi, a dat peste nişte terenuri petrolifere pe care americanii i le-au cumpărat pe un preţ mare — şi de atunci s-a ţinut numai de exploatări de terenuri petrolifere. Puţin cîte puţin, pe măsura averii, îşi croi o situaţie care-i îngădui să pună mîna pe putere şi s-o ţină bine, cu ajutorul americanilor cărora le-a dat în concesiune întreg petrolul. E dictator absolutist. Parlament are! Dar un parlament ales de el şi controlat de el, aşa cum controlează şi tot exportul de vite din care-şi ia partea, şi tot exportul de carne congelată din care-şi ia partea, şi toată industria şi comerţul de textile din care-şi ia partea, şi toate fabricile de conserve — tot! Nimic nu se face fără el. Inalţii funcţionari şi miniştrii, deşi sînt aleşi printre oamenii lui de încredere, înainte de a veni la el în audienţă, îşi fac testamentul. Serviciul lui de propagandă a căutat să-i dea un titlu cu care să treacă pe veci în istoria Venezuelei — şi au găsit: azi Gomez este numit „zeul şoselelor".

— Titlu de zeu tehnic! observă Schnitt.

— Foarte modern! zise şi doamna.

— Dar şi pe merit! reluă Teianu. Şi-a luat şi aici partea, nu-i vorbă, dar azi ţara e brăzdată de şosele, în lung şi-n lat. Gomez e foarte mîndru de ele. Cind vin la el străinii să-l felicite pentru opera lui, el le spune: „Şoselele mele sînt mai mult decît bune şi frumoase. Ele mă ajută să reprim mai uşor revoltele sau răscoalele din ţară. Mulţumită iuţelii şi uşurinţii

cu care te poţi deplasa pe şoselele astea, îmi trebuie o armată mult mai mică şi mult mai puţine automobile blindate pentru a menţine ordinea şi pentru a strivi încercările subversive".

— Dar ştii că e inteligent acest Gomez! strigă Carol entuziasmat. Foarte inteligent!

Aureanu, însă, deşi uimit şi el de ingeniozitatea lui Gomez, se arăta ceva mai sceptic:

— Şi cu şoselele astea rezolvă toată problema?

— Ba nu! zise Teianu. Mai are o instituţie destul de eficace şi ea. Ii zice Puerto Cabella!

— Asta ce-i? întrebă Cernescu.

— Un fel de Jilava a noastră!

In timp ce Teianu vorbea, Puiu apăru în prag şi rămase cu ochii ţintă la rege. Cum îl văzu, Carol sări în picioare.

— Mă iertaţi!

Şi trecu în camera de lucru, unde-l aştepta Muică.

*

Din uşă, încă înainte de a-i fi putut strînge mîna, regele îl copleşi pe primul ministru cu complimente zgomotoase.

— Domnule Muică, e mai mult decît m-aş fi aşteptat!... E ceva extraordinar! Mă felicit pe mine însumi că am avut ideea să-ţi dau dumitale misiunea de a asigura ţării un parlament tare. Bravo!... Iţi sînt îndatorat! Cere-mi orice!... N-aş fi crezut!... Regret că un incident nefericit ne-a ţinut atîta vreme despărţiţi unul de altul. Dacă din prima zi a restauraţiei ne-am fi înţeles, ţara era azi departe. Dar să nu mai vorbim. Ce a fost, a fost. Acuma e bine. Ai un parlament sigur, cu care vei putea remedia tot răul pe care guvernele naţional-ţărăniste l-au făcut ţării. Din parte-mi, ai toată încrederea. Porneşte-o la lucru!

Muică aşteptă ca regele să termine, îi mulţumi şi vru să treacă la raport, dar regele îl opri:

— Lasă, domnule Muică! Nu-i nevoie! La urma-urmei, esenţialul îl cunosc. M-ar interesa mai mult să ştiu dacă ai început să iei măsuri în chestiunea şo-

majului. E o problemă grea care nu suferă aminare... De pildă, şomajul printre intelectuali a devenit intolerabil! Ce ai de gînd să faci acum...

Şi scoase din buzunar o hîrtie pe care Muică vedea bine că era pregătită şi citi:

— ...cu 11.931 şomeri în corpul didactic primar... cu 8.000 şomeri în corpul didactic secundar... cu 546 şomeri printre artiştii dramatici... cu 1.500 şomeri printre avocaţi... cu 3.000 şomeri printre medici... cu 4.500 şomeri printre farmacişti... şi cu 34.000 de studenţi pentru care, în condiţiunile de astăzi, nu există nici o şansă de lucru... Ce faci cu ei, domnule Muică?

Pe nesimţite tonul excesiv de prietenos al regelui, luă accente acuzatoare îndărătul cărora lui Muică i se păru că distinge ameninţări. După felicitări, aşadar, regele îi şi cere socoteală pentru o situaţie de care nici n-a avut timp să fie responsabil. Luptînd din răsputeri cu oboseala care-i dădea senzaţia că din creştet pînă-n călcîie este strîns într-un mulaj de plumb, Muică încercă să răspundă:

— Sire, studiem chestiunea cu cea mai mare atenţie... şi...

— E foarte bine! îl întrerupse regele, care totuşi, păstră în glas o nuanţă destul de decentă. Cît se poate de bine! Dar mi se pare că studiile sînt mai mult pierdere de vreme. Şi naţional-ţărăniştii, cu Bagradian al lor, au tot studiat... şi uite unde am ajuns! Ar trebui procedat într-un chip mai expeditiv!... Bunăoară, nu înţeleg de ce guvernul dumitale nu priveşte şomajul prin prizma muncii naţionale. Văd că în această chestiune toate partidele au avut de spus un cuvînt. Pînă şi naţional-ţărăniştii şi-au introdus în program „primatul muncii naţionale“. Poate rămîne partidul naţional-liberal în urmă? Tocmai partidul naţional-liberal?

— Sire, răspunse Muică, în privinţa muncii naţionale, noi, liberalii, avem o tradiţie de care nu-mi este ruşine. Noi am promovat munca naţională încă în urmă cu şase decenii, odată cu întemeierea partidului... şi am luptat pentru ea. Este adevărat că după tratatul de la Versailles principiul muncii naţionale

n-a mai figurat în program. Dar programul nu înseamnă nimic, sire! Problemele cele mai importante se fac fără program. Iar dacă național-țărăniștii au adoptat oficial „primatul muncii naționale"; pot să vă comunic, sire, că și noi ne pregătim să adoptăm oficial „protecția muncii naționale"...

Regele aruncă, neglijent, pe masă hîrtiuța pe care o ținea încă în mînă și răspunse, fără să se uite la Muică:

— De acord! Numai că ar fi bine să vă grăbiți!

Erau cuvinte în doi peri, pe care Muică nici nu se osteni să le înțeleagă. Un singur gînd îl stăpînea: să scurteze audiența.

— Sire, îmi dați voie să mă retrag! Vreau să fiu încă în astă seară înapoi la București.

Regele nici nu încercă să-l rețină:

— Bine, domnule Muică! Și-ți urez petrecere frumoasă și la mulți ani!

*

Era abia ora șase. Pînă la plecarea trenului mai erau trei ceasuri, pe care Muică le petrecu la vila doctorului Barbut, fiul răposatului Miluță Barbut, unde-l aștepta Dinu Viziru. Palid și mai obosit ca de obicei, Muică spuse celor doi amici ai săi, de la primele cuvinte:

— Cred că regele s-a săturat și de noi!

— Crezi? făcu Dinu alarmat.

— Sînt convins!

— Dar ce vrea?

— Zice că nu sîntem destul de grăbiți să răspundem la apelul nației.

— Vorbește mai clar, dragă! făcu, enervat, doctorul Barbut. Noi stăm ca pe ghimpi și tu îți rîzi de noi!

— Da! zise Muică. E nemulțumit că noi, liberalii, am rămas în urma celorlalte partide cu problema muncii naționale.

— Dar cine se împotrivește? strigă Dinu. Doar am hotărît să introducem protecția muncii naționale în program!

— Ei şi ? zise Muică. O trecem ! Ba, ceva mai mult : o şi punem în aplicare, deşi nu prea văd ce am mai putea pune în aplicare. Cu asta ce-ai făcut ? Ce poţi să faci cu un derbedeu ca ăsta ?... Tot n-ai învăţat minte ? Pe tîlharul ăsta îl priveşte prea puţin dacă munca e naţională, sau nu. Altceva îl supără : că noi mai existăm ca partid şi că am obţinut trei sute de mandate în alegeri ! Pe naţional-ţărănişti i-a desfiinţat, sau crede că i-a desfiinţat. Pe noi, nu ! Şi asta urmăreşte : să ne spargă şi pe noi în bucăţi.

— O fi vrînd să ne desfiinţeze ! zise Dinu Viziru. Dar nici noi n-o să stăm cu mîinile în sîn !

— Şi ce-o să-i faci ? îl întrebă Muică.

— Să-i rezistăm !

— Cum să-i rezişti ? Cum poţi să-i rezişti, cînd o bună parte din ofiţerime aşteaptă numai de la el decoraţii, lefuri, înaintări ! Să faci revoluţie ? Iar revoluţie ? Cu cine ? Cu marii fabricanţi, cu marii bancheri, cu marii proprietari ? Dar şi dintre ăştia cei mai mulţi fac acuma afaceri direct cu regele. Pe cine să te sprijini ? Pe mica burghezie ? Dar mica burghezie e supărată pe partidele istorice care au dat-o pe mîna marilor bănci şi industrii ! Pe ţărănime ? Care ţărănime ? Ţărănimea aceea nemulţumită de expropriere şi care ne-a părăsit îndată după război ? Cu cine să rezişti, domnule Dinu ? Cu burghezia de mijloc ? Dar burghezia de azi, mai e burghezia de ieri care vota în bloc pentru noi ? Azi burghezia aceasta e fărîmiţată în zeci de partide — şi fiecare partid stă tot cu ochii la rege, pentru că puterea tot de la rege ştie că-i vine !

— Nu toţi se uită la rege ! zise doctorul Barbut.

— De pildă... ?

— Dacu !

Sugestia doctorului Barbut i se păru interesantă lui Dinu :

— Ce-ar fi să stăm de vorbă cu Dacu ?

Muică se uită la Dinu, cu un foarte pronunţat zîmbet de milă. Dacă filozoful de la Bădăcin mai poate fi o speranţă după cîte s-au petrecut în partidul naţional-ţărănist numai în aceste şase săptămîni de la

căderea lui Crai-Voievod! Alungat de rege de la putere, Crai-Voievod a fost alungat de partid de la şefie. Dar nu Dacu i-a luat locul. Pe Dacu nu-l mai voia nimeni. Ci Jugănaru. Profeţia lui Titulescu se adeverise: după Crai-Voievod, şefia cădea pară mălăiaţă în gura lui Jugănaru. Resemnat şi intransigent, Dacu hotărîse să nu mai facă politică şi se retrăsese la Bădăcin unde se pregăti de alegeri. A se pregăti de alegeri, însemna a se răfui cu Crai-Voievod. Peste cîteva zile, Jugănaru primea de la Dacu lista candidaţilor ardeleni, de pe care erau şterşi sau zvîrliţi mai la coadă, toţi favoriţii lui Crai-Voievod. Scandalul care urmă, grăbi inevitabilul: Crai-Voievod începu să-şi facă bagajele spre a părăsi partidul naţional-ţărănist, împreună cu un număr de ardeleni mai de seamă. Niciodată filozoful de la Bădăcin n-a fost mai sărac ca acum. Şi un partid ca partidul naţional-liberal să stea de vorbă cu un asemenea falit?

— Lasă-l pe Dacu în pace! răspunse Muică lui Dinu, cu un gest de dezgust. Nu este el în stare să-şi descurce treburile lui, vrei să le descurce pe ale noastre?

*

În paltonul lui de stofă, cu gulerul ridicat din cauza frigului umed care-l pătrundea pînă la oase, Muică, însoţit de doctorul Barbut şi de Dinu, se îndrepta spre vagonul ministerial, cînd, deodată, un tînăr se repezi la el pe la spate, îl apucă de umăr şi-i trase cîteva gloanţe de revolver în cap. Fără să scoată un geamăt, Muică se prăbuşi la pămînt, moale ca un sac gol. Între timp, asasinul o luă la goană şi ca să-şi acopere retragerea, aruncă o petardă. Explozia zgudui tot peronul. Lumea, cuprinsă de panică, se năpusti spre ieşire, dar în aceeaşi clipă se auziră cîteva glasuri:

— A fost prins!

Muică zăcea, nemişcat, ghemuit în palton. Cineva îi ridică pălăria care zburase la cîţiva paşi mai încolo, şi încercă să i-o pună pe cap. Doctorul Barbut strigă:

— Repede o targă!

Nu se găsi targă. Un hamal sosi în goană cu un cărucior de bagaje, în care Muică fu încărcat şi transportat în biroul şefului de gară. Doctorul Barbut se aplecă peste Muică să-l examineze, dar îndată se ridică, îngrozit.

— E mort! strigă el.

Lîngă el, Dinu Viziru, galben la faţă, privea cu ochii holbaţi cadavrul lui Muică, fără să-şi poată descleşta gura.

— Ce facem acum, Dinule? îi strigă doctorul Barbut, apucîndu-l de braţ.

Şeful gării, căruia i se punea aceeaşi problemă, interveni:

— Domnule doctor, trebuie să întrebăm mai întîi la palat!

Ridică receptorul şi chemă poliţia palatului;

— Aloo, aici gara!... Acum cinci minute... A, ştiţi!... Bun!... Ce facem cu cadavrul?... Vă rog!... Aştept!

Puse mîna pe pîlnie şi se întoarse către doctorul Barbut:

— Mi-a spus să aştept pînă-l întreabă pe domnul Puiu Florescu!...

Nu aşteptă mult: peste un minut, şeful gării vorbi iar.

— Da!... Bine!... Am înţeles!... Să trăiţi!

Puse repede receptorul în furcă şi începu să strige către mulţimea care se îngrămădea în birou:

— Domnilor, vă rog să evacuaţi!... Imediat!... Vă rog!... Unde sînt jandarmii?... Petrescu! Cheamă jandarmii!... Toată lumea să iasă afară!... Aşa!

Apoi, se apropie de Barbut:

— Ordin de la palat ca domnul prim ministru să fie expediat îndată la Bucureşti, sau în vagonul ministerial, sau în cel de bagaje.

*

Pe Gogu Elefterie, preşedintele partidului „Nihil sine rex", moartea lui Muică îl îmbolnăvi de supărare. Nu pentru că fostul prim ministru i-ar fi fost prieten şi nici pentru că ar fi avut pentru el cine ştie ce stimă

deosebită. Prieten nu i-a fost răposatul. Cît despre stimă, ce stimă, Dumnezeu să mă ierte, poți să ai pentru un om care, a doua zi după ce-ți spune că decît să-i dea mîna regelui mai bine și-o taie — își pune cenușă pe cap și cerșește regelui o audiență. Altul, în locul lui, s-ar fi spînzurat. Dar el, nu !... S-a bătut cu pumnul în piept, s-a umilit, a îngenunchiat, a plîns — și pînă nu s-a văzut prim ministru nu s-a lăsat ! Cum, dar, să-ți pară rău după un asemenea om, lipsit de onoare și demnitate ? Că a fost împușcat ? Să-i fie de bine ! Mai mult nici nu merita. Așadar, supărarea lui Gogu Elefterie nu de la cel asasinat venea. Atunci, de unde ? Dintr-o direcție exact opusă : de la asasin. Asasinul era legionar. A mărturisit-o din primul moment. Fusese în ultimele alegeri candidat la deputăție pe listele legionare și pornise cu entuziasm în campanie electorală. A bătut niște jandarmi, a tăiat fire telefonice, a ocupat cu agenții lui primăria comunei Vad, l-a înjunghiat pe primar — dar tocmai cînd credea că poporul era lămurit că numai de la Aurică îi poate veni mîntuirea, s-a apucat Muică să dizolve garda de fier. Supărat, candidatul a scos revolverul și a tras. Regele, îndată, a numit un nou guvern. Tot unul liberal. Același. Numai primul ministru era altul : doctorul Gherlescu. Și doctorul Gherlescu a luat două măsuri : să proclame starea de asediu și să pregătească ceremonia înmormîntării lui Muică.

De aici, începea îngrozitoarea dilemă în care se afla Gogu Elefterie, tatăl Adrianei și președintele partidului „Nihil sine rex" : să participe, ori să nu participe la înmormîntare ? Dacă va participa, ce va spune regele? Și dacă nu va participa, ce va spune regele ? E drept că regele a dat o declarație că prin moartea lui Muică a pierdut un prieten, de care și-a dat seama că ar fi putut face mult pentru țară. Dar cine e în stare să pătrundă gîndurile regelui ? Mai ales că gurile rele spun... Haît !... Iar am luat-o razna ! Noroc că am spus-o în gînd și nu m-a auzit nimeni... Și apoi aici nu e vorba numai de rege. Mai e la mijloc și garda de fier. Garda de fier îndrăznește. Și Dumnezeu știe cine stă în spatele ei de-o face atît de îndrăzneață și cine

ştie pînă unde mai poate să-şi împingă îndrăzneala! Ei, cum să mergi la înmormîntarea lui Muică sub ochii gărzii de fier?... Ce-o să spună garda? Că Gogu Elefterie e şi el francmason, că e şi el naţional-liberal, că e şi el vîndut jidanilor... Dar cîte nu pot să spună legionarii ăştia care au început să judece cu revolverul pe om, după simpatia sau antipatia cu care el îi priveşte. Asta ar mai lipsi! Să-l împuşte şi pe el ca pe Muică... Ar fi înspăimîntător! Să-l împuşte pe el!... De ce? Cu ce a greşit el faţă de garda de fier? Cu ce? A contestat el vreodată drepturile naţiei dominante? A protestat el vreodată împotriva vreunei acţiuni care ar putea afirma legea sîngelui? S-a spurcat vreodată cu „ăia"... cu minoritarii? S-a declarat el împotriva expulzării ori suprimării tuturor acestor paşaportari? Nu! Slavă Domnului!... Poate sta în faţa legionarilor, drept şi senin, ca un om fără teamă şi fără prihană. Are conştiinţa curată!... Aşa că ar putea să se ducă şi acuma la ei, să le spună: Fraţilor, eu Gogu Elefterie... Bun!... Dar la înmormîntarea lui Muică te duci? o să mă întrebe legionarii. Aici e aici!... De dus nu s-ar duce, să nu se supere garda de fier!... Dar ce se face cu regele? Ce-o să spună regele cînd o să afle că tocmai Gogu Elefterie, şeful partidului „Nihil sine rex" nu s-a prezentat la înmormîntare? De ce?... Nu cumva Gogu Elefterie e de acord cu asasinarea lui Muică?... In numele cui este de acord? Cine i-a dat dreptul să fie de acord? Eu, regele lui?... A stat de vorbă cu mine? M-a întrebat? Pînă una alta, eu, regele lui Gogu Elefterie, am poruncit să i se facă lui Muică funeralii naţionale! Şi nu oricui i se fac funeralii naţionale. Ca să ajungi să ţi se facă funeralii naţionale, trebuie să fii cineva în ochii lui vodă!... Aşadar, ce te faci dacă, într-adevăr, regele îl regretă pe Muică?

Ceasuri întregi, ceasuri întregi s-a zbătut Gogu Elefterie între frica de a nu-l supăra pe rege şi frica de a nu-i supăra pe legionari, pentru ca în cele din urmă, experienţa lui de jurisconsult rutinat să se milostivească de el şi să-i dea o formulă mîntuitoare:

— Nu fii prost, Gogule! Ce tot stai să te întrebi dacă să te duci sau nu la înmormîntarea lui Muică? N-o să te duci! Scurt! N-o să te duci!... Nu te băga într-o afacere care nu poate privi decît pe rege şi pe legionari! Stai acasă şi fă-te bolnav pe două-trei zile... şi-ţi garantez că n-o să ţi se întîmple nimic.

*

In sala aproape goală a Ateneului, cîţiva membri ai guvernului făceau de gardă în jurul trupului neînsufleţit al fostului lor preşedinte, care zăcea întins pe catafalc între coroane şi flori. Ceilalţi foşti colegi de cabinet ai lui Muică stăteau deoparte, cu capetele descoperite şi cu jobenele îndoliate, într-o atitudine de plictiseală tristă, tristă, nespus de tristă.

— Bieţii de ei! reflectă doctorul Bratu, care făcea grup într-un colţ al sălii, cu Arghir şi cu Grigore Arţag. Ţi-e mai mare mila de oamenii ăştia! Nici nu ştiu cum suportă o asemenea corvadă.

Arţag îşi roti ochii împrejur şi zise:

— Nu s-ar putea spune că oamenilor noştri politici le vine greu să se despartă de Muică. In afară de noi, nu văd pe nimeni!...

Apoi, către Curelea de la *Democratul romîn,* care, între timp, se apropiase de ei:

— Dumneata trebuie să ştii: regele vine?

— Nu! răspunse Curelea. E răcit. Mereu cu amigdalita aceea a lui care nu-l lasă în pace. Şi în orice caz, doctorul l-a sfătuit să nu asiste la înmormîntare, pentru că trebuie să se ferească de emoţii. Prea l-a zdruncinat moartea lui Muică!

— Dar prinţul Nicolae? întrebă Arghir. De ce nu vine prinţul Nicolae să-i ţină locul?

— Prinţul Nicolae e şi el răcit!

— Pentru că e certat cu regele?

— A! De aia! făcu doctorul Bratu. Inţeleg!

Arţag se mai uită o dată prin sală şi făcu:

— Nu-l văd nici pe Traian Săpunaru!

— E la Ciucea.

— Răcit?

— Foarte răcit!
— Dar Neață?
— Și mai răcit!
— Și Slănescu o fi tot răcit?
— Ce mai întrebi? făcu Arțag. E de la sine înțeles!
— Dar Dacu? întrebă Arghir.
— Răcit și Dacu! zise, rîzînd discret, Curelea. Răcit și Jugănaru! Răcit și Crai-Voievod! Și Bagradian!... Toți sînt răciți!...
— A! Uite unul care nu vrea să răcească! făcu Arghir răutăcios, arătîndu-l pe Aureanu care, în ținută de doliu, se apropie de ei și le întinse mîna, cu aerul solemn de circumstanță.
— Îmi pare bine că v-am găsit! le spuse el, grav. Sînteți toți în păr! Numai Gogu Elefterie vă mai lipsește, ca bietul Muică să se poată lăuda că l-au însoțit la groapa de veci toate partidele istorice.
— Gogu Elefterie e răcit, domnule Aureanu! zise Curelea.
— Păcat! reflectă Aureanu.
— Nu-i nimic! făcu Bratu. Îl înlocuiești dumneata ..
— ...și cu succes! adăugă Arghir.
— Numai dacă fuzionăm! rîse Aureanu care nu se supăra pentru atîta lucru.
— Atunci, făcu Bratu, propun să fuzionați, măcar pentru înmormîntare!
Rîseră toți pe cît este permis să rîzi într-o astfel de tristă împrejurare și propunerea fu acceptată: dacă nu chiar braț la braț, dar aproape braț la braț, Arghir și Aureanu, flancați de doctorul Bratu și Grigore Arțag, pășiră, solidar, în spatele dricului, hotărîți să nu se despartă pînă ce nu vor fi siguri că tot ce s-a putut face pe lume pentru cel care a fost Muică, s-a făcut.
La înapoiere, Arghir îl pofti pe Aureanu în mașina lui. Aureanu se bătu cu mîna peste frunte, furios foc pe sine însuși:
— Păcătosul de mine!... Să uit! Trebuie să te felicit! Aud că regele ți-a dăruit o mașină!
— Este adevărat! Asta-i mașina! Dar i-am spus că o primesc nu pentru mine, ci pentru așezămintele mele!

— M-aş fi mirat să fi fost altfel! zise Aureanu, punînd piciorul pe scară. Cu modestia dumitale...

Arghir avu presentimentul că fuziunea începe să se destrame, dar, pentru ca el să nu-şi poată reproşa că are vreo vină în grăbirea deznodămîntului, schimbă vorba.

— Mi s-a spus că George Viziru a avut obrăznicia să trimită condoleanţe văduvei lui Muică! zise el. Speră, probabil, să-şi facă drum spre şefia partidului.

— Mai greu! răspunse Aureanu. La prezidenţia partidului vine Dinu. Precis!

Pe lîngă ei trecu şi le-o luă înainte, o maşină în care-l recunoscură pe Stănică Popescu.

— Uite-l pe Stan! făcu Aureanu. Cunoşti combinaţia! Tratează cu Coty vînzarea *Globului!* Ii cere cinci sute de milioane de franci.

Lui Arghir nu-i venea să creadă:

— Ce interes are Coty să cumpere *Globul?* Nu pricep!

— Păi de ce să nu pricepi? Coty este agentul lordului Rothermere...

— Da! Ei şi?..

— Şi lordul Rothermere face propagandă pentru revizuirea tratatelor în favoarea maghiarilor!

— Cu atît mai mult! Ce caută Stănică în afacerea asta, cînd el este antirevizionist?

— Ah, frate Culaie, frate Culaie! îi răspunse Aureanu cu un rînjet. Păi tocmai aici e tot chichirezul: cînd i-a propus lui Coty să-i vîndă *Globul,* Stănică i-a spus: „Nu uita, domnule Coty, că eu nu-ţi cer cinci sute de milioane numai pentru gazetă. In preţul ăsta, intră şi liga mea antirevizionistă!"... E clar? Dacă franţuzul Coty, adică englezul Rothermere, dă banii, orice opoziţie a lui Stănică Popescu la revizuirea tratatelor dispare. Liber e Rothermere să desfiinţeze îndată liga antirevizionistă şi liber e să facă din *Globul* antirevizionist, o foaie revizionistă!

— Ticălosul! mormăi Arghir, revoltat. Şi doar e bun patriot!

— Ce are a face scripca cu iepurele! răspunse Aureanu care se uită cu atîta încordare pe fereastra mașinii, încît atrase atenția lui Arghir.

— Ce-ai văzut acolo, dragă? îl întrebă Arghir pe Aureanu.

— Curios! zise Aureanu. O ambulanță a Crucii Roșii în curtea Palatului.

Arghir îngălbeni:

— Vreun accident, Doamne ferește! strigă el, speriat. I-o fi rău regelui!... Gheorghe, oprește!

Cei doi bărbați politici coborîră, precipitat, din mașină, dar nici n-apucară să intre în palat, că le ieși înainte însuși generalul Mateescu.

— Ce s-a întîmplat, domnule general? îl întrebă Arghir, pe fața căruia se citea groaza.

— Ce să se întîmple, domnule profesor?

— Dar ambulanța, domnule general? Ce e cu ambulanța?

Generalul se înveseli:

— Aaaa! Ambulanța? Nu-i nimic!... Știți că a sosit în capitală artista vieneză de cinema Nany Nany!...

Arghir nu știa. Aureanu știa.

— Desigur că știu! zise el. Și ce-i cu ea?

— Cred că n-o să fie nimic grav! zîmbi generalul Mateescu. A fost primită în audiență de rege... și acum trebuie să fie scoasă cu ambulanța!

— Asta e? izbucni Aureanu într-un hohot de rîs. Carevasăzică, maiestatea sa regele e bine! Auzi, domnule! Și noi, care, ne-am speriat de pomană!... Ei, bravo!... Să fii sănătos și să ne ierți de deranj!

Și apucîndu-l de braț pe Arghir îl trase după el, spre mașină.

— Prin urmare, îi zise el, e adevărat ce spunea Curelea, că regele nu poate veni la înmormîntare, pentru că-l supără amigdalele alea!

Orice ar fi fost dispus Arghir să-i ierte lui Aureanu, dar un singur lucru nu-i permitea: să-l ia pe rege peste picior. Ințepat, îl strivi pe Aureanu cu o căutătură de dispreț și de scîrbă, și îi șuieră printre dinți:

— Domnuleeeee...!

Și se urcă singur în mașină.

Astfel, se isprăvi şi această fuziune care trăi mult mai puţin decît spaţiul unei roze.

Regele, care-l rugase pe noul său prim ministru, doctorul Gherlescu, ca îndată după înmormîntare să vină la el, se părea că acum era perfect sănătos, pentru că se plimba prin cameră destul de bine dispus, cu o hîrtie pe care nu se îndura s-o lase din mînă. Era telegrama trimisă de Hitler, care exprima regelui şi guvernului romîn sincerele lui regrete pentru moartea lui Muică. Carol o citea, o recitea şi zîmbea. Hitler crede că a lucrat pentru interesele lui. Dar Hitler se înşeală. Deocamdată Hitler a lucrat pentru interesele mele, ale regelui Carol II. Hitler crede că m-a luat prin surpriză. S-o creadă ! N-a fost pentru mine nici o surpriză. S-au găsit chiar printre oamenii lui de încredere destui să mă informeze asupra celor ce pregătesc împotriva lui Muică. Numai că eu am închis ochii, fiindcă Hitler a înarmat mîna asasinilor, ca să tragă exact în acela pe care eu, regele Carol II, ţineam să-l suprim, pentru că era singurul om de valoare care se mai găsea în partidul naţional-liberal. Hitler credea că, prin asasinarea lui Muică, va da mai multă autoritate legionarilor. Dar încă o dată, Hitler se înşeală. Prin asasinarea lui Muică, am cele mai legale pretexte să iau împotriva legionarilor măsuri care să-i sperie şi să-i silească să mă urmeze numai pe mine. Hitler crede că prin asasinarea lui Muică mă va intimida în asemenea măsură încît mă va sili să mă scutur de sprijinul Franţei şi al Angliei. Pentru a treia oară Hitler se înşeală. Dimpotrivă ! Prin măsurile pe care le voi lua împotriva legionarilor, voi demonstra Franţei şi Angliei că sînt azi, mai mult ca oricînd, alături de ele ! De altfel, Franţa şi Anglia şi America ştiu şi aşa că în orice caz sînt alături de ele !... Unde-mi depun toţi banii pe care îi scot din ţară ?... Nu în Franţa, în Anglia şi în America?

Aşa-l găsi primul ministru Gherlescu, pe rege : satisfăcut şi optimist. Regele se interesă pînă în cele mai mici detalii de felul cum a decurs înmormîntarea lui

Muică, de arestările care s-au făcut printre membrii gărzii de fier și de starea de spirit care domnește în partid, după atentat. Apoi, îi spuse lui Gherlescu:

— Domnule doctor, dă-mi voie să-ți acord colanul ordinului Ferdinand I pentru osteneala dumitale!

Pe doctorul Gherlescu începură să-l ardă urechile. Numai de două zile prim ministru — și gata, decorat cu colanul ordinului Ferdinand I!

— Vă sînt profund recunoscător, sire! zise el, înecîndu-și lacrimile de necaz. Am făcut tot ce mi-a fost cu putință...

— Și ai făcut mult! îi răspunse regele, cald. Acuma, însă, va trebui să trecem la un guvern de concentrare. Anarhia crește. Garda de fier n-are de gînd să se astîmpere. Numai un guvern energic, de concentrare, ar putea face față împrejurărilor. Pe cine recomanzi dumneata, domnule doctor?

— Cred că numai un guvern național-liberal ar putea satisface pe maiestatea voastră!

Puțin mai tîrziu, cînd Gherlescu veni să-l informeze că guvernul a fost concediat, lui Dinu i se păru că visează urît:

— Ce faaace? După două zile? Atunci ce rost a mai avut tot guvernul?

— Un rost a avut! Să-l înmormînteze pe Muică.

— Halal rost! Prin urmare, guvernul Gherlescu a fost un guvern de înmormîntare! Am ajuns bine! Ca mîine o să-l mai vedem că-și numește guverne de un ceas, care să-i aranjeze vreun rendez-vous cu damele lui!...

— O să-l vedem, Dinule, o să-l vedem!

După ce îmbucă ceva în grabă, profesorul Arghir se retrase în birou unde putea medita mai bine dacă să spună sau nu regelui cu cîtă nerușinare vorbește despre el Aureanu. Era încă nehotărît și era încă departe de o hotărîre, cînd Nelu Pedicuristu, fost redactor la *Drumul nostru* al lui Serafim Mărunțelu și de cîteva luni prim-redactor al gazetei *Vorba rumînului,* veni la el, cu ochii rătăciți și cu părul vîlvoi:

— Domnule profesor, sînteți singura noastră speranță. Directorul nostru Naie a fost și el arestat!... Vă rog interveniți pentru el, că se duce gazeta de ripă!

Știrea i se păru lui Arghir atît de neverosimilă, încît crezu că Nelu își bate joc de el:

— Naie? Naie arestat? Ce vorbești, dragă? De unde vii? De la bodegă?

— Ba viu de la gazetă, domnule profesor! Sîntem morți, domnule profesor!... Fără directorul nostru, gazeta nu face două parale!

— Și de ce l-au arestat, dragă?

— Pentru un articol publicat acum două săptămîni, și-n care vorbea despre asasinarea lui Barbu Catargiu!... Cică ar fi fost o incitare indirectă la asasinarea lui Muică!... Și l-au închis!... Pentru un articol!

— Dar cine l-a închis? întrebă Arghir, uluit.

Vedea că Nelu e treaz și tot nu-l credea. Cine a îndrăznit să-l închidă pe Naie, pe Naie, prietenul regelui?... Pesemne că regele habar n-are de toată afacerea asta.

— Nu știu! răspunse Nelu, prudent.

— Bine! Voi interveni! Miine dimineață mă duc la rege!

— Mulțumesc, domnule profesor!... Și să vă mai spun ceva, domnule profesor! Poate n-ați avut cînd să fiți informat. Știți pe cine l-a însărcinat regele să facă guvernul? Pe Trișcă!

Arghir nici nu știu, dar nici nu se mai întrebă dacă știe ce face. Furia îi puse tocul în mînă și-i dictă să expedieze telegrafic regelui cîteva cuvinte: „Cînd Trișcă e prim ministru, Naie Naie merită măcar libertatea". Apoi înmînă lui Nelu hîrtia:

— Te rog, aibi dumneata grijă ca telegrama asta să plece îndată!...

— O expediez chiar eu, domnule profesor! Vă mulțumesc!... Noapte bună!

Arghir se uită la ceasornic și cînd văzu că e ora zece, începu să spere că cel puțin pe ziua de azi, lista necazurilor s-a încheiat. Dar trebui să aștepte foarte

puţin ca să-şi dea seama că necazul cel mare, adevăratul necaz abia e pe drum, odată cu fiu-său Mircea.

— Ai auzit, tată? strigă Mircea, cum intră pe uşă. Trişcă... prim ministru!

— Am auzit! Halal ţară!... Trişcă prim ministru, şi pe Naie îl ţine închis... Dar i-am telegrafiat regelui... să ştie!

Şi-i relată lui Mircea cuprinsul telegramei. Mircea ascultă şi se arătă foarte amărît:

— Să mă ierţi, tată, dar cred că ai greşit. Dacă ai şti ce frumos vorbeşte Trişcă de tine! L-am văzut după înmormîntare. Zicea că vrea să te vadă. E plin de recunoştinţă pentru dragostea cu care i-ai încurajat încercările lui literare din *Sămănătorul*, acum douăzeci de ani.

Arghir îşi trecu, nervos, mîna peste frunte şi peste ochi şi murmură, jalnic, ca un suspin de agonie:

— Îmi pare rău!... Dacă ştiam...

XIV

Blondă, durdulie, micuță, Valerica avea șaptesprezece ani și doi ochi albaștri de o nevinovăție demnă de pasiunea unui rege, dar n-avea noroc. Nu trecuseră nici zece minute de cînd intrase la rege și toată casa civilă și militară a curții se cutremură de vaiete, de țipete și înjurături. Îndată după aceea, o ușă se deschise cu zgomot și Valerica, proiectată ca un obuz din dormitorul regal, zăcea pe culoar, mai mult moartă decît vie, palidă, despletită, zgiriată și scuturată de hohote de plîns. Funcționarii, ofițerii, valeții, se uitară unii la alții, dar ca de obicei, rămaseră tăcuți. Singurul care vorbi fu Puiu :

— Se pare că regele nu-i mulțumit de guvern !

Puiu avea semnele lui, care nu-l înșelau niciodată. Regele, fire sensibilă, așa reacționa la cele mai mici neajunsuri politice. Mai cu seamă acuma, cînd dificultatea prin care trecea nu era mică, ci mare. Noul gu-

vern era constituit. Toate locurile erau ocupate. Numai un scaun rămînea gol: cel al ministerului de externe. Dorința regelui era ca la externe să rămînă Titulescu. Titulescu, însă, nu prea răspundea la sentimentele regelui. Încă de la Geneva a trimis vorbă că nu vrea să fie ministru de externe al acestui guvern, decît dacă i se dau garanții. Chemat stăruitor să se întoarcă în țară, Titulescu a sosit aseară la București, dar înainte chiar de a se fi prezentat regelui, a și dat presei declarații că nu preia portofoliul externelor decît numai cu garanții serioase. Era peste puterea de răbdare a lui Carol. El îl vrea pe Titulescu la externe — și Titulescu îi ține piept!... Spînul ăsta... Dumnezeu să mă ierte... are curajul să-i stea împotrivă! Plin de mînie, regele îl chemă pe Mateescu:

— Mateescule, adu-mi-o îndată pe Valerica.

Valerica a venit aseară, dar problema lui Titulescu tot nerezolvată trebui să rămînă pînă azi dimineață la 9, cînd „spînul" veni la palat însoțit de Trișcă, noul președinte al consiliului de miniștri.

— Domnule Titulescu, îi zise regele, fără dumneata, guvernul nu este guvern!

— Sire, dați-mi garanții că-mi voi putea duce mai departe politica mea democratică de la Geneva și guvernul va fi guvern.

— Ce garanții, domnule Titulescu? Noi doar avem interesul să mergem cu aliații!

— Interesul îl avem, sire, dar rîde lumea de mine. Aici se încurajează garda de fier, care este de fapt organizație nemțească, și eu să vin în apus să asigur lumea că rămînem credincioși Franței și Angliei!

— Dar, domnule Titulescu, te rog să mă ierți! interveni Trișcă. Unde vezi dumneata că noi încurajăm garda de fier? Facem arestări peste arestări și data procesului a și fost fixată.

— Știu, domnule Trișcă, dar odată cu arestările gardiștilor, v-ați găsit să urmăriți mai cu înverșunare ca oricînd, pe comuniști!... La un gardist, arestați zeci de comuniști, sau bănuiți de comunism. Asta n-o spun eu, ci mi-o spune guvernul sovietic, cu care trebuie să încheiem un pact de amiciție.

Evaziv, regele răspunse pentru Trişcă:
— Vom încheia, vom încheia!
— Va trebui să încheiem, sire! Nu de dragul Uniunii Sovietice, dar pentru că ne-o cere Franţa.
— Ştiu! făcu regele, ceva mai animat. Şi cererea Franţei va fi împlinită. De aceea te rog să fii ministrul nostru de externe. Eşti singurul în stare să ducă la bun sfîrşit o sarcină atît de puţin plăcută ca asta.
— Sire, în politică nu facem numai lucruri plăcute, ci mai mult lucruri impuse de necesităţi. Nici Franţa, care e mult mai departe decît noi de graniţa Rusiei, nu se hotărăşte cu plăcere să încheie pactul cu Moscova. Şi totuşi o face, de frica Germaniei.
Regele oftă:
— Numai că dacă ştii unde începi, nu poţi şti unde sfîrşeşti.
— Da, sire!... Dar nimeni nu poate fi atît de perspicace, încît să se pună cu totul la adăpost de surprize. Nu sînt nici eu bolşevic şi nici nu-i iubesc. Am gusturile şi preferinţele mele care sînt fundamental opuse gusturilor şi preferinţelor Moscovei. Dar un lucru e sigur: Germania revizionistă ţine să facă război. Avem vreun interes oarecare să facem război cot la cot cu o Germanie revizionistă?
— Nu! recunoscu regele. Fireşte că nu!
— Tocmai de aceea, cer garanţii!
Regele zîmbi:
— Dar ce garanţii mai bune pot da Franţei şi Angliei că guvernul meu nu se va abate de la politica lui democratică, decît numirea dumitale la externe?
— Sire, asta poate fi o garanţie faţă de Franţa şi Anglia. Dar pentru ca eu să pot fi garant, trebuie să mi se dea mai întîi *mie* garanţii.
Primul ministru, care-l cunoştea bine pe Titulescu, îi vorbi cu cele mai calde accente patetice:
— Domnule Titulescu, ţara nu se poate lipsi de talentul dumitale fără pereche, nici de adînca dumitale cunoaştere a problemelor europene. Ţara noastră n-are doi oameni ca dumneata, care să dispună de atîta competenţă juridică şi care să găsească cu atîta uşurinţă

soluția cea mai rapidă și cea mai potrivită în problemele cele mai grele. Fără exagerare, domnule Titulescu, dumneata joci un rol unic în diplomația universală și ai un cuvînt hotărîtor la Geneva, ca și în Mica înțelegere. Fără dumneata, Mica înțelegere n-ar fi luat ființă și n-ar exista, ceea ce ar fi pentru noi un adevărat dezastru. Dacă dumneata refuzi să iei în mînă externele, cauza noastră este compromisă la Liga Națiunilor, unde acest principiu democratic al egalității între statele mari și mici este apărat cu atîta talent de dumneata...

Ceva mai puțin categoric, Titulescu răspunse:

— Vreau garanții!

Regele simți că acuma e momentul să-i dea lovitura de grație și-i apucă mîna:

— Ce garanții mai mari pot să-ți dau decît dragostea și admirația mea nemărginită?

Rezistența lui Titulescu se prăbuși.

— Rămîn, sire!... Rămîn, sire, cu conștiința că servesc țara și tronul.

Regele și Trișcă răsuflară ușurați: în sfîrșit, spînul a capitulat. Și trecură îndată la cea mai acută problemă a zilei: cea a datoriilor publice. Trebuie reduse datoriile publice, pentru că țara n-are bani. Șomajul e mare. Producția, scăzută. Exportul aproape inexistent. Din cauza lipsei de bani, statul este silit să reducă salariile, țăranii nu-și pot plăti datoriile, contribuabilii nu-și pot plăti birurile. Dacă străinătatea stăruie în a cere să i se restituie sumele împrumutate, statul va trebui să reducă și mai mult salariile, să concedieze și mai mulți muncitori, să strîngă și mai mult șurubul fiscal. Lucrurile acestea vor duce la revolta întregii țări. Or, de la revoltă la bolșevizare...

— Absolut! admise Titulescu. Dacă străinătatea nu înțelege să ne reducă cifra datoriilor publice și ne lasă în mizerie, avem bolșevism.

— Și e bine? îl întrebă regele.

— Nu! Categoric nu!

— Prin urmare, vei susține memoriul? îl întrebă Trișcă.

— Cu toată energia! îi răspunse Titulescu. Franța și Anglia trebuie să ne ajute, pentru că noi numai de bolșevism n-avem nevoie.

*

Din primele zile de guvernare, Trișcă începu să bată pe la ușile șefilor politici de opoziție mai importanți, însoțit de zece agenți de poliție: opt lăsa afară și cu doi pătrundea în casă.

— Descindere? întreba, speriat, omul politic respectiv.

— Nu! răspundea Trișcă. Destindere! Destinderea este un imperativ național. Iar scopul destinderii este un guvern de concentrare!

— Cu zece agenți de poliție?

— E necesar! zicea Trișcă. De cînd cu asasinarea lui Muică, noi, factorii de răspundere ai țării, trebuie să fim foarte prudenți.

Și îngrijorat:

— Gîndește-te și dumneata! Dacă ne asasinează și pe noi... pe dumneata, ori pe mine... cine o să ne înlocuiască?

Numai atunci omul politic își amintea cît de mult îi plăcea lui Trișcă să vadă prin toate ungherele comploturi și complotiști și se liniștea: primul ministru național-liberal venea într-adevăr la el cu zece agenți de poliție nu pentru descindere, ci pentru destindere.

— Bine, domnule Trișcă! Dacă vrei destindere, fie destindere! Dar înainte de toate, alegeri.

— Ce alegeri? se mira Trișcă. N-avem parlament?

— Și vrei ca noi să ne destindem cu parlamentul dumitale național-liberal? Uiți, pesemne, în ce condițiuni v-ați aranjat majoritățile! Nu!... Dă-ne alegeri și facem destindere!

— Nu se poate!

— Nu se poate... fii sănătos!

Mai toți îi dădeau lui Trișcă același răspuns: destindere, dar cu alegeri.

La început, Arghir a răspuns ca și ceilalți: alegeri. La care, Trișcă îl luă cu altele. Avea proiecte mari

— Voi lua măsuri care vor face să vibreze țara întreagă. Voi începe cu presa.

— Ce să faci cu presa?

— O voi reglementa!

— Bun! Bun de tot! Te rog să controlezi cum convine unor ziare să apară cu un leu. De unde banii?

— O voi face!... După aceea, voi militariza universitatea. În fiecare duminică voi pune pe studenți să facă exerciții de tir!

— Ca să te nimerească mai bine! făcu Arghir, care de data aceasta nu mai putea fi de acord cu Trișcă.

— Nu! Ci ca să aibă o preocupare și o pregătire!

— Care și pentru ce?

— Pentru a apăra granițele.

— Împotriva cui?

— Împotriva dușmanilor!

— Domnule Trișcă, nu uita că deocamdată principalii noștri dușmani sînt legionarii, care trag cu revolverul.

— Vom lua măsuri! Am arestat pe toți conducătorii... Pe Aureliu Cziucziewicz, pe Zizi Grăniceru, pe Ionescu-Ciurcheni, pe Precup, pe Lulu Malacu, pe Mătase, pe Cantemireanu, pe Prapală, pe Naie Naie...

— Ba, să știi că pe Naie îl apăr! Îl apăr! Garda de fier e una... și Naie e alta. Naie este o glorie a științei noastre... Pe Naie îl apăr... E rușinos ca un savant ca Naie să scrie o carte de filozofie sub paza jandarmilor!

— Bine, domnule profesor! zise Trișcă. După cîte înțeleg, dumneavoastră sînteți pentru destindere, numai dacă-i dăm drumul lui Naie! Voi supune imediat cazul regelui! Dacă regele aprobă...

Pe Arghir începu să-l furnice pielea de spaimă. Cum de n-a înțeles că Naie, prietenul regelui, n-a putut fi arestat decît cu voința regelui — și că a pretinde lui Trișcă eliberarea lui Naie este a se pune împotriva însăși voinței regale! Descumpănit, Arghir bîlbîi:

— Dar nu m-ai înțeles, domnule Trișcă! Eu nu condiționez destinderea de eliberarea lui Naie!... Subscriu la destindere de pe acuma, cu ambele mîini. Cît despre

Naie, regele nostru este un rege înțelept și se va putea conduce singur după legile dreptății și fără îndemnurile și îndrumările mele!...

*

Cel mai dîrz dintre toți, se ținu Jugănaru:

— Dacă e vorba să ne destindem, domnule Trișcă, nu înțeleg de ce noi, național-țărăniștii, ne-am destinde cu voi liberalii și nu ne-am destinde mai bine cu național-țărăniștii!

Nu era o inspirație de moment, ci o idee pe care o rumega de cîtăva vreme și care acuma se cristalizase. În fața reacțiunii care creștea, Jugănaru era mai mult ca oricînd hotărît să ridice drapelul democrației — și să regrupeze în jurul acestui drapel pe toți fiii rătăcitori naționl-țărăniști. Totuși, Jugănaru poate nu s-ar fi hotărît să treacă imediat la acțiune, dacă Trișcă n-ar fi venit la el să-i propună o destindere între partide, ca un mijloc de apărare împotriva gloanțelor gărzii de fier. De destindere cu liberalii, Jugănaru se temea mai mult decît de gloanțe. De gloanțe, dacă ai noroc, scapi. Dar de liberali, dacă incapi pe mîna lor, poți să-ți iei, pe veci, rămas bun de la putere. Speriat, deci, Jugănaru începu lupta pentru destinderea între național-țărăniști și național-țărăniști.

— Am fost, sînt și voi fi, declara el pe la întruniri, pentru democrație. Dar prin democrație înțeleg nu democrația învechită și ruginită, ci o democrație nouă, proaspătă, activă, dinamică. Pe scurt, domnilor, o democrație corijată.

Democrat o viață întreagă, nu putea suferi să vadă democrația — obiectul dragostei lui — ruginită și învechită, ci nițeluș corijată, după cum cereau noile vremuri.

Pentru această democrație corijată, Jugănaru găsi îndată un suflet înțelegător în doctorul Bratu, șeful partidului țărănesc, care găsi și el că numai unită, democrația ar putea da la cap guvernului național-liberal.

— Ai dreptate, frate Jugănarule! Tu ai 29 de scaune în Cameră şi eu 11. Pe cînd, dacă ne-am da mîna, am avea la un loc 40. 40 nu-i nici 29, nici 11. E 40!

Reintoarcerea lui Bratu în partidul naţional-ţărănist fu sărbătorită la clubul naţional-ţărănist ca un triumf al democraţiei.

— Noi sîntem un partid de progres, un partid de crez. Zace aici ceva, în capetele noastre. Ceea ce dă farmecul vieţii noastre, e că ne-am considerat şi ne considerăm o familie. Legăturile noastre de inimă nu s-au rupt niciodată. Sînt mişcat cînd îl văd pe fratele meu din totdeauna, pe doctorul Bratu, din nou în casa noastră părintească naţional-ţărănistă.

La aceasta, doctorul Bratu răspunse cu ochii în lacrimi:

— Dacă Jugănaru, vechiul meu frate de cruce, a spus că e mişcat, el, pe care-l consider un spirit mai ponderat şi mai pozitiv, veţi înţelege de ce eu, care sînt sentimental, mă simt copleşit de o profundă emoţie... Între noi, de fapt, n-a existat niciodată vreo duşmănie personală. V-am combătut pe chestiuni de interes general...

Jugănaru îl trase de mînecă şi-i şopti:

— Las-o încurcată!... Fii numai sentimental!

— ...însă dragostea profundă dintre noi, a rămas tot timpul profundă. Am rătăcit pe toate mările şi am uitat acasă pe Penelopa. Dar Penelopa ţesea necontenit pînza solidă şi trainică a democraţiei. Vă găsesc trupeşte mai bătrîni cu şapte ani, de cînd lipsesc dintre voi. Dar vă găsesc sufleteşte cu acelaşi elan, cu acelaşi curaj şi cu mult mai mare experienţă... Pe fratele Jugănaru îl iubesc cum l-am iubit din primul moment. Faţă de domnul Dacu am o dragoste ce nu s-a clintit. Aceeaşi dragoste o am şi pentru celălalt mare bărbat de stat Crai-Voievod, care, din păcate, nu e aici, dar pe care îl asigur că sufletul meu e alături de al lui. Acum toţi avem spade puternice pentru apărarea democraţiei: spada unei democraţii corijate, cu care vom lupta pînă la moarte!

•

Ușa nu se mai închidea niciodată în celula lui Aureliu Cziucziewicz. Zeci de avocați veneau, plecau, iar veneau, iar plecau și nu-l lăsau pe „căpitan" să se odihnească o clipă. Cît zbiera el:

— Lăsați-mă în pace! Sînt și eu avocat și știu ce am de spus!

Degeaba!

— Ești tu avocat! îi răspundeau ei. Dar ești un nerod. Nu știi ce să răspunzi! Procesul e mare. Chestii complicate!... Franța!... Anglia!... Ai fost denunțat!

— Cine mi-a făcut-o?

— Se pare că Mătase! Așa spune Ciurcheni! Nu-i nimeni sigur!... Dar altul nu putea fi... S-au spus multe care nu se cuvenea să se afle!

— Dar cam ce s-a spus?

— De pildă, că în decembrie 1933, a venit pielarul Costică Sofian la Zizi Grăniceru și i-a dat douăzeci de mii de lei să pună pe un legionar să-l ucidă pe Schnitt cu care este în ceartă. Asta-i una!... A doua, că la început vroiai ca pe Muică să-l ucidă Mătase, nu ăștia. Dar Mătase a refuzat și atunci l-ai amenințat că-l dai afară din gardă și că nu-ți iei nici o răspundere dacă i se întîmplă ceva... A treia: că după ce Muică a fost ucis, tu l-ai chemat pe Mătase și i-ai spus că dacă vrea să se reabiliteze și să-și reia locul în gardă, atunci să facă bine și să arunce în aer dricul lui Muică, la ieșirea din Ateneu...

Cu ochii mari, fioroși, Aureliu răcni:

— A îndrăznit Mătase să...

— A îndrăznit! Dar mai e o chestie delicată la mijloc: el și alții ca el au început să întrebe în gura mare, unde ai dormit în noaptea de 30 decembrie, cînd Muică a fost asasinat!... Că dinadins ai lansat zvonul, ba că te-ai fi ascuns la legația germană, ba că ai trecut granița în Germania. In realitate ai rămas aici!... Și asta întreabă ei: unde te-ai ascuns în noaptea de 30 decembrie? La cine ai dormit în noaptea de 30 decembrie?

— Da' ei ce zic? întrebă, şiret, Aureliu.

— Ei zic că ai fi dormit la o doamnă B. din strada Nicu Vodă nr. 13.

— Şi eu ce să zic?

— Să nu zici nimic! Să zici că n-ai nici un amestec în afacerea asta şi că regreţi moartea lui Muică, pentru că a fost bun romîn.

*

După ce fură interogaţi cei trei acuzaţi ca asasini materiali ai lui Muică, tribunalul trecu la asasinii morali.

Audierea lui Aureliu — judecat ca prim autor moral al asasinatului — fu pentru public o mare decepţie. Fiecare era sigur că Aureliu nu va vorbi, ci va împroşca tribunalul cu focuri de mitralieră. Cînd colo, Aureliu nu părea de loc fioros. Tînăr, chipeş, cuminte şi cu desăvîrşire nevinovat.

— Resping ideea de complot, zise el, pentru că noi nu lucrăm pe plan prezent! Nu dorim să guvernăm acum, pentru că nu sîntem pregătiţi. Ne dăm seama că sîntem tineri. Noi facem operă de educaţie pentru viitor. Romînia nouă vrem s-o cucerim, nu s-o luăm cu sila. Dacă această Romînie nouă, pe care o voim, ni s-ar da gratuit, dacă ni s-ar face cadou, am refuza-o. Noi vrem o Romînie în care să putem rezolvi, cu ajutorul naţiei, toate problemele mari: problema moţilor, problema maramureşenilor, problema aromînilor, problema invalizilor, problema văduvelor, problema orfanilor, problema romînilor de peste hotare, problema jefuitorilor banului public, problema sinecuriştilor, problema politicianismului, problema jidănească, problema Romîniei econome... Sufletul creştin trebuie schimbat. Ne trebuie o Romînie econome. Ce poate zice de noi străinătatea, căreia îi cerem credit, cînd împărţim în fiecare ajun de sărbători jucării de zeci de milioane!...

— Dar cu uniformele ce este?

— Nimic! Ne-a plăcut să fim în uniformă. Mai sînt şi alte organizaţii uniformiste în ţară.

— Şi fondurile?

— N-avem fonduri! Se spune că Hitler ne dă fonduri. Nu-i adevărat! Se spune că am fi fabricat bani falşi la Răşinari. Nu-i adevărat. Se spune că avem o echipă a morţii. Nu-i adevărat.

— Totuşi, există o echipă a morţii...

— Este o glumă! Denumirea asta şi-au luat-o douăzeci de camarazi de-ai noştri, din fantezia lor. Mai erau şi alte echipe. Una se numea „Ce-ţi pasă", alta „Aşteaptă"!

— Dar cu limbajul pe care-l folosiţi în scrisorile voastre?

— Tot o joacă! Este o amintire de pe vremea cînd urmam şcoala militară de la Mănăstirea Dealului!

— Dar de ce-i ziceţi gărzii de fier „legiunea arhanghelilor Mihail şi Gavril"?

— Şi asta e o amintire de la Mănăstirea Dealului, unde se păstrează craniul lui Mihai Viteazul!

— Şi de ce te-ai ascuns în noaptea de 30 decembrie, că n-ai putut fi găsit de poliţie?

— Nu m-am ascuns! Eram în ajun de sărbătoare şi pentru că nu vroiam să fiu singur, m-am dus la un prieten să stau de vorbă cu el. Şi fiindcă s-a făcut tîrziu, am rămas acolo să dorm!

— Ce părere ai despre asasinarea lui Muică?

— Sînt creştin şi regret sincer că a fost împuşcat. Era bun romîn!

Al doilea autor moral, în ordinea importanţei, era generalul Zizi Grăniceru, care vorbi, clipind mereu, şugubăţ, din ochi, către membrii tribunalului:

— Eu, onorat tribunal, sînt un om serios. Nu mint. Să-i sară ochii cui minte. Eu sînt un om sănătos. De cînd am fost bolnav în copilărie de febră tifoidă, n-am mai fost bolnav toată viaţa nici de guturai. Dar îmi place să glumesc, pentru că sînt un om vesel. O dată, cu ani în urmă, am intrat la Capşa, călare pe umerii unui prieten. A rîs lumea, am rîs şi eu. Am făcut rău cu asta? Altă dată, stăteam în fotoliu la teatru şi am văzut un amic în lojă la etajul întîi. M-am căţărat pe stîlp şi am ajuns pînă la el. Am făcut rău cu asta? Pe front, cred că ştiţi că nu mi-a fost frică de nemţi. Cînd s-au apucat să-mi atace

cu tunurile poziția, m-am întors cu spatele la ei, mi-am dat jos pantalonii și m-am pus pe vine: na, bombardați! Sînt un om vesel. De aia am și denumit asociația noastră: „La politicianul vesel". Cu glume cîștigi pe romîn, nu cu bățul. Rău n-am făcut în viața mea, nimănui...

— Dar se spune că în casa dumitale s-a pus la cale complotul împotriva lui Muică!

— Cine zice, minte! În casa mea nu permit să se pună la cale comploturi împotriva oricui o fi, cu atît mai puțin putea fi vorba despre un complot împotriva lui Muică, pe care l-am stimat, pentru că era bun romîn!

Veni apoi la bară, al treilea autor moral, romancierul Ionescu-Ciurcheni.

— Ați avut relații politice cu Aureliu Cziucziewicz?

— Eu nu fac politică! răspunse Ionescu-Ciurcheni.

— Totuși ați candidat pe listele gărzii!

— Da! Au făcut-o și alții! Dar eu n-am candidat ca membru al gărzii, ci ca invitat al lui Aureliu Cziucziewicz, pe care-l cunosc. Pe ceilalți acuzați, nu i-am văzut niciodată. Sînt prieten numai cu intelectualii. Pe banca acuzării sînt numai trei intelectuali: Eu, Precup și Zamfir Vasilescu.

— Păi sigur! sări Zizi Grăniceru, roșu de indignare. Noi ăștialalți sîntem niște tîmpiți!

— Dar ce părere aveți despre asasinarea lui Muică?

— O regret, pentru că Muică era bun romîn!...

Tribunalul ascultă apoi pe martori. Din partea acuzării fuseseră chemați 45. Din aceștí 45, 12 s-au recuzat ei înșiși. Au rămas 37. Din acești 37, 11 au fost recuzați de apărare. Au rămas 26... Di acești 26, 7 s-au îmbolnăvit. Au rămas 19. Din acești 19, 18 au răspuns că nu știu nimic. A rămas 1. Acest 1 a răspuns că a fost chemat la poliție și învățat să răspundă că a auzit cum că legionarii s-ar fi gîndit că dacă ar putea să organizeze de Paști un pelerinaj la mormîntul lui Mihai Viteazul, ar putea, acolo, să... Lămurit, tribunalul nici nu-l mai ascultă pînă la urmă și lăsă întreaga sarcină a acuzării numai pe seama procuro-

rului. Cu martorii apărării lucrurile au mers mai greu. Erau 809 şi n-a fost recuzat nici unul. Foşti miniştri, ofiţeri superiori, înalţi funcţionari, profesori universitari, scriitori şi nenumăraţi studenţi. Au fost audiaţi mai întîi studenţii:

— Cum te cheamă?
— Niculae Niculescu!
— Profesia?
— Student.
— Din ce trăieşti?
— Agent de poliţie.
— Ce ştii?
— Nu ştiu nimic!

Altul:

— Cum te cheamă?
— Ion Ionescu.
— Profesia?
— Student.
— Din ce trăieşti?
— Agent de poliţie.
— Ce ştii?
— Nu ştiu nimic!

Al treilea:

— Cum te cheamă?
— Mihai Mihăilescu.
— Profesia?
— Student!
— Din ce trăieşti?
— Agent de poliţie!
— Ce ştii?
— Nu ştiu nimic!

Zeci şi zeci de martori, dădeau aceleaşi răspunsuri: studenţi... agenţi de poliţie...

— Dar de ce i-a adus apărarea, dacă nu ştiu nimic?

— Ca să spună că nu ştiu nimic.

La urmă, fură ascultaţi martorii importanţi ai apărării: şefii politici ai partidelor de opoziţie.

Întrebat cum consideră dizolvarea gărzii de fier, din punct de vedere legal şi politic, mareşalul Neaţă, şeful partidului poporului, răspunse:

— N-am pe ce să mă bazez pentru a-mi exprima o părere definitivă asupra dizolvării. Pot să vă spun că am avut nu de mult o lungă convorbire cu Aureliu Cziucziewicz. Mi-a propus o colaborare. L-am întrebat ce urmăreşte el cu garda lui. Mi-a răspuns că garda lui vrea însănătoşirea Romîniei. I-am arătat că-mi pare bine, pentru că asta vreau şi eu. Dar nu ne-am înţeles pe chestia scaunelor.

— Dar pe generalul Grăniceru îl credeţi capabil de complot ?

— Nu ! Se poate ca uneori, fiind înfuriat, să procedeze cu violenţă, dar de un complot nu-l cred capabil!

Aureanu, şeful partidului uniunii agrare, fu întrebat ce crede despre garda de fier.

— Ştiu că garda nu mă simpatizează ! răspunse el.

— Dacă aţi fi fost dumneavoastră ministru de interne, în locul lui Muică, ce-aţi fi făcut gărzii de fier?

— Dacă aş fi fost ministru de interne, aş fi încercat mai întîi să fac cu ei un cartel. Dacă nu aş fi reuşit, i-aş fi lăsat liberi să-şi ducă în voie campania electorală, dar vă asigur că n-ar fi pătruns în parlament decît 7—8 inşi dintre ei.

Chemat ca martor de tribunal, Iulian Dacu veni la proces cu sabia democraţiei corijate, scoasă din teaca naţional-ţărănistă împotriva reacţiunii naţional-liberale.

— Profesia, domnule Dacu ?

— Proprietar !

— Socotiţi că dizolvarea gărzii de fier e ilegală şi inoportună ? îl întrebă apărarea.

— O socotesc ilegală şi inoportună. Este ilegală, pentru că nu se sprijină pe nici un text din constituţie — şi inoportună pentru că politiceşte nu ajută la nimic.

Apăru în sfîrşit şi Crai-Voievod, cu drapelul democraţiei corijate larg desfăcut.

— Profesiunea ?

— Proprietar !

— Ce credeţi despre garda de fier ?

— În 1928, cînd am venit pentru întîia oară ministru de interne, mişcările studenţeşti erau în toi.

Era de datoria mea să menţin ordinea. Mi-am adus aminte că am fost şi eu cîndva student şi am luat contact cu capii studenţimii, prin şeful meu de cabinet Michiduţă, care avea şi părţi bune şi părţi rele, şi le-am spus: Băieţi, eu nu vreau să scot armata împotriva voastră. Armata e făcută să apere ţara de duşmani, nu să împuşte pe cei mai buni fii ai noştri. Vă dau, aşadar, toată libertatea. Faceţi ce vreţi, numai să fie linişte. Am stat de vorbă apoi de mai multe ori cu domnul Aureliu Cziucziewicz. L-am rugat să-mi lămurească şi mie misterul care există în mişcarea sa şi i-am arătat că o doctrină antisemită nu se poate construi. Eu nu sînt antisemit. Evreii nu vor să mă creadă. Totuşi, le-am dovedit-o. În 1930 i-am sfătuit pe evreii noştri să stăruie pe lîngă evreii americani să ne dea cîteva milioane de dolari şi le garantez liniştea. Le-am făcut propunerea aceasta numai din simpatie pentru ei. Dar ei nu m-au înţeles şi n-au făcut nimic. Mi-a părut rău, dar am rămas filosemit. De aceea am stat de atîtea ori de vorbă cu domnul Aureliu Cziucziewicz, ca să-l pot controla şi să nu-l las să facă pozne. Şi domnul Aureliu Cziucziewicz mi-a promis că nu se va atinge de evrei. Am fost, deci, foarte amărît, în vara lui 1930, că s-a dat foc Borşei. Am crezut că domnul Aureliu nu se ţine de cuvînt şi că ar fi prefăcut Borşa în cenuşă pentru că ar fi tîrg evreiesc. Dar cînd am auzit chiar din gura domnului Aureliu: „Domnule ministru, vă dau cuvîntul meu de onoare că n-am dat foc Borşei pentru că ar fi tîrg evreiesc, ci pentru că e tîrg comunist!" mi-am dat seama că domnul Aureliu este un bun romîn şi un om de cuvînt şi m-am bucurat mult. Ca şi mine, domnul Aureliu n-are nimic cu evreii, ci numai cu comuniştii! De asta-l iubesc. Se afirmă că i-aş fi dat bani. Fireşte că i-am dat. De ce să nu-i dau? Nu este şi el romîn ca şi noi? Dar de ce i-am dat? Pentru căminul studenţesc de la Iaşi. Şi i-am mai dat! De ce să nu-i dau, cînd el vrea binele ţării şi-şi pune viaţa în joc să scape ţara de comunişti? Se zice, apoi, că eu aş fi redactat manifestul gărzii de fier. Nu-i adevărat! Domnul Aureliu mi-a adus manifestul doar să-l văd şi la

nevoie să-l corijez! L-am citit şi am adăugat numai vreo trei-patru cuvinte! Asta nu se cheamă că aş fi autorul manifestului ci, în cazul cel mai bun, un colaborator! Eu, domnilor, trebuie să ştiţi, iubesc tineretul şi-l ajut cum pot, aşa că sînt mîndru să afirm că mă consider părintele spiritual al gărzii de fier, ba, ceva mai mult, naş al gărzii de fier. Cît despre moartea lui Muică, o regret profund şi-mi pare bine că toţi conducătorii mişcării gardiste o regretă la fel de profund!

Termină, se înclină în faţa curţii şi se îndreptă spre ieşire. Toţi membrii curţii şi întreaga sală se ridică şi rămase în picioare, în semn de respect, pînă ce fostul prim ministru naţional-ţărănist trecu pragul şi dispăru.

Prin fereastra deschisă, voievodul Mihai auzea ciripitul vrăbiilor care se scăldau cu voluptate în razele soarelui de aprilie, dar nici nu se gîndea să coboare în parc unde-l aşteptau, cu mingea, colegii de clasă. Avea ceva mai bun de făcut: să citească ziarele. Printre altele, voievodul Mihai moştenise pasiunea lui Carol II, voievodul culturii, pentru romane poliţiste. Cu atît mai mult se bucura prinţul dacă romanele acestea poliţiste se sprijineau pe realităţi. Or, aproape zilnic, pe pagini întregi, cu fotografii de cadavre şi de asasini, presa publica reportaje asupra crimelor şi jafurilor de pe întreg cuprinsul ţării. Dar reportajele de azi erau pentru voievodul Mihai mai senzaţionale ca oricînd, pentru că cei doi eroi ai crimei erau şi de o vîrstă apropiată de a lui şi elevi ai liceului Lazăr, căruia-i aparţinea clasa lui princiară. Voievodul citea, dar era atît de surescitat, încît nu-şi găsea locul nici pe scaun, nici pe divan, nici pe pervazul ferestrei. Trăia, palpitînd din toată făptura lui de adolescent curios şi dornic să facă tot ce-i dictează impulsiunile lui năvalnice şi necontrolate, fiecare amănunt al asasinatului. Ucigaşii erau doi băieţi de familie. Tatăl unuia era consilier de curte, iar al celuilalt era avocat. Aveau ce mînca — aşa că nu pentru mîncare au ucis, ci

pentru aventură. Şi au plecat în căutare de senzaţii, înarmaţi cu de toate: cu cîte un revolver, cu o daltă, cu o lampă electrică de buzunar, cu măşti. Au pîndit victima din stradă. Au aşteptat pînă au văzut că se stinge lumina din dormitor şi au mai lăsat să treacă o jumătate de oră, pentru ca omul să poată adormi. Au sărit apoi gardul, au demontat o fereastră, au pătruns în birou, în sufragerie, în hol — dar n-au găsit nimic: doar două-trei creioane şi un stilou.

— Ah! făcu Mihai, izbind cu pumnul în gazetă. Ghinioniştii!

Rămînea dormitorul. Unul s-a strecurat înăuntru, iar celălalt a rămas să stea de pază la uşă. Victima, un om zdravăn, s-a trezit tocmai atunci — şi s-a năpustit asupra lor. Dar băieţii au tras în el şi au fugit. Din zăpăceală, unul şi-a pierdut în hol pălăria şi ochelarii. Pălăria a fost găsită de poliţie şi expusă pe Calea Victoriei, în vitrina unei librării, pentru ca doar-doar s-o găsi cineva să identifice pe proprietarul ei.

Ucigaşii s-au despărţit, s-au dus fiecare acasă la el, să se culce, au dormit liniştiţi şi a doua zi au venit la şcoală, unde au asistat la cursuri, atenţi şi cuminţi. Erau formidabili! For-mi-da-bili!... Dar nu numai ei, ci şi toţi colegii de clasă... Amănuntul îi dădea prinţului fiori de entuziasm: din prima zi, ceilalţi elevi spuneau unuia din asasini: „pălărie". ...Era cel care-şi pierduse pălăria... Toţi, prin urmare, ştiau că el este asasinul, dar nici unul din ei n-a vrut să-l denunţe. Se mulţumeau să glumească. Glumeau prieteneşte pentru că-l admirau toţi.

— Ăştia sînt oameni! îşi zise Mihai. Adevăraţi oameni!

Aşeză cu grijă teancul de gazete, se uită pe fereastră şi se hotărî să coboare în parc. Pe sală, se întîlni cu generalul Spiru Maramă, prefectul capitalei, care părea foarte grăbit. Cînd îl văzu pe Mihai, se opri:

— Alteţă, dacă nu ştiţi, am onoarea să vă raportez eu. Procesul s-a terminat. Au fost condamnaţi numai cei trei asasini ai lui Muică. Cziucziewicz şi toţi ceilalţi au fost achitaţi.

De bucurie, Mihai nu se mai putu stăpîni:

— Ura! Trăiască tata!

Spiru Maramă luă poziţia de drepţi şi răcni, ca la paradă:

— Trăiască regele! Ura!

Apoi, către prinţ:

— Mă iertaţi, alteţă, dar trebuie să plec la Sinaia, îndată. Poruncă de la maiestatea sa regele... De azi înainte, poliţia oraşului Sinaia trece iar sub ordinele mele.

XV

— Bagradian la Berlin ! Ce caută Bagradian la Berlin ? Bagradian e secretarul general al partidului național-țărănist ! Ce caută un reprezentant al democrației național-țărăniste la hitleriștii de la Berlin ?...

Era de necrezut ! Urla Capșa, urlau partidele politice, urla presa democratică ! Bagradian la Berlin !... Bagradian ține la Berlin o conferință despre Romînia, sub auspiciile universității din Berlin, care a dat foc anul trecut tuturor cărților cu conținut democratic ! Bagradian vorbește despre criza în produsele agricole și despre necesitatea de a se încheia acorduri economice între statele agrare și cele industriale, fără să-l supere că sînt de față membri ai guvernului nazist, profesori naziști, economiști naziști, oameni politici naziști, studenți naziști — numai public nazist. Bagradian a acceptat ca la dineul organizat în cinstea lui de către legația romînă din Berlin,

să vină însuşi Goering, primul ministru al Prusiei şi Krossyk-Buelow, ministrul de finanţe al Germaniei, şi Schacht, preşedintele Băncii Reichului... Bagradian a acceptat ca von Neurath, ministrul de externe al Germaniei, să-i ofere un dineu... Bagradian a acceptat ca Schacht să-i ofere şi el un dineu... Bagradian a acceptat toate onorurile acestea... Ce a căutat Bagradian la Berlin? Ce a urmărit Bagradian cu vizita lui la Berlin?...

In timp ce-şi desfăcea bagajele, Bagradian asculta pe Jugănaru care-i povestea cît de surprinsă a fost lumea pe aici de călătoria lui la Berlin — şi era îngrijorat. Ştia că toţi duşmanii lui, indiferent din ce tabere ar fi — de dreapta ori de stînga — vor sări pe el să-l sfîşie în bucăţi, pentru că l-au prins cu mîţa în sac. S-a demascat! Jură pe democraţie, atacă partidele de dreapta, dar cînd îi ajunge cuţitul la os, face şi el ce fac toţi ceilalţi: aleargă la Berlin să-i pupe picioarele lui Hitler.

Lui Bagradian îi venea să plîngă de necaz. Cine pune la îndoială sentimentele lui este un adevărat criminal. Un cîine! Un monstru! Ca şi cum el s-ar fi dus la Berlin cu dragă inimă şi din proprie iniţiativă! Ce oameni, ce oameni! Să condamne, aşa, fără să se întrebe de ce şi în ce măsură e vinovat! A plecat la Berlin. E un fapt! Dar numai el ştie cît de greu s-a hotărît să întreprindă această călătorie. Dacă ar fi fost după el, nici în ruptul capului n-ar fi făcut-o. Dar i-a impus-o partidul. Imperativele politice deveniseră în ultima vreme atît de presante, încît a trebuit să se încline în faţa voinţei partidului. Altă soluţie nu exista. La început, şi Dacu, şi Jugănaru, şi Bratu, şi el, au sperat că după o lună-două, regele va acorda lui Trişcă colanul ordinului Ferdinand I — şi-l va da pe uşă afară. Dar speranţele lor au fost crunt înşelate. Trişcă se ţinea bine în şa. Dacu, Bagradian, Jugănaru şi Bratu s-au speriat şi au început să strige că asta-i dictatură şi că nici poporul romîn, nici ei nu vor dictatură.

— Poporul romîn nu vrea, nu cere, n-are nevoie de dictatură! zicea Bratu, bătînd cu pumnul în tribună.

La noi nu se poate spune că democrația a dat faliment, pentru că noi nici n-am avut pînă acum democrație adevărată. Abia acum se ivesc zorile ei. Și ca s-o împiedice să răsară, se încearcă de către unii instaurarea unui regim de dictatură. Să încerce, dar se vor izbi de piepturile noastre, ca de niște stînci de granit.

Ca să moaie inima lui Carol, zicea și Jugănaru :

— La noi dictatura nu poate prinde, cînd avem un rege tînăr și muncitor. Dictatura lui Aureanu, sau a lui Traian Săpunaru, este bună numai pentru bucătăresele de la palat.

Dar și asta a fost degeaba. Trișcă mergea înainte — și regele nici nu se mișca. S-au sfătuit Dacu, Jugănaru, Bratu și Bagradian ce să facă și au căzut de acord că trebuie să încerce din nou o apropiere de liberali. Era tocmai bine, pentru că și la liberali creșteau nemulțumirile. Dinu Viziru, noul șef național-liberal, era supărat pe Trișcă, șeful guvernului, pentru că ar trăda linia Vizirilor și s-ar ține tot mai mult de poruncile regelui. S-au întîlnit Jugănaru cu Dinu, au stabilit, în mod ferm, pe cuvînt de onoare, că de aci înainte vor reveni la tradiția istorică de sub vodă Carol I : eu patru ani... tu patru ani... eu patru ani... tu patru ani și așa mai departe... Apoi, ca încheiere, național-țărăniștii au declarat public că vor sprijini pe național-liberali să guverneze în liniște.

— Este, din partea noastră, un gest de o mare frumusețe morală ! spuneau chiar național-țărăniștii.

Socoteala a fost bună. Dar treaba a ieșit prost. Credea și Bagradian, ca și ceilalți amici din conducere, că Trișcă nu mai are mult de trăit — așa că de ce nu și-ar asigura de pe acuma, prin acest gest de o mare frumusețe morală, recunoștința liberalilor care azi-mîine vor fi iar în opoziție ? Pînă la un anumit punct, optimismul național-țărăniștilor a fost întemeiat ; într-o zi, mult așteptata criză de guvern s-a produs. Mare a fost bucuria lui Dacu, a lui Jugănaru, a lui Bratu, a lui Bagradian. Trișcă zvîrlit pe culoar, ca Mița, Margareta ori Margot — și național-țărăniștii, poftiți la palat ! Cinci ore, însă, le-a fost deajuns să se trezească : nu la o schimbare de guvern

s-a gîndit regele, ci la o simplă remaniere. Cît despre Trişcă, în loc să iasă mai mic din afacerea aceasta, a ieşit încă şi mai mare. Pe lîngă funcţia de prim ministru, Trişcă primea şi portofoliul războiului.

Trişcă la război? Era grav. Mirosea a stabilitate! Ministerul războiului însemna înzestrarea armatei... însemna sufletul regelui, cugetul regelui, viaţa regelui... Inzestrarea armatei! Chestie gingaşă înzestrarea armatei, cînd şi un copil ştie că armata e baza!... Şi Trişcă era categoric:

— Totul pentru armată, nimic ce n-ar fi pentru armată!

Situaţia devenea desperată. Numai un act curajos mai putea salva partidul naţional-ţărănist din ghearele mizeriei opoziţioniste, a declarat Jugănaru într-o discuţie intimă cu Dacu şi Bagradian. Aici trebuie lovit departe. Nu în rege. Ar fi prea puţin. Ci direct în francezi şi englezi. Actul va fi cu atît mai eficace cu cît vine de la naţional-ţărănişti, singurii stegari ai democraţiei romîne — singurii apărători credincioşi ai alianţei cu Franţa şi Anglia. Un factor responsabil al partidului naţional-ţărănist trebuie să se ducă la Berlin, să stea de vorbă cu hitleriştii. Asta-i va speria pe englezi şi francezi, care vor înţelege că dacă-l mai lasă pe Carol să-şi facă de cap şi să ţină la putere pe liberali, totul e pierdut aici pentru democraţie. Cel mai indicat să-i reprezinte pe naţional-ţărănişti la Berlin era Bagradian, secretarul general al partidului. Om cu carte, expert în problemele economice, bun cunoscător al limbii germane, destul de abil în a spune multe fără să spună nimic, Bagradian îşi va împlini cu cinste sarcina de a sta de vorbă cu hitleriştii, spre a-i pune pe gînduri pe francezi şi englezi.

Bagradian s-a supus, a plecat, şi-a împlinit misiunea... şi acuma, trebuie să dea socoteală nu partidului, ci lumii întregi.

— Ce ne facem, Jugănarule? îl întrebă el, necăjit, pe Jugănaru.

Jugănaru i se uită ţintă în ochi:

— Fă numai ce-ţi dictează conştiinţa.

Bagradian avu, în mai puțin de un sfert de oră, ocazia să facă numai ceea ce-i dictează conștiința, cînd i se anunță amicul Nectarie.

— Ce faci, nene? îl interogă Nectarie mai mult cu rînjetul, decît cu vorbele. Ai sosit de la Berlin?

— Am sosit!

— Dar ce ai căutat acolo?

Aceeași întrebare: ce a căutat acolo! Scos din fire, Bagradian îi răspunse repezit:

— Nu știu ce găsiți voi grav în vizita mea la Berlin. Am vorbit despre industrializare și reagrarizare. N-am făcut nici o declarație politică. N-am căutat nici un contact politic.

— Dar cu Goering ai stat de vorbă? Dar cu Schacht? Dar cu Krossyk-Buelow?

— Asta am făcut-o pentru informația mea personală.

— Și banchetele alea?

— Au numai semnificația curtoaziei internaționale.

— Ce vorbești? Carevasăzică, oricine vine din Romînia în țara în care nu ai voie să mănînci decît un singur fel de mîncare, i se dau banchete. Așa, de pomană!

— De pomană! zise, convins, Bagradian.

— Chiar dacă ar fi comunist?

— Nu!

— Chiar dacă ar fi catolic?

— Nu!

— Chiar dacă ar fi evreu?

— Nu!

— Chiar dacă ar fi împotriva revizuirii tratatelor?

— Nu!

— Chiar dacă ar fi pentru un pact cu Uniunea Sovietică?

— Nu!

— Chiar dacă ar fi împotriva ororilor care se comit în lagărele naziste?

— Nu!

— Carevasăzică, nu! Atunci de ce te mai lauzi că te-au hrănit de pomană, cînd nici măcar un pahar de

apă nu ți-au dat de pomană! Pe tine, naziștii te-au primit... și te-au primit cu atîtea onoruri... pentru că *nu* ești comunist, *nu* ești catolic, *nu* ești evreu, *nu* ești împotriva revizuirii tratatelor și *nu* ești împotriva ororilor! Așa musafir mai zic și eu!... Merită banchetele și discursurile alea!

— Dar nu înțelegi că am venit în Germania numai pentru informația mea personală?

— Înțeleg, înțeleg! Dar s-au mai dus și alții în Germania nazistă pentru informația lor personală și astăzi, dacă n-au fost uciși pe loc, le putrezesc oasele în lagăre sau pușcării. Pe cînd pe tine, te-au primit cu banchete și ți-au strîns mîna toate căpeteniile încîrligaților de la Berlin. De ce? Probabil pentru că veneai în numele democrației național-țărăniste!

— Pot să-ți bați joc de noi, dar să știi că noi rămînem democrați, așa cum am fost de la început. Iar în politica externă, partidul nostru rămîne, invariabil, în lagărul antirevizionist!

Nectarie își strecură, din ochii lui mici, o privire care se înfipse ca un ac înroșit în inima lui Bagradian:

— Foarte frumos că mi-o spui mie, amice Bagradian. Vorba e: lui Goering i-ai spus-o?

*

Ca ministru de externe Titulescu era foarte ocupat: de dimineață pînă noaptea tîrziu trebuia să demisioneze, ori să amenințe cu demisia. Ce făcea în politica externă, desfăcea guvernul prin politica lui internă.

Zilnic ministrul Franței venea să-i pună întrebări — și el, de necaz că nu le poate da nici un răspuns plauzibil, chema pe Trișcă la telefon și țipa:

— Am demisionat!

Ori se ducea la rege.

— Sire, voi fi silit să demisionez.

Lucrurile se repetau zilnic — și uneori de două sau chiar de trei ori pe zi. Ziarele își făcuseră o rubrică permanentă din demisia lui Titulescu: Titulescu va demisiona! Titulescu a demisionat! Titulescu revine asupra demisiei, cu condiția ca...

Condamnarea numai a celor trei autori materiali ai asasinării lui Muică și achitarea tuturor conducătorilor gărzii de fier, a fost pentru Titulescu un moment greu. Ministrul Franței nu și-a ales termenii spre a-i arăta îngrijorarea.

— Excelență, n-avem obiceiul să ne amestecăm în treburile interne ale unor țări străine — și cu atît mai puțin în treburile interne ale unui aliat ca Romînia. Dar garda de fier este o organizație revizionistă, în primul rînd antifranceză, întreținută de Hitler, așa că fiecare crimă săvîrșită de legionari și nepedepsită de dumneavoastră este o încurajare directă dată lui Hitler, ceea ce este tot una cu o desconsiderare a intereselor Franței. Dar mai e încă ceva: Franța încheie tratatul de amiciție cu Uniunea Sovietică. Romînia va trebui să încheie și ea un asemenea tratat cu Uniunea Sovietică. Oare guvernul dumneavoastră, excelență, crede că se poate crea prin crimele și procesele acestea o atmosferă prielnică unui acord cu sovieticii?

Titulescu a tăcut și numai după ce ministrul Franței l-a părăsit, și-a dat drumul nădufului:

— Demisionez! Am demisionat! Nu mai vreau să știu de nimic! Mă faceți de rîs! Am ajuns o păpușă în mîinile voastre!... Plec! De data aceasta este irevocabil!

N-a fost irevocabil. Timp de zece minute regele i-a ținut mîinile între ale lui și a pus în privirea ochilor lui albaștri atîta elocință, încît Titulescu s-a lăsat iar convins și s-a înapoiat iar la ministerul de externe, unde peste cîteva zile veni iar ministrul Franței să-i pună întrebări:

— Excelență, ce a căutat Bagradian la Berlin?

Titulescu se supără. Franța, mă rog, e Franța. Noi și Franța... Franța și noi... chestia-i limpede! Totuși, orișicît... să ceri socoteală guvernului pentru ceea ce face opoziția, e cam exagerat...

— Opoziția, zise el, este liberă să facă ce vrea. Noi nu putem opri pe Bagradian să se ducă la Berlin, dacă așa a crezut el că-i mai bine pentru interesele partidului național-țărănist!

— Sînt perfect de acord cu dumneavoastră, excelență! îi răspunse ministrul Franței. Asupra lui Bagradian nu puteți avea nici o autoritate legală să-i interziceți voiajul. Dar asupra ministrului romîn de la Berlin aveți autoritate, sau nu? Aveți! Atunci cum se face că nu i-ați interzis lui... cel puțin lui... să-i organizeze lui Bagradian un banchet? Cine a dat voie acestui reprezentant al dumneavoastră la Berlin să organizeze, în genere, un banchet, în cinstea unuia din cei mai crînceni opoziționiști ai regimului național-liberal... și apoi, cine i-a dat voie să cheme la acest banchet pe toți șefii regimului nazist de la Berlin? A lucrat ministrul dumneavoastră din proprie inițiativă? În acest caz, de ce nu l-ați destituit imediat? Și dacă nu a făcut-o din proprie inițiativă, din inițiativa cui a lucrat și din ordinul cui?

Titulescu nici nu îndrăznea să se uite în ochii ministrului Franței. Se știa nevinovat, dar cu atît mai mare îi era umilința. Înainte de toate, îi era rușine că ministrul romîn de la Berlin și-a permis să organizeze banchetul fără să-i fi cerut lui, în prealabil, avizul. Îi era rușine în al doilea rînd că, în genere, un astfel de banchet a putut avea loc. Și în sfîrșit, îi era rușine că ministrul Franței deținea anumite informații pe care el nu le avea. Din tot ce i-a spus, se vedea că ministrul Franței nu face cu el numai speculații și nu insinua afirmații pe bază de simple deducții. Știa ceva ce nu știa el! Ce?

Ministrul Franței citi pe obrazul lui Titulescu ce se petrece în sufletul său și, pentru că erau buni prieteni, îl ajută să iasă din încurcătură.

— Am unele date care-mi dau dreptul să cred că regele nu-i străin de afacerea asta. Ideea de a trimite pe Bagradian la Berlin, i-a fost sugerată lui Jugănaru de rege. Regele i-ar fi spus că nu-i poate aduce pe național-țărăniști la putere, dacă ei vor continua să aibă o atitudine inamicală față de Hitler. Regele vrea să fie bine cu toți... deci și cu cei de la Berlin. Cît privește banchetul de la ambasada romînă, el a fost montat tot din ordinul regelui.

— Cred tot ce spuneţi, domnule ministru! răspunse Titulescu. Cu o singură rectificare, dar o rectificare categorică: sînt convins că regele i-a împins pe ţărănişti spre Berlin, nu pentru a-i chema la putere, ci pentru a-i compromite definitiv. După vizita la Berlin, nu vor mai îndrăzni să pomenească de democraţie.

— Pentru noi, francezii, e tot una dacă regele vrea să dea naţional-ţărăniştilor sarcina de a face un guvern, sau dacă vrea să-i compromită. Pe noi ne îngrijorează faptul că şi într-un caz şi în celălalt, se află Berlinul la mijloc — şi că, după atîtea partide de-ale dumneavoastră, acuma a ajuns să se orienteze şi un partid atît de puternic ca naţional-ţărăniştii, spre acelaşi Berlin.

— Este adevărat! îi răspunse Titulescu. Dar şi Franţa e de vină. În timp ce Hitler ne asurzeşte cu propaganda lui, propaganda franceză nici nu există. Este necesar ca guvernul dumneavoastră să lucreze mai mult în direcţia aceasta. De pildă, ce ar fi dacă domnul Barthou ar veni la noi în vizită oficială? Ar fi un bun pretext să facem agitaţie în jurul prieteniei noastre cu Franţa.

— Este o idee excelentă! Asta v-ar ajuta să creaţi şi o stare de spirit mai favorabilă pentru reluarea relaţiilor diplomatice cu Uniunea Sovietică. Întrebarea e: regele va fi de acord? Ce vă faceţi dacă regele se opune?

— Demisionez! îi replică, spontan, Titulescu.

*

Subit, spiritul filofrancez reînvie zgomotos, cel puţin în capitală. Pregătirile pentru vizita lui Barthou, ministrul de externe al Franţei, ocupau primul plan în preocupările guvernului. Broşuri, conferinţe, articole de gazetă, vorbeau despre istorica, nezdruncinata, nedezminţita prietenie dintre Franţa şi Romînia! Placarde uriaşe chemau milioanele de cetăţeni ai ţării să-l iubească pe Barthou, pentru că prin el vor iubi Franţa: „Pregătiţi-vă să-l primiţi pe Barthou aşa cum se cuvine să fie primit un trimis al Franţei!"...

Regele era în delir. Zeci de corespondenţi ai presei pariziene, trimişi în avangardă de către propaganda franceză, se îngrămădeau la uşa regelui, să-l vadă şi să-l audă în marile lui scene de pasiune pentru Franţa eternă :

— Am pentru Franţa o afecţiune adîncă. Poate fi dovadă mai convingătoare decît faptul că am petrecut în ţara dumneavoastră aproape patru ani de exil? Sosirea domnului Barthou la Bucureşti este pentru mine un prilej fericit de a afirma încă o dată dragostea mea neţărmurită pentru Franţa şi Paris. Francezii trebuie să ştie că sînt pentru totdeauna legat de ţara lor. Politica externă a Romîniei este înainte de toate regală. Regele asigură continuitatea ei, deasupra schimbărilor de miniştri şi această continuitate se inspiră din tot ce uneşte Franţa şi Rominia, adică din cel mai curat spirit democrat. Dictatură, eu? Regimul parlamentar a intrat în singele rominilor. Orice aş face, n-aş izbuti să li-l smulg. El trebuie menţinut. Eu sînt numai împotriva flecărelii sterpe care demoralizează naţiunea şi împiedică actele diriguitorilor ei. Ca să pun capăt acestor certuri, vreau un guvern de concentrare. Toate partidele trebuie să formeze un singur partid! Dar nu dictatură! Cum aş putea fi acuzat că nutresc intenţii de dictatură, cind las să funcţioneze în ţară douăzeci şi patru de partide de tot felul : şi de dreapta şi de stînga ?

*

Titulescu deschise gazeta şi, de furie, o făcu mototol şi o trînti jos.

— Cui trebuie asta tocmai acuma? strigă el, în gura mare, deşi era singur.

Prima lui pornire fu să ceară regelui o audienţă şi să-l anunţe că se consideră demisionat. Dar gîndul că, în mod automat, va urma o nouă scenă sentimentală din care va ieşi tot el învins, îl paraliză. Să-i ceară socoteală lui Trişcă? Ar fi inutil. Trişcă îi va da argumentele regelui. Îi va vorbi de justiţie. Justiţia nu poate fi oprită din mers. E just! Trişcă îi va spune că

țara își are legile ei, de care nu-i este rușine, pentru că sînt înscrise negru pe alb în coduri sancționate de parlamente liber alese pe baza unei constituții democratice. Și asta e just! Trișcă va susține că rejudecarea procesului confirmă onestitatea justiției noastre democratice, care nu se consideră infailibilă și care admite că ar fi putut să greșească. Este iar just! La fel de just este apoi ca Trișcă să nu-i spună că guvernul lui Carol a anulat sentința Consiliului de război și a hotărît să judece din nou pe ceferiștii de la Grivița, nu pentru că ar avea oarecari îndoieli, ci numai silit de protestele, grevele și demonstrațiile muncitorimii din țara întreagă. Tot ce-i va spune Trișcă în numele regelui e just. Dar de ce și-au găsit ei ca tocmai acuma, cînd mai sînt două-trei zile pînă la sosirea în țară a lui Barthou, să se redeschidă procesul? De ce tocmai acuma? Titulescu, care-și cunoaște partenerii, parcă auzea cum îi sună în ureche răspunsul lui Carol sau al lui Trișcă: Nu e nici un „tocmai acum". Este numai o întîmplare. Justiția nu se preocupă de politica externă și nu-și ajustează termenele după vizita cutărui sau cutărui personaj. Justiția este liberă și străină de orice directive sau influențe din partea oricui ar fi. Doar pentru aceea îi zice justiție. Dar, la urma urmelor, care este neajunsul? Ce ar putea să vadă Barthou? Că sînt judecate niște bande de bolșevici? Barthou oricum e pus în curent încă de la Paris. Pe Barthou procesul nu-l poate impresiona în rău. Cunoaște situația noastră — și cu atît mai mult, rolul nostru aici. Nimeni nu știe mai bine ca el că dacă sîntem siliți, din pricina Germaniei, să reluăm relațiile cu Uniunea Sovietică, trebuie să și depunem armele în fața ei. Dimpotrivă! Dacă pînă acuma trebuia să fim cu ochii în patru față de Moscova, de aci înainte, după semnarea pactului de amiciție, trebuie să fim cu ochii în patrusprezece. Așa că, procesul nu numai că nu este inoportun, dar cade într-un moment cum nici nu se poate mai potrivit. Fastul și entuziasmul cu care Barthou va fi primit, sînt foarte bune. Dar e bine ca Barthou, în afară de fast și entuziasm, să

vadă și dificultățile crîncene cu care avem de luptat, pentru ca Franța să ne înțeleagă și să ne ajute.

— E just, foarte just! se pomeni reflectînd, tot în gura mare, Titulescu, care, în loc să demisioneze, ridică de jos gazeta strînsă ghem, o desfăcu, o netezi cu grijă, se uită lung la ea cîteva clipe, și-și zise curajos:

— Ia să văd și eu ce a fost cu greva aia!

*

Rînd pe rînd, acuzații, aduși în fața tribunalului militar de la Craiova, arătară că „rebeliunea" — cum era calificată, în actul de acuzare, greva de la atelierele Grivița — n-a izbucnit de fapt în februarie 1933, ci cu mult mai înainte: în 1930 — și că n-a fost provocată de „bolșevici", ci de concedierile în masă, de foamea care a cuprins mii și mii de familii de ceferiști, de condițiile de muncă, de abuzurile șefilor, de lipsa de interes a direcției pentru sănătatea muncitorilor. Nu există sală de mese, nu există băi, nu există ateliere acoperite, care să apere de geruri, de arșiță, de ploi pe muncitorii de la secția de reparat vagoane. Salariul — și așa destul de redus — este mîncat aproape în întregime de amenzile arbitrare, de împrumuturile pentru înzestrarea armatei, de șperțurile maiștrilor, care șantajează pe muncitor cu concedierea, cu cronometrarea, cu denunțul că-i bolșevic. De multe ori, acești maiștri nici nu se ostenesc să ceară, ci-și scot singuri partea, din plicul cu salariu al muncitorului. Lucrătorul care primește 1500 lei pe lună, plătește 700 de lei chirie. Cum să se miște cu mărunțișul care-i rămîne după ce i se fac toate scăderile astea? Sînt luni cînd primește în mînă patruzeci, cincizeci de lei. Ce să faci cu banii aceștia? Cu ce să-ți hrănești nevasta și copiii?

— Vechiul cîntec! gîndi Titulescu. Nu le ajunge!

Procesul trecu la cele petrecute în ziua de 16 februarie. Comisarul regal susținea că atacul, în care au

fost răniți și uciși atîția muncitori, a pornit de la greviști.

— Avem dovada! Iată o fotografie!... Stîlpii bisericii sînt găuriți de gloanțe... Asta n-o puteau face decît muncitorii care s-au baricadat în atelierele de peste drum.

— Cunoaștem fotografia și cunoaștem originea ei! răspunse apărarea. Imediat ce greva a fost lichidată și atelierele au fost evacuate de muncitori, au răsărit cu o motocicletă... îi cunoaștem și numărul: numărul 5... un militar și un civil care au făcut cu un burghiu niște găuri în gardul bisericii. După o jumătate de oră a mai venit un civil care a fotografiat stîlpii găuriți. Toate astea ziua în amiaza mare. I-au văzut la lucru și preotul și paraclisierul și dascălul bisericii... Chemați-i și vor depune mărturie... Dar și fără mărturia lor, fotografia e bună numai aici, să impresioneze pe cei care nu știu exact cum stau lucrurile. Oricine s-ar deplasa la fața locului, ar vedea că muncitorii, chiar dacă ar fi tras, n-ar fi putut să trimită gloanțele din curtea atelierelor pînă-n gardul bisericii, decît doar în zig-zag și nu în linie dreaptă, din cauza piedicilor care se găsesc în drum.

Comisarul regal răcnea, întrerupea cînd vroia cuvîntul apărării, se potolea deodată, devenea sentimental, făcea glume, se înfuria din nou, urla, înjura, amenința. Ca estet ce era, lui Titulescu, personal, comisarul regal nu-i inspira decît scîrbă. Dar Titulescu mai era și om de stat și trebuia să-și spună: N-ajunge să-ntinzi mîna, ca să apuci justiția. Ea trebuie căutată mult — și uneori pe căi lăturalnice. Să nu uit, prin urmare, că acest primitiv în uniformă militară, care calcă în picioare regulile de omenie și bună-cuviință, și o dată cu ele, toate codurile și principiile juridice, nu este un comisar regal, ci un justițiar.

Și urmări, cu nemărginita lui scîrbă de estet și cu nemărginita lui indulgență de om politic, scînteile de spirit cazon, ca și exploziile de violență ale comisarului regal, care părea că dispune și de acuzați și de judecători, ca de o proprietate particulară.

Un martor declară că nu poate trăi din salariul lui de 1.500 de lei pe lună.

— De ce nu te duci în altă pare, unde ai putea să cîştigi mai mult? îl întrebă comisarul regal. Bunăoară la Beliotis.

— Păi mă primeşte, domnule comisar? Pe urmă mă mai gîndesc şi la pensie.

— Va să zică stai aici de nevoie?

— Sigur, domnule comisar!

— Ei bine, zice comisarul regal, află că şi eu tot de nevoie sînt comisar regal. Dacă aş fi rentier, n-aş mai sta aici.

Comisarul regal nu îngăduie martorilor să-şi facă depoziţiile pînă la capăt şi nu lasă apărarea să ridice incidente şi să comenteze mărturiile.

— Este ilegal! protestează apărarea. Articolul 344 din procedura penală ne recunoaşte acest drept. Cer să se consemneze în procesul verbal de şedinţă cele ce se întîmplă în instanţă.

— Să nu se consemneze nimic! porunceşte comisarul regal.

Comisarul regal dă indicaţii membrilor consiliului ce soluţii să dea incidentelor. Comisarul regal dictează membrilor consiliului să nu primească nici o cerere din partea acuzaţilor sau a apărătorilor lor. Comisarul regal nu dă voie avocaţilor apărării să stea de vorbă cu acuzaţii decît în prezenţa lui. Comisarul regal dă ordin ca soţiile acuzaţiilor să nu fie lăsate să intre în sala de şedinţe.

— Nu pot lăsa, zice el, ca în sala de şedinţă să intre orice zarzavagiu. Intelectualii au prioritate.

— Intelectualii dumneavoastră sînt agenţi de siguranţă! i se răspunde din partea muncitorilor. În sala asta goală nu-i nici un public, în afară de aceşti intelectuali.

Apare, în sfîrşit, un martor important al acuzării: generalul Spiru Maramă, prefectul capitalei.

— Din mulţime s-a tras asupra mea. Maşina mea a fost lovită de patru gloanţe. Dimineaţa la şase, cînd am făcut somaţiunile de evacuare, s-a tras din atelier. Am martor pe gazetarul Nelu Pedicuristul de la *Vor-*

ba rumunului. S-a dat ordin grănicerilor să tragă. S-au tras 40.000 de gloanţe. Toate în aer!

— Atunci cine a ucis pe muncitori? întreabă apărarea.

— Probabil că tot de-ai dumneavoastră! răspunde Spiru Maramă.

Al doilea martor important este primul comisar regal, colonelul Săulescu:

— La ora 6.25 dimineaţa am somat la poarta nr. 1 pe muncitori să părăsească atelierele. Le-am acordat cinci minute...

— De ce le-ai acordat numai cinci minute, domnule colonel! îl întreabă apărarea.

— Pentru că soldaţii stăteau în frig şi nu vroiam să-i ţin mai mult... Apoi m-am dus la poarta nr. 2. Intre timp, muncitorii au început să tragă. Ai noştri au răspuns cu 40.000 de gloanţe. Toate în aer. In schimb muncitorii... în special, cei din atelierele conduse de inginerul Botez... au tras în plin, ca la Mărăşeşti. Gloanţele lor mi-au ciuruit mantaua.

— Noroc că n-ai fost în ea!

— Ba am fost!

— Dar cum se face că în afară de mantaua domnului prim comisar regal, n-a mai fost nimeni lovit de gloanţele muncitorilor?

— S-a întîmplat să fiu lovit numai eu.

— Dar parcă ziceaţi că se trăgea ca la Mărăşeşti!

— Asta a fost impresia mea. S-ar putea, însă, ca în momentele acelea de emoţie, să mă fi înşelat. Dar eu am făcut războiul în linia întîia şi numai la baionetă am fost rănit de mai multe ori, aşa că nu mă impresionez repede.

Apărarea începe să rîdă:

— Ba, mi se pare că te cam laşi repede impresionat, domnule colonel! Inginerul Botez a dat o declaraţie că după evacuare nu s-a găsit nici o armă în atelierul dumisale.

Confuz, colonelul Săulescu răspunde grăbit:

— Atunci onoratul consiliu n-are decît să reţină depoziţia domnului inginer Botez. Eu nu pot preciza.

Dar pentru că am jurat, vă rog să înlăturați cu totul această chestiune din depoziție, domnule președinte!

— Mai bine așa! rîde apărarea. Pentru că istoria cu mașina găurită a domnului general Spiru Maramă și cu mantaua găurită a domnului colonel Săulescu, se aseamănă tare mult cu istoria gardului găurit al bisericii!

În sfîrșit, tribunalul ajunge la miezul procesului: asasinarea gardianului public Chiriță Ion. Pentru Chiriță Ion, s-au dat, în primă instanță, acuzaților pedepse grele care au mers pînă la munca silnică pe viață. Pentru Chiriță Ion apărarea a cerut revizuirea procesului. Acuzația se menține pe aceeași poziție: Chiriță Ion a fost ucis de muncitori. Și nu din greșeală, ci „cu pîndire și premeditare".

Depune mai întîi colonelul Săulescu, din partea acuzării:

— În noaptea de 15 februarie am fost încunoștiințat că un gardian public a fost ucis de către greviștii din ateliere. M-am dus la fața locului. Din cercetări reieșea că un grevist s-a ridicat pe gard și a tras în armată și în gardieni. Așa l-a ucis pe sergentul de stradă Chiriță Ion. Noi nu știm exact cine a tras, dar sînt sigur că este un muncitor din ateliere.

— S-a făcut vreo anchetă? întreabă președintele consiliului.

— Nu eram eu șeful suprem, dar fără îndoială că s-au făcut toate cercetările.

— A executat domnul martor arestări?

— Noi sîntem agenți executori și dacă ni se dau ordine, executăm.

— S-a făcut vreo cercetare după curățirea atelierelor?

— Nu știu! Parchetul militar era însă la fața locului și sînt sigur că și-a făcut datoria. Îmi aduc aminte că cineva de la parchet mi-a spus că e pe-acolo să-l descopere pe asasin. Eu i-am atras atenția să fie foarte atent, ca nu cumva, din greșeală, să cadă asupra vreunui nevinovat o asemenea pacoste.

— De ce nu s-a făcut autopsia cadavrului lui Chiriță Ion? întreabă apărarea.

— S-a făcut autopsia! răspunde, sigur de sine, colonelul Săulescu.

— Dacă s-a făcut autopsia, de ce nu s-a încheiat un act medico-legal, care să existe la dosar? Din autopsie trebuie să rezulte calibrul glontelui care l-a ucis pe Chiriţă — şi după calibru s-ar fi putut şti dacă nu cumva glontele a pornit chiar din revolverul unui alt gardian public. Unde este, deci, raportul medico-legal? Dintr-o adresă aflată la Morgă rezultă că Chiriţă a fost dus acolo. Dar raportul de autopsie lipseşte. S-a făcut, sau nu s-a făcut autopsia? Să ne spună domnul martor.

— Să vă spun! răspunde colonelul Săulescu. Există un obicei creştinesc, ca trupul să nu mai fie spintecat după moarte. Eu am oroare de lucrul acesta. Dacă mie mi-ar cere cineva autorizaţia să se facă autopsie, eu nu i-aş da voie.

— Aşa dar, domnule colonel, nu s-a făcut autopsie. Atunci de ce spuneai mai adineauri că s-a făcut autopsie?... Şi de ce nu i-ai făcut autopsie? Din oroare pentru asemenea lucruri. Să dai ordin să se tragă în muncitori care n-au decît vina de a fi cerut pîine şi tratament omenesc, nu te opreşte nici un sentiment de oroare şi uiţi că eşti bun creştin, dar ca să faci autopsia unui cadavru, căruia puţin îi pasă dacă-l tai sau nu, asta-ţi inspiră oroare? De ce? Pentru că-ţi aduci aminte că ai fi bun creştin? Nu! Ci pentru că ţi-a fost teamă să se constate că gardianul public Chiriţă Ion n-a fost ucis de muncitori, ci de un gardian public.

Un martor, Negrişor, chelner la restaurantul „Griviţa" de pe Griviţa, pe unde s-au perindat toţi ofiţerii de poliţie în timpul cît a ţinut greva, este introdus după colonelul Săulescu.

— Ce ştii despre moartea lui Chiriţă Ion? îl întreabă preşedintele.

— In timp ce mă găseam de serviciu în restaurant, a fost adus Chiriţă mort. Un sergent a raportat domnului comandant de gardieni Păsculescu: „Chiriţă a fost împuşcat din greşeală de unul de-ai noştri".

— A mai auzit cineva? întreabă preşedintele.

— Da! Artista Katia Popescu.

Urmează Katia Popescu:

— Eram în local! Acolo se găsea şi domnul comandant Păsculescu. A venit un sergent să-i spună că din greşeală unul de-ai lor l-a împuşcat pe Chiriţă. După aceea mortul a fost adus chiar la masa mea.

— Şi Păsculescu ce făcea?

— Nu mai ştiu, fiindcă m-am speriat şi am fugit la garderobă.

— Se auzeau focuri de armă?

— Da!

— Trăgeau muncitorii?

— Nu! Ei zvîrleau numai cu pietre.

— Ai văzut dumneata lucrul acesta?

— Da! Pentru că pietrele lor izbeau în obloanele restaurantului.

Este chemat şi Enache, proprietarul restaurantului „Griviţa".

— Cînd a început greva, povesteşte el, şi am văzut armata, am tras obloanele. Dar a venit cineva pe din dos să cumpere trei kilograme de brînză, pentru trupe. Afară s-a auzit învălmăşeală. Cel care a venit după brînză a fugit fără să-şi mai ia marfa cu el. În timpul ăsta au intrat doi sergenţi care au raportat domnului comandant Păsculescu că sergentul Chiriţă a fost împuşcat de unul de-ai lor. Îndată după ei, Chiriţă a fost adus mort în restaurant!

Apare şi Păsculescu.

— Unde a fost lovit Chiriţă Ion?

— În cap, pe la spate!

— Au tras în el greviştii?

— Nu cred să fi fost omorît de grevişti, fiindcă locul unde a fost găsit Chiriţă era prea departe de locul unde au fost masaţi muncitorii!

— Dovada e făcută! argumentează apărarea. Represiunea a avut loc în dimineaţa zilei de 16 februarie. Acuzarea a susţinut în repetate rînduri că atunci au tras muncitorii: în dimineaţa zilei de 16 februarie. Dar gardianul public Chiriţă Ion a fost ucis — cînd? În noaptea de 15 februarie, cînd a fost linişte şi nu a fost semnalat nici un foc de armă. Acuzarea a recunoscut, în repetate rînduri, că în noaptea de 15 fe-

bruarie a fost linişte. Acuzarea susţine că Chiriţă Ion a fost, totuşi, ucis de un grevist căţărat pe gardul atelierelor. Dar trupul lui Chiriţă Ion unde a fost găsit? Departe de ateliere. Intr-un loc unde un glonte tras de pe gard nici n-ar fi putut să-l ajungă. Toţi martorii jură că gardianul Chiriţă Ion a fost ucis de un alt gardian, dar acuzarea, în ciuda tuturor evidenţelor, continuă să arunce vina asupra greviştilor! Ce vrea acuzarea? Este ceea ce a mărturisit-o însuşi domnul colonel Săulescu, unui deţinut mai în vîrstă pe care vroia să-l convingă să fie martor împotriva greviştilor: acuzarea vrea cu orice preţ să bage în puşcărie pe muncitorii tineri, pe muncitorii cu carte, pe muncitorii luminaţi, care prezintă pentru stat o primejdie, deoarece îi învaţă pe ceilalţi muncitori că au şi ei drept la o bucată de pîine!... Ca să scape de aceşti muncitori tineri, acuzarea nu se sfieşte, după toate cîte s-au făcut împotriva muncitorimii, să-i acuze de o crimă, care n-a putut fi săvîrşită de ei. Dacă mai există vreo îndoială, a venit s-o risipească însuşi comandantul gardienilor publici, Păsculescu...

Generalul Spiru Maramă intrerupe:

— Depoziţia domnului Păsculescu n-are nici o valoare, deoarece astăzi el nu mai împlineşte funcţia de comandant al gardienilor, ci e simplu uşier.

Tot timpul zgribulit peste gazetă, pacă l-ar fi strîns frigul de spate, Titulescu îşi înfipse, deodată, toate cele cinci degete răşchirate ale dreptei, în gazetă.

— Ce idiot! scrîşni el, cu ochii împăienjeniţi de furie.

Ar fi strîns de gît cu dragă inimă pe Spiru Maramă şi pe toţi cei din acuzare. Procesul — care putea fi util — nu-şi va mai atinge scopul. Acuzatorii, cu cît merg mai departe, cu atît se înfundă mai rău şi devin acuzaţi. Laşi, imbecili, confuzi, de un cinism inutil, şi înecaţi pînă-n gît în contradicţii copilăreşti care nu fac decît să scoată în evidenţă nevinovăţia muncitorilor inculpaţi. Nimic din ce susţin ei nu rămîne în picioare. Cei mai naivi dintre naivi îşi vor putea da seama că justiţia îşi croieşte, încet-încet,

drumul, în ciuda justițiarilor. Titulescu era îngrijorat, speriat, dar mai mult decît orice, rușinat.

— Ne facem de rîs! își zise el. Cel puțin de nu s-ar găsi la noi cineva să-i arate lui Barthou cît de stîngaci și de nepregătiți sînt oamenii regelui care vin să apere în fața justiției cauza democrației!

*

De astă dată, regele plîngea nu pentru că ar fi avut mîncărimi. Lacrimile care-i curgeau șiroaie din ochi erau lacrimi smulse din inimă, numai din inimă. Lacrimi de durere. Lacrimi de desperare. Lacrimi de furie. Stătea și Roșcata lîngă el și făcea tot ce putea — să-i ușureze amarul, dar toate străduințele ei erau ineficace, pentru că și cuvintele ei se înecau în sughițuri de plîns.

— Il ucid! răcnea regele. Il strîng de gît! Cu mîinile mele îl strîng de gît și-i scot ochii... Cu mîinile mele!... Escrocul! Să-mi facă mie una ca asta!... Mie, care l-am scos din gunoi... mie!...

Și cu pumnii ridicați se aruncă asupra Roșcatei:

— Numai tu ești de vină! Tu!... Ți-a plăcut de el! Că-i băiat chipeș! Numai la porcării te gîndești! Cum vezi pe unul mai pieptănat, îți ies ochi din cap după el... Așa și cu mizerabilul ăsta. Nu mai puteai după el! Că Puiu în sus, că Puiu în jos... îți era gura plină numai de Puiu! Și acum, uite ce ne-a făcut Puiu al tău, și ție și mie!

Roșcata, care avea multă experiență în scenele acestea, se feri cu abilitate de Carol — și-l întrebă, printre lacrimi:

— Dar poliția?

— Poliția? răcni Carol. Ce să fac cu poliția? Pot eu da ordine poliției elvețiene? Incă nu știi că Elveția nu-i provincie romînească!

Roșcata găsi potrivit să se apropie de rege și să-l mîngîie blînd pe obraz:

— Nu striga! Vroiam să-ți spun: nu poți cere extrădarea lui Puiu?

— Nu! N-avem nici o convenție cu Elveția! Pot cel mult stărui să-l expulzeze! Și guvernul elvețian, poate numai din curtoazie să-mi facă pe plac!

Lenuța se bucură:

— E perfect! Să cerem să fie expulzat din loc în loc pînă o să ajungă într-o țară cu care avem o convenție de extrădare!

Perspectiva i-ar fi plăcut lui Carol. Numai așa ar putea pune mîna pe tîlharul de Puiu, care a șters-o cu toți banii pe care trebuia să-i depună în Elveția. Dar o asemenea soluție nu se potrivea cu temperamentul lui Carol: îi cerea răbdare. Multă răbdare! Și Carol n-avea răbdare de loc. Gîndul că a fost păgubit îl strivea, îl nimicea, îl făcea una cu pămîntul. Un rege... un rege... să fie tras pe sfoară de un valet, de o lichea, de un trepăduș, de un codoș!... Un rege!... Nu era numai paguba, ci și rușinea! Un rege!

— Cu asta nu facem nimic! îi răspunse Carol, Roșcatei. Înseamnă că trebuie să aștept Dumnezeu știe cît! Și eu nu pot să aștept. Auzi, madam? Nu pot să aștept! Dacă nu-i fac îndată ceva să mă simtă, înnebunesc!

Avea, intr-adevăr, sentimentul că-și iese din minți, dacă nu se răzbună îndată pe Puiu! Să se răzbune! Să se răzbune! Dar cum? Pe ce cale? Prin ce, sau prin cine! Prin cine? Prin cine!... Asta-i bună!... Și-și mai pune întrebări: prin cine! Dar are prin cine! Și-l va face pe Puiu să turbe! Se va ruga Puiu în genunchi și cu banii in mînă, să-l ierte! Are prin cine!

— Caută-mi-l repede pe Vancea! spuse regele, Roșcatei, pe un ton ciudat de însuflețit.

Roșcata îl căută pe Vancea, ministrul de interne, la telefon și-l găsi.

— Allo! strigă regele în receptor. Vancea? Te rog ia măsuri să fie imediat arestat generalul Florescu! Da, da! Așa cum auzi!... Tatăl lui Puiu!... Pentru fraude... falsuri... delapidări... Am tot dosarul la mine!... E grav!... Grav de tot!... Dar să mi-l închizi imediat!

Cînd puse jos receptorul, regele parcă era alt om. Vesel, drăguţ, drăgostos. Uitase de Puiu. Uitase de bani. Uitase de ruşinea care-i pătase o clipă coroana. Un singur lucru exista pentru el: Ea!... Dar cînd se uită la ceasornic îşi aminti că mai există ceva pentru el: ţara.

— Scumpă Lenuţo, am plecat! Dacă vine Barthou la palat şi nu mă găseşte, mă fac de rîs faţă de Franţa!

•

Chipul lui Barthou sclipea. Ministrul de externe al Franţei, părea de-a dreptul vrăjit. Peste tot a fost întîmpinat cu aclamaţii şi urale care nu mai conteneau. Femeile şi fetele, alese de o mînă expertă printre cele mai perfecte exemplare ale sexului slab dar frumos, l-au îmbrăţişat şi i-au oferit jerbe de flori. Presa a închinat pagini întregi tuturor festivităţilor care au marcat acest fapt fără precedent în istoria politică a ţării: pentru întîia oară un ministru de externe al Franţei vine în vizită oficială aici. În parlament, fruntaşii s-au întrecut în declaraţii de dragoste neţărmurită pentru sora latină mai mare, Franţa, nemuritoarea şi invincibila Franţă. Cel mai înflăcărat a fost şeful guvernului.

— Alianţa dintre noi şi Franţa este, am putea zice, congenitală. Clasele noastre conducătoare şi-au făcut, de generaţii, formaţia lor spirituală în Franţa, sau prin Franţa. Sîntem cu toţii impregnaţi de măreţia civilizaţiei dumneavoastră, pe care o avem în sînge. Însăşi vizita dumneavoastră, domnule Barthou, va conta printre ceasurile cele mai mărețe ale existenţei noastre naţionale. Noi, guvernul liberal al maiestăţii sale regelui Carol II, continuăm linia trasă de şefii partidul nostru Ionel Viziru şi Muică. Politica liberală e mai mult ca oricînd legată de Franţa.

Era atît de mişcat Barthou de tot ce vedea şi auzea, încît nu ştia în ce termeni să mulţumească, spre a fi înţeles. Iar, după aceea, cînd a mai fost proclamat şi cetăţean de onoare al ţării, nu mai putu nici măcar mulţumi. Îşi pierduse graiul cu desăvîrşire, şi nu

și-l mai putu regăsi decît acum, după cîteva ore, cînd se găsi, în sfîrșit, singur cu regele, într-o discuție care trebuia să fie scurtă, pentru că dincolo așteptau cu nerăbdare înalții demnitari invitați la dineu.

— Sire, începu ministrul de externe al Franței, sînt însărcinat să vă comunic din partea guvernului meu că vă mulțumește din suflet pentru primirea neașteptat de afectuoasă ce mi-a fost rezervată aici — și că vă roagă insistent să onorați, într-un termen cît mai apropiat, Franța cu vizita voastră!

Regele tresări. Era ceva neașteptat. Avea un pretext serios să plece în Occident. Poate așa va pune mai ușor mîna pe Puiu.

— Sînt încîntat! răspunse el, cu un aer atît de mulțumit, încît îl surprinse și pe Barthou. Voi căuta să răspund invitației cît mai degrabă. Cred că în două-trei zile să știu cînd pot pleca.

Vorbiră apoi despre relațiile cu Uniunea Sovietică.

— Sînt perfecte, zise regele, cu volubilitate. Am și scos din sediul legației ruse pe fostul consul rus Cerbacef și pe Pokliewski-Coziell, ca să fac loc reprezentantului sovietic. De altfel, localul de pe Calea Victoriei e provizoriu, pentru că sovieticii vor să-și construiască o legație la Șosea.

— E bine! făcu Barthou. Excelent! Germania trebuie să simtă că noi luăm lucrurile în serios și că România este un aliat al nostru și nu al ei. Dar, în legătură cu aceasta, să mă iertați, sire... mi s-a părut curios că exact în momentul cînd noi luptăm să întărim în Europa pozițiile democrației, maiestatea sa regina Maria, mama maiestății voastre, a dat lui *Daily Express* niște declarații politice pe care mi-aș permite să le numesc, într-o anumită măsură, excentrice.

Regele își plecă, brusc, capul în jos, pentru ca Barthou să nu-i vadă obrazul. Mama!... Iar mama!... Nu se isprăvește odată cu mama asta!... Iar s-a apucat să trăncănească... „Imi place Adolf Hitler. Cel puțin a dat țării sale o credință!"... Îi place Adolf Hitler! I-o fi plăcînd! E doar omul zilei. Și mămica

se dă în vînt după oamenii zilei!... De patruzeci de ani numai de oamenii zilei, sau de oamenii de o zi, se ţine mama! Pentru ea nu există dificultăţi! Dacă nu vin ei la ea, se duce ea la ei. Le aduce elogii prin presă, le scrie, îi invită, se invită ea singură, se dă peste cap, mama... şi la urmă, tot izbuteşte să-i treacă în catastiful ei, plin de numele oamenilor zilei, de toate rasele, de toate confesiile, de toate staturile şi de toate profesiile: regi, prinţi, şefi de state, miniştri, artişti, bancheri... şi numai pe ici colo, aghiotanţi, şoferi, valeţi. Acuma a venit şi rîndul lui Hitler. Era inevitabil! Mămicăi să-i scape Adolf Hitler!... Nu se poate!... Are acuşi şaizeci de ani, e bolnavă, bătrînă, cu obrajii niţeluş buhăiţi şi căzuţi, dar continuă să lupte vitejeşte pe poziţiile ei! N-are decît!... Dar de ce să-i încurce lui treburile?

— Domnule Barthou, răspunse Carol ministrului de externe al Franţei, mama mea nu este regină a Romîniei, ci numai mama mea. Ceea ce spune, o priveşte numai pe ea. Declaraţiile ei nu pot angaja sub nici o formă politica externă a Romîniei, care a fost şi rămîne mereu alături de Franţa!

— Sire, n-am atribuit nici eu mai multă gravitate interviului din *Daily Express*, aşa cum n-am socotit că ar prezenta vreo gravitate nici faptul că arhiducesa Ileana de Habsburg, sora maiestăţii voastre, a luat cuvîntul la o întrunire a secţiunii feminine din Moedling a Heimatschutzului lui Stahrenberg.

Regele îşi strînse fălcile, ca să nu-i scape o înjurătură la adresa Ileanei. Nu-i ajunge mama! Acum, Barthou i-o mai aruncă în spinare şi pe fata mamei lui şi a lui Ciubuc-Bey. Cel puţin de n-ar avea dreptate acest Barthou să-i ceară lui socoteală! Dar are! Heimatschutzul prinţului austriac Stahrenberg este o organizaţie paramilitară fascistă, care luptă pentru restaurarea casei de Habsburg şi a imperiului habsburgic, deci, implicit pentru revizuirea tratatelor. Ce caută, aşadar, în combinaţia aceasta austriacă revizionistă, Ileana, sora regelui Carol II al Romîniei, care trebuie să fie, prin definiţie, primul antirevizionist din Europa Orientală?... Sora lui!... Ileana,

sora lui! Apucă-te de-i spune lui Barthou, că Ileana nu-i sora lui decît pe jumătate!

Cu un zimbet silit, Carol i se adresă lui Barthou:

— Cred că întîmplarea de la Moedling nu merită o atenţie deosebită şi s-ar putea întîmpla ca ştirea să fie şi puţin exagerată. Oricum, însă, vă asigur că lucrurile nu se vor mai repeta.

Prevenitor, Barthou îi răspunse:

— O, nu vă faceţi inimă rea pentru atîta lucru! Sînt convins că s-a dat faptului proporţii mai mari decît ar avea în realitate. Ca şi cu vizita lui Bagradian, la Berlin!...

Hait! Altceva! Bagradian! Vulpoiul ăsta de Barthou nu iartă nimic. Totuşi, Bagradian nu face parte din familia regală.

— Bagradian? rîse regele, fiindcă vedea că nu-i rămîne decît să rîdă. Dar Bagradian e un stilp al opoziei! Nu al opoziţiei faţă de guvernul meu, ci al opoziţiei faţă de mine. El a plecat la Berlin, pentru că a simţit că vreau să reiau relaţiile cu Uniunea Sovietică!... Asta reprezintă Bagradian: tot ce poate fi o piedică în calea vechilor noastre alianţe. Dar şi aici se cam exagerează, pentru că răsunetul vizitei lui la Berlin e la noi mult mai mic decît se crede în Franţa.

— Sire, nici nu încape discuţie că în mai toate acţiunile politice se exagerează. Totuşi, e bine să fim prevăzători! Nici nu ne dăm seama cît de mult ajută la întărirea regimurilor fasciste revizioniste întîmplările acestea mărunte, fie că sînt, fie că nu sînt exagerate.

In această chestiune, regele avea o părere gata formată:

— Cel mai simplu şi mai direct mijloc de prevedere impotriva fascismului, zise el, este să păzim ca ochii din cap libertăţile constituţionale şi democratice. Or, asta şi facem. In aprilie, parlamentul meu a votat „legea pentru apărarea ordinei". Prin această lege voi combate cu toată energia partidele care vor să dărîme prin violenţă forma de guvernămînt democratică şi constituţională a ţării.

Barthou cunoştea legea: era o copie după legea nazistă pentru apărarea patriei, decretată de Hitler în primele zile cînd a venit la putere. Se aplecă, deci, spre rege şi se sili să-i comunice, cu accente calde, pornite din inimă, stima şi dragostea Franţei:

— Sire, în acest colţ pierdut al Europei, Franţa ştie că are un singur mare prieten: este Carol II al Romîniei! Convingerea noastră, sire, că interesele Franţei sînt bine apărate aici, se sprijină pe faptul că maiestatea voastră apără cu atîta curaj democraţia şi instituţiile ei constituţionale!

— În această privinţă, răspunse Carol, Franţa poate fi liniştită. La noi nu-i ca în Bulgaria! Aţi văzut ce au făcut Gheorghieff şi fasciştii lui în Bulgaria, în prima lui zi de dictatură: au dizolvat toate partidele... Să dizolve toate partidele!... Slavă domnului! La noi sînt douăzeci şi patru de partide, de la extrema dreaptă pînă la extrema stîngă... majoritare şi minoritare, naţionale şi internaţionale, radicale şi conservatoare, liberale şi şoviniste... şi nici nu-mi trece prin minte să le dizolv. Le las libere să facă ce vor. Sînt trăit în cultul libertăţii şi respect libertatea altora. Mi-am desăvîrşit educaţia în Franţa şi ştiu ce se cheamă libertatea. Pentru libertate am renunţat de trei ori la titlul de moştenitor al tronului. Libertatea e lucrul cel mai de preţ de care omul este în dreptul lui să se bucure... Aşa înţeleg eu lucrurile, domnule Barthou! Pe cînd în Bulgaria, dictatura lui Gheorghieff, după ce desfiinţează partidele, le interzice să se reorganizeze sub firme camuflate, le suprimă dreptul de întrunire, le suspendă ziarele...

— Ca în Germania şi Italia, remarcă, discret, Barthou, rătăcindu-şi privirea peste umărul regelui.

— Astea, însă, nu se pot întîmpla la noi, continuă Carol, care probabil că n-a auzit ce i-a spus ministrul de externe al Franţei. Poporul nostru este obişnuit să trăiască... şi noi trebuie să-i dăm toate garanţiile că va trăi şi mai departe... sub un regim de libertate constituţională, apărat de un parlament democratic, liber ales. Pe cînd Gheorghieff, ce vrea să facă

Gheorghieff din Bulgaria lui nenorocită? Un stat corporativ!

— Ca în Germania şi în Italia! repetă Barthou, pe un ton ceva mai conturat, cu speranţa că regele îl va auzi în sfîrşit.

Dar regele nu auzi nimic şi se lăsă tîrît de vîltoarea în care-l prinseseră sentimentele lui constituţionale şi democratice.

— La noi, domnule Barthou, spre deosebire de Bulgaria, asemenea idei ridicole n-au putut prinde pînă astăzi şi pot să vă asigur că nu vor prinde nici de aci înainte... dacă... dacă Franţa ne va ajuta!

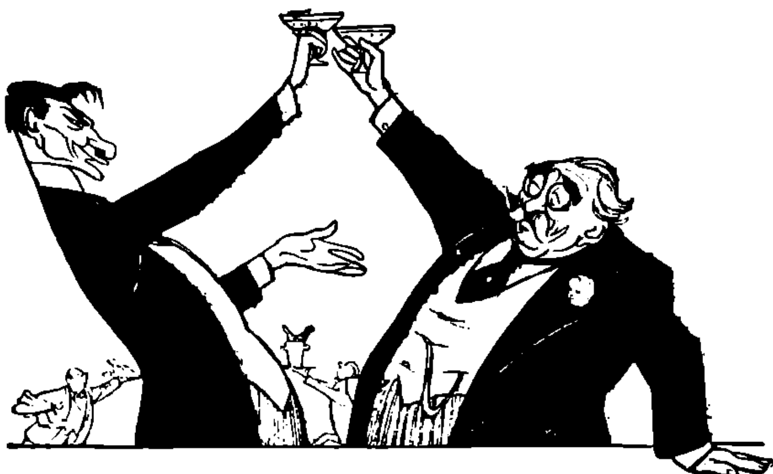
Ce se petrecea în mintea şi în sufletul lui Barthou, regele nu putea şti. Dar obrazul ministrului de externe îl putea orienta oarecum: părea decepţionat. In realitate, Barthou era mai mult decît decepţionat: era îndurerat. Venise din Franţa să comunice lui Carol II că Franţa vrea să-i pună noi credite la dispoziţie. Credea că-i va face o surpriză care-şi va avea imediat ecoul în propaganda pentru Franţa dezinteresată şi generoasă. Cînd colo, acest escroc încoronat, din lăcomie, i-o lua înainte şi-i cerea el creditele acestea care i s-ar fi dat în tot cazul. Tot farmecul surprizei s-a risipit. Avea ce să-l supere pe Barthou!

— Dar cum să nu, sire! îi răspunse el regelui, cu un entuziasm torturat. Doar pentru asta am fost trimis de guvernul meu aici: să vă informez că Franţa urmăreşte cu cel mai mare interes munca pe care o depuneţi pentru înzestrarea armatei şi că tot ce va putea face pentru dumneavoastră, va face! Germania trebuie să ştie că nici un stat, mic sau mare, nu va îngădui lui Hitler să-i ştirbească independenţa!... sire! Franţa vă admiră şi nu vă va părăsi niciodată!

Impresionat, regele, foarte spontan, pronunţă cuvîntul istoric pregătit de cîteva zile:

— Vă rog să comunicaţi Franţei, că dacă graniţa franceză e la frontiera noastră de răsărit, graniţa romînă e la Brest, la Cherbourg şi la Boulogne!

Foarte inimos, băiatul! îşi zise Barthou care se lăsă condus de rege înspre sufragerie. Vrea să ne ajute într-un război cu Anglia!

XVI

— Impachetează!

Lenuța bătu, fericită, din palme, ca un copil.

— Plecăm?

— Da! răspunse Carol. Mai adineauri a fost Barthou la mine să-și ia rămas bun și i-am fixat data plecării la 15 august. Eu mă duc la Paris. Poate și la Londra! Pe tine te las în Elveția!

O lua în străinătate nu numai ca să se simtă aproape de ea, dar ca să n-o știe pe ea, prea departe de el. Nici în ruptul capului n-ar fi lăsat-o singură aici. Ar fi fost prea mare riscul. Nu din pricina șoferului. De cînd regele ei a lovit-o, din greșeală, peste ochiul stîng și i-a lăsat o vînătaie care a împedicat-o să mai primească musafiri timp de aproape două săptămîni, Lenuța s-a vindecat definitiv de șoferi. Alta era teama lui Carol: ca în lipsa lui, să nu se găsească vreun nebun să tragă în ea. Și nebuni erau mulți. Toate cele

douăzeci şi trei de partide din opoziţie, o socoteau pe ea vinovată că regele nu se ţine de cuvînt şi nu le încredinţează puterea. Aşa că, el să plece şi ea să rămînă aici, nu se putea. Asta o ştia şi Roşcata.

— Minunat! zise ea. De mîine, încep să-mi fac bagajele!

— Te rog!... Timpul e scurt!... Nu mai ai decît şase săptămîni pînă atunci!

Cînd se înapoie la palat, era ziuă. Se aruncă în pat şi după ce se zbătu o jumătate de oră, aţipi şi începu să viseze lucruri care de care mai ciudate. Că a semnat o nouă lege a chiriilor — şi că Puiu, primul lui sfetnic, i-a spus: „E a zecea lege a chiriilor de la restauraţie, sire!" Şi el s-a mirat: „Cum se poate, Puiule dragă, să fie a zecea, cînd de la restauraţie am avut numai opt guverne mai lungi de o zi: un guvern, o lege a chiriilor... un guvern, o lege a chiriilor!" „Totuşi e a zecea, sire!" Şi Carol a dat din umeri, a pus mîna pe toc, a vrut să semneze, dar peniţa a plesnit în mii de bucăţi. După asta, primul său sfetnic Puiu i-a supus spre semnare o nouă lege a conversiunii agricole. „E a douăsprezecea lege a conversiunii, de la restauraţie, sire!" Şi el s-a mirat iar: „Nu se poate să fie a douăsprezecea, Puiule dragă!... Trebuie să fie a opta, după cîte guverne mai lungi de o zi am avut. Un guvern, o lege a conversiunii... un guvern, o lege a conversiunii!"... „Totuşi e a douăsprezecea, sire!" Şi el, nedumerit, a pus mîna pe toc şi nu i-a mai sărit peniţa în aer, ci tocul întreg. Bucăţi-bucăţele! S-a apucat, apoi, primul său sfetnic Puiu să-i pună sub ochi un nou tablou de avansări în armată. Aici nu mai trebuia nimeni să-l informeze al cîtelea tablou este. Era vorba de armată. Armata e o chestie prea serioasă. Armata e baza. Şi baza nu-şi putea ţine socotelile după guverne. Guvernele pleacă, dar armata rămîne. Tablourile de avansări nu sînt nici legea chiriilor, nici conversiunea: un guvern, un tablou... un guvern, un tablou... să se facă atunci cînd vine un guvern nou şi să se desfacă îndată după ce pleacă guvernul, aşa cum se desfac tribunele după paradă!... Tablourile sînt treaba exclusivă a regelui, care ştie că guverne

mai lungi de o zi a avut opt, dar tabloul acesta de avansări era al douăzeci și nouălea. Așa că se apleca să semneze, dar nu mai explodă nici penița, nici tocul, ci toată mîna pînă-n cot... Se uita și-i venea să rîdă: nu-l durea, nu-l supăra, ci simțea numai ciosvîrta de braț care-i atîrna de umeri, cum i se zbate... o dată, de două ori, de trei ori... pînă se trezi și-l văzu pe generalul Mateescu, aplecat peste el și scuturîndu-l de braț, respectuos:

— Sire! sire!

Regele sări în picioare.

— Ce s-a întîmplat! strigă el sub impresia visului. Ați pus mîna pe Puiu?

— Nu, sire! In Germania, se petrec lucruri grave. Hitler îi împușcă pe național-socialiști!

— Ce-ai spus? bîigui Carol, stupefiat. Nu se poate!

— E adevărul curat, sire! Curg telegramele de la Berlin.

— Să le văd!

Era așa cum spunea generalul Mateescu: pe neașteptate, Hitler a căzut, ca un trăsnet din cer, în mijlocul celor mai buni prieteni ai lui din statul major al crucilor încîrligate și i-a ucis fără milă. Morții se numără cu sutele. Comandanții naziști, fugăriți, își caută scăpare pe unde pot. Cei mai mulți, se ascund. Unii s-au sinucis. Alții au trecut granița, pe ascuns. Hitler și-a dizolvat batalioanele de asalt și zbiară că purtătorii cămășilor kaki nu sînt decît niște pederaști, niște alcoolici, niște hoți și ariviști. Teroarea domnește în toată Germania. Confuzia este enormă. Nimeni nu înțelege ce se întîmplă, dar toată lumea e sigură că regimul lui Hitler s-a prăbușit.

Carol citea telegramă după telegramă, dar cu interes din ce în ce mai scăzut. „Imi ajunge! își zise el. Incă o declarație, încă un comentariu, încă un nume de șef de nazist mort, nu-mi mai poate spune nimic. Principalul îl știu. Cu Hitler s-a isprăvit. Lichidarea lui e chestie de ore. Ce-ar fi să fac în aceste cîteva ore ceva pentru Franța? Cred că ar avea mare efect. Franța ar vedea că Barthou abia a plecat și eu am și

început să combat cu energie pe hitlerişti, chiar la mine în ţară!"

Era singurul drum drept şi neted cu care putea să ajungă la inima comanditarilor francezi din apus: înainte de a primi măcar o centimă din împrumutul făgăduit de Barthou, face el, regele unei ţări sărace ca Romînia, guvernului francez un avans, atît de mare este încrederea lui în solvabilitatea Franţei eterne.

— Bine, Mateescule dragă! zise el generalului Mateescu. Le-am citit. E ceva! Dar nu e ceea ce crezi. In tot cazul, nu văd că ar fi vorba de tulburări. Hitler face epuraţie. Epuraţie nu-i tot una cu tulburări. Să nu ne lăsăm înşelaţi. Hitler mai stă în picioare... Poţi să pleci! Vreau să mai dorm un ceas-două!

Şi-l chemă îndată pe Vancea, ministrul său de interne.

— Ionică dragă, ştii că i-am dat lui Barthou cuvîntul meu de onoare că o să dizolv toate organizaţiile hitleriste!

— Ştiu, sire!

— Nu vreau să-l fac să aştepte un singur moment! Pînă într-o oră să-mi aduci decretul de dizolvare a partidului naţional-socialist din Ardeal. Vezi ca decretul să fie cît mai constituţional cu putinţă.

— Va fi, sire! Mă sprijin pe legea pentru reprimarea infracţiunilor contra liniştei publice din 22 martie 1933 şi pe legea pentru apărarea ordinei în stat din 6 aprilie 1934.

— Perfect! Nimic arbitrar, nimic dictatorial! Constituţie şi democraţie! Nu permitem la noi stat în stat! Nu permitem port de uniforme străine, cu intenţii de provocare. Nu permitem organizaţii străine care au drept scop principal spionajul! S-a înţeles, Ionică? Bine! Pînă într-o oră să-mi fii aici cu decretul!... Şi să-i faci o publicitate cît mai largă! Convoacă-i şi pe corespondenţii străini.

Cuvinte scurte, energice, cu rezonanţă metalică, rostite de un om obişnuit să comande. Dar cînd Vancea plecă, regele căzu moale pe pat, ca o coardă plesnită. Exaltarea a ţinut, cît a crezut că se poate înşela. Dar Carol nu admitea să fie înşelat prea multă vreme, nici

măcar de el însuşi. Va lua măsuri împotriva hitleriştilor. Va dizolva partidul naţional-socialist al germanilor din Ardeal. Şi cu asta, ce a făcut? Chiar dacă ar ucide pe toţi nemţii nazişti de aici, cui i-ar putea folosi? Franţei? La ce? De vreme ce regimul lui Hitler dispare, Franţa poate fi, cel puţin pentru cîtăva vreme, perfect liniştită. Nu organizaţiile naziste din Ardeal sau de aiurea supără Franţa, ci existenţa guvernului naţional-socialist de la Berlin. Odată Hitler înlăturat, tot ce este naţional-socialist se va dizolva de la sine, cu sau fără decretele regelui Carol!... Şi în acest caz, ce şi pe cine să mai caute în Franţa?... Care ar mai fi raţiunea unei vizite în Franţa? Ce interes ar mai avea Franţa să-l întîmpine ca pe un musafir scump? Ce ameninţări grave ar mai putea sili Franţa — în momentul acesta cînd Hitler dispare — să-i dea regelui Carol poate mai mult chiar decît ar îndrăzni el să ceară?... De cine se tem conducătorii francezi? De primejdia roşie? Dar este primejdia roşie atît de aproape, încît să simtă guvernul francez nevoia de vizita grabnică a regelui Carol?... La ce graba asta?... Ce efect şi asupra cui ar avea vreun efect o asemenea vizită grabnică? Şi ce importanţă s-ar mai acorda, în totul, vizitei lui? Cu cît se gîndea mai mult, cu atît se simţea mai ridicol! O vizită grabnică în Franţa, azi, cînd Hitler este îngropat! Ar fi o pierdere de timp inutilă, pentru că de pe acum ştie ce o să se întîmple: se va întoarce de acolo cu pieptul plin de decoraţii şi cu buzunarele goale! Cu buzunarele goale — şi numai cu decoraţii? Foarte drăguţ — dar decoraţii îşi poate fabrica şi aici!

Ciufulit şi bosumflat, Carol sări în picioare şi înşfăcă receptorul:

— Lenuţo! Dacă ai început să împachetezi, despachetează!

•

Epuraţia din Germania avu urmări pe cît de fulgerătoare, pe atît de catastrofale asupra celor douăzeci şi patru de partide ale maiestăţii sale. Îngrozite şi dezorientate, partidele maiestăţii sale aruncară în foc, sau

ascunseră sub pat, toate crucile încîrligate și alergară, rușinate, cu lacrimi de pocăință curgîndu-le șiroaie pe obraji, în brațele democrației.

— Iartă-mă, scumpa mea democrație! suspina fiecare. Am greșit!...

Și deodată, democrația ieși întărită — mai ales la grădinile cu grătar și orchestră. Era în tradiția democratică a partidelor ca în iulie și august, declarațiile politice hotărîtoare pentru destinele neamului, să se facă pe la restaurantele cu grădină. În grădină e mai bine. În orice caz, e mai răcoare. Omul se poate descheia la guler, apoi la cămașă, apoi la curea, pînă ce, după cîteva rînduri de mititei stropiți cu sprițurile sacramentale, se simte cu adevărat democrat și poate vorbi în numele democrației într-un limbaj democratic pe înțelesul poporului. La restaurant cu orchestră vorbiră, așadar, și național-liberalii care strigară:

— Cine spune că noi vrem dictatură trebuie să fie dement. Noi n-am auzit să vrea cineva o revizuire a constituției. Dacă se găsește vreunul s-o ceară, să știți că este un trădător al intereselor neamului. Revizuirea constituției nu se poate face oricînd și de către oricine. Ci numai de către factorii în drept. Iar factorii în drept o vor face numai pe căile legale.

La restaurant cu orchestră s-a încercat și o împăcare, sub steagul democrației, între Dacu și Crai-Voievod. Vroiau amîndoi să se împace, dar cu condiția să nu se împace. Adică să nu se împace dar să rămînă împăcați, pentru că numai așa vor putea apăra nația și democrația.

— Dar Dacu s-a retras din viața politică! s-au găsit cîțiva oameni răi să zbiere.

— Nu-i adevărat! le-au sărit alții în cap. Dacu nu s-a retras din viața politică. A ținut discursuri politice la întrunirile din septembrie 1933, din noiembrie 1933, din decembrie 1933, a făcut o serie de declarații, a luat parte la campania electorală, a rostit un discurs în parlament, a participat la ratificarea fuziunii cu doctorul Bratu. Asta se cheamă, oare, că s-a retras din viața politică?

Disputele continuau, dar democrația lupta cu curaj pentru o adunare la restaurant, unde Dacu și Crai-Voievod să-și dea mîna. Dificultățile erau mari : Dacu stătea mereu pe poziția lui constituțională, agitînd cu neînduplecata lui intransigență, un combinezon al Roșcatei — în timp ce Crai-Voievod vroia să fie el singur stăpîn în Ardeal. Erau atît de îndîrjite ambele tabere, încît democrația s-ar fi ales, în zilele acelea de după epurație, cu un banchet mai puțin, dacă n-ar fi luptat pentru ea Grigore Artag, șeful conservatorilor țepiști. Banchetul a avut loc și cei doi frați, Dacu și Crai-Voievod, se înfruntară : de o parte, Dacu, fixat în gulerul lui, ca o floare într-un ghiveci, de alta Crai-Voievod, cu ochii lui veseli și șugubeți, în care se reflectau parcă toate grațiile nude studiate o noapte întreagă în revistele ilustrate... Emoția era mare. Se știa că va urma o scenă de care depinde istoria întregului partid național-țărănist reunit. In afară de nesuferitul „Vine, vineee!“ al chelnerului, o frunză nu mișca. Se auzi numai un prelung ghiorțăit, care nu venea, însă, de la național-țărăniști, ci de mai departe, din fundul grădinii, de la un banchet democratic al grupării „Nihil sine rex“ de sub conducerea lui Gogu Elefterie.

Și în sfîrșit, Dacu vorbi, tare, aproape răstit :

— Vrei să știi, frate Alexandre, de ce ai căzut de la putere ?

Toți comesenii păliră. In clipa aceasta nu era unul să nu fi vrut să se ascundă sub masă. Frații încep iar să se certe — și apoi se vor despărți fără să-și fi mîncat fleicile și mititeii. Dar cum nimeni, totuși, nu îndrăzni să se miște, Dacu putu să continue, netulburat :

— Să-ți spun eu de ce, frate Alexandre ! Pentru că ești un om mîndru, un om demn, un adevărat luptător pentru dreptate și adevăr !

Și ochii i se umplură de lacrimi.

Cînd Crai-Voievod văzu că fratele Iulian plînge, socoti că ar fi foarte politic să plîngă și el. Așa că plînse imediat și-i răspunse fratelui Iulian, cît se poate de mișcat :

— Ba tu eşti un adevărat luptător! Eu nu sînt decît o biată umbră a ta!

— Ba tu! i-o întoarse Dacu, bătînd furios cu paharul în masă.

— Vine, vineee! strigă un chelner care trecea în fugă cu o piramidă de mititei spre o masă a partidului uniunii agrare a lui Aureanu, care venise să introducă unele modificări democratice programului său politic.

Naţional-ţărăniştii, speriaţi de tonul lui Dacu, erau siguri că iar nu se face împăcarea, dar se bucurară cînd îl văzură pe Crai-Voievod mai conciliant.

— Fie, frate Iuliane, aşa cum zici tu, că tu ai fost totdeauna mai deştept decît mine!

— Îţi mulţumesc, frate Alexandre! Şi dacă am greşit cu ceva faţă de tine, să facem un juriu de prieteni şi să judece ei ce am făcut eu ca să distrug o prietenie cum n-a cunoscut vreodată istoria politică a acestei ţări!

Crai-Voievod îşi scoase ochelarii, îşi şterse ochii de lacrimi şi zise, trist:

— Aceste lucruri, frate Iuliane, chiar dacă le spunem în glumă, sînt o tragedie!

— O mare tragedie, frate Alexandre! confirmă Dacu melancolic.

Şi se apropie de Crai-Voievod, tocmai cînd Crai-Voievod se apropie de el, şi se îmbrăţişară, cald şi lung, în aplauzele partidului naţional-ţărănist, care făcu semne desperate chelnerilor că pot începe să servească.

După primul rînd de mititei, doctorul Bratu puse chestia gărzilor Iulian Dacu, organizate de Dacu, care zicea că au fost necesare ca să-şi apere viaţa ameninţată mereu de fratele Crai-Voievod.

— Viaţa lui Iulian Dacu, zise doctorul Bratu, aparţine naţiei întregi. Apărarea acestei vieţi nu poate reveni numai gărzilor Iulian Dacu. Naţia întreagă revendică onoarea de a-l apăra pe marele nostru bărbat politic, împotriva indiferent cui. Fac apel la domnul Dacu să desfiinţeze aceste gărzi, spre a putea ajunge la reunificarea partidului. Noi trebuie să ne pregătim

pentru opera cea mare a guvernării şi nu avem dreptul să ne cheltuim timpul şi energia în asemenea lupte mărunte.

Dacu ridică paharul umplut cu laptele pe care-l adusese de acasă într-un termos, pentru că, zicea el — aşa l-a crescut mama de mic : cu lapte — şi răspunse doctorului Bratu :

— Eu, de fapt, n-am nici un amestec în existenţa acestor gărzi. Au luat naştere fără voia mea. Mărturisesc că mişcarea aceasta de simpatie m-a emoţionat. Aşa că mi-e greu şi n-am nici un drept să dau vreun ordin de dizolvare. Şi apoi, vă daţi seama şi dumneavoastră că nu pot să bruschez pe nişte oameni care-mi dovedesc dragostea. E vorba, însă, de unitatea partidului. De aceea, rog pe prietenii şi pe străinii de mine, care au organizat gărzile, să se supună conducerii partidului şi să le dizolve.

Aplauzele, cuvîntările, şpriţurile şi îmbrăţişările ţinură pînă dimineaţa, cînd toată lumea se despărţi plină de nădejdi într-un viitor democratic.

In stradă, Crai-Voievod îi spuse lui Coman :

— Bine, bine, o fi Dacu cel mai cinstit om din ţara romînească. Dar nici din venitul celor zece jugăre nu poate trăi ! Asta să i-o spună lu' mutu !...

— Atunci, cum ? zîmbi Coman, răutăcios.

— Ei, cum ! Il ţine nepotu-său Romulus. Şi din ce bani îl ţine, ştii. Aşa că mai bine să nu mai vorbim !

— Ce vorbeşti ? El zice că n-are nici un amestec în afacerile nepotului, pentru că nepotu-său nici nu-i este nepot de sînge, ci numai prin alianţă !

— Exact ! Dar nici fabrica Skoda nu este nepoata de sînge a lui Romulus. Şi nici măcar nepoată prin alianţă cu el... Şi totuşi, uită-te la el cum s-a îngrăşat de pe urma ei !

*

Altă dată, Naie Naie P.R. făcea silogistică, pentru că numai prin aceste drăgălaşe şi nevinovate exerciţii de logică putea întreţine mereu tînăr şi ventilat,

spiritul său filozofic. Dar de cînd Hitler a împuşcat pe Röhm, pe Heynes, pe Ernst, şi pe atîţi alţi buni, vechi, intimi prieteni ai săi, pentru profesorul Naie Naie silogismele nu mai foloseau ca o gimnastică intelectuală, de multe ori amuzantă pentru fetele de la filozofie, ci deveniseră un fel de eşapament pentru mintea lui plină de nedumeriri şi pentru conştiinţa lui plină de multe şi grele năduşuri.

— Hitler, cugeta el, face epuraţie în Germania. Bun ! Dacă Hitler n-ar face epuraţie în Germania, ar însemna că Hitler n-are ce epura. Dar Hitler face epuraţie în Germania. Deci, Hitler are ce epura în Germania !

Incitat, spiritul lui Naie îndrăznea să împingă explorările lui filosofice şi mai adînc :

— Dar una este cînd Hitler epurează, şi alta este dacă eu, Naie Naie, ştiu de ce epurează. Deci, dacă eu, Naie Naie, mă întreb de ce epurează. Hitler, înseamnă că eu, Naie Naie, nu ştiu de ce Hitler epurează. Ei, de ce ?

Aici, logica lui Naie Naie se poticnea. Da, de ce ?... Şi nu putea pricepe de ce ! Era mai rău ca moartea ! Să te întrebi de ce şi să nu găseşti un răspuns ! Şi nu e numai atît. Dacă Hitler s-ar fi limitat la stîrpirea batalioanelor de asalt din Germania, problema ar mai fi fost suportabilă. Asasinarea naziştilor de către şeful naziştilor este o problemă internă a Germaniei, în care un cugetător discret şi civilizat ca profesorul Naie Naie înţelege să nu se amestece. Problema devine, însă, gravă, gravă de tot, cînd nu ştii ce se va întîmpla după aceea : Hitler se va mulţumi numai cu suprimarea naziştilor lui, ori va merge cu epuraţia şi mai departe — şi va suprima gazeta *Vorba ruminului ?*... Aici era întrebarea — şi aici era întreaga sursă a setei lui Naie de silogisme. Dacă Hitler îi zvîrle în şanţ pe naţional-socialişti, înseamnă că n-are nevoie de naţional-socialişti. Dar dacă n-are nevoie de naţional-socialişti, ce nevoie ar mai avea de gazeta *Vorba ruminului ?* Şi ce se va face *Vorba ruminului ?* Nu se bătea lumea pe ea, nici aşa, cînd Hitler era tare, tare de tot... dar mai cu seamă acuma !...

Acuma, de cînd cu epuraţia, nu se mai vinde de loc! Şi gazeta, deocamdată, apare! Şi redactorii nu vor să lucreze pe veresie! Şi tipografia rămîne surdă la toate silogismele cu care Naie Naie încearcă să amîne plata facturii! La cine să se ducă? La cine să ia? A fost Naie Naie la ambasada germană, dar acolo, toţi s-au uitat la el ca la un nebun!... Să-i dea bani cînd nici ei nu ştiu pe ce lume se află? A fost şi pe la Farbenindustrie! Nimic! Aşteaptă instrucţiuni! Fără instrucţiuni nu pot da o para. A fost apoi pe la amicul Beliotis. A căscat nişte ochi, Beliotis!

— Parale pentru gazetă? Ai căpiat? Ţie, personal, dacă ai nevoie, înţeleg! Dar pentru gazetă? Acuma, după ce regele a desfiinţat pe naziştii germani din Ardeal? Vrei să mă nenoroceşti?

S-a dus, fireşte, şi pe la Schnitt. A căscat nişte ochi Schnitt!

— Parale pentru gazetă? Ai căpiat? Ţie, personal, dacă ai nevoie, înţeleg! Dar pentru gazetă? Acuma, după ce regele a desfiinţat pe naziştii germani din Ardeal? Vrei să mă nenoroceşti?

La cine să se mai ducă Naie Naie! La rege?

Naie oftă! Regele! De mult, acum şase luni, da!... Regele l-ar fi strîns în braţe şi ar fi dat ordin tuturor băncilor să-i sară într-ajutor. Dar sînt şase luni de atunci — şi regele de ieri, nu mai e regele de azi. I-a dat drumul regele din puşcărie, dar nu l-a iertat. Nu s-a supărat Carol că a fost ucis Muică şi nu s-a supărat că Naie Naie a jucat un rol de prim ordin în asasinarea lui Muică, dar s-a supărat crîncen cînd a aflat că Naie Naie a fost atît de harnic în afacerea aceasta, mai mult ca să-l servească pe Hitler, decît pe regele său! Asta nu i-o putea ierta Carol — şi Naie Naie este destul de înţelept să-şi dea seama că regele, chiar dacă ar fi vreodată dispus să i-o ierte, nu-i astăzi momentul, pentru că, probabil, nici el nu ştie încotro s-o apuce!

Aşadar, dacă nici regele n-ar putea fi dispus să priceapă drama care se petrece în sufletul lui Naie Naie, atunci cine?

Doctorul Willy!
Naie Naie, profesor de logică, rămînea mereu logic.

*

Pe doctorul Willy Pămînteanu epurația din Germania l-a găsit într-o conjunctură extrem de simpatică pentru viitorul ligii evreilor israeliți. De luni de zile, doctorul Willy pregătea un uriaș plan de acțiune prin care-și propunea să demonstreze că nu-i de acord cu părerile lui Hitler despre evrei. Va reedita, în primul rînd, lista soldaților evrei morți în războiul de întregire și lista tuturor soldaților evrei decorați. Va publica o antologie a declarațiilor filosemite făcute în decursul veacurilor, de către cele mai strălucite figuri din istoria popoarelor creștine. Va organiza — cu sprijinul unor personalități de seamă din societatea romînească — o nouă serie de conferințe prin care să se deschidă ochii lui Hitler că Heine este evreu, că Einstein este evreu și că pînă și Frederic II cel Mare se zice că ar fi avut un medic de origine evreiască. Va cere evreicelor să nu-și mai pună blănurile cînd se duc în oraș, ci să le poarte numai în casă, spre a nu stîrni antisemitismul. Va cere tuturor evreilor să nu mai dea din mîini cînd vorbesc în tramvai, ci să-și țină mîinile în buzunar, spre a nu stîrni antisemitismul. Va dispune ca evreii care au părul roșu să se arate în lume cît mai puțin, spre a nu stîrni antisemitismul. Și așa mai departe. De idei, doctorul Willy nu ducea lipsă — și cu atît mai puțin de energie. Așa că, în sinea lui, doctorul Willy îi felicita, dar îi și invidia pe evrei — că în ceasurile acestea grele au un conducător atît de înzestrat, ca el, cu idei și energie.

Dar ce folos că ai idei și energie, dacă n-ai noroc! Acesta era și cazul doctorului Willy. Ca de atîtea și atîtea ori în lungul lui trecut de experiență politică, tocmai cînd întindea mîna să culeagă roadele preparativelor lui de atac, îl aștepta o cruntă dezamăgire: regimul nazist de la Berlin se prăbușea. Și odată cu el, toată munca doctorului Willy.

Zdrobit de grava lovitură pe care a primit-o, doctorul Willy stăea gîrbovit în fotoliu și-și mușca unghiile: dacă Hitler e mazilit, el nu mai avea pe cine combate. Liga evreilor israeliți putea să se înece. Pentru cine să lupte? Cui i-ar mai putea aduce foloase? În ce scop să mai dea populația evreiască parale? Și cui să dea populația evreiască parale?

Își punea doctorul Willy, întrebări peste întrebări și se mai tortura să-și dea un răspuns, cînd Bernsohn, secretarul și confidentul său, intră grăbit și tulburat în birou:

— Domnule doctor... domnul profesor Naie Naie e aici!

Dar Naie Naie și apăruse în prag și cu un zîmbet cald și mîna întinsă se repezi la doctorul Willy, cum te repezi la un bun prieten pe care nu l-ai mai văzut demult:

— Ce faci, doctore dragă?

— Ce surpriză, domnule Naie! zise, fericit, doctorul Willy, în timp ce Bernsohn, băiat simțit, ieșea din birou. Nu m-aș fi așteptat...

— Doctore dragă, ai tot dreptul să rîzi de mine, dar îți jur că a fost o confuzie. N-am fost niciodată antisemit. Gurile rele... Numai gurile rele!... Dacă aș fi fost antisemit, n-aș fi venit la dumneata azi ca la un frate. Știu că aparențele îmi sînt împotrivă, dar în fundul sufletului meu am fost totdeauna democrat și filosemit. Să îndrăznească cineva să spună că în fundul sufletului meu n-am iubit pe evrei! Că am scris cîte ceva care ar putea fi interpretat nu știu cum... ce să-i faci, dragă doctore! Gură de om, gură de cîine! Dar în timpul ăsta, inima mea plîngea și gemea: sărmanii evrei! Ce vină au ei? De ce trebuie să sufere ei? Înțelegi, doctore Willy? Nu erau decît niște porcării de exigențe politice. Chestiuni de moment. Le sufli așa... pfuu!... și zboară în vînt, fără să lase vreo urmă! Nici praful nu se alege de ele! Ideologii de un ceas-două. Eternă e numai democrația. Tot democrația rămîne mai tare. De aci înainte...

Lui Willy îi ardeau obrajii de rușine. Un Naie Naie, un profesor de logică, un director de ziar, un prieten

al regelui, să se scuze și să se umilească atîta față de el! Dar se poate? E intolerabil!

— Domnule Naie, îl întrerupse el pe Naie Naie, nu înțeleg de ce atîtea explicații. Sîntem doar prieteni! Spune-mi ce vrei! Sau mai bine zis: cît?

Așa a triumfat democrația în ziua aceea: din banii de lemne adunați pentru populația nevoiașă evreiască. Precum zicea și Bernsohn, doctorului Willy:

— Foarte bine ați făcut, domnule doctor! La urma urmei, cred că și calicii ar trebui să aibă oarecare înțelegere pentru democrație!

*

De trei săptămîni veneau din Reichul al III-lea vești atît de contradictorii, încît regele decise că asemenea momente încurcate trebuie lăsate să se descurce singure. În așteptare, bea zi și noapte, vorbea despre democrație și veghea ca generalul Florescu să fie anchetat de către Consiliul de război cu toată severitatea.

— Să nu vă uitați la el că-i general! ordona Carol. Să mi-l tratați ca pe un hoț de rînd cum e și el și fecioru-său Puiu! Cîte se găsesc în dosar, ajunge să fie spînzurat de o sută de ori. Facturi fictive, state de mînă de lucru fictive, bonuri de cheltuieli fictive. O adevărată fabrică de acte fictive! Să-i puneți mîna-n gît, să simtă că atîta vreme cît mai sînt eu, există o justiție!

Ancheta mergea, dar Carol nu se putea liniști. Venise pe la el și Mița și Tanți și Riri și Kiki... dar degeaba le lua la bătaie și le zvîrlea afară pe culoar, leșinate și moi ca niște pisici ținute cu sila în apă, pentru că liniște tot nu găsea. Treaz sau în somn, numai călătorie visa și-n vis numai pe Puiu-l vedea, atunci cînd nu vedea împrumutul. Hitler, blestematul de Hitler! Dacă s-ar fi ținut Hitler tare măcar cîteva luni, am fi avut azi de ce rîde! Ce ar fi fost luat era bun luat!... Pe cînd așa...

— Sire!

Era Mateescu, roşu şi agitat, care bătuse la uşă, dar care nici nu mai avusese răbdarea să aştepte ca regele să-i răspundă, ci intrase singur.

— Sire, o nouă bombă !... A fost asasinat Dollfuss. Dollfuss, micul dictator al Austriei, asasinat!

— De cine ? strigă regele, cuprins de o uşoară ameţeală. Hai, vorbeşte o dată !

— De naziştii austriaci.

Şi Mateescu dădu regelui amănunte. Azi, la prînz, pe la ora unu fără un sfert, trei sute de nazişti, deghizaţi în uniformă militară şi în uniformă de agenţi de poliţie, au ocupat staţiunea de radiodifuziune, au năvălit în cancelaria lui Dollfuss şi l-au împuşcat. Credeau că atîta le va fi de-ajuns să înlăture orice opoziţie şi să ia puterea în mînă. Dar, pentru că, spre surprinderea lor, guvernul şi armata s-au opus, au fugit şi s-au pus sub ocrotirea ministrului Germaniei la Viena.

— Aşa ! făcu regele pe gînduri. Naziştii austriaci l-au asasinat pe Dollfuss şi apoi s-au adăpostit la ministrul Germaniei naziste !... Prin urmare, aici e mîna lui Hitler !

— E clar, sire !

— Prin urmare, epuraţia din 30 iunie nu l-a slăbit pe Hitler, ci l-a făcut şi mai îndrăzneţ !

— Probabil, sire !

— Prin urmare, eu n-aveam nici un motiv să mă sperii !

— Nici unul, sire !

Carol alergă în aleea Vulpache.

— Ce facem, Lenuţo ?... Împachetăm sau nu ?

Femeie cu simţ practic, Lenuţa îi răspunse :

— Mai aşteaptă cîteva zile, să nu ai vreo nouă surpriză.

Carol aşteptă cîteva zile şi Mateescu îi aduse o nouă surpriză :

— Sire, Hindenburg a murit azi dimineaţa la nouă — şi la ora nouă şi jumătate, Hitler a fost proclamat preşedinte al Reichului. De aci înainte, Hitler va fi şi conducătorul Germaniei şi şeful guvernului. Armata a şi depus jurămîntul.

Carol nu mai avea nimic de aşteptat. Hitler e tare. Mai tare ca oricînd.

Nerăbdător, Carol o chemă pe Duduia la telefon şi-l strigă, vesel :

— Lenuţo, împachetează !

*

După un scurt schimb de note între guvernul romîn şi guvernul francez, noua dată a călătoriei în Franţa fu fixată pentru sfîrşitul lunei noiembrie. Răgazul de trei luni bucură mult pe Duduia. In trei luni putea să-şi facă în linişte puţinul bagaj pe care-l lua cu sine în străinătate, unde, în cazul că i-ar lipsi, Doamne fereşte, ceva, era aproape convinsă că va găsi de la cine să cumpere.

In aceste trei luni nu-şi pierdu nici Carol vremea în zadar. In primul rînd, anulă dispoziţia de dizolvare a organizaţiilor naţional-socialiste germane din Ardeal. Porunci, apoi, lui Vancea să fie din nou blînd cu legionarii. Luă măsuri ca în lipsa lui să nu aibă vreo surpriză, în special din partea iubitului său frate Nicolae, pe care căuta să-l vadă cît mai puţin şi cu care vorbea şi mai puţin. Incepu să cheme iar, rînd pe rînd, în audienţă strict confidenţială, pe şefii celor douăzeci şi patru de partide care se treziseră toate, spontan, din democraţie.

— Domnule Elefterie, contez pe dumneata ! Am convingerea că eu şi cu dumneata împreună, sîntem destinaţi să facem lucruri mari pentru ţara aceasta.

— Sire, aştept ordinele dumneavoastră !

— Ora se apropie, domnule Elefterie !... Plec în străinătate pentru cîteva săptămîni, să procur ţării un mare împrumut şi cum capăt banii, te chem îndată să trecem la fapte. Programul îl ştii : înzestrarea armatei ! Numai bani să avem !

— Ştiu, sire ! Armata e baza !

Regele-i strîngea mîna, ca unui prieten adevărat. Merita să i-o strîngă. Era un om de nădejde. In lipsa lui, nu numai că se va feri de aventuri, dar va colecţiona toate înjurăturile la adresa tronului şi dinastiei, cu nume şi date, ca să i le raporteze la înapoiere.

Dar cea mai mare parte din timp, în cele trei luni, regele şi-o pierdea cu corespondenţii francezi cărora le împărtăşi cîte şi ce fel de sentimente îl copleşesc cînd se gîndeşte că în curînd va revedea Franţa.

— Ce emoţie va fi pentru mine cînd voi veni în vizită oficială în capitala voastră, unde fiecare răspîntie va evoca pentru mine atîtea amintiri.

Trecea, apoi, sprinten, la fericirea poporului :

— Imi iubesc cu pasiune meseria de rege. Ce poate fi mai pasionant decît să faci fericirea poporului !

Şi cum, în perioada aceea de surescitare, punea foarte mult piper în mîncare, aşa că avea necontenit mîncărimi; i se umpleau ochii de lacrimi, ceea ce corespondenţii notau cu mii de comentarii tulburătoare.

Tot în vederea voiajului, regele vorbea mereu despre dragostea ce i-o purta scumpului său fiu:

— Vreau să fac din el un om şi un rege. Inainte de a fi rege trebuie să fie un om bine oţelit, drept şi bun. Educaţia unui prinţ nu-i lucru uşor. Pe un prinţ nu trebuie să-l creşti pentru tine, nici pentru el însuşi. Trebuie crescut pentru poporul său şi pentru rolul ce-l va avea de împlinit. Cu puţină hotărîre şi cu multă inimă, cred că se poate ajunge la rezultate bune. Pînă una alta, conduce foarte bine micul lui automobil şi dă semne de pe acuma că va fi un excelent vînător.

Trei luni de muncă atentă şi răbdătoare pentru pregătirea voiajului — dar trei luni de viaţă senină şi sclipitoare ca un cer albastru de primăvară, întunecat numai de un mic noruleţ: Titulescu. Titulescu, ministrul de externe al ţării. Titulescu, şeful departamentului democraţiei. Titulescu şi-a înaintat iar demisia. De ce şi-a dat iar demisia Titulescu acesta ?

— Sire, e supărat foc ! îi răspunse Trişcă. Zice că-l nenorocim ! O politică facem aici — şi alta e pus să facă el în străinătate. Cică încurajăm grupările fasciste şi acolo el trebuie să jure că rămînem fideli aliaţilor. Susţine că dinadins se face obstrucţie politicii lui democratice, pentru că este *cineva* care vrea să-l alunge de la externe.

— Cineva ? se miră Carol.

— Da, sire ! Cineva !

Regele parcă abia acum pricepea înțelesul cuvîntului.

— Aha! făcu el. Cineva!... Bine, Trișcă, în acest caz, dumneata vei demisiona imediat.

Soluția i se păru lui Trișcă oarecum originală.

— Eu?

— Da! Dumneata!... Dar nu-i nevoie să fii alarmat. Vei demisiona, ca să vadă că din pricina lui se produce o criză ministerială, tocmai acum, în ajunul voiajului meu, cînd numai de criză ministerială n-avem nevoie.

— Și ce va fi, sire?

— Nimic! Vom stărui să rămînă!

— Nu va rămîne, sire! E prea furios! Zice că tocmai acum, cînd țara are mai mult decît oricînd nevoie de el, pentru că Uniunea Sovietică a devenit membră a Societății Națiunilor, tocmai acum să-l călcăm pe el în picioare?... Nu!... Nici în ruptul capului nu va voi să revină!

Pe rege îl pufni rîsul:

— Să revină? Dar cine vrea să revină? Da' ducă-se dracului! M-a plictisit cu șantajele lui de copil alintat! El are acu și pretenția să-i mai fiu recunoscător că ne-am împăcat cu Uniunea Sovietică!... Recunoscător!... O să-i fiu recunoscător cînd i-o crește barbă! Așa că fă ce-ți spun eu: dumneata stăruie, dar stăruie în așa fel încît să-i dea de bănuit și să-i piară pofta să mai revină!

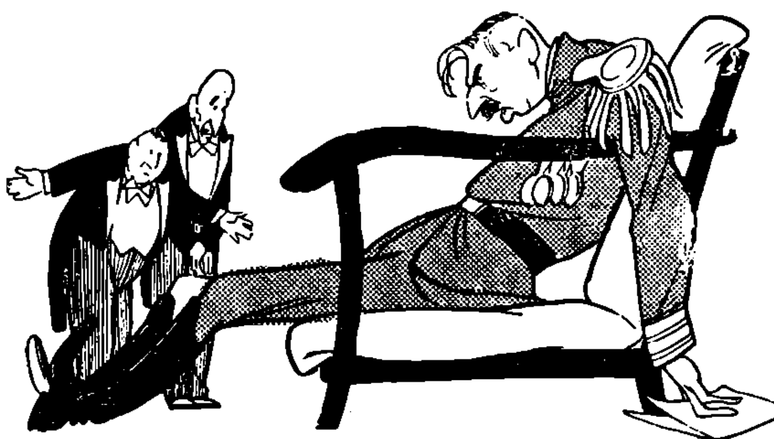
A fost o chestie de o zi. La amiază, Titulescu primi o lungă, lungă telegramă în care i se aducea la cunoștință că în urma protestelor lui, regele a cerut guvernului să demisioneze, că guvernul a demisionat, și că nu se poate reconstitui decît numai cu el la externe. In continuare, telegrama-i vorbea de țară... de veșnica dragoste și recunoștință... de imensele servicii aduse de el țării, tronului și democrației... de necesitatea imperioasă a unei consecvențe în politica externă... și de neliniștea regelui care e gata să renunțe la călătorie dacă nu știe că Titulescu este din nou la externe.

Pe seară, Trișcă se prezentă la rege:

— Sire, i-am telegrafiat lui Titulescu și am stăruit din toate puterile ca să rămînă!

— Și a răspuns?

— Da!
— Ce?
— Că rămîne!
De enervare, îl apucă pe Carol o mîncărime atît de ascuţită, încît oricine nu era iniţiat în secretele politice ale palatului ar fi putut să jure că regele plînge de bucurie.
Dar în afară de acest incident destul de neplăcut cu Titulescu, nimic din ceea ce ar fi putut întuneca emoţia unui rege pe picior de plecare în străinătate, unde îl aşteaptă împrumutul, nu se mai produse. Duduia îşi revizuia tot timpul bagajele, îşi pregătea listele de cumpărături, număra zilele pînă la plecare: şapte zile, şase zile, cinci zile, patru zile, trei zile, în timp ce regele rupea filele din calendar şi snopea Miţele în bătăi de nerăbdător ce era să se vadă odată în drum spre Paris. Se pare, însă, că Cel-de-sus era împotrivă, pentru că, într-o bună dimineaţă, cînd mai erau două zile pînă la plecare, Mateescu intră la Carol transfigurat de spaimă:
— Sire, o catastrofă!... Maiestatea sa regele Alexandru al Iugoslaviei şi Barthou au fost asasinaţi la Marsilia!
Automat, regele puse mîna pe telefon:
— Lenuţo, tu eşti?
— Da, dragul meu!
— Despachetează!

XVII

Cu şapca în mînă, Trofim stătea în picioare şi aştepta ca domnul director să ridice ochii la el. În birou era cald, pe fereastră se vedea cum fulgi mari cad molcom şi se aştern pe case şi pe şoseaua care duce pînă la poartă. Directorul, în fotoliu, stătea aplecat cu urechea înspre aparatul de radio şi asculta, aprobînd cu capul şi cu mîna tot ce auzea:

— „...Eu sînt născut şi crescut ortodox, dar sînt suveranul unei ţări unde sălăşluiesc şi cetăţeni de alte confesiuni. Sînt hotărît... şi toţi pot conta pe sprijinul meu... să proteguiesc cu aceeaşi credinţă şi cu aceeaşi dragoste pe toţi acei care vor fi cinstiţi credincioşi ai bisericii lor..."

Trofim asculta şi se gîndea cît de uşor poate intra frica-n om. Regele s-a speriat aşa de rău de atentatul din Marsilia, încît l-au năpădit gînduri creştine. Se teme să nu se găsească vreun creştin să tragă în

el şi încearcă să se pună bine cu toţi credincioşii cinstiţi ai bisericii lor! Era şi ceasul bine ales! Fabricile se închid — şi acolo unde nu se închid, salariile se scad la jumătate. Şi peste tot, poliţia la mijloc. La fabrica Haug muncitorii n-au făcut decît să înainteze un memoriu, fără să-şi fi întrerupt lucrul, dar cît ai clipi, poliţia le-a şi sărit în spinare, parcă ar fi stat, după uşă, la pîndă. La fabrica de glucoză Colentina la fel: poliţia. Şi la fabrica Falk. Şi la restaurantul Tic-Tac. Cu arestări, cu bătăi, cu torturi. Cît despre chelnerii de la restaurantul Corso, cu ăştia a fost o adevărată bătaie de joc. În halate, aşa cum i-a găsit la lucru, poliţia a plimbat pe bulevarde, pînă la prefectură, pe toţi chelnerii, picolii şi bucătarii, vinovaţi că au ajutat cu mîncare pe ceferiştii de la Griviţa, cît a ţinut greva.

Dar regele continua să vorbească şi Trofim, fără să vrea, trebui să-l audă:

— „Astăzi, cînd avem cu toţii datoria de a duce o luptă de progres şi consolidare a naţiunii noastre, nu este momentul să privim ce haină poartă fiecare preot, ci trebuie să cerem fiecăruia să aibă un singur suflet şi-acest suflet trebuie să fie cel romînesc!..."

Asta-i aminti lui Trofim cum lăncierii lui Cață au ameninţat că dacă nu vor fi lăsaţi să-şi poarte cămăşile albastre, nu vor mai pune pe ei nici o cămaşă şi că se vor arăta în pielea goală în faţa poporului. Dar nimeni nu s-a gîndit şi nici nu se gîndeşte să le ia, Doamne fereşte, cămaşa. Ba, de cînd cu asasinarea lui Dollfuss şi mai cu seamă după ce regele Alexandru şi Barthou au fost împuşcaţi, cămăşile, şi albastre şi verzi şi de toate culorile, s-au înmulţit, şi s-au înmulţit şi saluturile cu mîna întinsă, şi s-au înmulţit şi femeile cu cruciuliţe încîrligate pe piept, şi s-au înmulţit şi bătăile şi devastările şi jafurile, fără ca poliţia să afle ceva.

— „Creştin sînt, auzi Trofim pe rege, dar fac apel şi la cei care nu sînt creştini, dar care au o credinţă a lor, ca şi ei, alături de noi, creştinii, care avem acel exemplu al martiriului lui Isus Hristos, să lupte ală-

turi de noi, căci mai presus de credinţa fiecăruia este unitatea etnică a Rominiei întregite..."

Regele isprăvise. Directorul întinse mîna să întoarcă butonul, dar şi-o retrase imediat : postul de radio emitea o ştire care-l silea să rămînă cu urechea aplecată asupra aparatului :

— Azi dimineaţă maiestatea sa regele a semnat un decret prin care sînt dizolvate : Partidul Comunist Romîn, Uniunea Tineretului Comunist, Ajutorul Muncitoresc Romîn, Biroul juridic al Partidului Comunist, Ajutorul Roşu Internaţional, Consiliul Sindicatelor Revoluţionare, Comisia locală a sindicatelor unitare, Uniunea ţăranilor revoluţionari, Cercul femeilor comuniste, Tineretul conştient romîn, Asociaţia studenţilor revoluţionari, Cercul de studii marxiste, Tribuna studentului sărac, Liga culturală, Blocul muncitoresc-ţărănesc, Liga muncii, Soiuz Vozwescenia Na Rodinu sau Uniunea repatriaţilor ruşi şi ucrainieni, Asociaţia Amicii U.R.S.S., Comitetul naţional antifascist, Comitetul femeilor antifasciste romîne, Comitetul naţional al tineretului antifascist, Comitetul pentru apărarea ceferiştilor, Comitetul pentru apărarea şomerilor, Cercul cultural „Gheorghe Coşbuc", Sindicatul „Ciocanul" al lucrătorilor cizmari, Sindicatul „Solidaritatea" al chelnerilor, Sindicatul „Ţesătorul" al lucrătorilor textilişti, Frontul Unic Muncitoresc, Organizaţia revoluţionară dobrogeană. Sînt interzise a se mai înfiinţa orice fel de organizaţiuni şi asociaţiuni pentru propaganda ideologiei comuniste. Se interzice să apară orice ziare, broşuri, manifeste, ca şi orice fel de alte publicaţiuni, prin care...

Directorul se uită la ceasornic, şi fiindcă decretul îi spusese mai mult decît avea el nevoie să ştie, închise aparatul, apoi îşi întoarse capul spre Trofim :

— Ai venit ?

— Am venit, domnule director !

Puţin stingherit, directorul îşi cercetă lung unghiile înainte de a vorbi.

— Uite ce e, Trofime dragă ! zise el, fără să-şi ridice ochii la omul care stătea în picioare. Direcţia ge-

nerală e nemulţumită de tine şi te mută disciplinar !... Aşa că trebuie să părăseşti casa îndată !

Trofim se făcu alb ca varul. Prin urmare, Andrieşu nu l-a minţit cînd i-a spus aseară, că direcţia-i caută pricină, ca să-i poată lua casa în care locuieşte şi să i-o dea lui Niculescu !

— Eu să părăsesc casa ? bîigui el.

— Da, tu !

— Păi cum se poate una ca asta, domnule director ? Asta-i toată bogăţia mea : locuinţa !

— O fi ! Dar dacă nu te astîmperi ! Cine te pune să faci bolşevism ?

— Bolşevism ? Eu ? Cînd am făcut eu bolşevism, domnule director ?

— Dar întrunirea aia de săptămîna trecută, ce-a fost ?

— Să mă iertaţi, domnule director, că nu pot să ştiu ce-a fost, pentru că eu abia am ieşit din spital unde am zăcut o lună de zile !

— Şi nu ştii nimic ?

— Nimic ! Poftim foaia de la spital !

Directorul luă hîrtia, o învîrti printre degete şi o întinse înapoi lui Trofim.

— Foaia zice aşa cum zici tu ! Dar casa trebuie s-o părăseşti !

— Păi de ce, dacă sînt nevinovat !

— Ei fi, n-ei fi, asta o s-o descurce ăi mari. Eu ştiu că legea-i lege !... N-ai copii ! Şi legea spune : în locuinţele astea n-au voie să stea ăia fără copii !

Trofim nu mai ţinu seama că are în faţa lui pe domnul director şi, scos din fire, bătu cu pumnul în masă :

— Păi spuneţi aşa, domnule director ! Nu sînt scos din casă pentru că aş fi mutat disciplinar, ci pentru că vreţi să băgaţi pe altul în locul meu. Ştiu pe cine ! Pe Niculescu. Şi-mi veniţi cu legea ! Copiii !... Dar Niculescu are copii ? N-are ! Nici nu-i măcar însurat ! In schimb e inspector ! Inspector şef !... Pe cînd eu, nu sînt decît un muncitor de rînd ! Aşa l-aţi scos din casă şi pe Micu Toader, care are copii... cinci copii !... Şi tot l-aţi scos din casă, ca să-i faceţi loc lui Bălceanu, care e şi bătrîn, şi singur, dar tot inspector şi el... Şi pe

Neacşu Andrei!... Cum v-a răbdat inima să-l daţi afară din casă pe Neacşu, om bolnav, cu casă grea, cu mamă bătrînă, cu nevastă, cu trei copii, ca să intre cine? Un mucos, un neisprăvit, care n-are nici douăzeci de ani împliniţi, dar e verişor de-al treilea şi secretarul domnului director general! Adică pentru cine au fost făcute locuinţele astea? Pentru de-al de ăştia care au de unde plăti casă în oraş, sau pentru noi, muncitorii?

Directorul îl lăsă pe Trofim să-şi descarce năduful, apoi îi răspunse pe un ton care parcă cerea compătimire:

— Vezi, Trofime? Şi dacă ţi se spune că eşti bolşevic, parcă ţi-ar trage cineva o pereche de palme. Dar nu-i nimic, rămîne între noi. De la mine e greu să afle cineva tot ce mi-ai spus. La urma urmei, s-ar putea să ai şi dreptate. Dar eu ce să fac? să mă lupt cu ăi mari? Eu să mă iau de piept cu ăi mari, cînd nici eu nu sînt decît un nenorocit de slujbaş! Stau şi eu cît mă ţin ei. Ca mîine o să mă dea şi pe mine afară! Tu eşti mult mai fericit decît mine!... Tu, barem eşti lăcătuş, pe cînd eu, ce sînt? Director! Meserie-i asta? Dacă mă dau ăştia afară, pot să mă spînzur! Rămîn fără pîine. Fii, dar, om de înţeles şi ieşi din casă de bună voie, că n-aş vrea să te scot cu sila de acolo. Cînd ajungem la asta, Trofime dragă, ştii şi tu ce se întîmplă!

Trofim înţelegea că era osîndit. Dacă nu pleacă de bună voie din casă, încape de-a dreptul pe mîna jandarmilor şi atunci, într-adevăr, n-o să mai aibă nevoie de casă.

Cu glasul sugrumat, întrebă:

— Şi cînd să mă mut?

— Astăzi!

— Cum astăzi, domnule director? Unde să mă duc?

— Îţi spun eu unde: la Oradea Mare!

Cu toate că-l frigea mîna să-l apuce pe director de gît, Trofim începu să rîdă:

— La Oradea Mare? Pe cine să caut la Oradea Mare?

— Slujbă, Trofime, slujbă! Tot la căile ferate!

— Dar tocmai la Oradea Mare?

Directorul fluieră a plictiseală fără pereche.

— Mă, al dracului om mai ești, bre! Dacă ți se ia casa aici, te strîmbi! Dacă ți se dă casă acolo, iar te strîmbi!... Are grijă statul de tine și tu te mai vaieți! Eu, să fiu în locul tău, aș tăcea chitic și aș pleca, zău c-aș pleca!

Glasul dulce al directorului suna în urechea lui Trofim mai aprig și mai neînduplecat ca o osîndă.

— Bine, o să plec! făcu Trofim, care vedea că orice împotrivire nu poate cel mult decît să-i strice. Dar eu sînt gestionar de materiale. Am pe seamă materiale de patruzeci și șapte de milioane. Numai un simplu burghiu costă opt pînă la zece mii de lei. Trebuie să predau toate astea cuiva.

— Și ce vrei să-ți fac?

— Să mă lăsați în casă pînă isprăvesc! După aia plec la Oradea și aveți casa liberă.

— Nu se poate!

— Numai cîteva zile, domnule director!

— Nu se poate!

— Atunci dați-mi două zile concediu să-mi caut casă în altă parte!

— Nu se poate! Cum să-ți dau concediu cînd trebuie să ai grijă de magaziile cu materiale?

— O să le țin două zile închise!

— Nu se poate!

Trofim simți că iar îl furnică palmele.

— Da' cum așa, domnule director? Să rămîn în casă nu se poate, să ies din casă nu se poate, să predau materialele nu se poate, să nu predau materialele iar nu se poate... Atunci ce se poate, domnule director?

În sfîrșit, Trofim izbuti să-l supere pe director care, pentru întîia oară, îi vorbi tare:

— Ia ascultă, Trofime! Mai adineauri, l-ai auzit sau nu l-ai auzit pe rege?

— L-am auzit!

— Dacă l-ai auzit, atunci spune drept: ce ești tu? Creștin... sau ce?

•

Era ora unu după amiază și funcționarii serviciului contingentării din ministerul industriei și comerțului

se pregăteau să plece acasă, cînd, deodată, năvăliră pe toate uşile comisari şi agenţi de poliţie:

— Nu mişcă nimeni!

Funcţionarii înlemniră. Ce caută poliţia aici?

Comisarul Mînecuţă, şeful echipei, îşi trecu mîna prin mustaţă şi răcni:

— Toată lumea în sala mare a serviciului.

In sala mare, funcţionarii dădură peste însuşi noul ministru al industriei şi comerţului, Caramlău, înconjurat de primul procuror, de patru procurori, de un judecător de instrucţie şi de mai mulţi ofiţeri de poliţie.

— Domnilor, strigă ministrul, veţi rămîne. Vi se dă şi de mîncare. Nimeni nu poate părăsi ministerul.

Funcţionarii inferiori nu pricepeau ce poate fi. Funcţionarii superiori pricepeau. De cîteva zile erau în stare de alarmă. Fiecare şef de serviciu, ori subdirector, primise din timp vizita cîte unui amic de la prefectură:

— Coane Costică, îţi vreau binele.

Conu Costică i-a răspuns:

— Şi adică cum, nene Mitică? Eu, cum s-ar zice, îţi vreau răul?

De cînd lumea nu s-a născut comisar prost. Nu era prost nici comisarul Mitică:

— E-n regulă, coane Costică! Sînt denunţuri grave! Cică dumneata ai cerut... şi ăia au mişcat din urechi! Dosare întregi de denunţuri! Şi se va face descindere!... Ordin: fără milă! Tata să fie, mama să fie, pune-i mîna-n gît! Nici-o milă! Pricepi dumneata!...

Omul pricepea:

— Pricep!

— Ba bine că nu!... Aşa că, fă bine şi conform legii...

Aici se oprea şi aştepta, pînă ce directorul, ori subdirectorul, răspundea:

— Bine, nene Mitică!... Ne-am înţeles. Conform legii, juma acum, juma după aia...

— Ba nu! zicea comisarul sever. Conform legii mie-mi dai acuma tot... şi juma după aia...

Ştiau, dar, şefii de serviciu, directorii şi subdirectorii ce va urma : percheziţie. Şi se uitau cu milă la domnul ministru care răcnea :

— Toţi funcţionarii inferiori trec în sala de mese. Ceilalţi în sala de conferinţe.

Apoi, Caramlău ieşi din sală şi trecu în biroul său, cu sufletul plin de mîndrie şi satisfacţie. Era cinstit. Ordin de la rege :

— Caramlăule, cinste ! Să tai în carne vie !... Cinste mai presus de orice.

Atentatul de la Marsilia dăduse, de altfel, şi fără porunca regală, un impuls irezistibil spre cinste tuturor conducătorilor ţării. Cinstea e un lucru frumos ! De ce ne-am feri de lucruri frumoase !... Cinste, chiar dacă ar fi să curgă sînge. Dacă nu introducem cinstea în conducerea treburilor publice, ţara va ajunge acolo unde a ajus Austria, Jugoslavia, Franţa — dacă nu şi mai rău ! Şi unde se poate cere cinste mai multă decît la ministerul industriei şi comerţului, unde nu-i om să nu ştie că se fac numai potlogării ?

— Va fi cinste, sire ! a răspuns Caramlău. Că nu mai e chip de lucrat ! De cînd am venit la minister, masa mea e plină de denunţuri. Se plîng toţi negustorii că nu pot cere cel mai mic lucru, fără să dea şperţuri în dreapta şi în stînga ! Ne ruinăm ! Se ruinează ei, ne ruinăm noi, se ruinează ţara întreagă, sire !

— Ai văzut ? Fă, deci, ceva spectaculos ! Să răsune ţara de cele ce o să vadă !

Şi Caramlău s-a apucat să facă ceva spectaculos. Ţara va răsuna, şi se va minuna de cîtă cinste este în stare noul ei ministru al industriei şi comerţului. Şi se simţea Caramlău în al nouălea cer ! Intr-adevăr, ce poate fi mai plăcut decît să te simţi cu conştiinţa curată şi să nu te temi că la cea mai mică nemulţumire, oricare nemernic ţi-ar putea striga în obraz : Pungaşule !... O viaţă întreagă a sîngerat Caramlău de pe urma acestei insulte : Pungaşule ! Cu cîţi nu s-a luat la palme, cu cîţi nu s-a bătut în duel, cîte gloanţe n-a tras el în vînt, pentru cuvîntul acesta : Pungaşule !

Dar acuma, ce a fost, e mort !... Acuma moravurile vor fi primenite !... Nimic din tot ce se chema șperț, bacșiș, mită nu va mai putea supraviețui în atmosfera de cinste pe care Caramlău este chemat s-o introducă în viața publică a țării, începînd cu propriul său minister, unde, în clipa aceasta, poliția își face datoria. Vor scăpa numai cei cu desăvîrșire nevinovați. Pe ceilalți, toți, îi va trimite chiar de aici, cu duba, sub stare de arest, la prefectură.

Caramlău își aprinse trabucul, cu o mînă care-i tremura de fericire pentru tot ce face el spre binele țării — și la bătaia timidă în ușă, răspunse energic :

— Intră !

Și intră la el, în vîrful picioarelor, directorul general.

— Domnule ministru...

Ministrul, care se aștepta să vadă intrînd numai pe unul din procurorii sau ofițerii de poliție, răcni, furios :

— Cum de ai ajuns pînă aici ? Am dat ordin să nu fie lăsat nimeni !

— M-am rugat de primul procuror, domnule ministru ! Sîntem prieteni... și i-am dat cuvîntul de onoare că mă întorc numaidecît !

— Și ce vrei ? îl întrebă Caramlău pe același ton ridicat.

— Domnule ministru, vă rog să mă scuzați, dar eu nu pot suporta o percheziție ! Am fată de măritat. Am un ginere profesor universitar ! Nu face de mine, domnule ministru !... Percheziție ! În viața mea n-am știut de percheziție !... Domnule ministru, fie-vă milă ! Sînt director general ! Scutiți-mă de o asemenea rușine !

Furia lui Caramlău nu mai cunoscu margini :

— Nu se poate ! Ordin de la rege ! Toți pungașii la pușcărie !

— Dar eu nu sînt pungaș, domnule ministru ! Sînt om cinstit !

— Dacă ești cinstit, ce te temi de percheziție ?

— Doar v-am spus, domnule ministru ! E peste puterile mele ! Percheziție corporală ! Mor pe loc, domnule ministru, dacă cineva se atinge de mine ! Vă rog !... Vă rog în genunchi !... Dați ordin să mi se dea drumul acasă !

— Nu! Am zis nu, e nu! Şi te poftesc să mă laşi în pace! Am isprăvit!

Dar directorul general se şi pusese în genunchi:

— Domnule ministru, dau oricît, numai să scap de ruşine! Obrazul meu mi-e mai scump decît orice pe lume. Tocmai am cîştigat la loterie o sumişoară destul de frumoasă! Cinci sute de mii! Eu n-am ce face cu ei! Leafa-mi ajunge! Vi-i dau toţi, pentru săraci. Vă rog, domnule ministru... sînt director general, nu un borfaş luat de pe stradă!

Şi se uită la Caramlău cu nişte ochi atît de jalnici, încît de piatră să fi fost cineva şi tot se muia. Dar Caramlău nu era de piatră. Caramlău era de bronz:

— Nu! Te rog!... Lasă-mă în pace!... Pleacă... Pleacă-ţi spun!

Directorul general se ridică, îşi scutură uşurel genunchii de praf, şi subit vesel, îi spuse lui Caramlău, chicotind ca un bătrînel cumsecade:

— Bătu-m-ar norocul să mă bată!... Pesemne că vîrsta mi-a jucat festa!... Niciodată n-am greşit cifra... La cifre nu mă-ncurc. Şi tocmai acuma trebuie să mi se întîmple... Adevărul e că am cîştigat la loterie nu cinci sute de mii, ci şapte sute cincizeci de mii! Dar asta-i tot!... Nici o leţcaie mai mult!...

Oricît o fi fost de bronz Caramlău, dar n-avea inimă de cîine. Niciodată nu l-au lăsat rece suferinţele celor mai mici. Cu atît mai puţin, deci, putea fi indiferent la strigătele de ajutor ale acestui bătrîn care părea foarte-foarte cinstit. De ce, dar, să-l implice pe nedrept într-o operaţie pregătită numai pentru pungaşi? N-ar fi o crimă? Un asasinat moral — şi poate chiar fizic? Caramlău, criminal? Nu! Poţi să spui despre Caramlău tot ce-ţi place, dar numai asta n-a făcut Caramlău de cînd e: să ucidă oameni. Şi gîndul că l-ar putea avea pe conştiinţă pe acest sărman director general, îl înspăimîntă atîta, încît inima i se fleşcăi dintr-o dată:

— Bine! Să-i văd!

— Nu-i am la mine, domnule ministru! Mîine dimineaţa la nouă...

— Poate să fie şi azi după amiază la cinci! răspunse cu bunăvoinţă ministrul. Tot am treabă pe aici!

— Fix la cinci sînt aici, domnule ministru! Să trăiţi!

Şi directorul general o luă spre uşa care dădea înspre scară.

— Stai! îi strigă ministrul. Nu pe acolo! Treci înapoi prin sală şi spune procurorului general că ţi-am dat voie să pleci!

— Nu vă supăraţi, domnule ministru, făcu directorul general, dar am avut grijă să i-o spun mai înainte!

După directorul general se înfăţişară, unul după altul, toţi directorii şi subdirectorii şi şefii de serviciu — distruşi, demoralizaţi, îngroziţi de gîndul că ar putea fi supuşi unei percheziţii corporale. Era prea mare umilinţa! Şi ca s-o evite, sînt în stare să dea tot ce au cîştigat săptămîna trecută la loterie, fiecare după rangul pe care-l ocupă în minister, aşa cum se cîştigă la loterie: unul mai mult, altul mai puţin... fiindcă ei, la urma urmei, n-au ce face cu banii. Leafa le-ajunge! Multă, puţină, sînt mulţumiţi.

Intre timp, comisarii şi agenţii lucrau de zor în sala de mese, prin buzunarele funcţionarilor inferiori, aşa că după două ore, totul era terminat şi primul procuror putu să raporteze lui Caramlău rezultatul.

— E grav, domnule ministru! Am găsit la unul suma de cinci mii de lei.

Lui Caramlău i se umflară vinele de la tîmple:

— Care-i ăla? strigă el, fioros.

Era un uşier pe care doi agenţi îl aduseră în faţa ministrului.

— Ce-i cu banii ăştia, mă? îl interogă, neînduplecat, Caramlău. De la cine îi ai?

— Să trăiţi, domnule ministru! răspunse uşierul, galben de frică. Mi i-a dat azi pe la prînz domnul director Petrescu să-i predau domnişoarei Mieluşica de la teatrul Regina Maria!... Nu-s ai mei!...

— Minţi! ţipă domnul ministru Caramlău. Se vede cît de colo că minţi! Ai luat şperţ, ticălosule!... Ne faci de rîs ministerul! Ţara întreagă ne arată cu degetul

din pricina unor şperţari neruşinaţi ca tine!... Hai, căraţi-l de-aici!...

•

Succesul obţinut la ministerul pe care îl conducea, dădu idei noi lui Caramlău pe tărîmul onestităţii. În aceeaşi seară, convocă la el cîţiva inspectori de siguranţă:

— Domnilor, la bursa neagră se petrec lucruri absolut nepermise. Este un jaf ca în codru. Comerţul cu devize ne va face ţara de pomină în lumea întreagă. Trebuie să se curme odată cu tîlhăriile astea. Vreau ca de mîine dimineaţa să organizăm nişte razii în stil mare, cum nu s-au mai făcut pînă acum. Am nevoie de dumneavoastră! De acord?

— De acord! răspunse unul dintre inspectorii cei mai experimentaţi în problemele de devize.

Şi cum se despărţi de ministrul industriei şi comerţului, inspectorul se şi înfăţişă generalului Spiru Maramă:

— Domnule general, domnul ministru Caramlău ne cere să lucrăm cu el mîine la bursa neagră.

Spiru Maramă văzu numai bursă neagră înaintea ochilor.

— Nu, zău! La bursă!... Parcă ar fi bursa lui tat-său! N-are gust prost, nea Caramlău! Azi dimineaţă la minister, mîine la bursă, poimîine Dumnezeu ştie unde!... Uite-aşa se întîmplă dacă laşi păduchele să se întindă.. La bursă... Aşa! Las' că-i arăt eu lui bursă!

Şi dintr-un salt, fu la palat:

— Sire, Caramlău ăsta îşi bate joc de maiestatea voastră! Acu vrea să se ia de bursă! Pesemne, că nu-i ajunge ce-a făcut azi dimineaţă pe la contingentare!

Carol se făcu numai urechi.

— La contingentare ştiu ce a fost! zise el. Dar altceva, nu ştiu nimic!

— A făcut curăţenie, sire! A curăţat buzunarele oamenilor! N-a scăpat unul! A adunat bani cu găleata!... Milioane, sire, milioane!

— Eşti beat, Spirule? Milioane? Ce-i aia milioane?

— Sînt treaz, sire!... Am martori!... Milioane!

De Spiru nu-i era ruşine lui Carol să-şi exprime sentimentele lui cele mai intime.

— Ticălosul! făcu el, scrîşnind din dinţi. Şi mie nu mi-a suflat un cuvînt!

— De lacom ce e, sire! îl întărîtă Spiru Maramă.

Regele medită cîteva secunde, apoi răspunse prefectului:

— Spirule, poţi să pleci liniştit! Mîine... *nu* va fi razie la bursă.

— Asta-i tot, sire? întrebă Spiru, decepţionat.

Regele îl bătu pe umăr:

— Aibi răbdare! O să afli!

Dar citi în ochii prefectului atîta dorinţă de răzbunare, încît nu mai putu rezista să-l satisfacă îndată:

— Sau... mai bine stai un moment!

Şi-l chemă pe Trişcă la telefon:

— Allo! Eu!... Te rog să mi-l scoţi pe Caramlău din minister!... Îndată!... Nici o explicaţie!... N-am nevoie de pungaşi în guvern!

•

Deşi erau mulţi chemaţi la congres, au venit destul de puţini. Excesiv de vesel, din pricina excesivei lui supărări, Crai-Voievod începu cu o glumă semi-acră:

— Mulţi chemaţi, dar puţini aleşi! Căci, domnilor, dumneavoastră, care aţi venit, sînteţi floarea neamului nostru romînesc! Am fost totdeauna de părere că nu ne trebuie mulţi spre a fi tari. De pildă, partidul naţional-ţărănist al lui Dacu şi Jugănaru, are mulţi care vin după el. Dar uitaţi-vă în ce hal sînt! Parcă ar fi nişte răniţi întorşi din război. Pe cînd noi sîntem supravieţuitorii războiului, eroii războiului, victorioşii războiului...

Se scălda cu voluptate în sîngele foştilor lui fraţi naţional-ţărănişti, de care s-a rupt definitiv.

— Ce mai stai? îi spunea regele. Ţii aşa de mult să ai ca patron pe un brînzar ca Jugănaru? Dumneata eşti boier, domnule Crai-Voievod! Cum poţi să suporţi situaţia de subaltern al unui mîrlan?

De Dacu, regele nu-i pomenea. Era delicat. Dar nici nu era nevoie să-i pomenească. Argumente împotriva lui Dacu avea şi singur, destule. Şi în definitiv, nu argumentele erau esenţialul, ci despărţirea. Cu sau fără motiv, nu mai putea sta sub acelaşi cort cu fratele Dacu. Ceru, deci, conducerii să convoace degrabă un congres în care să fie limpezite toate neînţelegerile.

— Să aleagă congresul cine are dreptate! declara Crai-Voievod, bătăios. Dacă n-am dreptate, să mă excludă în scandal şi bătaie. Să mă excludă pe o chestie naţională. Iar dacă am dreptate, atunci toţi naţional-ţărăniştii luminaţi să plece în ţară şi să spună că adevăratul partid sîntem noi, că adevăraţii exponenţi şi conducători ai partidului sîntem noi... Cît despre rege, să spună că noi nu ne putem lipsi de rege. Regele este viaţa noastră. Sufletul nostru. Noi, romînii, am moştenit instinctul monarhic de la împăratul Traian, de la marele nostru împărat şi frate Traian.

La congres, începu iar vechea, dar titanica luptă dintre cele două ideologii: abstinenţa şi persuasiunea.

Dacu zicea:

— Abstinenţă!

Crai-Voievod:

— Persuasiunea!

— Ba nu!

— Ba da!

— Nu!

— Da!

Şi s-au despărţit. De astă dată, definitiv. Ca să nu mai poată fi vorba de împăcare, Crai-Voievod şi-a făcut un partid: partidul valahist, care avea drept program numerus valahicus.

— Fraţilor, să ne înţelegem! explica el, celor nedumeriţi. Nu e vorba de numerus clausus. Ala e al lui Caţă. Eu vreau numerus valahicus.

După care şi-a convocat acest congres, spre a pune, în văzul lumii, bazele mişcării valahiste. De mare folos i-a fost Vancea, ministrul de interne al guvernului liberal care i-a spus:

— Coane, tot ce pot, fac!

Şi i s-au procurat lui Crai-Voievod placarde de-ale guvernului, pe care scria în cap numai atît: „Subscrieţi la împrumutul pentru înzestrarea armatei" — pentru ca el să-şi poată imprima, pe restul foii lăsate dinadins albe, apelul partidului său valahist. Şi i s-au pus la dispoziţie agenţi de-ai poliţiei, care să lipească afişele pe străzi. Şi i s-au dat bani din fondul O. P., odinioară administrat de el, ca să aibă cu ce-şi acoperi cele dintîi cheltuieli. Şi aşa s-a putut organiza adunarea, în faţa căreia Crai-Voievod îşi apăra cauza lui valahistă:

— Să ne părăsească Franţa pe noi, pe noi să ne părăsească Franţa, pentru politica noastră naţionalistă? Cum ne-ar putea părăsi Franţa pentru politica noastră naţionalistă, cînd aceeaşi Franţă este alături de Italia fascistă, alături de Jugoslavia antidemocratică şi cînd ea însăşi întinde o mînă frăţească Germaniei hitleriste? Eu mă închin înaintea înţelepciunii franceze, a marii generozităţi franceze şi am convingerea că Franţa naţionalistă, Franţa adevărată, Franţa oficială va fi totdeauna alături de noi! Eu afirm, o dată mai mult, că sînt profund monarhic şi susţin din toate puterile mele prestigiul regelui nostru!... Sînt acuzat că fac parte din trei consilii de administraţie. Imi pare rău că nu sînt în douăzeci. Dar aş vrea ca în aceste consilii de administraţie să fie cît mai mulţi romîni şi nu atîtea lifte străine cu paşaport. Şi acuma, fac apel la toţi romînii care se află răspîndiţi în diferite partide politice, care au ca ideal numerus clausus, numerus romanus, numerus proportionalis, numerus totus, numerus nullus... să se înscrie la noi, care avem cel mai cuprinzător şi mai romînesc program: numerus valahicus!

Caţă Coroiatu auzi şi-i mormăi lui Belciug, care se afla alături de el:

— Gata! Vrea să-mi înghită partidul!... S-a vîndut şi ăsta jidanilor!... Se cunoaşte că are în el sînge unguresc!

Inima-i se zbătea să-i iasă din piept cînd îl chemă pe Titulescu la telefon :

— Domnule ministru... sînt eu... Puiu ! Vă rog să mă iertați de îndrăzneală... Aş vrea să vă vorbesc !... Numai cinci minute ! Vă rog !

Era descompus de teamă. Ce se va face dacă Titulescu va refuza să-l primească ? La cine să se ducă şi unde să se ducă ? De anul trecut, tot rătăceşte. Plecase din Elveţia — unde nici nu se gîndea să rămînă — în Franţa. Dar după stăruinţele regelui, francezii l-au expulzat. A trecut în Belgia. A fost expulzat şi de aici. S-a dus în Italia. După două săptămîni, i-au pus şi italienii în vedere că e indezirabil. A cerut viză de intrare în Anglia. A fost refuzat net. S-a înapoiat în Elveţia , unde ştia că-l găseşte pe Titulescu, să-i ceară un sfat. Să facă apel la Titulescu era curată nebunie ! Îşi dădea seama perfect ! Nu era Titulescu, ministrul de externe al regelui ?... Dar disperarea îl împiedica pe Puiu să judece lucrurile atît de adînc încît să-şi taie el însuşi orice speranţă ! Trebuia să încerce şi această aventură Acuma, cu mîna încleştată pe receptor, aştepta, scăldat în sudori, răspunsul lui Titulescu. Iar cînd îl auzi pe ministrul de externe vorbind, ar fi vrut să-i strige că n-a auzit bine. Ce a spus ? Că-l aşteaptă ? Şi că-l aşteaptă cu plăcere ? Şi că-l aşteaptă cu plăcere, chiar astă seară, să ia masa cu el ?

Dar, strangulat de emoţie, putu bolborosi numai cîteva cuvinte de mulţumire, apoi ieşi din cabină, cu senzaţia pe care o ai, după o lungă călătorie pe o mare agitată, că pămîntul se umflă şi se scufundă sub tine.

— Bietul Titulescu, îşi zise el, după ce-şi mai reveni în fire. Om adevărat, bine crescut ! Nu uită că l-am servit de atîtea ori pe lîngă rege !

•

De obicei foarte ocupat la Geneva, ministrul de externe al Romîniei era, în vara aceea, mai ocupat ca oricînd acolo, pentru că niciodată în cei cincisprezece ani de existenţă, nu s-au pus Societăţii Naţiunilor pro-

bleme atît de complicate ca în lunile din urmă. În martie, Hitler a decretat reconstituirea armatei germane şi reintroducerea serviciului militar obligatoriu. Mari au fost şi uimirea, şi îngrijorarea, şi indignarea unora sau altora dintre membrii Societăţii Naţiunilor. Hitler a călcat tratatul de la Versailles. Hitler pune în primejdie pacea Europei. Hitler pregăteşte războiul. Că Hitler protestează? Bine! Dacă Hitler ţine să fie crezut că n-a luat măsurile acestea cu intenţie rea, are de urmat o singură cale onorabilă: să revină în Ligă, pe care a părăsit-o cu un an şi jumătate în urmă. Cum îşi reia locul între celelalte naţiuni iubitoare de pace, nu va mai fi nimeni supărat dacă-şi reface armata şi dacă reinstituie serviciul militar obligatoriu. Dar la condiţia aceasta, Hitler a răspuns cu alte condiţii. Revine în Ligă, dacă i se recunoaşte: egalitatea forţelor aeriene cu cea a forţelor aeriene franceze şi engleze; dreptul Germaniei de a-şi construi o flotă de război de 400.000 de tone; reanexarea Prusiei Orientale; retrocedarea regiunii sudete din Cehoslovacia şi Anschlusul economic cu Austria. Dezolată, Anglia ceru sprijinul lui Mussolini împotriva lui Hitler. Mussolini se arătă foarte măgulit de încrederea pe care i-o arată Marea Britanie, şi-i răspunse că e gata să-şi dea şi sufletul pentru opera de pace a Angliei, dar cu condiţia ca şi Anglia să-i dea lui Abisinia. Şi mai dezolată, Anglia făcu apel la Hitler s-o sprijine împotriva pretenţiilor lui Mussolini — iar pentru ca osteneala lui Hitler să nu fie gratuită, Anglia recunoscu, îndată, printr-un tratat, dreptul Germaniei de a-şi construi o flotă de război egală cu 35% din tonajul flotei de război engleze şi cu întreg tonajul flotei de război franceze. Indignaţi că Anglia îşi permite asemenea tranzacţii cu Hitler, fără a-i fi consultat şi pe ei, conducătorii Franţei, drept răzbunare, îi dădură lui Mussolini toate asigurările că dacă el vrea să intre cu armata în Abisinia, ei nu-i vor face nici cea mai mică dificultate. Anglia, dezolată... În sfîrşit, problemele politice erau teribil de grele: pe de o parte, Anglia se silea să-l aibă pe Hitler împotriva lui Mussolini, pe Mussolini împotriva lui Hitler şi pe

Mussolini şi Hitler împotriva Franţei; pe de altă, Franţa se silea să-l aibă şi ea pe Hitler împotriva lui Mussolini, pe Mussolini împotriva lui Hitler şi pe Mussolini şi Hitler împotriva Angliei — iar la mijloc, Anglia şi Franţa, în fruntea popoarelor din Liga Naţiunilor, luptau îndîrjit pentru pace. Aşa că, niciodată Liga Naţiunilor n-a avut atîta treabă cu pacea, cîtă a avut în primăvara şi vara anului 1935. Reprezentanţii acestor cincizeci de naţiuni se întreceau în exerciţii de artă retorică, pentru că era la mintea oricui că dacă un discurs bun poate netezi calea păcii, un discurs şi mai bun, o poate netezi şi mai mult. Or, dacă cei interesaţi în industria războiului îşi puteau permite să caute tot felul de cusururi instituţiei de pe malul lacului Leman, asupra unui singur lucru erau siliţi să cadă, unanim, de acord: că la Geneva se ţineau discursuri deosebit de frumoase. Iar printre discursurile cele mai frumoase, se numărau cele rostite de Titulescu. Rar delegat ori corespondent să nu-l admire pe Titulescu pentru eleganţa şi iscusinţa cu care apăra pacea şi democraţia! Dar şi mai rar, cineva care să ştie ce se petrece în sufletul ministrului de externe al Romîniei! Căuta cuvinte sclipitoare, care să îmbrace ideile lui înălţate, despre pace şi democraţie, apărate atît de eroic de Franţa şi Anglia — dar în inima lui, Titulescu suspina, fără nădejde: acolo, în ţară, Carol II îşi rîde în pumni de toată munca lui de aici. Nu se mai simţea trist Titulescu, ci ridicol. Ridicol — din pricina cui? Din pricina unui desfrînat şi escroc, care-i este rege şi stăpîn! A, ce s-ar mai răzbuna el pe acest vagabond, dacă n-ar fi interesele ţării în joc! Cum ar da cu piciorul în funcţia lui de ministru de externe al unui alcoolic atins de demenţă erotică!... Dar ce ar spune Anglia, ce ar spune Franţa — care-şi pun toate speranţele în el!... Poate el părăsi pe cei mai buni prieteni ai săi, acum cînd ei au nevoie de talentul şi înţelepciunea lui mai mult ca oricînd? Ar fi neleal! Trebuie, deci, să urce mai departe calvarul, cu crucea lui de ministru de externe în spinare — şi să-l scuze mereu pe regele Carol, pe lîngă aliaţi, deşi îi stăteau pe limbă

cuvintele cele mai insultătoare la adresa acestui bandit!

Era, deci, posibil să nu-i facă plăcere — în această stare de spirit — telefonul lui Puiu? Il cunoştea şi pe Puiu! Aflase despre el multe. Dar şi fără asta, era destul să-l fi ştiut prieten intim al lui Carol, ca să-şi facă despre el o imagine exactă. Puiu nu putea fi decît ceea ce a fost timp de cîţiva ani: un codoş al maiestăţii sale regelui Carol II. Toate celelalte păcate ale lui nu sînt decît nişte ingrediente fireşti, dar mărunte; e mincinos, e pungaş, e făţarnic... e şi e şi e! Dar ce reprezintă azi defectele acestea ale lui Puiu, pe lîngă cele două mari virtuţi capitale pe care, incontestabil, le are: Carol îl urăşte de moarte, făţiş — şi el îl urăşte pe Carol făţiş.

De aceea, Titulescu îi ieşi zimbitor înainte, lui Puiu. Puiu plutea. Se uita cu dragoste şi încredere la acest mare om de stat, la acest mare orator, la acest mare jurisconsult — şi avu sincere mustrări de cuget cînd îşi aminti că pînă acum un an, de cîte ori vorbea despre el, la palat, nu-i spunea decît „spînul", „Mişca", ori „muscalul" — ca să-l facă pe rege să rîdă.

După ce se aşezară la masă, Titulescu îi spuse lui Puiu:

— Te ascult!

Şi-şi văzu de lucru, în farfurie, fără să-şi ridice ochii la oaspetele său.

Puiu începu cu lacrimi:

— Domnule Titulescu, vin la dumneavoastră ca la singura mea speranţă! Regele mă hăituieşte peste tot fără pic de milă. Nicăieri nu mă pot stabili din pricina lui.

— Dar pentru ce? întrebă Titulescu.

— Pentru că l-am părăsit!

— Şi pentru ce l-ai părăsit?

— Pentru că m-am săturat! continuă el să plîngă. Nu mai puteam suporta regimul de dictatură.

Titulescu puse jos furculiţa, şi-i spuse lui Puiu, apăsat:

— Dragă domnule Florescu, asta am mai auzit-o! Mi se pare că ai dat o declaraţie în sensul acesta

unei gazete franceze. Dar asemenea poveşti sînt bune pentru gazete, nu pentru mine. Ai venit, zici, la mine, ca la ultima speranţă... şi tot dumneata vrei să-ţi înşeli ultima speranţă? E absurd! Cînd te duci la un doctor, n-ai voie să minţi, ci să-i spui adevărul! Aşa că te rog să-mi răspunzi cinstit la întrebare: de ce l-ai părăsit pe Carol?

Intre timp, Puiu uitase de lacrimi. Erau ineficace. Se uită, jenat, împrejur şi răspunse, pe un ton sfîşietor:

— Femeile, domnule Titulescu!

— Care femei?

— Toate!... De cîte ori vedea că sînt hotărît să mă însor cu o fată care-mi plăcea, mi-o sufla!

Titulescu nici nu se gîndea să pună la îndoială afirmaţia lui Puiu. Era foarte posibil să fie adevărat ce spune secătura aceasta care a învăţat de la rege să joace teatru. Regele-i sufla toate femeile. Totuşi, dacă faptul în sine era verosimil, nu aci se ascundea tot adevărul.

— Femeile? făcu Titulescu. Dar banii? Parcă era vorba de bani? Regele se plînge că i-ai luat nişte bani!

— Sînt ai mei! strigă Puiu, care uită regulile de bună creştere şi aruncă furculiţa cu atîta violenţă pe masă, încît Titulescu îl crezu.

— De unde milioanele astea de franci elveţieni, domnule Puiu?

— E partea mea din afaceri! In patru ani, s-au adunat! Şi tot îmi făgăduia că mi-i dă... Că mi-i dă azi, că mi-i dă mîine... Dar în loc să mi-i dea, mă trimitea pe mine să depun banii mei... banii mei... în străinătate, pe numele lui. Vă daţi seama, neruşinare, domnule Titulescu! Eu să depun banii mei, pe numele lui...

— Imi dau seama! zise Titulescu şi se apleacă din nou peste farfurie. Dar vezi că ai păţit-o! Ce face tata?

— E groaznic ce se întîmplă cu tata! Il ţine închis laolaltă cu toţi puşcăriaşii, fără nici un respect pentru gradul şi bătrîneţea lui!

— Se pare că ar fi lucruri grave împotriva lui.
— Minciuni! protestă Puiu.
— Se zice că în dosarul lui există dovezi că a folosit încă din 1931 zeci de jandarmi pentru ferma lui particulară „Dorobanțul".
— Nu e adevărat! Dosarul minte!
— Dosarul nu poate minți, pentru că dosarul a venit de la rege. Asta-i una. In al doilea rînd, rău faci cînd spui că nu-i adevărat, pentru că însuşi tata recunoaşte că *s-au* folosit... *s-au* nu *a* folosit... jandarmi pe ferma lui — dar fără aprobarea lui. Cum putea fi fără aprobarea lui, cînd de fermă se ocupa numai el, pînă în cele mai mici amănunte! In afară de zecile de jandarmi care au lucrat în toți anii ăştia, tata a mai folosit la munca cîmpului şi cîteva sute de grăniceri.
— Nu-i adevărat!
— Iar nu-i adevărat? Dar înțelege o dată că piesele din dosar sînt strînse de rege, care, timp de trei ani, a urmărit cu atenție activitatea tatălui dumitale. Şi degeaba spui că nu-i adevărat pentru că însuşi tata recunoaşte că a folosit soldați, dar nu gratuit, ci cu plată!
— Ați văzut?
— Da! In dosar se spune că tata înțelege prin plată hrana. Or, tata lua hrana pentru grăniceri de la regimentul de grăniceri... Te rog, nu spune că nu-i adevărat, că ne pierdem vremea în zadar. Dosarul zice că numărul zilelor de muncă lucrate fără un ban pe ferma tatei, de jandarmi şi soldați, se ridică la mai multe zeci de mii... Dosarul zice că doi ofițeri subalterni au sustras, din ordinul tatei şi pentru tata, suma de douăsprezece milioane lei... Dosarul zice că tata a făcut abuz de facturi şi chitanțe fictive, că a dosit stocuri mari de medicamente, pe care le-a trecut ca fiind întrebuințate la infirmeria corpului de jandarmi, că a folosit foi de drum roşii pentru a transporta la fermă soldați şi foi de drum verzi pentru transportul de materiale, că a băgat în buzunar suma de douăzeci şi şapte milioane de lei din solda ce se cuvenea trupelor, că a făcut avansări ilegale pentru

bani, că a cumpărat cai pentru mai multe regimente de jandarmi, dar că a adus toţi caii ăştia la fermă, unde i-a măcelărit, ca să facă toval din pieile lor... Nu, nu, te rog!... E adevărat! Se găseşte în dosar!... Dosarul zice că acum patru ani, înainte de a fi numit comandant al jandarmeriei, tata n-avea nici măcar o uniformă ca lumea pe el, dar că din primul moment, şi-a făcut cîteva rînduri de uniforme şi costume civile din banii jandarmeriei! Dosarul mai vorbeşte apoi de mobilele şi de cuştile pentru păsări pe care şi le-a făcut tata în atelierele inspectoratului, de albumele şi de cărţile legate în imprimeria inspectoratului, de blănurile de astrahan cu care şi-a împodobit tata dolmanul... şi de cîte şi mai cîte!... A! Şi încă ceva: chestia cu nunta surorii dumitale. A fost o nuntă ca în poveşti. A costat trei-patru sute de mii de lei!...

— Nu se poate, domnule Titulescu! strigă Puiu, pe care cunoştinţele ministrului de externe în treburile interne ale ţării îl zăpăciseră. Este o ruşine! N-a costat nici pe un sfert!

— Este o ruşine! răspunse Titulescu. Dar tata susţine că de ruşinea asta este vinovat... ştii cine?

— Cine?

— Dumneata!

— Minte!

— Nu ştiu dacă tatăl dumitale minte, dar ştiu că recunoaşte ruşinea! „Recunosc că am comis o greşeală atunci cînd am făcut căsătoria fiicei mele. Nunta a costat vreo trei-patru sute de mii de lei. Am primit banii de la fiul meu. Nu mă interesează de unde a luat el banii ăştia!“ Sînt declaraţii semnate de el.

Puiu schimba feţe-feţe. Venise aici să asculte sfaturile unui prieten, care i-ar putea fi, eventual, şi avocat. Cînd colo dă peste un procuror, care-l sileşte să asculte un rechizitoriu... Şi ce rechizitoriu! Mai de neîndurat decît în faţa judecătorilor, pentru că e complicat cu mîncăruri alese, cu sticle de vin şi cu zîmbete! Încă o ticăloşie, după atîtea ticăloşii cîte i-au fost dat lui Puiu să înghită în ultimul an. „Spînul“,

nu e numai un flecar și un încrezut, ci și un sadic. Lui „Mișca" îi place să-i învîrte cuțitul în rană. „Muscalul" e o canalie și un fals dușman al regelui Carol. De fapt, rămîne aceeași slugă plecată a lui Carol. Asta e Titulescu: o lichea ca toate lichelele, care l-a atras în cursă aici — și care cine știe dacă nu-i pregătește chiar el expulzarea și din Elveția! Era și indignat și dezgustat Puiu! Fierbea! Trebuie să i-o spună de la obraz lui Titulescu — pentru că tot nu mai are nimic de pierdut: este nedemn, domnule Titulescu, pentru un ministru de externe să facă un asemenea joc! Am venit la dumneata să mă salvezi și văd că am căzut din lac în puț! Îmi pare rău! N-aș fi crezut una ca asta!... Și așa mai departe.

Își luă inima în dinți și vorbi:

— Domnule Titulescu, nu vă supărați, dar nu înțeleg de ce-mi spuneți toate astea!

Cu mișcări încete și atente, Titulescu își împături șervețelul, îl puse pe masă și pentru întîia oară căută și întîlni privirea lui Puiu:

— Am spus-o doar așa, ca să știi, cît de mult face să ai la îndemînă un dosar.

Tot drumul pînă la hotel, Puiu era numai cu gîndul la Titulescu. Ce extraordinar om de stat e domnul Titulescu! Ce orator fără pereche! Ce jurisconsult genial!... Cum de și-a putut el permite să-și bată joc de el și să-i dea numai porecle necuviincioase: ba „spînul", ba „Mișca", ba „muscalul"!... „Spîn", „Mișca", muscal"... acest extraordinar om de stat, acest orator fără pereche, acest jurisconsult genial?

*

După titlu, cartea era promițătoare: *Femeia cu două pistoale!* O producție recentă și de mare succes a literaturii polițiste franceze, pe care i-a recomandat-o aseară, cu multă căldură, Zambila Cărăușu, supranumită Piulița, recomandată și ea cu multă căldură de Spiru Maramă:

— Sire, aveți cu cine vorbi. E e o fată cu carte. Are șapte clase de liceu... în toate!

Regele luă, deci, cartea în mînă, o deschise, încercă să citească, dar rîndurile se încîlceau şi-i fugeau de sub ochi. Cum să-şi concentreze atenţia asupra celor ce se întîmplau femeiii cu două pistoale, cînd gîndul lui este la ceea ce-l aşteaptă pe ziua de azi... Defilări... serbări... discursuri... banchete!... Se împlinesc cinci ani de la restauraţie... Cinci ani!... A făcut ceva în aceşti cinci ani! Poate chiar mai mult decît ceva, pentru că tot ce şi-a propus a realizat. Fără îndoială că sînt greutăţi. Nemulţumiţi găseşti şi în rai. Unii mîrîie că de cîte ori intră în vreun local public, se feresc pe cît pot să-şi lase paltonul la garderobă, de teamă că poliţia le-ar putea strecura prin buzunar cîte un manifest subversiv. Alţii că nu mai poţi circula în voie pe străzi pentru că rişti să te alegi şi cu capul spart şi fără ceasornic. Sau că femei şi bărbaţi sînt fugăriţi prin Cişmigiu şi aruncaţi cu sila în lac. Sau că ofiţerii de jandarmi se deplasează prin comune în automobile pe care flutură fanioane cu zvastică. Sau că tineri în uniformă, de faţă cu membrii guvernului, ridică în slavă pe asasinii lui Muică, dar că nu se ia împotriva lor nici o măsură. Sînt greutăţi, desigur! Şi greutăţi mari, care îl apasă pe el cel dintîi. Nimeni nu suferă mai mult decît el, care este vodă al ţăranilor, cînd află că, după cinci ani de la restauraţie, sînt judeţe în care nu se mai găseşte decît un ceaun de fiert mămăligă la trei gospodării, fiindcă două treimi din ceaune au fost confiscate de fisc.

— Nu-i nimic, sire! a încercat Aureanu să-l liniştească. Nu-i cine ştie ce tragedie că nu sînt ceaune, fiindcă ţăranii tot n-ar avea ce face cu ele. Au vrut pămînt. Li s-a dat. Şi acu, crapă de foame. După ce că nu se pricep, mai au şi obrazul să se vaicăre că n-au ce mînca, nici ei nici vitele lor!

Este adevărat ce spune Aureanu, dar un vodă al ţăranilor e drept să sufere pentru ţăranii lui, chiar dacă vina-i a lor. Aşa-i şi cu suferinţele lui ca vodă al culturii... şi ca vodă al comerţului... şi ca vodă al industriei.... şi ca vodă al sănătăţii publice. Sînt suferinţe, dar cine nu ştie că din suferinţe nasc bucu-

rii ?... Armata, de pildă !... După cinci ani de restaurație, poate fi mîndru de armată ! Este un adevărat vodă al armatei ! Comenzile curg și presa se bucură. Avem cea mai puternică armată din sud-estul Europei ! Se găsesc, firește, și aici bolșevici care mîrîie. I-a spus-o Arghir :

— Aud plîngeri, sire, că artileria defilează pe jos. Că e un tun în loc de patru. Că nu ajung caii. Că artileria se ține cu ce am luat de la ruși. Că se instruiesc cu un singur tun atîția oameni pentru care ar fi nevoie de cel puțin douăsprezece. Și că tocmai peste doi ani Skoda și celelalte fabrici vor începe să ne livreze armament !

Dar ce are a face ? Armata e baza ! Se va vedea azi, cînd va fi defilarea, cine apără țara !...

Și, în fantezia lui, trupele executară defilarea, la a cărei pregătire a muncit luni de zile, în chip atît de măreț și impecabil, încît, peste un sfert de oră, vorbi corespondentului agenției americane „Associated Press" despre armata lui, cu o exaltare care-i dădu lui însuși fiori de plăcere :

— Cînd văd ce am realizat în țara aceasta, fără dictatură, mă felicit. Dacă aș dori să urmez exemplul altor monarhi sau capi politici, aș putea fi ușor dictatorul Romîniei. Dar romînii nu vor nici autocrație, nici tiranie. Și au dreptate, pentru că ajunge și constituția, ca să faci fapte mari. Eu, sprijinit numai pe constituție și pe parlamentul meu democratic, am muncit zi și noapte, fără să-mi permit cea mai mică vacanță, spre a reînsănătoși țara. Am înzestrat Romînia cu o armată puternică și cu o forță aeriană la fel. Ele nu vor fi niciodată folosite pentru a ataca. Dar dacă vreo altă nație ne va provoca, mai bine să se păzească, pentru că sîntem destul de tari ca s-o punem la respect. În acești cinci ani am ajuns o putere. Fără dictatură, ci numai prin parlament și democrație. Am găsit țara împărțită în diferite partide politice care se războiau. Azi există și mai multe partide, dar un singur arbitru — și acela sînt eu ! Și numai în mîna acestui singur arbitru se găsește toată puterea. Fără dictatură și fără tiranie, ci numai prin

constituție, parlament și democrație! De aceea sînt atît de iubit de popor și de aceea sărbătoarea de azi găsește un atît de formidabil răsunet în sufletul mulțimii...

În timpul cît dicta ultima frază, apăru generalul Mateescu, care se apropie în vîrful picioarelor de rege și-i șopti:

— Domnii Beliotis și Schnitt vă roagă să-i primiți imediat! E ceva foarte urgent!

— În două minute! îi răspunse regele, la ureche. Să termin cu ăsta.

În două minute, corespondentul pleca și Nicu Beliotis P.R. și Schnitt P.R. intrară.

— Sire, începu Beliotis, felicitările mele pentru marea sărbătoare națională de astăzi.

Și-i întinse un cec. Regelui îi plăcu cifra.

— Mulțumesc, Beliotis dragă, dar nu trebuia să te deranjezi!

— N-are importanță, sire. La o astfel de sărbătoare, săracii nu trebuie uitați!

— Asta m-a adus și pe mine aci, sire! făcu Schnitt. Vă felicit din toată inima... și sper că și săracii vor fi mulțumiți.

Și-i întinse și el un cec, regelui, care păru încîntat.

— O! exclamă el. Și dumneata!... Iți mulțumesc!... Dar zău că...

Riseră tustrei, după care, Beliotis spuse regelui:

— Sire, ne iertați! Am cerut să ne primiți urgent, pentru o chestie destul de neplăcută. Și eu și Schnitt am primit cîte o scrisoare din partea lui Puiu.

— Cine? răcni Carol cu fața pămîntie de furie. Banditul a îndrăznit să vă scrie?

— Indrăznit, e puțin spus! făcu Schnitt. E de o obrăznicie fără pereche. Ne cere... nici nu ne roagă măcar... ci ne cere să vă... în sfîrșit... să vă informăm că vrea ca tatăl lui să fie imediat pus în libertate și ca el să fie lăsat în pace!

— Vrea! rînji Carol, ai cărui ochi sclipeau de o ură sălbatică. O fi vrînd! Il cred! Dar mai întîi trebuie și eu să vreau!

— Sire! zise Beliotis. Așa cum pune Puiu chestiunea, și eu și Schnitt sîntem de părere că...

— Nu zău! strigă Carol cu o violență pe care n-o folosea niciodată față de niște oameni ca Beliotis și Schnitt. Și cum pune el chestiunea?

Beliotis se consultă din ochi cu Schnitt și răspunse:

— Un dosar, sire!

Carol sări ca mușcat de șarpe:

— Un dosar? Ce? Unde? În scrisoare? Să văd!... Vreau să văd și eu ce vă scrie! Vă rog dați-mi scrisorile!

Și-și repezi mîna spre Beliotis și Schnitt.

Tot ce scria Puiu era de o claritate exasperantă. E sătul, zicea el. Regele abuzează și de răbdarea lui și de răbdarea tatălui său. Dar toate trebuie să aibă un sfîrșit. De aceea regele să știe: dacă nu renunță îndată la măsurile luate împotriva lui și a tatălui său, toată presa din lume va afla imediat ce se petrece la curtea regală din Romînia și cine e regele Carol II. Iar dacă regele își închipuie că ar putea pune la cale, după cum îi este obiceiul, asasinarea lui, se înșeală. Dosarul se află într-un loc unde mîna lui Carol nu poate să ajungă.

Fără să lase hîrtiile din mînă, Carol căzu pe scaun, gîfîind, ca un om sleit de o cursă lungă. Din regele care, cu două minute înainte era gata să ucidă, n-a mai rămas decît un biet om, tras la față, cu privirile șterse și plictisit... plictisit... nespus de plictisit!...

— Așa mi se cuvine, dacă-mi pierd vremea cu niște golani! mormăi el pe un ton lipsit de orice expresie. Tat-său un golan... el un golan!... La ce alta poți să te aștepți de la niște canalii ca ei!

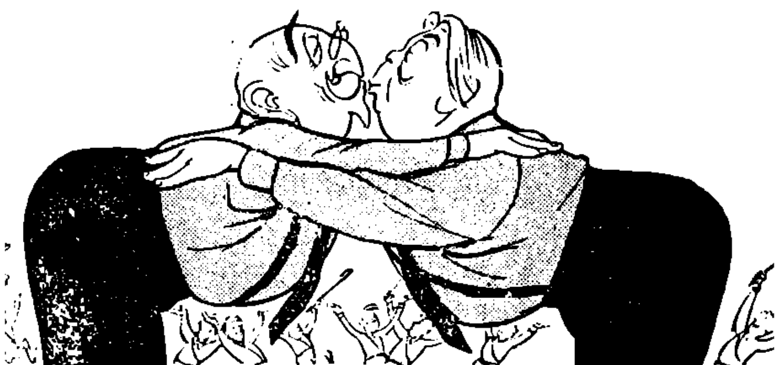
Și, în aceeași clipă, sări de pe scaun, din nou energic și hotărît — și-l chemă pe generalul Mateescu:

— Mateescule, generalul Florescu să fie pus în libertate imediat. Peste o oră vreau să aud glasul lui Florescu la telefon. Te fac direct responsabil!... Și parchetul să cerceteze din vina cui a putut fi arestat și condamnat la închisoare un om cinstit ca generalul Florescu... Să fim înțeleși, Mateescule: parchetul să

afle cine l-a denunţat pe generalul Florescu... şi cum îl descoperă să-i facă actele de dare în judecată, conform legii !...

Apoi, regele luă foarte amical de braţ pe Schnitt şi Beliolis şi le vorbi calm şi zîmbitor:

— Mă iertaţi !... Ne-am luat cu vorba şi nu mai ţin minte: v-am mulţumit pentru săracii mei, sau nu?

XVIII

Mai avea încă un picior dincolo de prag, dar entuziasmul, care nu ţine seama nici de protocol, nici de distanţă, smulse profesorului Arghir cuvintele din gură :

— Sire, ai întinerit cu douăzeci de ani !

— Totdeauna drăguţ, domnule profesor !

— Jur pe viitorul meu ! Sire, ai un secret !

— Nici un secret ! De cîte ori mă întorc de la vînătoare arăt bine !

— Ai fost la vînătoare, sire ?

Regele-i povesti că a fost două zile pe domeniile de la Banloc, proprietatea sori-si ex-regina Elisabeta a Greciei — şi a vînat în pădurile Reschia, Bistra şi Casa Verde.

— Am avut rezultate excelente ! Au fost doborîţi 1811 fazani, 934 iepuri, 665 cocoşi sălbatici şi vreo 65 de vulpi.

— Şi maiestatea ta?

— Eu, din 1811 fazani, am împuşcat 1623, Mihăiţă 180 şi ceilalţi numai 8... Şi trebuie să ştii, domnule profesor, că au fost cu mine prinţul şi prinţesa de Hohenzollern, mareşalul Chiraevici, prinţul Cuţu, Poklievski-Coziell, Vancea... în sfîrşit, cei mai buni ochitori din Europa.

— Nici nu mă mir, sire! Regele este cel mai bun dintre cei mai buni în toate.

Modest, regele-i răspunse:

— Nu-ntotdeauna! De pildă, la iepuri a mers ceva mai greu. Din 934 de iepuri am împuşcat numai 700, Mihăiţă 210 şi ceilalţi 24... Acelaşi ghinion m-a urmărit şi cu cocoşii... Numai la vulpi m-am refăcut niţel. Din 65, am împuşcat 64, Mihăiţă una şi ceilalţi nici una...

— Sire, trebuie să admiţi că tot eu am dreptate! Carol II nu este numai regele ţăranilor şi regele culturii, ci şi regele naturii... Carol II regele vînătorilor!... Faptul trebuie consemnat pentru generaţiile viitoare. Voi scrie o carte...

— Domnule profesor, dacă istoria o cere, eşti liber!

— A propos, sire!... Am o plîngere!... De cîteva zile am predat vol. III, IV, V, VI, VII, VIII, IX şi X din lucrarea mea: *Cei care vin şi se duc* şi primele cincisprezece volume din lucrarea mea: *Cei care n-au fost chemaţi şi nu vor să plece* şi editura îmi face mizerii.

— Cum aşa?

— Da! Zice că nu poate să mi le tipărească pe toate dintr-o dată. Dar eu cum le-am scris pe toate dintr-o dată? Nu înţeleg, sire!

— Dar unde trebuiau să apară lucrările dumitale, domnule profesor?

— La Fundaţiile Regale.

— Şi de ce nu mi-o spui?... Pînă într-o săptămînă vor fi toate gata.

— Eram sigur că o să găsesc la maiestatea ta înţelegere. Dar mi-e necaz pe director! Dacă ar fi un oarecare, înţeleg! Dar e un militar! Un general!

Să-mi facă mie un general treaba asta, tocmai mie, care am servit în ceasurile cele mai grele oştirea!

— De ce să-ţi mai fie necaz, domnule profesor, de vreme ce lucrurile vor fi aranjate aşa cum doreşti dumneata!... Mai bine am vorbi despre altceva! N-ai vrea să scrii o lucrare despre relaţiile dintre ţările moldo-valahe şi America latină în secolul al XIII-lea?

Arghir primi propunerea cu bucurie.

— Dacă maiestatea ta îmi ordonă, o fac cu plăcere. Aş avea, însă, o rugăminte: lucrarea să fie tradusă în italiană şi spaniolă.

— Va fi, domnule profesor! Chiar azi voi da ordin să fie tradusă.

Arghir vroi să atragă regelui atenţia asupra unor anumite inconveniente care s-ar putea ivi din faptul că lucrarea ar fi tradusă înainte de a fi scrisă, dar renunţă, de teamă că regele, capricios cum este, să nu renunţe la carte cu totul.

— Sire, zise el, cine a vorbit pentru întîia oară de mărinimia regală, a fost un om cu un genial simţ de observaţie. Mărinimia regală nu poate fi confundată cu mărinimia simplă a muritorilor de rînd! Este o deosebire...

Regele nu insistă să afle în ce constă deosebirea şi trecu la alt subiect:

— Ce-ai spune, domnule profesor, dacă aş anexa Academia la Fundaţiile Regale?... Aş avea Academia sub controlul meu permanent şi direct!

Arghir nu se aştepta ca regele culturii să împingă pînă aici dragostea lui de cultură, dar, după ce înghiţi în sec, i se lumină faţa, de admiraţie:

— E o idee colosală! Numai de la maiestatea ta putea să pornească o asemenea iniţiativă! Este singurul mijloc să se poată face ordine la Academie, unde domneşte anarhia.

Regele se uită la ceasornic şi se miră:

— Opt şi Vancea încă n-a sosit!

Dar sosi şi ministrul de interne, Vancea.

Pe Vancea, profesorul Arghir nu-l putea suferi. Prea se îndesa în rege — și regele-i dădea prea mare atenție. Vancea în sus, Vancea în jos!... O secătură!

— Ce bine-mi pare, domnule Vancea! îi spuse Arghir ministrului de interne, strîngîndu-i mîna cu efuziune. Te felicit că te-ai hotărît să-l expulzezi pe Weberul acela nazist...

Și către rege:

— Sire! Cred că domnul Hitler își permite cam mult! Dacă Weberul lui s-ar mulțumi numai să treacă de pe teritoriul nostru spioni în Uniunea Sovietică, n-ar fi nici o supărare. Dar cînd se apucă să organizeze în Ardeal batalioane naziste săsești... și să îndoape cu bani pe tinerii noștri care și-au înfipt crucea bîrligată în piept...

Apoi iar către Vancea:

— Și ce e cu Conradi, domnule Vancea?...

Și din nou către rege:

— Sire, Conradi ăsta a pus mîna pe țară. Aurică ăla, cu crucea bîrligată a lui, ascultă numai de Conradi!

De obicei, Carol era foarte recunoscător lui Arghir pentru incursiile lui în politică, deoarece un rege are nevoie să se mai și amuze uneori în timpul muncii lui extenuante pe care o depune spre binele țării. Dar ceea ce-i spunea astăzi Arghir nu-l mai putea face să rîdă. Era de aceeași părere cu profesorul lui: Hitler a început să creadă că aici nu mai există un stăpîn și că nimeni nu vede ce face. Totuși, regele vede cum Hitler, puțin cîte puțin, împînzește țara cu tot felul de bănci și de agenții comerciale, care au ordin să accepte ca mărfurile importate aici din Germania, să fie plătite în lei. Toți banii aceștia sînt concentrați în mîna inginerului neamț Conradi, care conduce o altă instituție nazistă întemeiată ad-hoc: Biroul comercial romîno-german. Regele este bine informat ce face Biroul romîno-german. Îndoapă cu fonduri nelimitate toată presa și toate grupările romînești pro-naziste, conduse de profesorul Naie Naie, de Serafim Măruntelu, de Cață, de Aureliu, de Traian Săpunaru. Întreține o armată de spioni în întreprin-

derile petrolifere. Biroul întemeiază magazine sportive ca să aibă contact cu tineretul romîn. Biroul a creat societatea Soya, pentru o cultură cît mai întinsă în Romînia a fasolei soia, de care Hitler are nevoie, pentru că din ea se extrage nitroglicerina, atît de necesară industriei de război a Germaniei. In sfîrşit, biroul acesta, ca să-i capteze pentru politica pro-hitleristă, invită pe oamenii politici romîni să ţină conferinţe în capitala Germaniei, unde sînt primiţi cu toate onorurile. Regelui nu-i scapă nimic din tot ce face Biroul romîno-german, dar, cu toate că se simte niţeluş stînjenit, nu crede nimerit să se afle că l-ar nemulţumi activitatea lui Conradi şi agenţilor lui; în afară de unul care l-a făcut să-şi iasă din fire: acest Weber. In toamna trecută, după asasinarea lui Alexandru al Jugoslaviei şi a lui Barthou, Hitler, cum şi-a văzut partidul naţional-socialist german din Ardeal din nou autorizat să funcţioneze, l-a trimis pe acest Weber. De atunci, n-a mai fost chip să te mişti fără să te întîlneşti, nas în nas, cu Weber. Weber se agita cel mai mult la întrunirile lui Caţă şi Aureliu. Weber saluta în numele Germaniei lui Hitler toate congresele de dreapta. Weber păşea în fruntea tuturor manifestaţiilor de stradă. Dar asta nu l-ar fi deranjat prea mult pe Carol, pentru că n-ar fi bine nici să-l indispună pe Hitler, nici să lase Franţa să se alinte, nici să-şi facă din grupările de dreapta nişte vrăjmaşi ireductibili. Fără îndoială, tinerii aceştia zburdă şi nu totdeauna îl ascultă. Prin zburdălnicia lor, însă, ei servesc şi interesele lui faţă de Franţa, şi interesele lui faţă de Hitler, şi interesele lui faţă de toate celelalte partide din ţară. Aşa că, decît să-i îndîrjească prin măsuri represive pe tinerii cu „crucea bîrligată" cum zice Arghir, mult mai înţelept este să-i tolereze — şi, împreună cu ei, să-l lase şi pe Weber în pace. Acestea erau gîndurile regelui şi la ele ar fi rămas, dacă alaltăieri n-ar fi venit la el şeful siguranţei:

— Sire, Weber nu este ceea ce credeam noi, ci un simplu spion!

— Adică...?

— Un spion al lui Hitler. Toată agitaţia lui antibolşevică nu este decît un camuflaj. De fapt, face la noi spionaj pentru serviciul secret al armatei germane!

Asta nu-i mai convenea regelui. Desigur că pe Hitler, mai mult decît succesul propagandei pe care o face aici, îl interesează care este forţa de apărare a ţării. Şi regele nu poate accepta ca Hitler să-şi bage nasul în treburile armatei. Armata e baza. Informaţiile şefului siguranţei, deci, înainte chiar de a-l mînia, îl îngroziră pe rege.

— Aruncă-l peste graniţă! strigă el. N-avem nevoie aici de spioni.

Şi ieri, Weber a fost expulzat.

— Intr-adevăr! zise regele, lui Arghir. Putem să ne felicităm că am scăpat de un indiscret.

Dar Vancea primi felicitările cu melancolie:

— Sire, mă iertaţi că am intîrziat, dar nu-i vina mea, ci tocmai a acestui Weber. N-avem nici un motiv să ne felicităm. In momentul în care mă urcam în maşină să vin aici, mi s-a comunicat că guvernul german ne somează să revenim îndată asupra expulzării lui Weber şi să-l dăm afară din slujbă pe şeful siguranţei. Ce facem?

Arghir se cutremură tot — dar regele îl vedea acum numai pe Vancea:

— Cum ce să faci? Dă-l afară! Mai găsim noi un şef de siguranţă în ţara aceasta!

Şi, fără să scoată un cuvînt, trecură în sufragerie, să se aşeze la masă, deşi niciunul nu mai avea poftă de mîncare. Fiecare cu gîndurile lui, se ferea de privirile celuilalt şi tustrei lăsară primul fel aproape neatins. Vancea îşi scormonea mintea să găsească vreo anecdotă mai potrivită să risipească atmosfera, dar nu găsi nimic demn de urechea unui rege — cînd, deodată, îi veni în minte un nume pe care l-a intîlnit de mai multe ori în rapoartele de azi după-masă

— A! Uitasem! zise el. Aţi auzit, sire, de unul Petrache Lupu?

— Aud pentru intîia oară! zise Carol. Cine-i ăsta?

— Un cioban care a vorbit cu Dumnezeu!

Vancea spera să smulgă regelui cel puțin un zîmbet, dar regele primi faptul cu o indiferență dezolantă.

— Și, te rog, ce a vorbit Petrache ăsta cu Dumnezeu?

— De fapt, sire, nu Petrache Lupu a vorbit cu Dumnezeu, ci Dumnezeu a vorbit cu Petrache Lupu. Poliția din Calafat îmi raportează că Dumnezeu i-a spus să-i sfătuiască pe oameni să nu se învrăjbească între ei, ci să se împace și să trăiască unul cu altul ca frații!... Așa a spus „moșu"... Moșu-i Dumnezeu, sire!

— O, stai frate, că e mai puțin simplu decît credeam! zise regele, în care se trezi, brusc, curiozitatea. Oamenii să nu se mai dușmănească între ei?... Moșu a zis... Dar de unde a răsărit acest Petrache Lupu?

— De la Maglavit!

— Pe unde vine acest Maglavit?

— Pe lîngă Topoloveni!

— Ooo! exclamă regele, decepționat.

Vancea rîse:

— Nu, sire!... Maglavitul e lîngă Topoloveni, dar Jugănaru n-are nici nu amestec în afacerea asta.

Liniștit, Carol îl întrebă:

— Și ce zici că e Petrache Lupu ăsta? Un cioban?

— Un cioban, sire!... Un cioban pe jumătate mut, pe trei sferturi surd și atins de debilitate mintală...

— Și cu el a vorbit Dumnezeu?

— Cu el personal, sire!

— Și cînd s-a întîmplat asta?

— Azi dimineață.

— Și asta a povestit-o mutul?

— Mutul și surdul, sire! interveni Arghir.

— Cui i-a povestit-o? întrebă regele, al cărui interes creștea cu fiecare amănunt.

— Popii! Dar acum a aflat-o și presa. Toate ziarele de mîine vor fi pline cu minunea lui Petrache Lupu.

In mintea lui Carol, toate sclipeau și cîntau. Chiar dacă nu s-a întîmplat cu Petrache Lupu o minune,

însăşi apariţia lui Petrache Lupu este o minune. Cine a băgat în gura acestui cioban îndemnurile la armonie socială, n-are importanţă, dar ele împlinesc idealul politic al regelui. Armonia socială e tot una cu un guvern de armonie socială şi guvern de armonie socială e tot una cu un guvern în afară de partide, fără partide, împotriva partidelor. Dumnezeu l-a trimis pe Petrache Lupu să îndemne oamenii la pace şi bună înţelegere, ca să-l ajute pe regele Carol să-şi poată întemeia, în sfîrşit, mult visatul guvern de armonie socială.

— Să se scrie, să se scrie! strigă regele exaltat. Este omul lui Dumnezeu!

Şi, ca pentru a se scuza faţă de Arghir, îi spuse:

— Să vezi, domnule profesor! Cu mine se întîmplă ceva foarte ciudat. Mi se pare că am început să am anumite înclinaţii spre misticism. De aceea, făptura acestui cioban, pur şi simplu, mă emoţionează.

— In schimb, sire, făcu Vancea, episcopul Rîmnicului, care ar trebui să fie şi mai emoţionat de această întîmplare, cum a aflat, a cerut prefecturii de Dolj să înăbuşe toată afacerea.

— Glumeşti? zise regele, care-şi frîna cu greu pofta de a înjura sfînta faţă bisericească.

— De loc, sire! Episcopul Rîmnicului are ce are cu popa... de aceea vrea să-l alunge pe Petrache din Maglavit.

— Mai bine să vadă episcopul să nu-l alung eu pe el! Ascultă ce-ţi spun, Vancea! De ciobanul ăsta n-are voie să se atingă nimeni! Petrache Lupu e al meu! Să fie îndată spălat, pieptănat şi îmbrăcat în uniforma mea de străjer! De azi înainte, Petrache Lupu stă sub directa mea ocrotire. Dumnezeu în cer şi eu pe pămînt! Să i se pună la uşă jandarmi! Să nu se dezlipească jandarmii de el! Să fie păzit ca ochii din cap!... Şi reclamă! Cît mai multă reclamă!

Vancea rîse:

— Vine lumea şi fără reclamă, sire! In cîteva ore a aflat tot judeţul şi clocoteşte. Pînă mîine va şti toată ţara.

— Să se pună trenuri la dispoziţie pentru toţi cei care vor să vină la Maglavit. Să se facă un tarif mai redus. Nu uita, Vancea! L-a trimis „moşu"!

Şi ridică degetul în sus:

— Moşu!

— Voi lua măsuri, sire! Însuşi moşu va fi mulţumit!

*

Un murmur de mîndrie şi de admiraţie străbătu ţara întreagă: Ilie Jugănaru, şeful partidului naţional-ţărănist, ştie franţuzeşte, nemţeşte şi englezeşte! Ce mai aşteaptă, deci, regele să-i încredinţeze puterea?

Nu era un zvon fals, ci un fapt care corespundea celui mai curat adevăr: Jugănaru îşi luase ultimile lecţii de limba franceză, germană şi engleză şi acuma se simţea destul de înarmat să-şi poată lua sarcina de a guverna ţara, nu ca ceilalţi, pe cîteva luni, şi nici pe un an sau pe doi, ci pe opt.

— E vorba, zicea el amicilor săi pe la întruniri, să venim la putere cu o asemenea forţă, încît să guvernăm opt ani. Opt ani în cap, fraţilor. Dar nu pentru pofta de a sta la putere, ci spre a înfăptui ceea ce aşteaptă ţara de la marele partid naţional-ţărănist.

Îşi propunea să vină cu un program nou într-un spirit nou. Vorbea mult de fiziocraţie. Era un fiziocrat, adică un adept de neclintit al ideii că pămîntul trebuie să fie singura sursă reală de bogăţie a romînului. Romînul e născut agricultor, şi trebuie să moară agricultor. Să facă celealte naţii ce vor: ateliere, fabrici, uzine, dar romînul să rămînă ce este: romîn! Adică omul legat de ogor. Din nefericire sînt încă mulţi care nu înţeleg acest lucru. Datoria partidului naţional-ţărănist este să-i facă să înţeleagă. Dacă nu cu binele, cu sila. Cu sila spre binele lor şi al ţării. Numai că pentru aceasta trebuie oameni de acţiune. Are ţara oameni de acţiune? N-are! Dar partidul naţional-ţărănist are? Are!... Şi pe cine are? Întîi şi-ntîi, îl are pe Ilie Jugănaru.

— Domnilor, striga el celor care veneau să vadă și să audă pe omul care a avut energia să învețe franceza, germana și engleza, eu nu sînt un conferențiar. A fi conferențiar înseamnă a fi un om cu anumite pregătiri, cu anumite studii teoretice și cu răgazul de a studia anumite probleme. Eu nu sînt dintre aceștia. Eu sînt un om de acțiune, deprins cu luptele politice, care i-au dat un anumit temperament. Temperamentul omului de acțiune. Europa e condusă azi de oameni de acțiune, care n-au fost doctrinari. Mussolini și MacDonald au fost institutori. Hitler zugrav. Ei n-au găsit puterea de specializare în doctrine, ci în experimentarea puterii de sinteză a aspirațiilor naționale. Spun toate acestea fiindcă sînt adevărate, dar departe de mine gîndul de a mă compara cu aceste personalități de prim rang ale Europei. Eu vreau numai să-mi servesc țara și nimic mai mult... Sînt un dușman al dictaturii. Eu cred că romînizarea cea mai completă a personalului de muncă, se poate face și fără dictatură. Deci, nu vreau să fiu dictator, ca atîția alții, care nu sînt decît niște caraghioși. Nu ne trebuie dictatură într-o țară de plugari. Țărănimea, grație nouă, național-țărăniștilor, este azi un factor politic conștient, care hotărăște de destinele acestei țări. Iar această țărănime așteaptă numai semnalul șefului. Semnalul se va da la începutul toamnei. La marea demonstrație pe care o vom organiza la toamnă, guvernul va fi răsturnat.

Ca om de acțiune, cînd află că Petrache Lupu a vorbit cu „moșu" și că zeci și zeci de mii de oameni au pornit-o în hagealîc spre Maglavit, Ilie își convocă îndată comitetul executiv:

— Domnilor, Dumnezeu vrea să ne ajute! De aceea ni l-a trimis pe Petrache Lupu. Dacă vrem ca demonstrația noastră să aibă succes, trebuie să-l cîștigăm pe Petrache Lupu la programul nostru fiziocratic. Noi sîntem partid național-țărănist, el e țăran... cred că înțelegerea s-ar putea face foarte ușor!

Și imediat comitetul executiv fixă o comisie care să plece la Maglavit spre a sonda terenul în vederea unei

fuziuni între partidul național-țărănist și Petrache Lupu, trimisul lui Dumnezeu.

•

Pe peronul gării Iași era moarte de om. Se adunaseră aici toate căpeteniile partidului național-creștin, în frunte cu însuși Cață și fiu-său Tase, precum și căpeteniile partidului național agrar al lui Traian Săpunaru. Dar Traian Săpunaru lipsea, și tocmai pe Traian Săpunaru îl aștepta omenirea această veselă, gălăgioasă și nerăbdătoare.

— Sîntem o forță! își ziceau reciproc membrii partidului național-creștin și membrii partidului național-agrar. Acuma, țara e a noastră! Să mai îndrăznească vreunul să stea în drum, că io-te aici!...

Și-și arătau ciomegele cu zvastica în cap, în care credeau ca în Dumnezeu, pentru că erau trecute prin apă sfințită — și-și reluau iar plimbarea în lungul și-n latul peronului cu scurte dar dese opriri pe la bufet, pînă se auzi un fluier prelung de locomotivă. Toată lumea întoarse capul și izbucni într-un strigăt de bucurie:

— Vineeee!

Trenul care aducea la Iași pe Traian Săpunaru și pe cei șapte deputați ai partidului său, ajunse în fața peronului și se opri. Cață, cu toată vîrsta lui înaintată, sări, sprinten ca un tinerel, pe scară și-l trase jos pe Traian:

— Fraților... în numele țării și în numele meu personal, dați-mi voie să-l pup!

— Pupă-l! îl autorizară membrii ambelor partide, aruncîndu-și de bucurie, ciomegele în aer. Ura! Trăiască Traian Săpunaru și Cață al nostru!...

După aceasta, Cață Coroiatu și Traian Săpunaru, braț la braț, trecură în revistă cămășile albastre, noul model.

— La cine ai făcut cămășile astea, domnule Cață? îl întrebă Traian pe prietenul Cață.

— La Nuhăm Șmilovici! Firmă de încredere!... Dacă se rup, rup oasele jidanului!

— Cu ce preț?
— Fără preț!... Absolut gratuit!
Dar Traian Săpunaru, pe de o parte hotărît ca de aci înainte să nu mai lase nația exploatată, și pe de alta, ispitit să-i facă nițeluș sînge rău prietenului Cață, reflectă pe un ton de reproș:
— Păcat! Eu am unul care mi le face mai ieftin!
— Cine-i ăla?
— Șmil Nuhămovici!... Din București!... Cămăși fără moarte... că-altminteri ar fi moartea jidanilor!
Cață îi zîmbi cu atîta cruzime, încît Traian, dacă nu i-ar fi fost teamă de rege și rușine de lume, ar fi luat-o cu drag la goană, dincolo de calea ferată, în lume, oriunde... numai să fie departe de acest bătrîn nebun și neobrăzat. Cață n-are în el cea mai mică încredere. Se duce cu el la mitropolie și-și jură unul altuia credință, dar de crezut, tot nu vrea să-l creadă. Cață — să-l creadă! Dar parcă cine a stîrnit tot scandalul acela cu „Mica", în Cameră, dacă nu Cață!... La început, se părea că n-o să fie nimic. Mareșalul Neață, ca să se răzbune, a spus vreo cîteva cuvinte nevinovate:
— Traian Săpunaru e băiat bun! Talentat! Orator priceput! Nu pot să-i fac decît un singur reproș: cînd m-a părăsit, mi-a luat din partid pe toți evreii de marcă și i-a trecut în partidul lui!
Lui Cață atîta i-a trebuit.
— E adevărat, domnule mareșal, dar dacă Traian Săpunaru n-a fost cinstit cu dumneata, a rămas cinstit cu jidanii ăia de marcă, pentru că pe ei nu i-a părăsit!
A sărit atunci și Bagradian:
— Adevărat! Să ne spună marele naționalist Traian Săpunaru de ce prezidează consiliul de administrație al societății „Mica" în care se găsesc și ovrei? Ce caută în consiliul societății „Astra Vagoane", unde se găsesc și ovrei? Dar la Banca Anglo-Romînă? Dar la societatea „Asigurarea Romînească"? Dar la societatea „Agricola-Fonciera" unde se pupă în bot cu doctorul Willy Pămînteanu?

A ris toată Camera, dar mai mult decît toți s-a distrat Cață! Cață care îi era acuma frate din ordinul regelui — și care, cu cea mai voioasă mină din lume, îi spuse lui Traian Săpunaru :

— Și acuma, frate Traiane, hai la mitropolie.

Și-l trase după el.

— Pe jos? întrebă mirat, Traian Săpunaru.

— Pe jos! răspunse Cață. Să crape jidanii, cînd ne-or vedea împreună.

Și o porniră spre mitropolie, urmați de legiunile lor, care-și luaseră permis pe ziua întreagă de la poliție și siguranță.

La mitropolie, după ce se oficie slujba religioasă, Cață și Traian își dădură mîna :

— Jurăm că vom respecta întru totul programul noului nostru partid național-creștin, ieșit din fuziunea partidului național-creștin cu cel național-agrar.

După jurămînt, trecură la berăria fraților Leibovici din Piața Unirii, unde Cață citi noul program :

— Vrem modificarea constituției în sensul lărgirii prerogativelor regale. Vrem micșorarea numărului parlamentarilor. Vrem constituirea unui senat corporatist cu membrii numiți de suveran și cu cei desemnați de organizațiile profesionale. Vrem introducerea pedepsei cu moartea. Vrem revizuirea certificatelor de cetățenie.

Băgă programul în buzunar și vorbi liber :

— De aci înainte, fraților, prin aplicarea acestui program, va fi moartea jidanilor! Traian Săpunaru este șeful noului partid, ca fiind mai tînăr ca mine. Traian va trebui să-mi răspundă de aplicarea programului și de moartea jidanilor.

— Ura! strigă adunarea. Trăiască moartea jidanilor!

Traian privea adunarea printre coloanele de sticle de vin și de bere — și constată cu satisfacție că mîine se va putea duce, fără teamă, la rege, să-i raporteze :

— Sire, prima parte din misiune mi-am împlinit-o!

Și n-ar fi fost o laudă goală. Prima parte din misiune și-a împlinit-o, așa cum i-a fost încredințată, în vară, de rege :

31•

— Traiane, naţional-ţărăniştii vor să pregătească un mic marş la toamnă. Le-aş putea refuza autorizaţia. Dar nu vreau s-o fac. Sînt rege constituţional şi democratic. Vreau să-i împiedic printr-un mijloc mult mai democratic. De pildă, un mare contramarş. M-am gîndit la tine. Tu eşti omul meu. Numai că eşti cu cusur: n-ai un partid. Partidul tău nu e partid. În orice caz, singur, n-ai putea ţine piept nici pe departe naţional-ţărăniştilor. Mai ia-ţi pe cineva. Pe cine propui?

Pe cine să fi propus Traian, cînd nu-l vroia nimeni? Un singur şef politic îi putea fi accesibil: Caţă.

— Sire, cred că aş putea aranja cu Caţă.

— Aranjează!

Soarta îl ajută pe Traian să găsească la Caţă o inimă de adevărat patriot. Cum a deschis Traian gura să-i vorbească de fuziune, Caţă i-a răspuns:

— Fuziune? Desigur că vreau! Regele mi-a cerut-o aseară şi eu i-am făgăduit-o! Şi pe rege n-o să-l înşel. Nu sînt jidan!

Traian simţi că se ineacă, dar îi trecu numaidecît. Dacă regele a vorbit şi cu Caţă, probabil că trebuia să vorbească. Discutară programul, îl supuseră regelui, regele îl aprobă, fixară întrunirea la Iaşi şi iată că fuziunea e un fapt împlinit.

— Are cuvîntul preşedintele nostru, domnul Traian Săpunaru!

Vorbi şi Traian:

— Partidul nostru fuzionat se pune la dispoziţia regelui. Sîntem o forţă. Noi nu mai avem nevoie de nimeni. Dar primim în rîndurile noastre pe oricine înţelege să se încadreze în programul nostru. Să poftim în primul rînd pe domnul Crai-Voievod care vrea numerus valahicus. Dar şi partidul nostru vrea numerus valahicus. Atunci ce l-ar împiedica pe domnul Crai-Voievod să vină la noi? Să poftească şi-i vom da cu drag în partid locul care i se cuvine.

Un nou rînd de sticle trecu prin gîtlejurile răguşite de aclamaţii ale membrilor partidului naţional-creştin ca o picătură de ploaie, ceea ce alungă din inima lui Traian ultima umbră de îndoială: prima parte a misiunii era încheiată. Trebuia să înceapă îndată chiar

de aici, din berăria fraților Leibovici, să treacă la partea a doua. Glasul regelui îi mai suna și aici în urechi:

— Cum îți faci partid cu Cață, să te duci la *Maglavit*, să stai de vorbă cu mutu...

Erau cuvinte ai căror sens nu-i putea scăpa lui Traian Săpunaru: să se grăbească, să nu i-o ia alții înainte.

— Fraților! zise el mai departe statului major al noului partid care, cît ai clipi, se încurcase cu încă un rînd de sticle. De minunea de la Maglavit ați auzit, sau nu?... Ați auzit!... Ei bine! Ce credeți voi că e minunea de la Maglavit? O simplă minune? Nu! Dumnezeu nu face minuni spre a face minuni, ci ascunde în spatele lor înțelesuri mult mai adînci. Iată! Noi ne aflăm aici, strînși laolaltă, ca frații. Dar acum două luni tot frați eram? Nu! Nu eram frați! Eram niște dușmani, împărțiți în două tabere opuse, pînă a venit moșu și i-a poruncit mutului: Du-te de spune oamenilor să-și dea mîna și să nu mai fie decît pace și iubire între ei. Dacă vă aduceți aminte, astea au fost și cuvintele regelui acum cinci ani, cînd a venit să ne mîntuie țara: pace și unire între romîni! Toți pentru unul și unul pentru toți!... Și iată că Dumnezeu a ascultat de voința scumpului nostru rege Carol II și ni l-a scos în cale pe Petrache Lupu. S-a bucurat țara întreagă, dar mai mult decît toți trebuie să ne bucurăm noi, aceștia care ne găsim aici, pentru că cel dintîi asupra noastră și-a oprit ochii Cel-de-sus, să ne unească pe veci. Și dacă nu știți de ce ne-a pus pe noi cei dintîi la încercare, să v-o spun eu: pentru că pe noi ne-a găsit cei mai buni, cei mai drepți, cei mai curați dintre toți. Putem noi rămîne nepăsători la acest semn de dragoste din partea lui Dumnezeu? Eu cred că nu! De aceea, propun să trimitem îndată mai multe echipe din rîndurile noastre la Maglavit, să se închine cu recunoștință și să sărute locul unde Petrache a stat de vorbă cu moșu și unde moșu a aruncat sămînța fuziunii dintre partidul național-creștin și partidul național-agrar! Trăiască regele!

Ministrul de justiție Anton Diaconu puse o nouă hîrtie pe masa lui Carol:

— Este problema funcționarilor incorecți, sire! Avem circa patru sute cincizeci de mii de funcționari, dar printre ei se găsec șaizeci de mii de tîlhari...

— Șperțari vrei să zici? făcu regele.

— Nu, sire! Șperțari sînt toți. Înțeleg tîlhari în sensul strict pe care codul penal îl dă acestui cuvînt. Sînt hoți cunoscuți, spărgători și ucigași recidiviști, cu ani de pușcărie la activul lor. Șaizeci de mii!... Și toți ăștia ocupă azi slujbe, care le permit să jefuiască averea statului cu miliarde...

— Și ce propui? întrebă Carol care asculta numai cu o ureche cele ce-i spunea ministrul justiției.

— Să instituim un cazier judiciar pentru toți funcționarii!

— Crezi că o să ajute?

— Nu!

Carol căscă voluptos, după care-l întrebă pe Diaconu:

— Altceva?

— S-a spînzurat la Jilava, unul Marin. Au aflat bolșevicii și fac gălăgie. Ei spun că Marin ar fi delicvent politic... și că s-a spînzurat pentru că l-am fi tratat ca pe un borfaș de rînd.

— Dar ce-i un delicvent politic? întrebă regele. Nu un borfaș de rînd?

— Exact, sire!... Totuși muncitorii se agită și trebuie să dau explicații.

— Ce explicații?

— Am pregătit un comunicat!

Scoase comunicatul și-l înmînă lui Carol, care începu să-l citească și să-l comenteze în gura mare:

— „Spînzurarea lui Marin se datorește veștilor triste care-l privesc personal și pe care le-a primit de la familia lui"... Foarte bine!... Așa și este... „De altfel Marin prezenta mai de mult îngrijorătoare semne de demență. Suferea de o melancolie acută, însoțită de un delir de autoacuzare"...

Carol nici nu mai citi restul :

— Nu ştiu ce mai vrei, domnule Diaconu.

— Nu eu, sire ! Aia !

— Aia ? Dacă ar fi după aia, ar trebui să ne dăm pe mina lor, gata legaţi ! Nu ! Comunicatul e bun ! Afacerea e clară ! Nimeni nu poate avea vreo pretenţie ! Omul a murit pentru că i-a făcut lui plăcere !... Mai este ceva ?

— Da ! Un caz de cumul ! Parchetul a descoperit că un anume Huţan din judeţul Neamţ, comuna Tarcău, ocupă două funcţii în stat : este agent sanitar, cu 1.400 lei pe lună... şi mai e şi cîntăreţ la biserică de unde ia 300 de lei pe lună ! Ce fac cu el ?

— Cum ce să faci cu el ? Există o lege a cumulului sau nu ?

— Există !

— Atunci ce mai aştepţi ? Aplic-o ! Ăla să aibă două slujbe... şi sute de mii de nenorociţi să alerge cu limba scoasă după o singură slujbă !... Ce mai e ?

— O chestie complicată, sire ! Ieri, pe şoseaua Cotroceni, un vînzător ambulant vindea îngheţată, cînd a dat peste el medicul dispensarului comunal 32 Grand — care i-a cerut să-i arate autorizaţia. Dar fiindcă vînzătorul nu s-a grăbit, doctorul a vărsat peste el un bidon întreg de vitriol. Băiatul a fost internat la spital cu faţa şi mîinile arse. Ce fac mai departe, sire ?

— Nu faci nimic ! zise regele. Destul l-a pedepsit Dumnezeu şi aşa ! Iartă-l ! Altă dată o să ştie ce i se poate întîmpla dacă nu e cuviincios cu autoritatea ! Mai departe ?

— Sire, răspunse Diaconu, minunea de la Maglavit a găsit imitatori în toată ţara. Parchetele sînt sesizate mereu de alte apariţii. In judeţul Buzău un rotar a văzut chipul Maicii Domnului pe spiţa unei roţi la care lucra. In Mehedinţi, un potcovar vede într-una pe Dumnezeu. In comuna Parepa din Prahova, o fată a vorbit cu Dumnezeu. La Devent în Durostor, s-a ivit o cruce făcătoare de minuni. La Sodomeni-Paşcani, un băietan a vorbit şi el cu Dumnezeu ! Aici, la Herăstrău, o fetiţă de doisprezece ani s-a întîlnit cu Maica Dom-

nului, care i-a apărut în cale cu o coroniță pe cap... Lista e lungă, sire! Țara s-a umplut de minuni!

— S-a cam prea umplut! făcu regele atît de enervat, încît Diaconu roși parcă ar fi fost vina lui. Risipa asta de minuni este o adevărată bătaie de joc. Te rog să-i pui capăt imediat. Să nu mai aud de minuni! În țara romînească rămîne valabil un singur sfînt: Petrache! Numai el a stat de vorbă cu Dumnezeu! Ceilalți mint cu nerușinare! Și dacă-i vezi că stăruie, te rog să dai ordin să fie arestați. Avem destulă treabă cu bolșevicii. Nu ne mai trebuie și escroci de-al de ăștia care vin să tulbure ordinea publică.

Regele era furios, pentru că-l speria concurența. Dacă în fiecare zi se va arăta cîte un alt trimis al lui Dumnezeu care va atrage înspre el alte mase de credincioși, în scurt timp, toată afacerea de la Maglavit va da faliment. Neliniștit, îl chemă seara la el pe ministrul său de interne, Vancea, căruia îi povesti cele ce i-a comunicat Diaconu.

— Nu dau voie, Vancea, nu dau voie! încheie regele. De aia, te rog pe tine să le bagi mințile în cap. I-am spus și lui Diaconu, dar între noi fie vorba, n-am destulă încredere în energia lui. Numai tu te pricepi!

— Îi vom potoli, sire! zise Vancea, care n-avea obiceiul să se laude. Fiți fără grijă. Deocamdată am vești de la Maglavit!

— Bune?

— Și bune și rele, sire!

— Să le aud!

— Azi dimineață, național-creștinii, cum au ajuns la Maglavit, s-au luat de păr cu național-țărăniștii!

— Și care a mîncat bătaie?

— Național-țărăniștii!

— Asta e bun! făcu regele satisfăcut.

— Foarte bun, sire! Dar îndată a sosit un tren cu legionari care s-au luat de păr cu național-creștinii.

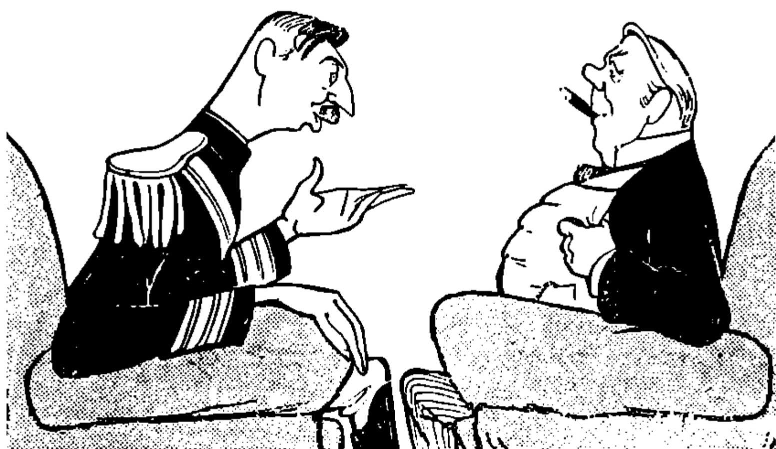
— Și care a mîncat bătaie?

— Național-creștinii!

— Asta e rău! zise încruntat regele.

— Foarte rău, sire! Dar prefectul de Dolj a aflat și a trimis repede jandarmi și armată să facă ordine...

— Şi cine a mîncat bătaie ?
— Iar naţional-ţărăniştii !...
— Asta e şi bun şi rău ! zise regele, cu privirea în gol.
— Nu v-am spus, sire ?... Şi bune şi rele !...

XIX

Pe neaşteptate pacea coborî peste ţara întreagă. De cînd existau aici organe de ordine şi siguranţă, n-a mai fost atîta ordine şi atîta siguranţă, ca în prima lună a anului 1936. Parcă intraseră în pămînt şi „studenţi" şi „cămăşi", şi zvastică şi poliţie şi jandarmi şi armată. Circulaţia pe străzi nu mai era o aventură. Puteai intra liniştit prin localuri, fără să te temi că de undeva, ţi-ar putea zbura în cap, din greşeală, vreun sifon pe care trebuia să-l primească altcineva. Viaţa politică îşi recăpătase înfăţişarea normală şi calmă, care amintea celor bătrîni frumoşii ani de sub domnia glorioasă a regretatului Carol I, cînd binele ţării se făcea fără pistol şi fără cuţit, ci numai cu gura. Dacu ameninţa că rămîne intransigent, Crai-Voievod, şeful valahiştilor, dădea zilnic comunicate misterioase că a fost chemat urgent la Bucureşti, Traian Săpunaru vorbea despre drepturile lui exclusive de

a fi ducele sau führerul țării, Neață continua să tot facă istoricul restaurației — iar lumea, ori se oprea să mai rîdă nițel, ori alerga după tramvai, pentru că n-avea timp de pierdut cu prostii.

Cînd a trecut prima zi, fără capete sparte și mai ales fără acele exerciți de marș ale jandarmilor, care erau puși să alerge pe străzi cu baioneta la armă, nu pentru a prinde pe răufăcători, ci numai pentru a mări panica în populație, lumea a crezut că e o simplă întîmplare. Cînd au trecut două zile, lumii i s-a părut chestia suspectă. Dar cînd a trecut a treia zi, lumea a înțeles: Carol II, regele țăranilor, regele culturii și regele vînatului, lipsește din țară.

*

Intr-adevăr, Carol II călătorea. Venise momentul să facă străinătății vizita pe care se văzuse silit s-o amîne, după asasinarea lui Barthou și a lui Alexandru II al Jugoslaviei. Dar dacă, în urmă cu un an și jumătate, vroia să strîngă mîna comanditarilor săi francezi și englezi, numai pentru a mai prinde ceva puteri financiare, acuma simțea nevoia să plece în Franța și Anglia, pentru că începea să plutească în confuzie. De aproape șase ani luptă să-i încurce pe ceilalți, dar, odată cu ei, în ițele acestea complicate, s-a încurcat și pe sine — și nu mai știe cum s-ar putea descurca. Politica democrațiilor apusene i-ar putea fi, desigur, de mare folos, dar și democrațiile apusene pare că pățesc, în stil mare, ceea ce el pățește în stil mic: după ce au încurcat pe ceilalți, au început să se încurce și ele. Cel puțin, de departe așa se văd lucrurile. Or, Carol vroia să le vadă îndeaproape.

Așa dar, sub pretextul că trebuie să fie de față la înmormîntarea unchiului său George al V-lea al Angliei, Carol debarcă la Londra, unde bău copios cu factorii responsabili ai Marii Britanii în memoria răposatului rege și în sănătatea noului rege, apoi ceru să i se aducă presa, spre a face declarații.

— Doresc să arăt poporului englez cît de mișcat sînt că mă aflu pe teritoriul englez. Trebuie să declar apoi că am putut constata cu bucurie, că idealurile

Rominiei se confundă cu idealurile Angliei. Am pe lîngă mine pe scumpul meu colaborator, domnul Titulescu, cu care lucrez în perfect acord la organizarea și menținerea păcii prin securitatea colectivă pe baza tratatelor și a Societății Națiunilor. Vrem pacea. Dar dacă alții continuă să stăruie într-o politică de forță, trebuie ca și noi să fim tari. Pentru Romînia, baza politicii ei este să rămînă strîns unită cu Anglia și Franța. Vă vorbește regele Romîniei, care este englez... și încă un englez care descinde direct din regina Victoria.

Carol satisfăcu apoi protocolul, împlinindu-și în chip destul de mulțumitor rolul de rudă regală îndoliată — și ajunse în sfîrșit, la miezul vizitei, într-o lungă și intimă discuție cu Baldwin, premierul englez.

La început, conversația se învîrti în jurul nevoiei unor noi acorduri economice între Anglia și Romînia și ajunse inevitabil la chestiunea datoriilor pe care Romînia a întîrziat să le achite.

— Avem de gînd să ne încasăm arieratele! zise Baldwin. Situația externă e alarmantă. Sîntem amenințați cu războiul. Ne trebuie bani pentru înarmare... și n-avem.

— Vom face tot ce putem! răspunse Carol. Dar deocamdată n-avem nici noi. Și ne trebuie și nouă bani pentru înarmare... asta o știți ca și mine... pentru că războiul care vă amenință pe dumneavoastră, ne amenință și pe noi.

— Va fi rău, va fi rău! zise Baldwin.

Apoi, după o scurtă pauză:

— Și ce faceți cu sancțiunile, sire?

Baldwin părea supărat și Carol admitea că primul minstru al Angliei avea, din punctul de vedere englez, destulă dreptate. Sînt trei luni de cînd s-au votat, la Geneva, sancțiuni economice împotriva Italiei pentru că a atacat Abisinia fără a fi provocată și Romînia, deși membră a Ligii Națiunilor, încă nu s-a conformat hotărîriii.

— Sancțiunile? făcu regele. Da, evident! Sancțiunile!... In teorie, sancțiunile pot fi aplicate ușor. In practică, însă, vă rog să judecați și dumneavoastră!

Noi sîntem o țară care produce petrol și Italia este unul din cei mai serioși clienți ai noștri. Totuși, dumneavoastră, deși cunoașteți mai bine ca oricare altul situația aceasta, ne cereți pe de o parte ca, pe baza votului de la Geneva, noi să nu mai furnizăm Italiei nici un dram de petrol, iar pe de alta, să vă plătim datoriile. Trebuie să recunoașteți că mă puneți într-o foarte mare dilemă. Pentru că, una din două : sau nu mai vînd Italiei petrol și în acest caz nu mai am cu ce să vă achit datoriile, sau trebuie să achit datoriile și atunci, cu toate sancțiunile de la Geneva, voi fi, vrînd-nevrînd, silit să vînd Italiei petrol.

Regele vorbea ca un om de bun simț, ceea ce plăcu lui Baldwin, care spuse :

— Sire, dar nu vine nimeni cu portărelul să vă execute. Și în chestia petrolului, nu-i nici o problemă. Sistați orice livrări de petrol către Italia și noi vă vom da compensații. Cît privește datoriile, vom găsi și aici o soluție echitabilă. Sacrificiile ce vi se cer pentru buna aplicare a sancțiunilor, nu trebuie să se facă prea resimțite de Romînia. Vom eșalona pe termene cît mai lungi plata arieratelor, vom mări importul din Romînia, vom învesti banii ce ni se vor achita de Romînia, chiar în Romînia...

Proiectele lui Baldwin surideau regelui, care ceru primului ministru să fie ceva mai precis :

— Veți învesti banii, în ce ?

— De pildă, în exploatarea minelor dumneavoastră aurifere din Baia Mare, Baia Sprie, Zlatna etc. Nu avem de pus decît o singură condiție : să ni se acorde dreptul de a exporta din Romînia, pentru amortizarea capitalului și a dobînzilor, 25% din plusul de producție a aurului, rezultat din investițiile noastre... Sîntem dispuși să vă facem toate facilitățile posibile, numai să urmăriți cu atenție aplicarea sancțiunilor... și să păziți bine petrolul. De petrol, avem noi nevoie, sire... și aliați ai Romîniei sîntem noi, nu dușmanii ei.

Regele ascultă și-și zise că Baldwin este un om simpatic. Vorbește deschis. Îi cere să nu mai trimită Italiei petrol, pentru că de petrolul romînesc are nevoie Marea Britanie. Războiul din Abisinia este o ne-

norocire pentru englezi, dar o nenorocire care trebuie să fie cît mai rentabilă. Sancţiunile nu sînt făcute spre a împiedica Italia să-şi ia Abisinia, ci spre a da Angliei un mijloc de a înlătura Italia din rîndurile concurenţilor mai primejdioşi la materiile prime. Fără Abisinia, ar fi fost mai greu. Cu Abisinia, există un pretext legal, moral şi umanitar. Sancţiunile trebuie să aducă politicii engleze trei foloase. Unul, sentimental: să pedepsească pe Mussolini. Al doilea, transcendental: să întărească prestigiul născut mort al Societăţii Naţiunilor. Al treilea, economic: să asigure Angliei monopolul tuturor materiilor prime din lume. Printre acestea, un loc de frunte îl ocupă petrolul regelui Carol II. Dar dacă, pentru a atinge aceste preţioase obiective, Anglia împinge mărinimia atît de departe, de ce n-ar împinge-o şi mai departe?

Carol, deci, se feri să se arate satisfăcut de cuvintele lui Baldwin şi-i răspunse cu un aer preocupat:

— Domnule prim ministru, eu nu cred că debitele ar trebui să constituie o sursă de venituri pentru debitori. Este o chestiune de morală elementară. Un datornic trebuie să-şi plătească datoriile. In privinţa aceasta eu nu accept nici iertare, nici toleranţă, nici tranzacţii în vreun fel oarecare. Dacă România a luat bani, trebuie să-i dea înapoi. Aşa gîndim noi, romînii, pentru că pe noi, romînii, datoriile către Anglia ne apasă pe conştiinţă. Vrem să achităm tot ce am luat şi vrem să facem pentru aceasta eforturile cele mai mari. Îmi vorbiţi de sancţiuni, ca şi cum datoriile ar fi în funcţie de sancţiuni. Dar una sînt datoriile — şi alta sînt sancţiunile. Datoriile sînt nişte obligaţii materiale faţă de Anglia, pe cînd sancţiunile sînt obligaţii de onoare. Romînia datorează prea mult Angliei, spre a refuza să-i fie de folos, atunci cînd este în măsură s-o facă. Totuşi, cu cît necesitatea de a servi Anglia devine mai mare, cu atît mai mare e şi nevoia de bani. Sancţiunile pot duce la complicaţii grave. Războiul, cum spuneţi şi dumneavoastră, bate la uşă. De unde, nu ştim!... Ştim numai că avem graniţe de jur-împrejur: la nord, la sud, la apus şi... la răsărit, domnule Baldwin. Dar, ca să facem faţă primejdiei, ne lip-

sesc multe: n-avem arme, n-avem muniţii, n-avem aviaţie... n-avem nimic. Rominia e gata să-şi dea viaţa pentru cauza Angliei, care este cauza noastră a tuturor... dar să-şi dea viaţa, cu ce? Cu ce să-şi dea viaţa, domnule prim ministru? Aici stă toată problema. Cu ce?

— Veţi avea cu ce, sire! Bani se vor găsi.

— Imediat? întrebă regele cu un uşor tremur in glas.

— Imediat!

Carol îşi puse întrebarea dacă n-ar fi bine să ceară guvernului englez să-i transfere aceşti bani direct în Statele Unite, ca să-l scutească pe el de bătaie de cap, dar îşi amînă răspunsul pe mai tîrziu şi spuse, cu acelaşi tremur în glas, lui Baldwin:

— Rominia va fi profund mişcată. Romînia ştie că are in Marea Britanie o prietenă pe care se poate bizui cu încredere în momentele grele. Romînia...

In expansivitatea lui dezlănţuită, Carol spera să mai găsească cel puţin încă o frază prin care Rominia să-şi exprime recunoştinţa pentru marii ei binefăcători britanici, dar Baldwin, care-i ghicea emoţia, spre a-l scuti de efort îl întrebă:

— Treceţi şi pe la Roma?

Dacă trece şi pe la Roma? Desigur că nu! N-avea ce căuta pe acolo. Ştia că Mussolini nu-i poate da mare lucru. Şi Carol era foarte surprins că acelaşi Baldwin, care-i cere să rupă scurt cu Mussolini şi-i oferă cu largheţă despăgubiri pentru acest act de abnegaţie, il întreabă dacă se duce şi pe la Roma.

— De ce să trec pe la Roma? întrebă el, nedumerit.

— Pentru că n-am vrea ca Mussolini să creadă că sintem definitiv certaţi cu el. Şi nu este aşa, pentru că nu ne convine. In definitiv, războiul din Abisinia e ca şi încheiat. Deocamdată, acolo nu mai e nimic de făcut. Am pierdut Abisinia. N-am vrea să pierdem acuma, în mod inutil, şi prietenia cu Mussolini. Pentru interesele păcii europene, Anglia nu trebuie să-l scape pe Mussolini din mînă. Nu ştim ce surprize ne pot aştepta. Ar fi, deci, bine ca Mussolini să ştie, pe căi indirecte... printr-un intermediar neutru... că noi, cu sau

fără Abisinia, îi păstrăm aceeaşi stimă de mai înainte şi că sperăm să fim iar prieteni...

— Aşadar, sancţiunile...?

— Sancţiunile rămîn sancţiuni, sire!

— Nici un pic de petrol?

— Nimic!

— Petrolul poate i-ar face plăcere lui Mussolini, domnule prim ministru!

— Sînt convins, dar ar fi deplasat să satisfacem plăcerile unui duşman cu care sîntem în război!

— Dar dacă sperăm, cum ziceţi dumneavoastră, să fim iar prieteni?...

— Prieteni, fără petrol!... De altfel, ce-i mai trebuie lui Mussolini petrol, dacă în Abisinia nu-i mai stă nimeni în drum?

•

La Paris, Carol vorbi presei foarte bine dispus şi foarte exuberant:

— Politica noastră externă urmează o linie dreaptă. Se pot constata uneori mici variante. Ele nu ating nicidecum sensul credinţelor şi înclinărilor noastre care rămîn neschimbate. Devierea, dacă s-ar produce, vom găsi mijloacele s-o canalizăm, aşa cum trebuie canalizată. Voi veghea eu însumi la menţinerea acestei linii drepte, astfel că ea va fi totdeauna păstrată. Vrem pacea. Am pe lîngă mine pe scumpul meu colaborator, domnul Titulescu, cu care lucrez în perfect acord la organizarea şi menţinerea păcii prin securitatea colectivă — pe baza tratatelor şi a Societăţii Naţiunilor. Aceasta este linia noastră dreaptă: pacea. Adică democraţia. Şi democraţia este numele Franţei. Eu consider Franţa ca a doua mea patrie. Eu nu pot avea pentru Franţa decît o dragoste filială. Am mult sînge francez în vinele mele. Străbunica mea era fiica Stefaniei de Beauharnais şi străbunicul meu de-al doilea era fiul unui principe Murat. Am, deci, în acelaşi timp sînge regal şi plebeu, aşa cum îi trebuie unui monarh democrat, care se cinsteşte prin a nu fi decît primul cetăţean şi primul soldat romîn.

După aceasta, regele se lăsă plimbat, sărbătorit, decorat, pentru ca, în cele din urmă, să stea de vorbă, lung şi intim, cu premierul francez, Flandin, care arătă regelui că problema Austriei devine acută.

— Ştiu! zise Carol. Mi se pare că prinţul Starhemberg are de gind să şi vină zilele acestea pe aici, pentru a discuta cu dumneavoastră problema restaurării habsburgilor.

— Exact! Şi chestiunea este cu atît mai neplăcută, cu cît Mussolini duce dintr-o dată două războaie. Unul cu Abisinia, celălalt cu sancţiunile... Ce faceţi cu sancţiunile, sire?

Flandin punea întrebarea cu o sinceră durere. Franţa l-a încurajat pe Mussolini să intre în Abisinia, ca să se răzbune pe Marea Britanie că cochetează cu Hitler — aşa că nu putea fi decît împotriva sancţiunilor. Nu atît pentru că nu ar fi vrut să facă rău Italiei, cît nu vroia să facă bine Marii Britanii. Regele deci răspunse foarte tăios:

— Domnule prim ministru, sîntem o ţară producătoare de petrol şi Italia este unul din cei mai buni clienţi ai noştri. Totuşi, oricît de mari ar fi pagubele pentru economia noastră, ne vom sacrifica şi vom respecta votul Genevei. Ni se cer sancţiuni... Vom aplica sancţiuni. Cu toată hotărîrea şi fără nici o abatere. Altminteri, ar însemna să încurajăm pe agresor. Azi, victima e Abisinia. Mîine s-ar putea să fim noi!... Nu se poate!...

— In principiu, sire, nu se poate! căută să-l convingă Flandin. In principiu, sancţiunile trebuie aplicate. Dar în cazul de faţă, sancţiunile nu pot fi nimănui de folos. Nu trebuie să supărăm Italia. Deasupra Europei planează primejdii infinit mai mari. Gindiţi-vă la Austria. Independenţa Austriei e în joc. De îndată ce Austria va fi pierdută, războiul va deveni inevitabil. Toate acestea, pentru o simplă fantezie: sancţiuni. Noi avem nevoie de Italia, nu de sancţiuni. Italia va apăra Austria de o invazie germană. Italia n-are nevoie de Hitler la graniţa ei. Şi să supărăm Italia, tocmai noi, care nu vrem să se producă nici o schimbare de graniţi în Europa? Ar fi de neconceput!

Inţeleg şi admir înaltele scrupule morale ale maiestăţii voastre, dar pacea primează. Lăsaţi sancţiunile, sire, şi faceţi ceva pentru Mussolini!... Mussolini trebuie împăcat!... Faceţi ceva pentru Mussolini, sire!

Degetele lui Carol începură fără voie să joace pe masă. Flandin este un om simpatic. Ca şi Baldwin. Şi vorbeşte deschis. Merită, deci, să-i răspundă la fel.

— Domnule prim ministru, incontestabil că Italia trebuie împăcată. Italia este sora noastră latină şi n-avem interes, nici noi, rominii, nici Franţa, s-o supărăm. Dar noi nu ne putem rupe nici de Anglia care ne-a ajutat şi ne ajută cu arme, cu muniţii, cu avioane... cu bani... In special, avem nevoie de bani!

— Sire, zise Flandin, cu căldură, dar cine v-a refuzat la noi in Franţa ajutorul? Bani vă putem da şi noi!

— Imediat?

— Imediat, sire!... Imediat!

Şi într-o zi, haosul cuprinse ţara întreagă. De cînd există aici organe de ordine şi siguranţă, n-a mai fost atîta dezordine şi lipsă de siguranţă ca în cea de a doua lună a anului 1936. Ca din pămînt, din iarbă verde, răsări o vegetaţie stufoasă de „studenţi", de „cămăşi", de zvastici, şi poliţie şi jandarmi. Circulaţia pe străzi deveni act de nebunie curată. Nu puteai intra în nici un local, fără riscul de a fi scos de acolo cu capul făcut chisăliţă. Viaţa politică îşi recăpătase aspectul unui cîmp de război în necontenită alarmă, care amintea celor tineri, recenta domnie dinamică a lui Carol II, cînd binele ţării se făcea numai cu pistol şi cuţit. Gurile nu se mai deschideau decît pentru ameninţări, oamenii nu mai ieşeau prin tîrguri decît spre a fugări sau a fi fugăriţi — şi bîtele căpătaseră bătături de prea multă folosinţă.

Dar n-a trebuit să treacă nici o singură zi, pentru ca lumea să înţeleagă ce s-a întîmplat: Carol II, regele ţăranilor, regele culturii şi regele vînatului, s-a inapoiat în patrie azi dimineaţă.

In aceeaşi după-amiază, Carol radiind optimism prin toată făptura lui de rege blond, tînăr şi optimist, lua ţara în primire din mîinile celor mai buni şi mai devotaţi sfetnici ai săi.

— Vă mulţumesc, zise el, pentru rapoartele ce mi le-aţi trimis la Paris şi la Londra asupra situaţiei generale de aici. Ştiţi, însă, că pentru mine prezintă un interes deosebit amănuntele.

— Sire, începu Spiru Maramă, prefectul poliţiei, maiestatea sa Maria a donat o mie de lei unui elev tuberculos!

Ochii lui Carol scăpărară scîntei:

— Şi a avut succes?

Lui Spiru Maramă îi era neplăcut să răspundă. Pe ege, însă, n-avea voie să-l mintă chiar dacă ar şti că-l supără.

— Mare succes, sire!

— Cît?

— I s-au trimis cam la vreo trei milioane!

— De unde?

— De pretutindeni. Pînă şi de la copiii de şcoală.

Regele îşi ţinu fălcile strînse, să nu-i scape o înjurătură. Baba atîta a aşteptat: să-l vadă pe el departe de ţară, pentru ca ea să-şi poată face de cap — şi să-i încalce atributele. Maiestatea sa Maria ajută elevi tuberculoşi. A lovit-o filotimia, pe această babornită! Se mai crede regină — şi-şi închipuie că titlul ei de maiestate, pe care tot el i l-a dat ca să-i astupe gura, îi dă vreun drept să cîştige şi alte parale decît cele prevăzute în lista civilă. Parcă n-ar şti că filantropia este un privilegiu regal! Dacă avea nevoie de cîteva milioane, de ce nu i le-a cerut lui? Ar fi preferat să i le dea din fondurile O.P. Dar babornita — şireată a naibii! I-a plăcut să-şi procure milioanele acestea, prin filantropie! Cu filantropia îi ciupeşte nu numai din banii care i s-ar fi cuvenit de drept lui, dar şi din popularitate. Este o porcărie şi o neruşinare fără pereche. Uită Maria lui Ciubuc-Bey că rege în ţara aceasta este el, nu ea!... Numai că mult n-o să mai uite! Chiar azi o să-i spună cîteva vorbe, de să-i treacă pe veci pofta de filantropie!

— Foarte frumos! mormăi Carol. Un copil salvat de copii!... Foarte frumos!...

Și așteptă. Ceilalți pricepură că hopul a fost trecut și începură să se însuflețească.

— Sire, zise generalul Mateescu, accidentele de aviație se înmulțesc. Pierdem și avioane și aviatori!

— Dar asta este o poveste veche! zise regele, care se miră că accidentele de aviație mai sînt aduse în discuție.

— E veche, dar s-a agravat! răspunse Mateescu.

— Ce-i aia: s-a agravat?

— In fiecare zi cade cîte un avion!

Regele găsi și el că problema s-a agravat. Ce-i de făcut? Medită — și vorbi:

— E destul de neplăcut, într-adevăr! Totuși, fabricile m-au asigurat... Dar ce să mai vorbim! Deocamdată, iată ce faceți: dați ordin să nu se mai zboare! Nu se mai zboară, nu mai sînt accidente.

— Sire! zise Vancea cu admirație. Este cea mai înțeleaptă soluție. Cine nu se urcă, nu cade!

Rîseră toți, mulțumiți că s-a limpezit și problema aviației.

— Dar cu Maglavitul ce se aude? întrebă Carol.

— Merge bine! răspunse Vancea. Pînă acum au fost la Maglavit un milioan de pelerini să se închine. Din donațiile de pînă acum s-au depus la Casa de Economii două milioane și jumătate pe numele lui Petrache Lupu pentru biserică.

— Numai două milioane și jumătate? făcu regele bănuitor. Și restul, în buzunarul cui a intrat?

— Greu de știut, sire! Pentru administrarea banilor s-a injghebat un comitet la Maglavit și altul la Craiova. Dar amîndouă comitetele au încăput pe mîna unor pungași. Donatorii au început să facă scandal. Se tem că va rămîne Maglavitul fără biserică!

— Fără biserică? strigă regele. Nu permit, Vancea! Te rog să mi-i arestezi pe pungași. In țara aceasta nimeni n-are voie să facă potlogării pe seama celor sfinte.

— In legătură cu aceasta, sire, trebuie să vă atrag atenția că mai toate partidele vor să ia în antrepriză

construirea bisericii. Concurența e mare. Cel mai îndîrjit e Aureliu Cziucziewicz. El acceptă să ridice biserica în orice condiții...

— Ba bine că nu! Ca să-și facă reclamă! Toți, deștepți! Dar să-și pună pofta în cui! Nu se va da nimănui biserica în antrepriză. O biserică nu-i o dugheană. De construit o vom construi noi, Vancea!... Noi, statul!

Punea atîta suflet regele în cele ce spunea, încît Vancea, ca să nu-l mai vadă cum suferă, căută să-i alunge gîndurile negre.

— Sire, cu privire la deportații politici, cred că am găsit ceva foarte bun...

Regele se lumină:

— Da? Să aud!

— Vom avea și noi niște insule Lipari, ca Mussolini.

— Care?

— Insula Șerpilor!

— Splendid! făcu regele, extaziat. Insula Șerpilor! E minunat!

— E unic, sire! ținu Vancea pas entuziasmului regal. Nu scapă nimeni de acolo. Așteptăm numai ordinul maiestății voastre ca să începem amenajările!...

— Să înceapă! ordonă regele. Și la barou cum merg lucrurile?

— Normal, sire! Cît se poate de normal!

Răspunsul lui Vancea era atît de irezistibil, încît toți patru se porniră pe rîs. Clauziștii puși sub comanda lui Gogu Elefterie — devenit, prin fuziunea dintre partidul său, „Nihil sine rex“ și partidul lui Cață și Săpunaru, un fruntaș între fruntașii național-creștini — băteau și fugăreau zilnic la tribunal, pe toți colegii care nu adenau activ la clauzism.

Regele se informă apoi, rînd pe rînd, asupra oamenilor politici — și află că nici aici nu sînt surprize. Arghir a primit o nouă diplomă de doctor honoris causa, din partea universității din Peru.

— Asta-i a cîta?

— A unsprezecea, sire!

— Îmi pare bine! reflectă Carol. Cred că diplomele îl liniştesc. Şi Traian Săpunaru?

— Traian Săpunaru, sire, dă explicaţii în dreapta şi în stînga de ce naţional-creştinii lui poartă cămaşă albastră: „Domnilor, nu văd de ce ar fi cineva împotriva cămăşii albastre! Ce este cămaşa albastră? Cămaşa albastră este un act de conştiinţă individuală, este îmbrăţişarea unei doctrine, pe care puteţi s-o combateţi, dar este un crez!"

— Interesant! zise Carol, cu un zîmbet dulce pe buze.

— Păcat, sire, zise generalul Mateescu, că nu l-aţi văzut cînd a aflat că la Viena au fost spînzuraţi trei hitlerişti. S-a ridicat în picioare şi a strigat: „Dacă ar fi trei oameni care să moară şi pentru mine!"

Zîmbetul tandru al regelui se revărsă într-un rîs vesel şi prietenos. E atît de nostim Traian Săpunaru!

Dar pe Carol îl mai interesau şi naţional-ţărăniştii.

— Vorbesc de dictatura regală! îl informă Vancea. Sînt supăraţi că guvernul a lansat un manifest către ţară pentru subscrierile la împrumutul naţional, care nici nu poartă semnătura ministrului de finanţe, ci numai semnătura maiestăţii voastre. Încolo, se ceartă, să mă iertaţi, sire, ca chiorii, între ei! Se provoacă la duel. Se înjură. Se ameninţă cu Skoda unul pe altul. Şi se pregătesc să preia puterea la toamnă!

— Da? Tot cu demonstraţia lor de forţă?

— Tot, sire! Se organizează. Şi caută aliaţi! Dacu trage cu ochiul spre legionari.

— Şi ei?

— Nimic!... La ei, linişte şi pace! zise Vancea. Ca de obicei. De azi dimineaţă şi-au reluat activitatea. Totul e în ordine!

— În afară de Mătase! făcu Spiru Maramă.

— Ce-i cu el? întrebă regele.

— Se dă într-una la Aureliu. Gazeta lui numai cu asta e plină: cu doamna B. din strada Nicu-Vodă 13. „Unde te-ai ascuns în noaptea de 30 decembrie?... Cine-i doamna B. din strada Nicu-Vodă 13?"

— O! făcu regele, ai cărui obraji se acoperiră de pete mari, roşii. Carevasăzică Mătase tot nu se astîmpără!

— Nu! răspunse Vancea.

— Şi...?

— Cred că ar trebui să-l ajutăm să-i treacă! zise Spiru Maramă, care se şi ridică de pe scaun.

Dar regele îl apucă de braţ şi-l împinse la loc:

— Nu noi... nu noi!

*

Dacu n-ar fi putut trece niciodată pe lîngă statuia lui Mihai Viteazul, fără să se oprească în faţa ei şi s-o privească lung şi cu drag. Îi făcea bine. Mihai Viteazul îi amintea de copilăria lui, de Bădăcin, de mama lui, de cîntecele, de poveştile, de poeziile în care era proslăvit acest erou naţional, care, în culmea gloriei lui, a fost răpus prin trădare. Cînd Dacu se uita la statuie, o tristă bucurie îi inunda inima şi-i storcea dulci lacrimi de duioşie din ochii lui şterşi şi reci, ca de peşte. Alături de statuia lui Mihai Viteazul, Dacu devenea din nou tare. Se ştia trădat, dar avea satisfacţia că nu e trădat singur, ci împreună cu încă unul de talia lui. Trădat în doi — e altceva. Trădat în doi, parcă devii mai curajos şi mai încăpăţînat să rezişti... Dar de ce Dacu privea azi mai lung ca oricînd statuia marelui trădat şi decapitat de la Turda?

Pentru că abia se despărţise de Jugănaru, care i-a spus răspicat:

— Domnule Dacu, m-am săturat! Dacă mă mai sîcîii mult cu intransigenţa şi abstinenţa dumitale, redeschid toată afacerea Skoda şi mă despart de dumneata! Ţi-am mai spus-o de cîteva ori şi ai crezut că glumesc. Să ştii că ţi-o spun pentru ultima oară, ca să vezi că nu ştiu de glumă!

Dacu l-a ascultat, n-a spus un cuvînt, şi-a luat pălăria, a pornit-o razna pe străzi şi fără să vrea s-a trezit aici, lîngă marele său precursor în bronz, pe care, după ce-l privi în faţă, se pregătea să-l admire

și în profil, cînd il zări pe Leahu, care trecea trotuarul și venea de-a dreptul spre el.

Pe Leahu nu-l mai văzuse de mult și nici n-ar fi vrut să-l mai vadă. Acest Leahu își făcuse o reputație de intelectual rafinat, și tocmai din motivul acesta nu-l putea suferi Dacu : pentru că era intelectual — și pentru că era rafinat. Chiar prea rafinat. Cu ani în urmă, Leahu fusese un prooroc entuziast al lui Neață. Apoi, a trecut la țărăniști și a devenit un prooroc tot atît de entuziast al lui Jugănaru. Iar de la restaurație, a părăsit partidul național-țărănist și a devenit un prooroc și mai entuziast al lui Carol. Numai Carol și Carol — că a fost o vreme cînd era speriat pînă și rafinatul intelectual carolingian Naie Naie, care nu-i mai spunea altfel decît „rafinatul carolingian Leahu". Pentru asemenea oameni, care zburau de colo pînă colo, Dacu nu putea avea nici un fel de stimă — și cu atît mai puțin cînd erau și carolingieni pe deasupra. Marele intransigent, deci, se simți rău cind dădu cu ochii de Leahu, dar nu mai putea da înapoi, pentru că rafinatul intelectual se și afla lingă el, cu mîna întinsă :

— Ce faceți, domnule Dacu !

Dacu se văzu silit să răspundă :

— Ce să fac ? Mă pregătesc să plec la Bădăcin, să-mi îngrijesc bucățica de vie, cîtă mi-a rămas de la tata !

— Dar de vestea cea nouă ați auzit ?

— Care ?

Leahu îi puse sub ochi o ediție specială :

— Citiți ! Hitler a intrat în zona demobilizată renană !

Dintr-o privire, Dacu află tot : Hitler, supărat că ieri Franța a ratificat pactul de asistență cu Uniunea Sovietică, a trimis azi armată în Renania.

— Asta-i război ! făcu Dacu.

— De ce ? se miră Leahu.

— Pentru că, prin remilitarizarea Renaniei, Hitler calcă tratatul de la Versailles și pe acel de la Locarno.

— Și cine să facă război, domnule Dacu ?

— Franța! Și odată cu Franța, Anglia! Și foarte posibil ca și Italia să intervină.

— Ei aș! făcu Leahu, cu dispreț. Nu îndrăznesc ei să facă Germaniei război!

Dacu îl măsură pe Leahu cu coada ochiului și-i răspunse:

— Eu n-aș putea face afirmații atît de precise ca dumneata, dar cred că de data asta Franța și Anglia vor face război, domnule Leahu — și că în acest război va fi și țara noastră atrasă.

— Noi să facem război? Dar cu cine, împotriva cui?

— Cu aliații noștri contra Germaniei.

— Care aliați, domnule Dacu? Franța? Dar Franța este aliată cu Uniunea Sovietică. Și asta o știți: aliații aliaților noștri sînt aliații noștri!... Așadar, marele nostru patriot Dacu vrea ca Romînia să lupte alături de Uniunea Sovietică — adică să dea țara pe mîna sovieticilor, pentru ce? Pentru că Germania a ocupat zona renană, care aparține Germaniei! Ei bine, domnule Dacu, să nu vă fie cu supărare, dar numai de la dumneavoastră nu m-aș fi așteptat să aud asemenea lucruri! Să ne aruncăm de bună voie in brațele sovieticilor, pentru că Hitler repară nedreptățile tratatului de la Versailles!

Dacu se învineți de indignare:

— Nedreptățile tratatului de la Versailles, zici, domnule Leahu! Dar nu uita că în programul revizionist al lui Hitler mai figurează și alte nedreptăți ale tratatului de la Versailles! Pe dumneata Ardealul nu te doare?

— Nu mă doare, domnule Dacu!

— Foarte rău, domnule Leahu! Foarte rău și foarte urît!... Cauți pricină patriotismului meu, în loc să-ți cercetezi patriotismul dumitale!

— Nu-i cazul, domnule Dacu, pentru că Ardealul n-are ce căuta în toată afacerea asta. Hitler reocupă Renania. Despre Ardeal nici nu este și nici nu poate fi vorba. Hitler n-are cu noi nici un litigiu. Și nu va avea nici de aci înainte, dacă nu-l vom provoca printr-o politică nesăbuită...

— Care politică?
— Să nu ne înhăităm cu Uniunea Sovietică!
— Dar cine vrea să aibă de-a face cu Uniunea Sovietică, domnule Leahu? zise Dacu, care se trezea, deodată, în defensivă. Orice, numai nu Uniunea Sovietică...
— Dar atunci cu cine o să faci război contra Germaniei?
— Cu Franța!
— Și ce faci cu Uniunea Sovietică?
— Fără Uniunea Sovietică! Eu, în această privință am un punct de vedere definitiv precizat: pentru Franța, împotriva Uniunii Sovietice!
— Așadar, domnule Dacu, în cazul unui război, vei lupta pentru Franța și contra atît a Germaniei cît și a Uniunii Sovietice! Credeți că ar fi cu putință?
Dacu tăcu. Vedea că nu-i cu putință. Încurajat, Leahu continuă:
— Oricum am întoarce-o, domnule Dacu, tot acolo ajungem: noi n-avem voie să ne băgăm capul sănătos sub evanghelie. Remilitarizarea Renaniei e o chestiune care nu ne privește. Dar dacă vrem cu tot dinadinsul să ne privească, atunci o vom plăti foarte scump. Pe de o parte, rușii ne vor bolșeviza... iar pe de alta, Hitler ne va arunca în cap, din prima zi, bombe incendiare și păduchi exantematici sau purici ciumați. Știți ce este Hitler în stare să facă. Hitler are cea mai puternică armată din lume. Nimeni nu-i poate ține piept lui Hitler. La un singur cuvînt al lui Hitler, tremură omenirea întreagă. Și dacă a intrat în Renania, știe că poate s-o facă, pentru că nici Franța, nici Anglia nu vor îndrăzni să-i reziste. Și să-i rezistăm noi! Noi, cu armata noastră desculță?
Ultimele cuvinte ale lui Leahu treziră atenția lui Dacu. Cum se face că acest rafinat carolingian își permite să vorbească în termeni atît de ireverențioși despre armata lui Carol?
— Domnule Leahu, zise el lui Leahu, aș fi curios să știu dacă și regele privește lucrurile așa cum le privești dumneata!
Dîrz, Leahu îi replică:

— Dar ce am eu cu regele?

Dacu se opri din mers:

— Parcă te ştiam...

Ca pişcat, Leahu făcu un salt înapoi:

— Ce aţi ştiut, domnule Dacu, nu mai face două parale. Vremurile alea s-au dus. Am crezut în rege, cită vreme am crezut că e ceva de el!... Dar de cînd îl văd la lucru sînt dezgustat. Nu el este omul care ne trebuie, domnule Dacu! El, în loc să ne scape de desfrîu şi corupţie, mai rău le-a adîncit. El, cu muierea lui neruşinată! Nu, domnule Dacu, nu el poate însănătoşi viaţa publică a ţării. Adevăratul nostru mîntuitor e Aureliu Cziucziewicz! Cînd Aureliu va veni la putere, vom putea respira aer curat. Sub regimul lui Aureliu Cziucziewicz va fi o adevărată revărsare a Nilului peste acest pămînt vlăguit pînă acum de exploatarea nemiloasă a oligarhiei. Regimul lui Aureliu Cziucziewicz va marca în istoria ţării...

Se opri să răsufle, atît cît îi trebui să-şi aducă aminte că exact cu aceleaşi cuvinte a vorbit în urmă cu ani şi despre Neaţă, în care a crezut, şi despre Jugănaru, în care a crezut, şi despre Carol în care a crezut, şi, cu conştiinţa senină că aşa e drept să vorbească şi despre Aureliu în care crede, peroră mai departe:

— ...va marca, zic, în istoria ţării o epocă de admirabilă armonie socială, de solidaritate cinstită şi trainică între toate clasele sociale. Şi numai atunci vom putea spune că am tăiat capul hidrei bolşevice.

Dacu îl privea pe Leahu cu un interes tot mai mare şi se simţea ros de remuşcări. Işi făcuse despre omul acesta o părere pripită — şi lui nu-i este permis să fie pripit. L-a crezut o lichea de-a lui Carol, un transfug, un fripturist vulgar ca oricare alt politician şi n-a vrut să vadă în ce măsură i se cuvine sau nu calificarea de intelectual rafinat. Dar acest Leahu este, într-adevăr, un intelectual rafinat in cel mai nobil înţeles al cuvîntului. Un intelectual de rasă aleasă care nu face decît cinste neamului nostru!... Un om care merită să fie dat tuturor ca exemplu de simţire şi gîn-

dire. Ura de neîmpăcat împotriva regelui și a tîrfei lui, setea de dreptate și cinste, dovedesc înaltul lui patriotism, cu toate că nu s-ar putea zice că ar fi cine știe ce bine crescut, cînd își permite să-i spună tocmai lui, că nu el, omul de la Alba-Iulia, care a întregit Romînia, e mîntuitorul neamului, ci un asasin ordinar ca Aureliu Cziucziewicz. Dar n-are a face! Lui Leahu e dispus să i-o ierte, pentru că ura lor comună împotriva regelui va trebui să-i apropie — și poate că, în cele din urmă, Leahu se va convinge că singurul, adevăratul, marele mîntuitor al neamului, tot Dacu rămîne.

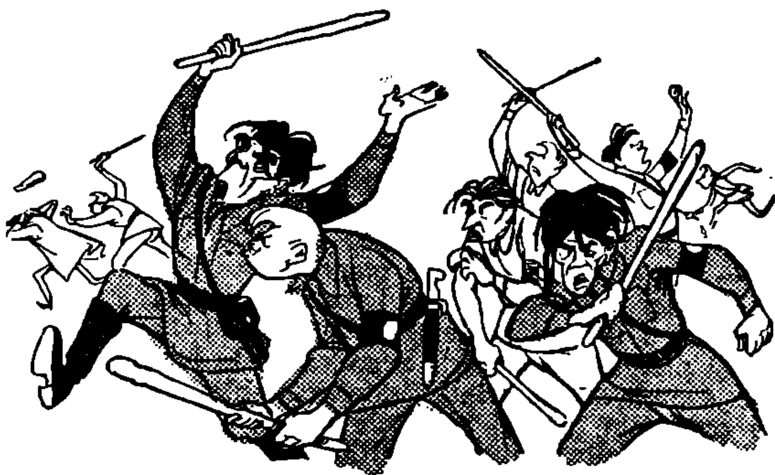
— Domnule Leahu! zise el, cald, cînd rafinatul intelectual isprăvi. Cele ce-mi spui mă interesează în gradul cel mai înalt. Dar înțelegi că problema e mult prea gravă spre a o putea dezbate în stradă. Aș ține mult să stau de vorbă cu dumneata mai pe îndelete.

Leahu se opri și-i răspunse, încîntat:

— Cu cea mai mare plăcere. Dar asta se va putea întîmpla ceva mai tîrziu, pentru că mîine plec pentru cîteva zile în străinătate, să mă refac!

— O!... Unde?

— În Elveția!

XX

O rumoare veselă însuflețea străzile. Tineri — fete și băieți — își strîngeau mîna, se felicitau, se îmbrățișau și porneau în grup, braț la braț, rîzînd și glumind. Dacă te mulțumeai doar să-i privești, puteai crede că ceea ce le îmbujora chipurile și le aprindea flăcări în ochi erau fiorii irezistibili ai primăverii. Dar dacă auzeai ce-și vorbeau, aflai că nu primăvara îi bucura, ci victoria.

Căci măreață și desăvîrșită era victoria lor. Mussolini a ocupat toată Abisinia, fără să-i pese de sancțiuni — iar Hitler a ocupat toată Renania, fără să i se pomenească măcar de sancțiuni. Cine să fi îndrăznit? Anglia ori Franța? Cînd Hitler și-a trimis primele treizeci de batalioane în cadrilaterul renan, toată Europa se aștepta ca Anglia și Franța să-l alunge de acolo cu forța armată. Dar și Anglia și Franța au socotit mai util să-l bombardeze cu note, cu oferte de

pace, cu invitații la Liga Națiunilor, cu rugăminți și proiecte, la care Hitler a răspuns cu amenințări și condiții. Vrea pace! Dar nu-l sperie războiul. Nu-l sperie nimic. Pe Hitler nu-l sperie nimic!...

— Nimic! își spuneau, exaltați, tinerii care pășeau veseli pe străzi și nu se încruntau decît numai cînd privirile lor întîlneau vreo figură care nu corespundea tipului perfect arian. Pe Hitler nu-l sperie nimic!

— Hitler nu se teme de moarte!...

— Nici Mussolini nu se teme de moarte!

— Nici noi nu ne temem de moarte!

Își priveau cu mîndrie zvastica de la butonieră și, sub soarele acesta primăvăratec, care plesnea de viață și optimism, băieții și fetele numai despre moarte vorbeau, pentru că, de la Hitler și Mussolini pînă la șefii lor de cuib, numai în dragostea de moarte îi creșteau. Veneau fetele și băieții aceștia la consfătuiri și asistau, cu ochii căscați de spaimă, de uimire, de nerăbdare, de curiozitate, la cursurile de moarte, care le erau predate, cu competență și gravitate, de un Ionescu-Ciurcheni, de un Zizi Grăniceru, de un Lulu Malacu, de un Cantemireanu, de un Prapală, de un Precup, de un Zamfir Vasilescu, de un Leahu, de un Adrian Meridian. Naie Naie vorbea mai puțin. În schimb scria mai mult și vorbea Aureliu după notele lui.

— Poporul, zicea Naie Naie prin canalul vocal al lui Aureliu, nu înțelege nimic. Poporul trebuie condus de cei care înțeleg, adică de o elită. Dar cine să aleagă elita? Poporul? V-am spus, doar, că poporul nu înțelege nimic. Cum dar să înțeleagă poporul cine este elită sau nu? Elita, deci, trebuie să se aleagă singură. Pe ce trebuie să se întemeieze o elită? Pe curățenie sufletească, pe vitejie și pe sărăcie, adică pe renunțarea de bună voie la avere. Dar poporul, ce trebuie să facă între timp? Să trăiască? Nu! Poporul romîn trebuie să moară — fiindcă moartea este țelul final al neamului, nu viața. Țelul final nu este viața, ci învierea... Va veni o vreme cînd toate neamurile pămîntului vor învia, cu toți morții și cu toți regii și împărații lor, avînd fiecare neam locul său înaintea

tronului lui Dumnezeu. Acest moment final, învierea din morți, este țelul cel mai înalt și mai sublim către care se poate înălța un neam. Dar, neamul, ca să poată învia, trebuie să moară întîi.

— Țara romînească are nevoie, în vremurile acestea, de oameni tragici și sintetici! striga nuvelistul Precup.

— De la temniță înainte începe adevărata verificare legionară! spunea romancierul Zamfir Vasilescu. Cine renunță la mormînt, renunță la înviere. Condiția învierii stă în acceptarea prealabilă, neșovăitoare, senină, a durerilor și apăsării mormintelor!

— Moartea, marea noastră prietenă, a fost un mijloc de la care „legiunea" nu s-a dat niciodată în lături! proclama Leahu. Moartea este singurul mijloc de a mai înnobila biata turpitudine omenească.

Naie Naie arunca și el un cuvînt de înălțare:

— Vă propovăduiesc vouă dragostea de moarte, spre a vă dezvolta gustul veșniciei. Fiecare gest pe care-l faceți, trebuie să vă apropie de moarte.

Nu rămînea în urmă nici Ionescu-Ciurcheni:

— Noi vom muri cu toții, milioane de tineri, vom muri strînși unul într-altul și nimeni nu se va simți singur. Voi nu vedeți ce frumos se pregătește tinerimea, în toate țările, de moarte? Ce sînt unitățile și batalioanele de asalt, legiunile și armatele lumii de astăzi, decît mase tinerești strîns legate între ele, legate mai ales prin destinul care le așteaptă: moartea laolaltă? Niciodată lumea n-a pregătit cu mai multă înțelepciune oameni tineri pentru o moarte colectivă. Intr-un război, intr-o revoluție, vor muri numai tineri și vor muri atît de mulți deodată, încît nici nu vor simți că mor cu adevărat.

Lulu Malacu pleda și el, călduros, pentru moarte:

— Voi știți ce se cheamă destin istoric? Moarte! Dar mesianism? Moarte! Dar dinamizare? Tot moarte!

Leahu vorbea iar:

— Să vedem dacă romînul poate rămîne el însuși, cînd va începe să se spele în fiecare zi. Eu nu cred. Cineva mi-a atras atenția că ortodoxia e primejduită

în satele unde se introduce săpunul. Ţăranii se convertesc la adventism odată cu spălatul propriu-zis. Sectele merg mînă în mînă cu higiena. Cînd vom introduce băi, şcoli înalte, biblioteci, medii culturale, Dumnezeu ştie ce se va alege atunci din fiinţa noastră romînească.

Bătrînul general Zizi Grăniceru, cum auzea de Dumnezeu, simţea nevoia să-şi împărtăşească şi el gîndurile:

— Dumnezeu vrea să murim cu toţii. Moartea e de la Dumnezeu şi Dumnezeu e cu noi. Dovadă că Dumnezeu e cu noi, este faptul că şi autorităţile ne ajută. Să vă dea Dumnezeu sănătate şi putere ca să muriţi cît mai degrabă şi cît mai frumos!

Adrian Meridian, vestitul fost dadaist Adrian Meridian, unul din cei mai subţiri scriitori ai legiunii de cînd bancherul Cristofor Kerbalà a rupt relaţiile cu verişoară-sa, frumoasa artistă Zina Zinaida, completa, cu cele mai subtile mijloace ale lui, ideea generalului Zizi:

— Prin Dumnezeu, care este mistica naţională, ca şi prin mistica naţională ea însăşi, se creează un om desfăcut de abjectul materialism al epocii, se dezghiocează omul de aderenţii epocii actuale şi se face şcoala permanenţelor eroice. El formează omul virtuţilor cardinale: erou, preot, ascet, corectitudine, ostaş, moarte!... Moarte mai presus de orice! Moarte, moarte şi iar moarte!

După ce erau instruiţi asupra tuturor avantajelor pe care le prezintă o moarte cît mai grabnică, tinerii ieşeau în stradă, se încolonau şi o porneau pe străzi, strigînd:

— Moarte jidanilor!

*

Fiecare cuvînt al lui Bagradian mergea direct la inima lui Traian Săpunaru, care, totuşi, îl asculta cu o singură ureche, pentru că cealaltă era aplecată spre durerile neamului. De cînd cu încăierările dintre lăncieri şi naţional-ţărănişti, Bagradian îi căuta mereu pricină. Acum îl ataca pentru felul cum se purta cu

muncitorii din întreprinderile aurifere de la Brad-Crişţior.

— Domnul Traian Săpunaru, zicea Bagradian, arătind Camerei cu degetul pe Săpunaru, este preşedintele consiliului de administraţie al societăţii „Mica". Este o afacere care, după propriile ei bilanţuri, a cîştigat în zece ani, o jumătate miliard. A împărţit acţionarilor dividende de zeci de milioane. A creat fonduri de rezervă de sute de milioane şi şi-a mărit capitalul de la 24 de milioane cît avea în 1921, la 140 de milioane. Dar ce-a făcut domnul Traian Săpunaru, care vorbeşte atîta despre popor, pentru acei care, prin munca lor, l-au îmbogăţit pe el şi pe acţionari? Ce a făcut pentru muncitorii de la Brad-Crîştior? Nimic! N-a făcut un spital, n-a întemeiat un singur dispensar medical pentru cele douăzeci de sate, in care trăiesc în neagră mizerie familiile celor două mii cinci sute de muncitori. N-a creat nici un mijloc de transport pentru muncitorii care trebuie să străbată zilnic, pe jos, zeci de kilometri din sat pînă la mină şi înapoi. Muncitorii sînt insultaţi, concediaţi, maltrataţi ca în evul mediu. Domnul Traian Săpunaru nu respectă legile muncitoreşti. Nu a vărsat nici măcar cota prevăzută de legea minelor pentru fondul social de la Casa Minieră. Cota aceasta se ridica la mai multe milioane. Dar domnul Traian Săpunaru, în loc să folosească aceşti bani spre a construi pentru muncitori spitale şi locuinţe, îi cheltuieşte pentru a-şi întreţine partiduleţul lui caraghios de fascişti!

Bagradian coborî de la tribună şi-i luă locul Traian Săpunaru:

— Domnilor, onorabilul domn Bagradian, ca să-şi verse năduful că naţional-ţărăniştii lui mănîncă bătaie de la naţional-creştinii mei, îi numeşte fascişti caraghioşi. Mai întîi, nu mi-e ruşine să fiu calificat drept fascist, pentru că nu ascund că aş fi. Sînt! Dacă un Hitler şi un Mussolini sînt mîndri că sînt fascişti, pot fi şi eu mîndru. Cît despre adjectivul „caraghios", aş vrea să mi se spună, cine-i mai caraghios: cel care bate, sau cel care mănîncă bătaie? După aceea, domnilor, ce face domnul Bagradian de

la această tribună romînească a unei Camere romînești ? Predică bolșevismul !

— Eu ? sări Bagradian.

— Dar cine ? Eu ? Dumneata, și domnul Jugănaru, și domnul Bratu...

— Careee ? se auzi glasul iritat al lui Bratu. Eu bolșevic ? Carevasăzică ai început și dumneata... ca și legionarii... Eu bolșevic !... Poftim, domnilor ! Au luat bidineaua minciunii, au înmuiat-o in vopsea și vor să mă boiască în roșu. Dar nu le merge, pentru că eu nu am o singură culoare, ci sînt tricolor : am sîngele roșu și viața care bate pentru sufletul mulțimii. Am și galbenul auriu al soarelui care luminează și dă viață minții și inteligenței noastre. Am și verdele acela pe care-l fluturați dumneavoastră legionarii și care este speranța în victoria de mîine. Așa că nu sînt bolșevic !..

Traian Săpunaru, care asculta cu brațele încrucișate, îi răspunse lui Bratu pe un ton de sfidare :

— Ba ești ! Pentru că și dumneata și Bagradian pledați pentru cauza muncitorimii și asta este curat bolșevism. Pentru că, domnilor, ce este doctrina comunistă ? Doctrina comunistă este pentru colectivitatea întreagă omenească o neîncetată îndestulare materială. Dar între spiritul capitalist de îmbogățire individual și spiritul comunist de înstărire a clasei proletare, nu vedem decît o unică diferență de proporție și de metodă. Pe scurt, comuniștii sînt o asociație pentru îmbogățirea colectivității proletare !

— Asta ai șterpelit-o cuvînt cu cuvînt de la legionari ! strigă Bagradian.

Traian Săpunaru zîmbi superior :

— Adevărurile nu se șterpelesc. Ele pot fi sau respinse, sau adoptate.

— Ca și cele treisprezece milioane pe care le-ai adoptat în noaptea cînd ți-a căzut cărămida in cap ! îi răspunse Bagradian.

Robu, care abia intrase în incintă, pentru că, din pricini cu totul independente de voința lui, nu nimerise ușa, strigă :

— Să vă fie rușine, vîndutilor !

Şi vru să se repeadă la Jugănaru, dar în clipa aceea, ceva greu îi căzu din buzunar şi se lovi cu zgomot de bănci.

— Un revolver! strigă Jugănaru. Domnule preşedinte, domnul Robu, după ce că vine beat la şedinţă, mai aduce cu el şi revolvere.

Robu culese de pe jos revolverul, îşi puse sub braţ un pachet lung cu care venise de-afară, şi se apropie de preşedintele Camerei:

— Domnule preşedinte, daţi-mi voie să mă explic: acesta este un revolver pe care l-am confiscat la Fălciu pe vremea alegerilor făcute de dumnealor în 1928, cînd... Staţi, domnule preşedinte, să mă explic!... Aici, mai am şi o puşcă!...

Desfăcu pachetul şi întinse preşedintelui Camerei o puşcă:

— E o puşcă, domnule preşedinte!... Dumnealor, bolşevicii, cred că puşca-i a mea!... Dar nu-i a mea... Daţi-mi voie să mă explic... Să vedeţi... Puşca asta...

Şi, extenuat, căzu jos în faţa tribunei. Chestorii săriră şi cît ai bate din palme Robu fu evacuat din sală, în timp ce naţional-ţărăniştii, ajutaţi de legionari, acopereau pe Traian Săpunaru de injurii şi huiduieli:

— Huo! ruşine!... La cîrciumă!... Iţi aduci beţivii de la bodegă să tragă cu puşca în noi!... Cărămida!... Vin nou!... Monitorul Oficial!... Hîrtia!... Treisprezece milioane!... Fondurile O.P.!... Faci frumos la liberali?... Ţi-arătăm noi ţie, escrocule!

Traian Săpunaru nici nu clipea. Din nou cu braţele încrucişate, demn, mîndru, senin, aşteptă pînă ce adversarii lui obosiră, apoi spuse, liniştit:

— Domnilor, la toate cîte mi-a fost dat să aud din partea naţional-ţărănitşilor, voi răspunde cu un singur cuvînt: Sko-da!

O tăcere de mormînt coborî peste întreaga adunare. Preşedintele Camerei anunţă:

— Domnilor, dau cuvîntul domnului deputat Cioarec, care-şi va dezvolta interpelarea în chestia noului proiect de lege a chiriilor.

Regele lucra. Era rege şi un rege trebuie să lucreze, dacă-şi iubeşte meseria de rege. Şi el şi-o iubeşte cu pasiune. Nu sînt nici două ceasuri de cînd a dat unor gazetari australieni cele mai calde şi sincere asigurări că-şi iubeşte meseria cu pasiune şi a avut impresia că ei l-au crezut. Totuşi, Carol găsea că A-tot-puternicul îl face să plătească scump pasiunea aceasta. In faţa lui s-a adunat iar un vraf de dosare — şi el, deşi rege, nu le poate soluţiona decît numai după ce le citeşte

Stătea într-o rînă, cu capul sprijinit în mîna stîngă şi întorcea filele cu dreapta... Desigur, dacă meseria îl obligă să citească toate hîrtiile care i se vîră sub ochi, le va citi. Dar să fie cel puţin atît de interesante, încît să-i poată justifica oarecum pasiunea. Şi nu sînt. Din păcate, cele mai multe se ocupă de probleme mărunte şi insipide. De aceea, nu o dată, Carol ofta. Hei! În timpul pe care şi-l pierde cu toate prostiile cuprinse în dosare, cîte lucruri mari şi frumoase n-ar putea face pentru ţara aceasta! La urma urmei, nu trăieşti ca să mori de plictiseală! Viaţa îşi are un ţel mult mai înalt! Viaţa... Poftim acuma şi bolşevicii! Iar cu poveştile lor! Numai pretenţii şi văicăreli!... Se plîng de regimul din închisori! Direcţia le reţine toate pachetele cu rufe şi alimente... Ca mîncare li se dă de două ori pe zi mămăligă mucegăită... Sînt ţinuţi în frig, flămînzi... bolnavi... goi!... A propos!... Interesantă artista aia argentineană, Ritta de la Plata... I-a căzut azi noapte din cer, ca o mană cerească... Era desperat. Făcuse pe la douăsprezece noaptea o razie prin dosul palatului, dar fără folos. N-a găsit ce-i trebuia. Şi i-a telefonat, furios, lui Spiru: „Spirule, ce-i mizeria asta?... Mă laşi la voia întîmplării!“ Spiru a sărit speriat: „Sire, într-o jumătate de oră am sosit!“. Şi s-a ţinut de cuvînt!... Ceva neaşteptat. A ţinut-o în audienţă pînă în zori şi a discutat mult cu ea despre nevoia de a lega relaţii culturale mai strînse cu Argentina. O ţară care este reprezentată de o artistă ca Ritta de la Plata merită

admirația lumii întregi... Și că directorul Doftanei îi pune să curețe closetele și să dea declarații că de aci înainte își vor băga mințile în cap. Și-i bate! Și-i pune în lanțuri!... Da! Simte că i-ar face plăcere să mai stea o dată de vorbă cu ea... Ce vor? Săpun? Mai vor și săpun? Frînghie — nu săpun!...

Îndîrjit, regele își îndreptă spinarea, puse mîna pe toc și scrise în colțul raportului oficial care însoțea dosarul: „Dacă nu le place, să ne reclame la Moscova".

Se mai înviorase nițel, așa că deschise dosarul următor cu mai multă încredere în viață. De la primele rînduri, lectura îl prinse. Afacerea trezi în el amintiri scumpe... Sînt doisprezece ani de atunci! Prin toamna lui 1924 o cunoscuse pe ea... Pe Lenuța. Un chip alb, de marmură, luminat de vîlvătaia unui păr atît de încins, încît de la prima apropiere, i-a aprins și lui inima... Ține bine minte cînd s-a întîmplat asta! Izbucnise răscoala de la Tatar-Bunar!... Și dosarul tot de Tatar-Bunar pomenește. E vorba de un proces. După douăsprezece amînări, Curtea cu juri din Galați judeca pe niște jandarmi care, în martie 1925, au arestat o sută de locuitori din Sărăria, județul Cetatea-Albă, acuzați că ar fi participat la tulburările din Tatar-Bunar. Dosarul spunea că timp de patrusprezece zile țăranii au fost schingiuiți de jandarmi, care le-au rupt și le-au scos oasele de la picioare, le-au ars tălpile cu fierul înroșit, au țopăit cu cizmele pe pîntecul lor, i-au silit să-și mănînce fecalele și au ucis nouă din ei, dintre care cîțiva au fost îngropați de vii și unul aruncat de viu în fîntînă. Ancheta ar fi stabilit că țăranii aceștia din Sărăria n-au avut nici un amestec cu Tatar-Bunarul. Ancheta!... Care anchetă? Adică pe cine să crezi? Pe niște țărani bolșevici, sau pe jandarmi, care apără, cu arma în mînă, ordinea și siguranța statului?

Și puse rezoluția cu litere uriașe: „Să fie achitați și decorați dacă n-au fost încă".

Întinse mîna să apuce alt dosar, cînd intră generalul Maleescu:

— Sire, zise el luînd poziția de drepți, am onoarea să raportez că legionarii lui Aurică au făcut ceva pe amintirea lui Muică.

Raportul ciudat al lui Mateescu îl miră și-l înveseli pe Carol.

— Mateescule, ești foarte glumeț, dar nu pricep nimic !

— Nu-i nici o glumă, sire ! Precum știți, studenții și-au convocat congresul la Tîrgu-Mureș și au pornit-o într-acolo. In drum, vreo trei mii dintre ei sau dat jos în gara Sinaia, l-au silit pe mecanicul trenului să-i aștepte, au năvălit pe peron și cîțiva dintre ei, care erau mai aproape, s-au descheiat la pantaloni și au udat crucea de pe lespedea pusă pe locul unde a fost ucis Muică. După aia, și-au făcut cruce, s-au îmbrățișat, au început să cînte cîntece de-ale lor, s-au urcat în tren și au pornit-o mai departe.

— Așa ! făcu regele, care gusta cu o plăcere nemărginită fiecare cuvînt al lui Mateescu. Și la Tîrgu-Mureș ?

— Au lucrat și la Tîrgu-Mureș după program. Au alungat din congres pe cei două sute de delegați de-ai lui Cață și au fixat lista oamenilor politici care trebuie uciși.

— Extraordinar ! strigă, radios, Carol. Prin urmare s-a prins !... Bun ! S-o afle domnii care nu fac decît să mă bîrfească ! Nu strică să le intre nițel frica în oase !... Și cum s-a încheiat ?

— Congresul s-a încheiat într-un chip foarte solemn ! Au luat jurămîntul echipelor care trebuie să execute asasinatele !

— Prin urmare, au făcut-o și pe asta ?

— Au făcut-o, sire !...

— In public ?

— In public !

— Față de miile de delegați ?

— Față de toți !

Regele rămase o clipă cu gura căscată, apoi începu să rîdă in hohote :

— Dar bine, Mateescule dragă, Aurică ăsta-i de-o mie de ori... de un milion de ori mai prost decît se spune!

— Este, sire!

*

Spre seară, Trişcă intră la rege, aferat şi îngrijorat.

— Sire, am două veşti proaste. În primul rînd, Dinu! E furios!... Cere arestarea băieţilor!

Lui Carol îi venea greu să creadă că Dinu, şeful unui partid constituţional, cere un act atît de anticonstituţional.

— Să arestăm pe studenţi? Cu ce drept să-i arestăm? Mi-au cerut să le dau voie să ţie un congres. Conform legilor ţării, nu puteam să li-l refuz. Şi domnul Dinu, care vorbeşte atîta despre libertăţile democratice, îşi găseşte să protesteze!

— Sire, mă iertaţi, nu m-am exprimat bine! Împotriva congresului protestează numai Jugănaru...

— A! Jugănaru! Păi zi-i aşa! Jugănaru protestează că le-am dat voie băieţilor să se adune! Şi dacă nu le dădeam voie, ce crezi că făcea Jugănaru? Tot protesta! Ce fac eu, nu-i bine!... Ştii ce te-aş ruga, dragă Trişcă? Să-l întrebi pe mocofanul ăsta de Jugănaru numai atît: dacă pe băieţii ăia trebuie să-i arestez pentru că au ţinut un simplu congres la Tîrgu-Mureş, ce trebuie să fac ălora care au ruinat ţara cu afacerea Skoda?

— Sire, cu Jugănaru am terminat scurt! Dar ziceam de Dinu!... Dinu cere arestarea băieţilor, nu pentru congres, ci pentru că au făcut cele ce-au făcut la Sinaia.

— Ei! Ce-au făcut? Nu trebuie să-ţi fie ruşine, dragă Trişcă, să-i spui pe nume! Ce-au făcut? Şi pe cine au făcut ce au făcut? Pe un adversar politic!... Să fim serioşi, dragă Trişcă!... Adică dumneata nu faci la fel pe toţi adversarii politici?... Şi domnul Dinu nu face?... Atunci ce sînt ipocriziile astea?... Politica e politică!... Într-o ţară democratică, toate mijloacele de luptă politică sînt îngăduite oricui! Că doar n-o fi vrînd domnul Dinu, ca în numele demo-

crației național-liberale să aibe numai el voie să facă pe cine o vrea ceea ce au făcut băieții la Sinaia... și ceilalți să tacă și să înghită. Asta nu mai e democrație, Trișcă, asta e dictatură curată. Așa că, mai bine s-o lăsăm încurcată. Și care este cealaltă veste?

— Titulescu!

Știa și Trișcă să urască, dar nu și-ar fi închipuit niciodată că ar putea să încapă în sufletul unui om atîta ură cîtă țîșni deodată din ochii lui Carol.

— Ti-tu-le-scu!... Ti-tu-le-scu!... Și ce vrea iar Titulescu?

— A și aflat și m-a și chemat la telefon de la Geneva. Zice că așa nu mai poate să continue un singur moment! Că el va cere socoteală, pentru că și lui i se cere socoteală în străinătate! Că de ce îngăduim să se țină congrese naționaliste cu delegați de-ai lui Hitler! Că de ce am autorizat în ultima vreme peste trei sute de ziare și reviste fasciste!... Că de ce nu-i atingem nici măcar cu un fir de pai de legionari, care ucid sau amenință cu moartea pe toți oamenii politici! Și acuma Sinaia și Tîrgu-Mureș!...

— Și să-i răspundem de ce?

— I-am răspuns, sire! Dar răspunsurile mele nu-l mulțumesc și de asta se întoarce in țară! Pînă în trei zile e aici!

— Ca să ne sperie, desigur! rînji regele batjocoritor.

— Probabil! zise Trișcă. Pentru că i-a pus în curent și pe național-țărăniști, care au și anunțat azi după amiază în Cameră că vor face interpelări în chestia externă.

— Vor interpelări în chestia externă, ca să agite chestia internă? Bine! Să le dăm interpelări. Închide, te rog, imediat parlamentul!

— Dar data închiderii a fost fixată pe mai tîrziu... Pentru 15 aprilie... în ajun de Paști!

— Închide, te rog, parlamentul!

— Cum am să explic lumii o asemenea măsură?

— Dă orice explicații îți place! Dar mai întîi, închide, te rog, parlamentul!

A doua zi, deputații găsiră Camera închisă.

— De ce? întrebară membrii opoziției.

— Pentru că deputații guvernamentali au cerut ca diurnele să fie scăzute la 500 lei, dar în schimb, indemnizația lunară să fie urcată de la 6.000 la 12.000 lei. Ar fi fost o cheltuială de 30 de milioane. Și statul n-are de unde!

•

Calm și răbdător, domnul prim procuror Pîrvu îl interoga pe generalul Zizi Grăniceru, președintele partidului „Totul pentru țară", fost garda de fier.

— Domnule general, ce știți despre fapta celor cinci legionari care s-au prezentat la domnii Bagradian și Robert Cernescu și le-au cetit sentința de moarte?

Generalul Zizi își desfăcu larg brațele, nedumerit:

— Dar ce știu eu, domnule prim procuror? Moarte!... Sentință!... Bagradian!... Cernescu!... De cînd mama m-a făcut...

Și-și însoți răspunsul cu o schimă atît de nostimă, încît grupa din dreapta lui începu să rîdă în hohote, ceea ce mări îndîrjirea grupei din stînga. In grupa din dreapta se aflau conducătorii legionari în cap cu Aureliu Cziucziewicz, iar în grupa din stînga, foști vechi comandanți legionari, în cap cu Mătase și Riza, azi dușmani ai mișcării. Ceea ce aduna aici, în cabinetul primului procuror Pîrvu ambele tabere, ieșea din comun. Foștii legionari ceruseră justiției să redeschidă procesul asasinării lui Muică, deoarece au de făcut unele destăinuiri senzaționale, pentru ca lumea să vadă cine este, cu adevărat, Aureliu Cziucziewicz, care se pretinde mîntuitorul romînilor. Guvernul a studiat chestiunea și — spre uimirea tuturor — a dispus revizuirea procesului.

Diaconu, ministrul justiției, dădea și motivele acestei decizii surprinzătoare:

— Am fost indulgenți cu legionarii, cită vreme am crezut că vor renunța la poziția lor anarhică și teroristă. Dacă guvernul liberal a desființat în toamna lui 1933 garda de fier, după cîteva luni, la începutul anului 1934, i-a dat voie să-și reia activitatea, cu o condi-

ție: să nu se mai numească garda de fier, ci „totul pentru țară". Guvernul liberal a făcut acest act de clemență, cu speranța că garda de fier, sub noua ei titulatură, va deveni un partid de ordine și colaborare cu celelalte forțe constructive ale țării. Dar guvernul constată cu regret că legionarii lucrează după vechile lor metode, pe care, în ultima vreme, le-au agravat. Astfel, de cîteva săptămîni au început să amenințe cu moartea pe cei mai de seamă oameni politici ai țării. Guvernul, care este dator să vegheze la liniștea și siguranța tuturor cetățenilor, a hotărît, în consecință, să pună capăt tuturor acestor apucături, care nu cadrează cu tradițiile de omenie ale poporului nostru.

Așa a ajuns bătrînul Zizi Grănicerul, șeful formal al partidului „totul pentru țară", să fie citat pentru anchetă la cabinetul primului procuror Pîrvu, unde se simțea bine în compania amicilor săi, care-i încurajau glumele cu exclamații, cu comentarii și cu hohote de rîs. Dar dacă demonstrațiile vesele ale grupei din dreapta făceau să scrîșnească din dinți grupa din stînga, pe primul procuror Pîrvu îl lăsau rece, așa cum îl lăsa rece și dezinvoltura, destul de amuzantă, cu care Zizi se scutura de orice amestec în isprava celor trei legionari. Impasibil, cu gesturi măsurate, aproape zgîrcite, primul procuror scoase din dosar o hîrtie și i-o întinse lui Zizi:

— Poftim, domnule general, citiți-o! Este o copie după sentința de moarte!

Zizi nici nu se osteni să ia hîrtia din mîna primului procuror.

— Glume de-ale băieților! zise el.

— Ba! replică Pîrvu. Eu cred că nu-i vorba de glume. Băieții dumneavoastră, domnule general, nu prea glumesc.

— Asta-i adevărat! făcu Zizi, glumeț. Băieții mei nu glumesc! Dar mie-mi place să fac uneori cîte o glumă! Și dacă vrei să știi adevărul, domnule prim procuror, uite că ți-l spun: scrisoarea asta eu am compus-o. Dar nu-i o amenințare serioasă. E mai mult simbolică.

— Simbolică? Ce-i asta, simbolică?

— Simbolică, domnule prim procuror, înseamnă neserioasă.

— Iar neserioasă? întrebă primul procuror. De ce e neserioasă, domnule general?

— Adică o fi şi serioasă! răspunse Zizi făcînd cu ochiul amicilor lui.

— Nu vă supăraţi, domnule general! zise primul procuror, care nu-şi pierdea de loc cumpătul. Aş vrea să ştiu: e serioasă, sau nu?

— Bine, domnule prim procuror, dacă ţii atita, atunci îţi fac pe plac: e serioasă. Şi dacă vrei să mă dai în judecată, o să-ţi spun mersi. Nouă, un proces nu ne poate fi decît de folos. Orice proces ne aduce noi aderenţi! Aşa că un proces nu ne sperie. Ba, te rog să ne faci un proces.

Primul procuror aruncă o căutătură piezişă spre grupul lui Mătase şi Riza, apoi îl întrebă pe Zizi:

— Dar de cazul domnului Costică Sofian ce ştiţi?

— Sofian? Cine-i ăsta? Nu ştiu nimic.

— Nici de o sumă de douăzeci de mii de lei?

Zizi întoarse capul către ai lui şi-i întrebă cu un zîmbet candid:

— Ce-i aia o sumă de douăzeci de mii de lei? Voi aţi auzit ceva?... Nu?... Aţi văzut, domnule prim procuror?... Nu ştie nici unul ce-i aia douăzeci de mii de lei.

— Ia aduceţi-vă aminte, domnule general! E vorba de cei douăzeci de mii de lei pe care i-aţi primit de la domnul Sofian, ca să-l ucideţi pe Schnitt!

— A! exclamă generalul, care părea luminat în sfîrşit. Ai douăzeci de mii de lei ai lui Sofian? Păi de ce-mi vorbeşti în cimilituri, domnule prim procuror? Pe ăia, da, i-am luat! Parcă cine zice că nu? I-am luat şi i-am dat lui Riza să-i folosească în alegerile din 1933, împotriva lui Schnitt... dar nu să-l omoare, Doamne fereşte! Aşa e, băieţi?

— Aşa e! răspunseră, dîndu-şi coate, cei din dreapta biroului.

— Ba minţi! răcni Riza, din stînga. Eşti bătrîn, dar minţi fără ruşine. La 13 decembrie 1933, după

ce ai luat banii de la Sofian, m-ai chemat şi mi-ai dat ordin să-l omor pe Schnitt. Eu am refuzat, pentru că am vrut să ştii că noi, legionarii, nu vrem să fim mercenari şi nu ucidem pentru parale. Dar dumneata şi ăilalţi de colo, de cînd a căzut Crai-Voievod care vă umplea de bani, de teamă să nu daţi faliment, aţi început să vă tocmiţi pe la toţi moşierii şi pe la toţi negustorii... Ne-am făcut de rîs, domnule general! Ne-a luat lumea la ochi!

— Nu ţi-e ruşine! mugi Aureliu. Calci garda în picioare?

— Tu să taci! strigă Mătase, care-l dădu la o parte pe Riza, ca să-l poată privi pe Aureliu drept în faţă. Tu să nu deschizi gura, că nu te întreabă nimeni! Mai bine ai face să ne spui unde te-ai ascuns in noaptea de 30 decembrie? Ştiu că te întreb degeaba, pentru că niciodată n-ai să poţi da un răspuns... Ce-ai făcut in noaptea de 30 decembrie, cînd alţii erau arestaţi pentru tine?

— Trădătorule! urlă Aureliu.

— Eu sînt trădător, sau tu care l-ai trădat de atîtea ori pe Caţă, ca să-ţi înjghebi singur legiunea arhanghelului Mihail? Eu, sau tu, care ai trimis de atîtea ori pe oameni la moarte, in timp ce tu nu mai ştiai in ce gaură de şarpe să te ascunzi? Eu, sau tu, care-ai primit bani şi de la trezorierul lojii masonice a marelui Orient al Romîniei... şi de la Beliotis care-ţi fabrica in uzinele lui pînă şi insignele pentru oamenii tăi... şi de la Schnitt... şi de la toţi romînii şi de la toţi jidanii care-ţi dădeau, pentru că aveau nevoie de oameni ca tine? Eu, sau tu care ai cerut asasinilor lui Muică să nu facă recurs şi să se lase definitiv condamnaţi, pentru că te temeai că dacă li se dă drumul ar mai spune cine ştie ce lucruri pe care ai vrea să le vezi îngropate pe veci? Eu sînt trădător, sau tu, care împingi atîţia tineri nevinovaţi să se sinucidă de frica ta, pentru că nu şi-au putut duce la capăt crimele pe care îi sileai să le săvîrşească pentru interesele tale? Eu sînt trădător sau tu, alcoolicule şi desfrînatule, care ţi-ai dus banda de derbedei la mănăstirea Agapia, ca să siluiască maicile de acolo?... Eu

sînt trădător sau tu, care te-ai ascuns în noaptea de 30 decembrie fără să te întrebi ce se întîmplă cu ceilalţi? Şi mai îndrăzneşti să mă faci pe mine trădător? Ticălosule! Taci?... De ce taci?... Cine-i ovreica din strada Nicu Vodă 13 la care te-ai ascuns în noaptea de 30 decembrie?

— Ai să mi-o plăteşti! şuieră printre dinţi Aureliu, ameninţîndu-l cu pumnul pe Mătase.

— Ştiu! Ai şi hotărît asta! Dar n-o să mă ucizi pînă n-o să spun tot ce ştiu despre tine şi pînă ce n-o să-mi răspunzi cine e cucoana din strada Nicu Vodă 13!... Şi încă ceva: ai face bine să ne spui: din ce bani trăieşti? Care ţi-e meseria? De unde îţi dă mîna să iei în arendă vile şi moşii pe malul mării? Dar zecile de publicaţii cu ce fonduri le scoţi? Dar camionetele? Dar manifestele şi circulările?. Dar călătoriile echipelor tale?... Cine-ţi dă toate milioanele astea, corcitură nespălată ce eşti?

— Ai să mi-o plăteşti! răcni Aureliu, cu spume la gură.

— Vîndutule! zbieră Zizi la Mătase, Aureliu, corcitură?... Aureliu e mai curat romîn decît tine... Mai bine ai face să ne spui de la cine iei bani pentru gazetă! De la Neaţă? Dar Neaţă de la cine ia?

Mătase se întoarse către Zizi care stătea la doi paşi de el:

— Să-ţi ţii şi tu gura, ciocoiule, că eşti şi tu romîn, ca şi ăsta, de cînd ai venit din Fanar!... Ciocoiule!... Ciocoi fanariot şi asasin!... Toată istoria familiei tale e plină de crime!... Şi acuma un nepot de-al tău a depus jurămînt în faţa acestui leah scîrbos să mă ucidă şi pe mine! Criminalilor!... Toţi sînteţi nişte criminali!... Şi tu... şi tu... şi tu!...

— Ai să mi-o plăteşti! urlă Aureliu, gata să se arunce asupra lui Mătase.

Primul procuror care urmărea cearta cu un aer distrat, ca şi cum spectacolul i s-ar părea suficient de mediocru, găsi momentul să intervină:

— Domnilor! domnilor!... Vă rog... aici nu-i sală de întrunire... vă rog... n-are nici un rost... sîntem toţi romîni... Mai încet!... Nu înţeleg de ce vă certaţi!...

Şi dumneavoastră, domnule general, să mă iertaţi că v-am deranjat! Sînteţi liber!

Generalul Zizi se clătină sub greutatea loviturii:

— Liber? De ce? Eu credeam că o să mă arestaţi!

— Nu văd vreun motiv serios, domnule general!

Bătrînul îşi trecu, nervos, mîna prin barbişon şi începu să zbiere:

— Cum nu vezi, domnule prim procuror? Mă chemi aici şi zici că nu vezi? Eu credeam că eşti om serios şi m-am şi pregătit de puşcărie! Poftim!... Uită-te aici!

Şi desfăcu sub ochii primului procuror un pachet din care scoase o perie de dinţi, o pastă şi un sul de hîrtie igienică.

— Ai văzut? continuă el. Am aici pentru cel puţin două săptămîni... şi dumneata-mi zici că nu vezi!

— Dacă nu-i cazul! răspunse magistratul, amabil.

— Cum nu-i cazul, domnule? strigă bătrînul, cu glasul întretăiat de revoltă. Nu ţi-e ruşine?

— Regret, domnule general! Nu-i cazul!

— Eşti un dobitoc şi un măgar! Asta eşti! Iei un om bătrîn ca mine de acasă... si-i zici că l-ai deranjat de pomană! Asta-i bătaie de joc! Este o neruşinare! Să ştii că dacă nu mă arestezi, te reclam!

Primul procuror Pîrvu îşi adună liniştit hîrtiile şi după ce termină, se ridică:

— Ce pot să vă fac, domnule general, dacă nu-i cazul?

Desperat că-l vede pe domnul prim procuror gata să plece, îl apucă de braţ şi începu să-l scuture:

— Justiţie e asta? Asta-i barbarie, nu justiţie! Asta-i crîşmă! Asta-i dugheană jidănească... Eu să vin aici de bună-credinţă şi el să mă lase liber!

Dar simţi că strigă in deşert. Totul e pierdut. Orice ar face şi ar spune, primul procuror nu-i va zice nici măcar: dă-te încolo! Dezamăgit, bătrînul îşi adună resemnat periuţa, pasta şi sulul de hîrtie igienică — şi-i întinse primului procuror mîna:

— Te rog să mă ierţi, Pîrvule dragă! Văd că nu ne putem înţelege! Plec... dar să ştii că-mi pare rău! Imi pare foarte-foarte rău! Abia acu văd că nu-mi eşti prieten! Nu te-ai purtat frumos cu mine! De loc! Dar ştii: de loc!

Oftă:

— De! Dacă nu-i noroc, nu-i!... Poate altă dată o s-o nimeresc mai bine!

*

In drum spre ţară, Titulescu avusese destul timp să mediteze îndelung asupra situaţiei Europei, asupra situaţiei Romîniei şi asupra situaţiei lui personale. Cît a stat la Geneva, reprezentanţii presei străine nu l-au lăsat să răsufle cu întrebările lor: Ce este la dumneavoastră în ţară, domnule ministru? Război civil? Răscoală? Sat fără cîini? Dar tratatul de la Versailles? Nu mai ţine seama nimeni, la dumneavoastră, de tratatul de la Versailles? Dar Mica Inţelegere? Dar pactele de asistenţă cu Uniunea Sovietică, cu Franţa, cu Cehoslovacia, cu Polonia?...

Şi din nefericire, întrebările lor sînt îndreptăţite de ştirile care-i veneau din ţară. Guvernul a anunţat că ia măsuri contra legionarilor, dar, ca de obicei, măsurile au servit poliţiei şi armatei să împiedice, cu beţele de cauciuc şi cu patul armei, orice demonstraţie pentru pace, să dizolve secţiile blocului democratic şi să aresteze pe membrii frontului studenţesc democratic, vinovaţi că au lipit nişte afişe împotriva congresului de la Tîrgu-Mureş. De legionari, însă, nu se atinge nimeni. Cu atît mai puţin s-ar fi putut gîndi cineva să se atingă de naţional-creştinii lui Caţă şi ai lui Traian Săpunaru. Măsurile anunţate împotriva anarhiei fasciste, parcă fuseseră un îndemn sau, mai curînd, un semnal ca anarhia să se întindă şi mai mult şi să ia forme şi mai grave. Niciodată cămăşile albastre şi cămăşile verzi nu s-au ciomăgit între ele cu atîta sălbăticie — dar niciodată n-au lucrat ele după o tactică atît de apropiată, ca în vara anului 1936. Cămăşile albastre şi cămăşile verzi vînau ziua în amiaza mare pe trecători şi-i băgau — primii, în

casa lor albastră de pe strada Izvor — ceilalţi, în casa lor verde de pe strada Imprimeriei, unde-i buzunăreanu şi-i schingiuiau, pentru ca după aceea să-i zvîrle în stradă, ori de-a dreptul în Dîmboviţa, sub ochii poliţiei care privea, rîdea, dar nu vedea nimic. Şi la mijloc regele, care făcea politică externă pe cont propriu, fără să-l consulte pe ministrul său de externe... Asta-l rodea pe Titulescu mai mult decît toate: amestecul regelui, nu numai direct, dar din ce în ce mai oficial, în politica externă! Regele asmuţea cămăşile verzi şi albastre — dar în acelaşi timp îşi poftea musafiri, spre a face declaraţii pacifice şi democratice, în cadrul unor exibiţii ridicole şi ruşinoase... Pentru că ce alta au fost decît o exhibiţie ridicolă şi ruşinoasă toate serbările organizate săptămîna trecută în cinstea celor doi şefi de stat din Mica Înţelegere: prinţul regent al Iugoslaviei şi preşedintele Cehoslovaciei! Şi ce alta au fost decît nişte flecăreli neruşinate, declaraţiile regelui:

— Scumpi aliaţi, interesul de căpetenie al Micii Înţelegeri este să menţină frontierele actuale şi să apere pacea. Politica Micii Înţelegeri este bazată pe respectul obligaţiilor internaţionale, iar forţa ei pe indestructibila ei unitate. Este în interesul Micii Înţelegeri să rămînă credincioasă Societăţii Naţiunilor!

Şi ca să se facă bine de rîs şi-a mai chemat musafirii şi la o paradă a străjerilor lui, ca să vadă cum se prăbuşesc tribunele. A fost o sărbătoare demnă de regele Carol II! A început cu surle şi fanfare pe cîmpul Cotrocenilor şi s-a încheiat cu vaiete şi ambulanţe, la Morgă şi la spitale. Şi toate astea ajung la urechea străinătăţii, unde se găsesc, slavă Domnului, destui duşmani, care să speculeze cu voluptate, orice amănunt împotriva ţării, tocmai acum, cînd ţara are nevoie de credite mai multe şi de mai multe alianţe — şi la toate astea trebuie să dea el răspunsuri, el, ministrul de externe al ţării, el, singurul om politic romîn în care au încredere puterile apusene. Ce să răspundă ca să dea satisfacţie Franţei şi Angliei şi să nu se pună în contradicţie cu politica regelui? Aceasta era întrebarea pe care şi-o punea Titu-

lescu în timp ce-şi exprima, în termeni extrem de subtili, îngrijorările faţă de rege, care-l primise în audienţă, cu cîteva minute înainte de consiliul de miniştri convocat în cinstea ministrului de externe:

— Sire, trecem un moment foarte greu. Toată Europa se uită la noi. Mi-am mai permis să vă avertizez că aliaţii noştri sînt foarte atenţi la felul cum evoluează curentele favorabile unei Germanii revizioniste!

— Şi eu, domnule Titulescu, ţi-am mai spus că lucrurile se cam exagerează în străinătate. Noi continuăm să facem politica de pace a Franţei şi Angliei.

Vorbea, dar în urechi îi mai răsunau, proaspete şi sugestive, cuvintele lui Baldwin, primul ministru al Angliei: „Ar fi bine ca Mussolini să ştie că noi, cu sau fără Abisinia, îi păstrăm aceeaşi stimă de mai înainte, şi că sperăm să fim iar prieteni!" şi apelul fostului prim ministru al Franţei, Flandin: „Lăsaţi sancţiunile, sire, şi faceţi ceva pentru Mussolini!" Dar ce poate face pentru Mussolini mai mult decît politica de pace a Franţei şi Angliei?

— Sire, răspunse Titulescu, Anglia şi Franţa au toată încrederea în regele Romîniei, dar s-ar părea că, dincolo de voinţa regelui, se petrec unele lucruri destul de grave, care...

Rănit în demnitatea lui, regele se făcu roşu ca focul:

— Dincolo de voinţa mea? Nimic nu se petrece în ţara romînească dincolo de voinţa mea!

Lui Titulescu îi stătea pe limbă să-l întrebe pe Carol: în acest caz, scrisorile de ameninţare şi sentinţele de moarte?... Totuşi, se feri să facă cea mai mică aluzie. Dar în sufletul lui bănuiala încolţi deodată şi se transformă iute în certitudine: regele nu era străin de scrisorile acestea, care au fost expediate oamenilor politici cu ştiinţa şi cu voinţa lui — în ce scop? Asta nu mai putea înţelege.

— Sire, zise Titulescu, este o fericire pentru ţară că voinţa regelui stă mai presus de voinţa oricui!

Şi trecură în sala unde se adunaseră miniştrii. Cum îşi luă locul, regele dădu peste un spectacol care-i

cuceri tot interesul: două muşte, la fel de puţin curioase ca şi el să asculte expozeul lui Titulescu, se urmăreau fără oboseală, pe masa lui de lucru. Dar oricît de mult i-ar fi plăcut jocul muştelor, Carol, fără să vrea, prindea frînturi de fraze, pe care le-a mai auzit de-atîtea ori şi care-i dădeau totdeauna o poftă irezistibilă de a-şi lua lumea-n cap... Romînia legată de Iugoslavia prin pactul Micii Înţelegeri... de Turcia prin pactul balcanic... de Liga Naţiunilor prin pactul celor 52 de naţiuni... de Anglia şi Franţa prin credite... Locarno... sancţiunile... relaţiile cu Uniunea Sovietică... pactul austro-german... conferinţa strîmtorilor de la Montreux... Mussolini!... (Aha Mussolini!... Faceţi ceva, sire, pentru Mussolini!)... Ordinea internă... pacea... Aici, regele îşi aminti că Neaţă face şi el ce poate pentru Mussolini: „Mussolini, zice Neaţă, nu vrea război. Vrea pace. Şi în tot cazul, nu trebuie să confundăm revizuirea unui tratat cu rectificarea frontierelor. Rectificarea frontierelor nu se poate face decît prin război. Iar revizuirea urmărită de ducele Mussolini are ca scop tocmai evitarea războiului"...

Glasul lui Trişcă îl făcu pe rege să tresară de bucurie: Titulescu isprăvise.

— Domnule Titulescu, zicea Trişcă, solemn, — în numele maiestăţii sale regelui şi al consiliului de miniştri, te felicit din toată inima pentru politica externă pe care o duci.

Regele se ridică:

— Domnilor miniştri, propun să votaţi o moţiune, prin care eu şi guvernul aprobăm în întregime şi ne solidarizăm fără nici o rezervă cu politica externă a domnului Titulescu. De asemenea, eu şi guvernul exprimăm domnului Titulescu adînca noastră gratitudine pentru opera înfăptuită precum şi încrederea noastră nelimitată în îndeplinirea misiunii sale... Iar în numele meu personal, domnule Titulescu, te rog să-ţi faci vacanţa în linişte, pentru că trebuie să fii sănătos, nu numai pentru binele dumitale, ci spre binele nostru al tuturor, spre binele ţării.

Era atît de emoționat regele cînd pronunță aceste cuvinte, încît Titulescu se simți și el, tulburat.

— Sire, răspunse Titulescu, emoționat. Cu încrederea maiestății voastre și cea a guvernului, voi putea să lucrez mai departe și să aduc contribuția noastră romînească la politica de pace și împotriva politicii de război pe care o duc țările totalitare!

Regele îi scutură mîna:

— Așa să-ți ajute Dumnezeu!

*

Intins confortabil pe un chaise-longue pe terasa hotelului, Titulescu sorbea cu nesaț liniștea — liniștea care părea că ar cînta, în peisajul viu colorat, sub soarele dulce al acestui sfîrșit de august. Aici, la Mont-Dore, în Franța, Titulescu venea deseori să prizeze doza de liniște care-i lipsea în zbuciumata lui activitate politică. Crezuse că-și va putea lua ceva mai devreme vacanța la care-l îndemnase regele, în însuși interesul țării, dar nici n-ajunsese bine la frontiera franceză, cînd dădu în ziare peste o știre care-l stupefie: legionarii iar au ucis! De data asta, a căzut victimă chiar unul de-ai lor: Mătase!... Și-n ce condițiuni! L-au căutat la spital — unde, unele ziare spuneau că se internase pentru operație, altele că se ascunsese de frica lor — au tras în el treizeci și opt de gloanțe, i-au ciopîrțit cadavrul cu o toporișcă, au îngenunchiat, și-au făcut cruce, s-au îmbrățișat și s-au dus la poliție să se predea... Ziarele erau pline de amănunte care aruncau o lumină specială asupra situației din țară. De pildă, Aureliu Cziucziewicz, în loc să fie arestat, făcea plajă la Carmen-Sylva, unde era găzduit de însuși subsecretarul de stat de la interne, Belciug. Din exces de zel, un judecător de instrucție a lansat împotriva lui Aureliu un mandat de arestare, dar legionarii au rupt mandatul în bucăți și l-au schingiuit atît de rău pe comisarul de poliție, încît acesta a trebuit să fie dus la spital. Ziarele arătau, apoi, că Mătase, înainte cu o săptămînă, a publicat in foaia lui lista celor nouă legionari însărcinați să-l

neidă, şi nu s-a înşelat cu nici unul. Toţi nouă şi-au descărcat revolverele în el. Dar ceea ce-l înfioră pe Titulescu mai mult decît toate fu un detaliu — care pentru el era departe de a fi un detaliu şi asupra căruia îi atrăsese atenţia secretarul lui:

— Nemaipomenit, domnule ministru! Anul trecut, Cziucziewicz i-a trimis vorbă lui Mătase că acceptă să se împace cu el, numai dacă vă împuşcă pe dumneavoastră!

Titulescu simţi atunci o nevoie imperioasă de linişte, şi se pregăti să plece îndată la Mont-Dore să se mai reculeagă puţin, înainte de a transmite la Bucureşti obişnuitul lui telefon de demisie, dar o veste la fel de dezagreabilă reclama urgent prezenţa lui la Geneva: în Spania a izbucnit războiul civil. Titulescu plecă la Geneva să asiste la lupta titanică pe care o desfăşurară democraţiile apusene să convingă omenirea că ajutorul dat de Hitler şi Mussolini ofiţerilor fascişti spanioli împotriva guvernului republican spaniol de la Madrid este o chestiune internă a Spaniei în care, oricine are o simţire cu adevărat democratică, n-are vreun drept să se amestece — şi numai după cinci-şase săptămîni, cînd văzu că aceste principii curat democratice au ieşit triumfătoare, se simţi obosit. Astfel că de aseară, Titulescu se găsea la Mont-Dore, în vacanţă. Respira larg. Se simţea tînăr. Necazurile se estompaseră mult. Liniştea de aici îl cufunda într-o stare de beatitudine, din care numai pasiunea lui pentru discursuri şi conversaţii l-ar fi putut smulge. Trăia!... Nu făcea nimic!... Stătea întins, acoperit cu o pătură subţire pînă la brîu... şi era atît de bine dispus, încît îşi permise un gînd glumeţ: In definitiv, a fi ministru de externe al Romîniei, e ca şi cum ai fi...

— Excelenţă, telefonul!

Il chema Bucureştii. La telefon îi vorbea secretarul lui general de la externe:

— Allo, domnul Titulescu!... Aici Rădulescu!... O lovitură de teatru!... Trişcă a demisionat!

— Da? făcu surprins, Titulescu. Şi cine vine în locul lui?

— Trişcă, domnule Titulescu!

— Şi de ce a plecat Trişcă? Şi de ce în locul lui a venit Trişcă?

— Pentru că socoate că a sosit momentul să se facă în guvern o largă remaniere...

— Remaniere? Ce-i trebuie remaniere?

— Ca să poată parcurge — zice el — ultima etapă a guvernării!

— A, da! Se împlinesc acuşi patru ani! Şi pe cine a scos din guvern?

— N-a scos pe nimeni, domnule Titulescu... în afară de...

Aici se opri.

— În afară de cine? întrebă Titulescu, care, fără să-şi explice de ce, deveni nervos.

— În afară de dumneavoastră!

Titulescu îngheţă:

— Cum? Nu mai sînt la externe?

— Nu, domnule Titulescu. De azi dimineaţă, ministru de externe este Diaconu.

Titulescu se sprijini de perete şi ţipă cît putu în receptor:

— Carevasăzică m-au concediat ca pe un servitor netrebnic?

— Domnule Titulescu...

Fostul ministru de externe atît a mai putut auzi, pentru că îndată se prăbuşi, leşinat, pe parchet.

*

Cu cît opera de restauraţie creştea, cu atît creştea şi conştiinţa regelui Carol, că este primul cetăţean al ţării. În zadar a îndrăznit corespondentul unui ziar german să protesteze:

— Vai, sire, vă este interzis să fiţi cetăţean, pentru că sînteţi rege!

Regele i-a răspuns, blajin, dar fără drept de replică:

— Da! Dar eu gîndesc, ca şi strămoşul meu Frederic cel Mare, care avea un sentiment profund al îndatoririlor sale, că un rege este primul cetăţean al ţării.

Cu toate acestea, deşi ca prim cetăţean al ţării avea atîtea griji pe cap; fiul, aleea Vulpache, partidul naţional-ţărănist, Miţa, legionarii, miss Kilometru, filantropia, băncile, democraţia, Margot, Didina, fabricile, armata, Eugenia, Francisca, Marcela, comenzile de armament, Veta, Lina, Leonora, Miţa, Valerica, Cleopatra, Hitler, Riki, Ţigăncuţa, Anglia, Franţa, Fifi, Anişoara şi atîtea şi atîtea altele, cîte poate avea un rege tînăr şi energic care lucrează optsprezece ore pe zi — lui Carol îi mai rămînea timp să fie ros de îndoieli: a făcut sau n-a făcut ceva pentru Mussolini? Cîteodată i se părea că a făcut, altă dată că n-a făcut, pînă a ajuns la concluzia că ceva a făcut, dar încă n-a făcut totul spre a putea spune că a făcut ceva. Mai lipsea un gest! Un semn! Un act public, care să exprime, în mod sugestiv şi răsunător, admiraţia nemărginită a poporului romîn pentru succesele extraordinare înregistrate de Mussolini în geniala lui operă de reconstruire a imperiului roman, care corespunde atît intereselor italiene, cît şi celor franco-engleze.

Se sfătui regele cu Trişcă. Se sfătui cu Lenuţa. Se sfătui cu generalul Spiru Maramă, cu generalul Mateescu, cu Serafim Măruntelu, cu Beliotis, cu Schnitt şi, bineînţeles, fiecare avu altă părere. Unul propuse să i se dea lui Mussolini, în dar, o moşie care tot era destinată exproprierii, aşa că putea fi uşor sacrificată. Altul, să i se doneze un regiment. Al treilea, să-l numească doctor honoris causa al tuturor facultăţilor din ţară. Al patrulea, să fie puşi jidanii să construiască în centrul capitalei o piramidă care să întreacă în măreţie piramida lui Keops şi care să se numească piramida lui Benito. Ideea aceasta venea de la Schnitt, care se oferea să dea fierăria şi betonul armat. Al cincilea... In sfîrşit, numai lucruri banale, lipsite de interes şi mai cu seamă, lipsite de orice fel de strălucire şi rezonanţă.

Obosit de atîtea sfaturi absurde, Carol hotărî să rezolve el singur problema. Şi o rezolvă. Peste cîteva zile, presa fu convocată la mareşalatul palatului:

— Băieți, maiestatea sa regele l-a decorat pe Mussolini!

— Ce fel de decorație? întrebară, înfrigurați, gazetarii.

— „Straja Țării"!

— Straja Țării? se mirară băieții. N-am auzit. Este o decorație nouă?

— Absolut nouă! Abia azi a ieșit de la turnătorie. Maiestatea sa regele a hotărît s-o acorde numai celor care se disting pe tărîmul educației fizice și morale a tineretului. Primul care primește decorația aceasta este ducele Benito Mussolini.

Seara, Carol se culcă, printre altele, cu telegrama de mulțumire a ducelui și cu conștiința simțitor ușurată:

— In sfîrșit, își zise el, am făcut pentru Mussolini ceva!

XXI

După o scenă lungă şi furtunoasă cu fratele Nicolae — şi cu fratele Nicolae avea în ultimul timp scene tot mai lungi şi mai furtunoase — regele îl chemă pe Spiru Maramă care aştepta de peste o oră să fie primit.

— Ce mai nou, Spirule ?

— Sire ! răspunse Maramă, întinzînd regelui o hîrtie. V-am adus încă una de-a legionarilor !

Era „încă una" din publicaţiile trase la şapirograf, şi atît de cunoscute lui Carol. De luni şi luni de zile, legionarii făceau, în foiţele astea mari cît patru pagini de caiet, o paralelă între cazul lui Eduard al VIII-lea al Angliei, care a renunţat în toamna trecută la tron spre a se putea căsători cu o simplă burgheză, şi legătura dintre Carol şi „tîrfa" lui din aleea Vulpache. După ce-şi aruncă ochii asupra hîrtiei, regele zise :

— Dă-i dracului !

Rostise cuvintele acestea cu atîta dispreț, încît puteai crede că va arunca foița la coș. Dar hîrtia nu merse la coș. După ce o împături frumos, regele o băgă cu grijă în sertar.

— Aici nu se pierde ! făcu el fără nici o intonație în glas.

— N-am isprăvit, sire ! zise prefectul. Mai am ceva! O epistolă !...

Carol desfăcu plicul și-și ridică sprîncele, mirat. Scrisoarea-i venea de la Aureliu Cziucziewicz, care-i făcea cunoscut că studenții nu-l mai iubesc pe regele țării pentru că duce o politică străină de interesele neamului — și că, dacă este adevărat ceea ce se spune, că ar sprijini pe sovietici, să știe vodă că soldații vor trage în ofițeri. Maramă se uită fix la rege, care citea — și cînd văzu că mustăcioara începe să-i joace, se așteptă la o explozie. Dar în loc de explozie, nu auzi decît un mormăit între dinți :

— Auzi cum încheie ! Cică „să ne vedem sănătoși !" Parcă am fi păscut porcii împreună !

Și se opri. Un cuvînt să fi scos mai mult ! O înjurătură ! Nimic !... Și plicul parcurse, în tăcere deplină, același drum, spre sertar, ca și foița. Cum întoarse cheia, regele parcă ar fi închis, definitiv, și incidentul. Totuși rămînea indispus. Vedea Spiru Maramă că regele nu este în apele lui. Era distrat, uneori neatent — și mai puțin accesibil la glume, ca de obicei. Ingrijorat, Maramă încercă să-l mai înveselească și-i vorbi de protestele isterice cu care opoziția a primit azi după amiază, în Cameră, noul program al guvernului.

— Ce ne făgăduiește iar guvernul ? a strigat Bagradian. Că se va interzice clerului să participe la campaniile de ură ! Ei și ?... Că uniformele politice vor fi desființate ! Ei și ?... Că societățile secrete vor fi dizolvate ! Ei și ?... Că trusturile și cartelurile industriale vor fi controlate ! Ei și ?... Că universitățile vor înceta de a mai fi focare de agitațiuni anarhice și acțiuni criminale. Ei și ?... Că studenții vor înceta de a mai fi agenți ai organizațiilor teroriste ! Ei și ?... Că vor fi pedepsite profesoarele care impun fetelor de liceu să-și

arboreze pe uniforma școlară zvastica! Ei și?... Că legea pentru încurajarea muncii naționale va fi aplicată cu severitate! Ei și?...

— Bun! Și concluzia? întrebă regele.

Pentru Spiru Maramă nu mai putea fi nici o îndoială; dacă regele e grăbit să audă concluzia, înseamnă că argumentația lui Bagradian nu-l amuză. Și dacă argumentația lui Bagradian nu-l amuză, înseamnă că scrisoarea lui Cziuczicwicz l-a supărat.

— Sire, zise el. Nici o concluzie! A început cu „ei și" — și a terminat cu „ei și"! Dar à propos de „ei și"!... Azi a sosit trupa de balet de la Viena. Ceva extraordinar, sire! Blonde multe, dar ce blonde! Dacă...

— Dar ăia din Valea Jiului s-au liniștit?

Spiru Maramă se întristă. Azi nu mai e chip să te înțelegi cu regele. El îi vorbește despre cele mai frumoase blonde din toată Europa — și el vrea să știe dacă „ăia" din Valea Jiului s-au liniștit. Asta le mai lipsea: să nu se liniștească! După ce toți bolșevicii ăia din Petroșani, Petrila, Aninoasa, Vulcan, Lupeni, s-au înțeles între ei să lase lucrul, pentru că nu le dă mîna să trăiască — ei și ai lor — cu doi lei și cincizeci de bani pe zi — au cerut să li se trimită o comisie de anchetă. Și regele le-a trimis soldați și jandarmi să-i liniștească.

— Firește că s-au liniștit, sire! De ce să nu se liniștească? Cred că așa s-ar liniști și pușcăriașii!

Și-și sublinie ultimele cuvinte cu un surîs șiret. Auzise despre cele ce s-au întîmplat azi la consiliul de miniștri, cînd s-a pus în discuție hrana deținuților. Unii au propus ca alocația de trei lei pe zi de om, să fie scăzută cu un leu, alții cu doi lei, iar Diaconu, ministrul de externe, a cerut ca hrana celor închiși să fie suprimată cu totul.

— Încărcăm bugetul în mod nepermis! pleda el. După ce că-și bat joc de legile țării, au pretenția să-i mai și hrănim. Eu cred că nu trebuie să sacrificăm nici o para pentru ei. Dacă vor să mănînce, să binevoiască să vină cu mîncarea de-acasă.

Singur regele fu de altă părere.

— Domnilor, propun să mărim alocația cu un leu!

Mărinimia regelui smulse aclamaţiile consiliului. Cel mai frenetic manifestă Diaconu, care strigă :

— Trăiască regele puşcăriaşilor !

Ingrozit, se lovi cu palma peste gură. Cum de i-au putut scăpa asemenea cuvinte ! Dar consiliul, care-l cunoştea pe Diaconu ca pe un bun şi devotat slujitor al tronului, rîse. Mai mult decît toţi, rîse însuşi regele.

Totuşi, aluzia lui Maramă la acest episod vesel, smulse regelui doar cîteva cuvinte în silă :

— A fost grozav Diaconu !

Prefectul se uita la regele său şi inima i se sfîşia de durere. Să-l vadă pe Carol frămîntat de cine ştie ce gînduri apăsătoare din pricina scrisorii lui Aureliu Cziucziewicz şi el să nu-l poată ajuta ! Era atît de desperat Spiru Maramă, încît îi venea să-şi smulgă părul din cap... Ce să-i mai spună ? Cum să-l amuze ? Cu ce l-ar mai putea ispiti ? Intrebări multe şi chinuitoare îşi mai punea sărmanul prefect care simţi că-i vin lacrimi în ochi de mila regelui său, cînd, deodată, auzi un glas tînăr, vioi, optimist, că-l întreabă :

— Ce ziceai, Maramă, de blondele alea ?

Maramă sări în picioare, cu faţa luminată de bucurie :

— Sire, bine că vă văd iar vesel, aşa cum şade bine regelui meu ! Vi le aduc pe toate ! Acuma ! Intr-o jumătate de oră sînt cu ele aici !...

— Nu, nu ! îl potoli regele, bine dispus. Să nu exagerăm ! Mai întîi, nu acuma, ci după spectacol ! Şi-apoi, nu pe toate !...

— Nu pe toate, sire ! Nu pe toate ! Plec chiar acuma să le aleg !

— Pleacă !

Regele se uită după Spiru, dar cînd îl văzu că e gata să pună mîna pe clanţa uşii, îl strigă :

— Spirule, stai ! Uitasem să-ţi spun ! Ştii ! La defilarea de 10 mai, cred că Nicolae nu va participa !

Afară, Maramă, furios, făcu pe Carol, în gînd, de două parale : Porcul ! Mă mir cum nu-i e ruşine ! Eu îl credeam amărît de scrisoarea lui Aurică şi cînd colo el îşi chinuia mintea ce rău să mai facă lu' frate-său ! Trăsni-l-ar Maica Precista să-l trăsnească de găinar !

Dacă s-a mai pomenit aşa ceva de cînd lumea! Mie, Spiru Maramă, generalul Spiru Maramă, ditai prefect de poliţie al Capitalei, să-mi iasă sufletul de grija ca un curvar şi alcoolic ca ăsta să nu fie cumva necăjit, necăji-l-ar boala să-l necăjească! — şi el, cu gîndul la ale lui!... Cică-i rege!... Hoţ de codru, nu rege fire-ar mama lui a dracului de vagabond!

Şi într-un suflet alergă la hotelul Bulevard unde trăsese baletul.

*

Într-o odăiţă scundă, plină de toale pe jos şi pe pereţi, se găsea Petrache Lupu de la Maglavit la masă, pe un scaun cu sprijinitoare — şi se uita drept în gura unui tînăr cu ochelari, care şedea în faţa lui pe un scaun fără sprijinitoare şi-i vorbea cu ambele mîini. În picioare stăteau cîţiva inşi — şi ei tineri — care, cu o ureche ascultau, respectuoşi, ce se vorbeşte, iar cu cealaltă căutau să prindă orice zgomot suspect care ar veni dinspre uşă.

— Pricepi? zicea tînărul care stătea aplecat spre Petrache. Pe noi ne-a trimis Aurică. Sîntem oamenii lui Aurică — şi Aurică e omul lui Dumnezeu! Nu ţi-a zis moşu, că Aurică e omul lui Dumnezeu?... A zis?... Ba bine că nu!... Carevasăzică, a zis! Şi-acuma ascultă aici ce ne învaţă omul lui Dumnezeu. Omul lui Dumnezeu ne învaţă că dezvoltarea însuşirii naturale a omului de a avea o divinitate căreia să se poată închina, dă rezultate hotărîtoare pentru un mediu social. A îndumnezei pe cineva, a adora eternitatea, are asupra societăţii omeneşti, efecte practice întinse. Respectul şi încrederea omului într-o atotputernicie permanentă şi de esenţă superioară firii omului, această dispoziţie sufletească încheagă, solidifică şi statorniceşte o societate omenească. Ai priceput?

Petrache Lupu îşi şterse fruntea de sudoare şi-i răspunse:

— Păi cum să nu... că şi moşu a zis!

— Bun! îl întrerupse tînărul cu satisfacţie. Pe moşu să-l crezi, dacă a zis... Dar ia adă-ţi aminte dacă moşu nu cumva ţi-a mai zis că ritmul istoric se fixează în

neam : uneori firesc, alteori nefiresc. Ţi-a zis ?... Dar ţi-a mai zis el că drumurile unui neam pot fi legate de o prezenţă firească şi trudnică, întîmplătoare ?... Eu cred că ţi-a zis, pentru că existenţa nu e reală totdeauna. Temeiurile existenţei romîneşti ascund două putinţi : trăinicie şi păcat. Expresivitatea în etnic prin creşterea organică... inexpresivitatea în lume, prin înstrăinare, folosind izvoare străine. Drumurile aduc adevăr şi eroare : cuprins şi necruprins... Ei !... Ce spui, a zis asta moşu, ori n-a zis ?

Petrache răsufla din greu, parcă ar fi urcat în fugă un deal, dar izbuti să răspundă :

— Păi cam aşa a zis moşu !... Ce să zic ! Aşa a zis !

— Ai văzut ?... Dar încă ceva aş vrea să ştiu : ţi-a zis ceva moşul despre omul romînesc ?... Gîndeşte-te bine !... Omul romînesc !... Hai ? Nu ţi-a zis moşu aşa ? Omul romînesc nu va cuprinde sentimentul său faţă de viaţă şi lume. El va înfăţişa mai mult ceea ce vor zămisli vremurile, prin voia Celui-de-sus. Dar va fi şi ceea ce vom înlesni noi prin realizarea şi creşterea noastră. Adică, creaţie şi trăire : creaţie prin voia celui ce toate le face. Trăire, prin noi cei de azi, ca recunoscînd această voie creatoare !... A zis moşu, ori n-a zis ?

Petrache Lupu îngălbenise. Ochii lui sclipeau — cum sclipesc ochii unui om care n-a dormit de cîteva nopţi şi care nu vede înaintea lui decît paturi şi aşternuturi. Totuşi, răspunse :

— A zis moşu, cum să nu zică... A zis, că moşu e bun... şi zice de toate !... Că dacă nu le-ar zice el, cine aţi vrea să le zică ?

Entuziast, tînărul cu ochelari izbi cu palma în masă :

— Păi dacă eu zic că a zis, ştiu eu ce zic... Şi acuma, numai asta să-mi spui şi am plecat : A zis moşul că omul romînesc va fi, fără îndoială, de natură verticală ?...

Dar era prea tîrziu. Petrache Lupu închisese ochii. De cînd l-a văzut pe moşu, dăduseră toate nenorocirile peste capul lui. Trebuia să se închine lui Dumnezeu la ore fixe, să-şi pună în fiecare zi iţarii de sărbă-

toare, să se ferească să se mai aşeze pe iarbă cu ei, ca să nu le înverzească fundul şi să repele o mulţime de lucruri pe care veneau să i le bage în cap tot felul de dascăli, care duhneau a rachiu şi-i vorbeau despre ţară şi Dumnezeu. Dar noroc că i l-a trimis moşu pe vodă. Vodă l-a scăpat de belea. Cum s-a băgat vodă, ăilalţi parcă au intrat în pămînt. Numai cu dascălii lui vodă mai merge! Să zici că vodă e mîntuitorul nostru!... Asta se poate învăţa!... Să zici că vodă e omul lui moşu!... Asta-i intra lui Petrache Lupu în cap... Să zici că fără de vodă s-ar prăpădi ţara!... Păi, asta o ştie şi el că i-a spus-o şi popa Bohin de mult!... Şi treaba a mers bine! N-au mai venit pe la el de-al de ăştia, să-l pună la cazne cu vorbele lor atît de încîlcite, că nici dracu nu le-ar putea descîlci! Şi uite că azi au răsărit iar! Cum de-au putut pătrunde în casă, cînd vodă i-a pus la uşă atîţia jandarmi, Petrache n-a putut să înţeleagă. Atîta a văzut: cum s-au arătat la poartă, jandarmii s-au dat la o parte: poftim!... Şi au intrat şi l-au chinuit atîta, pînă n-a mai putut şi a adormit.

Tînărul cu ochelari, nemulţumit, îl apucă de braţ şi-i strigă:

— Ce faci neică? Dormi tocmai cînd am ajuns la omul romînesc?... Hai?... Tu nu eşti romîn?

Degeaba! Petrache Lupu nu mai era un om romînesc, ci un om care dormea. Dezgustat, tînărul cu ochelari se ridică:

— Haideţi, fraţilor, că am isprăvit!... Acuma ştie ce are de spus!

In curte, oamenii lui Aurică se ciocniră de prefectul de Calafat, cu care se cunoşteau toţi:

— Ce s-a întîmplat, coane?

Prefectul trecu pe lîngă ei, ca o furtună:

— Hai, vedeţi-vă de treabă!... Secret!

Şi se năpusti în casa omului care a vorbit cu „moşu".

*

Cu mîna întinsă şi înţepenită în salutul cel mai cu putinţă roman, regele urmărea defilarea cu o privire

excesiv de dinamică şi pieptul i se umfla de mîndrie: Armata! Cine spunea încă acum şapte ani, din prima zi a restauraţiei că armata e baza? El!... Şi cine a avut dreptate? Tot el! Armata e baza! Baza tuturor bazelor! Priveşte-o! Infanteria! Ce uniforme!... Cavaleria! Ce cai!... Artileria! Ce tunuri şi...

— Maramă! îl lovi el cu cotul pe Spiru Maramă care stătea în stînga lui. Ia-n te uită colo... Il vezi?... Ala din mijloc care era gata să se împiedice!... Acu l-ai văzut?...

Spiru Maramă privi şi ceea ce-i apăru în faţa ochilor era atît de irezistibil, încît îl pufni rîsul, care în cîteva clipe molipsi întreaga suită a regelui. Treceau cavalerii ordinului Mihai Viteazul — şi printre ei, Ilie Jugănaru, preşedintele partidului naţional-ţărănist. Şeful opoziţiei naţional-ţărăniste a maiestăţii sale şi-a pus uniforma şi pelerina cea lungă şi albă cu cruce şi, în rînd cu ceilalţi, trecea, îmbrîncit, înghesuit, asudat, cu capul sucit înspre tribuna regală, cu mîna întinsă atît de fleşcăit romanamente şi într-un pas de gîscă nemţesc atît de aproximativ, încît îi stimulă lui Maramă reflexia:

— Parcă n-ar fi fost în viaţa lui ofiţer, ci dezertor, aşa de frumos defilează!

Toţi ofiţerii din jur rîseră de gluma lui Spiru Maramă. Generalul Mateescu, care stătea în spatele regelui, observă:

— Defilează bine ori prost, dar ştiu că s-a dat mocofanul pe brazdă!

Regele întoarse capul spre Mateescu şi-i mulţumi cu un zîmbet larg:

— Asta e, Mateescule! Mi-ai luat cuvîntul din gură! S-a dat pe brazdă, mîrlanul!

Nemărginită era satisfacţia lui Carol. Incercase „mîrlanul", în toamnă, să-l şantajeze cu un marş asupra Bucureştilor. Vor fi o sută de mii, două sute de mii, cinci sute de mii... Milioane!... Regele l-a chemat:

— Domnule Jugănaru, aud că ţi-ai convocat partidul pentru 14 noiembrie, ca să facă o acţiune de forţă contra guvernului meu!

Intimidat de tonul categoric al regelui, Jugănaru încercă să se explice:

— Maiestatea voastră se înşeală. Eu nu am convocat nimic şi pe nimeni împotriva maiestăţii voastre. Dar consider că acest guvern nu este guvernul maiestăţii voastre. Dimpotrivă! Guvernul cel mai duşmănos coroanei, n-ar lucra aşa cum lucrează acest guvern care se pretinde al maiestăţii voastre! Guvernul acesta şi-a asociat bandele lui Caţă şi ale lui Traian Săpunaru, ca să lovească în partidul naţional-ţărănist. Merge atît de departe guvernul cu provocarea, încît pe ziua de 14 noiembrie, cînd va trebui să aibă loc demonstraţia noastră, a aranjat la Bucureşti un congres naţional-creştin, pentru ca doar-doar s-o isca o bătaie din care noi să ieşim compromişi. Asta nu înseamnă a guverna în spiritul democratic al maiestăţii voastre. Noi sîntem credincioşi tronului, dinastiei şi maiestăţii voastre!

— Da, dar vreţi răsturnarea prin violenţă a guvernului şi eu sînt împotriva oricărei violenţe.

— Cine v-a informat în acest fel, sire, a minţit! Sîntem şi noi duşmani ai violenţei... şi nu vrem răsturnarea guvernului. Dacă el se bucură de încrederea maiestăţii voastre, noi nu-l vom stingheri. Prin manifestaţia noastră, am vrut numai să vă atragem atenţia, sire, că încrederea voastră este rău plasată. Guvernul actual n-a izbutit să realizeze nimic în domeniul economic şi financiar. Deci, trebuie să plece. Nu azi, nici mîine!... Dar trebuie să plece şi să ne lase locul, nouă, naţional-ţărăniştilor, singurii care, prin experienţa şi autoritatea noastră, avem dreptul să venim la putere.

Ca să evite privirea lui Jugănaru, regele începu să facă ordine pe masă.

— Da! zise el. Dar eşti de acord şi dumneata că nu-i nici o grabă?

— Prin grabă, înţeleg, sire, că nu-i vorba ca Trişcă să-şi dea demisia chiar azi sau mîine...

Regele luă un aer demn:

— Domnule Jugănaru, am impresia că dumneata uiţi că sînt un rege democratic şi constituţional şi că

niciodată nu mi-aş permite să schimb guvernul numai după bunul meu plac. Guvernul nu este al meu, ci al ţării. Să se pronunţe, deci, ţara, nu eu! Cînd ţara va cere ca liberalii să plece, poţi să fii sigur că liberalii nu vor mai rămîne un singur moment.

Jugănaru, amărît că de peste trei ani regele-i vorbeşte aşa, ca unui copil, găsi potrivit să joace cartea cea mare:

— Sire, în acest caz, cred că ar fi tot în interesul ţării să plec de la conducerea partidului şi să-l rog pe domnul Dacu să vină în locul meu!

Jugănaru era sigur că regele, îngrozit de perspectiva de a-l vedea iar pe Dacu în fruntea naţional-ţărăniştilor, îi va cădea în genunchi: „Jugănarule, te implor, rămîi! Nu pleca! Îţi dau puterea imediat"... Spre stupefacţia lui, însă, regele îi răspunse:

— Mă rog! In acest caz, cred şi eu că ar fi în interesul ţării să redeschid afacerea Skoda!

Din privirea rătăcită a lui Jugănaru, regele putea să deducă tot ce se petrecea în mintea „mîrlanului". Iar Skoda! Iar o diversiune skodistă! N-a avut pînă acum destule nopţi de insomnie din pricina Skodei?

— Ar fi neplăcut, sire! îngăimă Jugănaru care nu putea găsi un cuvînt mai potrivit situaţiei.

— Foarte neplăcut, Jugănarule! Aşa că, mult mai înţelept este să renunţi la marşul acela. Ar fi şi inutil şi costisitor!

Turtit, nenorocit, mai mult mort decît viu, Jugănaru, totuşi, n-avea chef să plece cu mîna goală de la palat:

— Sire, şi dacă renunţ?

— Ce mai întrebi? îi răspunse regele cu fermitate. Cum pleacă Trişcă, vii dumneata!

La club, deci, Jugănaru avu ce să raporteze comitetului său, asupra audienţei:

— Domnilor, după întrevederea mea cu regele, pot să declar că partidul nostru şi-a atins ţinta principală. Am primit asigurări formale din partea regelui că, în eventualitatea unei succesiuni, partidele de dreapta nu intră în combinaţie. La putere venim noi. Aşa că marea demonstraţie din 14 noiembrie nu va avea loc. Pentru că, ce am vrut să demonstrăm regelui prin ma-

nifestaţia aceasta ? Că prea mari sînt forţele populare care stau în spatele nostru, pentru ca cineva să-şi poată permite să se joace cu noi. Or, de îndată ce regele s-a convins că nouă ne revine puterea şi fără demonstraţia aceasta, putem renunţa la ea cu inima uşoară. Aş zice chiar, cu mulţumiri : facem economie de cheltuieli... Şi acuma, închipuiţi-vă ce mutră or să facă naţional-creştinii lui Caţă şi ai lui Traian Săpunaru, în ziua de 14 noiembrie, cînd or să se adune în congres şi-or să vadă că n-au cu cine să se ia la bătaie !

Comitetul executiv naţional-ţărănist, care nu era lipsit de imaginaţie, îi şi vedea pe naţional-creştinii lui Caţă şi Traian Săpunaru cum se întorc acasă cu coada între picioare, şi se înveseli :

— Asta zic şi eu farsă !

De atunci, Jugănaru s-a mai dus pe la palat de cîteva ori şi întotdeauna se întorcea cu cîte ceva îmbucurător : dacă nu azi, mîine va primi însărcinarea să formeze guvernul — pînă ce alaltăieri, regele i-a trimis vorbă, cu multe subînţelesuri, că i-ar face o deosebită plăcere să-l vadă la parada de 10 mai, defilînd laolaltă cu ceilalţi cavaleri ai ordinului Mihai Viteazul. Şi „mîrlanul" s-a conformat ! Defilează !... Cot la cot cu Serafim Mărunţelu, alt „cavaler", Jugănaru bate pasul cît îi îngăduie „cavalerii" din spate, care dau peste el — şi cu ochii aţintiţi spre rege, să-i întîlnească privirea. Dar regele, dinadins, ca să nu-i facă pe plac, se uită înspre dreapta lui, unde stă Trişcă :

— Ce zici de Jugănaru ?

— Caraghios ca de obicei sire !

— Caraghios ! zise Carol, meditativ. Dar caraghios gratuit !

Un strigăt de uimire, ieşit din miile de gîtlejuri care făceau gard de o parte şi de alta a Bulevardului pe care se desfăşura parada, acoperi în acest moment larma trompetelor şi a fanfarelor : după cavalerii ordinului Mihai Viteazu, în picioare, într-o maşină, între doi ofiţeri de jandarmi, defila, cu bereta regală pe cap şi cu mîna întinsă spre rege, Petrache Lupu de la Maglavit.

— Frumoasă defilare, ce spui? îl întrebă regele pe Trişcă.

— Măreaţă, sire! Dă impresia unei forţe irezistibile!

Tot aparatul domnesc de la palatul din Calea Victoriei era într-o emoţie neobişnuită. Cum s-a sfîrşit defilarea, regele a poruncit să-i fie adus sfîntul de la Maglavit în audienţă. Şi sfîntul i-a fost adus sub paza directă şi personală a generalului Spiru Maramă, prefectul de poliţie al Capitalei. În cameră se aflau numai ei doi: regele şi sfîntul. Regele îl privea pe sfînt drept în faţă şi vedea în el încă o cărămidă a restauraţiei — iar sfîntul îl privea pe rege drept în faţă şi nu vedea nimic. Gîndul lui zbura departe. La Maglavit. E adevărat că la Maglavit trag de el toţi damblagiii să-i facă să umble, toate femeile sterpe să le facă puioase, toţi săracii să-i facă bogaţi... dar cel puţin acolo e acasă!... Pe cînd aici, în căsoaiele astea... Şi-apoi, ăsta? Asta care se uită la el, cine o fi? Vodă? Ce-i aia vodă?... Unul mare... Mare de tot... Mai marele peste toate mărimile! Dar ce folos că vodă-i mare, dacă nu-l poate trimite la Maglavit! Şi se uita la vodă... şi nimic nu vedea!...

Numai cînd vodă îl întrebă:

— Ce mai faci?

I-a răspuns cu „măria ta“, aşa cum l-au muştruluit de acasă:

— Păi, măria ta... ce să fac?... Nu fac nimic!... Ce să fac!

Regele îl măsură lung:

— Dar pe moşu l-ai mai văzut?

Nu-l văzuse, dar l-au învăţat ăi mari să mintă:

— L-am văzut, măria ta! Îl văd în fiecare zi.

— Şi ce mai spune?

— Ce să spună, măria ta, decît să-l iubim pe vodă al nostru!

Mai mult decît bine! îşi zise regele. E un sfînt excelent. Ştie tot ce trebuie să ştie un sfînt sub un regim democratic şi constituţional ca al meu.

— Dar ia spune-mi : moşu ţi-a pomenit ceva de prinţul Nicolae ?

Era o întrebare neprevăzută, la care Petrache nu ştia nici să răspundă printr-o minciună.

— N-a zis nimic !

— Ei ! făcu regele cu bunătate. Ai uitat !... Eu zic că ţi-a zis !

Pentru întîia oară în viaţa lui, Petrache devenise curios :

— Şi ce mi-a zis, măria ta ?...

— Ţi-a zis că Nicolae nu face bine ce face... şi că un frate mai mic trebuie să asculte pe unul mai mare ! Asta ţi-a zis... Ei, ţi-aminteşti ?

Petrache Lupu era atît de obişnuit cu asemenea întrebări, încît ştia ce să răspundă, numai ca să-l lase lumea-n pace :

— Mi-amintesc, măria ta !...

Regele gîndi că acuma nenorocitul ăsta poate să plece acasă. De defilat l-a pus să defileze, în audienţă l-a primit ca pe un om însemnat, despre Nicolaie i-a strecurat ce avea să-i strecoare — sfîntul nu mai avea ce să încurce lumea pe aici. Dar cînd se mai uită o dată la acest sfînt tînăr, uscat şi galben la faţă, Carol ajunse, printr-o sprintenă asociaţie de idei, la baletul vienez — şi-l întrebă cu-n zîmbet răutăcios :

— Nevasta te îngrijeşte bine ?

— N-am nevastă !

— Dar cîţi ani ai, flăcăule ?

— Treizeci !

— Şi încă nu te-ai însurat ?

— Nu, măria ta !

— Şi nici n-ai de gînd să te însori ?

— Nu !

— De ce ?

— Nu-mi place să am de a face cu femei !

Regele făcu o strîmbătură groaznică, parcă ar fi înghiţit o porţie de unt de ricină :

— Ce vorbeşti, mă băiete ?... Cum adică ? N-ai cunoscut femei în viaţa ta ?

— N-am cunoscut, măria ta !

Dacu! îşi zise regele. Asta-i Dacu în persoană. Dacu şi Petrache de la Maglavit!... Doi prea fericiţi, care nu ştiu ce-i femeie! Dacu! Uită-te la el! Bucăţică ruptă, Dacu! Numai gulerul îi lipseşte! Şi partidul naţional-ţărănist! Ptiu!

Şi-l apucă pe rege o asemenea greaţă, încît trebui să-şi toarne pe gît un pahar întreg de coniac, înainte de a-l chema la el pe Mateescu:

— Mateescule! îi strigă el desperat. Ia-l şi-l însoară! Să mi-l însori îndată, auzi? N-am nevoie de sfinţi... neînsuraţi!

Petrache, obişnuit de cîtăva vreme să i se vorbească frumos, cînd îl auzi pe Vodă zbierind, îşi apără faţa cu braţul:

— Măria ta...

— Nici o vorbă... Ori te însori, ori pun altul în loc! Mateescule, ia-l de-aici, că-mi vine să vărs!

Petrache, umil şi îngrozit, o luă, cu capul în piept, înspre uşă. Dar, pesemne că păşea prea încet, pentru că Mateescu îi dădu un brînci zdravăn în spate:

— Hai, mişcă-te dracului, sfîntule!

·

Tema ce şi-o luase maiorul Bălăuţă, comandantul străjerilor, îl sperie pe el însuşi. Avea în faţa lui sala Ateneului, plină de lumea cea mai aleasă a capitalei: miniştri, oameni politici, ofiţeri superiori, cler, înalţi magistraţi, profesori universitari, cărora trebuia să le vorbească despre cine? Despre voievodul Mihai, care împlinea azi cincisprezece ani şi care, ca fiul primului cetăţean al ţării, era primul în toate domeniile pe ţară. In afară că era primul din clasa a IV-a de liceu, care era prima din toate clasele de liceu similare, prinţul era înzestrat de Dumnezeu din belşug, cu toate darurile imaginabile.

— Prinţul, recunoştea regele, e plin de talent pentru toate artele, în special pentru muzică. Il interesează şi se pricepe la tot ce ţine de mecanică. Este un sportiv excelent. Călăreşte minunat. Face ski ca nealtul. Iar ca vînător nu-l întrece nimeni

Şi a avut maiorul Bălăuţă curajul să-şi ia în spinare sarcina de a vorbi despre un asemenea copil ! Dar este, oare, la mijloc numai curaj ? se întreba maiorul care tremura de frică. Nu este la mijloc şi un act de datorie elementară pe care-l îndeplinesc faţă de tron ?... Şi se liniştea cu un răspuns : Da !... Pentrucă maiestatea sa m-a pus pe mine să supraveghez educaţia fiului său !

Cu această circumstanţă atenuantă, maiorul îşi începu poemul despre vlăstarul regal. Un copil, în genere, este un material delicat cu care trebuie să ştii să umbli, dar mai ales un copil de rege. Cu toate acestea, să nu-şi închipuie cineva că a fi copil de rege, înseamnă a fi ţinut în puf. Poate la alţi regi se întîmplă, dar nu la regele Carol. Aceasta vroia să sublinieze maiorul Bălăuţă în conferinţa lui : viaţa aspră, spartană, pe care regele Carol o impune fiului său.

— Măria sa voievodul Mihai n-a cunoscut şi nu cunoaşte răsfăţul vieţii. A fost dat la şcoala primară şi a învăţat patru ani de-a rîndul, ca oricare din noi...

Zeci de ochi sclipiră de admiraţie pentru voievodul Mihai, care, deşi ar fi putut, ca fiu de rege, să facă toate cele patru clase într-un an sau poate şi într-o lună, a înţeles să împărtăşească suferinţele poporului său şi să se chinuiască timp de patru ani în şcoala primară, ca cel mai sărac elev din ţară.

— Măria sa voievodul Mihai, continuă maiorul Bălăuţă, n-a crescut înfăşurat în blănuri, ori în haine groase de lînă. In bluza subţire de cercetaş-străjer, o duce pînă tîrziu, cînd cade zăpada. Sînt zile cînd toţi tremură de frig, afară de măria sa !

Aici, soţia lui Atanasovici, în colţul gurii cu o cută care prevestea lacrimi de duioşie, se aplecă spre doamna Teianu :

— Din ce pînză o fi bluza aia... că mi-aş lua şi mie !

Cînd trebui să-l descrie pe voievodul Mihai vînătorul, maiorul Bălăuţă dădu frîu liber simţirii lui de poet.

— E un vînător rar. Îi place să se afunde în desiș de codru verde, să-i asculte freamătul și să vadă cum spintecă desișul cîrdul de căprioare speriate de hăitași. Pentru măria sa, înțelesul pădurii rămîne așa cum a fost de veacuri: codrul frate cu romînul!

La amintirea fratelui ei, codrul, selecta adunare vibră în unison cu o tărie care nu scăpă urechii fine a poetului.

— Dar nu e numai atît! vorbi, încurajat, Bălăuță, care simțea cum la fiecare cuvînt îi cresc tresele pe epoleți. Mîndrul voievod trăiește și viața săteanului nostru pe care învață să-l cunoască și să-l apropie sufletește. Înfățișarea lui robustă face să fie și mai apropiat de cei care lucrează pămîntul țării. În primăvara aceasta a răsturnat voinicește cu plugul de la ferma regală un pogon de țelină, iar cînd, seara, i-a arătat părintelui său bătăturile din palmă, maiestatea sa regele i-a răspuns zîmbind: „Așa se cîștigă pîinea, Mihăiță!"

Un amestec de suspine, de șoapte, de foșnete ciudate agitară sala. Semnalul îl dăduse Aureanu, care-și cercetă palmele cu atenție, apoi vorbi, mîhnit, în urechea lui Beliotis:

— Amice, m-am ars! N-am nici o bătătură!

— Nici eu! zise Beliotis, care-și comunică supărarea, tot la ureche, lui Schnitt:

— Nici eu! făcu sugrumat Schnitt, care se împărtăși la urechea frumoasei Beliotis.

— Nici eu! mărturisi frumoasa Beliotis, care-și încredință durerea chipeșului maior Tanțu.

Și așa mai departe.

Ca prin farmec, însă, toți își aduseră aminte că regele, care muncește prea mult la propriile lui bătături, nu obișnuiește să se uite în palma goală a cuiva — așa că n-are cum să știe dacă omul are sau n-are bătături. Liniștiți, deci, îl ascultară cu un interes reînnoit pe maiorul Bălăuță, cum descrie inima voievodului:

— Bunătatea sufletului său este neîntrecută. Nu e în stare să facă rău nici celui mai neînsemnat gîndăcel. E milostiv și săritor la nevoie. Odată, pe mar-

ginea unui cîmp de lîngă Olopeni, unde executa cu ceilalţi colegi o temă străjerească, pe cînd se aşezaseră la masă, ghemuiţi pe foile de cort, vreo cîţiva copii care păzeau vitele în apropiere, priveau la grupul ce se ospăta alături. Măria sa, zărindu-i, se duse la ei şi i-a întrebat ce au mîncat astăzi. „Ia, nişte cartofi copţi!" răspunse unul. Măria sa se întoarse, îşi desfăcu cele două prăjituri pe care le avea şi le împărţi copiilor flămînzi!

— Amîndouă prăjiturile? întrebă în gura mare, frumoasa Schnitt, extaziată.

— Amîndouă! confirmă, cu mîndrie, maiorul Bălăuţă.

In pragul Ateneului, înainte de a se despărţi, Arghir îi spuse lui Aureanu:

— Auzi ce aflu de la Teianu: că regele socoate că domnia fiului său în anii regenţei nici n-a existat... şi că în regenţă la venirea lui în ţară, n-au fost decît doi: patriarhul şi Sărăţeanu...

— Fără Nicolae?

— Fără!

Compătimitor, Aureanu îl întrebă:

— Şi cîte pagini ocupă în noua dumitale istorie a romînilor, pe care o scrii, domnia lui Mihai sub regenţă?

— Vreo două mii!

Aureanu răsuflă uşurat:

— Două mii? Păi ăsta-i fleac!... Taie-le şi pune altceva în loc.

Cuvîntul căzu ca o rază caldă de soare, din cerul negru şi umed al toamnei. Venea din Spania pe aripile crucii încîrligate şi suna vesel ca trîmbiţa morţii: Mahadahonda!... Ca să poţi emite în chip convenabil aceste cinci silabe: Ma-ha-da-hon-da! trebuia să iei o poză adecvată: să stai cu picioarele răscrăcărate, bine înfipte în pămînt, să-ţi apuci cu stînga diagonala, să întinzi dreapta înainte şi să aspiri mult aer, ca pentru un plonjon, pe care să-l dai afară apoi, în cinci doze egale: Ma-ha-da-hon-da! Era de un

efect binefăcător asupra auditorului, dar în primul rînd asupra ta însuţi : grija de lemne, de palton, şi de pîine, se topea în flacăra unui nemăsurat sentiment de mîndrie ! Fiindcă mîndri erau cei care pronunţau de cîteva luni, sub semnul crucii încîrligate, acest nume sonor : Mahadahonda — pentru că de cîteva luni se găseau în tabăra fascistă din regiunea Mahadahonda din Spania, şapte legionari de-ai lui Aurică. Dar şi mai mîndri erau ei, cînd marea lor dragoste de moarte i-a ajutat să ducă pe doi dintre luptătorii aceştia de la Mahadahonda la groapa de veci, spre reînviere. Cu multă mîndrie au suportat ieri acest doliu, Ionescu-Ciurcheni, Precup, Leahu, Zamfir Vasilescu, Mihai Teianu şi toţi ceilalţi cîntăreţi ai morţii — şi cu aceeaşi nemăsurată mîndrie au ridicat ei morţii noi imnuri de slavă :

— Cel mai frumos aspect al vieţii legionare este moartea... Prin moartea legionară, legionarul se logodeşte cu eternitatea, prin moartea legionară, legionarul trece dincolo de înfăţişarea pămîntească a istoriei. Trece în legendă. Moartea legionară este dorită... Pentru comunişti, moartea este pierderea raiului pămîntean şi a desfătărilor făgăduite de-a lungul vieţii noastre lumeşti. Dimpotrivă, în lumea legionară, noi, nu numai că ne mîndrim cu nepăsarea faţă de moarte, dar ne fălim cu iubirea de moarte.

Asta a fost ieri. Azi dimineaţă, însă, cîţiva străini de neam şi-au permis să pîngărească, în parlament, acest sacru principiu al mîndriei de moarte, cu nişte interpelări străine de interesele neamului. Sînt supăraţi că alături de legionari, au venit la înmormîntare şi ambasadorul Germaniei, şi ambasadorul Italiei, şi fostul ambasador al Spaniei, trecut azi de partea antirepublicanilor, şi secretarul legaţiei portugheze, şi secretarul legaţiei japoneze ! După cîte spun ei, înmormîntarea ar fi fost o manifestaţie organizată de un partid politic romîn —astfel că participarea unor reprezentanţi străini ar fi un amestec în treburile interne ale ţării, nepermis de uzanţele diplomatice normale.

— Noi ştim, a spus Robert Cernescu, fruntaş naţional-ţărănist, că spre mîndria acestei ţări, epoca în care consulii străini se amestecau în luptele partidelor noas-

tre a dispărut încă de pe vremea divanurilor ad-hoc și credeam că sentimentul de demnitate națională impune oricărui patriot să împiedice reîntoarcerea, sub orice formă, a unei asemenea epoci de tristă amintire.

Din banca lui, Traian Săpunaru se ridică să-l combată pe Robert Cernescu :

— Rog pe domnii național-țărăniști să nu vorbească despre demnitate națională, pînă nu vor lămuri afacerea Skoda !

— Ba să nu vorbești dumneata ! îi ripostă doctorul Bratu. Nu mă gîndesc la alea treisprezece milioane. Dar de trei săptămîni te tot întrebăm cum se face că, după ce ai venit de la Berlin cu toate asigurările că Hitler nici n-are de gînd să se atingă de frontierele noastre, n-a apărut în presa germană nici un cuvînt care să confirme că spui adevărul !

Ca să răspundă, Traian Săpunaru își încrucișă brațele, spre a-și da micul său aer cezarian :

— Tuturor celor care mă sîcîie cu frontierele, le dau un singur răspuns: lagărul de concentrare. Aceasta-i așteaptă cînd voi veni la putere : lagărul de concentrare ! Să și-o bage bine în cap !

— Altă afacere ! strigă Bagradian. Probabil că ai și cerut un deviz pentru lagărele astea de concentrare !

— Ce-i trebuie un deviz ? răspunse Leahu. Lui îi trebuie devize !

— Pot să jur că a și luat un comision de pe acum ! făcu doctorul Bratu.

Necăjit că încă n-a izbutit să-i sperie pe membrii opoziției, Traian Săpunaru își descrucișă brațele și se așeză cu multă discreție la loc, ca și cum nu pe el l-ar privi toate astea.

Arghir, care între timp se amuza pe spinarea președintelui național-creștinilor, luă cuvîntul și vorbi, ca-ntotdeauna, îndurerat :

— Eu cred în ordine, eu cred în libertate, eu cred în vechea datină la care au muncit toate popoarele și care ne-au adus cu suferințe fără număr pînă aci. În Spania, un popor se bate de o parte și de alta, fiecare pentru ordinea pe care o înțelege. Doi tineri romîni au căzut eroic acolo pentru o credință. Dar la

înmormîntarea lor puteau să lipsească miniştrii străini.

In schimb, Bratu fu, ca-ntotdeauna, vehement:

— Doi tineri au murit eroic pe cîmpul de luptă. Dar ce a căutat ministrul Spaniei la înmormîntare? Protestez cu toată energia în numele democraţiei!

Cînd toate atacurile opoziţiei fură epuizate, luă cuvîntul Vancea, în numele guvernului:

— Toată adunarea, toată ţara este de acord că doi tineri au căzut eroic în Spania — precum a spus ilustrul nostru profesor Arghir — pentru o credinţă a lor. Totuşi, guvernul s-a sezisat de cele relatate cu privire la miniştrii străini care au participat la înmormîntare şi ţine să vă comunice rezultatul intervenţiilor noastre pe lîngă guvernele străine respective. Ambasadorii despre care se zice că ar fi participat la înmormîntare, n-au participat la înmormîntare. Ministrul Germaniei a participat cu titlu personal şi din proprie iniţiativă la ceremonie. El n-a crezut că un asemenea gest de simplă pietate va fi interpretat ca un act politic. Trebuie să ştiţi apoi, că deşi a fost invitat la ceremonia de la mormînt, nu s-a mai dus.

— Domnul ministru Vancea glumeşte! strigă Bratu. Ba spune că ministrul Germaniei n-a participat la înmormîntare, ba spune că a participat din proprie iniţiativă. Şi după ce spune că a participat din proprie iniţiativă, recunoaşte că n-a fost la înmormîntare din proprie iniţiativă, ci a fost invitat. Noi vrem să ni se răspundă clar: a participat sau n-a participat — şi unde a participat?

Primul ministru Trişcă se ridică să dea explicaţii:

— Domnilor, colegul meu Vancea a fost greşit înţeles: ministrul Germaniei a participat la ceremonia religioasă... să ne înţelegem: numai la ceremonia religioasă de la biserică. Şi nimic nu demonstrează că faptul de a asista la o ceremonie religioasă...

— ...în uniformă de zile mari! îl completă, furios, Bratu.

— Asta este o chestie personală a ministrului Germaniei! răspunse Trişcă. Prin urmare, faptul că a luat parte la ceremonia religioasă nu demonstrează că ministrul Germaniei ar fi avut vreun gînd de imixtiune în treburile lăuntrice ale Romîniei. Am, în această privinţă, toate asigurările guvernului german care şi-a exprimat speranţa că, în scopul de a menţine intacte bunele raporturi de prietenie care există între Germania şi Romînia, guvernul romîn va binevoi să considere incidentul închis.

Membrii opoziţiei se uitară unul la altul ca să-şi împărtăşească acelaşi gînd: Germania ameninţă. Jugănaru sări:

— In aceste momente grele, înţelegem să trecem peste neînţelegerile celelalte şi să facem zid în jurul guvernului. Interesele ţării cer să nu facem dificultăţi guvernului.

Era mai mult decît se aştepta guvernul. După ce aplauzele unanime încetară, Trişcă răspunse în emoţia generală:

— Domnilor, vă mulţumesc pentru înaltul vostru patriotism şi mă angajez să iau toate măsurile ca ordinea să fie respectată, de indiferent cine o fi, fără nici o consideraţie şi nici o favoare. Nu mai e vremea vorbelor. A venit vremea faptelor. Trebuie să fim mai energici ca pînă acum în conducerea administrativă a ţării, mai energici ca pînă acum în păstrarea ordinei în stat.

La interne, peste o jumătate de oră, Vancea începu să fie mai energic ca pînă acum în măsurile ce trebuie luate pentru păstrarea ordinei publice, într-o scurtă conferinţă cu Belciug, subsecretarul lui de stat.

— Ce se aude pe la Snagov?

— Toate-s în ordine!

— Nicolae?

— Nici nu mişcă!

— A încercat cineva să ajungă la el?

— Nimeni!

— Mă, Belciug! Nu prea-mi vine a crede!

— Domnule ministru, puteți să aveți toată încrederea! Nimeni! Am oameni siguri! Cum se apropie unul, l-au și înhățat... poate fi el și mitropolitul!

Convins, Vancea începu să examineze cealaltă problemă care privește ordinea publică: Frontul democratic. Frontul democratic încheiat între partidul comunist, Frontul plugarilor, Madoszul și Blocul democratic trebuie spart.

— De altfel, zise Vancea, tot sîntem în ajun de 7 noiembrie, așa că tot trebuie să faci arestări! Fă arestări ceva mai substanțiale!

Belciug, care se gîndea mult la problemă, spuse:

— Domnule ministru, știți ce mă întreb de cîtăva vreme? De ce-i arestăm pe comuniști în ajunul zilei de 7 noiembrie?

— Încă nu știi? Pentru că rușii au făcut revoluție la 8 noiembrie!

— Știu, domnule ministru! Dar dacă rușii au făcut revoluție la 7 noiembrie, unde scrie că și ăștia, ai noștri, vor să facă revoluția lor tot la 7 noiembrie? Poate au de gînd s-o facă la 6 noiembrie! Poate la 8!

Vancea găsi că Belciug nu-i lipsit de bun simț.

— Ai dreptate, Belciug! îi zise el. Dar ce propui?

— Să-i arestăm pe toți... și...

Reteză cu mîna un cap ipotetic:

— ... și-i achităm!

Vancea se cutremură de oroare:

— Să-i achităm pe toți? Și ce o să spunem Franței și Angliei? Nu te gîndești?...

*

Cum se întîlneau, se certau. Se întîlneau și se certau. Carol trimisese azi după el, la Snagov, unde-i dăduse domiciliu forțat, să se certe. Și Nicolae veni și cearta începu. Cu aceleași vorbe, cu aceleași gesturi, cu aceleași înjurii și amenințări. Amîndoi impulsivi, amîndoi orgolioși, amîndoi irascibili, nu vroiau să cedeze nici măcar în limbaj. Cum îl văzu pe Nicolae că intră pe ușă, Carol se și răsti la el.

— Mă, tot nu ți-a venit mintea la cap, mă?

Nicolae îi răspunse şi mai răstit :

— Ce vrei, domnule? De ce m-ai chemat? Să mă sperii cu istericalele tale?

Carol holbă ochii să-l înghită de viu :

— Ai înnebunit, mă? Eu sînt rege, mă! Uiţi, pesemne, că sînt regele tău! Regele tău!...

— Să uit? Dar cine te-a făcut rege? Nu eu? Aşa că te rog, mie să nu-mi porunceşti. Să porunceşti mă-ti, dacă-ţi face plăcere!... Cu mine să fii cuviincios!

De furie, Carol nu mai avu putere să fie nici măcar furios. Epuizat, se lăsă să cadă în fotoliu şi încercă să-i vorbească lui Nicolae mai dulce :

— De ce nu eşti om de înţeles, Niki dragă? Tu nu vezi că aşa nu mai merge? Nu vii nicăieri, umbli supărat, mă înjuri peste tot! Ce rost are? Ne facem de rîs! Să fim doi fraţi şi să nu ne putem împăca!

Pe Nicolae, tonul blînd al lui Carol nu-l putea înşela. Prudent, îşi păstră atitudinea agresivă, ca să-i răspundă :

— Să mă-mpac? Imi pui condiţii şi zici să mă împac!

— Ce condiţii iţi pun, Niki? N-am pomenit de condiţii şi nici n-am ce condiţii să-ţi pun! Ce condiţii aş putea să pun unui frate? Dar oricît aş vrea să închid ochii, nu pot!... Trebuie să te desparţi de nevasta-ta. Un prinţ al casei de Hohenzollern cu o femeie ca asta...

— Mai bine ţi-ai vedea de femeile tale! îi răspunse Niki, gîfîind sub greutatea insultei. Cel puţin a mea e cinstită! Am cu ea doi copii!... O iubesc!... Şi dacă ţie nu-ţi place pentru că n-ar fi de neam, să-ţi fie de bine! Noroc că Duduia ta e de neam! Şi dacă ţie ţi-e ruşine să vin în lume cu ea, lasă-mă-n pace! Vreau să fiu liber! Renunţ la toate titlurile mele şi-mi văd de treburi ca oricare altul...

O! gîndi Carol, care-şi trecu mîna peste obraz, ca să-şi şteargă un zîmbet răutăcios. Renunţi la toate titlurile tale? Ar fi nostim să mai ai şi pretenţia să te las prinţ, ca tu să mai poţi trage sforile din umbră, în voie! O înjuri pe Lenuţa! Nu-ţi place! Aşa

zici oricui te ascultă: că Lenuța e o tîrfă și că o tîrfă nu trebuie să pîngărească blazonul casei de Hohenzollern! Și vrei să-i faci pe toți să creadă că asta te doare!... Te doare în coate!... Mult îți mai pasă dacă aia pe care o iubesc e un înger sau o femeie de stradă! Așa cum îmi pasă și mie dacă nevastă-ta e de viță regală sau nu! Așa cum îi păsa mamei în urmă cu ani, cu cine trăiesc! Alta te supără: că eu sînt stăpînul! Asta o speria și pe mama: că nu ea va rămîne stăpînă după moartea tatii, ci eu. De aia o înjuri de ani de zile pe Lenuța mea: ca să-ți croiești drumul spre tron! Iți culegi simpatii printre ofițeri. Legionarii îți iau apărarea. Dacu își pune în tine toate speranțele. Naziștii îți fac cu ochiul. Și unii bancheri din apus... Știu tot! Faceți front comun să mă alungați! Și mie nu-mi plac fronturile. Este vremea s-o știi! Așa că, frate dragă, prinț nu mai rămîi! Zici că renunți la toate titlurile tale!... Doar pentru asta-i și găsesc cusururi nevestí-ti: ca să te împing să renunți la titlurile astea! Și-o s-o faci! Mi-ești doar frate! Încăpățînat ca și mine!... Dar să nu-ți închipui că dacă-mi ești frate, o să-ți meargă și ție să-ți lași vreo portiță deschisă! Am eu grijă!...

Și Carol, după ce-și făcuse față de sine datoria de rege să-l silească pe Nicolae să renunțe la titlul de prinț, își făcu datoria de frate să insiste pe lîngă Nicolae să-și păstreze acest titlu.

— Niky, zise el tandru, nu se poate să renunți! Este prestigiul familiei noastre în joc!

— Nu se poate? Dar tu, cum ai renunțat de trei ori la titlul de prinț moștenitor! Dar Eduard al VIII-lea cum a renunțat la tron? Numai eu n-am voie? Pentru că așa vrei tu?

— Nu pentru că așa vreau eu, ci pentru că nu permite statutul casei regale!

Era picătura care făcu să se reverse toată fierea adunată în sufletul torturat și scîrbit al fratelui Niky.

— Ascultă, bre, aici! răcni el la Carol, vîrîndu-i pumnul sub nas. Eu nu sînt o lichea de-a ta, să mă aiurești cu statutul casei regale. Nu mai vreau să știu de nimic! Șterge-mă din lista familiei regale,

dă-mi partea mea din avere şi am isprăvit! Du-te dracului cu statutul casei regale!

Carol se lăsă cuprins iar de furii:

— Mă, ţi-ai pierdut capul, mă!... Aici vorbeşti cu regele tău, nu cu fratele tău! Auzi sau n-auzi? Cu regele tău!

— Rege? Ei fi tu rege la cine ei fi, dar la mine nu eşti decît un rahat! Mă p... pe un rege ca tine! Un golan şi un derbedeu! Asta eşti! Un golan care nu-şi mai încape în piele de fudulie!

Nicolae îi mai spusese regelui de atîtea ori cuvinte grele, dar niciodată n-a folosit termeni atît de tari ca să-şi exprime sentimentele lui fraterne. Ameţit, regele rămase pironit în mijlocul camerei, şi nu-şi reveni decît numai după ce-l auzi pe Nicolae trîntind uşa. In momentul acela, se trezi în Carol întreaga lui demnitate regească. Mugind şi înjurînd, apucă revolverul de pe birou şi se aruncă după Nicolae care se îndrepta cu paşi iuţi spre scară.

— Măgarule! urlă Carol.

Şi trase un foc după el. Un ţipăt de groază îl trezi. Cineva căzu jos. Dar nu era Nicolae, ci o femeie.

— Ai rănit-o pe mama, banditule! strigă Nicolae, care se aplecă asupra maiestăţii sale Maria.

Scos din minţi, Carol agită de departe mîna în care ţinea revolverul:

— A, ce noroc ai... Tu...

Dar din pricina valeţilor care, atraşi de zgomot, năvăliseră pe sală, trebui să-şi termine ideea în engleză:

— ...sun of a bitch!

— Et ta soeur! îi răcni Nicolae în franceză, din acelaşi delicat îndemn la discreţie.

*

Consiliul de coroană fu convocat de urgenţă. După doisprezece ani, mai toţi şefii politici adunaţi în 1926 sub preşedinţia regelui Ferdinand spre a-l lipsi pe Carol de drepturile lui de prinţ moştenitor, pentru că nu vroia să renunţe la femeia pe care o iubea, se

adunau acum sub preşedinţia lui Carol, să lipsească pe prinţul Nicolae de drepturile lui de alteţă regală, pentru că nici el nu vroia să renunţe la aleasa inimii lui.

Ministrul de justiţie făcu un scurt raport asupra situaţiei celui în cauză:

— In octombrie 1931, principele Nicolae a contractat în comuna Tohani, judeţul Buzău, căsătoria sa cu femeia Maria Georgescu. Căsătoria a fost declarată nulă, întrucît a fost făcută împotriva prevederilor art. 13 din statutul casei regale. După şase ani, prinţul revine asupra hotărîrii guvernului din 1931 şi vrea să-şi valabilizeze din nou căsătoria. S-au făcut diferite demersuri pe lingă principe. Dar toate au fost zadarnice. Intrucît hotărîrea prinţului este irevocabilă, guvernul se vede obligat să aplice art. 13 din statutul casei regale, prin care principele încetează de a mai face parte din familia domnitoare şi decade din toate drepturile sale. Prin aceasta, principele pierde şi toate însărcinările pe care le deţine în armată. Iată acum şi scrisoarea prin care prinţul ne face cunoscut că este decis să nu renunţe la soţia sa.

Cum începu să citească scrisoarea, pe toţi capii politici ai ţării îi podidi plînsul. Plîngea mareşalul Neaţă, plîngea Crai-Voievod, plîngea Arghir, plîngea Aureanu, plingea Jugănaru... Dar mai sfîşietor decît toţi, plîngea Carol. De ieri, de cînd s-a certat cu Nicolae, avea o mîncărime, pe cît de chinuitoare, pe atît de bine venită: plîngea într-una. Ii fu prin urmare, foarte uşor să plîngă în hohote, cînd trebui să ia cuvîntul în consiliu.

— Este fratele meu, zise el, şi-i sînt dator o recunoştinţă nemărginită pentru dragostea pe care mi-a arătat-o, atît în anii mei de pribegie, cît şi după restauraţie... Aţi luat cunoştinţă de cuprinsul scrisorii lui. Sînt sentimente înalte din punct de vedere omenesc. Ca frate şi ca om, mi se sfîşie inima de durere. Dar ca rege, nu pot, nu-mi este îngăduit să mă arăt slab cînd este vorba de unul dintre ai mei. Ar fi să micşorez autoritatea pe care trebuie s-o aibă tronul.

Rog pe scumpul meu frate să mi-o ierte. Dar de aci înainte, trebuie să-l şterg eu însumi, cu mîna mea, din lista familiei regale a ţării.

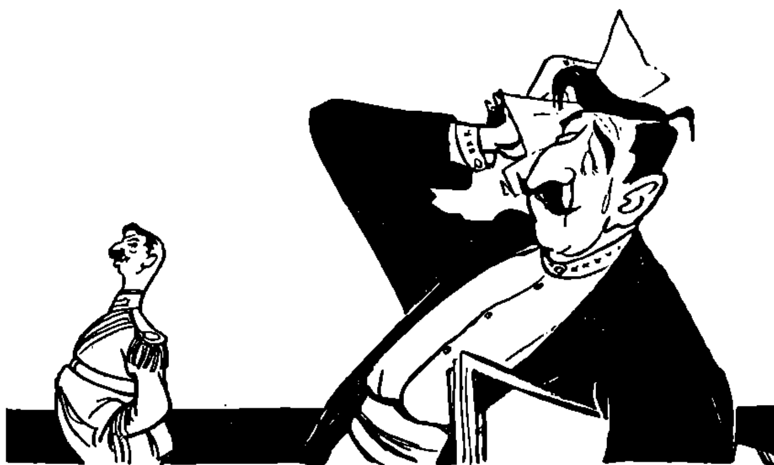
Şi nemaiputînd suporta atîta durere, fugi hohotind din camera de consiliu pe culoar, unde se ciocni nas în nas cu Nicolae.

— Uită-te! îi zise Carol. Plîng! Mi-s ochii în lacrimi!

Nicolae îl străpunse cu o privire plină de ură şi-i strigă:

— Scarpină-te!

Şi Carol se scărpină.

XXII

Impins de excesivele lui scrupule constituţionale, Carol se uită în calendar şi constată că opoziţia naţional-ţărănistă are dreptate: se împlinesc exact patru ani de cînd guvernează naţional-liberalii. Este limita maximă îngăduită de legi unui partid să stea la putere. Regele este obligat, aşadar, să demită pe liberali şi să întrebe ţara din nou care guvern i-ar face mai multă plăcere. Disciplinat, regele se supuse prevederilor constituţionale şi, după ce concedie pe liberali, chemă la el pe şeful naţional-ţărăniştilor şi-l rugă să-i spună cinstit ce preferă: un nou guvern naţional-liberal, sau un guvern naţional-ţărănist?

Jugănaru răspunse, pe cît de sincer, pe atît de spontan:

— Din toate punctele de vedere, puterea se cuvine partidului naţional-ţărănist. Mai întii...

— Dragă Jugănarule, te rog! îl întrerupse Carol cu o privire directă și caldă. Nu-i nevoie să-mi demonstrezi. Te cred pe cuvînt! Viitorul guvern va fi național-țărănist. Iată-ne, așadar, acolo unde am vrut amîndoi să ajungem: la un regim național-țărănist. Acuma, partidul dumitale, refăcut și odihnit, își va putea da întreaga măsură a capacității sale. Vreau o guvernare național-țărănistă lungă, pentru că sînt obosit de atîtea încercări... Prin urmare, Jugănarule, îți iei toată răspunderea, da?

— Mi-o iau, sire!

— Splendid! zise Carol. Iți mărturisesc că este pentru mine o zi mare. Voi avea, în sfîrșit, la guvern, un partid închegat, puternic, pregătit, cu toate garanțiile posibile de seriozitate și cinste. Va fi o guvernare care va rămîne în istorie, Jugănarule!

Carol sclipea. Vorbind despre istorie, știa că înscrie încă o pagină excepțională în istorie. In fața lui stătea șeful unui partid de parveniți mai vechi și mai noi, băgați în toate trusturile și cartelurile întemeiate în țară după război, de englezi, de americani, de germani, de francezi, de italieni, de suedezi, de olandezi — și împărțiți în trei categorii. Două mai vechi: intransigenții și carolingienii — și una mai nouă: caroberiștii. In categoria caroberiștilor intrau și intransigenții și carolingienii. Toată pătura suprapusă național-țărănistă era caroberistă, pentru că, fiind intransigentă, avea înclinații carolingiene. Acriți de atîția ani de opoziție, furioși pe conducerea partidului, decepționați de atîtea înfrîngeri, sensibili și certăreți, membrii cremei național-țărăniste își trăgeau porecla de „caroberiști", de la vestita berărie „Carul cu bere", unde se adunau la un pahar cu bere, să-și scoată ochii, să se înjure, să se provoace la duel, să se amenințe unul pe altul cu Skoda — numai pentru că regele nu se îndură să le dea puterea măcar pentru un an. Și acest partid de intransigenți caroberiști și carolingieni își ia răspunderea, prin Jugănaru, să dea țării un guvern menit să rămînă în istorie.

— Sire, îl auzi Carol pe Jugănaru, ne simţim în stare să răspundem speranţelor pe care vi le puneţi în noi !

— Jugănarule, să nu uiţi că trebuie să păstrăm încrederea ţărilor democratice... Libertate şi energie... Democraţie şi severitate... Aşa văd eu guvernarea naţional-ţărănistă !

— Aşa o văd şi eu, sire !... De altfel, am şi adus cu mine programul nostru de guvernare.

— Dă-i drumul ! făcu entuziast Carol, care se aşeză să asculte mai bine.

Jugănaru începu :

— Întreaga acţiune de guvernare va fi călăuzită de ideea întăririi statului prin solidarizarea tuturor claselor sociale şi a tuturor categoriilor profesionale, muncitoare şi producătoare, în aceeaşi sforţare viguroasă de creaţiune şi producţiune, de propăşire generală şi de apărare a ţării.

— Subscriu cu ambele mîini ! făcu regele, care urmărea cu mult interes cele citite de Jugănaru.

— Realizarea grabnică a unei ordine desăvîrşite, bazată pe respectul legilor şi pe sancţionarea exemplară a oricărei abateri, atît din partea cetăţenilor cît şi a celor însărcinaţi cu paza legilor !

— Subscriu cu ambele mîini !

— Organizarea raţională a unei justiţii care, mai presus de toate, să asigure tuturor împărţirea dreptăţii, înlăturînd orice abuz şi sancţionînd repede orice vină.

— Subscriu cu ambele mîini !

Jugănaru, fără să-şi ridice ochii, făcu o scurtă pauză — apoi, continuă, silabisind fiecare cuvînt :

— Înzestrarea armatei pînă la limita maximă a resurselor financiare ale ţării !...

Regele se ridică şi întinse mîna lui Jugănaru să-l felicite :

— Jugănarule, dacă am greşit vreodată faţă de dumneata, te rog să mă ierţi ! Eşti un mare patriot şi ţara trebuie să fie fericită că de azi înainte destinele ei vor fi în mîna dumitale...

Dar Jugănaru, modest, făcu :

— Sire, încă n-am isprăvit!

— Nici nu trebuie! Din tot ce mi-ai citit pînă acum, îmi dau perfect seama că restul programului dumitale de guvernare nu poate fi animat decît de acelaşi înalt patriotism!

— Sire, insistă Jugănaru, poate ar fi bine să ştiţi cele ce ne propunem în politica externă!

— Ai dreptate! recunoscu regele. Politica externă este o problemă extrem de delicată şi merită toată atenţia. Spune!

— In raporturile cu celelalte state, citi Jugănaru, se va urmări în primul rînd consolidarea hotarelor ţării prin strîngerea legăturilor cu aliaţii, prin urmărirea aceloraşi ţeluri de pace, întemeiată pe respectul tratatelor în cadrul Societăţii Naţiunilor şi a securităţii colective, prin menţinerea de raporturi de bună şi sinceră vecinătate cu statele înconjurătoare şi prin strîngerea relaţiunilor cu toate celelalte state de care ne leagă interesele noastre economice, *fără a ne amesteca în disputele ideologice dintre ele.*

— Splendid! făcu regele. Fără a ne amesteca în disputele ideologice dintre ele!... Noi avem grijile şi nevoile noastre! De ce să ne mai amestecăm în disputele ideologice ale altora? Ei se ceartă, ei se împacă... treaba lor! Este, cu punct -şi cu virgulă, convingerea mea. Incă o dată, sînt încîntat că am găsit în dumneata un om cu care mă înţeleg atît de bine! Mai e ceva?

— Nimic, sire!

— N-ai de pus nici o condiţie?

— Nici una, sire!

— Nici eu! zise regele. Deşi, de fapt aş avea... Precum ţi-am spus, vreau un guvern naţional-ţărănist tare. Dar, ca să fie tare cu adevărat, mi-ar place să-i văd din nou pe toţi naţional-ţărăniştii adunaţi sub acelaşi drapel naţional-ţărănist. Sînt?

— Evident că sînt, sire!

— Nu lipseşte nimeni?

— Nimeni, sire!

— De pildă, Crai-Voievod...

Jugănaru păli. Regele vrea să i-l impună pe Crai-

Voievod. Pe Crai-Voievod cu care nimeni din partid nu mai vrea să aibă de-a face!

— Nu înţeleg, sire! zise, cu glas stins, Jugănaru.

— De ce? întrebă regele, mirat. Nu văd întrucît ar fi nefiresc ca naţional-ţărăniştii să colaboreze cu naţional-ţărăniştii! Nu intră în vederile dumitale? Nu sînt copiii aceluiaşi partid? Chemaţi-l pe Crai-Voievod cu frontul lui romînesc, daţi-vă mîna şi lucraţi împreună.

— Dar Crai-Voievod are un program al lui!

— Parcă dumneavoastră n-aveţi?

— Sînt incompatibile, sire!

— Ajustaţi-le!

— Nu există nici un mijloc de înţelegere!

Regele se ridică:

— Trebuie să fie! Crai-Voievod este absolut indispensabil unei guvernări naţional-ţărăniste!

— Indispensabil?

— Aşa cum se aude, domnule Jugănaru: in-dis-pen-sa-bil!

Jugănaru nu mai avea nevoie de nici o lămurire în plus: regele se ţine de farse, cu constituţia în mînă. Nici gînd n-are să-i dea sarcina de a alcătui noul guvern. L-a chemat ca să-şi bată din nou joc de el! Asta, după ce i-a făcut atîtea servicii nu numai cînd a fost la putere, dar şi în toţi anii aceştia de opoziţie şi după ce şi-a împins devotamentul pînă acolo încît a acceptat să defileze de 10 mai în pelerină de cavaler, ca să se strice lumea de rîs pe socoteala lui! Şi acuma, uite recunoştinţă! Recunoştinţa lui Carol II, regele ţăranilor!... Dar toate-şi au un sfîrşit. De data aceasta, gluma regelui Carol va fi pedepsită. Preşedinţia partidului naţional-ţărănist trebuie să treacă, efectiv, în mîna lu Dacu! Partidul naţional-ţărănist trebuie să fie de aci înainte intransigent! Să-l vedem atunci pe regele ţăranilor ce va mai spune!

Încovoiat, cu ochii în jos, cu obrajii aprinşi parcă ar fi fost pălmuiţi, Jugănaru îşi smulse, penibil, cuvintele din gură:

— Sire, daţi-mi voie ca înainte de a răspunde, să raportez comitetului meu executiv!

— De acord! Dar repede!... Țara nu poate sta fără un guvern!

Intr-o cameră de alături, Trișcă, fost pînă aseară prim ministru al țării, aștepta să-i vină rîndul la consultație. Ca să-i treacă vremea, citea rapoartele primite de la Belciug cu privire la activitatea acelui „Verein der Auslandsdeutschen" sau „Asociația germanilor din străinătate", care a început să facă mare agitație, mai cu seamă în Ardeal, în jurul asupririlor la care ar fi supusă minoritatea germană din Romînia. „Asociația" susținea că germanii din Romînia nu sînt lăsați să se cultive în limba lor maternă și că sînt lipsiți de orice publicație germană. Prin aceasta Romînia calcă tratatul minorităților. Indignarea „Asociației" il îmboldi pe Trișcă să întindă, rîzînd, hirtia, lui Traian Săpunaru, care-și aștepta și el rîndul:

— Citește!... Cică am călca tratatul minorităților! Noi îl călcăm și Hitler îi ia apărarea!

Traian Săpunaru citi și-i răspunse lui Trișcă, mirat:

— Și ce ai vrea, domnule Trișcă? Să polemizezi cu un Hitler pe chestia minorităților?

Trișcă voi să-l asigure pe Traian că nici nu se gîndește să polemizeze cu Hitler, dar un valet deschise ușa:

— Domnul Trișcă!

Regele îl aștepta nerăbdător:

— Trișcă, Dumnezeu mi-e martor că m-am pus în regulă cu constituția! Am stat de vorbă și cu Jugănaru... Așa că te-aș ruga să fii atît de bun și să-ți refaci guvernul îndată!...

— Cu alegeri?

— Cu alegeri! Cum cere constituția!

— Sire, după constituție, sîntem tari! 88% din scaune vor fi ale noastre!

— Așa să-ți ajute Dumnezeu!

*

Incepuse să-și facă toaleta de pe la patru după amiază și la șapte încă nu isprăvise. Dulapul era deșertat și costumele se lăfăiau pe divan, pe scrin, pe

masă. Colecția de cravate era aruncată, claie peste grămadă, pe jos. Zeci de perechi de pantofi, făceau munte lîngă radiator. Cămășile împodobeau toate fotoliile și taburetele. Totuși, omul nu se putea hotărî. Pipăia, se îmbrăca, se uita în oglindă — dar astăzi, nici oglinda nu era destul de încăpătoare să-l poată cuprinde. Se apropia, se îndepărta, se întorcea pe dreapta, se întorcea pe stînga... Un adevărat chin! Dar nu s-ar fi putut spune că chinul l-ar fi obosit, pentru că, după ce se văzu îmbrăcat, își mai turnă și parfum. Un pic pe batistă... un pic pe mustață.. cîte un pic în ambele palme... astfel că, omul, după ce-și aranjase o ținută amețitoare, începu să și miroase în chip convenabil de amețitor.

Dar de ce ținea să fie el atît de bine îmbrăcat și bine parfumat? Făcea vreo meserie care-i cerea parfum și eleganță? După gulerul lui țeapăn și înalt, care-i dădea un aer de severitate rigidă, nu s-ar fi putut spune! Se ducea poate la vreo vedere? Posibil, deși vîrsta pe care i-o trăda fața făcea puțin probabilă această eventualitate. Atunci avea un rendez-vous cu vreo femeie?... Rendez-vous cu o femeie? Pentru cei care nu știau cine e personajul, prezumția își avea un temei. Cei care-l cunoșteau, însă, ar fi rîs. Rendez-vous cu o femeie?... Cine? Ăsta? Păi ăsta-i doar Dacu!... Dacu, fostul și de cîteva zile noul președinte al partidului național-țărănist. Dacu intransigentul, pe care național-țărăniștii, în mînia lor oarbă, l-au pus iar în fruntea partidului, pentru ca regele să știe că au devenit și ei intransigenți ireductibili și adepți înverșunați ai politicii de șah la rege!...

Dar ce era costumul acesta elegant și parfumul cu care s-a stropit președintele național-țărăniștilor?

Costumul și parfumul intrau în planul de acțiune a partidului contra lui Carol, care trebuie silit să reintre în limitele permise de constituție. Rendez-vous avea Dacu! Dar nu cu o femeie, ci cu un bărbat! Cu Aureliu Cziucziewicz, conducător de fapt, deși neoficial, al partidului „Totul pentru țară". Amîndoi bărbații de stat își dăduseră întîlnire spre a stabili condițiile unui cartel electoral. Pentru *această* întîlnire

și-a ales șeful partidului național-țărănist cu atîta pedanterie costumul. Dar nu ca să facă o impresie bună asupra lui Aureliu, pe care-l cunoștea mai de mult și cu care în decursul ultimilor ani avusese nenumărate întrevederi. Ci, ca regele să afle că pentru Dacu, o întîlnire, în aceste împrejurări grele, cu Aureliu Cziucziewicz, este o sărbătoare — care, prin consecințele ei asupra evoluției dictaturii regale, se va înscrie printre marile sărbători naționale... Toate forțele și toate energiile trebuie concentrate împotriva dictaturii regale. Cu regele și cu monarhia, Dacu n-avea nimic:

— Trebuie să știți, zicea el, că nimeni în țara aceasta nu este mai atașat ca mine sistemului monarhic constituțional. Sînt foarte puțini care să cunoască și să aprecieze ca mine imensele calități ale suveranului. Îl iubesc din tot sufletul. Casa mea e plină cu portrete de-ale maiestății sale Carol II... *Atît rău cît doresc maiestății sale regelui Carol II, tot atît să-mi dea mie și membrilor familiei mele, bunul Dumnezeu!*

Ceea ce combătea Dacu era numai dictatura regală.

— Eu sînt democrat, proclama Dacu, adică sînt de părere că toate drepturile vin de la popor și trebuie îndeplinite de popor. La noi, însă, cine e democrat, e declarat bolșevic și comunist. Eu sînt democrat convins, dar sînt contra bolșevicilor. Eu am luptat contra comunismului și o dată, în Ardeal, numai într-o singură zi, am arestat șase sute de comuniști. Adversarii noștri susțin că eu și Jugănaru am fi bolșevici. Dar noi sîntem pentru o democrație națională, sau, cum bine a definit-o Jugănaru, pentru o democrație corijată. Masele nu judecă. Masele simt. Cred că pornind de la acest adevăr, vom putea stîrni un curent pentru democrația corijată. Astăzi stăpînesc curentele. Ele decid. Curente se nasc din anumite sentimente și anumite necesități materiale. Dar necesitățile acestea reale, au mai puțină importanță decît partea sentimentală. Avem două exemple: Mussolini a devenit stăpînul Italiei și Hitler a devenit stăpînul Germaniei, exploatînd această parte sentimentală. Hitler în Germania și Mussolini în Italia, prin voința lor nestrămutată, au reușit să trezească conștiința națiunilor respective,

ajungînd la realizări invidiate de întreaga omenire. Domnul Adolf Hitler în Germania, prin felul cum a știut să-și impună voința dîrză, nu numai că și-a salvat țara de anumite curente care de care mai periculoase, dar a reușit să concentreze asupră-și atenția lumii. Faptele lor le justifică azi cu prisosință existența și noi, ca spectatori obiectivi, trebuie să-i admirăm... Mai mult : sînt de părere că și poporul nostru romîn trebuie să facă la fel. Nu trebuie să cultivăm numai exigențele materiale, ci să apelăm și la demnitatea națională, ca poporul să nu sufere o umilință națională sau cetățenească. Asta se cheamă democrație corijată. Cînd este democrație, viața de stat poate fi controlată de oricare cetățean. Pe cînd dacă este dictatură, se adună cinci-șase oameni, de obicei venetici, despre care nu știi de unde au venit — cum e la noi, unde nu contează națiunea, ci o camarilă condusă de o femeie străină de neam. Această femeie este apărată cu toate mijloacele statului. Este de datoria noastră să ne adunăm într-o falangă pentru a doborî aceste stări de lucruri, care în alte părți au dus țările la prăpăd.

Spre a combate dictatura aceasta a veneticilor, Dacu vroia o alianță cu Aureliu Cziucziewicz și pentru încheierea acestei alianțe se întîlniră : el, în costumul lui confecționat de vechea croitorie a aristocrației național-țărăniste Șmilovici &Șmilovici și Aureliu, în costum național.

Discuția istorică începu cu declarația lui Dacu :

— Domnule Cziucziewicz, am putut constata, după atîta vreme de cînd te cunosc, că ai calități care se găsesc rar în viața noastră politică și la conducătorii noștri politici : ești un om sincer în acțiune, onest, consecvent și tenace. Vrei să luptăm amîndoi împotriva regelui, în alegeri ?

— Domnule Dacu, și eu am putut constata că ești un om sincer în acțiune, onest, consecvent și tenace. De ce, dar, n-am lupta amîndoi împotriva regelui, în alegeri ?

— Deci, luptăm ?

— Luptăm !

— Dacă-i aşa, să vedem pe baza cărui program! făcu Dacu.

— Aşa e! zise Aureliu. Pe baza cărui program!

— Să începem! făcu Dacu. Mai întîi politica externă. Eu sînt alături de marile democraţii ale occidentului, sînt alături de Mica Inţelegere şi de înţelegerea balcanică şi sînt ataşat faţă de Societatea Naţiunilor.

— Ba eu, replică Aureliu, sînt contra marilor democraţii ale Apusului, sînt contra Micii Inţelegeri, sînt contra înţelegerii balcanice şi nu am nici un ataşament pentru Societatea Naţiunilor în care nu cred!

— Atunci e perfect! exultă Dacu. Văd că ne înţelegem de minune...

— Păi sigur că ne înţelegem! recunoscu Aureliu.

— Mai departe! continuă Dacu, încurajat. In programul meu cer ca Romînia să nu provoace Germania şi să nu aibă o atitudine ostilă faţă de Italia şi Rusia.

— Ba nu, domnule Dacu! Ce-i aia: Romînia să nu provoace Germania şi să nu aibă o atitudine ostilă faţă de Italia? Eu sînt categoric pentru o politică externă făţişă şi activă alături de Berlin şi de Roma — şi împotriva Rusiei. In patruzeci şi opt de ore după biruinţa mişcării legionare, Romînia va avea o alianţă cu Germania şi Italia.

— Admirabil! strigă Dacu entuziasmat dincolo de limitele obişnuite ale temperamentului său. Văd că ne înţelegem bine şi aici.

— Păi sigur că ne înţelegem!

— Apoi, domnule Aureliu, eu sînt împotriva revizuirii tratatelor!

— Chestia cu revizuirea tratatelor este o invenţie jidănească! zise Aureliu. Mişcarea mea n-a auzit încă pînă acum să se fi revizuit tratatele! Despre ceea ce nu este, nu se poate vorbi. Aşadar, eu nu sînt nici pentru, nici contra!...

— Bun! făcu Dacu, care era atît de încălzit, încît simţi nevoia să-şi dea cu pămătuful pe nas. Văd că ne înţelegem din ce în ce mai bine!

— Păi sigur că ne înţelegem!

— Eu, domnule Aureliu, sînt pentru democraţie şi contra dictaturii!

— Şi eu, domnule Dacu, sînt contra democrației și pentru un regim de dictatură legionară.

— Atunci e cît se poate de bine, domnule Aureliu! făcu Dacu, întinerit. Înțelegerea o putem semna de pe acum, mai ales că, după opinia mea, singurul partid care ar putea salva țara de desfrîu și corupție este partidul meu, național-țărănist. Țara, de altfel, este cu mine. Toată țara este cu mine!

— Nici nu încape discuție că putem semna cartelul imediat. Înțelegerea dintre noi este deplină, mai ales că, după opinia mea, singurul partid care ar putea salva țara de desfrîu și de corupție este partidul meu legionar. Țara, de altfel, este cu mine. Toată țara este cu mine!

Semnară pactul electoral și se despărțiră, amîndoi tulburați.

— Domnule Aureliu, zise Dacu, strîng mîna singurului om politic sincer în acțiune, onest, consecvent și tenace, din toată țara romînească.

— Domnule Dacu, făcu la rîndul său Aureliu, strîng mîna singurului om politic sincer în acțiune, onest, consecvent și tenace, din toată țara romînească.

În seara aceea, Dacu nu se culcă pînă nu dădu țării explicații de ce a făcut cartel cu legionarii:

— Pentru că dorim să asigurăm curățenia alegerilor, care ar trebui să însemne și să fie o mare sărbătoare, iar nu un prilej de corupție și umilire sufletească a cetățenilor. Noi sîntem democrați, noi apărăm democrația. Dorim să salvăm țara de pericolul dictaturii care o amenință.

*

În ziua alegerilor, Carol urmări cu încordare operațiile. De o parte lupta partidul național-țărănist, în cartel cu liberalii lui George și cu legionarii — iar de alta, liberalii de la guvern în cartel cu Crai-Voievod. Celelalte douăzeci și ceva de partide prezentau un interes mult mai mic, pentru că șansele lor în alegeri erau aproape inexistente. În general, era liniște. Lucrul păru foarte ciudat regelui care-l întrebă pe Trișcă la telefon:

— Ce-i liniştea asta?
— Sire, opoziţia se teme... şi se ţine prudentă!
— Totuşi, nu cumva este prea multă linişte?
— Nu, sire! Este atîta cît trebuie.
Intre rapoartele telefonice pe care le primea, Carol îşi făcu munca cea de toate zilele: citea şi semna hîrtii, făcea declaraţii şi consolida restauraţia. Azi, o consolida cu Beliotis. Afacerile lui Beliotis erau în plină prosperitate. Firma engleză Wickers-Armstrong, unde mare acţionar era Schnitt, a încheiat o convenţie cu firma cehoslovacă Skoda: Wickers se retrage de la uzinele Reşiţa, conduse de Schnitt, şi cedează locul uzinelor Skoda. Skoda, în legături de afaceri cu Beliotis, deschide un cîmp larg lui Beliotis la Reşiţa. Beliotis, prins de vîrtejul imaginaţiei şi spiritului său de iniţiativă, a venit azi la rege să propună o nouă afacere: o uzină de tunuri la Zărneşti, lîngă Braşov.
— Imi trebuie un miliard trei sute de milioane, sire!
Carol avea pentru Beliotis o afecţiune care creştea ori de cîte ori acesta venea să-i propună ceva care ar putea contribui la alinarea suferinţelor neamului: un miliard trei sute de milioane! Asta înseamnă... Carol îşi făcu calculul mintal, cu rapiditatea omului obişnuit să privească viaţa prin prisma procentelor, şi afacerea i se păru oarecum acceptabilă:
— Dragă Beliotis, voi căuta să fac tot ce pot, ca să nu las ţara fără o fabrică de tunuri. Dar să ştii că nu-mi place de loc ce mi se spune în chestia tratamentului pe care-l aplici muncitorilor din uzinele dumitale, aşa că mă gîndesc dacă nu fac cumva o greşeală dîndu-ti voie să deschizi încă o fabrică.
Beliotis era obişnuit cu trucul: grija regelui pentru muncitorii lui îl va costa încă un 10%. Totuşi, luptă să mai rupă ceva din plusul acesta:
— Sire, dar muncitorii mei sînt foarte bine trataţi. Au tot ce le trebuie!... Au...
— Un moment, Beliotis, un moment!... Uite aici cîte memorii ai primit tu de la ei... şi uite aici cîte plîngeri a primit ministerul. Nu-i laşi să se organizeze în sindicate, le dai salarii că abia au cu ce-şi ţine sufletul, îi sileşti să lucreze cîte zece-douăsprezece ore

pe zi, îi denunți că ar fi bolșevici, îi concediezi fără nici un motiv... Nu se poate, dragă Beliotis ! Noi trăim într-o țară democratică, avem constituție, avem legi, avem o justiție, trebuie să avem și nițică omenie !... Ce ? Vrei să-i faci bolșevici ?

— Sire, că ei sînt nemulțumiți, asta nu-i nici o dovadă ! Doar n-or fi vrînd să împart averea cu ei !...

— Nu se știe, nu se știe ! zise Carol cu ochii în gol. Nu vezi și dumneata ce se petrece pe lume ? Mergem cu toții spre bolșevism !

Beliotis se dădu bătut : regele era neînduplecat. Nu vroia să facă nici cea mai mică reducere.

— Bine, sire, voi încerca să-i liniștesc !...

— Nu *încerca* să-i liniștești, ci liniștește-i !

Rămas singur, regele citi cu interes comentariile presei franceze în jurul vizitei pe care Delbos, ministrul de externe al Franței, o făcuse în urmă cu o săptămînă, la București. Gazetele franceze erau entuziasmate de primirea făcută lui Delbos de către lumea politică romînească și în special de către regele Carol II. De ambele părți, au curs cuvinte istorice. Noi și Franța... Franța și noi... Surori latine... Sora noastră mai mare Franța... Sora noastră mai mică Romînia... Bucureștii, un mic Paris al orientului... Parisul un mare București al occidentului... și așa mai departe.

La banchetul de adio, Delbos a găsit ceva nou :

— Romînia este o prelungire a Franței !

Dar nici regele nu i-a rămas dator.

— Franța, a zis el, este o prelungire a Romîniei !

Și Delbos a plecat din țară, grăbit să transmită Franței rezultatele muncii lui diplomatice din Romînia. Erau strălucite. Regele i-a dat absolut toate asigurările posibile că orice s-ar întîmpla, Romînia va continua să rămînă alături de Franța.

In toiul lecturii, Mateescu aduse regelui o telegramă din Maglavit : nevasta lui Petrache Lupu a născut un băiat.

— Bun ! zise el lui Mateescu. Trimite-i o telegramă nerodului ! Vreau ca băiatul lui să se numească Mihai ! Și puneți-i la ușă, în loc de zece jandarmi, douăzeci... Și-un telefon !

Mateescu rîse:

— Un telefon?

Carol îi răspunse foarte serios:

— Nu rîde!... îi trebuie!... Poate-l cheamă moşu la telefon!

Mateescu nu mai rîse.

Arghir sosi la palat să protesteze că nimeni nu votează cu el.

— Sire, e o barbarie! De vină-i Trişcă! Cum se poate, sire? Eu...

— Domnule profesor, îi zise regele, aicea-i chestie de cifre! Lasă cifrele pe seama celor care se pricep!

Cuvintele regale îl liniştiră pe deplin pe Arghir care vorbi, deodată calm:

— Sire! Ţi-am adus o veste mare! Facultatea de litere a acordat măriei tale titlul de „doctor honoris causa" pentru merite oratorice...

— Mulţumesc, domnule profesor!

— Nu, sire! Aici trebuie să mărturisesc că n-am avut noroc. Ideea aceasta genială s-a nimerit s-o aibă un idiot!

— Care?

— Drăgan!

— Ce vorbeşti?

— Regret din inimă, sire! Şi-l invidiez! In schimb, te-am propus la facultatea de istorie, ca „doctor honoris causa" în ştiinţele istorice!

— N-am s-o uit niciodată, domnule profesor!... Şi pe la Paris ce se aude?

Arghir, care se întorsese cu o zi înainte de alegeri de la Paris, răspunse:

— Le-am vorbit, sire, tare şi fără înconjur. Rusia rămîne Rusia. De aceea, noi nu trebuie să facem nici o alianţă cu ea. Şi dacă Franţa încearcă să ne-o impună, rupem cu ea. Nouă ne trebuie relaţii directe cu Anglia, care va mai avea, timp de cîteva decenii, un rol hotărîtor în lume.

— Dar Franţa ne înarmează! zise regele, prevenitor. Englezii ne-ar înarma?

— Poate!

— Aş fi curios s-o văd!

Conversația fu întreruptă de telefon.

— Allo! strigă Carol. Cine e? A, Vancea!... Da!... Cît, cîît?... Cum? Numai atîta?... Și ei?... Da!... Și...? Cuuum?... N-am auzit bine!... Vorbește mai tare!... Nemaipomenit!... Dezastru complet, prin urmare!...

Tonul și ochii regelui reflectau o satisfacție atît de intensă, încît Arghir ardea să afle și el ce vești bune îi dă Vancea lui Carol.

— Dezastrul cui, sire? îl întrebă el pe rege, cum îl văzu că pune telefonul în furcă.

— Al guvernului!

— Al guvernului? făcu alarmat, Arghir. O fi vreo greșeală.

— Nici o greșeală! răspunse regele, senin, dacă nu vesel. Trișcă n-a întrunit nici măcar cele 40% reglementare. Abia a atins 37,5%.

— Dar e ceva de necrezut, sire! De cînd e țara asta țară romînească și de cînd sînt alegeri la noi, nu s-a mai pomenit ca un guvern să nu întrunească majoritatea de voturi care-i trebuie.

— Totuși, uite!... Liberalii n-au întrunit!

Arghir, însă, nu părea prea dezolat.

— Nu-i nimic! încercă el să-l consoleze pe rege. Dacă n-au întrunit, vor întruni. Pînă mîine dimineață mai e timp... Tot nu știe nimeni!...

Regele se încruntă:

— Dar știu eu!

Nu vorbise răstit, totuși destul de apăsat ca să-l facă pe Arghir să priceapă că mai presus de toate există un Dumnezeu și o constituție.

— Sire, făcu Arghir cu capul și mai aplecat pe umăr, n-am crezut nimic rău!

Regele își reluă îndată aerul binevoitor de mai înainte:

— Domnule profesor, aș fi cel din urmă să-ți atribui vreo intenție rea. Cred, însă, că tocmai dumneata, mai mult decît oricare altul, trebuie să știi că în țara romînească alegerile sînt libere și că votul e sfînt. Liberalii au pierdut, pentru că așa a vrut țara. Țara îi trîntește... numai țara... Țara nu-i vrea! Cu 37,5% liberalii nu pot avea pretenția să guverneze.

Arghir își încleștă degetele pe servietă :
— Sire, prin urmare îi înlăturați pe liberali !
— Iți repet, domnule profesor : nu eu, ci țara !
— Și-i înlocuiți... cu cine ?
— Cu Cață și Traian Săpunaru !
Un sughiț, greu reprimat în gîtlej, umplu de lacrimi ochii ilustrului profesor :
— Dar ei... cîte voturi au căpătat ?
— 9% !...
Numai nemărginita lui dragoste pentru acest rege tînăr și vesel — poate astăzi mai vesel decît ar fi de cuviință — îl ajută pe Arghir să-și înăbușe, decent, amărăciunea. Deșertat de orice vlagă și de orice ambiție, Arghir se ridică, și abia mai avînd puterea să se încline în fața regelui, îi zise, trist și respectuos :
— Să dea Dumnezeu să fie bine !

*

Cînd domnul profesor Cață Coroiatu, vicepreședinte al noului guvern și ministru de stat fără portofoliu, intră în sala de ședințe a consiliului, toți ceilalți miniștri mai mici se înșirară pe două fronturi și-l salutară cu salutul roman național-creștin :
— Izbîndă !
De două zile de cînd a venit la putere, Cață numai asta aude :
— Izbîndă !
Toți îi strigă :
— Izbîndă !
Pînă și tinichigiul Goldman, vechiul lui prieten tinichigiul Goldman, și rabinul Șapira, marele lui învățător întru cele ebraice, și Finkelștein, furnizorul lui de mobile, și Leibovici și Șmilovici și Herșcovici, chiriașii lui din imobilul de pe strada Ștefan cel Mare, i-au strigat ieri, la Iași, emoționați :
— Ghivolt ! Izbîndă !
Ai dracului harhări ! In toate se bagă ! Pînă și în triumful lui ! Ce șmecherie o mai fi punînd ei la cale cu Cahalul lor, dracu știe !... Dar acu n-are timp de ei. Acu trebuie să se bucure cît poate de acest mare

moment național! Cincizeci de ani de luptă!... Cîtă răbdare, cîte jertfe, cîtă energie și inteligență cheltuite in acești cincizeci de ani, pînă a învins! Dar încă o dată s-a dovedit că nu-i nimeni profet în țara lui. Mai întîi ideile lui au învins în Germania, prin apostolul său, Hitler — și numai după cinci ani, țara i-a spus: Ai dreptate! Dacă ideile tale au putut salva de la pieire poporul german, cu atît mai ușor ar putea să mă salveze pe mine! Izbîndă!... Și izbînda a venit! Și încă ce izbîndă! Numai ce a fost ieri la Iași!... Cu tot viscolul, mii de creștini adevărați au venit să-l salute pe mîntuitorul lor, Cață! A fost ceva măreț! S-au speriat toți jidanii! Rapidul, din ordin, a venit cu întîrziere, ca să scoată sufletul celor care se înghesuiau pe peron. Apoi, cînd s-a apropiat de gară, trenul a început mai mult să se tîrîie și locomotiva să pufăie a lene, ca și cum ar fi spus:

— Răbdați, răbdați, pînă o să-l vedeți pe mîntuitorul vostru, pentru că și el a răbdat destul!

Apoi, deodată s-au aprins două sute de făclii și au izbucnit uralele:

— Izbîndă! Ura! Trăiască Cață al nostru!...

Nu s-a strigat „jos jidanii". Consemnul a fost sever: să nu se spurce această zi mare, cu cea mai mică aluzie la jidani, în numele cărora a venit la putere. Cață, din tren, lăcrima. Dar și mai mare a fost bucuria lui, cînd s-a dat jos din tren și s-a văzut între batalioanele lui de asalt. Ce mulți sînt, doamne! Și ce disciplinați...

— Tase, îi șopti el fiului său, de unde atîția lăncieri... și cum de știu să stea în front atît de frumos!

— Papă, i-a răspuns Tase, din ordinul regelui, comandantul regimentului 13 mi-a împrumutat soldați... Uniforme am avut!

Mîndru, Cață și-a trecut batalioanele de asalt în revistă, apoi le-a vorbit:

— Toată lumea să aibă încredere în partidul național-creștin de sub conducerea...

Cață se înecă — pesemne de la fumul de țigară al unui șef lăncier, sau din pricina vîntului — dar se liniști, și continuă:

— ...de sub conducerea lui Traian Săpunaru, căci vom merge pe calea cea dreaptă. Situația țării e critică. Dar cît timp...

Se înecă iar Cață din pricina fumului sau vîntului, dar fu peste puterile lui și strigă iute:

— ...cît timp *eu*... eu voi sta unde sînt, voi realiza programul *meu*...

Acasă, își regăsi optimismul, cînd doamna Coroiatu îl îmbrățișă și-i spuse cu glas tremurat:

— Alecule, nu-mi pare rău de loc că m-am măritat cu tine! Să fii soție de vicepreședinte de consiliu de miniștri și mamă de ministru, face să aștepți și o mie de ani!

— Izbîndă! i-a răspuns Cață, după care s-a dus, chipurile, să se spele, dar de fapt să-și ascundă lacrimile de necaz și rușine, că, după cincizeci de ani de luptă, el nu-i decît vicepreședinte al programului *său* — în timp ce președinte este un pungaș ca Traian Săpunaru, o lichea ca Traian Săpunaru, un jidovit ca Traian Săpunaru... Uite-l că a venit și tîlharul de Traian Săpunaru!

Indată după Cață, intră în sala consiliului de miniștri și Traian Săpunaru. De cînd a fost numit prim ministru, Săpunaru nu mai trăia: visa!... Atît de mult îl amețise izbînda, încît nici astăzi, după două zile, dacă cineva l-ar fi somat, cu revolverul la ureche, să-i spună din cine se compune lista miniștrilor pe care i-a înmînat-o regele în momentul în care l-a însărcinat să formeze guvernul, n-ar fi putut da nici un răspuns. Numai un nume — unul singur — îi rămăsese agățat de memorie, pentru că era singurul care-i tulbura bucuria: Robert Cernescu. Ce caută în guvern acest Robert Cernescu, vechi național-țărănist, fost mîna dreaptă a lui Jugănaru, cel mai colțos adversar al partidului liberal, nu putea pricepe Traian Săpunaru. Regele nu l-a informat, el nu i-a cerut-o — și lucrurile au rămas nelămurite. De aceea și spunea, în dreapta și în stînga, oamenilor lui de partid:

— N-am de dat nici o explicaţie. Din înalt ordin! Cernescu este Cernescu!... Respect şi atenţie! Din înalt ordin!

— Dar generalul Antonescu? Ce caută unul ca ăsta printre noi? Nu-l ştie vodă că-i un simpatizant al lui Aurică?

Intrebarea îşi căpătase răspunsul chiar de la rege:

— Traiane! Ţi-l dau pe Antonescu la ministerul de război, ca un cadou! Sînt mulţumit că am putut să-l smulg din braţele legionarilor. Poartă-te bine cu el!

Traian Săpunaru era un om prea bine crescut să mai pretindă regelui său şi alte explicaţii. De altfel, ar fi fost de prisos, deoarece pe Traian componenţa guvernului îl interesa prea puţin. Pe el, fire dinamică, îl preocupau faptele. Acţiunea! Iuţeala în hotărîre şi aplicare!...

Salută neglijent pe ceilalţi miniştri care-l primiră cu salut roman şi urale şi se îndreptă iute spre scaunul lui, se aşeză iute, se uită iute la ceasornic, îl băgă iute în buzunar — îşi ridică iute ochii, dar îşi aminti iute că regele încă n-a sosit — şi se muie dintr-o dată. N-avea ce face! Şi începu să se uite ceva mai încetişor împrejur, să vadă cam din cine se compune guvernul pe care-l prezidează. A! Caţă!... Caraghiosul ăsta bătrîn i-a ieşit cu totul din minte!... Şi ăsta, cine-i? Parcă e Tase!... Exact!... Tase beţivul, feciorul lui Caţă!... Ministru al muncii!... Bun ministru!... Va munci pe la toate circiumile din ţară, fără parale! Şi celălalt!... Gogu Elefterie!... A intrat şi caricatura asta în guvern. La ce? La justiţie? Dar parcă se lăuda Stănescu că vine la justiţie! Atunci, cum?

Curios, îi făcu semn lui Gogu Elefterie să se apropie:

— La ce ai fost numit, dragă? La justiţie?

— Nu! La externe!

Traian Săpunaru se linişti! La externe, da! Aşa se explică! Pentru că pe Stănescu îl cunoaşte de mult! Ştie că nu este un lăudăros...

Pînă aici putură să meargă investigaţiile lui Traian Săpunaru asupra identităţii miniştrilor săi, pentru

că în ușă apăru regele. In saluturi romane și urale prelungi, regele fu condus de întreg guvernul pînă la scaun. Grav, regele se așeză în capul mesei și dădu cuvîntul lui Traian Săpunaru :

— Domnul prim ministru ne va face raportul asupra situației din ultimele două zile.

Primul ministru începu :

— Sire, domnilor miniștri, n-am obiceiul să-mi pierd vremea cu cuvinte inutile. Acuma nu se mai cer vorbe, ci fapte. Vă voi comunica, deci, domnilor, ce a făcut guvernul în aceste două zile. Încep !... Am suprimat ziarul *Democratul romîn*, care otrăvea conștiința romînă și creștină a neamului... Am anulat o sută douăzeci de permise de liberă circulație pe C.F.R. unui număr de o sută douăzeci de jidani, zîși gazetari și in felul acesta am realizat pentru buget un beneficiu material important și am dat poporului un sentiment de siguranță morală. Am pus în studiu grabnica rezolvare a problemei comisiilor pe care guvernul va trebui să le numească la întreprinderile străine. Am pus în studiu revizuirea cetățeniilor. Am pus în studiu romînizarea întreprinderilor. Am pus în studiu ieftinirea sării. Am pus în studiu ieftinirea gazului. Am pus în studiu ieftinirea motorinei. Am pus în studiu ieftinirea zahărului. Am pus în studiu ieftinirea sticlei.. Am pus în studiu ieftinirea pielei. Am pus în studiu repararea șoselelor. Am pus în studiu anularea pedepselor date pentru toate delictele silvice. Am pus în studiu înlesnirea fabricării țuicii. Am pus în studiu...

O jumătate de oră i-a trebuit primului ministru ca să poată epuiza bilanțul a tot ce a făcut guvernul numai în primele lui patruzeci și opt de ore de existență. Miniștrii se uitau unul la altul și se minunau și ei cît de dinamici au putut fi ei sub conducerea lui Traian Săpunaru.

După ce isprăvi cu realizările, Traian Săpunaru își ridică glasul și încheie, patetic, cu un ochi spre Dumnezeu și cu unul la rege :

— Clipa e solemnă pentru mine. Nu mă socotesc biruitor. Sînt cel mai hărțuit om din Romînia, dar

voi rămîne în picioare, neclintit şi ferm, drept şi fără şovăire, susţinut de o mare elevaţie morală la postul meu, fiindcă Dumnezeu, prin rostul regelui Carol al II-lea, a vrut ca eu să pun mîna pe inima acestui popor, să-i ridic greutăţile de pe piept şi să-i uşurez respiraţia.

La ultima frază, pe rege îl apucă o asemenea mîncărime, încît începu să se scarpine cu frenezie, fără să-i pese prea mult că se află în consiliu. Toţi miniştri, zguduiţi de lacrimile care-i curgeau şiroaie din ochi, săriră la regele lor, cu respect, dragoste şi solicitudine:

— Sire, vă putem ajuta cu ceva?

*

Corespondenţii străini băteau scările palatului într-un dute-vino fără oprire. Regele, amabil şi neobosit, dicta declaraţii şi se bucura cînd vedea că jurnaliştii îi interpretează just gîndurile. Toţi îl întrebau:

— Dictatură?

Regele nu se pripea cu răspunsul. Cugeta cîteva clipe, apoi îşi alegea cuvintele, parcă ar fi fost pus pentru întîia oară în faţa acestei întrebări.

— Nu ştiu ce credeţi prin dictatură. Fiindcă acest cuvînt nu poate avea peste tot unul şi acelaşi înţeles. Intr-o ţară poate însemna ceva şi în altă ţară, altceva. Ca şi democraţia. O aplicare poate avea democraţia la noi şi cu totul altă aplicare poate avea în Anglia, unde condiţiile politice sînt altele.

— Totuşi, faptul că aţi chemat la putere un partid fascist...

— Vă-nşelaţi! Prin aceasta, am făcut un act pur democratic. Este incontestabil că la noi, în Romînia, sentimentul public tinde spre naţionalism. A fost, prin urmare, mai potrivit cu sentimentul public să chem la putere un partid mai naţionalist decît celelalte. In alegerea mea nu m-am călăuzit după ceea ce se va spune în alte părţi, ci numai după nevoile naţionale... Cum poate fi vorba de un regim fascist,

cînd, pentru noile alegeri fixate de guvernul meu pentru începutul lui martie, se pregătesc de pe acum nouăsprezece partide ?

— Dar în politica externă va interveni vreo modificare ?

— Nici o modificare ! S-ar putea cel mult spune că Romînia şi-a dobîndit prieteni noi, fără a micşora importanţa celor vechi. Cred că n-are nici o raţiune să ni se reproşeze simpatiile pentru Mussolini. Sîntem fraţi latini !... Eu personal iubesc Italia şi-l admir pe Mussolini.

— Dar Hitler ? De ce domnul Traian Săpunaru, înainte de a fi numit prim ministru, s-a dus de cîteva ori în audienţă la Hitler ?

— De ce nu ? E foarte normal. Prima datorie a unui om politic este să aibă legături cu toată lumea. Şi apoi, de ce Romînia şi-ar mărgini numărul prieteniilor ei ? Noi cu Germania sîntem în relaţii de prietenie, pentru că între noi şi Germania există un foarte puternic curent de schimburi economice şi la Berlin există multă bunăvoinţă pentru a le aranja cît mai bine. Asta e tot ! Aşadar, din acest punct de vedere nu este nici un motiv de îngrijorare. Iar dacă acţiunile mele iau un caracter oarecum dinamic, asta vă rog s-o atribuiţi faptului că sînt un soldat şi că aparţin familiei Hohenzollern-ilor, care au fost toţi soldaţi. Sînt soldat şi organizator. Şcoli, cultură fizică, sport, sănătate, aceasta-mi place să organizez.

— Şi dacă n-aţi fi rege ?

— Cred că aş fi un bun profesor !

Şi încheia cu fiu-său :

— Fiu-meu e acuma sublocotenent, dar continuă să-şi vadă de liceu. Clasa lui are astăzi şase elevi, care fac parte din toate clasele sociale : unul e fiu de ministru, altul fiu de industriaş, al treilea fiu de ofiţer, al patrulea e fiu de sas, al cincilea e fiu de văduvă şi al şaselea e din Transilvania... Îl pregătesc să fie rege ! E o meserie foarte pasionantă ! Pot să vă spun sincer că mă simt fericit că sînt rege !

Nici Traian Săpunaru nu se simţea mai puţin fericit că era prim ministru. Corespondenţii străini tre-

ceau şi pe la el şi plecau din cabinetul lui mai tineri decît au intrat — ceea ce se resimţea, de altfel, în tot ce trimeteau ziarelor lor. Astfel, presa italiană spunea că guvernul şi-a început viaţa cu acte de energie bărbătească, sub conducerea bărbătească a marelui bărbat de stat Traian Săpunaru. Presa germană spunea că Germania urmăreşte cu simpatie evoluţia bărbătească a Romîniei, sub conducerea bărbătească a eminentului bărbat de stat Traian Săpunaru. Iar presa anglo-franceză spunea că Romînia face paşi bărbăteşti pe linia unei politici de bună înţelegere cu toată lumea, sub conducerea bărbătească a distinsului bărbat de stat Traian Săpunaru, om de un patriotism fără compromis.

Singurul nefericit în toată afacerea aceasta era Caţă Coroiatu, care, cînd citea cele ce spunea presa străină despre preşedintele său de consiliu, se îngălbenea şi făcea spume la gură.

— M-aş fi mirat să fi fost altfel! striga el cît mai piţigăiat cu putinţă, cînd era singur cu feciorul-său Tase. Un jidovit ca el, cum să nu fie bine cu presa jidovită?

•

Primele treizeci de zile de guvernare naţional-creştină fură cheltuite cu mare folos în sărbătorirea triumfului. Erau atît de dese sărbătoririle, încît zilele de sărbătoare luară locul zilelor obişnuite de lucru. Fiecare ministru îl sărbătorea pe altcineva: Caţă pe Traian, Traian pe Caţă, Gogu pe Caţă şi pe Traian, Tase pe Gogu, Gogu pe Tase... De prea multe sărbătoriri, amploiaţii de stat nu mai lucrau, şcolile nu mai funcţionau, trenurile nu mai circulau, impozitele nu se mai încasau, venituri în casa statului nu mai intrau — şi legionarii se bucurau. Favorizaţi de acest regim de banchete, puteau să-şi vadă de propaganda lor, nestingheriţi. Lozinca lor nu mai era: „Omul şi pogonul", ci „Sufletul şi hectarul".

— Ei, domnule Săpunaru! îl luă Arghir, într-o seară, la rost pe Traian Săpunaru, în curtea palatului.

Cam ce i-ar putea împiedica pe adversarii dumitale să-şi ia o lozincă şi mai mărinimoasă? De pildă: „Viaţa şi moşia"!

— Naţia e bolnavă moral! reflectă, trist, Traian.

— Constatarea asta lasă-ne pe noi s-o facem. Dumneata ai fost chemat să guvernezi pentru că eşti grozav. Să te vedem. Aşa că mai slăbeşte-ne cu filozofările astea ieftine şi acţionează!

— Aşa fac, domnule Arghir! Dar n-am destui jandarmi!

— Jandarmi? Cu jandarmi poate oricine. Întrebarea e: ţara!...

— Ţara e cu mine, domnule Arghir!

— Cu 9%?

— Care 9%, domnule Arghir! Asta a fost în opoziţie: 9%!... S-au dus vremurile alea, domnule Arghir! Azi avem 99%!

Arghir nu mai putea scoate o vorbă. Avea dreptate Traian Săpunaru! Înainte de sărbătoriri, în cursul sărbătoririlor, după sărbătoriri, venea lumea la el să i se roage în genunchi s-o primească în partid. S-au mai văzut pînă atunci mari migraţiuni de „fripturişti" şi „aviatori" de la un partid guvernamental concediat, către un partid opoziţionist chemat la putere. A mai trăit însuşi Traian Săpunaru, atît în 1920, ca ministru al artelor în primul guvern Neaţă, cît şi în 1926, ca ministru de interne al celui de-al doilea guvern Neaţă, satisfacţia cu adevărat dumnezeiască de a se putea uita de sus, de pe culmile ameţitoare ale scaunului său ministerial, la toată vermina aceasta dezgustătoare care umple celelalte partide de guvernămînt, la toţi politicienii aceştia untdelemnoşi şi la toţi trepăduşii acestor politicieni, care încă nu şi-au rumegat bine fructul hoţiilor lor de la guvern, cum se tîrau la picioarele lui să-i cerşească onoarea şi bucuria de a-i primi sub acoperişul lui. Şi el, generos, îşi înfrîngea greaţa, uita şi-i primea. Fenomenul, deci, nu-i era străin lui Traian Săpunaru. Dar nimeni n-a mai văzut pînă azi un asemenea iureş. Guvernul stătea pe la restaurante şi închina pahar după pahar în cinstea maiestăţii sale, a lui Traian, a lui Caţă, a lui Tase — şi

partidul creştea, văzînd cu ochii, ca un cozonac gigantic, în cuptorul încins al credinţei naţional-creştine. Liberali, naţional-ţărănişti, conservatori, toţi aveau o singură ţintă: să fie primiţi în partidul lui Traian Săpunaru. Şefi de organizaţii, deputaţi, senatori, ofiţeri superiori, înalţi magistraţi, pavau cu spinarea lor drumul lui Traian Săpunaru:

— Coane Traian, toată viaţa mea am fost cu dumneata. Poţi să mă dai pe uşă afară... că eu tot viu înapoi, să ştii, pentru că numai cu dumneata putem salva ţara!

Nu se lăuda, prin urmare, Traian Săpunaru în deşert. Avea temeiuri puternice să afirme că ţara este cu el şi să fie convins că, în alegerile apropiate, îşi va putea asigura cu uşurinţă cele 40% din voturi. Ce 40%?... 40% e floare la ureche! Va căpăta cel puţin 60%... 70%... 80%... 90%... atît de destrămată şi speriată e opoziţia. Uită-te numai ce se întîmplă la naţional-liberali! De frică să nu i se topească partidul, Dinu Viziru a început să-l implore pe George Viziru să se împace cu el. Şi George, scîrbit de felul neconstituţional cum regele a rezolvat criza politică, a acceptat, bineînţeles cu pretenţia la un anumit număr de scaune în viitorul parlament. Unchiul, ca să-şi satisfacă nepotul, a sacrificat vechi şi devotaţi liberali, care, supăraţi foc, au hotărît să treacă, toţi, cu arme şi bagaje, la Traian Săpunaru. Aşa că, naţional-liberalii, în loc să se reîntregească prin înapoierea lui George în partid, mai rău s-au fărîmiţat...

La fel şi cu naţional-ţărăniştii. Intransigenţii dezertează cu duiumul. Degeaba le strigă Dacu şi Jugănaru:

— Staţi, măi oameni buni, pentru că ce căutaţi la Traian Săpunaru găsiţi şi la noi! Nici noi nu sîntem filosemiţi. Sîntem şi noi pentru oricîte afaceri cu bancherii evrei! Dar nici noi nu admitem la posturile de comandă evrei, pentru că şi noi avem aceeaşi deviză: „Romînia a romînilor"!... Sîntem şi noi monarhici şi dinastici şi naţionalişti şi anticomunişti. Am fost acuzaţi de comunism. Acuzaţii pe cît de nefundate, pe atît de ridicole. De comunism nu pot fi acuzaţi decît acei care-şi alimentează ideologia lor după cum bate vîntul

aventurilor de dincolo de graniţă. Atunci, ce vreţi ? ... Puterea ? O veţi avea ! După naţional-creştini venim noi ! In cele din urmă, regele va trebui să-şi dea seama că singurul partid serios şi de încredere, sîntem noi !

Dar hapul cel mai mare a trebuit să-l înghită Crai-Voievod cu valahiştii lui, care, cum au auzit că nu ei vin la putere, ci Traian Săpunaru, au intrat în derută, şi după o foarte scurtă criză de conştiinţă, s-au trezit get-beget naţional-creştini. Cel mai impresionant dintre toţi a fost vestitul Derică. Avocat şi vechi om politic, Derică a iubit din tot sufletul pe naţional-ţărănişti cîtă vreme era la ei ceva de iubit, după care a trecut la valahistul partid al lui Crai-Voievod unde spera fierbinte că va avea foarte curînd ceva de iubit. Dar cînd a văzut că, pînă una alta, era ceva mai bun de iubit, nu in viitor, ci imediat, la naţional-creştini, a alergat la vechiul lui coleg şi prieten Traian Săpunaru.

— Derică ! s-a bucurat Traian. Ce vînt te-aduce pe la mine, Derică ?

— Un vînt de primăvară, Traiane !

— Bine, Derică ! Eşti binevenit ! Dar ce va zice ăla... ştii care... şeful tău, Crai-Voievod... ungurul acela prost şi îngîmfat ?

— Să zică ? Ce să zică ? Eu dacă viu la tine, nu fac decît să urmez poruncile lui !

Traian Săpunaru deveni foarte atent :

— Nu înţeleg ! Ai venit din ordinul lui ?

— Din ordinul lui !... Ca şi din ordinul lui ! Ai răbdare ! Eu, precum ştii, sînt un membru disciplinat al frontului romînesc valahist !... Şi de trei ani de cînd sînt cu valahiştii, numai asta am auzit de la Crai-Voievod : că permanenta noastră preocupare trebuie să fie închegarea într-un singur organism politic a tuturor forţelor naţionaliste, conştienţi că numai astfel putem constitui dinamismul de dreapta, capabil să creeze o Romînie cu adevărat romînească... Am zis : bravo ! Acum doi ani, Crai-Voievod a declarat la Cluj că între frontul romînesc valahist şi partidul naţional-creştin s-a încheiat o logodnă care va duce la căsătorie. Am zis : bravo ! şi atunci... Acum patru

luni, Crai-Voievod a declarat la Alba Iulia că este indiferent care va fi partidul chemat să înfăptuiască dezideratele naţionaliste: partidul corporativ, sau frontul romînesc, sau cel naţional-creştin, sau totul pentru ţară... pentru că, ceea ce interesează este să vedem pe romîni repuşi în drepturile lor fireşti. Iar am zis: bravo!... De ce? Fiindcă din atitudinea lui Crai-Voievod rezulta, în mod logic, că forţele naţionaliste au obligaţia morală să se adune în jurul partidului chemat să înfăptuiască toate revendicările noastre naţionaliste. Prin urmare, eu dacă vin azi la tine, ce fac? Mă supun imperativelor morale precizate de Crai-Voievod de a te ajuta să realizezi visul naţiei noastre. Dacă n-aş face-o, ar însemna că pun în contradicţie fapta cu gîndul şi că n-am învăţat nimic de la marele nostru Crai-Voievod.

— M-ai convins, Derică! Dar tot nu pot pricepe de ce, cînd regele a binevoit să-mi dea ţara pe mînă, Crai-Voievod a uitat tot programul ăsta şi a impus valahiştilor lui, faţă de mine, numai „expectativă binevoitoare!"

— Ştii ce înseamnă asta? Asta înseamnă că eu sînt mai valahist decît el! Eu nu mă dezic de programul valahist, pe cînd el se dezice.

— Şi dacă se supără că rămîi valahist pînă-n pînzele albe?

— Dacă se supără, să ştii că-i un porc! Un porc şi un mincinos. Asta e părerea mea şi a tuturor amicilor mei. Pentru că, Traiane dragă, eu nu vin singur. Vin şi cu alţii... Dar cu o condiţie: să-mi dai măcar ministerul agriculturii şi comerţului! Am o presimţire că la ministerul agriculturii şi comerţului aş putea face mult pentru ţară.

— Bine, Derică! Vorbesc chiar azi cu regele şi diseară-ţi răspund!

Derică era un caz. Dar asemenea cazuri erau multe, nenumărate. Oraşe, judeţe, provincii întregi treceau la Traian. Şi Traian, altruist, ca să nu se bucure singur, făcea mereu rapoarte exaltate, regelui său.

— Sire, creştem!... Partidul meu a ajuns o putere. Vom avea în parlament nu majorităţi, ci unanimităţi!

Şi se uita în ochii lui Carol, să vadă ce spune. Dar, Carol tăcea. Pe măsura în care vremea trecea, Carol devenea mai impenetrabil. Pînă ce, într-o zi, cînd Traian veni iar la el cu un sac de succese şi-i vorbi iar despre forţele partidului său şi despre alegeri, regele i-o tăie scurt:

— Săpunarule, ce sînt vorbele astea: partid... alegeri... parlament?... Pentru ce te-am pus în fruntea guvernului? Ca să-ţi faci un partid, ori să desfiinţezi celelalte partide?

Traian Săpunaru se făcu mic de tot:

— Sire, credeam că...

— Să nu crezi nimic! Şi te rog să mă slăbeşti cu alegerile. Nu mai facem alegeri! S-a isprăvit cu alegerile! Opreşte orice propagandă! Scurt! Nu-mi trebuie alegeri, nu-mi trebuie parlament, nu-mi trebuie partid.

Şi deodată-şi îndulci glasul:

— Îmi pare rău, Săpunarule! Aşa sînt eu cîteodată: supărăcios! Iartă-mă! Şi-acuma spune-mi, te rog: cum merg treburile prin ţară? Astă-seară pe cine sărbătoreşti?

— Pe Derică, sire!

•

Din cauza banchetului în cinstea lui Derică, primul minstru se culcase în zori, astfel că telefonul îl găsi cu somnul neisprăvit. Răguşit şi pe trei sferturi adormit, întrebă:

— Cine-i acolo?

— Eu! Te rog vino imediat.

Nu-i trebui nici o jumătate de oră să se spele, să se îmbrace şi să ajungă la Cotroceni, unde-l aştepta regele.

— Sire!

Carol nu-i răspunse nici la salut şi nici mîna nu i-o întinse.

— Ce-ai făcut cu Butenko?

Traian avu senzaţia precisă că-i cade o cărămidă in cap.

— Dar nu ştie maiestatea voastră ce am făcut cu Butenko?

— Eu? Ce vrei să ştiu eu? Eu sînt rege constituţional! Eu domnesc, nu guvernez. De guvernat, guvernezi dumneata! Aşa că, te rog să-mi spui: ce ai făcut cu Butenko? Ne-am aprins paie-n cap cu Sovietele! Sovietele stăruie să facem o anchetă şi să aflăm ce s-a făcut cu Butenko! E clar, domnule prim ministru? Ce-ai făcut cu Butenko? Cine l-a asasinat pe Butenko?

Pe fondul galben al chipului său, ochii bulbucaţi ai lui Traian Săpunaru păreau două bile de sticlă albastră. Traian s-ar fi încumetat poate să articuleze o explicaţie, dar din gîtlejul lui nu ieşea nici un cuvînt.

— Prin urmare, continuă Carol să răcnească, aşa ai înţeles dumeata să-mi fii de folos? Ca să-mi aduci belele pe cap... Şi afacerile? Cum merg afacerile pe piaţă?

Traian Săpunaru îşi violentă fantezia şi găsi o formulă:

— Sire, în acest moment, nu v-aş putea spune exact...

— Dar cu încasările cum stai?

— In acest moment nu v-aş putea spune exact!

— Dar cu Caţă cum te împaci?

— In acest moment nu v-aş putea spune exact!

— Dar care sînt relaţiile noastre diplomatice cu Franţa şi Anglia?

— In acest moment nu v-aş putea spune exact!

— Dar cu comuniştii care-şi ridică nasul ce faci?

— In acest moment nu v-aş putea spune exact!

Scos din fire, Carol bătu cu pumnul în masă:

— Aşadar, totul este perfect! La ce te întreb nu poţi să-mi dai nici un răspuns! Ruină financiară... ruină politică internă... ruină politică externă... îl asasinezi pe Butenko... ne strici cu Sovietele... ne strici cu bancherii francezi şi englezi care sînt alarmaţi de dezordinea pe care ai introdus-o în ţară... ne strici cu Hitler, care n-are încredere în naţionalismul dumitale rasist, pentru că eşti încurcat cu bancherii jidani... ne strici cu toată lumea... te ţii de sărbătoriri... te cerţi

cu proprii dumitale colaboratori... şi mai ai curajul să rămîi prim sfetnic al tronului !... Prim ministru al tronului, un om care nu cunoaşte nici măcar datoriile lui elementare faţă de legile constituţionale ale ţării ! Nu, domnule Traian ! Ajunge cu anarhia ! Ai stat la putere patruzeci de zile, dar ai făcut rău ţării pentru patruzeci de ani. Te rog depune-ţi mandatul ! Din acest moment, poţi să-ţi reiei afacerile cu ovreii dumitale ! Eşti liber !...

*

La aceeaşi oră, Mateescu îl chema la telefon pe Arghir :

— Domnule profesor, maiestatea sa vă pofteşte la palat !

— Pentru ce ?

— Să depuneţi jurămîntul !

Arghir se zăpăci. Regele-i încredinţează iar puterea !... Ca să nu-şi trădeze bucuria, întrebă pe un ton cît mai cu putinţă indiferent :

— Jurămîntul !... Dar Săpunaru ?

— S-a isprăvit cu Săpunaru, domnule profesor ! Maiestatea sa regele face un guvern de concentrare !

Acum Arghir, decepţionat, putu să întrebe, sincer indiferent :

— Şi cine-l prezidează ?

— Patriarhul Miron !

— Ahaaa ! exclamă Arghir cu un dispreţ subliniat. Ducele de Likelieu !...

Trînti receptorul şi, mînios la culme, îşi puse în cea mai mare grabă, ţinuta de gală.

*

In ceasurile acelea hotărîtoare pentru istoria ţării, Caţă Coroiatu studia cu multă atenţie talmudul care, în tomul III, capitolul 459, făcea aluzie la toate calamităţile ce se vor abate asupra poporului evreu, dacă profesorul Caţă va veni la putere într-o ţară numită Romînia Mare. Pînă acum prinsese trei sute cincizeci şi două de subtilităţi — şi era gata-gata s-o prindă

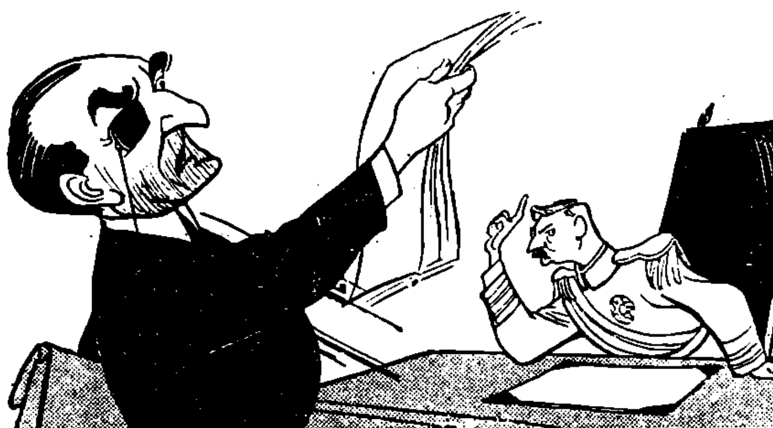
şi pe a trei sute cincizeci şi treia, dacă nu l-ar fi simţit pe fiu-său Tase, încă de pe scară, după mirosul lui specific de secărică.

— Tată! Am căzut! Traian Săpunaru a fost dat afară.

Credea că tata va profera cîteva înjurături la adresa puterii oculte a Cahalului, dar tata-i rezervă o surpriză. In loc să se apuce de cap, se apucă numai de ţăcălie, şi cu un rînjet satanic, începu să se vaicăre cu obişnuitul lui accent de sîmbătă:

— Oi vei, dija dimisionat!... Traian Săpunaru, prim ministru al ţării de-o lună şi dija dimisionat!... Oi vei, oi vei!... Ci ninurucire, Rifcă dragă, dija ci ninurucire mare!

Toată fierea jubila în Caţă! Broscoiul a păţit-o! Foarte bine! Să se înveţe minte să nu mai fie măgar! Auzi! El prim ministru şi eu numai vice prim ministru!... Asta numai un jidovit ca Traian Săpunaru şi-o poate permite!

XXIII

O singură dată în viața lui, Carol s-a mai simțit fericit ca acum: în urmă cu opt ani. Dar atunci a fost cu totul altceva. Atunci a pus numai mîna pe tron. Atunci a fost la facerea lumii. Era începutul. Era haosul. Erau partide politice. Atunci mai avea îndoieli: va izbuti, nu va izbuti?... Astăzi, însă, își vedea visul împlinit: pe lîngă tron, avea guvernul lui de concentrare — piatra de mormînt a partidelor. Pe lîngă tron avea un instrument orb de execuție, de mîna întîia. Un Neață, un Crai-Voievod, un Marinescu, un Arghir, un Gherlescu, un Trișcă, un Aureanu. Șapte conducători de partide sau șefi de guverne, au fost siliți să admită, în sfîrșit, că regele nu se înșeală: partidele sînt conduse de o bandă de pungași, partidele seamănă sămînța anarhiei în țară, partidele țin poporul romîn departe de civilizație. Șapte conducători de partide au venit pocăiți la

picioarele tronului şi au început să se bată cu pumnul în piept: da, partidele au fost pînă acum conduse de o bandă de pungaşi, partidele seamănă sămînţa anarhiei în ţară, partidele ţin poporul romîn departe de civilizaţie — şi au acceptat să-şi înmormînteze propriul partid sub scaunul lor de ministru în guvernul de concentrare al regelui... Apoi, fantezia de a da acestor foşti şefi de guvern, ca şef de guvern pe patriarh!... Şi l-au acceptat! L-au acceptat toţi. Fără nici o obiecţie. S-a mirat şi el cît de uşor au înghiţit hapul! De la naţionalişti pînă la democraţi, n-a crîcnit unul! Ce a mai rîs regele!

— Spirule, l-a întrebat el pe generalul Maramă, ce zici? Dacă mîine aş numi-o pe miss Kilometru preşedinte de consiliu, s-ar supăra vreunul din ei?

— Eu nu cred, sire! răspunse, vesel, Spiru. In tot cazul, încercaţi! Să avem de ce rîde!...

Putea să-şi bată joc Maramă de toţi oamenii aceştia politici, pentru că ştia în ce hal i-a adus regele. Timoraţi de atacurile tot mai îndrăzneţe ale gardiştilor, care, la adăpostul unei imunităţi absolute, continuau să-i ameninţe cu moartea — şi incapabili să mai reziste politicii de fărîmiţare duse de rege, foştii conducători de partide socoteau ca o favoare faptul că regele lor le dă un adăpost în guvernul de concentrare şi că le mai îngăduie să joace un rol, fie el numai decorativ, în politica ţării. Scuze aveau toţi: ordinea publică... regele... ţara...

Neaţă, care timp de ani, a dus o campanie în fabule şi aluzii contra lui Carol pentru că nu-i dă puterea pe mînă, zicea:

— Cînd guvernul ţării iţi cere concursul pentru a restabili ordinea ţării, nu ştiu cum ar putea cineva să facă altceva decît să se pună la dispoziţia lui.

Liberalii, care mai bine de şase decenii se socoteau singurul partid în drept să facă fericirea poporului, se explicau şi ei:

— Partidul naţional-liberal, care şi-a impus totdeauna o sfîntă datorie de a pune pe primul plan al preocupărilor sale primatul salvării naţionale, a înţeles gîndul înalt şi grija pe care marele nostru rege o

are şi i-a dat întreaga adeziune a partidului, pentru ca personalităţi proeminente liberale şi foşti preşedinţi de consiliu ai cabinetelor liberale să facă parte din guvernarea pe care maiestatea sa regele o voieşte şi o consideră ca începutul unei eroice măsuri de salvare a ţării noastre.

Cel mai bine sintetiza spiritul vremii Arghir:

— Singura îndatorire pentru oricine este *a asculta*. Ascultarea aceasta nu se poate da unui om politic, cu atît mai puţin unui imitator al unor regimuri care n-au ce căuta la noi. Ea trebuie dată regelui ca simbol al patriei. Aceasta e datoria de azi!

Măruntelu, care începea să devină tot mai mult opinia publică a regelui, comenta la Capşa, cu exuberanţa lui mediteraniană, măreaţa transformare politică operată de rege:

— Se impunea o lichidare. Spiritul public manifesta semne îngrijorătoare de rătăcire. Ţara se înfăţişa sub aspectul bolnav al unui apropiat război civil. De aici urgenţa cu care s-a dat răspuns unei soluţii în afară de ruinătoarea idee de partid şi împotriva ideii de partid.

Nectarie, mereu neînţelegător, îl sicîia:

— Dar ce s-a întîmplat, Măruntelule dragă?

Noul guvern inspiră lui Carol un nou cuvînt istoric:

— Voi guverna în pas alergător!

Şi începu să alerge. Dădu prefecturile de judeţ pe mîna comandanţilor de garnizoană. Întări starea de asediu în toată ţara. Dispuse închiderea hotelurilor, restaurantelor, cafenelelor şi cluburilor care ar servi în indiferent ce scopuri politice. Anunţă pedeapsa cu închisoarea pentru cei constituiţi sau care propagă constituirea unor nuclee politice. Interzise funcţionarilor publici, membrilor clerului de toate confesiile, membrilor corpului didactic şi în general oricui este plătit din bugetul statului să fie înscris în vreun partid sau grupare politică. Desfiinţă parlamentul şi

interzise membrilor noului guvern să se mai considere ca făcînd parte din organizațiile politice ai căror membri au fost pînă acum.

Guvernul prezidat de patriarh sub președinția lui Carol ținea ședință după ședință într-o atmosferă dinamică. Regele însărcina, în prealabil, pe fiecare ministru în parte cu anumite sugestii pe care trebuia să le anunțe în consiliu și pe care ceilalți membri ai guvernului erau datori să le aprobe cu însuflețire.

— Orice conferință publică trebuie să înceapă și să se încheie cu imnul regal!

— Se aprobă!

— Toți membrii guvernului trebuie să facă îndată declarații asupra averii pe care o posedă!

— Se aprobă!

— Să se grăbească amenajarea Insulei Șerpilor ca lagăr de concentrare pentru deținuții politici!

— Se aprobă!

— Să se interzică evreilor să treacă la religia creștină ortodoxă, dacă nu sînt cetățeni romîni!

Trișcă se aplecă spre Arghir:

— Nici patriarhul nu-i cetățean romîn!

— Pentrucă nici nu-i creștin ortodox, ci anglican! îi răspunse Arghir, care votă apoi în gura mare:

— Se aprobă!

— Să se reglementeze folosirea automobilelor oficiale!

— Se aprobă!

— Miniștrii să nu aibă voie să facă altceva decît să se ocupe de nevoile poporului.

— Se aprobă!

— Eu, zise Arghir, am hotărît să renunț la salariul meu de ministru.

— Și eu!

— Și eu!

— Să se publice în toată presa!

— Se aprobă!

La ieșirea din consiliu, Robert Cernescu, după ce dădea gazetarilor toate indicațiile utile, încheia, dinamic:

— Vom desfiinţa parazitismul. Poporul trebuie să muncească !

*

Drapelele începură să filfiie din nou, peste tot. Gardienii publici îşi puseră din nou mănuşile albe. Muncitorii fură din nou arestaţi şi schingiuiţi, preventiv. Pentru că din nou se găsea ţara în sărbătoare. Azi avea loc plebiscitul pentru constituţia regelui Carol II cel curajos. Prin această nouă lege fundamentală a ţării, regele, în marea lui bunătate. scutea poporul de toate grijile statului. Poporul are destule necazuri şi aşa ! Ce-i mai trebuie pe cap încă o belea ! Pentru aceasta există un rege. Să se sacrifice regele ! Prin urmare, de aci înainte, regele îşi ia în spinare toate grijile statului. Bineînţeles, cu voia poporului. Dacă poporul zice „da !" — regele se înhamă îndată la jug. Să zică, deci, poporul „da !" la toate prevederile constituţiei lui Carol II cel curajos.

— Persoana regelui este inviolabilă !

— Da !

— Miniştrii sînt răspunzători dacă i se întîmplă ceva !

— Da !

— Regele poate numi un preşedinte de consiliu numai prin simpla lui semnătură !

— Da !

— Regele e liber să nu convoace timp de un an adunările legiuitoare.

— Da !

— Regele îşi numeşte şi-şi revocă miniştrii cînd vrea !

— Da !

— Regele face numirile în funcţiunile publice !... Regele poate să facă în orice privinţă decrete cu putere de lege !... Regele este capul oştirii !... Regele are dreptul să declare război !... Regele are dreptul să încheie pacea !... Regele conferă gradele militare şi decoraţiunile. El acreditează ambasadorii şi miniştrii plenipotenţiari pe lîngă şefii statelor străine. El are dreptul

să bată monedă. El are dreptul să încheie tratate politice şi militare cu statele străine. El are dreptul să încheie convenţiunile necesare pentru comerţ şi navigaţiune. El desfiinţează curtea cu juri, el introduce pedeapsa cu moartea, el interzice tuturor cetăţenilor sub vîrsta de treizeci de ani accesul la vot, el îşi înfiinţează un senat compus din : principele moştenitor, toţi principii majori ai familiei regale, patriarhii, mitropoliţii, episcopii eparhioţi ai bisericilor ortodoxe romîne şi greco-catolice, capii confesiunilor recunoscute de stat şi actualii senatori de drept...

— Da, da, da, da!...

Răsuna ţara de *da!*... pînă se ajunse la ultimul punct din lista de jertfe pe care era Carol dispus să le facă de bunăvoie, pentru popor :

— Regele e liber să dea ţării oricînd o nouă constituţie.

— Daaaaaa !

— Aţi văzut ? comentă Nectarie succesul la Capşa. Regele şi-a asigurat votul nu numai pentru noua constituţie de astăzi, dar şi pentru constituţia următoare.

La palat, Robert Cernescu, ministrul de interne, îl informa pe rege asupra condiţiilor în care s-a făcut plebiscitul :

— Totul a decurs într-o ordine exemplară, sire!... In afară de cele 5.413 „nu"-uri ale organelor noastre poliţieneşti, nu s-a înregistrat un singur „nu" în plus... Entuziasmul e general. Lumea aclamă armata pe străzi. Ţara e la picioarele maiestăţii voastre...

— Admirabil ! răspunse regele. Şi acuma, te rog dă ordin să se confişte toate armele. Imediat ! Şi cine nu se supune, să fie împuşcat !

*

In seara plebiscitului, ambasadorul Marii Britanii stărui să fie primit de rege îndată. Carol, surprins, se întrebă : ce-o fi vrînd ? Constituţia mea supără cumva guvernul englez ? Am făcut ceva împotriva prietenilor mei de la Londra ? Se simţea nevinovat !

De la primele cuvintele, însă, Carol, se liniști. Reprezentantul Angliei venea să-l felicite pentru noua lui constituție.

— Guvernul meu, zise el, m-a însărcinat să vă exprim speranța tuturor cercurilor noastre financiare și economice, că noua constituție a maiestății voastre va permite o mai largă interpretare a rolului pe care trebuie să-l aibă statul în dezvoltarea bogățiilor petrolifere ale țării și va oferi o mai mare atracțiune pentru întrebuințarea capitalului străin în industrie.

— Este tocmai ceea ce mă preocupă în cel mai înalt grad! răspunse regele. Sper că ați înțeles de ce l-am luat pe Aureanu în guvern.

— Aureanu ne place, sire! răspunse diplomatul englez. Prezența lui în guvern este o mare încurajare pentru societățile noastre petrolifere. Domnul Aureanu se bucură la noi de multă considerație pentru capacitatea dumisale în aceste probleme.

Carol abia așteptă să-l vadă pe ambasadorul Marii Britanii dincolo de ușă. Pe ziua de azi, îi ajunge! Pe lista audiențelor mai figura un singur nume: Angelica Pițigoi, o fată distinsă, față de care suveranul avea remușcări. Cu doi ani în urmă, Angelica fusese aleasă miss Romînia — și în tot timpul acesta el nu s-a putut rupe de la treburile statului măcar pentru cîteva ceasuri, s-o felicite. În sfîrșit, astăzi...

Dar Angelica avea și azi ghinion. După ambasadorul Marii Britanii, ceru și Fabrizius, ministrul Germaniei, o întrevedere urgentă cu regele. Regele, plictisit și îngrijorat, se întrebă: Fabrizius? Ce caută Fabrizius la mine... și la ora aceasta? Să se fi supărat Hitler? De ce? Nu-i place constituția mea?

Fabrizius intră, sever, fără a fi, totuși, feroce:

— Sire, zise el, excelența sa mareșalul Herman Goering, vice-cancelar al Germaniei, în calitatea sa de maestru de vînătoare al Reichului, mă însărcinează ca, odată cu felicitările sale și ale guvernului german pentru noua constituție, să vă predau și acest pergament.

Regele luă din mîna lui Fabrizius sulul și-l desfăcu: sub propria lui semnătură, Goering atesta că

regele Carol II al Romîniei este numit membru de onoare al organizației vînătorilor celui de al treilea Reich.

— Vă mulțumesc, zise Carol, și vă rog să transmiteți salutările mele cele mai călduroase vînătorilor germani și în primul rînd excelenței sale domnului Goering, care intr-o zi atît de hotărîtoare pentru destinele țării mele, s-a gîndit la mine!... Comunicați-i vă rog, domnului Goering, că prin diploma aceasta mă onorează nu numai pe mine, ci întreg poporul romîn!

*

Miniștrii Marii Britanii și Marii Germanii, dacă au fost primii să-l felicite pe rege pentru noua lui constituție, erau foarte departe de a fi și ultimii. Noua constituție a lui Carol mobiliză interesul tuturor capitaliștilor străini, care vedeau în politica de mînă forte a lui Carol, o serioasă garanție împotriva unei bolșevizări a Romîniei. Mai întîi apăru în țară, spre a lua masa între patru ochi cu regele Carol, conducătorul trustului englez petrolifer „Royal Dutch". In același scop sosi, după el, conducătorul trustului american „Business Machine Corp". Se ivi, apoi, directorul publicației *Financial Times* din Londra, care-l asigură pe Carol că toți bancherii și industriașii englezi se pregătesc să inunde țara cu întreg capitalul lor liber. Și mereu soseau alții: italieni din industria de armament, olandezi din industria petrolului, germani din toate industriile — și fiecare din ei spunea regelui:

— Bogățiile țării dumneavoastră sînt proverbiale în lumea întreagă. De ce le-am lăsa neproductive?

Cuvintele acestea aminteau regelui cifrele recente ale institutului de cercetări zootehnice: 250.000 de gospodării țărănești fără o găină... 1.500.000 de gospodării țărănești fără un porc... 200.000 de gospodării țărănești fără o vacă în bătătură. Și răspundea:

— Intr-adevăr! De ce le-am lăsa neproductive?

Singura condiție pe care o punea era ca bogățiile țării lui să fie făcute productive conform cu princi-

piile noii lui constituţii : în pas alergător. Din ce în ce mai alergător. Cît mai alergător cu putinţă. Avea mîncărimi la picioare. Simţea nevoia să alerge. Deocamdată, să alerge pe loc. Astfel, cînd Hitler şi-a anexat Austria, Carol n-a scos o vorbă. Îşi continua, liniştit, restauraţia, ca şi cum Romînia s-ar fi găsit pitită, pe undeva, prin insulele Oceanului Pacific. Făcea vizite inopinate prin hale, unde pipăia găinile ţărancelor ; pe la judecătorii, unde îşi arăta nemulţumirea că procedura nu merge la pas cu ritmul vremii ; pe la percepţiile fiscale unde vroia să ştie de ce micii contribuabili, care au de plătit atît de puţin, sînt totuşi în urmă cu impozitele ; anunţa că va întemeia sate model de la care ţăranii să înveţe cum trebuie să trăiască ; ţinea la radio cuvîntări despre dragostea lui de popor şi zilnic învăţa presa cum să scrie despre viteza nebună în care ţara se construieşte. Pe lîngă această diversă activitate în pas alergător, regele începuse, de cîtva vreme, să dea o largă dezvoltare predispoziţiilor lui de naş. Năşea cu o frenezie, care te îndreptăţea să crezi că dacă n-ar fi fost rege, n-ar fi fost nici profesor, cum zicea el, ci naş. Naş prin vocaţie. Boteza cu grămada copii nou născuţi, cununa perechi tinere, legaliza concubinaje. Dar aceste eforturi, care pe un om de rînd, oricît de rezistent ar fi fost, l-ar fi doborît, nu făceau decît să îndîrjească setea de muncă a regelui. După ce făcea atîta bine ţării în nebănuit de variata lui activitate, Carol s-ar fi considerat ca un om nevrednic să poarte coroana de rege, dacă nu şi-ar fi împlinit ziua cu cîte un act de filantropie, răsunător : un elev rămas repetent în clasa III-a de liceu, declarat, prin dispoziţie regală, premiant în clasa VI-a... Un tuberculos, înmormîntat, din caseta personală a regelui, cu muzică militară şi cor... O tînără baletistă orfană, luată de rege de la operă ca fiică de suflet... şi cîte şi mai cîte altele, care mişcau, în ziare, inima ţării.

Totuşi — ceea ce era cu desăvîrşire de neînchipuit! — în pofida acestei prodigioase risipe de energie, regele îşi mai găsea timp să se gîndească şi la nevoile lui

personale. Cu toate partidele, istorice ori mai puțin istorice, a terminat. Mai rămîneau în picioare legionarii. Oficial nu mai existau nici ei. În preziua plebiscitului, Aureliu se autodizolvase. Regele fu informat, într-o zi, cînd îl avea pe Arghir în audiență.

— Un dobitoc! zise Arghir. Dacă era mai deștept, se dizolva mai de mult și se prefăcea, pur și simplu, într-o ligă anticomunistă! Nu s-ar fi supărat nimeni!...

Regele, însă, privi lucrurile cu mai multă prudență. Această autodizolvare îi displăcea. Era cam suspectă. Sugestia nu venea de la el. De o bucată de vreme, legionarii nu mai țin seama de sugestiile lui. Ideea autodizolvării, deci, nu putea veni decît de la Berlin. Și, bineînțeles, nu ca să-i ușureze lui plebiscitul. Dacă Hitler ar fi ținut să-l ajute, putea să dea ordin legionarilor să voteze și ei constituția, ca toate celelalte partide. În definitiv, de ce nu? Cu ce se deosebește, în spiritul ei, legea fundamentală a regelui Carol II, de legea fundamentală a lui Hitler? Cu nimic! Unde începe să fie o incompatibilitate între principiile constituției lui Carol II și programul gărzii de fier, care este programul guvernului de la Berlin? Nicăieri!... Totuși, Hitler, și-a repetat și aici jocul lui dublu: pe de-o parte l-a felicitat pe rege pentru constituția lui, iar pe de altă parte, își ține legionarii în rezervă, sub simulacrul unei autodizolvări. Autodizolvare, cu arme ascunse — și bine ascunse — pentru că perchezițiile ordonate de rege după plebiscit, n-au dus la nici un rezultat serios. Odată cu dispoziția de autodizolvare, Berlinul a dat legionarilor și toate indicațiile cum și unde să-și dosească armamentul. Pentru o astfel de autodizolvare, Carol nu-i poate spune lui Hitler decît un „mersi!“ cordial... dar de prins nu se prinde. Să nu creadă Hitler că pe el îl poate duce de nas cum l-a dus pe un Schuschnigg. Hitler să nu pretindă regelui Carol al Romîniei mai mult decît îi poate oferi un rege: țara!... Țara, da! Nu, însă, și demnitatea lui de rege — care-i impune să nu plece de aici decît atunci cînd va socoti *el*, nu Führerul de la Berlin, că a sosit momentul oportun.

De sosit va sosi. Garantează Carol. Garanție este vechea lui admirație față de ducele Italiei. Garanție este admirația lui și mai mare față de succesele guvernului de la Berlin. Garanție este ura lui împotriva Uniunii Sovietice și a comuniștilor. Totul garantează că regele-l socotește pe Hitler moștenitorul de drept al Romîniei — la momentul oportun. Numai că, momentul oportun n-a sosit încă. Restaurația încă nu-i terminată. Armata încă nu și-a încheiat misiunea ei de bază a bazelor. Bogățiile țării încă n-au fost făcute productive pînă la ultima centimă! Cît timp mai e de făcut o afacere, Carol II rămîne regele țăranilor și nimeni nu-l va putea urni de pe tron. E rege! E mîndru! Și încă ceva esențial: nu-i prost! Nu-i atît de prost să se teamă — cel puțin deocamdată — de șantajele lui Hitler. Romînia nu este Abisinia și el nu este Negusul. Dacă Hitler încearcă ceva înainte de momentul oportun, Romînia va fi apărată de Franța și Anglia. Romînia va fi apărată de Liga Națiunilor. Romînia va fi apărată de Mica Înțelegere. Romînia va fi apărată de înțelegerea balcanică. Romînia, dacă ar vrea, ar putea fi apărată și de Uniunea Sovietică! Să vedem! Îi convine lui Hitler să facă război cu toată omenirea aceasta, numai pentru că e nerăbdător să pună mîna pe țară? Este el măcar pregătit pentru un asemenea război?... Că și-a anexat Austria fără nici o dificultate? Desigur! Să nu uite, însă, că Romînia nu este în situația Austriei. Austria e țară germană. Naziștii erau ca și stăpîni în Austria, încă înainte de anschluss. Iar Franța și Anglia n-au intervenit, pentru că-și au socotelile lor. Austria e prețul evacuării trupelor naziste din Spania. Pe cînd Romînia nu-i nici țară germană, nici condusă nu este de un guvern nazist, dirijat din Germania, și nici ca obiect de schimb nu poate servi Franței și Angliei. Este de prea mare preț Romînia, pentru ca Franța și Anglia să fie dispuse s-o schimbe atît de ușor! Pentru Franța și Anglia, Romînia, la nevoie e bună și împotriva Germaniei și împotriva Rusiei Sovietice! Hitler, așadar, să aibă răbdare. Este în propriul său interes să aibă răbdare și să-l lase în pace cu legio-

narii. Pînă la momentul acela oportun, dreptul de a tolera sau nu existența, fățișă ori subterană, a legionarilor, rămîne un privilegiu al regelui, așa cum al regelui a fost și dreptul de a hotărî de soarta celorlalte partide. Și regele a hotărît: după constituția nouă, rolul legionarilor s-a încheiat! Nu-i mai trebuie legionari! Ceea ce mai are el de făcut aici, poate face și singur, fără riscul de a se ciocni la tot pasul de legionarii aceștia, care nu-i mai vorbesc nici măcar ca de la egal la egal, ci ca de la autoritate superioară de control, la o autoritate în subordine! Deci, nu-i mai trebuie legionari!... Dar cum să se sculure de ei?

Firește, legal! Țara are o constituție și cine calcă această constituție trebuie să sufere toate urmările legale. Pretexte îi ofereau înșiși legionarii, care, deși prin autodizolvare nu existau, continuau să amenințe cu moartea pe oamenii politici. Regelui îi trebuia un început. Alegerea lui căzu pe Arghir. Covîrșitoare, arzătoare, obsedantă era ura cu care Arghir îl urmărea pe Aureliu. Ce era la mijloc? Invidia omului care, după decenii de muncă pentru niște vagi succese politice, se vedea întrecut de un ins care, lipsit cu totul de merite, era aproape de vîrful celui mai răsunător succes politic posibil? Disprețul învățătorului, considerat învățătorul tuturor învățaților din țară, pentru un agramat care are pretenția de a fi îndrumătorul suprem al romînilor, fără să poată scrie ori rosti o frază corect romînească? Groaza, lucidă și adîncită, că dacă legionarii nu-l vor asasina înainte, în tot cazul, dacă se instaurează aici un regim legionar, el va fi una din primele victime?... Fapt e, că a fost de-ajuns ca regele să-i încredințeze intenția de a-l înlătura pe Aureliu, pentru ca Arghir, sugrumat de o bucurie furibundă, să strige:

— Sire, s-o faci! Pedeapsa cu moartea e prea blîndă pentru unul ca el!

— Încă n-am ajuns pînă acolo, domnule profesor! îi răspunse Carol, în doi peri. Nu uita că avem o constituție care cere s-o respectăm! Pentru orice am vrea să facem, ne trebuie motive legale!...

— Exact, sire! Respect constituţia! Totul trebuie să fie legal!

— Numai legal! Aud că ai primit o nouă scrisoare de ameninţări şi injurii de la Cziucziewcz!...

— Nu numai scrisoare, sire, ci şi un manifest! S-a supărat că Cernescu i-a închis restaurantele de la Liceul Lazăr şi de la Obor şi mă atacă pe mine. Zice că sînt un om incorect! Un om necinstit sufleteşte! De ce, sire? Pentru că nu sînt de acord să-şi organizeze, în locul partidului, crîşme în care să se adune şi să pună la cale comploturi împotriva coroanei?

— Dă-l în judecată pentru ultragiu! Eşti ministru! După lege, orice atac împotriva unui ministru în exerciţiul funcţiunii este pedepsit cu închisoarea!

Şi-l sfătui:

— Referă-te la art. 253 din codul penal regele Carol al II-lea.

Trecură apoi în sala de şedinţe, unde aştepta consiliul de miniştri în frunte cu patriarhul. Regele vorbi:

— Consider guvernul prezidat de I.P.S.S. patriarhul Miron, demis! Este un moment solemn. Incheiem azi, după şapte săptămîni de guvernare, un ciclu al istoriei. Am îndeplinit o operă care ne deschide căi noi. A fost pentru mine o plăcere şi o mîngîiere sufletească deosebită să văd cum cei încărunţiţi, în care totuşi bate o inimă tînără, au trecut, în ceasurile grele, peste interesele lor personale şi şi-au dat mîna spre a servi interesele naţionale. Domnilor, vremurile cînd existau crize de guvern şi cînd ţara era lăsată fără nici un guvern au trecut. Desfiinţarea legală a partidelor înlesneşte libera alegere a elementelor de conducere în stat. In aceeaşi clipă în care am demis guvernul prezidat de I.P.S.S. patriarhul Miron, am şi instituit un nou guvern prezidat tot de I.P.S.S. patriarhul Miron. Schimbarea aceasta se datoreşte faptului că I.P.S.S. patriarhul Miron a socotit necesar să se adreseze şi elementelor tinere, spre a indica sensul şi spiritul în care se va modela noua structură a statului. Dacă noua constituţie a fost elaborată de bătrînii patriei, aplicarea ei în noua cadenţă a statului urmează să fie opera energiilor tinere! In

același timp vă informez că de astăzi am înființat un consiliu de coroană, ai cărui membri vor purta titlul de „consilieri regali“ și vor avea rang și salariu de miniștri.

Cu un zîmbet cald, părintesc, ocrotitor și consolator, adăugă :

— În acest consiliu vor intra toți „bătrînii“ guvernului demis. Așadar, domnilor, nu ne spunem adio, ci la revedere !

*

În pragul casei, Aureliu, care era grăbit să plece la legația germană, unde fusese chemat să i se dea instrucțiuni în vederea călătoriei lui în Italia, dădu peste un comisar de poliție.

— Pe cine cauți aici ? îl întrebă Aureliu, răstit.

— Să trăiți ! îl salută respectuos comisarul. Pe dumneavoastră... Aveți o citație !

Aureliu apucă hîrtia în silă. Era poftit să se prezinte chiar azi la cabinetul 5 instrucție.

— Ce-i cu asta ? strigă el la comisar.

— Nu știu, să trăiți ! Mi s-a dat să v-o aduc, v-am adus-o !

Nu știa nici Aureliu. Ce le-a venit să-l citeze și cui i-a venit să-l citeze, nu pricepea. Furios că e deranjat cu prostiile astea, Aureliu porunci comisarului :

— Du-te înapoi și spune judecătorului că azi n-am timp. Nici mîine... Mîine mă duc la o înmormîntare... Vin poimîine... Ai auzit ?... Poimîine !

Se ținu de cuvînt și a treia zi se prezentă în fața judecătorului, care-l primi cum nu l-a mai primit nici un judecător pînă acum : cu fruntea încruntată, cu o căutătură fioroasă și cu intonații în glas, ba reci ca gheața, ba tranșante ca o lamă de brici.

— Ce-i asta ? îl întrebă el repezit pe Aureliu, punîndu-i sub ochi scrisoarea adresată profesorului Arghir.

— O scrisoare ! încercă Aureliu să răspundă agresiv.

— Cine a făcut-o ?

— Eu !

— Eşti arestat!

Aureliu se uită împrejur şi văzu că în toată încăperea, în afară de el, nu se află decît judecătorul şi un jandarm cu baioneta la armă. Deschise gura, dar de spaimă, parcă auzi un glas străin, cum protestează automat şi în surdină:

— E ilegal!

— Ilegal? Dar să trimiţi asemenea scrisori ţi se pare legal? Jandarm!... Du-l la beci!

★

De-a doua zi, presa închină pagini întregi celor ce s-au descoperit cu ocazia descinderilor operate pe la organizaţiile şi domiciliile gardiştilor. Depozite imense de bombe, revolvere, granate, puşti, pumnale, mitraliere.

Lumea citea şi se crucea:

— Acu s-au trezit?

Se află apoi că garda de fier a organizat o vastă reţea de spionaj în armată, la serviciile de siguranţă, la statul major al armatei, la ministere, la prefectura capitalei, la arsenalul aeronautic, la aviaţia militară, la fabricile de avioane I.A.R. şi S.E.T., la C.F.R., la S.T.B. şi aşa mai departe.

Lumea citea şi iar se crucea:

— Acu s-au trezit?

Gazetele informară apoi ţara că garda de fier dispunea de fonduri imense şi că numai în ultimele alegeri a cheltuit, în mai puţin de o lună, cincizeci de milioane de lei.

Lumea citea şi-şi făcea cruci şi mai mari:

— Acu s-au trezit?

Şi-nsfîrşit, presa lui Carol venea cu revelaţia cea mare: Aureliu Cziucziewicz nu-i romîn ci străin. Că are un bunic polonez, că are o bunică unguroaică şi că mama lui e nemţoaică.

Lumea citea, dar nu se mai crucea, ci rîdea:

— Acu s-au trezit?

Pînă ce veştile acestea care, în loc să uimească ţara, o amuzau — fură înlocuite cu o ştire, de astă

dată senzațională: Aureliu a fost judecat pentru ultragiul adus lui Arghir și condamnat la șase luni închisoare.

Lumea nu se mai crucea și nici nu mai rîdea. Era uluită:

— Aureliu condamnat? Și condamnat la maximum de pedeapsă? Să știți că-i sfîrșitul lumii!...

Dar, ca în toate, regele făcea și justiția în pas alergător. Nici nu s-a pronunțat bine sentința de condamnare a lui Aureliu pentru ultragiu, că regele l-a și chemat pe ministrul de justiție la el:

— Să mi-l dai, te rog, în judecată pentru trădare! Și repede! Nu-i timp de pierdut!

Astfel, lumea avu încă un prilej să mai uite de necazuri, cînd îl auzi pe procuror făcînd rechizitoriul lui Aureliu:

— Indiferent de originea lui Cziucziewicz, este incontestabil că actele lui și caracterul lui poartă o pecete puțin romînească! Misticismul lui, obscurantismul lui, actele de cruzime pe care le-a săvîrșit personal, sau pe care le-a inspirat, formulele acestea de amenințare cu moartea adversarilor, femeilor și copiilor, toate acestea, numai manifestațiuni romînești nu sînt. Că aceste manifestațiuni sînt ale unui străinism organic, congenital, sau ale unui străinism împrumutat de aiurea, reiese pe deplin din faptul că acel care a introdus în Romînia moravuri și acțiuni străine de sufletul poporului nostru este fiul unui Cziucziewicz și al unei Eva Schvartz, care numai romîni nu sînt.

Foștii șefi politici, care pînă mai ieri se acuzau reciproc prin presă și în cameră de misticism, obscurantism și străinism, pentru că de cîte ori erau la putere, sprijineau ba pe Cață, ba pe Aureliu, dar care acuma conviețuiau frățește sub acoperișul guvernului de concentrare, începură să-și facă reproșuri de amor:

— Vezi, Arghire! îi zise Mărguleanu ilustrului profesor. Și cînd eu ți-am spus că ești grecotei, te-ai supărat!

— Dar eu, ţii minte, cînd ţi-am spus că eşti jidan? Numai să mă omori!

Drăgostos, Aureanu îi apucă de cîte un braţ pe amîndoi:

— Dar cînd l-a făcut Săpunaru de ungur pe Crai-Voevod, vă amintiţi?

— Şi Bagradian cînd l-a făcut pe Săpunaru de slav?

— Da!... Numai că şi Săpunaru a astupat gura lui Bagradian cum i-a amintit că-i armean!

Oftară tustrei, aşa cum se oftează la o amintire frumoasă — apoi, Aureanu reflectă, cu ochii departe, departe:

— Cziucziewicz ăsta, este evident că a introdus la noi moravuri şi acţiuni străine de sufletul poporului romîn. De asta, bine a făcut regele că a desfiinţat parlamentul şi partidele politice!

Procurorul nu se opri numai asupra străinismului lui Aureliu, ci şi asupra pregătirii lui intelectuale.

— Manifestările intelectuale ale lui Cziucziewicz, zicea procurorul, sînt foarte reduse. Cîteva circulări, cîteva scrisori. S-a publicat şi o carte. Este adevărat. Aş fi foarte curios să văd manuscrisul ei. Deocamdată, am găsit în aceste dosare cîteva reflexiuni scrise de mîna lui. Se vede că Cziucziewicz era şi filozof în orele libere. Iată rezultatul acestor profunde meditaţiuni concretizat în cinci maxime: „Ştergete bine pe picioare"... „Şterge-te" într-un cuvînt... „Deschide şi închide uşa încet"... „Pe săli şi în camere, vorbeşte cu glasul potrivit"... „Nu pune mîna pe pereţi"... „Oriunde vezi o hîrtie ridico"... „Ridic-o", bineînţeles, tot într-un cuvînt...

La Capşa, Tătăroiu observă:

— Mai mare ruşinea de Hitler!

Şi Aureliu Cziucziewicz fu găsit vinovat de trădare şi din nou condamnat, de astă dată la zece ani muncă silnică.

— Şi a strigat „trăiască moartea"? întrebă Tătăroiu.

— Nu! îi răspunse Nectarie.

— Cum se face? Tocmai el?

— Nimic mai simplu! Pentru că s-au desfiinţat curţile cu juri şi s-a introdus pedeapsa cu moartea. Şi el, mistic cum îl ştii, e niţeluş superstiţios!

*

La fiecare nume pe care i-l citea Robert Cernescu, regele avea un singur răspuns:

— La puşcărie!

— Ionescu Grigore, Vasile Vasile, Stănciulescu Stan, pentru dosire de materiale de propagandă legionară!

— La puşcărie!

— Cziucziewicz Horia pentru insulte aduse unor jandarmi!

— La puşcărie!

— Cucu Andrei, pentru multiplicare de manifeste!

— La puşcărie!

— Mălin Sandu, port ilegal de arme!

— La puşcărie!

Sute şi sute de dosare, în care se găseau consemnate fapte petrecute în ultimii cincisprezece ani, fără să fi fost încredinţate justiţiei, fuseseră date jos din pod şi vinovaţii trimişi în faţa tribunalelor. La fiecare nume, regele îşi răcnea sentinţa, în delir:

— La puşcărie... la puşcărie... la puşcărie!... Pe toţi să mi-i arestezi! Să nu-ţi scape unul! Şi pe comunişti odată cu ei... Să nu creadă aceşti domni comunişti că ar putea profita...

După ce termină cu legionarii de rînd, Robert Cernescu prezentă regelui o listă de intelectuali din publicistica legionară. Pentru ei erau rezervate lagăre la Tismana, Dragomirna, Miercurea Ciucului...

— Ionescu-Ciurcheni!

— Lagăr!

— Precup!

— Lagăr!

— Leahu!

— Lagăr!

— Zamfir Vasilescu!

— Lagăr!

Naie! Naie!

— Lag...

Regele se opri:

— Parcă a mai fost Naie la pușcărie?

— Acum patru ani, sire! După istoria cu Muică!

— Ii ajunge! făcu hotărît regele.

Și cu o vagă duioșie în glas:

— Cernescule, nu trebuie să uităm! Naie e Naie! Un spirit de elită. N-avem mulți ca el! Unu-i Naie! Un savant! Ș-apoi, nu mai prezintă nici o primejdie! Lui Aureliu nu-i mai trebuie misiți! Pompează direct! De la mîna-ntîia! Acuma-i dă *el* bani lui Naie! Lasă-l în pace! Zi-i mai departe!...

•

Pasul alergător cu care guverna, nu putea fi pentru rege o piedică să audă tot ce se spune despre noul ritm al restaurației... De spus se spuneau multe, dar cel mai mult se spunea că nu se mai poate spune nimic. Regele nu-ți mai dă voie să sufli un cuvînt nici despre islazurile de care duc lipsă țăranii, nici despre revizuirea exproprierilor și a împroprietăririlor, nici despre pădurile comunale. Regele nu-ți dă voie să-l întrebi de ce a suprimat statutul funcționarilor, sau inamovibilitatea magistraților! Regele nu-ți dă voie să-l întrebi de ce a mărit impozitele, de ce a scumpit în cîteva luni viața cu 30% și de ce bagă toți banii în străjeri și armată! Și în primul rînd, regele nu-ți dă voie să-l întrebi ce este cu asigurările sociale pentru muncitori, ce este cu îmbunătățirea condițiilor de muncă și salarizare a muncitorilor, ce este cu pensionările, ce este cu concedierile, cu șomajul, cu arestările arbitrare, cu teroarea!

Regele auzea dar continua să alerge, în aplauzele apusului. Francezii și englezii se felicitau între ei:

Regele Carol este un rege excelent, care ține mult să apere drepturile poporului romîn și să protejeze minoritățile din Romînia... Regele Carol a salvat democrația pentru Romînia... Regele Carol este unul din cei mai capabili conducători din lume... Regele Carol s-a

dovedit a fi un şef care n-a şovăit să-şi ia răspunderea de a duce ţara cu o mînă sigură şi fermă pe calea mîntuirii... Regele Carol a realizat o operă de construcţie, acolo unde totul era de clădit!...

Cît despre măsurile lui împotriva legionarilor, toţi erau mulţumiţi: şi francezii şi englezii şi naziştii de la Berlin.

— Reprimarea mişcării legionare este menită să consolideze situaţia Romîniei atît din punctul de vedere intern, cît şi din punctul de vedere extern! ziceau francezii.

— Regele Carol merită toată admiraţia noastră pentru acţiunea pe care a început-o spre a elibera ţara de ameninţările unei dictaturi brutale! ziceau englezii.

— Aceste măsuri sînt necesare pentru a calma opinia publică indignată de acţiunea subversivă a mişcării legionare! ziceau naziştii de la Berlin.

In tot corul acesta de elogii, cei mai înflăcăraţi, erau fasciştii lui Mussolini.

— Cine intră fără să bată în uşă? strigau ei. Carol II, regele ţăranilor. In călătoriile lui neaşteptate, Carol II se interesează de toate. Se opreşte în cele mai modeste colţuri din ţară, intră în bordeiele ţăranilor, împarte bani la familiile cu copii mulţi, porunceşte să se construiască piscine şi să se înalţe biblioteci. Stă de vorbă cu lucrătorii, le ascultă nevoile şi dorinţele. In ultimele luni, datorită inspecţiunilor regale, abuzurile şi fraudele au dispărut, starea de spirit a ţării s-a schimbat, veniturile statului au sporit. Ca şi înaintaşul său din „O mie şi una de nopţi", noul Harun-al-Raşid călătoreşte întotdeauna, conducîndu-şi singur maşina, îmbrăcat în veşminte simple şi pe cap cu un basc care-i ascunde fruntea!

Deşi puţin muşcat de invidie că şi Harun-al-Raşid îşi conducea singur maşina în vizitele lui inopinate, regele, încurajat de aplauzele cu care ţările democratice şi fasciste din centrul şi apusul Europei îi răsplăteau acţiunile, îşi iuţea pasul.

— Să se interzică activitatea ligii antirevizioniste a lui Stănică Popescu!

— Se aprobă!

— Deoarece poporul romîn nu mai poate rămîne părtaş la cumplita torturare în abatoare a nevinovatelor vieţuitoare care, cu suflarea lor, au învăluit în iesle pe Domnul nostru Isus Hristos, să se suprime imediat tăierea rituală a vitelor.

— Se aprobă!

— Să se suspende pe trei zile gazeta *Globul* a lui Stănică Popescu, pentru că nu s-a supus regulamentului privitor la controlul mijloacelor de existenţă a jurnalelor.

— Se aprobă!

— Să se respingă recursul lui Aureliu Cziucziewicz şi condamnarea lui la zece ani să rămînă definitivă!

— Se aprobă!

— Să fie condamnaţi la închisoare, amendă, interdicţie şi despăgubiri către stat, toţi legionarii de pe lista alăturată şi după criteriul indicat în dreptul fiecărui nume!

— Se aprobă!

— Se va pune sechestru pe întreaga avere a fostului partid naţional-liberal, inclusiv tipografia şi redacţiile ziarelor liberale *Viitorul* şi *Independenţa romînă!*

— Se aprobă!

— Să se acorde cîte o indemnizaţie fixă de 80.000 lei, plus 50.000 de lei cheltuieli de reprezentare şi deplasare, în total 130.000 lei pe lună, mareşalilor armatei, Neaţă şi Prezan!

— Se aprobă!

— Pentru construirea unei mănăstiri la Maglavit, să se creeze la Maglavit o fundaţie Maglavit, sub controlul patriarhiei, sub preşidenţia stareţului in numele patriarhiei şi sub preşedinţia de onoare a lui Petrache Lupu!

— Se aprobă!

Generalul Mateescu intră în acest moment în sala de consiliu, îi înmînă, discret, regelui, o telegramă şi

ieşi în fugă. Regele o citi, apoi transmise consiliului de miniştri conţinutul:

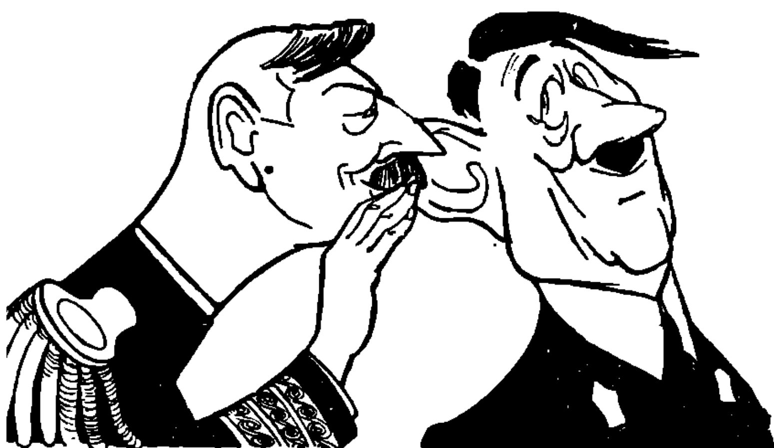
— Domnilor, a murit Traian Săpunaru!

Miniştrii şi consilierii regali rămaseră muţi de durere: moartea neaşteptată a lui Traian Săpunaru, depăşea ordinea de zi prevăzută, aşa că nu ştiau ce să propună. Regele îi salvă. Gîndi scurt şi luă o hotărîre energică:

— Să fie îngropat!

Recunoscători că regele le-a luat o piatră de pe inimă, miniştrii răspunseră, veseli:

— Se aprobă!

XXIV

Cel mai trist dintre toţi membrii familiei regale era Carol. Inconjurat de-ai săi, nu-şi mai lua ochii de pe catafalc şi plîngea. De teamă că nu va putea plînge destul, luase aseară toate măsurile de circumstanţă: mîncase peste măsură, muştar, murături şi piper — şi băuse peste măsură din tot ce există spirtoase pe lume de la 60 de grade în sus. Acum putea fi, în cele mai spectaculoase condiţii, un orfan amărît şi inconsolabil, care, în cumplita lui dezolare, încă nu este în stare să-şi dea seama cum poate trăi cineva fără mamă.

Căci fiinţa de care se despărţea atît de greu regele, era însăşi mama lui. O privea şi o privea, dar îi venea greu să creadă. A murit mama lui!... Mama lui!... S-a isprăvit, prin urmare, cu toate pretenţiile ei la domnie!... Şi cu toate mofturile ei de întemeietoare a Romîniei Mari! Şi cu toată risipa ei de far-

duri, care nu-i mai puteau ascunde obrazul gălbejit de boală şi vîrstă! Şi cu toate călătoriile ei stupide! Şi cu reputaţia ei de amantă internaţională! Şi cu ridicolele ei intervievuri!... S-a isprăvit!... Nu va mai trebui să citească în presa străină acele reportaje plătite în care se vorbea despre toaletele ei, despre „rochia ei bej, cu o fundă bleu în corsaj", sau despre cealaltă rochie a ei „pastel, peste care poartă o jacheţică de lamé, bordisit cu blană cafeniu deschis", sau despre perlele ei, care erau tot atîtea moşii atîrnate de gît!... Şi n-o va mai auzi cum îşi laudă ea singură cărţile ei de amintiri, fără să-i fie ruşine: „Amintirile mele sînt scrise cu umorul specific englezesc şi unele episoade vor amuza pe cititori"... S-au isprăvit toate astea!... Dar în acest caz, Dumnezeu merită toate felicitările. Are bun-simţ. Deşi cu întîrziere, a înţeles, în sfîrşit, că numai în paradis şi-ar putea găsi mama loc potrivit pentru temperamentul ei tineresc, niţeluş fezandat, fără listă civilă şi fără să-şi supere fiul...

Cît ţinu slujba religioasă, Carol putu să-şi îndrepte gîndurile aiurea. Acordase azi dimineaţă audienţă scriitorului Ionescu-Ciurcheni, căruia îi dăduse voie să vină sub pază la el, în numele intelectualilor legionari ţinuţi în lagăre. Numai că n-a îngenunchiat Ionescu-Ciurcheni:

— Sire! Iertare!... Rupem pînă la capătul vieţii cu garda de fier! Nu vrem să mai avem de-a face în nici un fel cu legionarii. Vrem să fim cetăţeni utili ţării şi să luăm parte la înflorirea ei sub glorioasa domnie a maiestăţii voastre!... Iertare!... Dacă nu se poate îndată, sire, vă rugăm, daţi ordin, ca noi, intelectualii, să fim izolaţi de ceilalţi... Nu mai putem!... Viaţa noastră a ajuns imposibilă alături de toţi nespălaţii lui Aureliu... Este o pedeapsă prea cruntă, sire, să fim siliţi să trăim în mijlocul unei colectivităţi cu care nu avem nimic comun! Sire!... Iertaţi-ne!...

Regele citea atîta sinceră pocăinţă în ochii lui Ionescu-Ciurcheni, încît îşi zise că n-are de ce să-i mai ţină închişi pe aceşti intelectuali rătăciţi, dar treziţi

la realitate. Spaima pe care au tras-o, le va fi învățătură de minte pentru tot restul vieții lor.

— Fie! zise el lui Ionescu-Ciurcheni. Vă iert! Dar să știți că de azi înainte nu mai e pentru voi decît un rege și o lege!

— Jurăm pe onoarea și conștiința noastră de oameni de carte și de condei!

Corul îl sili pe rege să se smulgă pentru un moment din gîndurile lui și să ridice capul. De jurîmprejur numai fețe îndoliate. Erau prezenți toți sfetnicii lui. Numai Trișcă lipsea. Trișcă era departe. Cutreiera Franța, Anglia, Cehoslovacia și-i trimitea rapoarte exaltate. Toată lumea îl crede. Chamberlain, premierul Marii Britanii, este neașteptat de amabil. Și Daladier, șeful guvernului francez, e ca un frate. Și unul și celălalt i-au făgăduit credite, arme, sprijin moral. Totul e bine. Cerul politicii internaționale este imaculat. Doar cîțiva mici nourași pătează orizontul. S-au ivit oarecare neînțelegeri între Hitler și Cehoslovacia. De cînd a făcut anschlussul cu Austria, Hitler cere Cehoslovaciei țara sudeților... Dar lucrurile se vor aranja... Totul e bine... Skoda lucrează de zor!... Fabrică pentru noi tunuri, mitraliere, facturi!... Totul e bine!...

Printre lacrimi, Carol putu să se minuneze cum trece vremea: ceremonia se terminase și decorul era cu totul schimbat. Capela, clerul, corul, miniștrii, dispăruseră — și în locul lor apăru obișnuita cameră de lucru de la palatul de pe Calea Victoriei, în care, sub privirile curioase ale membrilor familiei regale, un înalt magistrat citea testamentul reginei Maria.

— ...„Binecuvîntez țara, pe copiii și pe nepoții mei! Proprietățile mele din Balcic, Tenka Iuhev și Mavi Dalga, împreună cu castelele, toate celelalte clădiri și biserica Stella Maris, clădite din mijloacele mele proprii, conform concepției mele de artă și frumos, într-un cuvînt tot ce se află la Balcic, fără nici o excepție, le las fiului meu Carol, regele Romîniei".

Regele, scîrbit, își umplu ochii de lacrimi, dar regretă: era în familie. Singurul străin era magistratul. Nu merită oboseala!

— „Hotărăsc ca fiica mea, Elisabeta, regina Greciei, să aibă în partea ei de moștenire castelul și întreaga moșie Copăceni, cu tot ce se află acolo".

Carol se uită cu coada ochiului la Elisabeta. Se făcuse roșie ca focul. Avea ochii uscați și era furioasă.

— „Las fiicei mele Ileana, arhiducesă de Austria, principesă a Romîniei, să aibă în partea ei de moștenire castelul Bran, cu tot ce se găsește în el și cu toate terenurile și construcțiile care sînt proprietatea mea la Bran, fără nici o rezervă."

Ileana aruncă o privire încruntată lui Carol, care-i răspunse cu un rînjet.

— Ai văzut? îi șopti el. Mămițica! Ți-a făcut-o, zgripțoroiaca! Și tu ai crezut că e ceva de capul ei!...

— „Voiesc, își continuă magistratul lectura, ca părțile rezervatare ce se cuvin fiicei mele Maria, regina Jugoslaviei și fiului meu Nicolae, să fie primite în bani."

Nu erau de față nici Maria, nici Nicolae, așa că dispoziția nu supără pe nimeni.

— „Las iubitului meu nepot Mihai, voievod de Alba Iulia, diamantul cel mare, care mi-a fost dăruit de regele Ferdinand".

Mihai căută să prindă privirea tatălui său, dar pentru că regele tocmai atunci se uita în tavan, nu știu ce să facă: să se bucure, ori să se supere?

Ajuns la încheiere, magistratul își îndreptă spinarea și citi cu mult patos:

— „Aș fi voit să pot lăsa mult iubitei mele țări, în semn de dragoste necurmată ce i-am purtat și pe care o las izvor nesecat moștenitorilor mei!"

Lui Carol îi veni să rîdă: Nu! Că o să te întreb pe tine dacă să fie secat sau nesecat izvorul!

— „Dorința mea fierbinte ar fi fost să înalț o biserică mică pe fostul front de la Onești, și să înființez un cămin cu numele meu pentru studentele de la universitatea din Iași, ca amintire a zilelor grele pe-

trecute acolo în timpul marelui război pentru întregirea neamului... Resimt o vie întristare că modesta mea avere, datorită generozității iubitului meu soț regele Ferdinand, încă și mai redusă prin greutățile din ultimul timp, nu-mi îngăduie să fac binele ce aș dori".

Carol îl luă pe voievodul Mihai de mînă, îl trase de o parte și privind pe fereastră, îi spuse:

— Biata bunică! După o viață de muncă, a murit femeie săracă. Dacă n-aș fi fost eu, murea de foame!

Afectuos, Mihăiță îi sărută mîna:

— Ce om bun ești, tăticule!

•

De două zile, Carol se afla la Londra, unde trecea dintr-o surpriză în alta. Fusese invitat aici, după lunile de încordare care au ținut Europa la marginea războiului. Germania amenința că face război dacă Cehoslovacia nu-i dă țara sudeților — și toată lumea se pregătea de război. In afară de presa lui Hitler și Mussolini, atitudinea cea mai războinică o avea presa lui Carol. Și cel mai războinic dintre toți gazetarii presei lui Carol, era Serafim Măruntelu.

— Să participe nația la vuietul evenimentelor! predica Măruntelu în stilul lui de „Deșteaptă-te romîne" de modă nouă, dinamică. Să asculte din tumultul lor, glasul aspru, mugetul amenințărilor posibile. Există o terapeutică a somnolenței, o cruntă biciuire a unei indicate intoxicări optimiste, un duș rece necesar unei prompte treziri. Domnii de la externe să binevoiască a nu mai utiliza cloroformul. Totul pentru armată și numai pentru armată. Războiul nu vine azi, dar mîine irumpe cu impetuozitatea fatalității. Și pentru mîine să fie o țară pregătită.

Dar ca să creeze atmosfera războinică, regele nu se mulțumea numai cu presa. Intr-o zi, autoritățile trecură la primele demonstrații de apărare pasivă. Se imagină un atac cu bombe incendiare, lacrimogene, fumigene, la Gara de Nord, la Gara de Est, la palatul telefoanelor, la poșta centrală și la fabrica Beliotis.

Avioane lansară rachete. Oameni cu măşti contra gazelor aruncară petarde fumigene — şi echipe de pompieri, de jandarmi şi de gardieni publici băgară panica în femei şi copii, cu exerciţiile şi cu urletele lor.

— Cum merge treaba? întreba regele, din cinci în cinci minute.

— Merge straşnic, sire! raporta Spiru Maramă. Publicul primeşte bombardamentul cu mult sînge rece. Parcă numai între bombe a crescut. N-avem să ne temem de nimic!

— Nici dacă s-ar întîmpla să fim bombardaţi serios?

— Serios? Nu!... Doar dacă primim avioanele şi tunurile antiaeriene comandate în străinătate!

Între timp, Chamberlain îi trimitea lui Carol mesaje peste mesaje:

— Dacă se întîmplă ceva cu Cehoslovacia, stai liniştit! Nu te mişca. Şi nu lăsa pe sovietici să treacă prin România spre Cehoslovacia.

Pe de altă parte, trimitea şi Hitler mesaje peste mesaje lui Carol.

— Dacă se întîmplă ceva cu Chamberlain, stai liniştit! Nu te mişca! Şi nu lăsa pe sovietici să treacă prin România spre Cehoslovacia!

Dar la sfîrşitul lui Septembrie, alarma încetă brusc. Cehoslovacia fu ciopirţită. Hitler ocupă ţara sudeţilor, pacea fu restabilită şi regele Carol primi vizita ambasadorului englez care-i transmitea, din partea guvernului său, invitaţia de a veni la Londra în vizită oficială.

— Ce să fac la Londra? întrebă Carol care, în principiu, n-avea nimic de obiectat.

— Sire, răspunse ambasadorul, poporul englez vrea să cunoască pe cel care a salvat România!

Aşa au ajuns, pe la mijlocul lui noiembrie, Carol II şi fiu-său la Londra. Aici, regele se aştepta la o primire cu cortegii, cu banchete, cu declaraţii publice, cu întrevederi politice şi financiare, intime, după ritualul banal al recepţiilor oficiale. Dar ceea ce i se rezervă în capitala Marii Britanii depăşea orice închipuire şi dezminţea tot ce s-a spus pînă atunci despre

temperamentul flegmatic, sobru, echilibrat al națiunii engleze. Tonul, firește, îl dădea presa, care nu știa ce accente mai sugestive să împrumute spre a sublinia importanța istorică a vizitei lui Carol II. Să-și aducă aminte poporul englez că înaltul oaspete, înainte de a fi regele Romîniei, este un englez. Regele Romîniei nu este romîn, ci un strănepot al reginei Victoria. Modesta lui cameră de lucru de la palatul din București, cu pereții îmbrăcați în lemn, amintește stilul caselor engleze. Grădinile regale sînd îngrijite de un grădinar englez. In bucătăria regală, mîncarea este gătită după rețete engleze. Curajul și simțul politic al regelui, sînt englezești. Regele și voievodul Mihai iubesc marea pentru că sînt de sînge englez. Pînă și instituția regală a străjeriei este inspirată din „boy-scouts"-urile engleze. Totul poartă un specific englez la regele Carol II, care, în mai puțin de nouă ani, a construit o Romînie nouă, pe temelii excepțional de solide, pentru un popor de nouăsprezece milioane de coborîtori ai coloniștilor romani stabiliți în Dacia și azi stăpîni peste avuții imense în grîne, lemn și petrol.

Dar entuziasmul absolut neenglezesc al presei britanice, nu era decît prologul abstract al dovezilor de entuziasm concret, la fel de neenglezesc, care aveau să urmeze. De la ieșirea din gară, îl izbi pe Carol generozitatea cu care englezii au pavoazat, în cinstea lui, Londra. Avusese destule ocazii, în timpul exilului, să vadă orașul acesta gătit pentru diferite serbări, sărbătoriri și solemnități, dar ceea ce vedea astăzi era atît de frumos, de neașteptat, de tulburător, încît îi învioră sentimentul de mîndrie că este englez!... Jos, nisip presărat cu grijă pe tot lungul parcursului; sus, în dreapta și în stînga, ferestrele și balcoanele împodobite cu covoare romînești și peste tot, fluturînd vesel, mii de drapele romînești, roș-galben-albastru... Ca la București de Bobotează, de 24 ianuarie, ori de 10 mai... Ceva extraordinar!... Guvernul englez, ca să-l facă pe acest oaspete englez, strănepot al reginei Victoria, să se simtă în Anglia ca la el acasă, îl punea în decorul și atmosfera din Romînia.

— Sînt uluit! zise el către regele Angliei, care stătea în stînga lui, în landoul regal. Este fără precedent în istoria Angliei!

— Absolut fără precedent! îi confirmă, cu sinceritate, regele Angliei.

Cortegiul abia se puse în mişcare, cînd, deodată, izbucni de pretutindeni, un tunet prelung de aclamaţii:

— Trăiască regele Carol!

În emoţia lui, regele crezu că profuziunea de drapele tricolore l-a turburat atîta, încît i-a diformat pînă şi auzul — şi se aplecă să prindă mai bine ce strigă mulţimea. Dar mulţimea striga ceea ce el auzise de la început: „Trăiască regele Carol!", în cea mai curată limbă romînească.

— Romîni? întrebă el pe regele Angliei.

— Nu! Englezi! răspunse regele Angliei. I-am pus să înveţe pentru sărbătoarea de astăzi cuvintele acestea romîneşti.

Lui Carol nu-i mai rămînea decît să-şi repete că ceea ce se petrece cu el este ceva nou în istoria Angliei. Londra se romînizase şi-l aclama pe regele ei, Carol II... Guvernul englez, în gingăşia lui, nu-i mai oferea o Bobotează, ori o paradă de 10 mai, ci făcea pentru el ceva mult mai important: îi reconstituia restauraţia!

Era o atenţie la care suveranul Romîniei se arătă foarte sensibil:

— Îţi mulţumesc din inimă, vere! îi zise el regelui Angliei, strîngîndu-i mîna cu o caldă şi semnificativă apăsare în palmă.

Dar cîte asemenea şocuri psihologice nu i-a aplicat guvernul englez lui Carol numai în ziua cînd a sosit!

La prînzul regal, cel dintîi lucru care i se servi, fu o farfurie cu icre negre.

— De unde vin icrele? întrebă el.

— Le-am adus special din Romînia pentru a-ţi face plăcere! îi răspunse, gentilă, regina

Seara, la dineu i se aşeză în faţă un castron uriaş de cristal plin cu ardei umpluţi cu varză acră.

— De unde vă vin murăturile?

— Le-am adus din Romînia, de la Bianovici, de pe calea Văcărești!

Pentru Carol, Bianovici era o firmă de încredere: obișnuia să pună în murături, mult piper. Lăcrimînd cu anticipație, Carol, în timp ce se servi, întrebă:

— Dar cum de-ați aflat că Bianovici de pe Văcărești are cele mai bune murături din toată Europa?

— Prin ambasadorul nostru de la București! răspunse regele Angliei.

După ce se mai servi o dată, Carol zise:

— Nu pot decît să te felicit, vere! Ai un ambasador foarte bine informat!

In salonul de recepție, pe rege îl așteptau cele mai frumoase fiice ale Albionului: fete și femei care auziseră minuni despre el și care erau dornice să-l cunoască mai îndeaproape. Nici Carol nu era într-o dispoziție care l-ar fi îndemnat să se dea înlături. Dinamic, procedă în pas alergător, astfel că dintr-o singură privire se și înțelesese cu cîteva din ele, dar contactul cu poporul englez fu întrerupt de intervenția lui Chamberlain, premierul Marii Britanii, care-i dădu o nouă lovitură:

— Sire, spre a eterniza memoria vizitei pe care ne-o faceți, guvernul meu a hotărît ca doamnele și domnișoarele engleze să poarte, în apropiatul sezon de primăvară, bereta vînătorilor de munte, după modelul beretei pe care o poartă voievodul Mihai... Am dat și ambasadorului nostru de la Berlin dispoziția să transmită domnului Hitler dorința mea personală ca, în interesul păcii, să impună și femeilor germane portul acestei berete. Sper că pînă în douăzeci și patru de ore să am un răspuns favorabil.

După ce premierul britanic își termină comunicarea, regele, măgulit, îi răspunse:

— Mulțumesc, dar la dumneavoastră nu se dansează?

— Nu, sire! îi răspunse Chamberlain, trist.

— Dar ce s-a întîmplat? se întunecă regele.

— Sire! îl informă Chamberlain. A murit mama maiestății voastre... și Curtea a hotărît să țină doliu timp de șase luni!

— A! exclamă regele, decepționat. Pentru asta? Părea distrus Carol. Mama!... Unde te învîrți, mama! În mormînt... și tot nu-l lasă în pace!... Mama!..

*

După două zile, în care trebui să recurgă la cele mai inimaginabile trucuri spre a-și aranja și fără dans treburile, Carol află pentru ce guvernul englez l-a poftit și l-a primit cu atîta dragoste frățească la Londra. Erau de față numai el, regele Angliei și domnul Chamberlain.

Premierul britanic își trecu limba peste buzele uscate și-l atacă frontal pe Carol:

— Sire, sînteți englez, nu?

Carol mai-mai să se supere:

— Ce întrebare e asta? Dacă n-aș fi englez, ce-aș căuta aici?

Răspunsul regelui Carol scăldă chipul lui Chamberlain în apele multicolore ale unei inefabile încîntări patriotice. Carol era un englez conștient, ca și marea lui mamă.

— Sire, zise el, dacă este așa, puteți aduce un serviciu de neuitat Marii Britanii.

Carol se aștepta la asta. Drapelele, murăturile, recepțiile, discreția cu care i s-au facilitat rendez-vous-urile, nu erau gratuite. Pe nimic, Anglia nu dă nimic.

— Ce serviciu? întrebă Carol, pe care începu să-l mănînce palma stîngă.

— Sire, iată ce serviciu! Europa, adică Marea Britanie, are nevoie de pace și domnul Hitler are nevoie de spațiu vital. Este de la sine înțeles că una cu alta nu se împacă, dacă noi nu sîntem mai elastici în politica noastră. Hitler stăruie să aranjeze cu noi problemele spațiului vital al Reichului. După cum știe maiestatea voastră, noi am căzut cu el oarecum de acord: îi dăm Răsăritul. Răsăritul e al lui, numai să ne lase pe noi în pace să răsuflăm. Și-a refăcut ar-

mata şi noi l-am lăsat. Şi-a anexat Austria şi noi l-am lăsat. Şi-a luat ţara sudeţilor şi noi l-am lăsat! Il lăsăm, pentru că Marea Britanie are un singur cuvînt de onoare! I-am făgăduit să nu-l supărăm, dacă ne lasă şi el în pace cu coloniile. Dar din nenorocire, Hitler are o concepţie cu totul diferită despre sfinţenia angajamentelor. Mereu ne înşeală. De fiecare dată uită şi începe să ne scoată iar sufletul cu coloniile astea. Şi iată ce am vrea, sire! Sînteţi englez şi ne veţi înţelege! Duceţi-vă la Hitler şi staţi de vorbă cu el. Pe noi nu ne crede, pentru că sîntem englezi. Dar pe maiestatea voastră vă va crede, pentru că sînteţi german. Spuneţi-i o dată pentru totdeauna că Răsăritul e al lui. Să facă ce vrea! Cuvîntu-i cuvînt! Pacea e în joc! Marea Britanie e în joc!... Duceţi-vă la Hitler şi spuneţi-i că are tot sprijinul nostru, numai să nu ne silească să facem război în Apus!

Carol nu părea de loc mulţumit de expunerea lui Chamberlain.

— Dar dacă Hitler vrea să ocupe România?

Regele Angliei îşi simţi inima de văr inundată de solicitudine la observaţia pesimistă a lui Carol.

— Fii pe pace! îi zise el. Eşti englez şi vei fi totdeauna bine primit printre noi!

— Foarte frumos din partea ta, vere! îi răspunse Carol, repezit atît cît permitea calitatea lui de văr. Dar eu mai am treabă pe acolo!

— Cît, sire? întrebă Chamberlain.

— Cît mai mult!

— Doi ani.., să zicem?

— Poate!...

— Pentru doi ani v-am putea garanta, sire!... Cu o condiţie: dacă se întîmplă ceva cu Cehoslovacia, România să stea liniştită.

— Ce să se întîmple cu Cehoslovacia? Abia s-a întîmplat!

— Sire, sîntem englezi şi nu trebuie să ne risipim cuvintele în zadar. Dacă se întîmplă ceva cu Cehoslovacia, România să nu facă o mişcare! Şi să nu calce

picior de soldat rus în Romînia. Nici chiar în tranzit ! Aşadar, sire, vă duceţi la Hitler ?

— Bine ! Mă duc ! Numai să-l previn şi să fixez cu el o întîlnire.

— Nu-i nevoie, Sire ! îi răspunse Chamberlain, cu un zîmbet subtil. A fost prevenit şi vă aşteaptă.

•

Cei doi dictatori, Carol şi Hitler, îşi strînseră mîinile, dar şi le retraseră repede. N-aveau un pic de încredere unul în celălalt. Totuşi, deasupra tuturor suspiciunilor, simţeau că-i leagă ceva indestructibil : rasa.

— Sire, începu Hitler, în Germania nu sînteţi un străin, ci german. Strănepotul lui Frederic al II-lea cel Mare, nu poate fi decît acasă la el în cel de-al treilea Reich... Ştiu ce v-a îndemnat să veniţi aici... Sîngele vostru german ! Dar pentru că sînteţi german, sire, puteţi să aduceţi un serviciu de neuitat Germaniei noastre ! Sînteţi german şi ne puteţi înţelege ! Vorbiţi pentru noi cu premierul englez. Pe noi nu ne crede pentru că sîntem germani. Dar pe maiestatea voastră vă va crede, pentru că sînteţi englez. Spuneţi-i premierului englez că spaţiul vital pe care Anglia ni-l oferă la răsărit, pot să mi-l iau şi singur, fără consimţămîntul ei. Ea să-mi dea coloniile. Asta-i cer !... Altminteri, îi fac război...

— Pentru ce, război ?

— Pentru Cehoslovacia !

Carol făcu un semn înspre uşă :

— Uşa e bine închisă, domnule Hitler ?

— De ce ?

— Să nu ne audă nimeni !... Îţi vînd un secret... Ce-mi dai pentru el ?

Se tocmiră şi cînd căzură de acord, Hitler nu-i mai spunea lui Carol nici „sire", nici „maiestate", ci „tu".

— Ne-am înţeles !... Îţi mai dau doi ani !...

— Doi ani, dar să mă laşi în ăşti doi ani să-mi pun treburile în ordine fără să fiu deranjat !...

— Nu te va deranja nimeni !

— Nici legionarii ?

— Parcă ţi-am mai făgăduit-o o dată!
— Tocmai pentru că mi-ai mai făgăduit-o o dată!
— De astă dată, ţi-o făgăduiesc serios. N-ai decît să faci ce vrei cu legionarii. Chestie internă!...
Carol se bucură:
— Internă?
— Internă!
Carol îl puse să jure:
— Sîntem germani?
— Germani!
— Pe măreţia celui de-al treilea Reich?
— Pe măreţia celui de-al treilea Reich! făcu, înfiorat, Führerul. Doar e chestie de bun simţ! În cine să am mai multă încredere că o să-mi apere interesele, în ăşti doi ani, pînă o să fiu pregătit să ocup Romînia: într-un polonez suspect ca Aureliu Cziucziewicz, sau în strănepotul lui Frederic al II-lea?
— Atunci, ascultă aici! îi răspunse regele Carol. Dacă ocupi şi restul Cehoslovaciei, Anglia se va face că nici n-a auzit!...
Pînă ce Führerul îşi recăpătă graiul, trecură mai multe secunde. Iar cînd deschise gura îl întrebă pe Carol:
— Cum stai cu Skoda?
— Prost!... Nu-mi efectuează comenzile!
— Mai aşteaptă puţin... foarte puţin... şi Skoda îţi va trimite oricîte facturi îţi trebuie!

*

După ce împărţi, în Gara Mogoşoaia, zeci de strîngeri de mînă înalţilor demnitari, militari şi civili, veniţi să-l aclame pentru glorioasa lui călătorie în străinătate. Carol se urcă în maşină cu Robert Cernescu:
— Spune!
— Sire! Generalul Antonescu nu-şi vede de treabă.
— Ce, ce? făcu regele, nervos.
— Da, sire! S-a opus unor măsuri pe care le-am luat împotriva legionarilor şi mi-a cerut să îndulcim regimul lui Aureliu.
— Aşa? zise Carol. Bine! Îl vom îndulci! Deocamdată Antonescu să fie destituit imediat. Să-mi

aduci chiar azi decretul. Cît despre regimul lui Aureliu, aranjez eu cu noul comandant. Altceva?

Cernescu se codi atît cît trebuia regelui să observe că se codeşte.

— Sire! făcu el vag şi se opri.

— Ei, hai, vorbeşte o dată! strigă la el regele, care simţea că nu mai e stăpîn pe volan. Ce-mi ascunzi?

— Duduia a fost în lipsa maiestăţii voastre în Elveţia!

Regele, galben ca ceara, ca să nu urle, îşi înfipse dinţii în buza de jos, şi-şi încordă puterile să reziste ispitei de a intra cu maşina în trecători. Dar pînă la palat se linişti.

— Să vină generalul Gherasie!

O oră mai tîrziu, generalul Gherasie se prezentă.

— Domnule general, de azi înainte, vei fi dumneata comandantul corpului III armată în locul lui Ion Antonescu... Uite aici lista... Aureliu Cziucziewicz care l-a ucis acum doisprezece ani pe prefectul Stanciu de la Iaşi... ăştialalţi l-au ucis pe Muică... şi ăştia l-au ucis pe Mătase... Te rog să mi-i faci astănoapte, pe toţi, evadaţi de sub escortă. Să nu scape unul. Dumneata personal să faci identificarea cadavrelor! Aştept raportul!

Pînă noaptea tîrziu, Carol bău cu Mateescu şi cu Spiru Maramă, dar parcă ar fi băut de unul singur, atît de surd era la tot ce-i spuneau prietenii lui. Se uita mereu la ceasornic, înjura groaznic — şi nu auzea nici anecdotele lui Mateescu, nici cele ce-i spunea Spiru Maramă despre probabil viitoarea miss Romînie.

— Va face fala ţării, sire! căută să-l convingă prefectul. N-are decît optsprezece anişori şi e crescută la călugăriţe, sire!... O dată în o mie de ani!... Ce fac?

Necăjit de insucces, Spiru Maramă căută să schimbe subiectul: a dat peste un om foarte bine. Cam între două vîrste, destul de înstărit, cu multă carte şi multă ambiţie: vrea să fie numit profesor universitar — şi anume la filozofie.

— Sire, merită întreaga atenție. S-a însurat de curînd cu o fetișcană... îți stă mintea-n loc... Parcă ar avea o mie de draci în ea! Omul mi-a vorbit: Dacă maiestatea sa ar vrea să-și arunce ochii pe mine... aș fi om făcut! Sire!... Ce fac?...

Ar mai fi avut și Spiru Maramă și Mateescu destule comunicări de făcut pe tărîmul descoperirilor — pentru că în lipsa regelui s-au adunat multe — dar regele nici nu se mai găsea la masă cu ei, ci stătea la fereastră și bătea darabana în geam în prada unei agitații cumplite.

— Ce-o fi cu el? îl întrebă în șoaptă Maramă pe Mateescu.

— Probabil chestia cu legionarii! îi răspunse Mateescu.

— Crezi? făcu, sceptic, Spiru Maramă.

In acel moment, se anunță generalul Gherasie:

— Sire, s-a făcut!

— I-ai văzut dumneata?

— Pe toți!

Carol, fără să mai spună un cuvînt, alergă spre ușă, o deschise și numai din prag îi strigă, peste umăr, generalului Gherasie:

— Mai vorbim mîine!...

Spiru Maramă îl trase de mînecă pe Mateescu:

— Ei, nici acuma nu bănuiești de ce a stat ca pe ghimpi toată seara?

•

Ea-i ieși înainte cu brațele deschise, dar el o și luă la palme:

— Ce-ai căutat în Elveția?

Ea, amețită, se clătină, dar mai avu prezența de spirit să se ascundă îndărătul biroului!

— Dar ce ai cu mine, mămicule? Ce ți-am făcut?

Din doi pași, regele vînătorilor se afla lîngă ea.

— Te întreb: ce-ai căutat în Elveția? zbieră el, apucînd-o de păr.

— Cine ți-a spus, mămicule, că am fost în Elveția? N-am fost nici o zi în Elveția.

— N-ai fost?

Şi începu să dea în ea cu palmele, cu pumnii, cu picioarele, surd la toate vaietele şi rugăminţile ei.

— N-ai fost? continuă el să urle. N-ai fost?... Uite... pentru că n-ai fost!...

— N-am fost, mămicule!... Să-mi sară ochii dacă am fost!...

— Te mai şi juri, tîrfă neruşinată!... Na, ca să nu te mai juri!...

Ea se jura şi el o bătea — şi amîndoi se mirau: el că ea mai rezistă — ea, că el nu oboseşte.

— Te omor!... Auzi?... Te omor!... Mie să-mi spui ce-ai căutat în Elveţia?

Insfîrşit, un nou rînd de palme o convinse:

— Am fost să depun nişte bani!

— Nişte bani?

Şi iar începu să tragă în ea:

— Bani? Pentru bani ai fost în Elveţia, tîrîtură ce eşti? Pentru bani?...

Ea începu să se sperie. Carol exagera. Prea o lovea unde n-ar trebui: pe obraji, pe braţe. Alarmată, strigă:

— Ce faci, mămicule!... Mîine am musafiri!

— Musafiri? Lasă că-ţi arăt eu ţie musafiri! Pe toţi îi astîmpăr! Şefi de partide... bancheri... ofiţeri... legionari... toţi tremură în faţa mea!... Numai cu tine nu-i nimic de făcut!

Şi-i trase un ghiont între coaste atît de eficace, încît ea începu să se moaie:

— Ce vrei de la mine, mămicule? Nu ştiu ce vrei!

— Să-mi spui cine e englezul care te-a aşteptat la Geneva şi care ţi-a propus să te ia de nevastă?

— N-a fost englez, mămicule! A fost olandez! Să n-am parte de ziua de mîine dacă te mint!... Aaaa!... Nu trage că-ţi spun tot!...

N-o mai lovi, dar de păr tot o ţinea...

— Spune!... Şi nu încerca să mă minţi că-ţi sucesc gîtul! Cum arată?

— Frumos, înalt, blond... ca tine... Cu ochi albaştri, ca tine...

— Şi cît ai stat cu el?

— Trei zile!...

— Şi... ? Hai, spune... spune tot... tot... tot...

Nu mai ţipa. O ruga. Şi-n măsura în care ea-i povestea *tot,* slăbea şi mîna cu care el îi ţinea părul, pînă ce, deodată, o strînse puternic în braţe şi, aiurit, începu să-i bolborosească drăgăstos la ureche :

— Şi cum a fost ?... Spune !... Cum a fost ?

*

Cu ambasadorul Germaniei şi cu noul său prim ministru Robert Cernescu, regele Carol studia textul acordului romîno-german, pe care Hitler ţinea să-l vadă semnat cît mai degrabă. Era o cerere justă şi, examinată prin prizma evenimentelor internaţionale care se precipitau în vara anului 1939, destul de modestă. După ţara sudeţilor, Hitler ocupase acum şi tot restul Cehoslovaciei — şi-şi luase, în plus, portul lituanian Memel. Pe de altă parte, Mussolini, ca să nu rămînă în urmă, ocupase micul regat albanez. Iar războiul din Spania era pe sfîrşite, prin capitularea Madridului republican. Forţele dinamice deveneau din ce în ce mai irezistibile. Ce era, aşadar, un biet acord economic, în comparaţie cu ceea ce Hitler ar fi putut face Romîniei, dacă i-ar fi vrut răul, într-adevăr ? Nimic ! Dimpotrivă, Romînia trebuie să se simtă fericită, pentru că prin această convenţie Hitler nu-şi manifestă decît intenţiile pacifice pe care le nutreşte faţă de Romînia. Asta o şi spunea ministrul de externe al Romîniei :

— Acordul romîno-german este o etapă pacifică în raporturile noastre cu Germania. Economia germană şi cea romînească sînt complementare, într-un strîns raport de interdependenţă, aşa că relaţiunile economice dintre ambele ţări se pot dezvolta în deplină echitate.

Explicaţia era puţin cam obscură, dar nu din pricină că ministrul de externe vroia să ascundă ceva, ci pentru că acesta era stilul vremii : dinamic, deci obscur. In esenţă — ziceau comentatorii din presa lui Carol — ce vroia guvernul german să stabilească prin acordul acesta ? Că producţia romînească are mari posibilităţi de a se dezvolta. Dat fiind, însă, că e o ţară înapoiată, Hitler, dornic să facă bine acolo unde poate,

se oferă s-o ajute. Romînia, de pildă, este o țară agricolă. Germania nazistă o va ajuta să-și dezvolte agricultura — și-i va cumpăra toate grînele. Romînia are păduri. Germania o va ajuta să-și dezvolte economia silvică — și în acest scop, va crea îndată o bogată rețea de exploatări și industrii forestiere. Romînia are petrol. Germania... în sfîrșit, Germania va face tot ce se poate spre a asigura Romîniei o existență de țară agricolă, prietenă cu Germania, care este țară industrială. Aceasta înțelegea ministrul de externe cînd spunea că economia germană și cea romînească sînt complementare: Germania va rămîne țară industrială, care n-are grîne, Romînia va rămîne țară agricolă, care n-are industrie. Romînia va da Germaniei grînele ei — Germania va da Romîniei produsele ei industriale. Așa a fost și sub regele Carol I și așa trebuie să fie și sub regele Carol II și așa va rămîne în vecii vecilor: fiecare să nu facă decît ceea ce este vădit că-i cere destinul. Poate supăra pe cineva un asemenea acord? Are un asemenea acord ceva agresiv? De unde agresiv, cînd acordul nu urmărește decît scopuri pașnice! Absolut pașnice. Pentru că, să presupunem că Romînia n-ar vrea să semneze acest acord, sub pretextul că ar sili-o să rămînă pînă la sfîrșitul lumii țară agricolă și să nu depindă decît de consumul german — pe scurt, să nu fie decît o provincie agricolă a Germaniei! Ce ar trebui să facă Germania, care, dornică de pace, vine să ceară pe cale pașnică, romînilor, să-i cedeze pașnic țara pe care s-o exploateze, pașnic, după nevoile Germaniei? Nu este decît un singur răspuns: să-i declare război. Numai război. Așa este logic: dacă eu îți vorbesc frumos, ești și tu dator să-mi răspunzi frumos. Și dacă tu nu-mi răspunzi frumos, eu ce să fac? Să înghit? Dar demnitatea mea națională? Unde-i demnitatea mea națională?... Și iată că iese război. Vrea Germania război? Vrea Germania să facă Rominiei război? Asta o pot susține numai cei care vor să bage intrigi între Germania și Romînia. Cum ar vrea Germania să facă Romîniei război, dacă guvernul german, de cînd a anexat Cehoslo-

vacia, trimile Romîniei arme peste arme, de la uzinele Skoda... În cîteva săptămîni, toate comenzile care zăceau la Skoda de ani, erau efectuate mulțumită lui Hitler... O dată șaizeci de vagoane... a doua oară treizeci... a treia oară, patruzeci... Mult peste ceea ce a comandat țara... De ce trimite Germania atîta armament Romîniei ? Ca să-i facă război ? Păi cum ? Eu vreau să-ți fac război — și tot eu te îndop cu armament ? Este o prostie. Dacă Germania ne trimite atîtea tunuri, tancuri, mitraliere — fie chiar, cum zic unii, cu scopul de a face aici un mare depozit de arme pentru Germania — înseamnă că are în noi o încredere oarbă și că sub nici un cuvînt nu se pregătește să ne facă război !

Este drept că toată pledoaria aceasta în favoarea acordului era bună pentru marele public, dar nu-l consola pe regele Carol II, care, după un minut de la anexarea Cehoslovaciei, și-a scos carnetul din buzunar, l-a deschis la litera S și a șters cu inima frîntă și aproape cu ochii închiși, ca să nu vadă, numele unei instituții dragi, de care nu și-a închipuit că va trebui să se despartă atît de curînd : Skoda... I-a venit rău, totuși l-a șters !... Ce să fi făcut ? Să se certe cu Hitler ? Ca și cu chestia acestui acord !... Să-l discute ? Să se tocmească ? Să-l îndîrjească pe Hitler ? Tocmai acum, la spartul tîrgului, să se mai certe cu el ?

Iute în hotărîri, ca de obicei, Carol înșfăcă tocul și-și depuse iscălitura.

— Poftim ! zise el lui Fabrizius. Am semnat !

Ambasadorul Germaniei luă documentul și se înclină adînc în fața lui Carol :

— Sire, sînt însărcinat să vă comunic că Führerul meu a acordat alteței sale regale, voievodul Mihai marea cruce a ordinului Vulturul German.

— Și eu vă rog, răspunse Carol, să transmiteți Führerului că-i mulțumesc pentru atenție în numele fiului meu... și în particular vă informez că peste o săptămînă voi trimite în Germania o delegație sub conducerea domnului Crai-Voievod, să-l felicite pe Führer de ziua nașterii sale !

*

Europa trosnea din toate încheieturile, ceea ce, cu atît mai mult, îl îndrituia pe Carol să nu slăbească un moment ritmul guvernării lui în pas alergător. Consiliul de miniştri ţinea şedinţă după şedinţă şi deciziile regale se revărsau, ca o ploaie binecuvîntată, peste capul ţării.

— Propun o organizaţie politică unică, denumită „Frontul Renaşterii Naţionale" ! Frontul renaşterii naţionale va avea ca scop mobilizarea conştiinţei naţionale, în vederea întreprinderii unei acţiuni solidare şi unitare romîneşti de apărare şi propăşire a patriei şi de consolidare a statului !

— Se aprobă !

— Propun ca toţi membrii frontului renaşterii naţionale să poarte în mod obligatoriu o uniformă, spre a-i distinge de ceilalţi care nu vor fi membri ai acestui partid unic.

— Se aprobă !

— Propun ca uniformele să fie confecţionate de stat şi nu de croitoriile particulare şi ca preţurile să fie stabilite după un tarif special !

— Se aprobă !

— Propun o nouă lege electorală, care să prevadă că nu pot fi candidaţi decît numai membrii frontului renaşterii naţionale !

— Se aprobă !

— Propun ca dreptul de vot să fie condiţionat de ştiinţa de carte.

— Se aprobă !

— Propun să se introducă de azi înainte salutul roman, prin ridicarea braţului drept în sus şi prin rostirea cuvîntului străjeresc „Sănătate !", obligatoriu pentru toţi membrii frontului renaşterii naţionale.

— Se aprobă !

— Propun ca germanii să nu fie obligaţi să se încadreze individual în frontul renaşterii naţionale, ci corporativ. Propun să se înfiinţeze secţii separat germane, care-şi vor avea reprezentanţi în consiliul superior german. Propun ca în afară de aceasta, germanii

să-și poată constitui o organizație proprie pentru scopuri culturale și economice și pentru opere sociale.

— Se aprobă !

— Propun ca toți foștii legionari care se mai află în lagăre și care au cerut grațierea pentru că se declară credincioși tronului, țării și ideii de totală solidaritate cu destinele neamului, să fie eliberați !

— Se aprobă !

— Propun ca toți foștii legionari eliberați să fie înscriși ca membri în frontul renașterii naționale!

— Se aprobă !

După una din aceste ședințe, Carol îl mustră aspru pe primul său ministru :

— Parcă ți-am spus să propui ca stofa pentru uniformă să nu se vîndă în rate !

Lui Cernescu îi veni să intre în pămînt de rușine.

— Sire, am uitat !

— Foarte rău !... Vezi, te rog, să nu uiți și în ședința de mîine. Nu vînd stofe în rate ! N-au decît instituțiile să se descurce cum or putea. Eu nu dau stofe în rate !...

•

Cînd ridică ochii, Carol rămase cu gura căscată : în fața lui stătea o făptură uriașă, cu o barbă de dimensiuni adecvate — și-n uniformă.

— Dumneata ?

— Eu, sire! Am luat cunoștință de dorința măriei tale de a-i vedea pe toți consilierii regali în uniformă și m-am conformat.

Și cu un glăscior alintat, de copil, care contrasta oarecum cu statura și vîrsta lui, gigantul întrebă :

— Am făcut rău ?

Carol, care abia-și putea stăpîni rîsul, îi răspunse inimos :

— Rău ? Dumneata să faci rău ? Uiți probabil că dumneata ești profesorul Arghir care nu poate face rău niciodată !

Arghir oftă, melancolic.

— Sire, zise el, dacă ai fi gîndit așa acum opt ani, cînd am avut cinstea să-ți fiu prim sfetnic, ce domnie glorioasă am fi făcut amîndoi!

— Nu-i niciodată prea tîrziu, domnule profesor! Niciodată!...

— Așa gîndesc și eu, deși maiestatea ta preferă pe cei tineri.

Îl durea. Îl durea grozav. Un șoltic, un neisprăvit, un papă-lapte ca Robert Cernescu să se fi putut folosi de moartea patriarhului spre a ajunge prim ministru — și el, profesorul Arghir, să fie dat uitării.

Regele, ca să evite o discuție obositoare, trecu repede la alt subiect:

— Ce zici de pățania lui Imredy, domnule profesor?

Era o istorie de care făcea haz întreaga presă internațională. Acest Imredy, ca șef al guvernului maghiar, se ilustrase prin o serie de legi antisemito-rasiale, care trebuiau să pună la pas Ungaria cu Germania lui Hitler. Dar ieri, cînd trebuiau să aibă loc în camera ungară dezbaterile în jurul unor măsuri rasiale și mai severe, Imredy luă cuvîntul spre a mărturisi că presa care îl atacă are dreptate: este evreu după mamă — și că în consecință se consideră nedemn spre a mai fi prim ministru al țării. Partea interesantă era că partidul guvernamental, în loc să se scuture de el, i-a făcut spontan o demonstrație entuziastă de simpatie — și drept omagiu adus patriotismului său, a votat o moțiune prin care legiuirile lui rasiale vor fi valabile încă șase ani.

— Ce să zic, sire! făcu Arghir, indignat. Nu vezi cine sînt ungurii ăștia? Primesc lecții de rasism de la un jidan și nouă ne pretind să le dăm Ardealul pe mînă! Ne-au asurzit cu campania lor de minciuni, sire!...

— Da! recunoscu regele. Situația e gravă! Au trecut la amenințări pe față. Va trebui să ne apărăm! Dumneata ce propui?

— După opinia mea, camera și senatul ar trebui să dea diurna pe o zi pentru înzestrarea armatei. Ar

fi un bun exemplu pentru ţară — şi ar vedea ungurii că nu ne intimidăm!

— De acord! Propune-o în consiliul de miniştri. Trebuie să ne concentrăm energiile... A propos! Ce spui? Să-l numesc pe Caţă membru în consiliul de coroană?

Dacă regele l-ar fi pălmuit, i-ar fi sărutat mîna, atît de dulce i s-ar fi părut o asemenea insultă faţă de ideea de a-l numi şi pe Caţă consilier regal. Azi, cînd se cere să se grupeze în jurul tronului numai oameni de adevărată răspundere, să vină un Caţă, care e frate de cruce cu revizioniştii unguri! Ce ruşine! Ce umilinţă!

— Fireşte, sire! Alegerea este excelentă. Caţă este un mare patriot şi numirea lui ar fi o lovitură mortală pentru revizioniştii unguri. Să-l numeşti, sire!... Neapărat să-l numeşti!...

— L-am şi numit azi dimineaţă.

— Sire! zise Arghir cu entuziasm. Avem un rege şi o lege... Te felicit! Şi ca să revin la uniforme: în calitatea mea de preşedinte al senatului, trebuie să aplic legea regală cu privire la obligativitatea portului uniformei. Văd, însă, că anumiţi membri ai opoziţiei nu vor să se supună. Cer, deci, maiestăţii tale autorizaţia să somez pe Dacu, pe Bratu şi pe Jugănaru să-şi pună îndată uniforma, altminteri vor pierde imediat mandatul de senator.

— Fă-o! Te autoriz s-o faci!

Sună telefonul.

— Allo! răspunse regele. Cum? Refuză? Preferă să-şi dea demisia?... Bine!... Să şi-o dea!

Puse receptorul la loc şi-i spuse lui Arghir, furios:

— Schnitt!... Îndrăzneşte acest jidan obraznic să stea împotriva intereselor noastre naţionale...

Arghir cunoştea conflictul dintre Carol şi Schnitt, aşa cum îl cunoştea toată lumea. Regele cerea amicului său Schnitt să-i cedeze, fără nici o despăgubire, toate acţiunile de la Reşiţa, ca recunoştinţă că l-a lăsat să-şi facă toate afacerile în linişte. Dorinţa lui Carol era să-i facă lui Schnitt ceea ce Hitler a făcut

Rothschildzilor de la Viena, după anexarea Austriei: să-i ia tot ce n-a mai apucat să transfere în Anglia şi să-i mai fie şi recunoscător dacă-i dă voie să plece din ţară. Dar Schnitt are ordin de la englezi să reziste, şi rezistă.

— Sire! făcu Arghir, care nu ştia ce să spună. Eram sigur că aşa o să se întîmple, dar n-am îndrăznit să ţi-o spun!

Il scăpă din încurcătură Robert Cernescu, care intră precipitat:

— Sire, război!... Hitler a invadat Polonia.

Carol încremeni de groază. Aşadar, totul e pe sfîrşite. După invadarea Poloniei, ce l-ar mai putea împiedica pe Hitler să năvălească şi în Romînia, înainte de termenul fixat între ei? Şi el, care mai are atîtea proiecte!... Atîtea proiecte!... Şi deodată să le lase baltă pe toate!...

Dezorientat, revoltat, mînios, un singur lucru îi mai rămînea să facă în momentele acestea de panică: să-l cheme pe Spiru Maramă la telefon. Cînd auzi glasul prefectului, Carol începu să zbiere, punctîndu-şi fiecare cuvînt cu cîte un pumn zdravăn în masă:

— Spirule, ascultă aici! Să mi-l arestezi îndată pe Max! Şi să mi-l trimiţi îndată la Văcăreşti!... Printre borfaşi!... Acolo-i locul lui!.... Aştept să-mi spui ce-ai făcut.

După ce-l văzu pe rege că a isprăvit cu Spiru Maramă, primul ministru îi spuse, îngrijorat:

— Sire, să nu-i supărăm pe englezi! Schnitt e omul lor!... Poate am găsi o cale ceva mai discretă!

— Să nu se supere englezii? zbieră Carol. Ţi-e frică de ei? Aşa? Bine!...

Ridică receptorul şi-l chemă din nou pe prefect:

— ... şi să mi-l tunzi, Spirule!... Să mi-l tunzi pînă la piele!... Mama lui de jidan! Să ne sperie el cu englezii!

XXV

De trei luni, Europa era sub stare de alarmă. După cinci săptămîni de la invadarea teritoriului ei, Polonia fusese lichidată. Din mîndrele ei regimente nu mai rămăsese decît o tristă amintire. Totuşi, noua victorie a naziştilor era adumbrită de o neaşteptată lipsă de înţelegere a democraţiilor apusene pentru nevoia imperioasă a Reichului de a-şi asigura un spaţiu vital demn de misiunea lui pe pămînt. Democraţiile apusene, care acceptaseră, cu resemnare sau complezenţă, invadarea Abisiniei, invadarea Spaniei. invadarea Austriei, Cehoslovaciei, Albaniei, îşi amintiră deodată, că pe baza statutului Societăţii Naţiunilor, invadarea Poloniei este un act de agresiune — şi, spre uimirea nemărginită a lui Hitler — declarară Germaniei război. Astăzi, armatele franco-engleze stăteau faţă-n faţă cu cele germane. Era, deci, război — deşi nu s-ar fi putut spune că ar fi, pentru că nu

prea se trăgeau focuri de armă. Dar faptul că trupele franco-anglo-germane, în loc să se războiască între ele, jucau poker sau belotă în cazematele de pe linia Siegfried sau Maginot, nu putea fi pentru Europa un motiv să doarmă în linişte. Şi nici nu dormea. Toată Europa mobilizase, toată Europa îşi întărea apărarea împotriva avioanelor, toată Europa săpa adăposturi, toată Europa făcea exerciţii de camuflaj, pentru că toată Europa, inclusiv Romînia, era speriată...

Cu toate acestea, într-un colţ al acestui continent îngrozit de perspectiva măcelului, se găsea o încăpere în care doi inşi, în faţa cîte unui păhărel de coniac, discutau, liniştit, preţul fasolei : regele Carol II al Romîniei şi Aureanu, primul ministru al celui de al douăzeci-şi-unulea guvern de la restauraţie — şi al celui de al treilea guvern din ultimele două luni. Cu opt săptămîni în urmă, preşedinte al consiliului mai fusese Robert Cernescu, dar l-au ucis legionarii. După Cernescu regele a numit şef de guvern pe generalul Mureşanu, cu mandat fix : să-i pedepsească pe legionari. Represiunea a ţinut şapte zile, în care timp cîteva sute de foşti membri ai gărzii de fier au fost împuşcaţi. Regele i-a mulţumit lui Mureşanu şi a pus în locul lui pe Aureanu, ca prim sfetnic al său. Pînă acum, sub guvernarea lui Aureanu s-au şi înfăptuit două acte istorice. Primul : voievodul Mihai a intrat în clasa a VIII-a de liceu, unde nu mai erau decît încă doi elevi. Iar al doilea : s-a votat proiectul de organizare a baroului, pe baza principiului etnic. Astăzi, probabil, se va realiza şi al treilea act istoric, pentru că astăzi Carol l-a chemat pe Aureanu să discute cu ei despre chestiunea extrem de interesantă a speculei. Lumea era îngrozită de speculă — şi regele nu putea pricepe de ce.

— Să vedem, de pildă, ce-i cu fasolea ! propuse Carol, lui Aureanu.

— Cu fasolea, sire, lucrurile stau aşa cum arată raportul acesta, pe ziua de ieri : Botoşani, 16 lei kilokramul... Piteşti, 18 lei... Alba Iulia, 14 lei... Buzău, 24... Cluj, 20... Bîrlad, 16... Piatra Neamţ, 20... Tîrgu Mureş, 18... şi Bucureşti, 25...

— Dar de ce variaţia aceasta, domnule Aureanu?
— După calitate, sire! Numai după calitate.
— Pardon, domnule Aureanu! rîse regele. Eu nu sînt client şi nu-ţi cer să-mi vinzi fasole. Am şi eu de vînzare!...
Şi-i puse mîna, amical, pe genunchi:
— Dumneata cu cît le dai?
— Sire, răspunse Aureanu sentenţios, eu urmez cu sfinţenie tradiţia noastră strămoşească: vînd fasolea, după cum e şi muşteriul!
Mulţumit de răspuns, regele puse mîna pe sticlă şi-l întrebă pe Aureanu:
— Mai iei un coniac?
— Pe regele meu nu voi îndrăzni să-l refuz.
Regele aplecă sticla şi, în timp ce umplea păhărelele, zise, încîntat că şi-a adus aminte:
— A! Tocmai că aveam de gînd să te informez: de azi înainte nu mai eşti prim ministru! Il pun pe Trişcă!
Aureanu nici nu-l întrebă pe rege de ce-l concediază. Senin, îşi bău păhărelul şi răspunse, plin de evlavie:
— Domnul a dat, Domnul a luat! Fie numele Domnului binecuvîntat! Urez urmaşului meu mai mult succes!
— Aşa să-ţi ajute Dumnezeu, domnule Aureanu!

•

De cînd l-au închis la Văcăreşti, Schnitt a fost tuns de cîteva ori, dar părul îi creştea la loc şi odată cu el şi încăpăţînarea. Se simţea tare. Cu sila, regele nu-i putea lua nimic. Tot ce-l putea ispiti pe rege, se afla tocmai la Londra, închis în safeuri sigure, de care nu se putea atinge nimeni. Carol l-ar fi schingiuit, cu dragă inimă, pe Schnitt, dar asta nu mai îndrăznea. Schnitt era omul firmei Wickers. Şi Wickers e Wickers. La Wickers au şi naziştii interese. Direct sau indirect, pe Schnitt îl apărau nu numai englezii, dar şi führerul Hitler. Afacerea era complicată. Şi timpul presa. Dacă vroia să nu piardă trenul, Carol nu mai

avea voie să guverneze doar în pas alergător, ci trebuie s-o ia la galop, pentru că Hitler se vîra tot mai mult în sufletul lui. În fiecare zi, von Fabrizius venea la el sub un pretext oarecare, și încheia cu același refren :

— Legionarii, sire!... Führerul meu e de părere că o amnistiere a legionarilor ar netezi cu totul relațiile dintre Germania și Romînia. Oamenii vor să-și servească patria lor. Ar trebui ajutați, sire!... Neapărat ajutați sire!

Pe de altă parte, Mussolini își disputa cu prietenul Hitler drepturile asupra petrolului și grînelor romînești și invoca, în sprijinul său, originea latină a poporului romîn :

— Romînia a aparținut, de fapt, imperiului roman. Romînii sînt romani. Petrolul romînesc, deci, este petrolul roman.

Regele, ca să nu se strice cu Hitler, de care, cel puțin din punctul de vedere geografic, se simțea mult mai aproape decît de ducele Italiei, se folosea de tot ce a învățat de la fostul său amic Naie Naie în arta silogismelor, și-i spunea lui Fabrizius :

— Mussolini are pretenții asupra petrolului nostru pentru că petrolul ar fi, ca și poporul romîn, de origine romană. Dar petrolul acesta a existat în ținuturile acestea cu multe mii de ani înainte de dominația romană, deci nu este de origine romană. Or, dacă nu este de origine romană, el nu poate fi decît de origine germană.

Adevăr științific de care Hitler părea foarte convins, pentru că zilnic, lungi garnituri de cisterne pline cu petrol și cu derivatele lui, părăseau țara și luau drumul Germaniei. Sub ochii triști ai lui Carol! Cu aprobarea jalnic de răgușită a lui Carol!... Era un spectacol sfîșietor! Fiecare cisternă însemna o bucată din inima regelui! Să plece petrolul și el să nu poată pretinde un sfanț! Ce rușine! Ce umilință! Ce decădere pentru strănepotul reginei Victoria și al lui Frederic cel Mare!

Noroc că în aceste tragice clipe îi mai rămînea regelui o consolare : apărarea țării. Patria trebuia apă-

rată şi regele cerea patriei concursul s-o poată apăra. Armata are nevoie de arme şi graniţele de fortificaţii!... Tot ce e suflare romînească trebuie să pună umărul la opera de salvare a ţării...

— Şi Petrache Lupu, sire! îi sugeră Spiru Maramă, de curînd ministru de interne al regelui.

Regele se uită la Spiru Maramă cu recunoştinţă. Mai e vorbă! Şi Petrache Lupu!... Nu *şi*... ci în primul rînd Petrache Lupu. Un cuvînt al sfîntului de la Maglavit, în ceasurile acestea grele, cînd Hitler îi umblă prin buzunare şi-i şterpeleşte tot petrolul fără să-i ofere despăgubiri, i-ar putea acoperi paguba, măcar în parte.

— Propune-o tu, Spirule! Arde-i un apel şi dă-i o citanie în consiliu.

Douăzeci şi patru de ore mai tîrziu, ţara asculta apelul pe care Petrache Lupu îl adresa ţării, prin intermediul ministrului de finanţe:

— Pentru credinţa mare pe care o aveţi domnia voastră alături de maiestatea sa regele Carol al II-lea, în calitate de ministru al ţării romîneşti, noi ne bucurăm cu toţii, iar eu, Petrache Lupu, am dus şi duc o luptă mare pentru a duce lumea la credinţă prin poruncile ce mi-au fost date de moşu, care m-a trimis la cel mai mare şi cel mai credincios om din ţară, care este maiestatea sa regele Carol II. Eu, Petrache Lupu, prin poruncile lui moşu am avut marea bucurie să se întoarcă lumea la credinţă şi să fie toţi strîns uniţi în jurul maiestăţii sale regelui Carol II şi a oamenilor mari ai ţării. Văzînd frămîntările în ţară, am căutat de am îndrumat toată lumea să contribue de la mic la mare pentru înzestrarea ţării... Aceasta am făcut-o ca să se întărească credinţa poporului, iar ostaşii să apere cu drag graniţele ţării alături de maiestatea sa regele Carol II... Eu, Petrache Lupu, personal am lucrat douăsprezece perechi ciorapi de lînă de la oiţele mele, pe care îi donez pentru ostaşii de la graniţă şi care să fie binecuvîntaţi de moşu şi cu crucea în mînă ostaşii să meargă voioşi pentru apărarea ţării alături de maiestatea sa regele... Domnule ministru, de la începutul minunii

de la Maglavit, nu am greşit cu nimic şi nu am făcut decît cum mi-a spus moşu şi am ţinut cuvîntul maiestăţii sale Regelui şi al domnilor prim miniştri...

— Ce înseamnă să fii sfînt ! reflectă Aureanu în plin consiliu de miniştri, unde-şi reluase, modest, locul de consilier regal. E doar un om simplu, Petrache Lupu al nostru ! Dar dacă s-a coborît asupra lui harul divin, uite ce gînduri sublime pot ieşi din capul lui !

•

Mîndră a fost ţara în ziua cînd a aflat că nu mai are să se teamă de nimeni : pămîntul ei este apărat de linia Carol II. Asta i-a spus-o însuşi Serafim Măruntelu, care o ştia direct de la regele Carol.

De cînd l-a însoţit pe Carol în vizita lui de la Londra, Măruntelu devenise a doua putere în stat : mai întîi regele — apoi el. Cînd ziarul lui, *Drumul nostru*, a împlinit unsprezece ani de apariţie, lumea politică l-a sărbătorit cu banchete, în care, personalităţi calificate prin înalta lor distincţie morală şi intelectuală, i-au scos în relief patriotismul şi i-au lăudat ctitoriile. Mult îi mai plăcea lui Serafim Măruntelu să audă cum se vorbea despre ctitoriile lui. Ctitoriile lui Măruntelu !... Lista era lungă, nesfîrşit de lungă !... In capul ctitoriilor erau înşirate cele patru mii de articole pe care le-a scris în aceşti unsprezece ani. Prin ideile pe care le cuprindea şi prin citatele în franceză, engleză, italiană, spaniolă, greacă, indiană, japoneză şi malaeză, care nu trebuiau traduse, pentru că înţelesul lor reieşea clar din cele ce spunea Măruntelu pe romîneşte, fiecare articol constituia prin el însuşi, dacă nu o fundaţie, cel puţin o cărămidă. Cu aceste patru mii de articole, Serafim Măruntelu a clădit, alături de marele său îndrumător, regele Carol II, noul spirit al Romîniei. Era aceasta o ctitorie, sau nu ?... Altă ctitorie era dispensarul lui de la Gîrla Mică. Dispensarul de pe moşia Gîrla Mică era loc sfinţit de însuşi regele Carol II. Intr-o zi, la o masă

a cavalerilor ordinului Mihai Viteazul, regele îi spuse lui Serafim:

— Serafime, aş vrea să-ţi văd moşia!

— Cînd, sire? întrebă Mărunţelu, tulburat şi iuţit.

— Cînd vrei!

A fost un miracol cum de a putut Mărunţelu să-şi scrie în zilele acelea articolele lui în limba latină, birmană şi tătară şi în acelaşi timp să organizeze recepţia regelui. Dar fantezia şi entuziasmul pe care şi le punea în tot ce făcea, îl ajutară şi acum să ducă ambele munci la un rezultat de care n-avea de ce să roşească. Mai mult decît toate, Serafim era încîntat că vizita suveranului său l-a silit să-şi realizeze un gînd care-l sîcîia de ani: dispensarul. Regele trebuia să vadă că Serafim Mărunţelu are grijă de sănătatea argaţilor şi sătenilor lui. Pentru dispensar, directorul *Drumului nostru* rezervase, de cîţiva ani, două odăiţe care, în afară de geamurile sparte, nu cuprindeau decît găuri de şoareci şi urme de păsări. In trei-patru zile, odăiţele sclipiră: pereţi zugrăviţi în alb, duşumele drese, geamuri întregi, lămpi în tavan, perdeluţe, sonerie, masă, canapeluţă, scaune şi rafturi — rafturi multe, noi, lăcuite. Mai lipseau doar utilajul şi medicamentele. Dar chestiunea nu era alarmantă, cîtă vreme exista firma fraţilor Leibu şi Moişe Haimovici, drogherie şi obiecte sanitare en-gros. Serafim Mărunţelu era bun prieten cu amîndoi. Dar mai bun era cu Moişe.

— Scumpule! îi vorbi el la telefon. Poimîine am pe maiestatea sa regele la mine, la Gîrla Mică... Şi-aş vrea să-mi inaugurez dispensarul! Vii şi tu!... Regelui o să-i facă plăcere!

— Şi ce-ţi trebuie?

— Totul!

Regele a venit, a văzut, a plecat şi a lăsat în urma lui pe Serafim Mărunţelu, să-l apuce de nasturele hainei pe Moişe Haimovici:

— Moişe, tu vezi toate astea?

Şi-i arătă dispensarul.

— Văd! răspunse Moişe.

— Poți să ți le iei înapoi! Mie nu-mi mai trebuie. Cît îmi dai?

— O sută de mii! zise Moișe.

— Trei sute de mii! ceru Măruntelu.

— Două sute de mii! făcu, tranșant, Moișe.

La două sute de mii, căzură de acord. Cîștigau amîndoi. O singură rugăminte avea Măruntelu:

— Moișe dragă, nu uita! Aici e dispensar. Nu ridica totul. Mai lasă un pachețel de tifon, două sticluțe de tinctură de iod și un borcan cu alifie de păr! Nu-i pentru mine... e pentru popor!

Sensibil, Moișe acceptă și iată a doua ctitorie a lui Serafim Măruntelu, o realitate vie, palpabilă, cu care omul se putea prezenta, fără teamă, în fața istoriei.

O altă ctitorie a lui Serafim Măruntelu era monumentul Victoriei de la Mărășești!... Cu cîtă bătaie de cap!... Cu cîte telefoane!... Cu cîte articolașe subtile, prevestitoare de rele, la adresa cutăruia ori cutăruia dacă nu dă... Tot pentru țară, nu pentru el!... Și ctitoria cealaltă: bustul ridicat notarului Popescu-Popești de la Popeasca din județul Teleorman, fost timp de șapte ani corespondent al ziarului *Drumul nostru* și mort la datorie, la crîșmă, în timpul alegerilor din '33, cu capul spart și cu numele maiestății sale regele Carol II pe buze. Tot pentru țară!... Și mai avea ctitorii Măruntelu, mai avea multe, cum multe și mari erau meritele lui politice și culturale. Și nu numai în țară, dar și în străinătate. În primul rînd, Ducele!... Ducele i-a dat ordinul Coroana Italiei, în gradul de mare ofițer! Și cînd Serafim Măruntelu — care ținea să se știe că are despre sine o destul de proastă părere, a întrebat: pentru ce? — ministrul Italiei la București i-a răspuns:

— Pentru perspicacitatea dumitale politică, domnule Măruntelu...

Lămurit, Măruntelu făcu:

— Așa! Prin urmare, pentru lineara mea evoluție... și pentru capacitatea mea de a discerne realitatea politică din noianul de evenimente contradictorii.

Acuma putea primi decorația. Știa pentru ce!

Același lucru s-a întîmplat după cîteva zile, cînd ministrul Spaniei naționaliste l-a chemat la legație să-i înmîneze medalia comemorativă „Glorios alemiento Nacional — 18 iulio 1936 y Victoria 1 Apriel 1939".

— Pentru ce?

— Pentru sprijinul pe care l-ai dat guvernului nostru să elibereze Spania de bolșevici.

Acestui ctitor-erou pe frontul intern și extern, i-a încredințat, deci, Carol, soarta unei popularizări cît mai largi a liniei de fortificații Carol II, construită la granița de vest, împotriva ungurilor revizioniști.

— Să se convingă țara, Serafime, că nu-și dă banii de pomană! i-a spus regele Carol.

Mărunțelu se înhămă la treabă și scoase din linia Carol II, o linie care putea face față tuturor forțelor militare din lume.

— A colaborat, striga el în cele patru vînturi, însăși providența, ca să facă din ea un sistem de apărare absolut infailibil. De la rețelele de sîrmă ghimpată pusă pe suporți de fier fixați pe beton, care străjuiesc trecerile probabile... de la imensele șanțuri, cu profile speciale, care se pot transforma instantaneu în canale adînci cu apă, în care tancurile de orice dimensiune vor fi silite să se bălăcească, paralizate, sub focurile armelor automate, care vor fulgera din toate părțile... de la cursele perfide semănate pe toate direcțiile de penetrații... de la vastele și diabolicele cîmpuri tăinuite de mine care explodează la comandă sau la lovire... de la zidurile monstruoase de beton, care într-o clipă înghit șosele... totul concură ca inamicul să nu poată înainta nici cu un pas.

Poporul, simplu și insensibil la poezie, asculta, dar mai avea o îndoială:

— Măi, lăptoasă o mai fi și linia asta, că-și pierde vodă vremea cu ea!

Pînă veni și Spiru Maramă care dădu poporului un răspuns în numele regelui:

— Anul ăsta nu vom construi decît cazemate și tranșee betonate!

— Măi, măi, măi, își zise poporul, ros de invidie. Care vasăzică așa : numai cazemate și tranșee betonate !... Oare cît i-o fi ieșind lu' vodă din afacerea asta ?

•

Pe frontul de vest, comunicatele — și cele germane și cele franco-engleze — nu făceau decît să repete aceleași cuvinte banale : N-au fost evenimente importante ! Activitatea artileriei, redusă ! Nimic de semnalat !...

Toate acestea, însă, nu-l puteau liniști pe Carol. Ceea ce se petrece pe frontul de vest e una, și ceea ce Hitler i-ar putea face lui, pe nepusă masă, e cu totul alta. Mai ales că cei doi ani pe care i-a smuls de la Hitler, aproape s-au scurs... Și Schnitt care tot nu vrea să înțeleagă ! Rezistă !... Osîndit la șase ani pușcărie pentru gestiune frauduloasă, pentru instigare la fals, pentru contravenție la legea devizelor... și totuși, rezistă ! Nu vor englezii ! Sînt supărați !... Tot ei, supărați ! Ca și cum nu ei l-ar fi învățat în toți anii ăștia să fie prudent și să nu-l întărîte pe Hitler. Și nemții ! Cu trei ani în urmă, cînd cu Mahadahonda, Fabrizius a încercat cel puțin să se scuze — dar acuma, nimic ! Săptămîna trecută, cînd Naie Naie a murit, a cui a fost coroana cea mai bogată și pusă la loc cît mai vizibil ? A lui von Fabrizius, ambasadorul celui de al treilea Reich ! Fără nici o jenă, fără nici o rezervă, fără nici cea mai mică grijă de a salva aparențele ! Ce să mai salveze, cînd țara a și început să fie de fapt ocupată de Hitler, înainte de termen, cu armata lui de propagandiști, de diplomați, de agenți economici !...

Era dezolat Carol ! Mînca din ce în ce mai puțin și se scărpina tot mai mult. Timp de zece ani a luptat pentru un guvern de concentrare, care să-i asigure întreaga putere — și azi, mai mult ca oricînd, avea nevoie de concentrarea aceasta, spre a putea părăsi, în mod onorabil, această putere. Carol trebuia să-și apere, prin toate mijloacele, autoritatea regală, pentru ca îndărătul ei să-și poată face bagajele, nestingherit. Pentru această concentrare, dăduse ordin să

fie arestat Bagradian. Se întîmplă îndată ceea ce Carol era sigur că se va întîmpla: Jugănaru i se prezentă în audiență.

— Sire, aflu că Bagradian a fost arestat!

— Da! Mă bîrfește!

— Sire! Bagradian...

— Lasă-l pe Bagradian! Vrei să fii consilier regal, ca să întărim frontul patriotic, sau nu?

— Vreau, sire!

— Dar ce va spune Dacu al dumitale?

— Dacu e de acord! răspunse Jugănaru.

Carol, satisfăcut că Jugănaru venise la el pregătit, apucă receptorul și-l sună pe Spiru Maramă:

— Spirule, dă drumul îndată lui Bagradian! A fost la mijloc o mică neînțelegere. Acu s-a lămurit!

Tot pentru concentrare, Carol, după ce a eliberat pe ultimii legionari care se mai aflau închiși prin lagăre și temnițe, a dat curs sugestiei lui von Fabrizius de a primi pe șefii lor în audiență.

— Țara, le-a spus el, își pune mari speranțe în patriotismul și înțelepciunea voastră. Știu că veți face tot ce se poate spre a-i asigura fericirea și prosperitatea!

— Jurăm!

— Așa să vă ajute Dumnezeu!

— Sănătate! i-au răspuns la urare, legionarii, cu salutul roman prevăzut de legile lui Carol II.

•

Subit, evenimentele începură să se precipite. Frontul de vest devenea, în sfîrșit, front. În cîteva săptămîni, Germania a ocupat Norvegia, Belgia, Olanda și a invadat teritoriul francez. Carol era năucit. Nu mai pricepea nimic. Ca să-și adune gîndurile, făcu ceea ce făcea de obicei, în momentele de dezorientare: schimbă guvernul.

— Trișcă, dă-ți demisia!

Trișcă scoase din buzunar demisia, pe care o purta totdeauna la el, pentru orice eventualitate. Regele luă hîrtia, o puse de-o parte și spuse lui Trișcă:

— Trişcă, formează noul guvern!

Trişcă se ridică în picioare, depuse jurămîntul şi se aşeză iar.

— Acu ce facem, Trişcă? îl întrebă regele.

— Pe ce plan, sire? Pe planul extern?

— Ce să mai faci pe planul extern?

— Pe planul intern, sire?

— Ce să mai faci pe planul intern?

— Pe plan economic, sire?

Regelui îi sclipiră ochii.

— Ai zis-o: pe plan economic! De pildă, alte uniforme!

Şi începu să discute cu primul său sfetnic cam ce fel de uniforme s-ar potrivi cu nevoile neamului, care devin cu atît mai urgente, cu cît armata germană se apropie mai mult de Paris. După o aprofundată analiză a condiţiilor în care interesele neamului s-ar putea împleti cu bucuria regelui Carol de a vedea ţara într-o nouă uniformă, proiectul luă contururi precise.

— Rămîne, deci stabilit! conchise regele Carol. Majoritatea funcţionarilor şi a membrilor frontului renaşterii naţionale, cere ca uniformele să fie modificate în aşa fel, încît să poată fi folosite şi ca haine civile. Eu, regele, trebuie să satisfac această dorinţă a poporului. Noua uniformă se va confecţiona din stofă de culoare albastru-marinar, sau albastru închis. Vestonul va fi croit la două rînduri. Decretul îl publicăm mîine. Legea intră în vigoare îndată! Şi cînd zic îndată, înţeleg *îndată!*

Ceva mai însufleţit, regele-şi recăpătă dinamismul şi făcu tot ce-i mai îngăduia Hitler să facă, spre a fi la înălţimea momentului războinic: concentră trupe, intensifică exerciţiile de tir antiaerian, dădu lui Serafim Măruntelu noi detalii senzaţionale cu privire la linia de foc regele Carol II, refuză, în mod public, să fie sărbătorit pentru cei zece ani de restauraţie, iar în zilele cînd Parisul trecea din mîna francezilor în cea a naziştilor şi Hitler dansa, la Compiègne, pe ruinele republicii franceze, făcu ţării un dar: Partidul Naţiunii. Prin decret regal, frontul Renaşterii naţionale se transforma în partidul naţiunii, partid unic şi to-

talitar al regelui. Pentru ca poporul să nu-şi piardă vremea cu întrebări, guvernul îi explică din proprie iniţiativă, ce rost are acest partid:

— Anterioritatea şi primatul statului în raporturile sale cu cetăţenii singulari ale căror interese le personifică, reprezintă şi apără, fiind o evidenţă impusă de experienţa politică a omenirii întregi din ultima vreme, socotim că este de supremă necesitate ca naţiunea romînă, în totalitatea ei, să se integreze în ritmul ideilor şi faptelor pentru a putea merge pe linia destinului ei istoric... Credem că pentru a putea realiza pe deplin poruncile constituţiei, este necesar ca instrumentul politic făurit pentru îndeplinirea lor să ofere structural optima posibilitate pentru această împlinire. Credem, de aceea, necesar, ca frontul renaşterii naţionale să devină un partid unic de caracter totalitar, în care unitatea şi continuitatea conducerii să fie pe deplin asigurată, iar posibilităţile de încadrare politică a tuturor fiilor ţării, cît mai desăvîrşite.

„Cetăţenii singulari" ascultau lămuririle şi-şi spuneau unul, altuia:

— Mă, sînt cuvinte de-ale lui vodă! Nu-i de nasul nostru să le pricepem!

Dar le sări în ajutor Serafim Mărunţelu să le deschidă capul.

— Partidul naţiunii? strigă el, în delir, către popor. Partidul naţiunii este sinteza de voinţă politică a naţiunii, interpretul fidel al gîndurilor şi sentimentelor naţiunii, totalitar în metode, în soluţii, în intransigenţă. Fascizanţi, rasişti, exaltaţi ai gîndului romînesc, iată ce ne poate salva, nu cîrpacii ideilor de împrumut, nu pelticii credinţelor şi prompţii tuturor renegărilor. Merită naţia, sacrificiul nemernicilor. Merită naţia un iureş de tinereţe fanatică în militarea romînismului. Ce splendid aude regele bătăile de inimă ale ţării!

Stilul dinamic sufla vijelios peste ţară şi-i dădea nişte splendide palpitaţii de inimă, pe care le prindea splendid regele Carol II.

Se încheiase anul şcolar şi voievodul Mihai îşi luase cu succes princiar diploma de bacalaureat.

— Tocmai la ţanc! zise Carol, Lenuţei. Cu diploma de bacalaureat poate fi rege.

După ce-l lăsă pe voievod să se odihnească o zi, îl trimise la muncă.

— Mihăiţă dragă, acuma cînd nu mai ai grija şcolii pe cap, eşti dator să te ocupi de treburile obşteşti. Te rog, să începi chiar de azi să vizitezi instituţiile esenţiale ale patriei.

Aşa că Mihai începu să ia la rînd băncile mari: Banca Naţională, Banca Romînească, Banca de Scont, Banca de Credit Romîn. Pretutindeni dădu peste membrii consiliilor de coroană. In orele acelea, erau membri ai consiliilor de administraţie. Şi toţi îl întîmpinară cu salutul roman:

— Sănătate, măria ta!

După ce isprăvi cu băncile, voievodul vizită prefectura, siguranţa, tribunalul, ministerul de interne, Văcăreştii, Jilava şi peste tot, agenţii, gardienii, comisarii, soldaţii, ofiţerii, îl întîmpinară cu salutul roman:

— Sănătate, măria ta!

După ce isprăvi cu ordinea publică şi cu puşcăriile, voievodul trecu în revistă ministerul de finanţe, administraţiile financiare şi percepţiile fiscale — unde-l aştepta acelaşi salut roman, entuziast şi unanim:

— Sănătate, măria ta!

Şi, în sfîrşit, după ce luă cunoştinţă de poziţia birnicilor faţă de biruri, voievodul avu o întrevedere lungă şi intimă, ca de la egal la egal, cu Petrache Lupu de la Maglavit, care şi la sosire şi la plecare îi făcu destul de abil salutul roman:

— Sănătate, măria ta!

„Celăţenii singulari" urmăreau cu admiraţie evoluţiile odraslei regale prin labirintul acestor gingaşe aşezăminte de stat din care izvora toată fericirea poporului, şi-şi spuneau:

— Mihai ia ţara in primire!

De astă dată, von Fabrizius nu mai păstră decît o vagă notă de politeţă, spre a transmite regelui ordinul lui Hitler :

— Sire, trebuie ! Şi fără cea mai mică întîrziere !... Führerul meu vrea să aibă azi după masă răspunsul !... Doi !... Indiferent la care departamente !

Regele, care nu mai avea curajul să se opună fatalităţii, răspunse :

— Comunică Führerului că nu are nici un motiv de îngrijonare !

Pînă după amiază, guvernul era remaniat : la Învăţămînt era numit Leahu, şi la Sănătate, Ionescu-Ciurcheni. Doi a cerut Hitler — doi a numit regele.

Peste o săptămînă, von Fabrizius veni cu un nou ordin :

— Sire, Führerul cere să înlăturaţi acest guvern şi să numiţi un guvern Constantin Sofian... Führerul cere ca Mihail Teianu să fie pus la externe... Führerul cere să nu mai prezidaţi consiliile de miniştri !

— Comunicaţi Führerului că nu are nici un motiv de îngrijorare !

După ce depuse jurămîntul, noul preşedinte de consiliu, Costică Sofian, vorbi poporului la radio :

— Rostul guvernului nostru este în primul rînd să ridice agricultura. Romînia este o ţară agricolă şi agricolă trebuie să rămînă. Pe planul extern, guvernul nostru înţelege să facă o politică de integrare sinceră în sistemul creat de axa Berlin-Roma, aceasta nu numai ca o expresie de realism politic, ci şi ca o consecinţă logică a concepţiilor politice şi ideologice ale membrilor săi, interpreţi exacţi ai sentimentelor naţiunii.

Noul ministru de externe anunţă :

— Romînia se retrage din Societatea Naţiunilor. Prin retragerea Romîniei din Societatea Naţiunilor, se încheie definitiv o iluzie politică în care s-a stăruit prea multă vreme. Avem ferma voinţă să consolidăm raporturile noastre politice cu Marele Reich german şi să creăm între poporul german şi cel romîn raporturi

de colaborare prietenească de o valoare nepieritoare. Renunţăm la garanţia anglo-farnceză. Avem garanţii mai solide şi mai apropiate.

Regele Carol II nu mai asculta decît ceea ce era sfătuit să asculte şi nu mai iscălea decît ceea ce i se cerea să iscălească. Carol II cel curajos, regele ţăranilor, regele culturii, regele vînătorilor, căruia nu-i mai ajungeau nici optsprezece ore pe zi să prezideze consilii, să iscălească decrete, să facă vizite inopinate, să mărite fete, să boteze copii, să dea declaraţii, să restaureze ţara, să-şi laude fiul, să bage lumea în răcori, acuma umbla prin palatele lui şi culegea de pe jos fiecare nasture sau ac rătăcit.

— Tot ce mai poate fi al meu, e al meu! zicea el Lenuţei, furios că va trebui să lase în urma lui o ţară întreagă, fără s-o poată băga în valiză.

•

Mihail Teianu, luă loc la masă primul şi-şi ordonă frumos teancul de documente cu care venise încărcat de la Bucureşti, numai cu două ceasuri în urmă. Deşi obosit de drum, Teianu se simţea în stare să susţină lupta cu Czaki, ministrul de externe al Ungariei, care-şi adusese şi el o cantitate impresionantă de documente. Într-un colţ al salonului în care trebuia să se desfăşoare conferinţa, Ribbentrop şi Ciano mai întîrziau puţin, într-o discuţie calmă, deşi foarte confidenţială. Teianu era tulburat. Toată lumea e cu ochii spre el. Regele, guvernul, ţara... Ţara!... Adevărul e că mare lucru nu ştie ţara. I s-a spus numai că cearta dintre Romînia şi Ungaria în jurul Ardealului a ajuns la un punct culminant, dar că dragostea axei Berlin-Roma pentru poporul romîn este atît de mare, încît nu va trebui să i se întîmple nici cel mai mic neajuns. Tocmai pentru a evita Romîniei orice neajuns, Teianu a fost poftit, acum două săptămîni, împreună cu Sofian, primul ministru al ţării, să stea de vorbă cu Hitler. Teianu ar fi vrut să-şi comande un costum special, dar nu mai era timp. Hitler era chiar mai grăbit decît el să facă ţării un bine. S-au urcat, aşadar, Sofian şi Teianu în tren şi au pornit-o spre Salzburg. La Salzburg, din ordinul Führerului... să se reţină: din

ordinul Führerului... îi aştepta o maşină. Atîta onoare-i depăşea pe amîndoi: o maşină, din ordinul Führerului. Numai să nu uite presa din Bucureşti s-o consemneze... In maşină, Sofian şi Teianu tremurau de frig, cu tot soarele de iulie. Erau bolnavi de emoţie. Aveau să-l vadă pe Hitler. Se duc la Hitler ca la un prieten. Pentru el au luptat ei în toţi anii ăştia. Pentru ideile lui. Pentru alianţa cu el! Gîndeau şi se înecau. Hitler!... Simţeau că în clipa în care el le va ieşi înainte şi-i va îmbrăţişa, ei vor cădea jos leşinaţi...

La Berghof le ieşi înainte Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului, care, după ce le ură bun sosit, le comunică:

— Führerul meu vă aşteaptă cu nerăbdare!

Intr-adevăr, Hitler îi aştepta îndărătul biroului, drept, nemişcat, şi cu privirea înspre uşa din spatele lor.

— Heil! strigară cei doi.

— Heil! răspunse Hitler.

Dar mîna nu le-o intinse — şi nici privirea nu şi-o deplasă de la uşă. Deschise numai larg gura:

— V-am chemat să vă comunic că între dumneavoastră şi unguri există un conflict. In interesul păcii, vreau ca acest conflict să fie rezolvat în cel mai scurt timp. Ribbentrop vă va spune condiţiile!

Şi întorcîndu-le spatele, fără să le dea bună ziua, ieşi.

Dacă în clipa aceea Teianu şi Sofian ar fi fost întrebaţi cum se simt, ar fi răspuns — presupunînd că ar fi fost în stare să audă şi să vorbească — că nu simt nimic. Cu urechile roşii ca focul, cu buzele albe, cu genunchii tăiaţi, se ţineau în picioare, în cancelaria Führerului, dar habar n-aveau unde se află, cum de au ajuns ei aici, cine e domnul care a ieşit... şi de ce, cînd a ieşit, a trîntit după el uşa... şi dacă e noapte sau zi... dacă e rece sau cald... dacă sînt vii sau morţi... Numai după un minut, ori o zi, ori un veac, un glas stăruitor, îi trezi:

— Domnilor, vă rog... să trecem dincolo, să discutăm!

Discutară. Adică, Ribbentrop vorbi și ei trebuiră să asculte:

— Cunoașteți convenția dintre noi și Italia, în chestia Adigelui de sus. Am căzut de acord asupra unui schimb de populații. Cam aceasta ar fi și soluția în litigiul dintre dumneavoastră și unguri. Un schimb de populații... Este dorința Führerului. În felul acesta se va realiza o omogenizare etnică a celor două țări. Ungurii cu ungurii, romînii cu romînii. Ungurii din Ardeal vor trece în Ungaria, romînii din Ungaria vor trece în Romînia. Evident că asemenea operații implică uneori anumite mici sacrificii... Așa că s-ar putea... nu sînt sigur... dar poate... poate... va fi nevoie de o mică, foarte mică rectificare de frontieră. Poate! Dar, în ansamblu, totul se reduce la un schimb de populații. Noi vă stăm cu plăcere, la dispoziție, pentru a vă ajuta, în cazul cînd tratativele cu ungurii ar merge mai greu. Dar pentru aceasta ar trebui să vă puneți și dumnevoastră la pas cu legiuirile rasiale. Și comuniștii...

Teianu reînvie. Schimb de populații... legiuiri rasiale!... Comuniștii... Prin urmare, Hitler tot Hitler rămîne. Puțin cam nervos, dar prieten. Același bun prieten de pînă acum. Schimb de populații, numai ca guvernul romîn să adopte legiuirile lui rasiale și anticomuniste. Ce idee! Să pună asemenea condiții! Ca și cum legiurile lui n-au fost în bună parte aplicate de mult. Este o adevărată insultă! Probabil că Hitler nu este bine informat. Legiuirile naziste! Firește! Chestiunea va fi cercetată cu de-amănuntul și ceea ce n-a fost adoptat pînă acum, va fi adoptat fără cea mai mică întîrziere! Cît despre comuniști...

— Numai atît? întrebă el, uimit, pe ministrul de externe al Reichului.

— Numai atît!

Teianu aruncă o privire scurtă spre Sofian, care se ridică și răspunse ministrului de externe nazist, cu formula învățată de la regele Carol II:

— Comunicați domnului Adolf Hitler, führerul celui de al treilea Reich, că nu are nici un motiv de îngrijorare!

La Bucureşti, Teianu şi Sofian fură luaţi de la gară şi purtaţi în triumf.

— Sîntem optimişti! declarau oamenii din jurul noului guvern. Reichul apără interesele noastre, pentru că numai aşa apără interesele păcii!

Şi povesteau ţării cum a primit Hitler pe Sofian şi pe Teianu, cum a stat de vorbă cu ei două ceasuri şi jumătate, cum nu-i mai venea Führerului să se despartă de ei şi cum i-a pus să jure că în curînd o să vină iar să-l vadă. Hitler, prietenul poporului romîn... Hitler, singurul om în care ţara romînească poate avea toată încrederea... Hitler...

— Cine îndrăzneşte să spună că Hitler vrea să ne acapareze ţara din punct de vedere politic şi economic, este un duşman al nostru. Nu-i adevărat! Hitler este cel mai bun client al produselor noastre şi numai în calitatea lui de client vrea să aibă relaţiuni comerciale cu noi. Se găsesc unii să spună că vrea să ne trimită ingineri şi specialişti de-ai lui, care să preia conducerea industriilor noastre. Minciuni! Hitler n-are destui ingineri nici pentru el, atîta are de lucru din cauza războiului. Iar dacă ne-ar trimite ingineri, ar trebui să-i mulţumim, pentru că ar fi din partea lui un adevărat sacrificiu. Să se ştie: Germania face atîtea pentru noi, numai pentru că vrea să apere pacea şi să ne ferească de război.

Şi se trecu îndată la arestări masive de muncitori, la confiscări, la schingiuiri, la condamnări, fără a se decreta legi noi: vechile legi de pe vremea democraţiei erau prea desăvîrşite, spre a mai fi fost nevoie să li se adauge ceva. Numai statutul existent al evreilor nu era destul de mulţumitor. Carol expuse Lenuţei cazul şi semnă pe colţul noptierei, toate decretele-legi, care porneau de la o singură lege: legea sîngelui. Legea Führerului!... Führerul, singurul prieten al ţării... Schimb de populaţie... Ajutorul Germaniei... Germania nu vrea decît pace... Numai atît!... Suprimarea comuniştilor, legile rasiale şi pace...

Acuma guvernul aştepta rezultatele. Nu aşteptă mult. După cîteva zile, Teianu şi Sofian fură chemaţi de urgenţă la Viena. La plecarea din Bucureşti, Te-

ianu nu-şi mai puse problema unui costum nou, aşa că la Viena sosise cu ce avea în garderobă, dar plin de optimism. Nu un Csaki ar fi putut să-l sperie, mai cu seamă cînd avea alături de el întreaga Germanie a lui Hitler. Sigur de sine îşi pregăti, deci, creionul — şi numai cînd văzu că Ciano şi Ribbentrop se apropie de masă şi se aşează, simţi cum inima începe să-şi înteţească bătăile.

— Domnilor, începu Ribbentrop, trebuie să vă atrag atenţia, că ne găsim în război şi n-avem timp de pierdut. Ungaria şi Romînia ne-au dat sarcina să facem arbitrajul între ele. Am studiat chestiunea cu prietenul meu Ciano, ministrul de externe al Italiei, şi am stabilit următoarele: Romînia trebuie să cedeze Ungariei Ardealul... Este vorba de o întindere de patruzeci şi cinci de mii de kilometri pătraţi...

Lui Teianu îi scăpă creionul din mînă:

— Cum, cum?

— N-avem timp de dat explicaţii! îi răspunse, încruntat, ministrul de externe al Germaniei. Vi se vor da toate amănuntele după ce veţi semna!

— Dar...

— Nu poate fi nici un „dar"! Ne-aţi dat mînă liberă să facem arbitrajul. Şi am făcut! Mai mult decît atît nu ne puteţi cere. V-am mai spus-o: ne găsim în stare de război cu Franţa şi Anglia, aşa că n-avem timp de tocmeli şi discuţii. Acceptaţi? Bine!... Dacă nu, răspunderea va cădea asupra dumneavoastră. Noi vrem pace! Orice refuz ar putea provoca un război. Şi noi ne vom dezice cu totul. Sîntem împotriva războiului şi nu putem încuraja pe cei care vor să facă război.

— Ne-aţi asigurat că totul se va reduce la un schimb de populaţii! încercă să bîiguiască Teianu o pledoarie. Parcă aşa am înţeles!

— N-aţi înţeles bine! îi replică Ribbentrop. Şi cu asta am isprăvit. Rolul nostru de arbitri se opreşte aici. Restul vă priveşte. Aveţi timp de gîndire pînă mîine la prînz!

Îşi strînse hîrtiile de pe masă şi, înainte de a se ridica, adăugă:

— Am uitat să vă spun: după ce veți ceda Ungariei Ardealul, noi și Italia vă garantăm frontierele!... Garanțiile noastre sînt garanții... Puteți, prin urmare, da ordin de demobilizare a armatei. Vă și rugăm să demobilizați. Führerul vă cere să demobilizați. Führerul insistă să demobilizați. Führerul vrea pace. Sper că și dumneavoastră, romînii, vreți pace. Și, cine vrea pace, n-are nevoie de armată. Demobilizați imediat. Vă sfătuim! Este în propriul dumneavoastră interes! Demobilizați!

•

O locomotivă uriașă, cu roțile albe, se îndrepta, în mare viteză, înspre frontiera de apus, trăgînd după ea cîteva zeci de vagoane de marfă — pline cu lăzi și valize — și două pat-vagoane sclipitoare, cu perdelele trase, în care călătoreau trei pasageri: Carol, Lenuța și Mateescu. Carol nu mai era rege, Lenuța nu mai era Duduia și Mateescu nu mai era general. Cu o zi înainte, Carol s-a trezit în camera lui de lucru cu generalul Antonescu, care intrase fără să-i bată în ușă:

— Sire, abdicați!

Deși de cîteva luni Carol nu-și mai făcea nici o iluzie și se aștepta din moment în moment la acest deznodămînt, totuși, realitatea îl izbi cu atîta brutalitate, încît își adună toată rămășița lui de conștiință regală, ca să-l repeadă pe Antonescu:

— Să abdic?... Eu?... Și cine mi-o spune? Dumneata?... Dar cine ești dumneata?

— Eu sînt țara, sire!

— Țara?

Și, împins de obiceiul lui de stăpîn care nu poate tolera obrăznicii, întinse mîna spre sonerie și apăsă prelung, o dată, de două ori, de trei ori! Respectuos, Antonescu îi atrase atenția:

— Sire, n-are nici un rost. Nu vă va răspunde nimeni. Garda a fost înlocuită. Palatul e păzit acum numai de legionari. Orice rezistență este inutilă.

Rezistență? își zise regele. Dar ce-și închipuie acest general imbecil? Că a întins mîna spre sonerie

cu intenţia de a rezista? Să reziste — cui? Şi în ce scop?... Dacă a sunat, a făcut-o numai ca să verifice dacă, şi în ce măsură, mai poate speria pe cineva. Acuma s-a convins. Totul e pierdut. Şi pe veci pierdut! Nu mai poate speria pe nimeni.

Plictisit, regele îşi retrase mîna, moale, de pe buton şi fără nici cea mai mică urmă de agresivitate, întrebă:

— Şi ce doreşti dumneata?

— Să mă însărcinaţi cu formarea guvernului şi să-mi primiţi jurămîntul de credinţă.

Ca să-l necăjească pe general, Carol începu să rîdă:

— Asta-i culmea! Pe de o parte, îmi ceri abdicarea, iar pe de alta, vrei să-mi depui jurămîntul de credinţă!

— Dar e de la sine înţeles, sire! Cineva trebuie să primească abdicarea. Şi nu guvernul actual, care a semnat convenţia de la Viena, ar avea autoritatea morală s-o facă. Este nevoie de un altul! Dar ce fel de guvern poate fi acela care nu este învestit, legal, cu puterea, de către regele ţării?

Regele, cu o resemnare amuzată, iscăli decretul de numire a lui Antonescu în funcţia de şef al noului guvern. Antonescu luă poziţia reglementară şi rosti jurămîntul pe constituţia regelui Carol II:

— Jur credinţă regelui Carol II, şeful statului şi naţiunii romîne.

— Aşa să-ţi ajute Dumnezeu! îi răspunse regele, reglementar.

După aceasta, Antonescu întinse regelui actul de abdicare:

— Şi acuma, sire, vă rog să semnaţi!

— Un moment, domnule general! zise Carol, înainte de a pune mîna pe toc. Rămîne aşa cum m-am înţeles cu Hitler, nu?...

— Evident, sire!

— Iau cu mine tot ce e al meu!

— Tot!

— Şi pe doamna Lupescu!

— Şi!

— Şi pe generalul Mateescu!
— Ce aţi convenit cu Führerul e sfînt, sire!
— Pe cuvîntul dumitale de onoare?
— Pe cuvîntul meu de onoare!

Asta a fost tot. Şi acuma, cînd se afla în tren, era el însuşi mirat, că numai atîta i-a mai rămas viu în minte, din întreaga lui carieră de rege. Ca să-i treacă vremea, încerca de ceasuri întregi să-şi retrăiască amintirile legate de epoca restauraţiei, dar zadarnice-i erau străduinţele. N-avea nici o amintire! Îşi aducea aminte numai atît: că a trăit, că a zbierat, că a plîns, că a făgăduit, că s-a drăgostit, că a urît, că a tăiat şi a spînzurat şi la figurat şi la propriu — dar cînd, cum, cui, cu cine, de ce şi în care împrejurări, asta nu-şi mai amintea de loc. Nici un glas nu-i răsuna în urechi, nici o imagine nu-i juca în retină, nici o emoţie nu palpita în inima lui. Cei zece ani de guvernare n-au imprimat în memoria şi conştiinţa lui decît vagi siluete de ceaţă şi fum şi o rumoare surdă de răcnete, vaiete, rîsete din care să nu poată desprinde nimic — în afară de un singur cuvînt: Romînia! Ce-i asta, Romînia?... O ţară?... Ei aş!... O vastă plantaţie de „palaelibus" de toate mărimile: palaelibus baroc sau ultra-baroc, palaelibus baby sau arhi-baby, peste care el a fost stăpîn absolut. Este singurul lucru pe care nu-l poate uita: cu un deceniu în urmă s-a proclamat prin aceste ţinuturi străine, ca rege al oricărui palaelibus — şi martor îi este Dumnezeu şi Lenuţa, că şi-a cîştigat cu cinste titlul de „Palaelibus II cel curajos"!... Regele Palaelibus II cel curajos!... Afacerea i-a luat zece ani şi l-a îmbătrînit cu zece ani, dar nu-i pare rău: l-a întinerit cu atîtea şi atîtea miliarde!

Tandru, Carol se apleca spre Lenuţa care stătea întinsă, cu mîinile sub cap şi-o întrebă:

— Ce spui, Lenuţo? Ne ajunge?

Ca să-i răspundă, Lenuţa se ridică într-un cot, dar căzu la loc, speriată de nişte detunături asurzitoare care veneau dinspre o pădurice pe lîngă care treceau.

— Ce-i asta? strigă îngrozit fostul rege Carol II cel curajos, către fostul general Mateescu.

— Se trag focuri de armă asupra trenului! răspunse Mateescu.

Trenul își mări viteza, dar cei din vagon putură să audă cum se mai trage din urmă. Înțepeniți așa cum au fost surprinși de atac, cei trei așteptară pînă să treacă primejdia. Cînd totul se potoli, Mateescu se aplecă și culese niște cioburi de sticlă.

— Cel puțin au cu ce să se laude! zise el, morocănos.

Tremurînd încă de spaima prin care a trecut, Lenuța se înghemui în Carol:

— Noroc că sîntem aproape de graniță!

Carol, alb ca varul, nu scoase un cuvînt și cu multă prudență mișcă nițel perdeaua să se uite afară. Într-adevăr, pînă la frontieră mai erau cîteva minute. Mai liniștit, Carol lăsă perdeaua, se așeză confortabil lîngă Lenuța și-o mîngîie cu gingășie pe frunte:

— Ei, ce spui, Lenuțo? glumi el. Și să-ți mai iubești meseria de rege!

Între timp, Mateescu ridică de pe jos gazeta care-i căzuse mai adineauri din mînă și după ce se uită cîteva secunde prin ea, făcu indignat:

— Ce mizerabil!...

— Cine? întrebă Carol.

— Măruntelu! Se bucură că ați abdicat și că a venit Antonescu.

— Măruntelu? se miră Lenuța.

— Măruntelu, doamnă!... Ascultați-l ce spune: „Un regim care-și soldează conducerea țării cu o serie de dezastre nu putea fi menținut"...

— Măruntelu! strigă Lenuța roșie ca focul.

— Măruntelu, doamnă! Și mai spune ceva: „Spectacolul neputinței, al prostiei, al nemerniciei a fost peste măsura răbdărilor celei mai răbdătoare nații"...

— Măruntelu?

Lenuța se sufoca. Mateescu se simțea îngrețoșat. Carol, însă, nu pricepea de ce este atît de mînioasă Lenuța și de ce este atît de scîrbit Mateescu.

— Ce ţi-a venit, Mateescule, s-o superi pe Lenuţa? N-ai altă treabă? Las-o în pace!...

Se priviră tustrei unul la altul şi începură să rîdă cu atîta poftă încît aproape că nici nu simţiră că trenul se oprise. Cînd să-şi dea seama, trenul se pusese din nou în mişcare. Curioasă, Elena mişcă perdeaua uşor — dar se dădu îngrijorată îndărăt:

— Am ajuns! Sîntem la frontieră. Gara e plină de trupe germane!...

— Şi ce te sperii aşa, Lenuţo dragă? întrebă Carol, care în loc să-i împărtăşească îngrijorarea, zîmbea.

— Nemţii!

— Ce ai cu nemţii? întrebă Carol. Nu vezi că ne dau voie să ne vedem de drum? Greu ne-a fost pe teritoriul romîn. Dar acuma...

Şi cu îndrăzneală, Carol dădu la o parte perdelele.

— Acuma poţi să te uiţi afară cît vrei. Nu mai e nici o primejdie!

Lenuţa, însă, era curioasă:

— Dar de ce s-au îngrămădit tocmai aici?

— Ba nu s-au îngrămădit *tocmai* aici... S-au îngrămădit la toate punctele de frontieră...

— De ce?

— Trupele lui Hitler aşteaptă să plec eu mai întîi, pentru ca după aceea să poată intra ei.

Mateescu rîse:

— Politicos... Hitler!

Regele sări în picioare şi-l fulgeră pe fostul său general cu o privire ucigătoare:

— Să nu rîzi! îi răcni el. Nu-ţi dau voie să rîzi!... Politicos sau nepoliticos, Hitler, oricît de mare ar fi el, nu poate uita că eu sînt *totuşi* un Hohenzollern!

Cît îi trebui să-şi încovoaie spinarea în faţa fostului rege, în acelaşi unghi ascuţit ca în urmă cu douăzeci şi patru de ore, Mateescu avu răgazul să-şi zică: Hohenzollern, hai? De aia ai venit acu zece ani în ţară pe ascuns? Pentru că eşti un Hohenzollern! Ca şi marele tău străbun Carol I, care tot pe ascuns a putut ajunge aici, pentru că şi el, tot un Hohenzollern era, ca şi tine... Şi de aia o ştergi azi din

ţară, iar pe ascuns! Pentru că, de! eşti *totuşi* un Hohenzollern!... Şi rîios şi cu coada în sus... totuşi!

Şi ruşinat, îşi ceru scuze:

— N-am rîs! Nici prin minte nu mi-a trecut. Am fost greşit înţeles! Dimpotrivă... Ziceam că Hitler ştie *totuşi* că ceea ce-şi poate permite cu indiferent care altul, nu-şi poate permite cu un Hohenzollern.

Responsabil de carte: Viniciu Gafița
Tehnoredactor: Geta Strominger
Corector: I. Arsene

Dat la cules 14.12.956. Bun de tipar 11.02.957. Tiraj 22.000+311[illegible] ex. Hîrtie Ediții tip A. de 65 gr./m.p. Ft. 540×840/16. Coli ed. 35,59. Coli de tipar 41,75. Ediția I. Comanda 1771. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 R-31.

Tiparul executat sub com. nr. 1886 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN".
București — R.P.R.

